శ్రీరస్తు.

వేమనపద్యములు.

ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము.

చెన్నపురి:
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారిచేఁ
ప్రకటితము.
1929

Printed at the
SRI RAMA PRESS,
Tondiarpet, Madras. -1929.

పీఠిక.

ఫలాపేక్ష లేక, యితరులను సంతోషపఱుచుటకుఁ గాక, తాము చేయుపనికి భవిష్యత్కాలమునఁ గలుగఁగల విలువను గమనింపక, కేవలజిహ్వాచాపల్యమును దీర్చుకొనుటకై స్వాభావికముగఁ గవన మల్లువారు ఏవాఙ్మయమునగాని యనేకు లుండరు. కావ్యమును దమ యిచ్చవచ్చినట్లు తీర్చుటచేఁ గలుగు మానసికానందము, పరాభిప్రాయములకు దాసులై చేయుటచేఁ గలుగు బాహిరసౌఖ్యానందములకన్న వేయిరెట్లు నిష్కల్మషమును నిస్సమానమును నైన దనుతత్త్వమును గమనించిన కర్తలరుదు. తాతలమతము, తమ్ముఁ బోషించు పాళయగాండ్రమతము, ఈ రెంటి ననుసరించుటకుఁ బోయి యాంధ్రకవులు తమసారస్వతమును నలువిక్కల బంధించిరి. కాని, యాత్రాళ్ళను ద్రెంచికొను సామర్థ్యము గలకవులుగూడ నందందు భాగ్యవశమున లేకపోలేదు. త్యాగరాజు, క్షేత్రయ మొదలగు వారు నిదర్శనభూతులు. ప్రాయికముగ నీతిబోధకై యేర్పడిన శతకకర్తలనేకు లీజాతివారే.

ఈ తెగకవులపద్ధతి యిది : జనసామాన్యము

యొక్క నిందనము నందనము రెండును వీరికొక టే. 'నీకవనముఁ బాగుగ లేదు. నీరస' మని యెవ్వరైనఁ దిరస్కరించిరేని యది బాగున్న దని కాని యందు రసము గల దని కాని వారితో వాదించి స్థాపింప వలసినది లేదు. వీరలు నూతనముగ నభిరుచిని గల్పించువారే కాని యున్న యభిరుచి కేయుదాహర ణము లిచ్చువారు గారు. మఱియు లేనియభిరుచిని గల్పింపవలయు ననునుద్దేశమును వారి కుండదు. కాఁబట్టియే కవిత్వ మనుపేరు విన్నమాత్రమున సామాన్యముగ దాని కావశ్యకము లని మనకుఁ దోఁచునట్టి వ్యాకరణశుద్ధి, ఛందోనియమము, అలం కారవిభేదములు మొదలగు సారస్వతనియమము లను వీరు గమనింపరు. మఱియు నొకొక్కనికవి త్వముఁ జదివినప్పు డెల్ల వానివలె వ్రాయవలయు నను పిచ్చిపట్టి, నేఁడు తిక్కనవలె! రేపు రవీంద్రనా థునివలె, మరునాఁడు మఱొక్కనివలె వ్రాయఁ బోయి మూఁడును జెడిన నేఁటియంగడికవు లనేకుల వలె నొకదారి తెన్ను లేనిబ్రదుకుఁ బ్రతుకువారు గారు. ఇచ్చవచ్చినప్పు డిచ్చవచ్చినట్లు తమంతటఁ గవిత్వమును పాడుకొని సంతోషించుటయే వీరి స్వభావము. అట్లగుటచే వీరికవిత్వమున నొక పరిణామముగాని నియమముగాని లేదు. మఱియు నేభావ మెప్పుడు దోఁచునో దాని నప్పుడు పద్య

రూపముగానో పదరూపముగానో యల్లుకొని పాడి సంతసించుట, తరువాత మఱచిపోవుటతప్ప, తమకు స్ఫురించిన భావము యుక్తమా, యయుక్తమా, నీతియా, దుర్నీతియా, సకారణమా, నిష్కారణమా యను చర్చలఁ జేయరు. తార్కికులకును ధర్మప్రవర్తకులకును దగిన యీ కార్యకారణ భావ విమర్శము వారిహృదయములకంటని తత్త్వ శాస్త్రము. కావుననే వారిభావములు కొన్ని దుర్నీతిప్రదములని మనము నిరసించుటయు, మఱికొన్నిటి ననుభవించి సత్యాపనము చేయఁజాలక పిచ్చికూఁత లని తిరస్కరించుటయు సంభవించుచున్నవి. వీరియందు సామాన్యముగఁ దా ననుసరించు పద్ధతులే సర్వోత్తమము లనుట. యితరులను నిర్దాక్షిణ్యముగా ఖండించుట మొదలగు నభిమానిగుణములు మెండుగా నుండును.

వేమన యీ జాతికిఁ జేరినకవి. ఇతని కాలమును గూర్చి మన కేమియు నాధారము లభింపదు. శాసనాద్యాధారములఁ బ్రతిష్ఠించు రాజుల నాశ్రయించి జీవించుచుండిన ప్రబంధపురాణకవులే యనేకులు నేఁటి కింకను నేకాలమునకును జేరక యుండఁగా, ఈప్రపంచముందే జిహాస గలిగి నిరపేక్షుఁడై సిద్ధుఁడైన వేమనవంటివానికవనమున నాతనికాలము నిర్ణయించుటకుఁ దగిన యాధారము లుండు నని

యాశించుట నిరర్థకము. మఱియుఁ గొంత వ్యాప్తిని సంపాదించిన ప్రాచీనపురుషుల విషయమున లేనిపోని కథలను దమకును దెలియకయే యల్లుట జనసామాన్యస్వభావము గావుననట్టివేమననుగూర్చి వాడుకలో నున్నయట్టికథలన్నియుఁబ్రకృతవిమర్శకాధారము లని భావించుట యుక్తముకాదు. కొందఱు భావించినట్లితఁడు పదునైదవశతాబ్దివాఁడైనను, బ్రౌనుదొరగారు భావించినట్లు పదునేడవశకమువాఁడైనను గావచ్చును. రెండును గాకపోవచ్చును.ఎందుకనఁగా రెండుసిద్ధాంతములును నిష్కారణములు. కావున నవియన్నియు విడిచి వేమనపద్యములనుండియే మన మేయేవిషయములగ్రహింపఁగల్గుదుమో చూతము. అంతమాత్రమే సత్యమని నమ్ముదము.

ప్రకృత మనేకులచేఁ బ్రకటింపఁబడిన వేమనపద్యములను జూడఁగా నవి మూఁడువేలకుమించినవని తేలుచున్నది. ఇంకను గొన్ని తదీయపద్యములు కింవదంతీప్రవాహమున మునిఁగిపోయినవని కూడ మనము నమ్మవచ్చును. అతఁడే యొకచోట 'వ్రాలకందనిపద్యముల్ వేలసంఖ్య' గాఁ జెప్పితి నని వాకొనుచున్నాఁడు. అతఁడే వచింపఁగా విన్నవారును వారినుండి విన్నవారును, ఎంతవఱకు జ్ఞప్తియందుంచుకొనఁగల్గిరో యన్నిపద్యములలోఁగూడఁ గొన్ని

మాత్రమే ప్రకాశకులకు లభింపఁ గల్గినవి. తెనుఁగు దేశ మంతయు గాలించి చూచుట యేప్రకాశకు నకుఁ గాని యసాధ్యము. మఱియు నీతనిపద్యములు తెనుఁగు దేశమందే కాక కన్నడపు దేశమందును వ్యాప్తిఁ గాంచినవి. కర్ణాటవాఙ్మయమున 'సర్వజ్ఞ మూర్తి' యనుకవి యొక్కఁడు గలఁడు. అతఁడు సర్వవిధముల వేమన్న ననుకరించువాఁడు. వేమన యందలి సుగుణదుర్గుణము లన్నియు సర్వజ్ఞునియం దునుగలవు. తెనుఁగున వేమున కెంత మర్యాద గలదో సర్వజ్ఞునకును కన్నడమున నంత మర్యాద గలదు. వీరు సమకాలికు లనికర్ణాటకుల వాదుక. దానికిఁ దగినట్లు 'సర్వజ్ఞవేమన్న సంవాద' అనుపేర నించుమించు సమానార్థకము లగునిరువురపద్యము లను గ్రమముగా నొకబజారువర్తకుఁడు కన్నడ మునఁ బ్రకటించినపుస్తకమును నేఁజూచియున్నాను. సర్వజ్ఞుఁడు సుమారు నూటయేఁబది యేండ్లలోపలి వాఁడని కన్నడపువారినమ్మకము. అంతే కాని వేమన కాలచరిత్రాదివిషయమునమనకెన్నిసందేహములుగ లవో సర్వజ్ఞునికాలచరిత్రాదివిషయమునఁ గర్ణాటక విమర్శకులకుఁగూడ నన్నిసందేహము లుండుటచే నతనివిచార మిప్పుడు మన కేమియుఁ బనికి రాదు.

మఱియు నిప్పుడు ప్రకటింపఁబడిన పద్యము లలో వేమన వ్రాసిన వన్నియుఁ గల వని యెట్లు

చెప్పలేమో, యట్లే ప్రకటితపద్యము లన్నియు వేమన చెప్పినవే యనియుఁ జెప్పలేము. వేమన వంటిసర్వజనీనుఁడగు కవి లభించినపుడు ప్రక్షేపము లందు వేయకుండిరేని హిందువులకుఁ గులముతప్పు గదా! తమతమ యభిప్రాయములను గౌరవము రావలయు నని వేమనమతపువారును తద్విరుద్ధమతమువారును అతనియంకితము నేయుంచుకొని పద్యముల రచించి చేర్చినారు.

"వైష్ణవు లనునట్టివా ర్తమాత్రమె కాని
ప్రజలఁ జెఱుతురయ్య భ్రష్టులుగను"

అని నోరునిండ వచించినవాఁడే మరల వేఱుచోట

'ప్రాణికోటు లెల్ల బరఁగ వైష్ణవులయా'

యని వచింపఁగలఁడా? మఱియు నెవఁడు 'ధరణిసురులకన్న దాసరిమత మెచ్చు'గాఁ భావించెనో యతఁడే మరల

"తిరుమలకును బోవఁ దురక దాసరి గాఁడు
కాశి కేగఁ బంది గజము గాదు
వేఱుజాతివాఁడు విప్రుండు గాఁడయా"

యని చాటు నని యూహింపనగునా? ఇట్లే

"వదరి వదరి వదరి వాఁడు రండాయెను
తిరిగి తిరిగి తిరిగి ద్రిమ్మరాయె
మునిఁగి మునిఁగి మునిఁగి ముండపైఁ బోయెరా"

యనుపద్యమునకును,

"దేవతార్చన జపతప తీర్థయాత్ర
దానధర్మముల్ క్రతువులు దలఁచి చూడ
పుణ్యసాధనవృత్తులు పుడమిలోన"

అనుపద్యాంతరమునకును ఎంతశత్రుత్వము మనకు దుర్గ్రహము గాదు. మఱియు,

"నస్య మేసినవాఁడు నరలోకపూజ్యుండు
నస్య మేయనివాఁడు నంబివెధవ"

ఇత్యాదికృతక వేమనపద్యమును తెనుఁగువారంద ఱెఱుఁగుదురు.

కాని యొకమాట. ప్రకృతము మనకు లభించు వేమనపేరిపద్యములలోఁ దొంబదిపాళ్ళాతనివే యని నిక్కముగా నమ్మవచ్చును. కారణ మేమనఁగా, కవియం దొకగొప్ప ప్రామాణ్యజ్ఞానము లేదేని యందుఁ బ్రక్షేపములఁ జేర్పఁగోరువారు చాలమంది యుండరు. వేమనవాక్యము లన్నియు వేదవాక్యములుగా భావింపఁబడవలసినంత ప్రామాణ్యము నాతఁడు సంపాదించి యుండెనేని యతనిపద్యములు నేఁటికి నాల్గువేదములసంఖ్యను మీఱి యుండును. అదృష్టవశమునఁ దెలుగువారికి వేమనకవిత్వమం దెంత రుచియున్నదో యంతగూడ ప్రామాణ్యమాతనియందు లేదు. కారణ మతఁడు విద్యావంతుఁడు గాకపోవుటయే. ఏబైరాగి యుపదేశము చేతనో యోగసిద్ధాంతరహస్యములఁ గొన్నిటి నను

భవపూర్వకముగా గ్రహించి, యాత్మబ్రహ్మాద్వైతమ
తము నాశ్రయించి యదియే శాశ్వతసిద్ధాంతముగా
నమ్మి, ప్రపంచవ్యవహారముల నన్నిటిని దిగవిడిచి,
యావిషయములనే నోటికివచ్చిన తెలుఁగునబోధింప
మొదలిడినవాఁడే కాని, కొంతవిద్యాగంధము గల
వారి నార్జింపఁగల పాండిత్యాదిగుణము లేవియు
వేమన సంపాదించినవాఁడుగాఁడు. ఇతఁడు చింతా
మణీమంత్రోపదేశ భావముచే 'వేదవేదాంగాది
సమస్తవిద్యలను' నేర్చినవాఁడని కట్టుకథలుఘోషిం
చుచున్నను యితనిగ్రంథములలో నొకటియు నాగంధ
మునైనఁ జూపదు. 'వేదసారమెల్ల వేమనయే యె
ఱుఁగు' నని యతఁడు చెప్పుకొనుట నాకుఁజూడఁగా
బడాయి మాటతప్ప వేఱుగాదు. కావున శాస్త్రీయ
వాగ్వాదములచే సిద్ధాంతముగా నిర్ణయించుచు,
ప్రాచీనపద్ధతులను నిస్సందేహముగా నాచరించు
విద్యావంతులగువారికిని, వారిశిష్యులకును, ఈతని
యెడఁగాని యీతనిబోధనలయెడఁగాని భక్తియుఁ
బ్రామాణ్యమును జనింపదు. వాచాలుఁడైనవాఁడు
వేయుప్రశ్నములకుధీరముగాసకారణముగాబ్రత్యు
త్తర మిచ్చుట కెవరిచేతఁగాదో, విద్యలేకపోవుటచే
దన్మూలమగు కారణవిమర్శశక్తిలేక యెవ్వరిహృద
యములు యోగాభ్యాసము, ప్రాపంచికవ్యవహారని
వృత్తి, నిష్కామప్రవృత్తి, రసవాదము మొదలగు

గుణములచే సులభముగా వశీకరింపఁబడునో యట్టి పామరజనులకుమాత్ర మీతనివంటివానియెడభక్తి గౌరవాదులు జనించుటస్వాభావికము.అట్టివారిలో ననేకులకు ప్రక్షేపించుసామర్థ్య ముండదు. ఇఁక పండితుల కితఁడు 'వెఱ్ఱివేమన' యనియే జ్ఞానము గలదు కావున వారి కాయావశ్యకత లేదు. కాఁబట్టి యవివేకపామరజనుల రంజించుటకుఁ బూనుకొన్న యర్థపండితులైనయాచార్యపురుషులవంటి కొందఱు మాత్రము, 'వేమన యిట్లు చెప్పినాఁడే' యన్న 'అట్లుగా దిట్లు గూడఁ జెప్పినాఁ' డని వారినోరు మూయుట కనువుగా నతనిపద్యములవంటిపద్యము లనే కల్పింపవలసి యుండుదురు. కావున సామాన్య ముగ వేమనపేరిపద్యములలోఁ జాలవఱకతఁడురచిం చినవే యని నమ్ముటయుక్తము. ఏపద్యములుసంపూ ర్ణముగాఁ బూర్వోత్తరవిరోధమును స్పష్టముగాఁ జాటునో, యట్టిపైఁజెప్పిన పద్యములవంటివి ప్రక్షి ప్తములని నమ్మక తప్పదు.

జాతిచే నితఁడు కాఁపువాఁడు. ఇతని సంతతి వారు నేఁటికిని కదిరితాలూకాలోని నల్లచెరువు, కటారపల్లి గ్రామములలో నతనిసమాధికిఁ బూజా దులు నడుపుచు ధర్మకర్తలై యున్నా రని విను చున్నాను.ఇతఁడు కర్నూలియందు వేమారెడ్డికుటుంబ మునకు సంబంధించినట్లును వాడుక కలదఁట.

"కలియుగమున నున్న కాఁపుకులానకు
వేమన తనకీర్తి విక్రయించె
నున్న ధర్మ మెల్ల నుర్విలో నొరులకుఁ
గొల్లఁబెట్టెఁ బరము గోరి వేమ."

యనుపద్యము వేమన చెప్పినదైనను కాకున్నను ఈవిషయమునఁ బూర్తిగా సాక్ష్య మీయగలదు. మఱియు

"ఒరులకొఱకు భూమి నొరసెడువారును
అవనిపతికి వశ్యులైనవారు"

నగు కాఁపువారికులమును పాలవంటికులముగా వచించుట ముఖ్యముగా స్వజాతియం దితనికిఁగలని ష్పక్షపాభిమానమునే సూచించుచున్నది. కావున బ్రౌనుదొరగా రితనిని జంగాలజాతిలోఁ జేర్చుట న్యాయము గాదు. జంగాలమతము లింగధారి మతము. వేమన యభిప్రాయము ప్రకారము 'లింగ ధారికన్న దొంగలు లేరు.' మఱియు

"........శిల లింగంబు
నిష్ఠ మీఱి మెడను నీల్గఁ గట్టి
కష్టపడుటె కాని కలుగదు మోక్షంబు."

కావున 'ఈమత మొక్కటిమాత్రమే యతఁడు నిందింపని'దని వారనుకొనుట పొరఁబాటు. ఇతఁడు వాస్తవముగ నిందింపనిది కాఁపుజాతి యొక్కటే.

"వాగు నడ్డగట్టి వల్ల కాడులుదున్ని
మును నడిచెడి త్రోవ మల్లుగొట్టి
పైరుఁ బెట్టునట్టిపాపులు గలరొకో!"

యనియొకచో నితఁడు వచించినపద్యము, ఎన్నఁడో యొకనాఁడు తొలుత వచ్చినదారివెంటనే రాఁ బోయి, యది తోఁటగా మార్పఁబడి యుండి ముండ్ల కంచెచే నావృతమై యుండఁగాఁ గని తిరిగి పోవు నంతటియోర్పు లేక యాకస్మికముగాఁ దిట్టినతిట్టె కాని యొకకాఁపుజాతిని నిందించుటయే కాదు. ఈకార్యము విప్రులాదిగా నందఱును జేయునదే కావున నీయాశీర్వాదమున కందఱును భాగులే.

జన్మమును గాక యాచారమునుబట్టి నిర్ణయింపఁజూచెదమేని వేమన కే జాతియు లేదు. నాకుఁ జూడఁగా జాతిభేదములు ఖండింపఁ బూనినయాంధ్రులలో వేమనయే మొదటివాఁడని తోఁచెడిని. ఇప్పటివారు దేశాభివృద్ధికి భంగకరమని జాతిభేదము వల దందురు. కాని వేమన కట్టి యుద్దేశము లేవియు లేవు. సముదాయముయొక్క యిహలోక సౌఖ్యమున కన్న నొక్కొక్కని పరలోకసౌఖ్యము ముఖ్యముగా గమనింపఁదగినది. శమదమాదిగుణములు దానికి సాధనములే గాని జాతిభేదాదులచేఁ దద్వ్యతిరిక్తము లగురోషాహంకారాదులు బలి

యును గావున నివి ముక్తికి సాధనములు గావు. ఇవిగాక జన్మముతో నెచ్చుతక్కువలు రావు. నిజము చూడఁగా 'ఇందు నందు శివుఁడె యేకమై యుండును' గాన, 'కులము హెచ్చుతగ్గుకొదవలు పని లేదు' మఱియు 'గౌరవమునకు ముఖ్యకారణ మెఱుక' 'ఎఱుక లేనివార లేజాతి యైనను, మాల కంటె చెడుగు' ఇందు 'మాల' పదముకూడ నీచార్థ బోధకమే కాని జాతితక్కువను బోధింపదు. మాల వాఁడైనను 'ఆత్మమీఁదను మనసు నిల్పెనేని మాల గాఁడు' ఇతనిమతమున మాలలకును ఇతరులకును భేద మేమనఁగా: మాలవాఁడు గోవుమాంసము దినును; తదితరులు క్రొవ్వు (నేయి) తిందురు. ఇంతే. ఇట్లు హిందువులలోని యవాంతరభేదములను ఖండించుటయే కాక 'అన్నిటఁ బరిపూర్ణమల్లామహాత్ముఁ' డని చాటుచు దేశభేదప్రయుక్తమగు జాతిభేదమును గూడ నిరాకరించినవాఁడితఁడు. 'తమకు భేద మైనఁ దత్త్వంబు భేదమా!' యని యతని ప్రశ్న. కావున,

"ఉర్వివారి కెల్ల నొక్కకంచముఁ బెట్టి
పొత్తు గుడిపి కులము పొలియఁ జేసి
తలను చేయిఁ బెట్టి తగనమ్మఁ జెప్పరా!"

యని యుద్ఘోషించినాఁడు.

ఇట్లు మనుష్యజాతి కెల్ల నభేదమును స్థాపింప మొదలిడినవాఁడు కావుననే యందఱిలో నగ్రజాతి యని పిలువఁబడెడుబ్రాహ్మణుల నితఁడతితీవ్రముగా ఖండించెను. జన్మముచే శూద్రతుల్యుఁడై యుపనయనాదికర్మముచే బ్రాహ్మణుఁడగునని ద్విజులాడు కొనువాదమున కితని ప్రతిప్రశ్న యేమనఁగా: నీతల్లి కెట్లు ద్విజత్వమని? ఆమె కుపనయనము లేదు కదా! ఇఁక 'తల్లి శూద్రురాలు తా నెట్లు బాపఁడు?' ఇఁక 'సతికి శూద్రతనము సర్వదాను!' ఇట్లుండ 'ద్విజుఁడు నే ననఁగ నధిక మేమి తనవల్ల?' కాఁబట్టి సత్య మేమనఁగా,

> "బాపఁ డనఁగ నేమి? భక్తుఁ డనఁగ నేమి?
> జోగి యనఁగ నేమి? సొంపు లేక
> యెన్ని పేరు లైన నినజుఁడు పనిఁ దీర్చు."

అట్లగుట ద్విజు లాచరించు, ఆచరింపఁజేయుకర్మములలో నితఁడు మెచ్చునది యొకటియు లేదు. వ్రతములు, ఉపవాసములు, సన్న్యాసము, యజ్ఞములు, విగ్రహపూజ, ఉపనయనము, తీర్థయాత్ర మొదలగున వన్నియు నితనిఖండనఖడ్గమునకు లోఁబడినవే. వారికి పరమప్రమాణమైన 'వేదవిద్య లెల్ల' నితనికి 'వేశ్యలవంటివి' ఇఁక 'శాస్త్రసంచయములు సర్వపురాణముల్ జబ్బులు' కారణ మేమనఁగా: నవి 'భ్రమలఁబెట్టి తేటపడఁగనీ' వఁట! కాఁబట్టి 'వెఱ్ఱినక్కల

వలె వేదముల్. చదివెదరు' గాని 'యయ్యగార్ల' 'ఆశ్రయమెఱుఁగ'రఁట. కాఁబట్టియీవైదికమతము నాశ్రయించి 'బ్రహ్మవేత్తల మని పౌరుషమాడే' వారిలో నెవ్వనికిగానిఁ 'పరబ్రహ్మము' తెలుపా నలుపా, యెఱుపా తెలియదు. వీరి వన్నియువట్టి వేషములు. సమయము వచ్చినప్పు డందఱును 'పసిడిగల్లువాని బానిసకొడుకులు.' వారి ననుసరించుసామాన్యజను లెల్ల 'గొయ్యగులాములు' వారికి 'జ్ఞానమువెయ్యే నా తెలుపరాదు'!

కావున సర్వసమత్వ మితనిమతము. ఒకరి యెక్కువయు మఱొక్కరి తక్కువయునుండ రాదు. బ్రహ్మజ్ఞానమే సాధ్యము. అదియే ముక్తి. 'బ్రహ్మ మనఁగ వేఱె పరదేశమున లేదు.' తానే బ్రహ్మము. ప్రతిజంతువును తనంతట బ్రహ్మస్వరూపమే. అది యెఱిఁగి దానికిని దనకు నభేదమునుగుర్తించి యను భవించుటయే ముక్తి. దానిని సాధించుటకు మున్ను అహింస, జితేంద్రియత్వము, సర్వసమత మొదలగు వాని నభ్యసించి గురూపదేశాధీనుఁడై యోగసా ధనమునకుఁ బూనుకొనవలయును. సోమయాజుల మనుపేర మేకపోతుఁ బట్టి మెడలువిఱుచి చుస్వర్గ లోకమున రంభాసంభోగమున కాశించి 'పంచబా ణునకు బానిసకొడుకులై' మేమెక్కువ యని విఱ్ఱ వీఁగుద్విజులందఱును తక్కిన ప్రాణులవలె 'యముని

బారి గొట్టములై' యుందురే కాని వారికి 'పరమపద మురాదు.' దారపుత్రాదిసంసార మంతయును నిరర్థకము. యోగ్యులగు భార్య పుత్రుఁడు మొదలగు వారు పొగడఁదగినవారే కాని వారు ముక్తిమార్గమునకు భంగకరులు. వారిని మనమై దగ్గరఁ జేర్చుకొనుట 'నేలమీఁది రాయి నెత్తి కెత్తినయట్లు' ప్రాణు లెల్ల కర్మాధీనులై యున్నను బ్రహ్మజ్ఞానముచే నాకర్మములను ద్రెంచివేయవచ్చును. ఆ బ్రహ్మమునకు హరిహరాదినామరూపములు కల్పితములే కాని సత్యములు గావు. రామకృష్ణాదులు దేవతలు గారు.

"కనకమృగము భువిని కద్దు లే దనకయు
తరుణి విడిచిపోయె దాశరథియు
తెలివిలేనివాఁడు దేవుఁ డెట్లాయెరా ?"

ఇవియే యితని ముఖ్యమతసిద్ధాంతములు. ఐన నొకటి. పరబ్రహ్మమునకు విష్ణుపర్యాయనామములు గూడ నందందు వాడఁబడినను శివపర్యాయనామముల నతనిఁ జేర్కొనుటయందే యితని కభిమానము మెండు. ఇదియే యితనిని జంగాలలో బ్రాను చేర్పుటకుఁ గారణమని తోఁచెడిని. కాని యితఁడు హరిహరాదులందు నాసవిడిచినవాఁడు. 'తానె నేను, నేనె తాను' అనుటయే యితని సత్యమతము.

ప్రాయికముగఁ బ్రతిపద్యాంతమునందును ఇతఁడుంచుకొనుచుండు *'విశ్వదాభిరామ' యను విశేషణ మీయర్థమునే చాటుచున్నది.

ఈ సిద్ధాంతములను బోధించుటకై, మఱియుఁ దద్విరుద్ధము లగు ప్రాచీనపద్ధతులను ఖండించుటకై దేశములను దిరుగుచుండినవాఁ డితఁడు. కాఁబట్టియే యితనిస్థల మిదియే యని యేర్పఱుపఁగాదు. తెలుఁగు దేశమంతయునించుమించుగనితనిస్థలమే. వేమన యోగిజీవిత కర్తలు 'భాషావైఖరినిబట్టిచూడఁగా నితఁడు కొండవీటికి సంబంధించినట్లు గానవచ్చుచున్నది' అని వ్రాసిరి. ఆ భాషావైఖరి యేదో వారు తెలుపలేదు. కాని యితనిపద్యములందు అనంతపురము కడపజిల్లాలయందు ముఖ్యముగా వాడుకలో నుండుపదములు కొన్ని గలవు. 'అలిగండ్లు మలిగండ్లు' 'తాగాడక' 'దుడ్డు' (డబ్బనుటకు) 'బసివి' 'సొడ్డు' 'కుళ్లుపోతు' ఇత్యాదులఁ జేర్కొనవచ్చును. మఱియు

* విశ్వతా + ప్రపంచత్వము. అనఁగా నందఱును దానైయుండుట. దానిచే నభిరాముఁ డని యర్థము. 'విశ్వదాభిరామ' యనుట నాకుఁ జూడ నుచ్చారణవికారమే కాని వేఱుగాదు. 'విశ్వదాభిరామ' యనియు, 'విశ్వతోభిరామ' యనియుఁ బాఠాంతరములు. మొదటిదే యుక్తము. దీనికి సంబంధించిన 'అభిరామయ్య'కథ కాల్లలేనిది.

"గండికోటలోన కత్తిఁ గట్టినయాత
రాజుగారి దొడ్డరౌతు గాఁడు"

అనుపద్యము గండికోట కితఁడు సమీపస్థుఁ డని సూచించుచున్నది. పై గండికోట యనంతపురము కడపజిల్లాల సంధిప్రదేశమున నున్నది. మఱియు నిన్నాళ్లును కడపమండలమునకుఁ జేరియుండి ప్రకృత మనంతపుర మండలమునకుఁ జేర్పఁబడిన కదిరి తాలూకాలోని • కటార్లపల్లిలో నితని సమాధి యున్నది. కాఁబట్టిబ్రౌనుదొరగా రూహించినట్లితఁడు తెనుఁగుదేశము ప్రత్యగ్దక్షిణభాగమునకుఁ (అనఁగాఁ దత్తమండలములకు) జేరినవాఁడే యని తలఁచుట న్యాయ్యతరము. ఎట్లును ఇతఁ డాంధ్రదేశము చాల వఱకు సంచరించినాఁడని యూహింపవచ్చును సమయము తటస్థించినపుడు జ్ఞప్తియున్న ప్రాతపద్యముల నుదాహరించియో, నూతనపద్యముల నప్పుడె కల్పించియో, మాటాడుచుండువాఁడు. కావుననే యనేక పద్యములకు రూపము మాఱియున్నను లోపలియర్థ మొక్కటే. మఱియుఁ గొన్నిటికి రూపభేదమును అంతగానుండదు. ఇంతేకాక తోఁచినమాట తోఁచి నప్పుడు వచించువాఁడు గావుననే కొన్నిస్థలములఁ బూర్వోత్తరభావములకు విరోధమును సంభవించుచున్నది. వెనుకఁ జెప్పినవిషయమునే వేఱొకచోట ఖండించునట్లు దోఁచును. అట్టిచో నవి ప్రక్షిప్త

పద్యము లని యొకమాటచేఁ ద్రోసివేయుదు రేమో కాని నాకుఁ జూడ నది యుక్తిసహముగాదు. వేమన పద్ధతులను స్వభావమును జక్కఁగా విమర్శించిన నీవిషయము స్పష్టమవును. పద్యము లన్నియుఁ బరస్పరసంబంధము లేని వయ్యును మూఁడు నాల్గు చేరి యొకయర్థము నిచ్చుచు నేకకాలమున వ్రాయఁబడినవని యూహింప ననువగునవిగూడ నందందుఁ గలవు. పోయినచోటఁ దనమాట లెవరు విందురో యట్టివారికిఁ దనయభిప్రాయములను యోగశాస్త్రమర్మములను ఉపదేశించుచుఁ బద్యములు చెప్పి విననివారిని బూతులు తిట్టుచు ముందుకు వెడలుచుండువాఁడు. ఇతనికి సహజమైనయాకారము తప్ప కృత్రిమమైన యేవెలుపలిమార్పును సరిపడదు భస్మపుండ్రాదులను ధరించుట, కావిబట్టలు గట్టుట, తలలు బోడించుకొనుట మొదలగు బాహిరవేషము లన్నియు నాంతరంగికవిద్యకేమాత్రము నుపకరింపవు; ఇంతేకాక వీనియం దెక్కువగ మనము గలవారి కంతరంగశుద్ధి యుండ దనియు నితనిమతము. తుదకుఁ దాను వస్త్రధారణమైనను జేసినవాఁడు గాఁడు. కౌపీనముమాత్ర మొక్కటిగలదేమో! అదియు సందేహమే. స్నానముగూడ నితనికి నిరర్థకమే. ఎందు కనఁగా:

తేలప్రోలు.

"మలము మూత్రరక్తములు మాంసయుక్తమై
ముట్టుకుండ నీళ్ల ముంప నేల?
పైముఱికియె కాని లోముఱికియుఁ బోదు."

లజ్జాసంకోచాదు లతని కెన్నఁడును లేవు. 'లజ్జ గలుగువాని లాభంబు లేమయా?' యని యితనిప్రశ్న. మఱియు 'తనకుఁగల్గు సిగ్గు దైవ మెఱుంగును.' ఏయూరనో యితనిని,

"గోచి తీసె ననుచుఁ గొట్లాట లాడించి
వెఱ్ఱి యనుచు నూరు వెళ్లఁగొట్టి"

రఁట! ఎట్టినిస్పృహుండైనను నిందాభినందనముల లెక్కింపనివాఁడైనను ఇట్టిసమయములందు తన వర్తనముల స్థాపించుకొనక యుండసాధ్యముగాదు. కావున నప్పుడు వారి కితఁ డిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నాఁడు:

"తల్లిగర్భమునను దాఁబుట్టినప్పుడు
మొలను బట్ట లేదు మొనసిచూడ
నడుమ బట్ట గట్ట నగుబాటు గాదొకో"

ఇత్యాదిసిద్ధాంతములను విన్నవా రితనిని వెఱ్ఱివాఁడనిన నాశ్చర్య మేమి? తన్ను వెఱ్ఱివాఁడని జను లన్నను ఇతఁడు మనసు నొచ్చుకొనలేదు సరిగదా, తానే తన్ను 'వెఱ్ఱివేమన' యని పిలుచుకొనుచున్నాఁడు! అతనికది యొకయానందము! కాని గురు

వున కున్నంతయోర్పు శిష్యుల కుండునా? పూ_ర్తిగా వెఱ్ఱి ముదరనిది యీవేషములు నీసిద్ధాంతములును సాధువులని నమ్మి పూజించుట కష్టము. వారే యొకతూరి వినయపూర్వకముగా నిట్టి వేషమున కర్థమేమని యడిగిరి కాంబోలు; నిట్లు బదు లిచ్చినాఁడు:

"చిఱుగుబట్ట గాదు•చీనాంబరము గాని
ముఱికియొడలు గాదు ము_క్తిగాని
పరమయోగిమహిమ పరికింప నరుదురా."

ఈపరమయోగిమహిమకు వన్నె పెట్టునది రసవాదము; అనఁగా కృత్రిమముగా సువర్ణరజతాదులు తయారు చేయుట. నేఁటిప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞు లీవిషయమును సంపూర్ణముగా మిథ్యయని తిరస్కరించినను, ఇప్పుడు గూడ నావిద్యను త్రికరణశుద్ధిగా నమ్మి తత్సంపాదనమునకై వేలకొలఁది వెచ్చపెట్టువారు లేకపోలేదు. మనము నమ్మినను సరే నమ్మకున్నను సరే; వేమన్నకు మాత్ర మందు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలదు. అంతే కాక దానిని దానే చేయనెఱిఁగినవానివలెనే చాటుచున్నాఁడు. ఇతనికి రెండేవిద్యలు వలసినవి.

"ఇహమున సుఖియింప హేమతారకవిద్య
పరమున సుఖయింప బ్రహ్మవిద్య
కడమవిద్య లెల్ల కల్ల మూఢులవిద్య"

ఆహేమతారకవిద్యను గూర్చి సుమారు పదునైదు పద్యములు మనకు లభించును. స్వర్ణయోగమును గూర్చినపలు దెఱంగు లందు వివరింపఁబడినవి. కాని యర్థముమాత్రము గాదు. ఎచ్చోటనో యింగిలీక ముతో చిత్రమును వ్రాసియుండఁగాఁ జూచి యితఁ డిట్లు చింతించుచున్నాఁడు:

"ఇంగిలీకమహిమ హేమింపనేరక
చిత్రపటమువ్రాసి చెఱచినారు
బొంతజెముడుపాలఁ బొంగించ నేరరు"

ఎంతసులభవిద్య! ఇంగిలీకమునకు గురువు లేదు; బొంతజెముడును గన్నచోటనెల్లనున్నది. ఐన నా 'పరమయోగిమహిమ'యెట్టిదో కాని, నేఁడు బంగారము వెల దినదినము హెచ్చుచునే యున్నది. వేమన మనల నెన్ని తిట్లు తిట్టినను బాధ లేదుగానియావిద్య యొక్కటి హిందువుల కెఱుఁగఁ జెప్పియుండెనా మూఁడుమూర్తులను మూలకుఁ ద్రోసి నాలవ మూర్తిగా నతనికి నమస్కారములు పెట్టుచుండి యుందుము. ఇంతేకాక యితనికి వైద్యవిద్యగూడఁ గొంతవఱకును దెలిసినట్లు గానవచ్చుచున్నది.

ఇట్లితనివేషచారిత్రాదు లెంతవిచిత్రములో యితఁడు బోధించునర్థములుగూడ నంత దుర్గ్రహ

ములు. దుర్గ్రహములనఁగాఁ గొన్ని యర్థమే కావు; మఱికొన్ని యర్థమైనను ఆచరింప మన కిష్టము లేదు. ఎన్ని యోఁశతముల యేండ్లనుండి హృదయము లందు స్థిరముగా నాఁటియున్న సిద్ధాంతముల నన్నిటిని కల్లలని నిస్సందేహముగా మోమోటము లేక వచించినాఁడు. సామాన్యముగ ననుభవము నభ్యాసమును లేక సత్యాపనము చేయరాని యోగ సిద్ధాంతములే జీవితమును దరింపఁజేయుమార్గము లని చాటుచున్నాఁడు. వచించువానియందు నిష్కారణమైన పిచ్చినమ్మిక భక్తిగలవారు తప్ప కారణ విమర్శకుఁబూనుకొనువా రందఱు ననుభవమాత్ర గమ్యము లైన యావిషయముల నమ్మరు. ఎందైన నితఁడు కారణముల వచించినను అవి దూషణమున కుపయోగించునంత సిద్ధాంత సత్యాపనముల కుపయోగింపవు. కావుననే యనేకుల కితనిశిష్యులకే యితనిబోధలు గ్రహింప నలవి గాకుండెను. గ్రహింపఁ జాలనివారికి నిదానముగా బోధించి గ్రహింపఁ జేయునంత పాండిత్యమును ఓర్పును లేనివాఁడు గావున నొకచో నిట్లు వేసరపడుచున్నాఁడు.

"యెద్దుకైనఁగాని యేడాది దెల్పిన
మాటఁ దెలిసి నడుచు మర్మమెఱిఁగి
మొప్పె దెలియ లేఁడు ముప్ప దేండ్లకు నైన."

ఇంతయే కాక యితనిపద్యములలో 'కూటము' లనఁబడు భావగుప్తపద్యము లనేకములు గలవు. ఏ యుద్దేశముతో నివి వ్రాసినాఁడో వచింపలేను. సామాన్యముగ నిట్టిపద్యముల రచించువారికి, ఇతరుల కర్థము కానిపద్యముల వ్రాయఁగల ననునహంకారమును, ఇతరులనుసభలలోఁ బరాభవింపవలయు ననుటయు నుద్దేశములుగా నుండును. ఒకవేళఁ దన్ను పామరుఁ డని యుదాసీనులుగా నుండు పండితులఁ బరాభవించుటకో, వారికన్నఁ దా నెక్కుఁగినవాఁడని స్వశిష్యులకుఁ దెలుపుకొనుటకో, యితఁ డిట్టివి వ్రాసినాఁ డనియు నూహింపవచ్చును. లేక వినోదమునకుఁ గూడ నిట్టివి వ్రాయుట కలదు గావున నదియే యతనియుద్దేశమైనను గావచ్చును. ఎట్లును అతని కూటపద్యముల కనేకముల కతఁడే యర్థమును వచింపవలసియున్నది. తొంబదిపాళ్లు నాకర్థము దుర్గ్రాహమని నాయొక్కనియశక్తియైన నంగీకరింపకతీఱదు.

"మూఁటి నాగ్రహించి మూఁటి విసర్జించి
మూఁటి మూఁటి మూఁటి మూఁటి రోసి
మూఁటి మూఁటి మూఁటి మూఁటనే తత్త్వంబు"

"విత్తులేనియట్టి వృక్ష మొక్కటి పుట్టె
ఫలము పువ్వు మొదటఁ బత్రి లేదు
స్వాదు లేదు చూడ సాపాటునకు లెస్స
దీనిభావ మేమి తెలుపు వేమ."

వీనిలోఁ గొన్నిపద్యములకు 'తిరుమ లేశ'కు బదు గా 'తెలుఫు వేమ' యనుపదము వ్యవహారప్రమాద మునఁ బడియున్నను బడియుండవచ్చును. ఇట్టివా నిని గూర్చియే కాఁబోలు

"వేయివిధము లమర వేమనపద్యంబు
లర్థ మిచ్చు వాని నరసి చూడఁ
జూడఁ జూడఁ గల్గుఁ జోద్యమౌజ్ఞానంబు"

అనుపద్య మొకటి వేమనపేరనే యున్నది.

పైఁ జెప్పినయోగశాస్త్రోన్మాదము, సంస్కార కత్వము, బోధకత్వము, విద్యాద్వేషము మొదలగు గుణము లతనికి బిగువుగాఁ బట్టుపడి, యితనిని స్వాభావికముగ కఠినస్వభావునిగను, ప్రపంచపునడ వడులం దేమాత్రము సానుభూతి లేనివానిగను, స్వాభిమానపూరితునిగను, ముంగోపిగను జేసినవి. ఖండింపవలయుననితోఁచినతోడనే వెనుకముందులు చూడక, బూతుసాతులు లెక్కింపక, న్యాయా న్యాయముల విచారింపక, నోటికివచ్చినమాటలతో రెండుతుండ్లుగాఁ గత్తరించుటయే యితని మతము.

'వినినంతనె వేగపడక వివరింపవలెన్'

అనుట యితఁ డితరులకు బోధించినదే కాని, తనకు మాత్రము,

'కనినంతనె చూడకుండ ఖండింపవలె'

ననుటయే సిద్ధాంతము. స్త్రీలు, బ్రాహ్మణులు మొద లగువారియం దితని కొకతూరి జిహాస గలిగినది. గడియవలపులు గలకొందఱుస్త్రీలును, వేషధారులై వంచకులగు కొందఱుబ్రాహ్మణులును కారణములు గావచ్చును. అట్టివారు లేకపోలేదు. తన్మాత్రమున 'స్త్రీలనడతవలన సిగ్గుపోయె' ననియు, ఇటునటుఁ బుట్టినబుఘలకు, బటుతరముగఁబుట్టినట్టిబాపనవార' లనియుఁగారణవిమర్శాదులు లేక సముదాయమునే బూతులు దిట్టుట యితనికున్నింపరానియపరాధము లలో మొదటిది. ఇంకను నీచతరము లైనమాట లును భావములు నుపయోగింపఁబడిన వని చదు వరు లెఱుఁగుదురు. 'మరుఁగు మర్యాద లేని మోటువిధముగా నితఁడు తిట్టెఁడు' అని శ్రీకట్ట మంచి రామలింగారెడ్డిగారు వచించుటనాకుఁజూడ పై మాట. కోపము జనించినప్పుడా రెండుపదము లును వేమనవాఙ్మయమున లేవు.

నేను బ్రాహ్మణుఁడ నగుటచే నాజాతి నితఁడు దూషించినాఁడని, యందుచే నా కేమో నష్టము కలిగినదని కాని తలఁచి, తన్మూలమున నెన్నఁడో సమాధినిష్ఠుఁ డైనవేమనపై నిప్పుడు ద్వేషము సాధించుచున్నాఁడ నని చదువరులు తలంపరాదు. ఇతనిచే దూషింపఁబడనివారు లేరు. కంసాలివారు,

జంగాలు, శైవులు, వైష్ణవులు, వైశ్యులు, వేశ్యలు, ఆచార్యపురుషులు మొదలగునెవ్వరినిగానియితఁడు మర్యాదపెట్టినవాఁడు గాఁడు. ఎట్లో 'గంటిపల్లెముత్తఁ'డను నొక్కఁ డేజాతికిఁ జేరినవాఁడో యితని భూషణమునకుఁ బాత్రుఁడైనాఁడు కాని తక్కినవారందఱు కొంచెమో గొప్పయో యితనివషట్కారములకు లోపడియే యున్నారు. మొత్తముమీఁదఁ జూడఁగా నితనికాలముననే కలియుగము మునిఁగి యాజలప్రళయములో హిందూశబ్దమునకు సంబంధించిన దంతయు నూపిరాడక నశించియుండెనేని యితనికి సంతోషముగా నుండియుండునేమో! కావున నట్లుగానిచింత యతనిదే. మన కదేమియుఁ బనిలేదు.

ప్రకృతము మనచింత వేఱు. వేమన నొకగొప్ప సంస్కారకునిగానో బోధకునిగానో మనము గమనింపము. అతనిజీవితకాలమునందే యతని కాబిరుదము జనాంగీకృతము కాలేదు. అతనికి తనయందున్నంత ప్రత్యయము మన కాతనియందు లేదు. మనకన్నుల కతఁడు ప్రకృత మొకకవిగామాత్రము కానవచ్చును. కానిసంస్కారకత్వమునుకవిత్వమును అవినాభూతములై యతని నాశ్రయించి యనేకస్థలములఁ గవిత్వమునువృద్ధిఁ జెందనీకపోవుటయేకాక

తప్పుదారికిఁ గూడ నీడ్చినవని యొఱిఁగి చింతింపవలసి యున్నది.

శబ్దశుద్ధి, ఛందోనియమము మొదలగునవి కవిత్వమున నంతముఖ్యస్థానము వహింపవని యాధునికుల రాద్ధాంతము. కానిండు. అవి రెండు నంతగా గమనింపమిచే వేమనకుఁ గాని మనకుఁ గాని యంత నష్టము లేదనుకొందము. కాని కవికిఁ గావలసిన ముఖ్యలక్షణము మృదుహృదయము సౌమనస్యముఁ గలిగియుండుట యని యంద అంగీకరింపవలసినదే. పైయితని సంస్కారకత్వాదిగుణములీగుణముసీతని నుండి పూర్తిగా విడఁదీసినది. కథను జెప్పుచు నితరులవాక్యముల ననువదించునప్పుడు కవి యెంత క్రూరచిత్తుఁడుగా నుండినను జెల్లును. అందు నిందార్హుఁ డనువదింపఁబడినపాత్రమే కాని యనువదించువాఁడు గాఁడు. మఱియు నట్టిచోట్లఁ బరానుసరణమను శిల్పచాతుర్యమును కవియందు మనము గమనింతుము. కాని తానై తనభావములను వచించునప్పుడు కవికి వలసినవి మృదుమనోభావములు: 'సంతోషము, దయ, దాక్షిణ్యము, సానుభూతి, శోకము, భక్తి, వాత్సల్యము, ప్రణయము' ఇత్యాదులు. ఇవివొచ్చుటనున్నను దమంతహృదయమును గరఁగింపఁగలవు. అట్లుగాక, జిహాస, అసూయ,

రోషము, కోపము, మత్సరము, అహంకారము ఇత్యాదితీక్ష్ణగుణములు ప్రధానములుగా నుండెనేని కవి మనోభావములతో చదువరు లేకీభవించుట సంభవింపదు. సంస్కారికే యీగుణములు యుక్తములు గావన్నపుడు కవికి వేఱ వచింపవలయునా? హృదయముల వశీకరింపఁజేసుకొనుట కవిధర్మమే కాని వెగటు పుట్టించుట కాదు కదా! యోగరహస్యముల నిర్వచించుపద్యములవిడిచినఁ దక్కిన యితని పద్యములలో నూటఁదొంబదిపద్యములు పైస్వభావమునే చాటుచున్నవి. ఇప్పటికే యెక్కువయుదాహరించితిని. ఐనను మఱి రెం డుదాహరించెదను.

"బారెఁడేసి జడలు భస్మంపుఁబూఁతలు
మరునితోడ మాఱుమలయఁ గలరు
ముంజికోక లెల్ల లంజకోకల కాయె"

"ఒక్కప్రొద్దు లున్న నూరఁబందై పుట్టుఁ
బృథివిఁ దపము చేయఁ బేద యగును
నిగిడి శిలకు మ్రొక్క నిర్జీవు లాదురు"

"కూలినాలి చేసి గుల్లాముపని చేసి
తెచ్చిపెట్టెనేని మెచ్చు నాలు
చిక్కుపడ్డవేళఁ జీకాకుపఱుచురా"

ఇత్యాదులు "ఇతఁడు మతబోధకై వెడలినవాఁడే కాని కవిత్వమునకై కాదు. కావున నివి యితని

దోషములు గా"వందురేమో! ఇతనికిఁ దాను కవి
యనుభావము సంపూర్ణముగాఁ గలదు.

"రవి కననిది కవి యెఱుఁగును
కవి యెఱుఁగనిచోటు రవియుఁ గానఁడు ధరలో
రవికన్న మిగుల నెక్కువ
కవియే విలసిల్లు నీవు గానవె వేమా!"

ఇట్లైనను మనకు వేమనపద్యములం దున్నంత యాదరము భక్తియు ననేకప్రబంధ పురాణకవుల యం దుండదు. కారణమేమి? వారియందు దట్టముగఁ గానవచ్చుదుర్గుణము పారతంత్ర్యము, శైలి భావము, కల్పన మొదలగువానియందెల్ల వారు పరులకు దాసులై గీసినగెఱ దాఁటకయుందురు. వేమన దీనికి పూర్ణముగా వ్యతిరేకదృష్టాంతము. ఇతరానుసరణవిషయమున నితఁడు 'తెగినగాలిపటము' నావలె నేనుందు ననువాఁడే కాని యొకరివలె నుండవలెననుట కలలోఁ గూడ నితఁడు తలఁచినవాఁడు కాఁడు. ఈస్వాతంత్ర్యబుద్ధి కవికిఁ గీర్తిఁ దెచ్చు ముఖ్యగుణములలో నొకటి ఇందు వేమనకుఁ గల్గులాభ మేమనఁగా నితని ప్రతిపద్యమునందును 'నవ్యత' యనుగుణము తాండవ మాడుచుండును. ప్రాఁతకవిసమయములు గాని, ప్రాఁతదృష్టాంతములు

గాని, ప్రాఁతయలంకారములుగాని లేవు. కావున నొకవిధముగాఁ జెఱిచిన నైనను బైసంస్కార కళ్యాదిగుణములు వేఱొక్కవిధముగా నితనికవిత్వమునకు వన్నెఁదెచ్చినవే. అట్లుగాక యందఱవలె నితఁడును గురుమూలకముగ సాహిత్యాది విద్య నభ్యసించి కవిత్వమున కారంభించి యుండెనేని యందఱకువలెభావములయొక్కయు, భావనాశక్తి యొక్కయు నవకాశము సంకుచితమై యితనినోటి నుండియు నేదోయొక 'పరిణయము' బైటఁబడి సముద్రములో నుప్పురాయి యగుచుండెనేమో!

ఇఁక రెండవగుణ మితనికి నాంధ్రభాష పూర్ణముగా స్వాధీనపడియుండుట. తక్కినకవుల కందఱకించుమించు చదివినచదువంతయు,నేఁటిచదువాంగ్లవాఙ్మయమునకువలె, సంస్కృత వాఙ్మయమునకుఁ జేరియుండుటచే, వారికవిత్వము, శిఖాయజ్ఞోపవీతాదులు ధరించినయాంగ్లేయునివలె, తెనుఁగువేషము ధరించియున్నను నిజమునకు సంస్కృతమే యగుచున్నది. వేమన పాపము జన్మమందైన నాగంధ మెఱుఁగనివాఁడు గావున నితనిపద్యములలో నిజమైన తెనుఁగుజీవితము ప్రతిబింబించు చుండును. తెనుఁగువారిమనోధర్మముల కితనికవిత్వమొకసాటి లేనిదృష్టాంతము. కావుననే పండితపామరభేదము

లేక యవి హృదయముల నంటుచున్నవి. అనఁగా సంస్కృతపదముల నితఁడు వాఁడని కాదు. వాడినను ఆపదములన్నియు విన్నవే కాని నేర్చినవి కావు. కావుననే భాషకు సంబంధించిన లోపము లతనియందేవైనఁ గలవేని యవి చాలవఱకును సంస్కృతపదములకు సంబంధించినవే యైయుండును. మఱియు సంస్కృతపదభూయిష్ఠపద్యము లన్నియు యోగశాస్త్రమునకు సంబంధించినవే. వానియందుఁ గవిత్వగంధమే లేదు. కావున మనకు వానిచర్చ పనిలేదు. తెనుఁగులో వ్యాకరణకారు లంగీకరింపనివాడుకలో నిరూపములు కొన్ని గలవుగానివాని నితరకవులుగూడఁ గొంతవఱ కంగీకరించినవారే. కావునఁ దెనుఁగుభాషలో సత్యమైన'యచ్చతెనుఁగు' కావ్యమును రచించినవాఁడు వేమనయే కాని, 'భూమి' కి 'బూమి' యనియు, 'బుద్ధి' కి 'బుద్ది' యనియు మహాప్రాణముల నల్పప్రాణములుగా మార్చుకొన్న వారి కవనమునందు అచ్చమును తెనుఁగును రెండును లేవు.

అన్నిటికన్న ముఖ్యమైహృదయములనాకర్షించు గుణము ఇతఁడు స్వాభావికముగఁ గవిగానుండుట. కవి కావలయువానికిప్రకృతికూడ యెన్నిగుణముల నొసఁగఁగలదో యవన్నియు నితని యందున్నవి.

వాని కితఁడు కల్పితము లైనమెఱుఁగులు మాత్ర మిచ్చినవాఁడు గాఁడు. ఎంతకొంచెము మాటలలో నెంతయర్థ మిమిడింపవచ్చునో యితనికిఁ గాని యిత రులకుఁ దెలియదు. తిక్కన కీగుణము కలదు గాని యీసౌలభ్య మతనియం దపూర్వము. ఏమాట నే చోట నుపయోగించిన హృదయమున నాటునో యితఁడే యెఱిఁగినవాఁడు. సంగ్రహశక్తియందలి సత్తువ యితనివలెఁ జూపఁగలవాఁడు లేఁడు. వీనికిఁ దోడు సహజమైన హాస్యప్రియత్వ మొకటి నిండి యున్నది. ఖండించుసమయములం దెల్లఁ బ్రాయికముగ రోషావిష్టుఁడై జిహాస నుపయోగించును గాని, యెం దైనహాస్యముపయోగించెనేని తలఁచుకొని తలఁచు కొని కడుపులు చెక్కలగునట్లు నవ్వఁజేయఁగలడు. 'తిట్టిననుసరే బాగుగాఁ దిట్టినాఁడురా,'యని తిట్టించు కొన్నవారే మెచ్చవలసియుండును. ఇదియే యితని యందలి యింద్రజాలవిద్య!

"లోభివానిఁ జంప లోకంబులోపల
మందు లేదు వేఱె మతము గలదు
పైక మడిగినంత భగ్గునఁ బడి చచ్చు"

"సకలతీర్థములను సకలయజ్ఞంబులఁ
దలలు గొరుగకున్న ఫలము లేదు
మంత్రజలము కన్న మంగలి జలమెచ్చు"

ఇత్యాదు లనేకములు. లోకోక్తు లితనికవితలోని జీవితములు. లోకోక్తులనఁగా వాడుకలోనున్న సామెతలను ప్రస్తావాప్రస్తావాది వివేకము లేక యుద్దేశపూర్వకముగాఁ దూర్చినాఁడని కాదు. ఇతనిజన్మమునందే యుట్టిపరదాస్యమునకుఁ జోటు లేదు. మఱి తానే వానిని సృజించినాఁడనుట. కొండంతయర్థమును గోరంతచోటున ముద్దుముద్దుగావిశదముగా నితఁడు నిర్వచించుట నొకమాఱు వింటిమేని మరల నెన్నఁడును దానిమఱవ లేక యవసరముసంభవించునప్పుడెల్ల దానినే జపించుచుందుము.

'కొయ్యబొమ్మఁ దెచ్చి కొట్టినా పలుకదు'
'పంది బురద మెచ్చుఁ బన్నీరు మెచ్చునా'
'తలలు బోడులైనఁ దలఁపులు బోడులా'
'ముక్కువంకఁ జూచి ముకురంబు దూఱుట'
'పండ్లు పడ్డకుక్క పసరంబుఁ గరువదా'
'దాసరయ్య తప్పు దండంబుతో సరి'

ఇత్యాదివాక్యములమాధుర్యవైశద్యములునుసర్వజనీనతయు నేను వేఱ వివరింపఁబనిలేదు.

శ్రీనాథునకు సీసమును, తిక్కనకు కందమును వలె వేమన కాటవెలఁది వెన్నంటివచ్చినవృత్తము. తక్కినవృత్తములఁ గూడ నితఁడు రచించినాఁడు గాని యవి యతని యాటవెలఁదిసొగసునకు దీటు రావు. ఈవృత్తమునం దితఁడు చూపినంత ప్రౌఢి

మయు మాధుర్యమును శ్రీనాథుఁడు సీసమందుఁ గాని తిక్కన కందమందుఁ గాని చూపలే దనుట యతిశయోక్తిగాదు. ఇదియుఁ బ్రకృతిదత్తప్రసాద ములలోనొకటిగాని వేఱుగాదు.వృత్తము తనంతఁ జిన్నది. తెనుఁగున నింతకన్నఁ జిన్నవృత్తము వాడుకలో లేదు. అందును నాలవపాద మంకిత ముతో ముగియును. తక్కిన మూఁడుపాదముల నడుగడుగునకును యతినియమము వదలఁడు. యతి యందును తిక్కనాదులు వాఁడునట్లు పదమధ్య విచ్ఛేదము గాదు. యతిస్థానమునకు సరిగఁ బద మును అనేకస్థలముల భావమును గత్తరింపఁబడి నట్లు తునకలై పడును. అట్లని యధికపదము లేవైనఁ గలవందమా? మందునకును దొరకవు. ఐనను, కుంతికడుపునుండి కర్ణునివలె,సద్యోగర్భముచే సహ జాలంకృతమైయాట వెలఁది వేమననోటినుండిక్రిందికి దూఁకుచున్నది!! హృదయమునందు భావసం యోజనము, నోటఁ బదములరచన, ఉచ్చారణయు నేకకాలమందే యొకటితో నొకటి మాటలాడు కొని కుప్పించుచున్నవో యని యాశ్చర్యపడునట్లు చేయు పద్యరత్నము లిం దనేకములు గలవు.

"చెప్పులోనిరాయి చెవిలోనిజోరీగ
కంటిలోనినలుసు కాలిముల్లు
ఇంటిలోనిపోరు నింతంత గాదయా!"

"పనసతొనలకన్నఁ బంచదారలకన్న
జుంటితేనెకన్న జున్నుకన్నఁ
జెఱకురసముకన్నఁ జెలిమాట తీపురా!"

"జారపురుషునకును జాజిపువ్వులతోడఁ
బాన్పు వేయునయ్య ప్రాఁగలంజ
సొంతమగనిమీఁదఁ జింతనిప్పులు చల్లు"

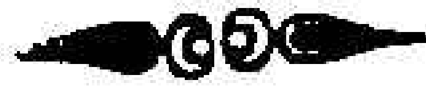
ఇట్టితనియెడ మహాకవులకుఁ గావలసినరచనా సౌమనస్యము, వాగ్మిత్వము, మొదలగు గుణములు సమృద్ధిగా నున్నవి. భావసౌమనస్యము మాత్ర మనేకస్థలములఁగుంటుపడినదనుటమాచదువరులకు దుర్గ్రహము గాదు. అదొక్కటి మఱచితిమేని యాంధ్రభాషలోనింతటికవి లేఁడని కంఠోక్తముగా వచింపవచ్చును మఱియు,

"వేమఁ డిట్లు చెప్పె వేయిపద్యంబులు
తప్పులెన్నియున్న నొప్పియుండు"

నను పద్యము వేమనదైనను కాకున్నను దానిని జెప్పినవాఁడు జనులమనస్తత్త్వము నెఱుఁగనివాఁడు కాఁ డనుట ముమ్మాటికి సత్యము.

పైంగళ భాద్రపదకృష్ణ త్రయోదశి శనివారము. } రాళ్లపల్లి. అనంతకృష్ణశర్మ. శ్రీ మహారాజావారి కాలేజి, మైసూరు.

వేమన కవి జీవితము.

సీ. తేటతెనుంగులనీటిలోఁ వేదవే
        దాంతసారంబుల నలవరించి
దివ్యధారారూఢి తేటగీతములలోఁ
        భావవంతంబుగాఁ బాడుకొల్పి
పసిబిడ్డలకుఁ దేటపడుమాట పొందికల్
        తేజరిల్లంగఁ బద్దెములు తీర్చి
పరమార్థబోధకై భాషామహారాజ్య
        సింహపీఠికపయిఁ జేయి వైచి
తే. అద్వితీయ ప్రతిష్ఠతో నాంధ్రదేశ
మెల్ల చరియించి మించి యెల్గెత్తి శాంత
గీతికలఁ బాడి సంతతఖ్యాతిగనిన
వేమనకవీంద్రు మానసవీథి నుంతు.

వేమనయోగీంద్రుఁ డాంధ్రులకుఁ జిరకాలపరిచయుఁడు. తనమధురకవితామృతముచే నాంధ్రదేశమునంతయు నొక్కమాఱు పునీతము గావించి తరతరములవఱకు మఱచిపోఁదగని సందేశమునొసంగి కావ్యప్రపంచమున సజీవుఁడై యున్న వేమనయోగి చరిత్రము రెండుమూఁడు సంవత్సరముల క్రిందటివఱకు సమగ్రముగా నాంధ్రజనులకుఁ దెలియదనుటసాహసముగాదు. కవిచరిత్రకారులగు వీరేశ

లింగముపంతులువారుగాని గురుజాడ రామమూర్తి పంతులువారుగాని వేమనజీవితమును గూర్చి మన కేమియుఁ దెలుపరైరి. ఆంధ్రవాఙ్మయవిషయమున మిగులశ్రద్ధఁదీసికొనిన బ్రౌనుదొరవారి వేమనపద్యముల నాంగ్లీకరించుటతో విద్యాధికుల కీపద్యములపై నొకవిధమగు గౌరవము కుదిరినది. ఆధునికవిమర్శకాగ్రసరులగు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, ఎం.ఏ, గారు తమ కవిత్వతత్త్వవిచారములో వేమనకవితాతత్త్వమునీక్రిందివిధముగాశ్లాఘించియున్నారు.

"ఈతత్త్వమునకుఁ బ్రమాణమైనవాఁడు వేమన. ఇతనికి పుస్తకజ్ఞాన మించుమించుగ సున్న. వ్యాకరణము ఛందస్సు అలంకారశాస్త్రము మొదలగు వానిలో నితనికిశక్తియెంతతక్కువో భక్తియును నంత తక్కువ. కుటిలమతాచారములు,మూఢభక్తి వేషధారితనము మొదలగువానిని దూలనాడుట యందీతం డద్వితీయుఁడు... వేమన్న... కారణవిమర్శనశక్తికి పట్టాభిషేకము చేసిన మహాత్ముఁడు. ఇతని పద్యములన్నియు లోకోక్తులు అనఁగా బలికినవాఁడతఁ డయ్యుపలుకఁబడినమాటలు లోకము వారి హృదయములలోఁ బూర్వమే యుండినట్టివియో లేక అతనిచే నచలముగా నాటఁబడినట్టివియోయైన వనుట: ఇతనిపద్యములలోఁబరిహాసరసము దట్టము.

మరుగుమర్యాదలులేని మోటువిధముగాఁ దిట్టెఁడు. నొప్పిచెందువారు సైతము ఇతరులతోఁగలసి నవ్వ నటులసేయ సమర్థుఁడు....నిదర్శనములను జూపు టలో నితఁ డద్వితీయుఁడు. మఱి అవి యెవ్వియు గూఢములు గావు. స్పష్టములు. శ్లేషచే స్థాపింపఁ బడిన సామ్యము లట్లుద్ధిక్కను అర్థమును లేనివి కావు. వైశద్యము అనుగుణము ఇతనియందు ప్రబలము. మనము ప్రతిదినమందును జూచుచు నింతే యనియాదరము అనవధానము నుంపకపోవువిషయములనేయీతఁడు గ్రహించిభావనాశక్తిచేఁగాంతి, రూపము, ప్రాణము నావహింపఁజేసి యెదుటనిల్పఁగా నపుడు గుర్తుదెలియక పూర్వము మనచేగర్హింపఁబడినవియునునివియేవో యమానుషవిగ్రహములని విస్మయముఁజెంది గౌరవింతుము.ఈగారడీవిద్యలోఁ దెనుఁగున నితఁడు ప్రథముఁడు.”

కవిత్వతత్త్వవిచారము ౧౦. ౧౧. ౧౨.

వేమనజీవితము నెలుంగుటకుఁ దొలుత చరిత్రపరిశోధనము గావించినవారు కీర్తిశేషులగు శ్రీ కొమర్రాజు వేంకటలక్ష్మణరావుపంతులువారు.వీరొకసభలో నుపన్యసించుటకు వ్రాసిన వేమనజీవితము వలన నీతనిగూర్చి కొంతవఱకుఁదెలుఁగుదేశమునకుఁ దెలిసెను.ఈవిషయమున మిగులఁ గృషిచేసి ప్రత్యే

కగ్రంథము వ్రాసిన వంగూరు సుబ్బారావుగారు ప్రశంసాపాత్రులు.

వేమనకులము

వేమన రెడ్డిశాఖకుఁ జెందినవాఁడు. ఈయన కొండవీటి వేమారెడ్లకుటుంబమునకుఁ జెందినవాఁడని ప్రవాదముగలదు. దీనిగూర్చి దండకవిలెలలోఁ గూడఁ గొంచెము వ్రాయఁబడియున్నది గాని యవి చరిత్రముతో సమన్వయింప వీలు చిక్కుట లేదు.

"ఎడ్డె రెడ్డి కుల మ దేమని చెప్పుదు"
"విదితముగాఁగను వేమనరెడ్డీ"
"కలియుగమున నున్న కాపుకులానకు
వేమన తనకీర్తి విక్రయించె"

లోనగుపద్యభాగములవలన రెడ్డికులమున వేమన జనియించెననియు "వేమనృపాలశేఖరా" యనుసంబోధనమునుబట్టి వేమనకవి, రాజవంశమున జనించెననియుఁ దెలిసికొనవచ్చును. వేమన రెడ్డివంశీయుడనుట కాధారములు చాలఁగలవు. ఇతఁడే రెడ్డిశాఖవాఁడో నివాసమేదియో తెలిసికొంచము.

"ఊరు కొండవీడు నునికి పశ్చిమవీధి
మూఁగచింతపల్లి మొదటియిల్లు
ఎడ్డి రెడ్డికుల మదేమని తెలుపుదు"

ఈపద్యమువలన వేమన జన్మస్థానము వంగవోలు తాలూకాలోని మూగచింతపల్లి యనియుఁ గొండవీడు పిదప నివాసస్థలమనియుఁ దెలియుచున్నది. వేమన చిరకాలము మహాత్ములదర్శించుచు యోగులనుసేవించుచుఁ బ్రపంచవర్తనములువిమర్శించుచు దురాచారములను ఖండించుచు దేశములన్నియుఁ దిరిగియున్నాఁడు. వేమనపద్యము లని చెప్పఁబడు లిఖితప్రతులన్నియు నొకవిధముగానొకయనుక్రమణికగా లేవు. ఒకప్రతికి మఱియొకప్రతికి సంబంధము లేదు. వీనిని సమన్వయించి చూచితిమేని వేమన యోగి దేశమునందంతటను దిరుగుచుఁదోఁచినటులఁ బద్యములు రచించుచుఁ బోయెననియు వేమనసూక్తిరత్నములు సమీపస్థులు ప్రాప్తానుసారముగ నేరికొని యాంధ్రభారతి కుపాయనముగా నర్పించిరనియుఁ దలంపఁదగును. వేమన సిద్ధినొందిన స్థలమాంధ్రదేశమున సుప్రసిద్ధమై గ్రంథస్థమై పవిత్రమగు క్షేత్రముగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్నది. బాలచక్రవేమ శతకములో వేమన నివాసాదికములు దెలుపు నీపద్యములు గలవు,

తే. కదిరి తూర్పుదిక్కు ఘనతశోభిల్లఁగాఁ
బరగ వర కటారుపల్లి యనఁగ
అచట నునికిఁజేసి యమరియుండుదురయా
బాలచక్రవేమ భవ్యనామ.

తే. తల్లిదండ్రి యన్నదమ్ము లాత్మసఖులు
ఎలమి బంధువు లాది ఎల్లజనులు
గలిగి వర్ధిల్లి రావూరు ఘనతమీఱ.

ఈపద్యములవలన వేమనకవి దత్తమండలములలోని దగు కదిరి చెంతఁగల కటూరుపల్లెలోఁ బుట్టి యచటనే మరణించెనని తెలియుచున్నది. వేమనచరిత్ర ద్విపదగూడ నీవిషయమునే స్థాపించుచున్నది. కటూరుపల్లెలో వేమన సమాధి కలదు. సమాధిని గలుపుకొని యట నొకయిల్లు కట్టబడియున్నదనియు వేమన ధరించినదుస్తులుపావుకోళ్లు నాగృహమున దద్వంశీయులచేఁ బూజింపఁబడుచున్నవనియుఁ దెలియుచున్నది. వేమన్న పేరుతో సమాధిచెంత నొక వికృత మగుకఱ్ఱ విగ్రహము గలదని క్యాంబేలుదొరగారు వ్రాసియున్నారు. వేమన శార్వరినామసంవత్సర చైత్రశుద్ధ నవమి దినమున సిద్ధిపొందినటులఁ గటూరుపల్లెవారు చెప్పుచుందురు. వేమనవంశీయులు ప్రతిసంవత్సరము నుత్సవాదులఁ జేయుచు నున్నతాశ్వములనెక్కి పసపుగుడ్డలతో వేమన్నలమని చెప్పుకొనుచు నుత్సవాదులకు ధనము ప్రోవుచేయుచున్నారు.

ఈకవివంశీయులమని చెప్పుకొను కటూరుపల్లె ప్రాంతస్థులు పాకనాటి రెడ్లగుటవలన వేమనయు

పాకనాటిరెడ్డి యనియు నుత్తరవయస్సులోఁ గటారుపల్లెలో సిద్ధినొందెననియు నిశ్చయింప వీలగుచున్నది. వేమనపద్యములలోని మాటలనుబట్టి యీ ప్రాంతములవాఁడని నిరూపింప నెంతమాత్రము వీలుకాదు. వేమన యాంధ్రదేశములోఁ దిరుగని చోటులేదు. ఆతఁడు విమర్శించినజాతులు నాచారములు కులములు వంచకులు లోనగునవి పరిశీలింతుమేని "ఉదారచరితానాంతువసుధైవకుటుంబకం" అను నార్యోక్తిప్రకారము వేమన యాంధ్రదేశమునందుఁ బలుతావుల చరించినటుల సువ్యక్తమగును. ఇట్టి పదజాలమునుబట్టి స్థలమునిర్ణయించుట ప్రమాదముకాదా!

వేమనకాలమును గుఱించి యించుక చర్చించి చూతము. వేమన కొండవీటి రెడ్డిరాజుల కుటుంబములోనివాఁడు కాఁడు. కొండవీటిరెడ్డిరాజులుపంటరెడ్లు. వేమనకవి పాకనాటి రెడ్డిగాన బాంధవ్యసంబంధ ముండఁజాలదు. వేమనను బూర్వకవులు పొగడిరని వంగూరు సుబ్బారావుగారు కొన్నియుదాహరణములొసంగిరి. నాగరఖండము, అన్యవాదకోలాహలము, శోభ్యచరిత్రము, ఏకామ్రలింగశతకము, మల్హణచరిత్రములనుండి వేమన యను పేరు కవిస్తుతిలోఁ జూపిరి. ఇంతమాత్రమున నిందలి

వేమన—వేమనపద్యములు వ్రాసినకవి యన వీలు లేదు. ఆరాధ్యకవులలోఁ శైవమత ప్రచారకులగు వేమనారాధ్యులు పెక్కండ్రు గలరు. వారిలోఁ గొందఱు కవులుగూడ నైయున్నారు. ఈకవులు నుతించినది యోగియు వేమనపద్యములు వ్రాసినవాఁడు నగు వేమననే యని నిర్ణయము చేయ వీలుచిక్కు వఱకు గ్రంథస్థములగు పద్యములనుబట్టి వేమన కాలము నెఱుంగుట కవకాశము లున్నయెడలఁ దెలిసికొనఁ బ్రయత్నింతము.

తే. పరగ రాయనికుల బాచనిధన మెల్ల
భట్లపాలు కవులపాలు దలఁప
నొనర హీనజనుని ధనము దాయాదుల
పాలు జారకాంత పాలు వేమ.

ఆ. తిరుమలకును బోవఁ దురక దాసరి గాడు
కాశిఁబోవ లంజె గాదు గరిత
కుక్క సింహఁ మానె గోదావరికిఁ బోవ.

ఆ. అధముఁ డైన మనుజుఁ డర్థవంతుం డైన
నతనిమాట నడచు నవనిలోన
గజప తింట నెన్న గవ్వలు చెల్లవా. వి.

క. నందన సంవత్సరమునఁ
బొందుగఁ గార్తీకశుద్ధ పున్నమనాఁడున్.
వింధ్యాద్రి సేతుబంధన
సందున నొకవీరుఁ డేలు సరగున వేమా.

ఈపద్యములే వేమన కాలనిర్ణయమునకుఁ దోడు పడుచున్నవి. మొదటిపద్యములో రాయనిభాస్కరుని జెప్పియున్నాఁడు. రాయభాస్కరుఁడు స్తోత్రప్రియుఁడు గదా! భట్టురాజులస్తోత్రములతోనానందించుచుఁ జేకొత్తిదానములు గావించువాఁడొకఁడు. లౌకికోద్యోగులయందుఁ జేరెన్నికగన్నవాఁడొకఁడు. ఇరువురు రాయనిభాస్కరులు సుప్రసిద్ధులు భిన్నకాలములలోఁగానవచ్చుచున్నారు. రావిపాటి త్రిపురాంతకుని చాటుధారయగు నీక్రిందిపద్యము క్రీ. శ. 1336 ప్రాంతమున నొకరాయనిభాస్కరుఁడున్నటులఁ దెలియును.

చ. కలయ పసిండిగంటమునఁ గాటయ వేము సమక్షమందు స
త్ఫలముగ రాయనిప్రభుఁడు బాచఁడు వ్రాసినవ్రాల
మ్రోఁతలన్, గలుగలు గల్లుగల్లు రనఁ గంటకమంత్రుల
గుండె లన్నియున్,జలుజలు జల్లుజల్లు రనె సత్కవిపర్యులు
మేలు మే లనన్.

భట్టురాజులవలనఁ బొగడికలుగొని వారికిఁ గామితార్థములొసంగువాఁడే వేమనకుసమకాలికుఁడు. పైపద్యములోని రాయని బాచఁడు రాజ్యతంత్రప్రవీణుఁడు గాన వేమనచెప్పిన గుణములుగల రాయని బాచనికొఱకు వెదుకనగును! క్రీ.శ.1516 ప్రాంతములలో నొకరాయని బాచఁడు గలఁడు. ఆతఁడు

వందిస్తోత్రప్రియుఁడని చాటుపద్యరత్నాకరములోని యీక్రిందిపద్యము తెలుపును.

సీ. భట్టు దీవించుచు బాసికంబును జూప
వెలయఁ బెండిలిచేసి వేడ్కఁ బంపెఁ
జొప్పకట్టెలమీఁద సోలియుండఁగఁ జూచి
పట్టెమంచము పాన్పు బట్టుకోసఁగె
వలెత్రాడుఁ జూపిన చెలఁగి యెద్దు నొసంగెఁ
బలుపుఁ జూపినఁ బాఁడిపశువు నిచ్చె
కర్ణంబుఁ జూపినఁ గడగి గుఱ్ఱము నిచ్చెఁ
జుట్టఁజూపిన దాసి సుదతి నిచ్చె
తే. స్నానమాడంగఁ గడియంబు జాఱఁగడమ
కడియమును వేయ శాంభవి కరము జూపె
వెలయరామలకుం గ్రమ్ము వేసి చూపె
సర్వమాన్యుండు వినుకొండశాసనుండు
భవ్యభరతుండు రాయని భాస్కరుండు.

పైపద్యము వలన రాయనిభాస్కరుఁడు భట్టుల గౌరవించుచు నుండెను. గాన వేమన చెప్పిన భట్టు రాజులఁబోషించు రాయనిబాచఁడు క్రీ.శ.1516 ప్రాంతములనున్న రాయనిభాస్కరుఁడే. ఈయంశము నితరాధారములచే సమర్థింపవచ్చును. తిరుపతికిఁబోయి నంతనఁ దురక దాసరి కాఁడని చెప్పుటవలన మహమ్మదీయు లాంధ్రదేశము నాక్రమించి దేవస్థానముల ముట్టడించినకాలమున వేమన యున్నటుల నూహిం

ప వీలగును. రెడ్డిరాజులు కొండవీడు, రాజమహేం ద్రవరము పాలించువఱకుఁ దురకలు తెలుఁగు దేశములోఁ బ్రవేశించి నిలువలేదు. తురకలు తెలుఁగు దేశములలో క్షేత్రములలోఁ బ్రవేశించి కలకుఁ దనముజూపినది రెడ్డిరాజ్యావసానమువనే గాన మహమ్మదీయ విజృంభణకాలమగు క్రీ.శ. 1525 ప్రాంతములలో వేమనపై నుండి నాకొనియుండును. ఇందువలన రాయనబాచనికాలము మహమ్మదీయ రాజుల కాలము కొంచెమించుమించుగాఁ గలియును. 'గజపతింట నెన్న గవ్వలు చెల్లవా' యని వేమన చెప్పియున్నాఁడు. గజపతు లోఢ్రదేశమునుండివచ్చికొండవీడు కొండపల్లి, ఓరుగల్లు, ఉదయగిరి, కనిగిరి దుర్గముల నాక్రమించి స్వతంత్రులై వర్తించిరి. వారికాలమున గవ్వలె నాణెములుగాఁ జెల్లియుండును. గజపతి రాజ్యము చాలవఱకుఁ గృష్ణదేవరాయ లేరూపుమాపెను. కృష్ణదేవరాయల బాల్యావస్థలో (రెడ్డిరాజ్యాంతమున) గజపతులరాజ్యము మహోన్నతముగా నున్నకతన వేమనచెప్పిన గజపతులకాలము తప్పక క్రీ. శ. 1520 ప్రాంతమై యుండుననుటకు సంశయ ముండఁజాలదు. వంగూరి సుబ్బారావు గారు వేమన్నను పొగడినటుల నిచ్చిన కవుల పట్టికయేవిశ్వాసనీయమైనను మనకాలనిర్ణయమున కడ్డము

రాదు. ఎంతయోకాలము కృష్ణదేవరాయల కావల నున్న యెడపాటి యెఱ్ఱాప్రగడ వేమన్నను బూర్వ కవిగాఁ బొగడుటవలన యెన్నటికిఁబూర్వుఁడు కాఁ జాలఁడు. ఏమందురా? వేమన్న నటుండనిత్తము. ఎడపాటి యెఱ్ఱనశ్రీకృష్ణదేవరాయలయాస్థానమున నున్నధూర్జటినేపూర్వకవిగాఁ జెప్పియున్నాఁడు. అం దువలన నెఱ్ఱన ధూర్జటికావలివాఁడని తెలియుచుండ వేమన్న నొకశతాబ్ది వెనుకకుఁదీసికొనిపోయి కూ ర్చుండఁ బెట్టవలసినయవసరముఁకనుపింపదు. వంగూరి సుబ్బారావుగారుచూపినయాధారములలోఁబ్రధా నమైనది వేమన్న కృష్ణరాయలకుఁబూర్వుఁడని నిర్ణ యించుటకు నాధారము జేసికొన్న పద్య మిదియే.

చ. వినుతు లొనర్తునాంధ్రసుకవిప్రభు నన్నయభట్టు దిక్కయ
జ్వను శివదేవు భాస్కరుని జక్కయ నాచనసోము సర్వదే
వుని భవదూరు వేము నలపోతనఁ బిల్లలమఱ్ఱి వీరభ
ద్రుని శరభాంకు వీరకవిధూర్జటిఁ గేతన బాణభట్టులన్.

రాయలకాలములోనున్నధూర్జటిపూర్వకవియ గుటవలన ఎడపాటి యెఱ్ఱన రాయలకావలధూర్జటి ప్రశస్తి బాగుగా వ్యాపించినకాలములో నుండి యుండును. అట్టివాఁడుపొగడినందున వేమన రా యలకంటెఁ బూర్వుఁడని సిద్ధాంతముచేయ వీలుం డదు. దీనిగుఱించి యింకను వ్రాయవలసియున్నది.

గాని విస్తార మగునని వదలితిమి. నాగరఖండము లోని కవిస్తుతిలోని వేమనప్రశంస యసంగతమని వంగూరి సుబ్బారావుగారే యొప్పుకొనిరి. మిగిలిన కవిప్రశంసలలోని వేమనపేరు పదియాఱవశతాబ్ది కీవలివిగాన వేమన శ్రీకృష్ణరాయలకంటె బూర్వుఁడనిన సిద్ధాంతము నిలువలేదు. నందనసంవత్సరమున గార్తిక పూర్ణిమనాఁడాసేతు హిమాచలపర్యంత మేలురాజు జన్మించు ననుపద్యముఁ ఐశ్వర్యవిముఖుఁడై గోఁచిపాఁతతో దేశదేశములు ద్రిమ్మరు వేమన కన్వయింపఁదనియు నది వీరభోగవసంతరాయని గూర్చినదో "నందా నందనయోర్మధ్యే" అను మార్కండేయపురాణోత్తరభాగమునకనుకరణమో చెప్పలేము. ఇంతవఱకుఁ గావించిన చరిత్రపరిశోధనమువలన వేమన్నను క్రీ. శ. 1520 లోనికిఁ దెచ్చితిమి. పదిబార లటు పదిబార లిటు నీజోగిరాయని లాఁగక యొకచోఁ బ్రతిష్ఠింపఁదగిన యవకాశము మనెకుదము.

తే. ప్రాకటముగ నిట్టె లోకములో గుంటు
పల్లి ముత్తఁడెన్నఁ బరమగుణుఁడు
అన్నదానమునను హరుపూజచేతను
హరుని లోనఁ గాంచె నరసి వేమ.

అను పద్యములవలన వదాన్యశేఖరుఁడగు గుంటపల్లి ముత్తనామాత్యునికాలమునందు వేమనయుం

డెననిస్పష్టమగుచున్నది. పూర్వవిమర్శితనిర్ణయముల నమ్మి వంగూరు సుబ్బారావుగారీపద్యము ప్రక్షిప్తమనిరి. తమకు బాధకమగుపద్యము ప్రక్షిప్తమగు ననుట స్వపక్షబలమునకు మనవారు చూపుసాధనములలో నొకటి. గుంటుపల్లి ముత్తనామాత్యుఁడు సామాన్యుఁడు గాఁడు. ఈతని వివరములు చాటుపద్యమణిమంజరి రత్నాకరములెగాక ముత్తనామాత్యచరిత్ర మను గ్రంథమువలన వివరళముగాఁ దెలియఁగలవు. ముత్తనామాత్యుఁడు దాతయై యడిగిన కవిగాయకభట్టుమూర్తులకు లేదనక దానములు గావించుచు వితరణకర్ణుఁడని ప్రశస్తి వహించెను. ఇతఁడు గోలకొండ నవాబులకుఁ బ్రతినిధియై సర్వాధికారములతో కొండవీడు వినుకొండ బెల్లముకొండ నాగార్జునకొండ యని నాలుగుదుర్గములకు నధ్యక్షుఁడై యుండి శ్రీశైలము మొదలు రామేశ్వరమువఱకుఁ గల దేవస్థానములలో దానములు గావించెను. ఇతనిప్రశస్తిని చాటుపద్యము లుదాహరించెదము.

ఉ. సంతత మారగించు నెడ సజ్జనకోటులఁ బూజసేయు శ్రీ
మంతుఁడు గుంటుపల్లి కులమంత్రిశిఖామణి ముత్తమంత్రి మే
ల్బంతియె బంతిగాక కడు పందగులాములమంత్రులెల్ల నూ
ల్బంతుల దుక్కిటెడ్ల మెడ బంతులు విప్రవినోదిగారడీ
బంతులుదొంగవాండ్రములుబంతులుసుమ్ముధరాతలంబునన్.

మ. అనిసీవైరులు మంత్రు లిట్లనిననిన్నార్యుల్ కవుల్ పండి
తుల్,ఘనదానంబున మేఘునిన్ శిబిఘనున్ స్కంధీశ్వరున్
కర్ణునిన్, జనులెల్లన్ వినుతింప గెల్చె నని విశ్వాసంబుగాఁ
బల్కరా, మును నీ సేయుతపంబు పెంపునను శ్రీముత్త
ప్రధానాగ్రణీ.

చ. కమలభవాండభాండమనఁ గల్గిన నందవరంపు టిండ్లలో
ప్రముఖుఁడురాయనప్రభునిభాస్కరుఁడే నెఱదాతపిమ్మటన్
విమలచరిత్ర గుంటుపలి వీరయముత్తఁడె దాత భట్టసం
భ్రమఘనదానరూఢి నొకపాటెవదాస్యుల నెన్న నేటికిన్.

మ. అనఘ ప్రాభవ గుంటుపల్లి సచివేద్రాముత్తనామాత్య నీ
ఘనహస్తాబ్జసుగంధవాసన మదంగవ్యాప్తమైనప్పుడే,కనుఁ
గొంటిన్ జతురంతయాన పదవుల్ గైకొంటి మేల్వస్తువుల్
కనకస్నానము లబ్బెమాకు సెలవా! కర్ణాటక క్షోణికిన్.

ఈపద్యములవలన ముత్తనామాత్యుఁడు అన్న
దానమున హరునిపూజయందు నసమానుఁడని చెప్ప
వచ్చును. అట్టిచో వేమన పొగడుటలో నించుకేని
వింతలేదు. ఇది ప్రక్షిప్తమని యనుకొనవలసినంత
యవసరము కానరాదు.

క. పొందుగ శరజలనిధి హరి
చందనతరు చంద్రసంఖ్య శకవర్షంబుల్
దుందుభి నాషాఢంబున
నందముగా వీరముత్తఁ డరిగెన్ దివికిన్.

అను పద్యమువలన ముత్తనామాత్యుఁడు శా.
శ. ౧౫౪౫ లకు సరియగు క్రీ. శ. 1623 లోఁ బరమ

పదవి నలంకరించెను. ఈచరిత్రాంశములను సమన్వయించి చూచితిమేని వేమన యోగిరాయని బాచని (భాస్కరునియంత్యము క్రీ. శ. 1520) చివర కాలమునను గుంటుపల్లి ముత్తనామాత్యుని మధ్య కాలమునను గజపతుల రాజ్యకాలమున క్రీ. శ. 1540 మొదలు 1600 వఱకు నుండియుండునని తలంపవచ్చును. ఇంతటితోఁ గాలనిరూపణమును గూర్చి ప్రయత్నము ముగించి వేమన కవితాతత్త్వమును అనుకరణములను గూర్చి తెలిసికొందము.

వేమనకవిత్వము.

వేమన్న నీ యిరువదవశతాబ్దమున నాంధ్రమహాశయులు కవియనియెంతగౌరవదృష్టితోఁజూచుచున్నారో ప్రాచీనకవులందఱంతయనాదరదృష్టితోఁ గాంచిరి. వేమన్నకు నిరర్గళ మగుకవితాధారయు సమయానుకూలమగువిషయవిమర్శనపటుత్వమును మనోహరమగునుపమాకల్పనప్రతిభయుగలదు. ఇతని పదజాలము నిఘంటువులనుండి వెదకితెచ్చినదిగాదు. కావ్యములనుండి సంగ్రహింపఁబడినదికాదు. గ్రంథపఠనమువలన సంపాదింపఁబడినది కాదు. ఆంధ్రప్రపంచమున వ్యవహారదృష్టమైనది. కావున నీతనిశైలి యాబాలవేద్యముగ నుండును. తంబుర మీటుచు

వేమనపద్యములను బాటలవలెఁ బాడుభిక్షుకులను పెక్కండ్రఁ గాంచుచున్నారము. వేమన్న గండికోటమొదలు గజపతులరాజ్యముగ నున్నకటకము వఱకును గోలకొండ లోనగు మహమ్మదీయ రాజన్యుల రాజ్యములప్రాంతములందును శిష్యసహితముగా సంచారముచేయుచుఁ దనకంటఁబడిన దురాచారములు వెంటవెంటనే ఖండించుచుఁ బద్యరూపమున గానము చేయసాగెను. వేమన శిష్యకదంబమాపద్యముల సేకరించియుండును. సన్యాసిశిష్యపరంపరలో భిన్నభిన్న రూపములగు వేమన పద్యముల ప్రతులు గానవచ్చుట కిదియే కారణమై యుండును. వేమన బ్రాహ్మణులను లింగధారులను వైశ్యులను విశ్వకర్మవంశీయులను యోగులను కవులను భాగవతులను విగ్రహారాధనమును విద్యాపఠనమును గురుకులవాసమును మంత్రోపదేశమును ఇది యది యననేల? ఆంధ్రదేశమునఁ దనకుఁగానవచ్చినసమస్తవిషయములను దీవ్రముగా నెదటివాని మనస్సు నొచ్చునేమో యనుకొనకుండ విమర్శించెను .కక్షపాలయుఁ గౌపీనముదప్ప నైహికముల నాశింపని మహాత్యాగులగు యోగులకు లేని స్వాతంత్ర్యమింకొకరి కుండునా? ఇందువలన నుత్తమకులజులకు వేమనయందు లక్ష్యము తొలంగుటయు

నానాజాతు లీతనిపద్యములను వేదసూక్తులవలె గౌరవించుటయుఁ దటస్థించినవి. రానురానుబూర్వా భిమానములు తొలంగి యాంధ్రజాతి జాతీయాభి ముఖమైనకొలంది వేమనపద్యములు గుణవంతము లని పఠనీయములని తెలియవచ్చెను. కావ్యముల వలన లోకమున కెంతయో మేలుకలుగును. కథా ప్రధానములగు కావ్యములె ప్రపంచమునకు మేలు చేయుటకు సమర్థములై యుండనీకనీతిబోధకములు దురాచారవిమర్శములు గలవిషయప్రధానములగు నీతికావ్యములవలన లోకమునకుఁ గలుగుమేలు చెప్పవీలుకాదు. ప్రాచీనాలంకారికులుకావ్యప్రయో జన మిటుల నిరూపించియున్నారు.

చతుర్వర్గఫలప్రాప్తిః సుఖాదల్పధియామపి, కావ్యాదేవ ...

విశ్వనాథ కవిరాజు.

ఇందువలనఁ గావ్యము ధర్మార్థకామమోక్షము లను మందమతులకు సయితము ప్రసాదించునని తెలియుచుండ సుధీబృందమునకుఁ ద్యాగశిరోమణి యుఁ బ్రపంచాతీతుఁడు నగుయోగి రచించు నీతి కావ్య మెంత నీతిబోధించునో తెలుపఁ బనిలేదు. వేమన ప్రపంచమునకు లోఁబడిన కవికాఁడు. ఇతని విమర్శనాశరమునకు గుఱికాకుండుటకుఁ బ్రపంచమే భయపడవలసియుండును. మఱుగు మర్యాదలతో నన్యాపదేశముగ లోకము నీతఁడు విమర్శింపఁడు.

'సిద్ధి ర్లోకాత్ దృశ్యా' యను వాగనుశాసనసూక్తి ప్రకారము ప్రపంచవ్యవహారలభ్యమైన భాషాపరిజ్ఞానముతో నీతఁడు తనకు వ్యతిరేకముగఁ దోఁచిన యంశమును మిన్నువిరిగి మీఁదఁబడినను విమర్శింపక మానఁడు. ఇతనిపద్యములు రమారమి నయిదు వేలవఱకు ముద్రితములై యున్నవి. అవియన్నియు గాక యింకఁ గొన్ని వేలపద్యములు మనకు లభింపవలసియున్నవి. అందుగల విషయముల నన్నింటిని గ్రహింపఁదగిన సుదిన మాంధ్రులకెన్నఁ డేతెంచునో! లభ్యములగుపద్యము లన్నింటి నొకమారు పరిశీలించితిమేని మానవస్వభావమును వేమనవలె గుర్తించినకవి వేఱొకఁడు లేఁడనియుఁ బ్రతిమానవస్వభావము వేమనవిమర్శించియుండుటచే వేమనచేఁ జెర్కొనఁబడని మానవస్వభావము లోకమున నుండదనియుఁ దోఁచును. వేమన తనకుఁ దోఁచినటులఁ దాను జెప్పుచుండును. దానిని లోకము పాటించుచున్నదా లేదా? పాటించునటులఁ జేయవలయునన్న యేమార్గములఁ ద్రొక్కవలయునని వేమన యోచించినవాఁడు కాఁడు. తనవాక్యములందు గురితియున్నవారు తనసందేశమునాదరింతురనినమ్మినటుల నాతనిపద్యములవలన నెఱుంగవచ్చును. దృష్టాంతము చూడుఁడు.

క. కా దనఁ డెవ్వరితోడను
వాఁదాడఁగఁ బోఁడు వెఱ్ఱివానివిధమునన్
భేదాభేద మెఱుంగును
వేదాంతరహస్యములను వేమన నుడువున్.

ఈపద్యమువలన వేమనవాదములు పూర్వపక్ష సిద్ధాంతములు ప్రపంచజిగీష పెట్టుకొనలేదనియుఁ దా నెఱింగినవేదాంత సారమును వెఱ్ఱివానివలె నుపన్యసించెననియుఁ దెలియవచ్చును.

క. ధరఁబుట్టి భోగి నైతిన్
బరమం దిచ్ఛలనుమాని పడఁతులకై నే
దిరిగి యలసితిని ద్రవ్యము
మఱి యార్జించితిని గడకు మరణము వేమా.

ఆ. మానినీ మనోజ మందిరానం దైక
లోలుఁ డొల్లఁ డితరలోక సుఖము...

ఆ. పనసతొనలకన్న పంచదారలకన్న
జుంటితేనెకన్న జున్నుకన్న
చెఱకురసముకన్న చెలిమాట తీపురా...

ఆ. పూఁపచనులనాఁడు భూమెల్లఁ జేయును
కొదమచనులనాఁడు కోటిసేయు
తటుకుచనులనాఁడు దమ్మ్యాలు నొల్లవు...

ఆ. మొలకచనులనాఁడు మోహంబు పుట్టించు
గుబ్బచనులనాఁడు కోర్కెదీర్చు...

లోనగుపద్యములవలన వేమన విషయానుభవ

మునఁ జిరకాలము వర్తించి కడకు విరాగియయ్యె నని తోఁచును. వేమన పదిమాటల శ్లోకమాత్రైనను సుందరుల హావభావముల విమర్శింపక నూనఁడు. ఇతనిపద్యములను బాగుగాఁ జూచితిమేని విషయ లాలసత్వ మితఁడు బలిమిమై చంపుకొనినటులఁ దోఁచునుగాని యింద్రియనిగ్రహ మాబాల్యమున నిర్వహించినటులఁ దోఁచదు. యోగులకు హేమ కారవిద్యయు వైద్యము సహజముగ నభ్యస్తమై యుండునని లోకులు భ్రమనొందుటగలదు. ఆభ్రాంతి బహుశః వేమనదగ్గరనుండి లోకమునకు సంక్ర మించెనేమో! వేమన రోగములను నివారించుటకు పెక్కు యోగములు మూలికలు ఔషధములు తెలుపుటయేగాక లోహములను సువర్ణముగాఁ జేయు విధమును గూడఁ జెప్పియున్నాఁడు. వేమనచెప్పిన ఔషధయోగము లెల్ల నాచరణ ములోఁబెట్టి రోగముక్తులైనవారు వేమనచెప్పిన స్వర్ణకారయోగములను నమ్మి స్వర్ణాశతో బైరాగు లై మతిభ్రష్టులై తిరుగువారు పెక్కండ్రు కలరు. లోహములను బంగారుగాఁజేయుట సులభసాధ్య మని వేమన నెత్తిన నోరు బెట్టుకొని కొట్టుకొను చున్నాఁడు. మనవా రది సాధింపలేక నోటఁ జేయి బెట్టి కొట్టుకొనుచున్నారు ఔషధయోగములు

స్వర్ణయోగములుగల పద్యములు కొన్ని యిచట నుదాహరించుట ప్రకృతమే.

ఆ. ఉక్కుచూర్ణము దిన నుడుగును కష్టంబు
ఉక్కుచూర్ణము దిన నుడుగు క్షయయు
ఉక్కుచూర్ణము దిన నుడుగును కర్మముల్, వి...

ఆ. పేడు ముదురుకాయ పెనుబాము కుబుసంబు
జోడుకూర్చి రసము సోకఁజేసి
యొక్కయేడు తినఁగ నుర్విహేమము తానె, వి...

ఆ. పాముకప్పుచేతఁ బరగ జంబీరంబు
వరుస దీపపుసెగ వండి దించి
రాగిమీఁద వేయ రమణ బంగారమౌ, వి...

ఆ. తాళకంబు తెచ్చి తాటికమ్మరసాన
వండు నిపుణతెఱుగ వెండి యగును
కల్లగాదు నిజము కరకంఠ సీయాన, వి...

ఆ. ఇంగిలీకమహిమ హేమింపనేరక
చిత్రపటమువ్రాసి చెఱిచినారు
బొంతజెముడుపాలఁ బొసఁగింప నేరరు, వి...

ఇట్టిపద్యము లెన్నియో వేమన పద్యరత్నముల లోనున్నవి. వీనియనుభవము మనకుఁ దెలియదు గాని వేమన వైద్యుఁడనుటకు హేమకారవిద్యా నిపుణుఁడనుటకు మాత్రము తార్కాణములుగా

నున్నవి. ఇందలి యొకపద్యమువలన వేమన రస వాదమునఁగూడ నిపుణుఁ డనియు నింగలీకమును జిత్తరువుల కొఱకు దుర్వినియోగము చేయుటకు సహింపఁడాయె ననియుఁ దెలియును. దీనివలన వేమనమొదలు చిత్రవిద్యవ్యాప్తిగలకాలములలో నుండెనని తోఁచును.

అనుకరణములు.

వేమనకవితలోఁ బలువురు పూర్వకవుల ననుకరించెను. తాను విన్నపద్యములలోనిభావము తేటతెల్లమగునటుల గీతములలో నిమిడ్చెను. ఇటుల వేదాదులందు శాస్త్రములం దున్న తత్త్వవిషయములనుగూడ గీతములలో నిమిడించెను. వేమన యనుకరణపద్యము లివిగో చూడుఁడు.

ఆ. జంగమైన వెచుక జాతి నెంచవలదు. . . .

ఇది బసవేశ్వరుని వీరశైవమతసిద్ధాంత మునకు జోడు.

ఆ లోభివాని జంప లోకంబులోపల
మందు వలదు వేఱె మతముగలదు
పైక మడుగ నతఁడు భగ్గురు మని చచ్చు, విశ్వ...

చ. ఘనతరకష్టలోభి తమకంబునఁ జంపెడు నంత యల్క నె
మ్మనమునఁ బుట్టెనేని విషమారణకర్మ కృపాణ ముఖ్యసా
ధనములు గూర్పనేల ప్రమదంబున దగ్గఱి కాసు వీస మి
మ్మనుటయె చాలు వాని నిమిషార్థమునన్ మృతినొందఁ
జేయఁగన్.

హరిభట్టువరాహపురాణము.

ఆ. కైకపుట్టి చెఱిచెగా రాముపట్టంబు
సీతపుట్టి లంకఁ జెఱిచెఁ గాదె
కౌరవులను జెఱిచె గద ద్రౌపదియుఁగూడ...

శ్లో. కృతేతు రేణుకామృత్యుః త్రేతాయాం జనకాత్మజా,
ద్వాపరే పాండుపత్నీ చ...

ఆ. పాలు పెరుగు నేయి బరగు నన్నము దిని
స్త్రీలఁ గననివాఁడు శీలవతుఁడు...

శ్లో. శాల్యన్నం సఘృతం పయోదధిఘృతం భుంజంతి యే మాన
వాః, తేషాం ఇంద్రియనిగ్రహో యది భవేత్...

భర్తృహరి.

ఇట్టియనుకరణములు వేమనపద్యములయం దింక నెన్నియో గలవు. వానినిఁ జూపుటచే గ్రంథము పెరుగును. వేమన భాషాపరిచయముగలవాఁడై యితరగ్రంథములసారము గ్రహించి సొంతమాటలతోఁ గొన్నితావులఁ జెప్పియుండెనని యుదాహృత పద్యములవలన నూహింపవచ్చును.

వేమనచిత్రపటమును బ్రచురించి వేమన దిగంబరుఁడని వంగూరి సుబ్బారావుగారు నిర్ణయించిరి. దానికి దార్ఢ్యాణగా నొకపద్యము నుదాహరించిరి. కాని వేమన దిగంబరుఁడనుట యనుమానాస్పదము. ఆతఁడు పెక్కువిషయములు పెక్కుధర్మములు చెప్పుచు సందర్భములోఁ దోఁచినటులఁ జెప్పినయంశములన్నియు నాతనిజీవితమునకు లంకెఁబెట్ట వీలుకాదు. వేమన రాజయోగి. కపటవేషములు, ఉపవాసములు, ఆడంబరము నామోదింపఁడు. బ్రహ్మవంశజులు తదితరులకంటె గొప్పయని యంగీకరింపఁడు. ఇట్టివాదముల కీతఁడె ప్రథముఁడు. పంచముల నుద్ధరించును. వర్ణాచారవిరోధములు మతములు దగవని వేమన తలంపు. ప్రపంచజ్ఞానమును సులభశైలిలో దేశమునకు సాటి యద్వితీయకవితాధారతో లోకమును వశపఱచుకొన్న వేమనయెడలఁ గృతజ్ఞతఁ దెలుపుటకీచిన్న చారిత్రికవిమర్శనమువ్రాసి యాతనియెడ మేముపడిన పఠనపరిచయఋణము దీర్చుకొనుటకుఁ దోడ్పడిన శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారికి వందనములు. కవికాలనిరూపణములో మేముపోయినత్రోవ సరికాదేని పండితులు సవిమర్శముగఁ దెలుపుదురేని కృతజ్ఞులము.

నందిగామ
1-8-1925

శేషాద్రిరమణకవులు,
శతావధానులు.

ప్రార్థనపద్యములు.

అవతారిక. యోగివర్యుఁడును ఆగతానాగతవేత్తయు రాజయోగధురంధరుండును మహానుభావుండును నగు వేమనమహాత్ముఁడు ప్రపచోద్ధరణార్థమై వివిధ విషయములతో పద్యములను రచించి జ్ఞానోపదేశము గావింప నిశ్చయించి కావ్యము శ్రేయస్సాధనమని "ఆశీర్నమస్క్రియావస్తు నిర్దేశోవాపితన్ముఖమ్" అనునాలంకారికసూక్తి ననుసరించి నిర్విఘ్నముగా కావ్యము సమాప్తియగుటకు నిష్టదైవత మగుపరమేశ్వరుని ధ్యానము చేయుచున్నాఁడు—

క. శ్రీమదుమాపతి యగునా
స్వామికి దాసుం డనంగ జగములు పొగడన్
వేమన యనియెడు ధీరుఁడు
నేమంబునఁ జెప్పు దీని నిజముగ వేమా.

క. శ్రీరామరామనామము
మారాడక విను నరునకు మహితాత్ముం డై
యూరూరఁ దిరిగి చెప్పుమి
యారూఢతపఃఫలంబు లగు వేమపతీ.

క. శ్రీయన మంగళదేవత
శ్రీయనఁగా విష్ణుపత్ని సిరి సంపదయుక్
శ్రీయనెడు మూలశక్తిని
శ్రీయని వర్ణింపు మెపుడు స్థిరమతి వేమా.

క. శ్రీమూలశక్తి యనఁదగు
నామూర్తులఁ గన్నతల్లి నౌఁగాదనకన్
ధీమూర్తినెంచిచూడుము
నీమూర్తికి సాటిలేదు నిజముగ వేమా.

క. శ్రీరామ యనెడుమంత్రము
తారకమని యెఱిఁగి మదిని ధ్యానపరుండై
సారము గ్రోలిన నరునకు
చేరువగను బరమపదవి చేకురు వేమా.

క. శ్రీకరబ్రహ్మాకారుని
ప్రాకటముగ మదినిజేర్చి ప్రణవాకృతితో
సోఁకి నటించెడి జ్ఞప్తిని
పాకము గని దాటువాఁడె భక్తుఁడు వేమా.

శ్రీరస్తు.

వేమన పద్యములు.

మూర్ఖపద్ధతి.

అవతారిక:—తమకు తెలియదు. ఒకరుచెప్పినను వినరు. మంచిపని యని తెలిసినను తెలియకున్నను 'తాముపట్టినకుందేలికిమూఁడుకాళ్లన్నట్టులు' పెంకిపట్టుఁబట్టి కూర్చుందురు. ఇట్టివారలే మూర్ఖులు. లోకములో దుస్సాధ్యములగు ననేకకార్యములకును పనులకును మందుకలదు; కాని యిట్టి యద్భుతరోగమునకు మందులేదు. వీరు అజ్ఞులును కారు. ప్రాజ్ఞులును కారు. ఇట్టి మూర్ఖులను లోకులు నిందింతురు. కావున బుద్ధిమంతులు మూర్ఖకృత్యములను తెలిసికొని మూర్ఖులుగాక విద్వాంసులై మెలఁగువలయునని ఈపద్ధతిలో మూర్ఖులనుగూర్చి వేమన చెప్పుచున్నాఁడు:—

క. అజ్ఞానమె శూద్రత్వము
సుజ్ఞానము బ్రహ్మమౌట శ్రుతులను వినరా
అజ్ఞానముఁడచి వాల్మికి
సుజ్ఞానపు బ్రహ్మమొందెఁ జూడర వేమా. 1

తాత్పర్యము.—"మేము గొప్పకులపువారము. వీరు తక్కువజాతివారు" అని మూర్ఖులు తెలియక నోరికి వచ్చినట్టులు ప్రేలు

*

చుందురు. నిజమును విచారించితిమా శూద్రులు శూద్రులని వేరుగాలేరు. తెలివిలేకపోవుటయే శూద్రత్వము. జ్ఞానమే బ్రహ్మము. అదిగలవాఁడే బ్రాహ్మణుఁడు. ఈచెప్పినమాట పొల్లుమాటకాదు. ఇది వేదవాక్యము. "ప్రజ్ఞానమే బ్రహ్మము" అనికలదు. అజ్ఞానము తొలఁగించుకొని బోయవాఁడగు వాల్మీకి మోక్షము నొందెను. కావున మూర్ఖుఁడవై చెడిపోక యజ్ఞానము బోఁగొట్టుకొని జ్ఞానము నొంది వెలయుటకై ప్రయత్నము జేయుము.

ఆ. అడవియడవి దిరిగి యాఁపను విడలేక
గాసిపడెడువాఁడు ఘనుఁడుగాఁడు
రోసిరోసి మదిని రూఢిగా నిలిపిన
వాఁడె పరముగన్నవాఁడు వేమ. 2

చెట్లులను బుట్టలను నాశ్రయించి యెచటనో యేమో యున్నదని కానఁబడినశిలకుఁ జెట్టునకు మ్రొక్కుచు సంచరించువాఁడు జ్ఞాని కాఁజాలఁడు. ఏకాగ్రముగా హృదయమును నిల్పి కామాదివికారములకు లోను గాక సంచరించువాఁడె జ్ఞాని; వాఁడే పరమాత్మను గనుఁగొనఁ గలఁడు. హృదయస్థమగు పరమాత్మను మఱచి యడవులలోఁ దిరుగుట మూర్ఖలక్షణము.

ఆ. అదిమి మనసునిలిపి యానందకేళిలో
బ్రహ్మమయుఁడు ముక్తిఁ బడయఁగోరు
జిహ్వరుచులచేత జీవుండు చెడునయా
విశ్వదాభిరామ వినరవేమ. 3

బుద్ధిమంతుఁడు, మనస్సు దానియిచ్ఛవచ్చినట్టులు పోవుచున్నయెడల బలాత్కారముగా నదిమిపట్టికొని బ్రహ్మస్వరూపుఁడై యానందమునొందఁ బ్రయత్నించును. మూర్ఖుఁడన్నచో మనంబును జయింపలేక చిక్కువడి జిహ్వాచాపల్యముచేఁ దినరానిపదార్థములఁ దిని చెడిపోవును. కాఁబట్టి బుద్ధిమంతులు మూర్ఖకృత్య మిది యని తెలిసికొని జిహ్వాచపలతను బోఁగొట్టికొనవలయును.

తే. అరయ సుఖమొంది దుఃఖమ్ము నార్పలేక
విధిని దూఱంగ ఫలమేమి వేడుకలర
బుద్ధినొక్కినఁ బరిపూర్తిఁ బొందునయ్య
అట్లుకా కూరకయె యుండనగునె వేమ. 4

అజ్ఞుఁడు సుఖము వచ్చినప్పుడు తన ప్రయోజకత్వముచేత సంపాదించితి నని యెగిరిపడి దుఃఖమువచ్చినప్పుడు మూర్ఖుఁడై దాని నుపశమింపఁజేయలేక దేవుని నిందింప మొదలుపెట్టును. దానివలన నిసుమంతయును బ్రయోజనములేదు. మూర్ఖుఁడు తెలిసికొనలేఁడు గాని మనస్సును జిక్కఁబట్టినయెడల పరిపూర్ణుఁడై సుఖముల నొందును. చేతఁగానిచో నితరదూషణమునుమాని నిబ్బరించి యూఱకుండుట మంచిది. విధిని దూషించినచో నిహపరములకు వెలిగావలసివచ్చును.

ఆ. అనువుగానిచోటఁ జనికొని జూదము
నాడి కూడి యోడి యడవిసొచ్చు
ఘనునిజాడఁ జూచిగడుపుము మూర్ఖత, విశ్వ. 5

మూర్ఖుల తెలివితక్కువ నేమనిచెప్పవచ్చును? బుద్ధిమంతుఁడు తనకు తగినచోట నేపనిఁజేసినను చెల్లును. మూర్ఖుఁడో-తనకు అనువుగాని స్థలమునందుఁ బిలువని పేరంటముగాఁ బ్రవేశించును. జూదమాడును. ఓడిపోవును. పిమ్మట నేమ్చుచు నడవ్రులఁ బడును. కావున నోబుద్ధిమంతుఁడా! అట్టి మూర్ఖుల మూర్ఖతవలనఁ గలిగిన ఆపదలనుజూచి తెలివితెచ్చుకొని యోగ్యులవలన యోగ్యమగునడవడి నేర్చుకొని మూర్ఖతవిడచి సంచరింపుము. అంతియకాని ధర్మజుఁడు, నలుఁడు మొదలగు నుత్తముల జూదరితనమును దృష్టిలోనుంచికొని చెడకుము.

ఆ. అలయఁజేసి మలచి యడిగండ్లు మలిగండ్లు
తిరిపెమిడెడు కటికదేబెలెల్ల
నెలమిమన్నుదినెడు నెఱ్ఱులౌదురుసుమీ, వి.... 6

మూర్ఖులు వెనుకముందు లరయక సంపదలే తమకు శాశ్వతములని తలఁచి బుద్ధిలేనివారై ఇంటికివచ్చిన యతిథిని త్రిప్పి త్రిప్పి చివరకు అడుగుచిక్కినమన్ను మశానము గలసిన తవుకలను బిచ్చము వైతురు. ఆహా! ఎంతటి మూర్ఖులు? వీరు తమయైశ్వర్యములను శాశ్వతము లనుకొందురుగాని యాచకు లకు మానము మట్టితో బిచ్చముపెట్టితిమి గదా! ఆపాపము నకుఁ బ్రతిఫలముగా రాఁబోవు జన్మములో మన్నుదిని బ్రతుకు ఎఱ్ఱులై పుట్టవలయునని యోజింపరు. మూర్ఖత మానవుల నెంత యధోగతికిఁ ద్రోయుచున్నది.

ఆ. అవులఁగా మెఱుఁగక యజ్ఞానజీవులు
మూలమును దెలియక ముట్టుచేత
ననుదినము సృజింతు రాత్మఁదెలియలేక, విశ్వ...

మూర్ఖులు 'ఇదిట్టులగును. ఇయ్యది కాదు.' అని తెలిసికొన లేరు. ఏదేని యొక కార్యము వచ్చిన కారణము నరయలేరు. ఇంతతో నూఱకయైన నుండరు. ప్రతిదినమును తాము విశ్వమున కంతకును శ్రేష్ఠమగు గొప్ప యుపకారమును చేయుచు న్నట్టులు సృష్టిచేయుచుందురు. కాని వీ రిద్దానినంతయును తెలిసి చేయుచున్నారా? లేదు. వీరు అనాత్మజ్ఞులు. తామెవ్వరో తెలిసికొనలేకయే లోకులకు అంటుముట్టుల నంటఁగట్టెదరు.

ఆ. ఆత్మనెఱుఁగనినుతి యట్టిట్టుచేసిన
వాని మెచ్చువాఁడు వట్టివాఁడె
ముక్కిడిదియొఁబాడ మొండియు మెచ్చఁడా, వి.

కొందఱు వాచాటులగు స్తోత్రపరాయణులు ఏపటివాని హృదయము గుర్తింపక బహిరంగాకారమునకు మురిసికొని యూఁదుచుందురు. తనను వంచించుటకై కొనియాడుచున్నారని గ్రహింపక యాస్తోత్రప్రియుఁడానందించుచుండును. ఈయిరువురు మూర్ఖతలో సమానులు. ఎట్లనెదరా ? ముక్కిడిది పాడ నారంభించిన మొండిది మెచ్చుకొనినట్టులే. ఇద్దఱును వికలాంగులే, మూర్ఖులే, కావున ప్రాజ్ఞుఁ డిట్టిమూర్ఖులకు దూరముగా నుండవలెను.

ఆ. అభిజాత్యముననె యాయువున్నంతకుఁ
దిరుగుచుండ్రు భ్రమలఁ దెలియలేక
మురికిభాండమునను ముసరు నీఁగలరీతి, వి ...

మూర్ఖుఁడు "నేను సత్కులములో పుట్టితిని" అను అభిమానముతో ఆయుష్య మున్నంతవఱకు ఆకులాచారములకు లోనై మెలఁగుచుండునే కాని నేను భ్రాంతిపడుచున్నాను. మోక్షసాధనము కులముకాదని తెలిసికొనఁజాలఁడు. ఉదాహరణము చూడుఁడు. ఒక మురికికుండను చూచిన ఈఁగలు ఆ మురికినిచూచి సంతసించి ముసురుకొనవలయు నని తలంచునే కాని "మురికి. ఇది ముక్కు బ్రద్దలయిపోవుచున్నది. మేము తెలివిలేక దీనినే మంచిదానినిగా తలఁచితిమి" అని తమ యజ్ఞానమును తలఁచికొనలేవు గదా?

ఆ. ఆలిమాటలు విని యన్నదమ్ములరోసి
వేఱుపడుచునుండు వెఱ్ఱిజనుఁడు
కుక్కతోఁకఁబట్టి గోదావరీఁదును. వి... 10

మూర్ఖుఁడు తనను చిన్నప్పటినుండి సాకి సంతరించిన తల్లిదండ్రులను అన్నదమ్ములను చూచి యసహ్యించుకొనుచు, సంతట నూరుకొనక తనను గంగలోదింపు పెండ్లముమాటలను విని తన వారిని వదలివైచి వేఱుగాఁబోయి కాఁపురముసేయుచుండును. ఎంత తెలివితక్కువ? ఏమనియందురా? తనను కన్నతల్లిదండ్రులే సంతరించలే రని యనుకొన్న యామూర్ఖుఁడు నడుమ నాలుగు రోజులక్రిందవచ్చిన పెండ్లము సంతరించునని తలం

చుట తెలివి తక్కువగాదా? ఇట్లు చేయుట నాపక్కతోఁ కను పట్టుకొని, పెద్దయోడలచేత దాటఁబగిన గోదావరీమ హాప్రవాహమును ఈఁదినట్టు లుండును. కావున బుద్ధిమంతుఁడు ఇట్టివానిని మూర్ఖునిపనులని తెలిసికొని తెలివిగలిగి నడవ వలయును.

ఆ. ఆసనం బెఱుఁగక యానామకర్మంబు
గురువుచేతఁ దెలిసి గూర్పకున్న
మనసు నిలుపకున్న మతి ద్విజుండెట్లగు, వి...

మూర్ఖుఁడు ఎవనినైన నొకని గురువుగాఁ జేసికొనిన యెడల తన కప్రతిష్ఠ యనుకొని తనంత తానే యోగాభ్యాసమును చేసి ముక్తినొందవలయు నని ప్రయత్నించును. స్వస్తిక, గో ముఖ, పద్మ, భద్ర, సింహాద్యాసనములను నాతఁడు గురు ముఖమున నెఱుంగకుంటచే నాసననిర్మాణమునఁ జేతగాని వాఁ డగును. వంకరటెంకరగాఁ గూరుచుండి మనస్సును నిలుప లేక మూర్ఖుఁడై చెడిపోవును. ఇట్టిది మూర్ఖకృత్యము కావున నోసుమతీ! గురువు చెప్పఁ బడికొని తద్ద్వారా ముక్తినొందఁ బ్రయత్నింపుముకాని మూర్ఖుఁడవు అగుటకుఁ బ్రయత్నిం పకుము.

ఆ. ఇట్టు ఘటములోనఁ బెట్టినజీవుని
గానిలేక నరుఁడు కాశికేఁగి
వెదకివెదకి యతఁడు వెఱ్ఱియై పోవును, వి...

మూర్ఖుఁడు తనదేహమునందున్న జీవుఁడే పరమాత్ముఁ డని

గ్రహింపఁజాలక దేవుఁ డెచటనో యున్నాఁడని యెంచి ఆదైవమును గాంచుటకై కాశికని, గయకని తిరిగి తిరిగి ఎల్లచోటులను వెదకివెదకి చివర కతఁడు వెఱ్ఱివాఁడై చెడిపోవుచున్నాఁడు. మిటమిటజ్ఞానము గుటుకున నరుని మ్రింగివేయుననుట నిజము. లేకయున్న నామనుజుఁడు తనశరీరములోనున్న బ్రహ్మమును గానలేక యలతఁజెందునా? కావున మూర్ఖుఁడవు గాక పూర్ణజ్ఞానివై మెలఁగుము.

ఆ. ఇంటియాలివిడిచి యిలజారకాంతల
వెంట తిరుగువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు
పంటచేసువిడిచి వరిగ యేఱినయట్లు, విశ్వ..../13

దేవుఁడుజగత్కుటుంబి. అతనిసృష్టిలో అగ్నిసాక్షిగఁ గైకొన్నభార్య యొక్కతె భోగయోగ్యురాలనియుఁ బరకాంతలు తల్లులనియు మూర్ఖుఁడు భావింపక యజ్ఞుఁడై తన యిల్లాలిని విడిచి పరకాంతలను బట్టుటకుఁ బ్రయత్నములను సేయుచుండును. నిజముఁ బరికించిన నింతకంటె వెఱ్ఱివాఁడు కలఁడా? లేఁడుగదా! వీఁడుచేయునది వెఱ్ఱిపని. యెట్లని యందురా? చూడుఁడు. కాఁపువాఁడు తనచేను కనులపండువుగా పండియున్నప్పుడు తన పంటచేనిని విడచి కోసినచేలలో క్రిందరాలిన వరిగగింజలు ఏరినచో నతనిని మూర్ఖుఁడనరా? కావున మూర్ఖతను మొదలంటఁ బోఁగొట్టుకొనవలయును.

ఆ. ఇంద్రియములచేత నెగ్గొందుచుండెడు
వెఱ్ఱిమనుజుఁడెల్ల వెదకుశివుని

ఇంద్రియములరోసియీశునిఁజూడరా,విశ్వ...

మూర్ఖుఁడు తెలివిలేమిచేత తనకపకారము చేయువారిదగ్గ ఱఁజేరి వారిని మంచివారినిగా దలంచుచుండునే కాని ద్రోహు లను బాఱఁద్రోలఁడు. అట్లే మనుజుఁడు పాపకూపములలోఁ ద్రోయుచున్న యింద్రియములను లోఁబఱచుకొనలేక తుద కిం ద్రియములచేతనే నానావస్థల నొందుచుండును. ఆహా! ఎంత టిమూర్ఖుఁడు? బుద్ధిమంతుఁడా? నీవట్టులుచేసి మూర్ఖుఁడవై పోక ఇంద్రియములను జయించి యీశ్వరుని గాంచఁ బ్రయ త్నించుము. ఎప్పటికిని మూర్ఖకృత్యములను జేయకుము.

ఆ. ఇన్ని జాతులందు నేజాతిముఖ్యమన్
ఎఱుకగల్గువారె యెచ్చువారు
ఎఱుకలేనివార లేజాతినున్నను
హీనజాతియంచు నెఱుఁగు వేమ. 15

తనను ఎదిరని ఎఱుఁగఁజాలని యజ్ఞులు "ఈ జాతికంటె నది హెచ్చు దానికంటె నిదిలొచ్చు" అనుచు సత్యమును నిర్ణ యింపలేక పైఁగా తమతమజాతియే శ్రేష్ఠమైనది యని తగవు లాడఁ బ్రయత్నించెదరు. ఇట్టివారే మూర్ఖులు. కావున నోయీ బుద్ధిమంతుఁడా! ఎఱుకగలవార లెట్టితక్కువజాతిలోనున్నను, జ్ఞానహీనులగు నుత్తమజాతివారికంటె నధికులని తెలిసికొని మూర్ఖతను బోనాడుము.

ఆ. ఇహమునందుఁబుట్టి యింగితమెఱుఁగని
జనులనెంచి చూడ స్థావరములు

జంగమాదు లనుట జగతినిఁ బాపము, విశ్వ...

మానవలోకములోఁ బుట్టినతరువాత యింగితముగలిగి ప్రవర్తింపవలయును. కొందఱుజనులు ఇంగితమనుమాట మందుకైనను లేకుండ బ్రదుకుచుందురు. ఇట్టివారు నరులా? కారు. వీరిని ప్రాణముగలిగి, పొట్టనింపికొనెడి చెట్టుచేమలవలె స్థావరములలోఁ జేర్పవలయునేకాని జంగమపదార్థములోఁ జేర్చుట తగదు. అట్లు చేయుటవలన పాపముకూడ కలుగును. కావున మానవు లీ లోకములోఁ బుట్టినందునకు జ్ఞానమును సంపాదించికొని మెలఁగవలయును. జ్ఞానములేక మూర్ఖులై యుండరాదు.

ఆ. ఈతగింజవంటి దెఱిఁగియు దానికే
యాసపడును మూర్ఖుఁ డవనిలోనఁ
దోయజాక్షిఁ జూచి తొలఁగంగవశమానె?,వి.

మూర్ఖుఁడు కామవికారముచేతఁ గన్ను గానక యాఁడువాండ్రనుజూచి యాసపడుట చెడుపని. స్త్రీలమర్మావయవము తుచ్ఛమగు నీతగింజతోఁ బోల్పందగినది. అట్టివానికై యాచించి ధర్మచ్యుతులము కానేల యని యెఱిఁగియు, మూర్ఖులు స్త్రీజనమునకు వశవర్తులై విషయలోలురై మెలఁగుచున్నారు. వీరికి స్త్రీనిఁజూచి తొలఁగిపోవుట యనువుపడునా? పడదు. కావున సుమతీ! నీవు మూర్ఖుఁడవై విషయములపై నాసపడకుము.

ఆ. ఉత్తతిత్తి దీనియుపయోగములు లేవు

తిత్తికొఱకుఁ జెడును దేవులాడి
కత్తిమీఁదిసాము కడతేరఁబోదయా, విశ్వ...

తెలివితక్కువచేత మనుష్యుఁడు స్త్రీనిచూచి మోహితుఁడగుచుండును. వలదనిచెప్పినను వినఁడు. నిజముఁ బరికించిన నిందేమి కలదు? ఉత్తతిత్తి. దీనితోడ కొంచెమైన నుపయోగములేదు. ఇట్టి వ్యర్థపుఁబనికై దేవులాడి చివఱకు ముప్పు జెందును. స్త్రీలకు లోనై మోక్షము సాధింపలేమా! యని కొందఱనుకొందురు. మోక్షకాములకు స్త్రీసాంగత్యము కత్తిమీఁది సామువంటిది. కావున, కత్తితోటి ఎక్కుడుక్కుముగా సాముఁజేయువాఁడు కడతేరఁగలఁడా? లేఁడు గదా? అట్లే మూర్ఖుఁడు.

ఆ. ఉన్నదానినిగను మూపిరిబిగఁబట్టి
కన్ను మూసి యేమి కానలేవు
విన్నదన్న దెఱుక విజ్ఞానమని నమ్ము, విశ్వ...19

బుద్ధిమంతుఁడా! మూర్ఖుఁడవై గురువుచెప్పినదానిని ఉన్నదానిని కనుము. అంతియకాని వ్యర్థప్రజ్ఞలకుఁ బోయి యూపిరి బిగియఁబట్టి కన్నులను మూసికొనియుండకుము. అట్లయిన యెడల ఏమియును దెలిసికొనఁజాలవు. కావున మూర్ఖత్వముచు వదలి నేను చెప్పెడిమాటను వినుము. నమ్మును. జ్ఞానమే బ్రహ్మము. అజ్ఞాన మేదియనఁగా: అవినాశియైయుండునది. పెద్దలుచెప్పినది. స్వయముగాఁ గనినది.

ఆ. బుధు లెఱుంగనట్టి విషయంబు భువిలేదు
వారుసెప్పినంత వరుసనగును

తెలియకనెడువారు దేబెలు నిజమయా, వి...

మూర్ఖులు తెలిసికొనలేక పెద్దలనే మూర్ఖులని నిందింపసాగెదరు. పూర్వము ఋషీశ్వరులాగతానాగతవేదులై ముందేకాలమున నేవిషయ మెటులజరుగునో నిశ్చితముగఁ దెలిసిరి. వారు చెప్పినంత జరిగి తీరును. ఇది నిజము. ఈవిషయమును దెలియలేక వారిని నిందించెడివారు నిజముగా దేబెలే యనుటకు సందేహములేదు. కావున మూర్ఖుఁడవై పెద్దలను నిందింపవలదు.

ఆ. ఎక్కువయును తక్కువెట్టివి వారికి
తనువు సతముగాదు తథ్య మరయ
నెఱిఁగి తిరుగలేరిఁ కేమన మూర్ఖులు, విశ్వ...21

జ్ఞానులయినవారలు ఎక్కువతక్కువల నెంచఁగూడదు. సర్వేశ్వరునిసృష్టిలో నెక్కువతక్కువలులేవు. అందఱికిని సమానత్వము నిచ్చిరచున్నాఁడు. మూర్ఖులు గొందఱు ఈయర్థమును తెలిసికొనఁజాలక తాము శాశ్వతముగా నుందు మనుకొని విఱ్ఱవీగుదురు. శరీరము స్థిరమా? మూఢులు తిరిగితిరిగి ఈ విషయమును గనలేక నిక్కుచుందురు. వారే చెడిపోయెదరు. కావున నోయీ మతిమంతుఁడా! మౌర్ఖ్యమునువదలి సర్వసముఁడవై యుండుము.

ఆ. ఎద్దెఁ దెల్పవచ్చు నేఁడాదికైనను
మౌనిఁ దెల్పవచ్చు మాసముననె
మొప్పెఁదెల్పరాదుముప్పదేండ్లకునైన, విశ్వ...22

బొత్తిగా ప్రపంచమన్న నేమో తెలియని వెఱ్ఱిమనుష్యునికి ఒకసంవత్సరమైనను ప్రయత్నించి జ్ఞానమును గలిగింపవచ్చును. మౌనియై మౌనము వహించి యెదటివాఁడు చెప్పునంశమునే విననివాని నెటులేని వినునటులఁజేసి కడ కొక నెలలోనే తెలిసినవానినిగాఁ జేయవచ్చును; కాని చెప్పినంతసేపును విని చివరకు చేయనని పట్టుఁబట్టిన మొప్పెలను(మూర్ఖులను) ముప్పదిసంవత్సరములకైనను తెలిపి జ్ఞానులఁగాఁ జేయుంటయశక్యము.

ఆ. ఎండనీడచంద మెఱుఁగనేరఁడ యోగి
యుండు నెల్లకాల ముర్విమీఁదఁ
దిండిపోతు నాఁగఁదిరుగుచుసుండురా,విశ్వ.

నిజమగుయోగి కష్టసుఖములు సమముగా భావించి యెండనీడలయందు సమబుద్ధితోఁ జరించుచు భూశయనముతోఁగాలయాపనము గావించుచు దేశదేశములు తిండిపోతు తిరిగినటులసంచరించుచుండును.మూర్ఖులట్టి నియమవ్రతశీలురగు యోగులయోగ్యత గ్రహింపఁజాలక వారికి దమతోఁబాటువారిగభావించుచుందును. ఇది మిగుల నక్రమము.

ఆ. ఎంతచదువుఁ జదివి యెన్నియో విన్నను
హీనుఁ డవగుణంబు మానలేఁడు
బొగ్గు పాలఁగడుగఁబోవునానైల్యంబు,విశ్వ...

సుగుణములకుఁగాని దుర్గుణములకుఁగాని నీచత్వము కారణమే గాని,చదువు కారణము కాదు. ఎన్నిచదువులు చదివి

నను నీచుఁడు తన నైచ్యమును పోఁగొట్టుకొనలేఁడు. అట్లే మూర్ఖుఁడును కూడ ఎన్ని చదువులు చదివినను, చిలుకలాగున ఎన్ని ధర్మోపదేశములను విన్నను మూర్ఖత్వమును పోఁగొట్టుకొనఁజాలఁడు. ఉదాహరణమును జూడుఁడు. బొగ్గును తెచ్చి ఇష్టము వచ్చినన్నిమారులు పాలతోఁ గడిగిన నలుపు పోవునా? ఎట్లు పోదో, అట్లే మూర్ఖుఁడుగూడ తన చెడుగుణమును మానఁడు.

ఆ. ఎదటనున్నవాని నెప్పుడుగానక
కుదుటివానివెదుకఁ బదరుచుండ్రు
పదటకొడుకులకును భయమేలగల్గదు?, విశ్వ...

మూర్ఖుఁడు బట్టబయలై ప్రపంచమునందంతటను స్పష్టముగా వెలుగుచున్న దైవరూపమును కన్నులార గాంచి సేవింపజాలఁడు; కాని ఎక్కడెక్కడనో మూలలలోఁ దాఁగి వ్యక్తముగాక యున్న దైవస్వరూపమును వెదకుటకుఁ బోవుచు ఒక్కింతయైనను భయంబునొందఁడు. ఇట్టిమూర్ఖులు స్వయముగాఁ దమకుఁ దెలియకున్నను, తెలిసినవారలు తమ్ముఁజూచి ఏమని యనుకొందురనియైనను భయపడరు గదా! ఎంతటి సాహసము నవలంబించిరి? ఇట్టివన్నియును మూర్ఖుని కార్యములు.

ఆ. ఎలుకతోలు తెచ్చి యొందాక నుదికిన
నలుపు నలుపె కాని తెలుపు కాదు
కొయ్యబొమ్మఁదెచ్చి కొట్టిన గుణియౌనె, వి...26

మూర్ఖుని గుణవంతునిఁగాఁ జేసి వెలయింపవలయునని యెన్ని ప్రయత్నములు చేసి యెన్ని కష్టములను బడినప్పటికిని మూర్ఖుఁడే

చివఱకు అగునుగాని గుణి కాఁజాలఁడు. ఉదాహరణముఁ జూడుఁడు:—ఎలుకతోలు తెచ్చి ఏఁడాది యుతికినను నలుపే గాని తెలుపు రాదు. ఇట్టులే ప్రాణముగలవారిని బలుకరించినఁ బలుకునేగాని కొయ్యబొమ్మను ఎన్ని కొట్టినను బలుకునా? పలుకదుగదా! అట్టులే మూర్ఖుఁడు గూడ గుణికాఁడు.

ఆ. ఒకని జెఱుతు మంచు నుల్లమం దెంతురు
తమకుఁ గలుగు చేటుఁ దా వెఱుఁగక
తమ్ముఁ జెఱుచువాఁడు దైవంబుగాఁడొకో, వి... 27

తెలివిలేనివారు అంతప్రపంచము తమచేతులలోనే యున్న దనుకొని ఇతరులను "చూడు-ఎట్టులుచేసెదమో" అనియును, "చెఱిపివేయుదు"మనియును, బెదరించుచుందురే కాని తమను దానివలనకలుగఁబోవుముప్పును గానఁబోరు. విచారించితిమేని మన మీరులను జెఱిచిన మనలను దైవము చెఱుపఁడా! కావున బుద్ధిమంతులై మూర్ఖులవలె నితరులను చెఱిపివేయుదు మని యూఁగక సాధుభావమును అవలంబించి మెలఁగవలయును.

ఆ. ఓగునోగు మెచ్చు నొనరంగ నజ్ఞాని
భావ మిచ్చి మెచ్చు పరమలుబ్ధు
పంది బురద మెచ్చు పన్నీరు మెచ్చునా!, విశ్వ...

మూర్ఖులు మూర్ఖులను మెచ్చెదరే కాని సర్వమును దెలిసి కాలానుగుణ్యముగా మెలఁగువారలను మెచ్చుకొనరు. లుబ్ధుఁడు తనవలె నున్నలుబ్ధుని జేరి ఆతనిగుణములనే ప్రశంసించుచు మెచ్చుకొనును. ఇట్లగుట తగునా? పరికించుఁడు. పంది వాసన

ద్రవ్యములలో నుత్తమమగు పన్నీరమును బైని చల్లిన మెచ్చు కొనదు ; కాని బురదనుజూచి యధికమైనయానందమునుం జెంది మెచ్చుకొనును. అట్లే మూర్ఖుఁడును.

ఆ. ఓగుబాగెఱుఁగక యుత్తమూషజనంబు
లిల సుధీజనముల నెంచఁ జూచు
కరిని గాంచి కుక్క మొఱిఁగినసామ్యమౌ, వి...

ఇది మంచిది. ఇయ్యది చెడ్డది. అని ఓగుబాగులను దెలిసి కొనలేక వ్యర్థులై మూర్ఖులు సజ్జనులనుజూచి వంకలుపెట్టుటకుఁ బూనుకొని యుందురు. మూర్ఖుల పనుటిట్టివే. సందేహము వలదు. రాజవీథిని ఏనుఁగుపోవుచున్నచో, తానెక్కడ? రాజాధిరాజుల యాదరమును బొందినపట్టపేనుఁగు ఎక్కడ? అని యైనఁ జూడక దొంగను జూచినపట్ల కుక్క మొఱుఁగురీతిని మొఱిఁగి తమతెలివితక్కువను వెల్లడింతురు.

ఆ. ఔనటంచు నొక్కఁ డాడినమాటకు
కా దటంచుఁ బలుక క్షణము పట్టు
దానినిలువఁ దీయఁ దాతలు దిగవలె, విశ్వ...

మూర్ఖులు సాధారణముగాఁ దమకు సంబంధింపకపోయి నను అందికొని అనినమాటకు, మంచిదైనను చెడ్డదైనను విపరీతముగాఁ గాదనిచెప్పుట మాటమాత్రమున నెఱవేరుపని; సులభసాధ్యము. ఇంతమాత్రమే వీరిపని. కాని, ఇద్దానిచేత ఫలము ఎట్లు కలిగినను సరే! కాని ఇతరులు చెప్పినమాటను గాదని చెప్పుట కెంతసేపు పట్టును? ఒకక్షణముకూడ పట్టదు; కాని

దాసని నిలువతీయుటకు వానిచేతఁగాదు సరియేగదా వాని తాళ దిగినప్పటికిని నిలువఁ బెట్ట వశముకాదు.

ఆ. ఔర యెంతవార లల్లరిమానవుల్
ప్రభువు నైన గేలిపఱతు రెన్నఁ
దాఁ దెగించువాఁడు దండియౌ భువిలోన, వి...

ఆహాహా! మూర్ఖులపనుల కంతమే లేదు. వారు తమకు నష్టమని కాని ఇతరులకు నష్టమగునని కాని కొంచమైనను మనంబులో నెంచరు. తమయోగ్యతను ఎదుటియోగ్యతను గనలేక ప్రభువునంతటివాని నైనను పరిహాసముచేయుటకు ప్రారంభించెదరు. వీరు కేవల మల్లరిమనుష్యులు. లజ్జాభిమానములువదలి తెగువచేసి ముందునకువచ్చువాఁడే యీకలికాలమునందు దండివాఁడగుచున్నాఁడు. ఇట్టి యల్లరివాండ్రు తాత్కాలికముగ దండివారుగాఁ గానిపించినను వీరి దుర్నయము మాత్రము దాఁచినను దాఁగదు.

ఆ. కండకావరమునఁ గానఁడు మరణంబు
మదముచేతఁ దత్త్వమహిమఁ గనఁడు
భోగవాంఛచేతఁ బురహరు గానఁడు, విశ్వ...

మూఢుఁడై పెద్దలు "శరీరము లస్థిరములు. గర్వించి కానిపనులకు జేయకుము. దేవుని జూడఁ బ్రయత్నింపుము" అని అనేకవిధములఁ జెప్పుచున్నను, మదముచేత రాఁబోవుమరణమును గుర్తింపఁజాలఁడు. తెలివితక్కువచేత తత్త్వముఁ దెలిసికొనఁజాలఁడు. ఎల్లప్పుడు విషయవాంఛలచేతఁ బ్రొద్దు

పుచ్చుచు పాపహరుఁ డగుహరుని సేవింపఁడు. చిరపాపకూప మునఁ గూలును. కావున మూర్ఖతను బోఁగొట్టుకొని ముక్తి నొంద ప్రయత్నింపవలయును.

ఆ. కన్నులందు మదము గప్పి కానరు గాని
 నిరుడు ముందటేఁడు నిన్న మొన్న
 దగ్ధు లైనవారు తమకంటె తక్కువా?, విశ్వ...

కన్నులు పొగరుచేతఁ గన్పింపకపోఁగా భోగములే శాశ్వతము లనికొని అజ్ఞానులై మూర్ఖులు మెలఁగుచుందురే కాని "అయ్యో! నేనేమి గొప్పవాఁడనా? మృత్యువు నెట్లు జయింపఁగల్గుదును? గతసంవత్సరము నిన్న మొన్న చనిపోయిన వారలు నాకంటె ఎందులో తక్కువవారు? వారు చావును జయింపఁగలిగిరా? కావున భ్రమనొందితినే కాని నిజముగా" యని తలఁపరు; మఱియును విషయాసక్తులై యుందురు.

ఆ. కఫము మీఁటి మఱియుఁ గనులు మూఁతలువడి
 బుద్ధి తప్పి చాలఁ బుడమిమఱచు
 వేళలందు నిన్ను వెదకుట సాధ్యమా, విశ్వ....

మూర్ఖుఁడు కన్ను కాలు చేయి చిత్తము స్వాధీనములో నున్నప్పు డెప్పుడును దైవమును సేవింపక వ్యర్థముగాఁ గాల మును గడపి, చివఱకు మరణ మాసన్నమై కనులుమూసికొని పోయి కుత్తుకవఱకు కఫ మెగఁదన్ని బుద్ధితప్పిపోయి ప్రపంచ మునే మఱచి పోవు వేళలో భగవంతుని సేవింపఁగలుగునా? సేవింపఁజాలఁడు. దీపముండఁగాఁ బనులు దీర్చికొనవలయునే

కాని చీఁకటిపడినతరువాత నెట్లు చేయనగును? గాఁబట్టి బుద్ధిమంతుఁడై మెలఁగవలయును.

ఆ. కర్మగుణము లన్ని కడఁ బెట్టి నడవమిఁ
దత్త్వ మెట్లు తన్ను దగులుకొనును
నూనె లేక దివ్వె నూవుల వెల్గునా, విశ్వ...35

మనుజుఁడు అజ్ఞానియై చెప్పినను తెలిసికొనఁజాలక కర్మలు కర్మలని మూర్ఖుఁడై కష్టములపాలంబడును. కర్మగుణముల నన్నిఁటిని కడగా పాఱఁదోలవలెను, ఇట్టివానికి తత్త్వమబ్బ గలదా? చాలదుకదా! ఎట్లని యనియెదరా? వినుఁడు. దీపము చక్కఁగా వెల్గి ప్రకాశముగలిగి వస్తువు లన్నియును గనఁబడ వలయుననుకొనిన చమురునుబూర్తిగాఁబోసినయెడల వెలుఁగునే కాని చమురునకు బదులుగా నువ్వులుపోసిన మండునా? మండదుగదా? అట్లే తత్త్వమును చూడవలయు ననిన, కర్మములను బాఱఁదోలి ఘనమగు జ్ఞానమును తెలియవలయునే గాని కర్మములఁ జేయుటవలనఁ గూడను తెలిసికొనఁజాలఁడు.

ఆ. కల్లయైన జగము గనుటల్ల నిజమని
నమ్మి భ్రమను జిక్కి నాతిఁ గూడి
యెల్లజనులుమఱతు రేకాంతుఁ డగుహరి,వి....

ప్రపంచములోని జనులెల్లరును మూర్ఖులవలెనే యగుపడుచున్నారు; కాని ఇందొక్కరుఁడును జ్ఞానము గలవాఁడు గన్పడుటలేదు. ఎట్లనియందురా? చూడుఁడు. ప్రపంచమంతయును అసత్య మని, అనఁగా నస్థిర మని, యందఱికి ప్రత్య-

షముగా తెలియును. అయినను జనులందఱు ఈకనఁబడు ప్రపంచమంతయును నిజమని భ్రమపడిరి. ఇంతే గాక నమ్మి పెండ్లి పేరంట మని పెంటఁ దగులుకొనిరి గాని ఒక్కఁడయినను "దేవుఁడున్నాఁడు. అతనిని సేవింపవలయును. ఆయనను మఱువఁ గూడదు." అని తలంచెనా? లేదుగదా? కావున నందఱును మూర్ఖులే.

ఆ. కసవు దినును గాదె పసరంబు లెప్పుడు
చెప్పినట్టు వినుచుఁ జేయుఁ బనులు
వానిపాటిరైయైన మానవుఁ డొప్పఁడా?, విశ్వ... 37

మూర్ఖు లందఱును ప్రపంచములో జన్మించుట, తినుట, తిరుగుటకే యని అనుకొనియెదరేగాని, దేవుని ఆజ్ఞను శిరసావహించి చేయవలయునని తలఁపరు. ఏమి వీరిమూర్ఖత్వము? ఇట్టులు మూర్ఖులగుజనులకును బశువునకును భేద మేమి? విచారించిన నిట్టిమనుష్యునికంటె పసరమే గుణముకలదిగాఁ గనుపించును. ఎట్లనఁగా? తిండి ఇద్దఱికి సమానమైనను బశువు కసవును మేయును. అయినను అది యజమానుని యాజ్ఞను తలఁ దాల్చి చెప్పినట్టు చేయునుగదా! ఇంగితము కలిగిన మనుష్యుఁ డాపాటియైనను జేయవలదా? లేదుకదా? ఇట్టి వాఁడే మూర్ఖుఁడు.

ఆ. కసువులు దినువాఁడు ఘనఫలములరుచి
గానలేఁడు గాదె వానియట్లు
చిన్నచదువులకును మిన్నజ్ఞానముఁ రాదు, విశ్వ...

మూర్ఖుఁడు చిరకాలము తదేకనిష్ఠతో విద్యను సంపాదించువానిని జూచి "చచ్చినదాఁకా చదువేనా? దరిద్రపు చదువు. ఎంతచదివినను ఒకదమ్మిడిని సంపాదింపలేఁడు. నేను కొంచెముచదివినను గొప్పగాధనమును సంపాదించుచున్నా" నని నిందింప మొదలుపెట్టును. అగును. వాఁడు చదివినయల్ప విద్య కంతకంటె జ్ఞానము వచ్చునా?

ఆ. కుక్కతోఁక దెచ్చి గొట్టంబుఁ జేర్చిన
క్రోవిచెంతనుండు కొంతతడవు
ఎంతఁజెప్పఁజెడుగు పంతంబు మానునా, వి...39

మూర్ఖుని తీసికొనివచ్చి ఎన్నివిధములం జెప్పి నయమునను భయమునను వాని మూర్ఖత్వమును బోఁగొట్టునుద్దేశముతో నెంత ప్రయత్నించినను వాఁడుచెడుగుతనముచు మాని కొని నమ్రుఁడై వినునని తలఁపరాదు. ఎట్లనఁగా:—చూడుఁడు. కుక్కతోఁకను దీసికొనివచ్చి గొట్టములోఁ బెట్టినయెడల కట్టి సంత సేపే చక్కగా నుండును కాని తరువాతనుండునా? ఉండదు గదా. అట్లె మూర్ఖుఁడును చెప్పినంత సేపును గుణము కలిగియుండునేగాని అటుతరువాత నుండఁడు.

ఆ. కుండ చిల్లిపడిన గుడ్డ దోఁపఁగవచ్చు
పనికి వీలుపడును బాగుగాను
కూలఁబడిన నరుఁడు కుదురుట యరుదయా, వి.40

మూర్ఖుఁడు మిక్కిలిపెడసరము గలవాఁడు. పెళుసుగల వస్తువులలో నెల్ల నెక్కువది కుండకదా! అట్టికుండకు చిల్లిప

డినయెడల నాచిల్లికి ఒక్కగుడ్డముక్కను దోపి పనిగడచునట్లు ఉపయోగించికోననగును కాని సత్పురుషులయుపదేశమునకును సద్భావమునకును విముఖుఁడై పడినమనుష్యుని అనఁగా మూర్ఖుని కుదుటఁబఱచి యొప్పించుట మాత్ర మలవిగానిపని.

ఆ. ఖరముపాలు తెచ్చి కాచి చక్కెరవేయ
భక్ష్యమగునె యెన్న భ్రష్టుఁడట్లె
యెంతఁ జెప్పి చివర నెసఁగింపఁ బోసఁగునే,వి...

నూరు చెప్పినను వేయిచెప్పినను, చఱిపించినను, మానినను, మూర్ఖుని మంచిచెప్పి మించచేయవలయుననుట యెప్పటికైనను అసాధ్యమే యగును కాని సాధ్యము గాదు. చూడుఁడు. ఆవుపాలు తెచ్చి కాచి చక్కెరవేయ భక్ష్యపదార్థ మగును కాని గాడిదపాలను కొనివచ్చి ఎంతచక్కఁగా కాఁచినను చక్కెరను వేసినను, తినదగినవస్తువు అగునా? కాదుకదా! వివేకశూన్యుఁడగు హీనుఁడు గూడ నటులె యెంతఁజెప్పినను ఉపయోగమునకు రాఁజాలఁడు.

ఆ. గాడ్దెమేనినిండ గంధంబుఁ బూసిన
బూదిలోనఁ బడుచుఁ బొరలు మరల
మోటువారిసొగసుమోస్తరియ్యదిసుమీ,వి...

మూర్ఖునికి మంచిగౌరవమును చేసినను అసహ్యతయే కలుగుచుండును. అది వానికి స్వభావము. ఏది యెవనికి స్వభావమో దానితో నతనిని సంతోషపెట్టుచుండవలయును. సత్పురుషుల మేనుల నలందవలసినగంధమును గాడిదె యొడ

లికిఁ బూసిన నది సంతసించునా? సంతసించుటకు మారుగా బూడిదలోఁ బడి పొరలాడును. కావున మోటువానికి బోధించినను ఇటులె నిష్ఫలమై పోవునని తెలిసికొని గుణియై మెలఁగవలయును.

ఆ. గుడ్డు వచ్చిపిల్ల గోరడా లాడిన
విధముగా నెఱుఁగక వెఱ్ఱిజనులు
జ్ఞానులైనవారి గర్వాంతు రూరక, విశ్వ... 43

మూర్ఖులు, తెలిసినవారిని తెలివితేటలుగలవారిని పోటుమాటలనాడి పరిహాసము లాడుచు నందఱికంటెను ఘనులమని విఱ్ఱవీఁగుదురు. వీరిజాడఁ జూడఁగా నెట్లున్నదనఁగా గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించి నట్లున్నది. విచారింపుడు; పిల్ల గ్రుడ్డునకంటె వయస్సున నైనను అనుభవమున నైనను అధికము కదా. అట్టి గ్రుడ్డు పిల్లను వెక్కిరించునట్లు జ్ఞానులను అజ్ఞానులూరక నిందించుచు గర్వించెదరు. ఇట్లు చేయుటయే మూర్ఖకృత్యము.

ఆ. గురువునకును పుచ్చుకూరైన నీయరు
అరయ వేశ్య కిత్తు రర్థ మెల్ల
గుర్విణుడు వేశ్యకన్న గుణహీనుఁడేమొకో, వి...

మూర్ఖులు తమకు విద్యాబుద్ధులను జెప్పినగురువును లక్ష్యము సేయరు. అతఁడెద్దానినైనఁ గోరిన నీయరు సరికదా పుచ్చిపోయినపుచ్చకూరైన నీయరు. వీరిభక్తి గురువులయెడ నీరీతిగా నెసఁగుచున్నది. ఇఁక వీరిధనమును భక్తియు నెట్లు సఫలము

లగుచున్నవో వినుఁడు. ఇట్లు గురువులకీయక ఆధనమును వచ్చె భోగముదానిపాలుచేయుదురు. ఆహా! ఎంత మూర్ఖులోచూడుఁడు. గురుఁడు భోగముదానికంటె గుణహీనుఁడా! కాఁడు గదా! కావున నిట్టిమూర్ఖపుపనులను జేయఁగూడదు.

ఆ. గూబ చేర గృహము గునిసి పాడుగఁ బెట్టి
వెళ్లిపోదు రెంత వెఱ్ఱివారొ
గూబగృహము లేమి కూర్చురా కర్మంబు, వి...

మూర్ఖులు తాము స్వయముగా తెలిసికొనలేరు, ఒకరు చెప్పినను వినరు. వారిమౌఢ్యమే మౌఢ్యము. శకునములని శుభము లని యశుభములని పేరులను జెప్పికొనుచు ఇంటిలోనికి గూబ హఠాత్తుగాఁజొరఁబడినదని ఇంటిని పాడుఁబెట్టి మనములో గొణుగుకొనుచు వెళ్లిపోయెదరు. ఎంత వెఱ్ఱివారో! చూడుఁడు. గూబదిగినంతమాత్రాన నాగృహము ఏమికర్మములను దెచ్చును? వీరి మూర్ఖత్వమే గాని వేఱుగాదు.

ఆ. గ్రాస మింత లేక కడుఁ గష్టపడుచున్న
విద్య యేల నిలుచు వెడలుఁ గాక
పచ్చికుండ నీళ్లు పట్టిన నిలుచునా, విశ్వ... 45

బాల్యమున గురుకులవాస మొనర్చి శ్రమపడి గడించినవిద్య యాపూట కూటికాదరవులేక తపించుచున్న పండితున కించుకేనియుఁ దక్కదు. స్థితిగతులు సరిగనుండి పొట్టకూటికిఁ బరుల నాశ్రయింపనివానికే జ్ఞాపకశక్తి,వాగ్ధాటి,విద్యావినియోగము తఱుచుగానుండును. ఎట్లనఁగా: ఆవములో కాచినకుండలో

నీళ్లుపోసిన నిలుచునుగాని పచ్చికుండలో నీళ్లుపోసిన విఱియక నిలుచునా? నిలువదు. అట్లె మూర్ఖునిపనులుకూడ నగును.

ఆ. చెఱకు తీపిలేమిఁ జెత్త నాఁ బడునట్లు
పరగు గుణములేనిపండితుండు
దూఱుపడునుగాదె దోష మటుండఁగ, విశ్వ.

ప్రపంచములో పుట్టినందునకు గుణియై మెలఁగవలయును గదా. మూర్ఖు లట్లుగాక తమయిచ్చవచ్చిన చొప్పునఁ బ్రయత్నించుచుందురు. కాని ఇందువలన వారు యశము నొందుదురా? యశమునకు బదులుగా దూఱు నొందెదరు. ఎట్లనఁగా-తీపిలేని చెఱకు చెత్త యనఁబడదా? అట్టులే గుణము లేనిపండితుఁడు-ఇతరులను మోసపుచ్చినందుకు పొందఁదగినపాప మటుండఁగా పైపెచ్చు లోకాపవాదమునకుఁ బాల్పడును.

ఆ. చదివి చదివి కొంత చదువంగఁ జదువంగ
చదువు చదివి యింకఁ జదువు చదివి
చదువు మర్మములను జదువలేఁ డయ్యెను,వి...

చదువవలయును చదువవలయునని చదివిచదివి శక్తియున్నంతవఱకును పుస్తకములను కంఠపాఠముఁజేసికొని అసలు కావలసినమర్మమును మాత్రము చదువక వదలివేయును. ఇట్లు చేయుట యజ్ఞానిలక్షణము. అయినది కానిది వల్లించి యవస్థపడుటకంటెఁ జదువునందలి రహస్యము గ్రహించుటే ఆవశ్యకము. కావున తెలివితేటలుగలవారలు ఏది ముఖ్యమో దానిని చదువవలయును గాని మూర్ఖులై చెడిపోఁగూడదు.

ఆ. చంద మెఱిఁగి మాటఁ జక్కఁగాఁ జెప్పిన
నెవ్వఁడైన మాఱుకేల పలుకు
చంద మెఱిఁగియుండు సందర్భ మెఱుఁగుము, వి...

మూర్ఖులు తమవలన తప్పులేనట్టులును, ఎదుటివాఁడే ఎక్కువ తక్కువగా మాటల నాడుచున్నాఁడనియు విరుద్ధముగా భాషించునియు నిందల నెదిరిపై నారోపించెదరు. ఇది నిజమా? కాదు. ఎట్లని యనియెదరా? చూడుఁడు. అందము చందమును సమయమును సందర్భమును చక్కఁగా నెఱిఁగి మాటలాడ నేర్చియుండినయెడల ఎంతగొప్పవాఁడైనను మేధావియైనను మాఱుబలుకునా? పలుకఁడు. కావున బుద్ధిమంతుఁడై మూర్ఖునిఁ బోలి లేనితప్పులను సజ్జనుల కారోపింపక, అభిప్రాయమును దెలిసికొని సందర్భమునకు తగినట్లు మాటలనాడుము.

ఆ. జననమరణములకు సరి స్వతంత్రుఁడు గాఁడు
మొదటఁ గర్త కాఁడు తుదను కాఁడు
నడుమఁ గర్తననుట నగుబాటు కాదొకో, వి...

మూర్ఖజనుఁడు తనతోనే సకలము జరుగుచున్నదనియును, తానె యన్నిఁటికిని కారణుఁడ ననియు తలంచుకొని విఱ్ఱవీఁగి లేనిపోనివానిని పైనివేసికొనుచుండును. ఎంతటి తెలివి తక్కువయో చూచితిరా? మనుజుఁడు మొదట పుట్టుటకు తాను కారణుఁడుకాఁడు. పోనీ మృతికి స్వతంత్రుఁడని యందమన్నను దానికిని కాఁడు. ఇటు మొదటను కర్తలేక చివ అను కర్తగాక నడుమ ఎచ్చటనుండియో వచ్చి కర్తనని చెప్పు

చుండుట విచారించిన నవ్వులచేటు కాదా? అగును. కావున మూర్ఖులు గాక జ్ఞానులై మెలఁగవలయును.

ఆ. తగదు తగ దటంచు తగువారుచెప్పిన
వినఁడు మొఱకు చెడును గొనకు నిజము
మునులు చెప్పుధర్మముల మీఱ నింతేరా!వి...

మొఱకు అగుమనుజుఁ డేదేని చెడ్డపనులను జేయమొదలు పెట్టినయెడల సత్పురుషులు సాధుబుద్ధితో "నాయనా! ఇట్లు చేయఁతగదు తగ"దని తగిన ట్లెలవిధములఁ జెప్పినను వినఁడు. వినకపోవుటమాత్రమే కాక తనయిచ్చవచ్చినచొప్పున చేసి. చివఱకు చెడిపోవును. ఇది తగును. మహానుభావు లైనమునులు లోకోపకారార్థము ధర్మములఁ జెప్పిన విననివారల గతి యింత కంటె నెక్కువ కాఁగలుగునా? కావున మూర్ఖులు గాఁజనదు.

ఆ. తనదు బాగు గోరి ధర్మంబుఁ జెప్పినఁ
దిట్టుచుండ్రు మొఱకు లెట్టయెదుట
గడ్డివేయ పోట్లగొడ్డు కొమ్మూడించు, వి... 52

మూర్ఖులు తాము స్వయముగాఁ దెలిసికొనుశక్తిలేక దుర్మార్గములఁ బడిపోవునప్పు డెవరైనను గరుణామయులై వారిబాగుఁ గోరి ధర్మమును జెప్పుదురేని కృతజ్ఞు లగుటకు బదులుగా కృతఘ్నులై వారియెదుటనే తిట్టుటకు మొదలు పెట్టెదరు. ఇట్లు చేయుచుండుట మూర్ఖులకు సహజమైయున్నది. ఎట్లనెదరా? చూడుఁడు, పొడిచెడి స్వభావముగల పశువునకుఁ గొట్టంబోక మేఁతవేయఁ బోయినప్పటికిని తనకే మేలు చేయుచున్నాఁడని

సంతసించక కొమ్మల నాడించి పొడవవచ్చునా? లేదా? అట్లే మూర్ఖుఁడుకూడ మంచి చెప్పినవారిని నిందించ మొదలు పెట్టును.

క. తనలో సర్వం బుండఁగఁ
దనలోపల వెదక లేక ధర వెదకెడి యీ
తనువుల మోసెడు నెద్దుల
మనములఁ దెల్పంగ వశమె మహిలో వేమా! 53

మూర్ఖులపనులకు మేరయే లేదు. భగవంతుఁడు సర్వజగములయందు నిండియుండఁగా తనలోఁగూడ నుండఁగాఁ దెలిసికొనలేక గుళ్లలోనుండు నని గోపురములలోనుండు నని యును దలఁచితీర్థయాత్రల పేరును బెట్టికొని దిరుగుచుందురు. నిజమును విచారించితిమేని భారమును మోయు నెద్దులకును వీరికిని భేదము లేదు. ఎట్లందురా? వీరు శరీరములను మోసికొని యెద్దుల వలె మొద్దులై యుందురు. ఇట్టివీరికి తెల్వి వీరిచేత నాచరణముఁ జేయించుటకు బ్రహ్మదేవునికైనను వశమగునా? కాదనుట.

ఆ. తన్నుఁజూచి యొరులు దగ మెచ్చవలెనని
సొమ్ము లెఱవుఁబెట్టు నెమ్మి మీఱ
నొరులకొఱకు తాన యుబ్బుచు నుండును, వి...

తెలివితక్కువవారలై తమరినే యందఱును మెచ్చుకొనవలయు నని తలఁచికొని ఇల్లిల్లుఁ దిరిగి సొమ్ములను ఎఱవుదెచ్చి పెట్టుకొని కులుకుచుందురు. ఒరులు తమ్ము మెచ్చుకొనినను

మెచ్చుకొనకపోయినను ఎఱువుసొమ్ములతో నిండియున్న తమ యాకారమునకుఁ దామె మెచ్చుకొని యుప్పొంగుచుందురు. గుణమున్నచో లోకులు తమంతనే మెచ్చుకొని తీరుదురు. పరులు మెచ్చుకొందురని వేషములు వేయుట పరిహాసపాత్ర మగుటకే.

క. తలఁ దాఁకినపుడు తలఁతురు
తలక్రిందై పడినయపుడు తలవరు శివునిన్
పలుగాకు లిలను సాజము
కలనాఁ డెన్నరె యదేమి కర్మమొ వేమా. 55

ప్రపంచములో జనులు కాలవశమున నేదేనియాపదవచ్చి, తలపైఁబడినపుడు వెఱచి వెల్లికిలఁబడి పరమభక్తులవలె భగవన్నామస్మరణలోఁ బ్రవేశింతురు. ఐశ్వర్యమదముచే నొడలు తెలియక తలక్రిందికిఁ దిరిగినపుడు మాత్రమా ఆపదుద్ధారకుఁ డగుపరమశివుని మఱతురు. అట్టివారు కాకులవలె కుక్షింభరు లనుటకు సందియములేదుకదా! లేకున్న కలవాఁడు ఒకప్పుడు కాకపోయిన నొకప్పుడైనను భగవంతుని స్మరియింపవలదా? అదేమి పాపకర్మమో గాని ఆవిషయమునే తలపెట్టరు.

ఆ. తల్లి యున్నయపుడె తనదుగారాబము
లామె పోవఁ దన్ను నరయ రెవరు
మంచికాల మపుడె మర్యాద నార్జింపు, వి. 56

పసిబిల్లలగారాబము తల్లియున్నంతవఱకే సాగును. మాతృదేవి కుమారుని వాత్సల్యముతోఁ దిలకించుచుఁ బెక్కువిధముల

బుజ్జగించుచుండును. "తల్లిలేనిబిడ్డ దాదికి వెక్కస" మన్నట్లు తల్లిలేనిశిశువు నెవరుగూడ ప్రేమతోఁ దిలకింపరు. తల్లియు న్నపుడెటుల బిడ్డలు గారాబము చూపవలయునో యటులే మంచికాలములోనే పేరునొంది మర్యాదను ఆర్జించుటకు ప్రయత్నింపవలయును గాని మూర్ఖులు కారాదు.

ఆ. తామసంబునను తగవెందులకు నైన
తామసంబు నుడుగఁదగు సుజనుఁడు
తామసంబు నెంచు ధరలోన మూర్ఖుండు, వి....

ఆలస్యముగాఁ బనులు చేయఁదగదు. ఆలస్యముగాఁ జేయుటవలనఁ దప్పక కార్యహాని కలిగితీరును. సుజనుఁడగు వాఁడు ప్రతికార్యము త్వరగాఁ జేయుట కలవాటుపడి కార్య కరణములం దాలస్యము మానవలెను. ఆలస్యముచేసి కార్య మున విరామముఁ జూపువాఁడు తప్పకమూర్ఖుఁడుగా గణింపఁ బడును.

ఆ. తుమ్మచెట్టుకు ముండ్లు తోడనేపుట్టును
విత్తు లోని నుండి వెడలునట్లు
మూర్ఖునకును బుద్ధి ముందుగా పుట్టును, వి....

దుర్మార్గులకు దుష్టములగు బుద్ధులు జన్మతోడనే పుట్టును. మూర్ఖులకు గూడను మొఱటుతనము పుట్టుకలోడనే పుట్టును. మధ్య దుర్గుణములలవడుననుట కల్ల. తుమ్మచెట్టు విత్తులోనుండి వెలువడునపుడె ముండ్లు వెంటఁగొనివచ్చును. మధ్యకాలమునఁ దెచ్చుకొనదు. విత్తునుండి మొలక మొలవఁగనే దానికి

ముండ్లుగూడ మొలక లెత్తును గదా. అట్లే మూర్ఖుఁడు గూడ పుట్టుకనుండియే తన మొఱకుతనమును జూపుచుండు.

ఆ. దాన మరసి చేయుదాత దగ్గఱఁజేరి
వక్రభాషణములు వలుకు మొఱకు
చందనతరువందు సర్ప మున్నట్లయా, వి... 59

మూర్ఖులు తమకుఁ దెలియకయు నొరులు చెప్పినవినకయు తామున్వయముగా మంచిచెడ్డలనరసి దానమీయరు సరికదా పైనయోగ్యతను విచారించి దానమిచ్చుదాతదగ్గఱజేరి వంకర మాటలను బలుకనారంభింతురు. చూడుఁడు.ఎట్లుందురో, మంచి వాసనయును చల్లదనమును గలిగినచందనపుచెట్టుపైని సర్పమున్నరీతిగా మూర్ఖులుకూడ నుందురు.

ఉ. తాతజనించెఁగన్యకకుఁ దండ్రులుతామనుకుండ
గోళకుల్, మాత పరానుకూలినియె మక్కువ
ద్రౌపదిభర్తలేవురుర్, నీతులు సెప్ప పాండవు
ల నీతులు నిట్టివటంచు నెన్నుచుర్, భూతల
మందునెంతయును బూమెలుచేసిరివెట్టివేమనా.

భారతకథయంతయు విరుద్ధముగానున్నది. కౌరవ పాండవులకుఁ దాతయగు వ్యాసుడు కన్యయగు యోజనగంధికి పరాశరునివలన జన్మించెను. కౌరవులు (భర్తగతించినపిదప) విధవయగు గాంధారికిఁ బుట్టుటచే గోళకులు (గాంధారిజన్మనక్షత్రముంబట్టి విధవయగునని తెలిసి ముందొకగొఱ్ఱెకిచ్చి పెండ్లిచేసి దానిచావుజూచి ధృతరాష్ట్రునకిచ్చి పెండ్లిచేసిరి. ఇందుచే

గాంధారివిధవయని ఐతిహ్యముకలదు) పాండురాజు జీవించి యుండఁగ యమ, వాయు, ఇంద్రాదులవలనఁ గుంతిసంతాన మొందుటచేఁ బాండవులు కుండకులు. వీరికిఁ గూటస్థురాలగు అంబికయుఁ బరానుకూలినియె. ద్రౌపది కైదుగురు మగళ్లు. భారతవీరులగు పాండవులనీతు లిట్టివియై యుండ కవులు వీరికి లేనిపోని గౌరవము గలిగించిరని లోకులు తలంచుచున్నారు.

ఆ. ధర్మమన్న వినరు తనువు నమ్మిననరుల్
యమునివారు వచ్చి యడలఁ జేసి
చొచ్చికట్ట తమరు చొరఁబారఁ గలరొకో, వి...:

జనులు సాధారణముగా నెంతటిమూర్ఖులగుదురో విచారించుఁడు. ధర్మమని చెప్పిన విననే వినరు. తమశరీరమే శాశ్వతముగా నుండునని తలఁచెదరే కాని ఇతరము నాలోచింపరు. యమధర్మరాజు భటులు వచ్చి చేసిన పాపమునకు ఫలము ననుభవింపఁజేయుటకు తీసికొని పోవఁ బ్రయత్నించినసమయములోఁ దమరు తప్పించుకొని పోఁగలరా? చాలరు కదా! కావున మొఱకుతనము మంచిదికాదు.

ఆ. నీటిలోనివ్రాత నిలువక యున్నట్లు
పాటిజగతి లేదు పరము లేదు
మాటమాటకెల్ల మారును మూర్ఖుఁడు, వి...62

బుద్ధిమంతుఁడగువాఁడు తానిచ్చినమాటను నెఱవేర్చుకొనుటకు వేయివచ్చినను వేయిపోయినను తప్పుకొని తిరిగిపోవఁడు. మూర్ఖుఁడట్లుగాదు. మానావమానములను సరకుసేయక మాటి

మాటికిని మర్యాదను బాటింపక తిరిగిపోవుచుండునే కాని నిలువఁజాలఁడు. ఎట్లనియనియెదరా - అరయుఁడు నీటిపైనివ్రాసిన వ్రాఁత నిలువక చెదరిపోవునట్లులు. కావుననే మూర్ఖుఁడు మోక్షమునొందుటకుఁ దగనివాఁడనియు, వానిమాట లెక్కించరాదనియుఁ బెద్దలు చెప్పుచుందురు.

ఆ. నీళ్లువోసి కడిగి నిత్యము శోధించి
కూడువెట్టి మీఁదఁ గోక కట్టి
యేమిపాట్లొ పడుదు రీదేహమునకయి, వి...63

అజ్ఞానులు దేహము లశాశ్వతములని తెలిసికొనలేక అభిమానము నుంచికొని దినదినమును ఆదేహమునకు పరిచర్య చేసి పెంచుటకై పడరానిపాట్ల నెన్నింటినో పడియెదరు. ఆహా! ఎంత మౌర్ఖ్యము. ప్రపంచములో నింతకంటెను మొఱకుతన మేమికలదు?

ఆ. పరగఁ దానొసఁగఁడు పరులు చెప్పినదైన
నియ్యఁజాలక విధి నెసఁగువాఁడు
పొట్టు తినెడిలండి బువ్వలుపెట్టునా, విశ్వ...64

తనకు ఉపయోగించునది కానిదైనను తనవస్తువు కాకపోయినను యజమానుఁడీయుమనిచెప్పినను మూర్ఖుఁడు ఈయుటకు ఒప్పికొనఁడు. తాను స్వయముగ నిచ్చెడిది గాదుకదా! యజమానుని వస్తువును ఆతనియాజ్ఞ చేతనైనను ఇవ్వవచ్చును కదా! ఈయఁడు. మూర్ఖులస్వభావమే ఇట్టిది. పరీక్షింపుఁడు

పొట్టనుతినియెడిలోభి ప్రజలను బిలిచి యన్నము నొసంగునా? పెట్టఁడు. అట్టులే మూర్ఖుఁడుకూడఁ బెట్టడు.

ఆ. పర్వతవనవాసి పరిణామవర్తన
కూపవాసి కెట్లు గుఱుతుఁడును
బ్రహ్మదేవు వెంటఁ బ్రాకృతుఁ డరుగునా?, వి...65

మూర్ఖుఁడు పండితుని పరీక్షఁజేయుసామర్థ్యము తనకులేకున్నను పరీక్షించుటకు పూనుకొనును; కాని అంతమాత్రముచేత పండితునిప్రభావము బోధపడునా? పడదు. ఎట్లందురా? అడవులలోను కొండలమీఁదనుండి పక్వములగుఫలములను భక్షించి దినదినమును సుఖమొందుయోగి తత్త్వమును ఒక్కచోటు నొకేబావిలోఁ గూర్చున్నవాని కెట్లు తెలియును? అట్లే బ్రహ్మదేవుఁ డుత్తమలోకములనున్నాఁడు. నేనును బ్రహ్మమునే. ఆ స్థానమును గనుగొందు నన వలనుపడునా? పడదు.

ఆ. పాముకన్న లేదు పాపిష్ఠి దగుజీవి
యట్టిపాము చెప్పినట్లు వినును
ఇలను మూర్ఖుఁ దెల్ప నెవ్వరివశమయా, వి...66

క్రౌర్యములో నేమి? హింసాకార్యములలో నేమి? పాపపు తలంపులలో నేమి? పాముకంటెమించినపాపాత్మ మఱియొచ్చటను లేదు. అట్టిపామును గూడ శిక్షించి ఇది యుక్త మిది యయుక్త మిట్లు చేయవలయు నని తెల్పి చెప్పినట్లు చేయు రీతిగాఁ జేయవచ్చునుగాని అబ్బబ్బ! ఈభూలోకములో నెవ్వని

నైనను మూర్ఖుని సమాధానపఱచి వానిని మంచిత్రోవలోనికిఁ ద్రిప్పుటకు వలనుపడదు.

ఆ. పుట్టుఫలము లేని పురుషాధములు భువిఁ
   బుట్టనేమి లేక గిట్టనేమి
   పుట్టలోన చెదలు పుట్టదా? గిట్టదా? విశ్వ...67

ప్రపంచములోఁ దాముపుట్టిన చెందులకొ ఎట్లు ప్రవర్తించిన తమపుట్టుకకు ఫలము గలుగునో కొంచెమైనను ఆలోచింపక తమతమ యిష్టమువచ్చినయట్టులు ప్రవర్తించుచుందెవరు. ఈరీతిగా పుట్టినఫలము లేని యాచెట్టలు ఈలోకములోన పుట్టినను సరియే? గిట్టినను (అనఁగా: చచ్చినను) సరియే? ఎందువలననసియందురా? పుట్టుకకు సంఖ్యాపూరణము ప్రయోజన మైన యెడల దినదినమును పుట్టలో నెంత చెదలుపురుగులు పుట్టుట లేదు? ఎన్ని గిట్టుటలేదు?

ఆ. పొట్లకాయ రాయి పొడుగుత్రాటను గట్టి
   లీలతోడ వంక లేక పెరుఁగుఁ
   గుక్కతోఁకఁ గట్ట గుదురునాచక్కఁగా? వి...68

ఎన్నికష్టములకోర్చి ప్రయత్నించినను అసాధ్యుఁ డగుమూర్ఖుఁడు మూర్ఖుఁడే యగునుకాని మఱియొకరీతి కాఁజాలఁడు. ఇట్టిప్రయత్నములు గుఱియందు సఫలములగునే గాని ఇతరుల యందు కావు. ఎట్లనఁగాఁ బొట్లకాయను రాతిని వ్రేలాడఁ గట్టినయెడల నది నిడుపుగా వంకయొకింతయును లేక పెరుఁ

గునేగాని పుట్టుకతోడనే వంకఁబాఱిన కుక్కతోఁకకు వెదురు బ్రద్దలనువైచి యెంతకుదురుగాఁ గట్టినను చక్కఁగా నిలువనేనిలువదు.

ఆ. బట్టిపెట్టి నాల్గు బానలచమురుతో
వండి శుద్ధిచేయ దండి యగునె
పుట్టువందుకలుగు పూర్వపుణ్యంబున్న, వి...69

గుణముగాని దోషముగాని రూపముగాని పాపముగాని ప్రతిమనుష్యునికిఁ బుట్టుకతోడనే పుట్టుచున్నది గాని దానిని మధ్యకాలమున నెంత ప్రయాసపడి మార్పఁదలఁచినను మాఱదు. అట్లే మూర్ఖునికిఁ గూడను చూడుఁడు. ఒకవస్తువు మలినముగా నున్నదని యనుకొనుఁడు. దానినిబట్టివేసి నాల్గుబానలచమురులోఁ గాఁచి వండి శుభ్రము చేసినమాత్రాన మంచిది యగునా? కాదు. పూర్వపుణ్య మేమాత్రముండినను అయ్యది పుట్టుకలోనే కలుగుచుండును.

ఆ. బండుబూతులాడు పరమనీచుం డెన్న
దండివారిమేల్మి తా నెఱుఁగునె
చందనంబు ఘనత పంది యే మెఱుఁగును?వి...70

గొప్పగొప్పవారినిసయితము మూర్ఖుఁడు అనను విన నశక్యములగుబూతులనాడుట కారంభించును. కాని వారికుండెడి గౌరవము మంచిమొదలగువానిని గ్రహింపఁగలఁడా? లేఁడు. ఎల్లసొమ్ము పెరేని పరికింపుఁడు. బురదలో నున్నపుణ్యము నెఱుఁగఁ గలఁడే గాని పంది చందనమునకుండినగొప్పను గ్రహింపఁగలదా?

లేదు. అట్టులనే మూర్ఖుఁడుగూడ తనకున్న నైచ్యమును దెలిసి కొనలేక పెద్దలను దిరస్కరింపఁబూనుకొనును.

ఆ. బౌద్ధమతమువారు బుద్ధి దైవం బని
మెచ్చుతక్క వాడితుచ్ఛమతిని
గాడ్దెల గుమివలె గ్రక్కునఁబడుదురు, వి...71

బౌద్ధులంతటిమూర్ఖులు ఇఁక నీప్రపంచములో మఱియెవ్వరును లేరు. వారు భ్రమసి మూర్ఖులై 'బుద్ధియే దైవము. బుద్ధిజనితములగుకోరిక్కలే దైవసంకల్పము' లని చెప్పుచు ఎక్కువ తక్కువమాటలను ఆడి బుద్ధిహీనులై గాడిదలవలె తలవంచుకొని ముందువెనుకలు లేక యొకరివెంట నొకరు అతిశీఘ్రముగా బత నులగుదురే గాని పరమార్థమును గనలేరు. ఇట్టివారలే మూర్ఖులని యెఱుఁగునది.

ఆ. మఘవుఁడైన నేమి మర్యాద యెఱుఁగని
వారలేల తెలిసి గౌరవింత్రు
ఉరిమి మెఱుఁగుకుక్క యోగినేమెఱుఁగురా! వి.

మూర్ఖు లెంతటి ధనధాన్యసంపదలఁ దులతూఁగుచున్నను అతిథుల నార్యులను సత్కరింపనే సత్కరింపరు. ఆగతుఁడు దేవేంద్రునంతటివాఁడైనను వారు తెలిసికొని గౌరవమును జేయుదురా? చేయరు. ఏలయనఁగా వారియోగ్యత యంతవఱకే. ఎట్లందురా! చూడుఁడు. గ్రద్దురిమి మెఱుఁగుచు పైనిబడఁ బోవుకుక్క యెన్నఁటికైన అయ్యో! పొరపడితిని. నిష్కాముఁడు, భగవంతునితో సమానుఁడు నగు మునీశ్వరుని కఱువఁ

బోవుచున్నానని భావించునా? అట్టులే మూర్ఖుఁడుగూడనని తెలిసికొనునది.

ఆ. మంచివారు లేరు మహిమీఁద వెదకినఁ
గష్టు లెందఱైనఁ గలరు భువిని
పసిడి లేదు కాని పదడెంత లేదయా, వి... 73

ప్రపంచము నంతను పట్టుబట్టి వెదకినను అందఱును మూర్ఖులే యగపడుచుందురుగాని మంచివా రొక్కరైనను దొరకరు. కాని కష్టాత్ములు వలయు నేని ఎంతరైనను దొరకఁగలరు: ఎట్లనఁగా నిదానించి చూడుఁడు. లోకములోన వెదుకఁ బోయిన బంగారము లేదుగాని బంగారమునకు బదులుగా బూడిద కావలయునన్నచో ఎంతయైన నుండుటలేదా? అట్లే మూర్ఖులుగూడ.

ఆ. మంత్ర మెల్ల మఱచి మధురాధరముఁ గోరి
ఎట్లు మోఱకుఁ డోడయు నెఱుఁగఁ గలఁడు
ఉవిదఁ జూచి పరమయోగంబు మఱచును, వి...

మూర్ఖులకు ఎన్నిమాఱులు ఎన్నిదివ్యమంత్రముల నుపదేశించి విషయసుఖములఁ గోరక తరించు మని చెప్పినను ఫలము లేదు. వాఁడు చెలువలపెదవిఁ దిలకించినంతన కామాంధుఁడై మోహమునఁ దన్నుఁ దామఱచును. ఇట్టివాఁడు గురునిబోధనము గురుశిశక్తి సామర్థ్యము లెటుల గ్రహింపఁగలఁడు. ఈ చేసిన బోధల నన్నిటిని యువతిని జూచునంతవఱకు స్మరించును.

చూచెనా ఇఁక యోగముసైనను వెంటనే మఱచిపోవును. ఇట్టి లక్షణములు మూర్ఖులవని తాత్పర్యము.

ఆ. మర్మమెఱుఁగలేని మనుజు లెల్లరు నిట్లు
మాలదాసరులకు మడుపు లిచ్చి
మహినిగాచునట్టి మనుకులం బెఱుఁగరు,వి...75

ప్రపంచములోఁబుట్టి పరమార్థము నెఱుఁగని పందలు మాల దాసులపాపముల నాశ్రయించికొని మర్మమును దెలిసికొనలేక మడుపుల నిచ్చి చెడిపోయెదరే కాని తామెంతటియుత్తమ క్షత్రియుఁడగు మనువంశమున జన్మించిరో తమ కెంతటినీచుఁడగుమాలవానిగురుత్వ మబ్బినదో యని యైన నాలోచింపరు. ఇట్టివారలే మూర్ఖులు.

ఆ. మాటలాడఁగలుగు మర్మము లెఱిఁగిన
పిన్న పెద్దతనము లెన్న వలదు
పిన్న చేతిదివ్వె పెద్దగా వెలుఁగదా? వి... 76

మూర్ఖులు పిన్నలు పెద్దలని ఎంచెదరే కాని తెలివితేటలను జూడనే చూడరు. ఆహా! ఎంత తెలివితక్కువ. కావున బుద్ధిమంతులగు నరులారా! ఎవ్వఁడు మర్మముల నెఱిఁగి మాటలాడ నేర్చునో వాఁడే మనకు పెద్ద యగును గాని చిన్న పెద్దతనములను ఎంచఁడు. ఏల యని యందురా? జ్ఞానము ప్రధానము గాని ఒడ్డుపొడుగు వయస్సు ముఖ్యము కాదు. చూడుఁడు. చిన్నవానిచేతిలో దీపము పెద్దదిగా వెలుఁగదా?

ఆ. ముక్కుత్రాళ్లఁ గ్రుచ్చి ముఱికి పోవఁగఁదోమి
కచ్చనీరునించి కడిగికడిగి
డొక్కతోమినంతవొరకునా మోక్షంబు?వి...77

యోగులు కొందఱు మూర్ఖులై యోగాభ్యాసమని ముక్కులలోనికి గుడ్డల నెక్కించికొని ముఱికిపోవునట్లుగా తోముకొని గోచిని శుభ్రముగా నుదికియుదికి డొక్కనుకడుగుకొని నిక్కుచుందురే కాని తాము అజ్ఞానులై పోవుట నెఱుఁగరు. డొక్కతోమినంతమాత్రమున మోక్షముదొరకునా? దొరకదు.

క. ముందరిపోటుల మాన్పను
మం దెందైనను గలుగును మహిలోపల నీ
నిందలపోటులు మాన్పను
మం దెచ్చటనైన గలదె మహిలో వేమా. 78

రణరంగమున నెదురుగనిల్చియుండి విరోధి యీటెతోఁ బొడిచి గాయపఱచెనేని మనమావ్రణమును మానుపుకొనుటకు మందు కలదు గాని నిందలనుపోటు లుపయోగించు మూర్ఖుల యొక్క తెలివితక్కువను పట్టుదలను మాన్పుటకు మందు ఈ ప్రపంచములో నెచ్చటనైననున్నదా? విచారించిన లేదని స్పష్టమగుచున్నది. కావున మొఱకుతనమును బుద్ధిమంతుఁడై పోఁగొట్టుకొనవలయు.

ఆ. మ్రానుదిద్దవచ్చు మఱివంక లేకుండ
దిద్దవచ్చు రాయి తిన్నగాను
మనసు దిద్దరాదు మహిమీఁద నెవరికి, వి...79

దినదినమును పెరుఁగుచు ననేకములగు వంకలుగా తిరుగు చుండుమ్రానునైనను వంక లేకుండ దిద్దగా వచ్చును. అట్టులే అతికఠినమునైన రాతినిగూడ దిద్ది మనయిచ్ఛవచ్చినరూపము నేర్పఱుపవచ్చును. కాని ఈభూలోకములో ఎంతటినేర్పుగల వారికైనను పెడతిరిగినమనస్సును ద్రిప్పగారాదు.

ఆ. మృగముమృగ మనుచును మృగములదూషింత్రు
మృగముకన్నఁ జెడుగు మూర్ఖుఁ డగును
మృగముకున్న గుణము మూర్ఖునకే లేదు,వి...

లోకములోని జనులు ఏమైనను దప్పులను జేయుచుండు వారిని జూచినప్పుడు కేవలము పశుప్రాయుఁ డనియును,మృగ మనియును దూషించుచుందురు; కాని అట్టివారు మృగములు కారు. మృగములుకూడ జ్ఞానము కలవి కనుక నవి నిందింపఁ దగినయవి కావు. ఇఁక ఎవరు గుణహీనులందురా? విచారించితి మేని మృగముకంటెను గుణము మూర్ఖునకే లేదు. అనఁగా: పశువుకంటెఁ బశువు మూర్ఖుఁడు.

ఆ. యౌవనమునఁ జూడ నవి యెఱుకే లేదు
యౌవనంబు నెంతు రధికముగను
యౌవనంబు తనకు నందకయే ముంచు,వి...81

జనుఁడు స్వతంత్రుఁడగుటకు యౌవన మింకను రాలేదని చెప్పుచుందురు; కాని ఎంత తెలివితక్కువవారో చూడుఁడు. వారు అనుకొనినయట్టులు యౌవనము వచ్చినప్పుడు "తాను కర్మబంధములో నుండెననియు, దానినుండి విడిపించుకొనవల

యునని.ను" జ్ఞానము వానికి లేనేలేదు. కావున ఏయావనో దయముచు స్వతంత్రతకై కోరునో అది తనకు తెలియకయే. ముంచును.

ఆ. రాజుమాట నవలె రసికుఁ డాడఁగవలె
నెంతవనికి నుబికి యెగురరాదు
కదిసి యెగిరెనేని గ్రహసమానము గాదె
దొడ్డకొంచెమేల దొరకువేమ? 82

అసాధ్యమగు కార్యము నిర్వహించెదనని పలుకుటకు, పలికి నది సమర్థించుటకు రాజేతగినవాఁడు. సభయంతయు నానం దించునటుల మాటలాడవలయునని మనోరంజకముగ మాటలాడ నేర్చిన రసికుఁడే మాటలాడవలయును. ఇతరులు రాజుల వలెఁ గార్యముల నిర్వహింతుమని యెగిరినచో రసికులవలె భాషింపఁగలమని నిక్కినచో వారొక గ్రహముతో (అనఁగా: పిశాచముతో) సమానులు కారా? కావున బుద్ధిమంతులు మూర్ఖులవలె స్వాహంభావమును వహింపరాదు.

ఆ. అలయిరూపుఁ జేసి రాజుల మ్రొక్కింప
వన్నె కెక్కునటవె వైభవంబు
కర్త యెవ్వఁడనుచు కానరు మూర్ఖులు,వి...83

రాజు అనుమతించినది ధర్మమని కొందఱు మూర్ఖులగునాస్తికులు రాతివిగ్రహముచు జేసి రాజులచే దండములను బెట్టించి "రాజంతటివారె నమస్కరింపఁగా-మీరేల నమస్కరింపరు?" అని జనుల నిర్బంధించెదరు. విచారించిన నింతకంటె మూర్ఖులు

లేరు. రాజు మ్రొక్కినంతనే వైభవము వచ్చునా? రాదు. ఎవఁడు కర్త? ఎవ్వఁడు భోక్త? యని కొంచెమైనను ఆలోచింపరు గదా మూర్ఖులు.

ఆ. లెక్కలేనియాశ లీలమై యుండఁగాఁ
దిక్కయెత్తినరుఁడు తిరుగుఁగాక
కుక్కవంటిమనసు గూర్చుండనిచ్చునా? వి... 84

మూర్ఖుఁడై ఇంద్రియములను జయింపలేక మనంబులోని యాశ పిశాచమువలె పెఁరిగి లాగుచున్నప్పుడు తిక్కపట్టినవానివలె తిరుగుటకే ప్రయత్నించునుగాని యొదిగి కూర్చుండలేఁడు. ఛీ! ఎంతనిచత్వము? మనస్సు కుక్కవంటిది. అది కూర్చుండ నిచ్చునా? మూర్ఖులు దీనిని నిలుపలేక తిరిగెదరు. మందలింపఁ జాలరు.

ఆ. వనములోనఁ దిరుగువరమౌను లైనను
మనసు కుదురకున్న మమతచేత
చెడుదు రన్న మొఱకు చెడుటేమి లెక్కరో? వి.

మహామహామునులే అడవిలో దిరిగి ఆకు లలము తినువారలే ఒకచోట కూర్చుండి మనస్సును నిల్పలేక మమత్వముచేత చెడిపోవుచున్నారని చెప్పినపుడు జ్ఞానమే లేక శుద్ధమూర్ఖులైయున్న నరులు చెడిపోవుచున్నారనిచెప్పుట యొకలెక్కయా?

ఆ. వాచవికిని మొగము వాచినయట్టులు
నదియు నదియుఁ దినఁగ మొదలువెట్టి
మరల దింక బుద్ధిమర్యాదపోయిన, వి... 86

మూర్ఖుఁ డగునరుఁడు ఇంద్రియముల స్వభావమును గని పెట్టలేక నోటియసహ్యత పోవుకొఱకని దానిని దానిని తిన మొదలుపెట్టెనేని ఇఁక వానిజన్మములో నాబుద్ధి మరల వాని స్వాధీనము కాదు. ఇది నిశ్చయము. ఏలయనియనెదరా? ఒక మారు మర్యాదపోయిన నిఁక ఎన్నిమారులు రమ్మన్నను వచ్చునా? రాదుగదా.

ఆ. వాడవదినె కేల వాఁపివర్తనములు
చాడిగాని కేల సత్త్వగుణము
మూఢమతుల కేల మదముతో జ్ఞానము, వి...87

అజ్ఞానులై తాము మునిఁగినదే గంగ యనుకొనువారలకు ఎన్ని చెప్పినను గుణము వచ్చునా? గుణముగా నుండుట యెవనికి మనస్సైనను తోఁచునా? తోఁచదు. తోఁచినను నిష్ప్రయోజనమే యగును. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. భోగముపడుచునట్టి వారివిచారములు ఎందులకు? నిష్ప్రయోజనము. అట్లే చాడీలు చెప్పెడివానికి సాత్త్వికగుణ మెందులకువలయును? ఈరీతిగానే మూర్ఖులకు జ్ఞాన మెందులకు?

ఆ. వాదబుద్ధిచేత వాదంబు లాడఁగాఁ
బూనియుందురయ్య పుడమిలోన
కర్మమార్గమునను గడతేరలేరయా, వి...88

మూర్ఖులెంతదూరము చదివినను ఎంతగొప్ప ధనమునొందిన నేలోకమునకు సత్యముఁ జెప్పఁబూనుకొనక చేతనైనంతవఱకు వాదప్రతివాదములనే చేయ నిశ్చయించెదరు; గాని తనవలన

నైనంతవట్టుకు కాయికవాచికమానసికకర్మముల ద్వారా సంసారమును వదల్చుకొని కడతేరవలసియుండుటను తెలిసికొనఁజాలరు. తెలిసికొనినను కడతేరఁజాలరు.

ఆ. విష్ణుభక్తు లెల్ల వెలిబూదిపాలైరి
వాదమేల? మతవిభేదమేల ?
తెలియ లింగధరులు తిరుమణిపాలైరి, వి... 89

మూర్ఖులగు జనులందఱును 'మాది వైష్ణవము; మేము విష్ణుభక్తులము. మాది శైవము; మేము శివభక్తులము. మేమే గొప్పవారము' అని దెబ్బలాటలకు భేదములు సేయుటకు బయలుదేరెదరు. ఎంత వెఱ్ఱి! ఈ వైష్ణవము గాని శైవము గాని చివరవఱకు నిల్చుమతములా? కావు. నమమంత్రపువిచూడుఁడు. విష్ణుభక్తులు వెలిబూడిదెపాలును, లింగధారులు తిరుమణిపాలు నైరి. కావున మూర్ఖులు కాఁజనదు.

క. వెయ్యార్లునదుల జలములు
తియ్యక మఱిమునుగఁ బోవఁ దిప్పట కాదా
కొయ్యగులాముకు జ్ఞానము
వెయ్యైనను తెలుపలేము వినరా! వేమా! 90

మూర్ఖులు ఎన్నియో తీర్థములని పేరులఁ బెట్టుకొని వేలకొలఁదినదులలో మునుఁగఁబోయెదరు. విచారించిన నిది కాళ్లతిప్పటయే గాని లాభము కాసంతగూడ లేదు. ఈవిషయముఁ జెప్పినను మూర్ఖులు వినరు. ఎందువలన నందురా? ఎన్ని

చెప్పినను వినక కొయ్యవలెఁ దెగనీలుగుబోసినను నూఱుచెప్పి కడకు వెయ్యిచెప్పి తెలివిని గలిగింపఁగలమా? లేముగదా!

ఆ. వెఱ్ఱివేషములను వేసికోఁబోకుము
కఱ్ఱినక్క తెలుపుగాదుసుమ్ము
పుఱ్ఱెలోనిగుణము పూడ్చింపఁజనవలె, వి...91

సుమతీ! బుద్ధిమంతుఁడవై యుండుటకుఁ బ్రయత్నమును జేయుమే కాని యెప్పటికైనను వెఱ్ఱివెఱ్ఱివేషములను వేసికొని మూర్ఖుఁడవై పోకుము. నల్లనక్క కెన్ని యౌషధములను వేసి తోమినను తెలుపురాని యట్టులే పుఱ్ఱెతోఁ బుట్టినగుణము పూడ్చి పెట్టినయెడలనే పోవునుగాని ఘటముండునంతవఱకుఁ బోఁజాలదు.

ఆ. శక్తిమహిమ సోఁకి చెడిరయా పురుషులు
ముక్తిమహి మెఱుఁగక మూఢులగుచు
ఆదిశక్తిగూడ నన్యాయమై పోయె, విశ్వ...92

జనులు శక్తిపూజ యనుపేరున భ్రమసి తుచ్ఛసౌఖ్యముల మరఁగి నిజమగుముక్తియున్నమాహాత్మ్యమును దెలిసికొనఁజాలక మూర్ఖులై చెడిపోయిరి. వీరాశ్రయించి మతముపేరట దురాచారము లారోపించుటచేఁ బ్రకృతిస్వరూపిణియు దేవదేవియునగు నాదిశక్తిసైత మపకీర్తి పాలైపోయినది. మూర్ఖత యెంతటిహానిని గూర్చుచున్నదో చూడుఁడు.

ఆ. శివునిమంత్రమె యగు శ్రీహరిమంత్రము
తెలిసి తెలియలేరు తిక్కనరులు

దేవుని మఱచి తమదేహమే యందురు, వి...93

మూర్ఖులగు తమకుదెలియకయున్నను ఒకరు చెప్పినదైనను వినవచ్చునుగదా! ఆమాత్రమునుగూడ చేయరు. చూడుఁడు. మతాభినవగ్రహావిష్టులు కొందఱు 'శివమంత్రము వేఱు, విష్ణుమంత్రము వేఱు' అని భేదము నారోపించుచు తెలిసీ తెలియనివారగుచున్నారు. దేవుని మఱచిపోదురు. ఇట్టివారు చివరకు తమదేహమే దేవుఁడని చెప్పఁబూనెదరు. అహాహా! ఎంతటితెలితక్కువారో పరికించితిరా!

ఆ. శ్రవణపుటములున్న సార్థక్య మేమిరా
వినఁగవలయుఁ బెద్ద లనెడివన్ని
వినఁగ వినఁగ నీకె విశదంబులౌ సుమ్ము, వి...94

బుద్ధిమంతుఁడవై విద్యావృద్ధులగుపెద్దలు చెప్పెడిసద్వార్తలనన్నిటిని వినవలయును సుమా? అట్లు సేయకున్న నీకు చెవులుండినందునఁ గలుగుఫల మిసుమంతయును లేదు. ఈరీతిగా వినఁగా వినఁగా అన్నియును నీకే విశదములు కాఁగలవు. కావున త్వరపడి యజ్ఞానముచేత తెలిసినది కాదనియుఁ జెప్పలేక పోయిరనియు నిందింపఁబోకుము. అట్లు చేయుట మూర్ఖకృత్యమగును.

ఆ. సత్యము విడనాడి సాహసంబులుఁ జూపి
బంటుపంతనూడు బత్తి లేక
కర్మజీవి తాను గానంగలేఁడయా, విశ్వ... 95

దిట్టయై మూర్ఖుఁడు తనయిష్టము వచ్చినచొప్పున తిరుగుచు యథార్థమును మాటాలాడుటను మానివైచి సాహస కార్యముల నాచరించుచు తనకుఁ దెలియనివిషయములయం దైనను బంతములను బలుకుచు దేవునియందు భక్తి యిసుమంత యైననులేక సంచరించును. కాని తాను కర్మలఁ జేయఁదగిన జీవుఁడుమాత్రమేగాని ఆకర్మములకు ఫలమునిచ్చువాఁడుం గూడ తానే యగునా? కాఁజాలఁడు. కావున నాముష్మికముల నిట్టిమూర్ఖుఁడు దుఃఖములపాలగును.

ఆ. సాధుచరిత యైనసతిసత్ప్రవర్తన
జార యే మెఱుంగు సాధుజనుని
బ్రహ్మనిష్ఠ మొఱకుప్రాకృతుఁ డెఱుఁగునా?వి...

మొఱకులు పండితశిరోమణుల నెల్లరను వారిని వీరిని;అను లెక్కలేక నిందలు పల్కుటకు ప్రారంభింతురు. అయ్యది, వాని యజ్ఞానమునే బోధించును గాని దానివలన పండితున కొక్కింత యైనను లోపములేదు. ఎట్లనఁగా:—పతివ్రత యగుస్త్రీనిం జూచిన రంకులాడి ఆమె సత్ప్రవర్తనను దెలిసికొనఁజాలునా? లేదు. బ్రహ్మనిష్ఠులగుప్రాజ్ఞుల మాహాత్మ్యమును మూర్ఖుఁడు నెఱుంగఁజాలఁడు.

ఆ. హీనుఁ డెన్నివిద్య లిల నభ్యసించిన
ఘనుఁడు గాఁడు మొఱకు జనుఁడె గాని
పరిమళముల గర్దభముమోయ ఘనమౌనె?వి.97

నీచుఁ డగువాఁడు ఎన్నివిద్యల నెంతెంతగొప్పవానిని అభ్య సించినను వానినీచగుణము పోఁజాలదు. అట్టినీచుఁడు విద్యా భ్యాసమాత్రముచేతను మూర్ఖుఁడే యగునుగాని ఘనుఁడు కాఁ జాలఁడు. ఎట్లనఁగా: మంచిమంచి పరిమళవంతములగు వస్త్రము లను మోయుచుండినమాత్రమున గాడిద గొప్పదియగునా? కాదు గదా!

దాంభికపద్ధతి.

అవతారిక. దాంభికులు అనఁగా:—లోకులను అసత్యమత ములయందు ప్రవేశపెట్టుటకై లేనిపోని వేషములను వేసికొని మోసముచేయుటకుఁ బూనుకొనెడివారు. అట్టివారు తాము చేయుపనులయందు తమకే శ్రద్ధాభక్తులును నమ్మకమును లేక పోయినను జనులను మోసపుచ్చుటే చరితార్థమని తలంచుచుం దురు. అట్టివారిని బుద్ధిమంతులు నమ్మరాదు. పూర్వాపరములను విచారింపక వారు చెప్పినట్లు చేయరాదు. కావున నాదాంభికు లెట్టివారో వా రెట్లు మోసమును జేయుదురో ఈ పద్ధతిలో తెల్పుచున్నాఁడు.—

ఆ. అచ్చువేసికొన్న నడియేని యన్నను
తమ్మఁ దిన్న పంగదాసుఁడ నన
భాగ్యవశత గాని బ్రదుకులు లేవయా, విశ్వ.

తాత్పర్యము. మనుష్యునికి దేవుఁ డెద్దానిని సంపదనుగాని, ఆపదనుగాని నియమించెనో అదియే కలుగునుగాని స్వప్రయోజకత్వముచేత సాధించుటకు వీలుపడదు. కావున శంఖచక్రాది ముద్రలను బుజముపై నంటించికొనినను, వైష్ణవ ప్రపత్తినిజూపి "అడియేన్ దాసన్" అని దొంగపందములు పెట్టినను, ఆచార్యుల ప్రసాదమని యెంగిలితినినను ఏమియుఁ బ్రయోజనములేదు. భాగ్యముకలుగవలె బ్రతుకవలెనేగాని పట్టిదంభము కూడదు.

ఆ. అందు నిందు వెదకి యనుభవ మందక
కొందఱయ్యు లెపుడు కొంగవలెను
మూర్ఖతపముఁ బూని మురియుట గానవా, వి.99

"ఆపుణ్యక్షేత్రములో దేవుఁడు కనుపడును. ఈపుణ్యక్షేత్రములో కనుపడును" అని కొందఱు అజ్ఞానులు దేశములన్నియుఁ గాకివలెఁ దిరిగితిరిగి వేసారి కడకుఁ దమశ్రమకుఁ దగినఫలమెట్టిదియు నొందలేక కొంగలాగున నిలుచుండి తపస్సుఁజేయుచు శుష్కించి పోవుచున్నారు. ఓయీ! నీవు చక్కఁగా పరికించి చూడుము. అందువలన కొంచెమైనను బ్రయోజనములేదు. కావున మూర్ఖుఁడవు కాకుము.

ఆ. అధిక మైనయజ్ఞ మల్పుండు తాఁ జేసి
మొనసి శాస్త్రములని మునుపు దక్క
దొబ్బ నేర్పుకుక్క దుత్తలు మోచునా? వి...
100

అల్పుఁడు తేఁవితక్కువచేత యజ్ఞము నధికమని తలంచి దానిచేసి శాస్త్రప్రకారము చేసితిమని సంతసము నొంది పశు హింస చేయును. ఈయజ్ఞమును జేయించువారు శాస్త్రములని చెప్పి చేయించెదరేకాని హింసాఫలము ననుభవింపరా? కుండ నిండ దెచ్చినయన్నమును గుక్క దొబ్బి తినఁగలుగునే కాని మరల దానిని ఇంటికి తీసికొనిపోఁగలుగునా? చాలదు. అట్లే దిగుమని దింపువారేకాని ఫలము ననుభవించువారు లేరు.

ఆ. అన్నమదమువలన నతివలు మతిచెడి
యేపు రేఁగి మదనుఁ డేఁచె నందు
కన్నముడుగు వెనుక నతఁ డెందుబోయెరా? వి.

వేదాంతులు "స్త్రీలకు అన్న మెక్కువగాఁ బెట్టినందు వలన మదించి కామవిచారములు కల్గుచున్నవి. కావున ఈతప్పు అన్నముది" అని చెప్పెదరు. ఇది అసత్యము. పైన చెప్పినట్లు అన్నము వదలితి మనుకొందము. కామము కలుగుట లేదా? కావున దాంభికులు చెప్పినట్లుగాక దుర్గుణము ప్రకృతిచేతనే వచ్చుచున్నది.

ఆ. అన్ని జాతులందు నధికుల మనుచును
యజ్ఞపశువుఁ జంపి యగ్ని నిడుచు
మల్లయుందుఁ బెట్టి మాంసంబు తిందురు, వి...

బ్రాహ్మణులు "మేము మాంసమును తినము. మే మన్నిజాతుల వారికంటె ఉత్తములము. జీవహింస చేయము" అని చెప్పి కొందురు. ఇది బూటకపుమాట. యజ్ఞమను పేరును బెట్టికొని

పశువునుజంపి నిప్పులోవైచి కాల్చి కుండలో నుడకఁ బెట్టి కొని తిందురు. పైకిమాత్ర మెఱుఁగనివారివలె నుందురు. కావున వీరు దాంభికులు. వీరిమాటలు విశ్వసింపఁదగనివి.

ఆ. అరయ దోఁచికొనుచు గురువని తన్నెంచి
తిరుగువాఁడు తన్ను నరయ లేఁడు
పనికిమాలినట్టి జానిసకొడుకురా, విశ్వ... 103

లోకములో వంచకులు అనేకరీతులుగా బయలుదేరి జనులను మోసముచేయుదురు. శైవులు మొదలగువారిలో గురువులని పేరు పెట్టికొని తిరుగుచుందురు. నిజమగు గురువులు వీరు కారు. తాను గురువుననుకొన్నవాఁడు తా నెవరో తెలిసికొనవలదా? కావున నిట్టివాఁడు ఎందునకు పనికిరానితొత్తుకొడుకే గాని గురువు కాఁడు. ఈగురువులుకూడ దాంభికులే.

ఆ. అఱుత లింగముండ నది యెఱుంగఁగ లేక
పర్వతంబుఁ బోవుబానిసీఁడు
ముక్తిఁగాననగునె మూఢాత్ముఁడగుఁగాక, వి.

వంచకులు జనులను వంచించేకొఱకు మేము శ్రీశైలమునకుఁ బోయెదము. కొండనెక్కెదము. ధనసహాయము చేయుమని పీడించుచుందురు. ఈముండకొడుకులు శైవులయ్యు లింగము బదిలముగాఁ గంఠమున నుత్త్రాడువలె బిగించి కట్టుకొనియు నింటనుండి యాలింగమును బూజించి సంతృప్తినొందలేక సులభముగాఁ బూజచేయలేక పర్వతమునకుఁ బోదురు. దేశములఁదిరిగి మూఢుఁడగునుగాని ముక్తి గానలేఁడు.

ఆ. అల్లబోడితలలు తెల్లనిగొంగళ్లు
నొడలబూతి పూసి యుందు రెపుడు
ఇట్టివేషము లిల బొట్టకూటికె సుమా, వి...

కొందఱు సన్న్యాసులై తలలను గొఱిగించుకొని కంబడిని కప్పుకొని బూడిదెనుపూసికొని తిరుగుచుందురు. వీరు సన్న్యాసులగుట పాశుపతమతము నుద్ధరించుటకని చెప్పెదరు; కాని మతోద్ధారణకు అట్టిపిచ్చివేషము లెందుకు? నిజమాలోచించితి మేని ఇట్టివేషములు బిచ్చమెత్తుకొని జనులను అల్లించి బెల్లించి పొట్టపోసికొనుటకే గాని వేరుగాదు.

ఆ. అక్షమాలఁ బూని యలసటఁ జెందక
కుక్షి నింపుకొనుట కొదువగాదు
పక్షికొంగరీతి పైచూపు లేలొకో, వి... 106

మోసగాండ్రు కొందఱు జపములు తపములు చేయుదుమని రుద్రాక్షమాలలను జేతఁబట్టుకొని దొంగవేషములనువేసి పొట్టనించుకొందురు. వా రట్లుచేసినంతమాత్రముచేత ఇతరులకు తక్కువయేమియును రాదు; కాని కొంగలాగున పైకిచూచి తపముఁజేయుచుఁ బ్రపంచమునెఱుఁగనటుల వర్తించుట యెందులకు? అడిగిన కడుపునిండఁ బెట్టరా?

ఆ. అక్షరాళివెంట నడవులవెంటను
కొంగలాల గోడు గుడువ నేల
హృదయమందు శివుఁడటుండుట తెలియదా? వి.

మోసము చేయనెంచినవారలు లోకులకు భగవంతునిదర్శ

నము కలుఁగుటకని జపము చేయుమని, అడవులలోఁ దపముఁ జేయుమని కొండలలో నుండుమని చెప్పుచుందురు. ఓజనులారా! మీరు ఆ దాంభికులు చెప్పినట్లు చేసి గోడుగోడుమని కష్టముల చేత ఏల ఏడ్వవలెను? మీ మనస్సులలోనే దేవుఁడున్నాఁడని మీకు తెలియదా? కావున దాంభికులమాటలను వినవలదు.

ఆ. ఆఁకటికి తొలంగు నాచారవిధు లెల్ల
చీఁకటికి తొలంగు చిత్తశుద్ధి
వేఁకటికి తొలంగు వెనుకటి బిగు వెల్ల, వి...

దాంభికులు కొందఱు ఆఁకలిలేనియప్పుడు 'ఆచార మాచార' మని ఇతరులు ముట్టినపదార్థములను స్వీకరింపరు. ఆఁకలి కాఁగానే సిగ్గులేక మరల దానినే గ్రహింతురు. కావున ఆఁకలి సమయములోఁ దా మితరులకుఁ జెప్పిన ఆచారములను వదలివేయుదురు. ఇతరులకు చెప్పినచిత్తశుద్ధి వానికి చీఁకటిపడిన తోడనే లేకపోవును. ఇట్లు గర్భిణిస్త్రీకి వెనుకటి మేని బిగువు లేకుండును గదా? దాంభికులు తప్పులు చేయుచుందురు కాన వానిని నమ్మవలదు.

ఆ. ఆకు లెల్ల దిన్న మేఁకపోతుల కేల
కాకపోయె నయ్య కాయసిద్ధి
లోకు లెల్ల వెఱ్ఱిపోకల్లఁ బోదురు, విశ్వ...

కొందఱు కాయశుద్ధికిఁగాను నానావిధములగు వనమూలికలను దినుమని దాంభికులు లోకులను మోసగించెదరు. ఆకు

లచు తిన్నంతమాత్రాన లోకులకు శరీరము సిద్ధియగునేని మేఁక పోతులు గుట్టగుట్టకు తిరిగిఅన్నివిధములగు ఆకులను తినెనుగదా? దానికేల కాయసిద్ధి కాలేదు. కావున లోకులు వెఱ్ఱివెఱ్ఱిపోకడలపోయెదరే కాని అవి నిజములు కావు.

ఆ. అచరాచరముల నంగాల లింగాలు
  సరణి దెలియనట్టిశైవ మేల
  అష్టతనుమయుండు హరుఁడౌట తెలియదు, వి.

ఆరాధ్యులను పేరుగలశైవులు మెడలలోను చేతులకును భక్తిపరవశత్వముచేత నని లింగములను గట్టికొనియెదరు. వానికిఁ జరలింగములని, స్థిరలింగములని పేరులిడుచుందురుగాని తెలియని ఆశైవ మెందులకు? శివుఁడు శివుఁడనఁగా వేరేకలఁడా? "నీరు, నిప్పు, గాలి, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, ఆకాశము, భూమి, సోమయాజి" అను నెనిమిది శరీరములస్వరూపవే ఈశ్వరుఁ డనుమాట వారికి తెలియదుకదా? అట్టి దాంభికశైవ మెందులకు?

ఆ. ఆఁడుదానిఁ జూడ నర్థంబుఁ జూడఁగ
  బ్రహ్మకైనఁ బుట్టు రిమ్మతెగులు
  బ్రహ్మయాలిత్రాఁడు బండిరేవునఁ ద్రెంప, వి...

లోకములో నెంతటిబుద్ధిమంతులైనను ఎంత ఇంద్రియ నిగ్రహము గలవారలైనను బ్రహ్మదేవునంతటివారలైనను ఆఁడువానినిగాని, ధనమును గాని చూచినవెంటనే ఆశ జనించును. పూర్వము బ్రహ్మ సృష్టిచేయుచు తాను సృజించిన సరస్వతిని

కూఁతురుతో సమానమైనది యని యైనఁ గాని చూడక వరించెను. ఏమి బ్రహ్మగారైన నేమి? వాడియాలిత్రాఁడు బండ్లు దిగురేవులోఁ ద్రెంపను. వానికిగూడ నిదే బుద్ధికదా! ఇతరులకు చెప్పెడినీతి వారికి లేదు.

ఆ. ఆత్మశుద్ధిలేని యాచార మదియేల
భాండశుద్ధిలేని పాక మేల
చిత్తశుద్ధి లేని శివపూజ లేలరా? విశ్వ... 112

మూర్ఖులై లోకులను వంచనచేయుతలంపుతో, శివునిపూజించుచున్నట్లు పైకివేషమును వేయుదురేకాని లోపల చిత్తము పరిశుద్ధమై యుండదు. అట్లు చిత్తశుద్ధిలేక చేయునట్టి ఆశివపూజ వలన కొంచెమైనను ఫలముగలదా? అట్లే ఆత్మశుద్ధి లేని యాచారమువలనఁ గూడ నేమిప్రయోజనము? కుండలు తోమక అన్నమువండిన నేమిప్రయోజన మగును?

ఆ. ఆఱుమతములందు నధికమైన మతంబు
లింగమతముకన్న లేదు భువిని
లింగదార్లకన్న దొంగలు లేరయా? విశ్వ...

శైవమని, వైష్ణవమని, కాపాలికమని, జైనమని, శక్తిమతమని, చార్వాకమునని ఆఱుమతములున్నవి. ఈయాఱు మతములలోను నియమములు కలిగి సత్యప్రతిపాదకమగు నుత్తమమతమేదియని యాలోచించినచో ప్రపంచములో లింగధారిమతము(అనఁగా శైవము) కంటె మించినది మఱియేదియును లేదు. ఈమాట నిజమే కాని లింగధార్లందఱు సత్యాన్వేషులేనా ?

సజ్జనులేనా? అని విచారించినయెడల లింగధారులకంటె మించి సద్దొంగలు ఈలోకములో నింక నెవ్వరును లేరు.

ఆ. ఆసనములు పన్ని యంగంబు బిగియించి
యొడలు విఱిచికొనెడియోగు లెల్ల
జెట్టిసాముకన్న చింతాకు తక్కువ, విశ్వ...

యోగులమని పేరుపెట్టుకొని ఒడ్డలినిండ బూడిదను పూసికొని కూర్మాసనమని, కుక్కుటాసనమని యొడలువిఱిచికొనుచు కూర్చుండుయోగు లందఱును వ్యర్థులేకాని సఫలలు కారు. వీరికిని జెట్టీలమని పట్లుపట్టువారికిని విశేషము భేదములేదు. వీరు వారికంటె చింతాకంత తక్కువయనే గాని అంతకంటె భేదము గనఁబడదు. ఇట్టివారందఱును దాంభికులు.

ఆ. ఇచ్చువచ్చునరుని కెచ్చువైష్ణవ మిచ్చి
ద్విజులకన్న దొడ్డతీ రటంచు
నెల్లవారు నల్లపిల్లాండు పాడరా? విశ్వ... 115

వైష్ణవమతస్థులకు ఏజాతివాఁడైనను గాని దాసుఁడుగా నున్నయెడల నామతీర్థమున కర్హుఁడని నియమముకలదు. ఆజాతివారలు లోకులకు చేయుచున్నసంకర మింతంత యనరాదు. తమకిష్టమువచ్చినవానికి మాలగాని మాదిగగాని వైష్ణవ మిచ్చెదరు. వారిని బ్రాహ్మణులకంటె నధికులని చెప్పెదరు. తర్వాత మానాభిమానములు, ఉచ్చనీచలులేక ఆనీచులతోకలసి అల్లపిల్లాండమును బాడెదరు. (అల్లపిల్లాండమనునది యొకపాట.

"అల్లాండం ఫిల్లాండం" అని, దీనిని 'అందఱము నొక్కటే' యని సూచించుటకై పాడెదరట.)

ఆ. ఇల్లునాలి విడిచి యినుపకచ్చలఁ గట్టి
వంటకంబునీటివాంఛ లుడిగి
ఒంటినున్న యంత నొదవునా తత్త్వంబు? వి...

కొందఱు అమాయికులగు జనులను చేరఁదీసి "సంసారము సాగరము. దీనిని తరించుట కష్టము. అందున కొక్కటియే యుపాయము. ఇల్లు వాకిలి వదలిపెట్టుకొని యన్నపానాదులను విడిచి ఒంటరిగానుండుము" అని చెప్పెదరు. జనులు విని మోస పోదురు. ఇల్లు, వాకిలి విడిచి ఇనుపగోచిపెట్టికొని అన్నము తినక కోర్కెలను కోఱక ఒంటి కట్టుగా నున్నంతనే పరబ్రహ్మము కనుపించునా? కనుపింపదు.

ఆ. ఇహమునందు సుఖము లీడేరఁగా లేదు
పరమునందు నెట్లు పడయవచ్చు
మొదలలేనిచేత తుదినెట్లువచ్చురా? విశ్వ...

కొందఱు "యజ్ఞము మున్నగుకర్మలచేత పరలోకములో సుఖములు గలుగును. ఆసుఖములు వీనికంటె నుత్తమములు. కావున నీలోకమునందలి తుచ్ఛసుఖములను వదలి పరమునందలి యధికసుఖములనుబొందుటకు ప్రయత్నించవలయు" నందురు. ఇది టక్కరిమాట. పరలోకమున కీలోకము మొదలువంటిది. మొదల నిక్కడే లేనిసుఖము చివర నక్కడ నెక్కడినుండి వచ్చును? రాదు. కావున దీనిని పాటింపవలదు.

ఆ. ఉదయమందు శూద్రుఁ డుత్తమోత్తముఁ డెట్లు
సతికి శూద్రతనము సత్యమె కద!
తల్లి శూద్రయయ్యె తానెట్లు బాఁపఁడు? వి...

అన్నివర్ణములవారికంటె బ్రాహ్మణుఁ డధికుఁ డందురు. మఱి యతను బ్రాహ్మణుఁడుకూడ పుట్టుకలో శూద్రుఁడే. ఉపనయనమైన తరువాత బ్రాహ్మణుఁడగును. స్త్రీకి ఉపనయనాధికారము లేనందున యామె శూద్రస్త్రీయేయగునుకదా! అట్టిశూద్రస్త్రీకిఁబుట్టి తానెట్లు బ్రాహ్మణుఁడగును? పుట్టుకలో శూద్రుఁడైనవాఁ డుత్తముఁ డెట్లు కాఁగలఁడు? కావున నివి లోకమును మోసపుచ్చుటకొఱ కుద్దేశింపఁబడినవి.

ఆ. ఉపవసించుచుండి యొగి నీళ్ల మునిఁగియు
కూడువండి వేల్పుఁ గుడువు మనుచు
దాని నోరుకట్టి తామె తిందురు కదా? వి...119

దేవళ్లకు పొంగళ్లని దాంభికులుచేయు అల్లరికి మితమే లేదుకదా! భక్తిగలవారివలె ఉపవాసము లుందురు. పవిత్రతను కోరువారివలె గుంటగుంటనీళ్లను మునిఁగెదరు. చివరకు అన్నము వండి నైవేద్యమని యెదురుగా వడ్డించి "ఆరగించు"మని చెప్పి ఆదేవతనోరుకట్టి తామే తిందురుకదా! అన్నా! ఎంత దంభముఁ జూపెదరు.

ఆ. ఉపవసించినంత నూఁటబందిగఁబుట్టు
తపసియై దరిద్రతను వహించు
శిలకు మ్రొక్కనగునె జీవము గలబొమ్మ? వి...

వంచకులు లోకులను కొడుకులు పుట్టుటకును కోరికలు ఫలించుటకు నుపవాసములు చేయు మని తపములను చేయుం మని దేవాలయములకేఁగి శిలావిగ్రహములకు నమస్కారములు చేయుమని చెప్పుచుందురు. కాని ఇట్లు చేయుటవలన ఫలము లేదు. ఉపవాసముచేసి యాత్మకు అన్నము పెట్టక శుష్కింపఁ జేసినందున ఆత్మహత్య దోషముకలుగును. అందువలన మఱుజన్మములో పందియైపుట్టును. ఇఁక నెల్లప్పుడును తపస్సు చేయుట చేత దరిద్రుఁ డగును. కాఁబట్టి యోచించు బుద్ధిమంతుఁడా! ప్రాణము గలబొమ్మ ప్రాణములేని రాతిబొమ్మకు దండములు పెట్టవచ్చునా? కూడదు. దాంభికులమాటలను నమ్మరాదు.

ఆ. ఊరఁబం దెఱుంగ దుత్తరావాచులు
చెడ్డనరక మెల్లఁ జెందుఁ గాక
సాధ్వమహిమ మెట్టు స్వైరిణి యెఱుఁగురా? వి.

మోసగాండ్రు ఉత్తములైనవారిని అజ్ఞులని అనాథలని నిష్ప్రయోజకులని నిందించుచుందురు. ఇంతమాత్రముచేత వారితెలివితక్కువ బయలగునే కాని వేఱుగాదు. చూడు. ఊరి లోనుండుపంది, శ్రేష్ఠములగు నింపగు వస్తువులను దెలిసికొనఁ గలుగునా? కాని అసహ్యకరములగు నరకకూపములను మాత్రము తెలిసికొనఁగలుగును. అట్లే పతివ్రతయందలి మాహాత్మ్యము రంకుటాలు తెలియఁజాలదు కదా!

ఆ. ఊరినడిమిబావి యుదకంబు గొనితెచ్చి
పాదతీర్థ మనుచు భ్రమయఁ జేతు

పాదతీర్థ మన్న ఫలమేమి కద్దురా? వి... 122

ప్రచారకులు పలువిధముల లోకులను మోసగించెదరు. నడి యూరిలోని బావినీళ్లను దీసికొనివచ్చి దేవునిపాదతీర్థ మని త్రావించి భ్రమింపఁ జేయుచుందురు. లోకులు వానిని దెలిసికొన లేక త్రాగుచుందురు. అయ్యో! బావినీళ్లను ద్రాగి పాదతీర్థ మని కొనినందువలన ఫలమేమియున్నది చెపుమా?

క. ఊరులు పల్లెలు మానుక
వారక యడవిం జరించువాఁ డరుదెంచుక్
వేరులుఁ గూరలు మెసవెడు
వీఁడిడి కెట మోక్షపదవి వినఁగా వేమా! 123

వంచకులు లోకులకు "ఇల్లు వదలి పెట్టి ఊళ్లలోను పల్లెలలోను నుండక యడవికిఁబోయి తపముఁ జేయుచు ఆఁకలియగునప్పుడచ్చటి ఆకులలములను తినుచుండిన మోక్షము వచ్చునని చెప్పి మోసము చేయుదురు. ఎంత వెఱ్ఱివారు? ఊరిని వదలిపెట్టి అడవులలో తిరుగాడుచు వేళ్లు కూరలుదినువారికి మోక్షమెట్లు కలుగును?

ఆ. ఎంగిలెంగి లనుచు నీనోటితోడనే
వేదములను జదువు వెఱ్ఱులార
యెంచి చూడ నదియు నెంగిలికాదొకో? వి...

వేదములను జదువుకొనుచుండెడి చాదస్తపుబ్రాహ్మణులు ఆచారమని చెప్పుచు చూచినదానినెల్లను ఎంగిలెంగిలని పలుకుచుందురు. ఓ వెఱ్ఱిబ్రాహ్మణులారా! మీరు నోటిలోనుండివచ్చిన

దానినిగదా ఎంగలని యందురు. అనోటితోనే, అనఁగా: ఆ యెంగిలిగలిగిననోటితోడనే వేదములను బవిత్రములైనవానిని జదువుచున్నారు. ఆలోచింపఁగా నదిమాత్రము ఎంగిలికాదా? కావున ఎంగిలియైన నపవిత్రము లనుకొందురేని వేదాదిశాస్త్రములను వదలివేయుఁడు. లేదా, డంబమునకు మాటమాటికిఁబలుకు ఎంగిలి యెంగిలి యనుమాట వదలిపెట్టుఁడు. డంభమును అవలంబింపకుఁడు.

ఆ. ఎంబెరుమత మని యొసఁగి మాంసముఁ దిని
మారుపేర్లు పెట్టి మధువు త్రావి
వావివరుస దప్పి వర్తించి చెడుదురు, వి...125

ఎంబెరుమత మనఁగా: సామధారులమతమఁట! లోకములోని మోసగాండ్రు "ఎంబెరుమత" మని పేరు పెట్టి ఇష్టము వచ్చినట్టులు మాంసమును దినెదరు. కల్లునకు అమృతము మొదలగు మారుపేరులనుబెట్టి త్రావెదరు. అక్కచెల్లెండ్రనియైన నాలోచింపక వావివరుసలు తప్పి యిచ్చవచ్చినట్టులు తిరిగి ప్రజలను మోసగించెదరు. ఇట్టివారే దాంభికులు. కావున వీరిని నమ్మవలదు.

తే. ఏమిర్గైనది పరతత్త్వ మెఱుఁగలేక
సోమయాజులు పశువుల స్రుక్కడంచి
సామమేర్పడఁ జదివినఁ జావవేల
బాధకము లగుదుర్గుణపంక్తి వేమ. 126

యజ్ఞాదులను జేసి సామవేదమును బఠించిన గుణియై ముక్తుం డగునని చెప్పుచుందురు. యజ్ఞములు చేసినంతమాత్రాన దుర్గుణములు తొలంగవు. పరబ్రహ్మస్వరూప మెట్టులుండునో తెలిసికొనంజాలక సోమయాజులమని నోరులేనిపశువులను బట్టికొని చంపుచు వధచేయుకాలమున హింసపోవుకొఱకు సామవేదమును బఠించుచుందురు. అయ్యయ్యో! సామమును ఎంతచక్కగాం జదివినను బరలోకమునకు బాధకము లగుదుర్గుణములు ఎందుకు నశింపవు చెపుమా? కావున నిదంతయును దంభము.

ఆ. ఐన దాని కింక కాని దానికి నైన
నాడువారిమాట లాడుమన్న
సాహసమున నెక్కు లూహలు పనుతురు,వి...

దాంభికులు చెప్పుమాటలకు తఱుగే లేదు. జరిగినదానిని గుఱించిగాని జరుగుచున్నదానిని గుఱించిగాని కాంబోవు దానినిగుఱించిగాని వారించుకేనియు నిర్ణయింపంజాలరు. లోకములో సతులకులశీలమును విచారించి నిర్ణయింపుమనినచో ఊహలపై నూహలపన్ని స్త్రీజీవితమునంతయుం గళంకవంతమని నిశ్చయింపం గలుగుదురు. వెనుకాడక యెట్టినిందలైన వారోపింతురు. ఇట్టి దాంభికు లెంతటిమోసమునకైన పాల్పడుదురు. కావున నట్టివారిని నమ్మవలదు.

ఆ. ఒడల బూది పూసి జడలు ధరించిన
నొడయఁడగును ముక్తిం బడయ లేఁడు
తడకబిల్లు పెట్టం దలుపుతో సరియౌనె? వి...

దంభకరులలోఁ గొందఱు ఒడలినిండ బూడిదను బూసి కొని జడలను దాల్చికొని ముక్తికొఱకుఁ బ్రయత్నించుచున్నా మని యనియెదరు. అంతమాత్రముచేతనే మనుష్యుఁడు ముక్తి నొందగలుగునా? పొందఁజాలఁడు. ఎట్లనియనియెదరేమొ? చూడుఁడు: ఇంటిలోనికి దొంగలుమున్నగువారు రాకయుండు నట్లు తలుపునుబెట్టుకొనవలయును గాని తడుకకు బిఱ్ఱుపెట్టినం తమాత్రమున తడుక తలుపగునా? కాదు. అట్లే విభూతిపెట్టుకొ న్నంతను జడలుదాల్చినందునను ప్రపంచమును వంచింపఁదగిన గురువేషధారణము పూర్తియగును గాని వేఱులాభముండఁ జాలదు.

ఆ. ఒడ్డుఁబొడుగుఁగలిగి గడ్డముం బొడవైన
దానగుణము లేక దాత యగునె
యెనుము గొప్పదైన నేనుఁగుఁబోలునా? వి...

కొందఱు సాపాటురామన్నలు లోకులను మోసముచేయు టకు దాతలవలె నటింపవలయునని యత్నించెదరు. అట్టివారు ఎంతవేషమును వేసికొన్నను, ఒడ్డుపొడవుగలిగి దొడ్డవారలై బా రెడుగడ్డమును పెంచికొనినను (ప్రకృతి) పుట్టుకతో సాధారణ ముగా లేనిదానగుణమును దెచ్చికొని నటించుచున్నను దాత మాత్రముకాఁజాలరు. ఉదాహరణముగా నెనుమును తీసికొం దము. ఎనుము ఎట్లు మిక్కిలి యొడ్డుపొడుగు గలిగినను ఏనుఁ గునుబోలదో అట్లు దాంభికుఁడును ఎన్నివేషములను వేసికొని నను దాతమాత్రము కాఁడు.

ఆ. కడుపు బోరగించి కన్నులు ముకుళించి
బిఱ్ఱబిగిసికొన్న బీదయోగి
యమునిబారిగొట్ట యతఁ డేమి సేయురా? వి...

కొందఱు యోగులమని పేరులఁ బెట్టికొని సర్వజ్ఞులవలె నటించుచుందురు; కాని తాము లోకులను వంచనచేసినందువలన గలుగఁబోవుఫలమును మాత్రము కానలేరు. కడుపును ఉబ్బఁ జేసికొని కన్నులను మూసికొని బిఱ్ఱబిగిసి కూరుచుండియున్న ఆయోగి పాపముదురదృష్టవంతుఁడు. అతనికేమి తెలియును? యమునిబారికిఁ బోఁబోవు గొఱ్ఱె కావున నతఁ డేమిచేయగలుగు నింతకంటెను? అనఁగా నిట్లు వంచించి చివరకు యమలోకమునకుఁ బోవునని భావము.

ఆ. కంబళములఁ గట్టి గంతల గజ్జల
బోడితలల సొంపు పొల్పు మీఱఁ
గడుపుకొఱకుఁ దిరుగ ఘనులౌదురా వారు? వి.

కొందఱు పరమభక్తులమని పేరులఁబెట్టికొని కంబళ్లు శాల్వలు మున్నగువానిని గప్పి గొప్పయాటోపముతో గజ్జలు గట్టికొని తలల నున్నగా గొరిగించుకొని సొగసులెగయున్నట్లు ఊరూరికిని తిరిగి లోకోపకారము జేయుచున్నామని విఱ్ఱవీగుచుందురు. వారట్లు తిరుగుట కడుపునించుకొనుటకేగాని ఘనతను సంపాదించుకొనుటకుఁ గాదు. లేనిపోనిటక్కరివేషములను వేసికొని కడుపుకొఱకు తిరిగినంతమాత్రాన వారు గొప్పవార లెట్లు కాఁగలరు?

ఆ. కల్లటికెకు భూతి గట్టిగాఁ బెట్టిన
నందులోనికంపు లడఁగనట్టు
మెడను బ్రాడువేయ మెఱయుచు ద్విజుఁడౌనె?వి.

దాంభికులు కొందఱు 'యజ్ఞోపవీతమును మాత్రము ధరించిన చాలును బ్రాహ్మణత్వము సిద్ధించును.' అని యేమేమో ప్రేలుచుందురు. జన్నిదమును వేసికొన్నంతనే బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడు. లోపలను వెలుపలను బరిశుద్ధతనొందవలయును. అటుపిమ్మట జన్నిదమును ధరించిన ప్రయోజనము కలుఁగునేకాని మఱియొకరీతిగాఁ గలుగదు. కల్లటికెను తెచ్చి పైని విభూతిని బూసిన వాసనపోవునా? పోదు. అట్లే మెడలో బ్రాడు వేసికొన్న మాత్రాన బ్రాహ్మణుఁడగునా? కాఁడు.

ఆ. కావిపంచగట్టి కడుయోగివలె నుండి
వెలికిఁ గోర్కెలెల్ల విడిచిపెట్టి
తొరగి తిరుగువాఁడు దొంగసన్న్యాసిరా,వి...

సర్వసంగపరిత్యాగులమని చెప్పుచు కావివస్త్రములను గట్టికొని యోగిరీతిగా పైకిఁగనఁబడుచు ఏవస్తువులయందును దమకు కోరికలేనట్టులు నటించుచు టక్కరులు కొందఱు తిరుగుచుందురు. అట్టివారు నిజమైన సన్న్యాసులు గారు. ఈరీతిగా తిరుగువారినందరిని దొంగసన్న్యాసులని తెలిసికొనవలయునే గాని నమ్మి వారిని జేరదీయరాదు.

ఆ. కుక్కుటమననంబు కొక్కెరధ్యానంబు
యతులనొసట నొనరునట్లు వ్రాసెఁ

వాల్లి చేసినట్టి దోషంబు తగిలెనో!విశ్వ...134

సన్యాసులు యోగాభ్యాసము అను పేరుతో కనులు మూసి కొని పొట్టనింపుటకై మననము ధ్యానము మున్నగువానిని జేయుదురే కాని నిజముగా పరమాత్మసాక్షాత్కారముకొఱకు వారు అట్లు చేయుచుండుటలేదు. ఇట్టివీరిమననము కుక్కుటమననముతో సమము. ధ్యానము కొక్కెరధ్యానసమము. అనఁగా నీ మననధ్యానములు దొంగలవలె వంచన చేయుటకొఱకు చేయుచున్నారు. వీరు ఇట్లు చేసి జీవనము గడపవలయునట్లు బ్రహ్మ వీరినొసట వ్రాసెను. బ్రహ్మ ఇట్లు వ్రాయుటకుఁ బూర్వజన్మమున చేసినపాపము కారణమై యుండును.

ఆ. కులము నీఱుచేసి గురువును వధియింపఁ
బొసఁగ నేనుఁగంతబొంకు బొంకె
పేరు ధర్మరాజు పెనువేపవిత్తయా,విశ్వ...135

వంచకులు ధర్మాత్ములము అని ఈరీతిగా పెద్దపేరులను బెట్టుకొని లోకమును వంచించుచు నసత్యమునకైన భయపడరు.ఇట్టివారేగదా ధార్మికులు. చూడుఁడు. ధర్మరాజు అన్నిధర్మములను తెలిసినవాఁడు. గొప్పవంశమున బుట్టినవాఁడు. అట్టివాఁడు తనప్రవర్తమున నెట్లుండవలెను?ఉండెనా? ధర్మరాజటులేదు. పైన వంశమును నాశనముచేసి చదువుసందెలఁ జెప్పినగురువును జంపుటకే కొంచెము కొంచెము కాదు ఏనుఁగంత బొంకును బొంకెను. కావున పేరును జూచి నమ్మవలదు. పేరు ధర్మరాజే గాని విషపువిత్తనము.

తే. గుహలుపదివేలు సొచ్చిన గుణము పోదు
నియతగురుభక్తికావలె నేర్పుమీఱ
మహితపరతత్వభావంబు మధురమగును
దాని సాధింపనే మఱి పూను వేమ. 136

దాంభికులు గుహలలో దూరి విషయాసంగము లేక నిశ్చలులై తపంబును జేసి తత్త్వమును జూచుచున్నామని లోకులకుఁజెప్పి నమ్మించి వారినిగూడ నట్టులే గృహములను దారలను కొమరులను విడచి గుహలలో దూఱుటకు పురికొల్పుచుందురు. ఇది అసత్యము అని తెలియక లోకులు భ్రమయుచుందురు. చూడుఁడు. స్వతస్సిద్ధముగా పుట్టినగుణము పదివేలగుహలలో దూరినను పోఁజాలదు. అజ్ఞానముపోయి జ్ఞానము కావలయునన్న నియమముగా గురువును సేవించి భక్తిగలిగి తెలివి తేటలుగలిగివర్తించినయెడలపరబ్రహ్మస్వరూపము తేటతెల్లముఁగ గనుపించును. వేమనా! నీవు ఆసత్యపదార్థమునే సాధింపఁబూనుకొనుము. ఎంతమాత్రమును వంచకులను నమ్మవలదు.

తే. గూబవలెగ్రుడ్లుద్రిప్పిన గుణము రాదు
లోభమోహము లుడుగంగ లాభమగును
దేబెలై బిక్ష మెత్తుట తీర్పదెపుడు
డాబుసేసిన లక్ష్యమడంగు వేమ. 137

మూర్ఖులై యోగమని పేరుపెట్టుకొని కన్నులు మూసికొని కనుగ్రుడ్లను తేలవైచి దొంగజపములను జేయుచు సమాధిలో నున్నట్లు వంచకులు నటించుచుందురు. అట్టివానిని నమ్మరాదు.

గ్రుడ్డగూబలాగున గ్రుడ్డదిర్విపినంతనే మంచిగుణము వచ్చునా? రాదు. మఱి యెట్లు వచ్చునని యనినచోఁ జెప్పుచున్నాము. లోభమును, మోహమును అనఁగా: అజ్ఞానమును వదలి పెట్టిన యెడలనే లాభముకలుగును. ఇట్లే, తెలివితక్కువచేత బిచ్చము నెత్తుచున్నను లాభము లేదు. తమకు లాభము లేకపోయినను డాబు సేసెదమని తలంచినయెడల యథార్థమగుతత్వము కనుపించక నదృశ్యమగును. కావున నట్టులు చేయరాదు.

ఆ. ఘటము నింద్రియములఁ గట్టివేయఁగ లేక
చావువచ్చునపుడు సన్న్యసించు
నాత్మశుద్ధిలేక యందునా మోక్షంబు? వి... 138

లోకములోని జనులమూర్ఖతను ఏమని చెప్పుదుము! ఎంత చిత్రము. ఇదిమూర్ఖతయా? లేక వంచకత్వమా? ఆలోచింపుఁడు. వంచకుండు తనశరీరమును, కన్నులు మొదలగు నింద్రియములను గట్టివేయలేక ఇష్టమువచ్చినట్లుతిరిగి శక్తియున్నంతవఱకును లోకులను మోసముచేసి చివరకు చావుకాలముదాపరించి నప్పుడు సన్న్యాసమును దీసికొనును. ఇట్లు సన్న్యాసమును దీసికొనినంతమాత్రాన మోక్షము వచ్చునా? రాదు. ఆత్మశుద్ధిగలిగి మోక్షమునొందఁ బ్రయత్నింపవలయునే కాని వేఱుగాదు. కావున నాత్మశుద్ధికై ప్రయత్నింపవలయునే కాని సన్న్యాసము మొదలగువానికై ప్రయత్నింపఁగూడదు.

ఆ. చిలుక నోరుగొట్టి చిత్తజు మెడఁగట్టి
కచ్చడంబు బిగియఁ గట్టికొన్న

మనసువశముగాదె! మహినేమిపాపము? వి...

మనస్సు చంచలింపఁజేసివలపుగలిగించు మన్మథపరివారమును జయించినను మనస్సులోఁబఱచుకొనుట కష్టము. చిలుకనుబలుక నీయకుండ నోరుమూయించి, మన్మథునికుతికెకుత్రాడుగట్టి బంధించి కామవికారము జనింపకుండుటకై కచ్చబాగుగాబిగించి నను మనస్సులోఁబడక ప్రపంచమునంతయుఁ జుట్టి వచ్చుచున్నదే, ఇదియేమిపాపమోగదా!

ఆ. చక్కనిసతి యైన సరసురాలైనను
మే నొరులను గాన నీయకున్న
సందె గ్రుంకినంత సయ్యాటలాడదా? వి...140

గోషా ననియును, సౌందర్యవతి ననియును, పరపురుషులను చూడనైన నొల్లననియును, పైకి లేనిపోనిడాబులను వైచికొని కొందఱు దాంభికలగుస్త్రీలు లోకమును వంచనచేయఁ బ్రయత్నించుచుందురు. కాని పైకి ఎన్నివేషములను వేసినను సహజమగు గుణమును మాత్రము మానరు. చూడుఁడు. ఎంత చక్కని చిన్నదియైనను, సరసముగా నున్నను, పరపురుషునికి శరీరమునైనను జూపకయున్నను బగలంతయును గడచినపిమ్మట సందెచీకటి పడఁగానే సయ్యాటల నాడుటకు మొదలు పెట్టదా? కావున వారిమాటలను నమ్మరాదు.

ఆ. చదువు చదువనేల సన్న్యాసి కానేల
షణ్మతములఁ జిక్కి చావనేల
అతను భజనఁజేసి యాత్మలోఁ దెలియుఁడీ, వి.

కొందఱు మహానుభావులు శాస్త్రములనాఱింటిని తుదముట్టఁ జదువుకొని సన్యాసులై తత్త్వవిచారణమను పేరుతో శైవ, వైష్ణవాదులగు నాఱుమతములలోను 'అది హెచ్చు ఇదిలొచ్చు' అని వాదించుచుందురే కాని నిజమును తెలిసికొనఁ జాలరు. కావున నిట్టి దాంభికులచదువంతయు వ్యర్థము. ఎట్లందురా? చదువుచదువని శాస్త్రముల నన్నింటిని ఏలచదువవలయును? తరువాత శాస్త్రములలోఁ జెప్పియున్నదని సన్యాసమును దీసికొనుట యెందులకు? సన్యాసులైరిపో, షణ్మతము లనుచిక్కులలో ఏల చిక్కుకొనవలయును? ఇంతకన్న సులభమగుమార్గము లేదా? కావున శరీరమే లేని యమేయరూపుని ఆత్మలో నున్నట్లు తెలిసికొనిన ముక్తివచ్చునని తెలిసికొనవలయును.

ఆ. చాలదయ్య యింక చార్వాకమతరీతి
శక్తి శైవ మనుచుఁ జాల నమ్మి
సరణి మిగిలి చెడును చండాలసేవచే, వి...142

మోక్షము నొసంగుటకుఁ జార్వాకమతము చాలినది కాదు. దానికన్న మతవిషయిక విస్తృతి సంకుచితమైనది. కావున నది వర్జనీయము. శైవమత మట్టిది కాదు. ముముక్షువులకు మోక్షము సులభముగా సమకూర్ప శక్తి కలది. అని కొంతసేపు శైవమును నమ్మి కడకన్నింటిని తొలంగి పొట్టకూటికై యేచండాలునో యాశ్రయించి మూర్ఖుఁడు జీవించుచున్నాఁడు. చార్వాకులు దేవుఁడు లేఁడనిచెప్పెనని నిందలను సేయుచుందురు. నిజముగా ఇట్టి యసత్యమతములను నమ్మినవారిరీతిని విచారించి

తిమేని యితకంటె చార్వాకరీతి మఱియొకటిఁ గానము. ఇట్టులు నాస్తికమతమును అవలంబించుట ఇఁకనైనను నిలుపుదల చేయఁగూడదా ?

ఆ. జడలు గట్టనేల సన్న్యాసికానేల
నొడలువిఱుచుకొనెడి యోగమేల
ముక్తికాంతఁ బట్టి ముద్దాడనే కదా! విశ్వ...

జడలను దాల్చికొని సన్న్యాసులమనుకొని కొందఱును ఒళ్లు విఱిచికొని యోగులమని కొందఱును లోకులను మోసపుచ్చఁదలఁచుచుందురు. ఇట్లు చేయుటవలన ప్రయోజనమేమి యన ముక్తియని చెప్పెదరు. ముక్తిబడయుటకు జడలు ఏలకట్టుకొన వలయును ? ఒళ్లు నెందులకు విఱుచుకొనవలయును ? ఇంతకంటెను సులభములగు మార్గములుండఁగా నిట్లు చేయుట దాంభికలక్షణమని యెఱిఁగి మోసమునొందక యుండవలయును.

ఆ. జాతులందు మిగుల జాతియే దెక్కువో
యెఱుక లేక తిరుగ నేమిఫలము
యెఱుకగలుగువాఁడె యెచ్చైనకులజుండు,వి...

ఎఱుకలేని జనుల దగ్గఱఁజేరి అన్నిజాతులలోను 'మాజాతి యెక్కువది? మాజాతి యెక్కువది' యని దాంభికులు ద్రొబ్బులాటలనాడి తమతమమతములలోనికిని జాతులలోనికిని దీసికొనఁ బ్రయత్నములను జేయుచు నల్లరులను జేయుచుందురు. ఇట్లు చేయుటవలన సామాన్యులందఱును మోసపోయెదరు. నిజముగా లోకులకు జ్ఞానము నుపదేశించి వారిని ఉత్తమజాతులను చేయఁ

దలఁచినచో వారికి ఉత్తమమగుజ్ఞానమును గలిగించి ఆపిమ్మట విచారింపవలయునే గాని జ్ఞానమే లేక తిరిగిన ప్రయోజన మున్నదా? లేదు. కావున ఎవ్వనికి జ్ఞానము పవిత్రమైనది కలుగునో వాఁడుత్తమవంశముగలవాఁ డగునేగాని వివాదను వలన కాఁడు.

ఆ. టిప్పణములు సేసి చప్పనిమాటలఁ
జెప్పుచుందు రన్ని శ్రుతులు స్మృతులు
విప్పిచెప్ప రేల వేదాంతసారంబు? వి... 145

లోకులు అజ్ఞానదశలో నున్నందున తాము లోకానుగ్రహేచ్ఛులై ఊరూరను సదాచారముల నుపదేశింపవచ్చితిమని దొంగ వేషములను వేసికొని నడుమనడుమ శ్రుతులను స్మృతులను ఉదాహరణముగా చెప్పుచు తమభావములకు సరిగా లేనిచో టుల టిప్పణములను సారము లేనిమాటలతోఁ జెప్పుచుందురు. నిజముగా వీరు దాంభికులుగాక లోకమునకు మేలు చేయ వచ్చినయెడల లోకులందఱు తరించునట్లుగా వేదాంతసార మును వివరించి ఏలచెప్పకయుందురు? కావున నిట్టివంచకులను నమ్మరాదు.

ఆ. తంగటాలు బలసి నింగికి నెగిరినఁ
జెట్టుచివరపండు చేతఁ బడునె
పుస్తకములుచదువఁ బొందునామోక్షముల్? వి.

ప్రజలను మోసపుచ్చుటకై జనులు కొందఱు మేమిన్ని గ్రంథములను చదివితిమి. ఆమూర్ఖుఁ డొక్కడానిని గూడ

చదువలేదు. వాఁడు చదువరాని మొద్దు. మేము చదువనేర్చిన పెద్దలము అని మోసము చేయుచుందురు. డాబు చేసినయెడల ఫలముగలుగదు. చూడుఁడు. పేరాశతోఁ బొట్టివాండ్రగుబాలురు పైకి ఎగురఁగలిగినంతమాత్రాన చెట్టుకొట్ట కొనమీఁదనుండు పండు అందఁగలదా? అట్టులే కట్టకట్టలుపుస్తకములు చదివినంతమాత్రముచేత మోక్షములు వచ్చునా? రాఁజాలవు. కావున అట్టివారిని నమ్మరాదు.

ఆ. డగ్గఱకుము పాపదాంభికులను నీవు
మోసపుత్తురయ్య దోసమనక
క్రూరమృగములట్టివారురా నమ్మకు, వి... 147

నాయనా! ఇట్టిదాంభికులదగ్గఱకు చేరకుము. వారు మిక్కిలి పాపాత్ములు. వారికి తనవాఁడు నావాఁడు అను సాధుభావముగాని అయ్యో అని కరుణగాని లేదు. పాపమునుకూడ లెక్కచేయక దగ్గఱచేరివారిని మోసము చేయఁజూచుచుందురు. అట్టివారు మనుష్యరూపముతో తిరిగెడి అడవిలోనివసించు క్రూరమృగములతో సమానులు. అటువంటివారి నెన్నటికిని నమ్మకుము. వారివలలోఁ జిక్కకుము. అట్టివారివలె నెన్నఁడును నీవు ఉండుటకు ప్రయత్నింపకుము. ఇట్టి దాంభికులను తెలిసికొని నీవు ప్రవర్తింపవలయును.

ఆ. తంత్రమంత్రములను తారకమబ్బునా
యంత్రబలము గురునిమంత్రి మూని
చింతఁజేయునపుడె చిన్మయ మందురా, వి ...148

తారకయోగము తంత్రములనుమంత్రముల నాశ్రయించుకొని పేరాశతోవర్తించుకపటయోగి కెన్నటికిని లభింపఁజాలదు. కావునఁ దారకము నార్జింపఁదలంచిన సాధకుఁడు యంత్రబలమును దానికిఁదోడుగా గురునిమంత్రబలము సహాయముఁ జేసికొని ఏకాంతప్రదేశమున ఈశ్వరధ్యానము చేయవలయును. అటుల చేసినయెడల సాధకుని ప్రయత్నానుసారముగా చిత్స్వరూపము ప్రత్యక్షమగును.

ఆ. తనువునందు నగ్ని దఱికొని కాలంగఁ
గాల్చుకొనుట యేమికర్మమునకొ
కాల్చుకొన్నయంతఘనుఁడుతానయ్యెనా?వి.149

దాంభికులు లోకులు నపవిత్రులనియును వారిని పవిత్రులనుగాచేయుటకుఅగ్నితోనే పరిశుద్ధిచేయవలయుననియు నందులకే ముద్రలనువేయుట యనియుఁ జెప్పి మోసముం జేయఁజూతురు. ఇది వైష్ణవమతసంప్రదాయము? కాని యిట్లుచేయుటకు కారణములు కానరావు. పవిత్రతకొఱకని యందురా? తమతమ హృదయములలోనే యగ్ని వెలుగుచుండఁగా మరలకాల్చుకొనుట యేమికర్మము? పోనీ. కాల్చుకొననిండు. కాల్చుకొన్నంత మాత్రమున నాతఁడు ఘనుఁడయ్యెనా? కాలేదు. కావున దాంభికులమాటలు విని మోసపోవలదు.

ఆ. తనువు లస్థిర మని ధనము లస్థిర మని
తెలుపఁగలఁడు తాను తెలియలేఁడు
చెప్పవచ్చుఁ బనులు సేయుటకష్టమా,వి...150

దొంగలు వేదాంతుల మనుపేరులతో తిరుగుచు "శరీరములు శాశ్వతములుకావు; సంపదలు స్థిరములుగా నుండఁజాలవు; కావున మేనిలోనం బ్రాణములున్నంతలోనే దానాదులను చేయు" మనిచెప్పి మోసముచేయఁజూచుచుందురేకాని నిజముగా వేదాంతులు గారు. వారు నిజముగానే వేదాంతులగుదురేని తానుచెప్పెడి మాటలను పనపనులయం దెందులకు అవలంబించియుండఁగూడదు? కావున నితరులకు చెప్ప వచ్చునేగాని వానిని తానుచేయఁగలుగుట కష్టము.. అట్టి వంచకులగు వారి బారిలో జనులారా! మీరు ఎన్నటికిని చిక్కవలదు.

ఆ. తప్పువేషమూని ధరలోనఁ దిరిగెడు
నేతలెల్ల మిత్తిఁ జేరుటకునె
కడుపునిండ నింత కష్టంబు లేలరా? వి... 151

తప్పుడువేషములను వేసికొని లోకములో నన్నిచోటులను దిరుగుచు తనకగపడిన ప్రతివానిని వంచనసేయుచు దాంభికుఁడిట్లుచేసిచేసి చివరకు పొందెడిఫలము మృత్యుదేవతను దర్శింపఁబోవుటయేకాని మఱియొకటి కాఁజాలదు. అనఁగా: బ్రతికినన్నినాళపొట్టనింపుకొనుటకనుట. ఛీ! పాడుబొట్టను నిండించికొనుటకు చేయరాని ఇంతింతపనులను, పడరాని పాట్లను పొందవలయునా? పొంది చివరకు నొందుఫలమేమి? కావున దంభముచేత నిసుమంతయు నుపయోగములేదు.

ఆ. తిరుపతికిని బోవఁ దురక దాసరి గాఁడు
కాశికేఁగఁ బంది గజముగాదు

కుక్కసింహ మగునె గోదావరికిఁబోవ? వి...

వంచకులు సాధారణముగా "తీర్థయాత్రలఁ జేసితిమి. తిరుపతికిఁ బోయితిమి. తిరునాళ్లఁ జూచితిమి.పవిత్రుల మైతిమి. కావున నితరులగుజనులందఱును మమ్ము సేవించినను పూజించినను పవిత్రులగుదురు" అని మోసము చేయఁజూచెదరు. ఇట్టివాండ్రు వంచకులు. వీరు తిరుపతి మొదలగుతీర్థాదులకు వెళ్లినమాత్రానఁ బవిత్రులగుదురా? కారు. ఎట్లనఁగా: ప్రతిదినమును వేలకొలఁది జీవులఁ జంపు తురకతిరుపతికిఁబోవఁగానే దాసుఁడుకాఁజాలు నా? పంది మలముచు భక్షించునదియై కాశికిఁ బోయినమాత్రాన ఏనుఁగు అగునా? గోదావరిలో మునిఁగినంతమాత్రముచేత కుక్క సింహము అగునా? కాదు. అట్లే వంచకులుకూడను. కావున వారిని నమ్మరాదు.

ఆ. తోలుకడుపులోన దొడ్డవాఁ డుండఁగ
రాతిగుళ్ల నేల రాశిఁ బోయ
రాయిదేవుఁడైన రాసులుమ్రింగదా? విశ్వ...

దేవుళ్లని పేరులను పెట్టి మూర్ఖులనందఱిని తనవశమును చేసికొని దాంభికులు ఆటలాడుచుండెదరు. జనులు వానినన్నిటిని తెలియక మోసమును పొందెదరు. ఇట్టిపనులన్నియు దంభకృత్యముగాని వేరుగాదు. దేవుఁడు రాయియగునా? కాఁడు. ఆదేవుఁడు మనకడుపులోనే యుండఁగా రాతిగుళ్లలో రాళ్లను అన్నరాశి ప్రోగుబోసి మ్రొక్కుదురు. ఎంత వెఱ్ఱి వారు? వారు అనుకొనినయట్లు రాళ్లుదేవుళ్లైనచో రాసులు

రాసులు నైవేద్యమును మ్రింగవలదా? అట్లు లేదు. కావున దాంభికులవలన మోసము నొందవలదు.

ఆ. దేశదేశములను తిరుగంగ తిరుగంగ
నాత్మయందు ధ్యాన మంటుకొనునె?
కాసులకును తిరుగఁ గల్గునా మోక్షంబు? వి.

ఊరూరను మఠాధిపత్యులమని గురువులమని యాత్రికులమని పేర్లను పెట్టికొని తిరుగుచు ధ్యాననిష్ఠు లైనట్టులు కనులను మూసికొని జనులను వంచనచేయుచుందురు. నిజముగా వీరికి ఆత్మధ్యానములేదు. ఉన్నదనియెదరా? అట్లుకాదు. దేశదేశము తిరుగుచున్నంత మాత్రమున ఆత్మధ్యానము వచ్చునెట్టులు? కాసులకొఱకు తిరిగెడి వంచకులకు మోక్షమెట్టులు కల్గును? కలుగఁజాలదు.

ఆ. దొంగమంత్రములను దొరకునా మోక్షంబు
చేతఁగాని చేత చెల్ల దెపుడు
గురువటండ్రె వానిగుణహీనుఁడనవలె, వి...

కొందఱు మహానుభావులు మంత్రములని ఉపాసనలని చెప్పుచు వశ్యముకొఱకని మంత్రములను జపముసేయుమని చెప్పి లోకులను ముప్పతిప్పలు పెట్టుచుందురు. అట్టివారికి దొంగమంత్రమువలన మోక్షము దొరకునా? దొరకదు. పైఁగా అట్టిచేతఁగాని పనినిచేయవలదు. దానివలన నొకప్పుడు ముప్పు కూడ కలుగును. అటువంటి గురువును గురువనఁ గూడదు.

వాఁడు దొంగ. అట్టివానిని గుణహీనుఁడని యనియెదరు. కావున నీలాటివంచకులను నమ్మవలదు.

ఆ. ద్వాదశతిరుమణులు దగునట్టు ధరియించి
ద్రవిడగ్రంథములను దనరఁ జదివి
అక్షయమగు పాత్ర నమరంగఁ దాల్తురు,వి. 156

వైష్ణవులలోఁ గొందఱు పైకి కేవలమమాయికులును పరిశుద్ధులు నగువారివలె కనఁబడుచు లోకులను మోసముఁ జేయుచుందురు. అట్టివారు తమ కైయైహికమున నిష్టము లేనివారివలె నటించుచు పొట్టనింపుకొనుటకై ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములను పెట్టికొని తిరువాయ్మొళియను ద్రావిడవేదమును చదివికొనుచు ఇంటింటికి అక్షయపాత్రను చేతఁబూని తిరుగుచుందురు. కావున నిట్టివారిని నమ్మరాదు.

ఆ. నీళ్ల మునుఁగ నేల నిధులఁ బెట్టఁగ నేల
మొనసి వేల్పులకును మ్రొక్కనేల
కపటకల్మషములు కడుపులోనుండఁగా, వి...

తీర్థస్నానములని నీళ్లలోమునిఁగి దానధర్మములనియచ్చుచ్చుట నిధులనుంచి తాము చేసినపాపములు పోవుట కని దేవతల కందఱికిని పేరు పేరు చెప్పి మ్రొక్కుచుందురు. ఇట్లు చేసిన యెడల జనులకు పాపములు నశించి మోక్షము దొరకునని చెప్పుచుందురు. కాని పాపములు కడుపునిండయుండఁగా కపటము నటించి దేవతలకు మ్రొక్కినంతమాత్రమున పాపములుపోవునా? పోవు.

శ్రీ [illegible]
తేలప్రోలు. (కృష్ణా జిల్లా)

ఆ. పట్టుబట్టఁగట్టి పట్టెనామముఁ బెట్టి
వట్టిభ్రాంతిఁ జెంది వైష్ణవుఁడయి
లొట్టిదాగినతఁడులోకులఁజెఱుచురా,వి... 158

మఱియును గొందఱు వీరవైష్ణవమని జనులను మోసపుచ్చు టకు దంభమును చేయుచుందురు. ఈవీరవైష్ణవ మంతయును దంభమునకు పెట్టినపేరు. వీరు పవిత్రతకొఱకని లోకులకుఁ జెప్పుచు పట్టుబట్టలనేగట్టుకొని పట్టెనామములను మొగమునిండ దిట్టముగాఁబెట్టికొని లేనిపోని బ్రమనుపొంది "వైష్ణవత్వమును స్వీకరించితిమి. ఇయ్యదియే యుత్తమ మగుమతము. ఇంత కంటెఁ బవిత్రమైన మతము మఱియొక్కటిలే" దని చెప్పుచు రహస్యముగా కల్లుద్రాగి కులములనులోకులను జెరుతురు. కావున నిట్టిదాంభికులను బుద్ధిమంతులు నమ్మరాదు.

ఆ. పరఁగ ప్రతిమలకును ప్రాణప్రతిష్ఠలో!
ప్రాణ మొసఁగ ప్రతిమ పలుకవలదె
మొదటివానిసృష్టి మూర్తిమంతంబైన,వి...159

నిగ్రహములను జేయించి వానిని గుడులలోఁ బెట్టిప్రాణ ప్రతిష్ఠలను చేసెదమని ధనమును లోకులనుండి లాగుటకు కొందఱు ప్రయత్నములను చేయుచుందురు. ఇట్టివారు చేయు కార్యములే దాంభికకార్యములు. వీనిని లోకులను మోసము చేయుటకే చేయుచుందురు. లేకపోయిన రాతిబొమ్మలకు ప్రాణ ప్రతిష్ఠలేమిటి? పోనీ యన్నను ఆరీతిగా ప్రాణప్రతిష్ఠఁ జేసినయాప్రతిమలు పలుకవలదా! మొదట ప్రాణప్రతిష్ఠ చేసిన

వాని సృష్టియూర్తిమంతముకాదు. కావున దాంభికులను నమ్మ వలదు.

ఆ. పరమయోగుల మని పరముఁ జేరఁగ లేని
మాయజనులకెట్లు మంచికలుగు
వేసములనువిడచి విహరింప ముక్తియా, వి...

యోగులలో నెల్లరకంటె నుత్తములమని చెప్పుచు పరమేదో తామే కనుఁగొనలేక తమకంతయును తెలిసియున్నట్లు నటించి లోకులను మోసపుచ్చువారికి మంచి ఎట్లువచ్చును ? రాదనుట. కావున దాంభికులందఱు ఈబూటకపుమాటలను మాయవేషము లను విడిచి ప్రవర్తించిననే వారికి ముక్తికలుగును. లేకయున్న ముక్తి కలుగదు. ముక్తి కలుగకపోయిన శుభములు వచ్చునా? రావు.

ఆ. పరుల మోసపుచ్చి పరధన మార్జించి
కడుపు నించుకొనుట కానిపద్దు
ఋణమునేయ మనుజుఁడెక్కువకెక్కునా?వి.161

"అన్నదానము జేయుదును. అది దేవతలకుఁ బెట్టుదును" అని ఇతరులకు మోసముచేసి సాధ్యమైనంతవఱకు అప్పు చేసి డబ్బులాగి చేతఁ జిక్కించికొని సమారాధనలు సంతర్పణముల నటువైపు కట్టిపెట్టి తనకడుపునించుకొనుచు మిగుల ప్రయోజ కుఁడ నైతినని యనుకొనుచుందురు. విచారించితిమేని వారు చేసినపని చేతఁగానిపని యనవచ్చును. లేకున్న అప్పుసొప్పు

లను తీసినంతమాత్రాన మనుష్యుఁ డధికుఁడై యుండఁగలఁడా? కావున నిట్టి కార్యము లన్నియు దాంభిక కార్యములు.

ఆ. పిండములను జేసి పితరులఁ దలపోసి
కాకులకును బెట్టు ఖలుఁడు దినము
పెంటఁదినెడికాకి పిత రెట్టులయ్యెనో! వి...162

కొందఱు కర్మిష్ఠులమని చెప్పుచు, పర్వకాలములయందును, మృతాహమునందును, పిండములుచేసి పితృదేవతలను ధ్యానించి వారికి తృప్త్యర్థమై కాకులకుఁ బెట్టుదురు. పెట్టించెదరు. వీరెంతటి యజ్ఞులో చూడుఁడు. వీరియభిప్రాయము తమపితృదేవతలే కాకులై యాపిండములను తినుచున్నవి యనిగదా! నిజముగా కాకియెక్కడ? పితరుఁ డెక్కడ? పెంటదిబ్బలమీఁది యెంగిళుల నేఱితినెడికాకి పితృదేవత యగునా? కాదు. కావున నిట్టి దాంభికులను నమ్మరాదు.

ఆ. పేరుసోమయాజి పెనుసింహబలుఁ డాయె
మేఁకపోఁతుఁ బట్టి మెడనువిఱువఁ
గాక క్రతువువలనఁ గలుగునా మోక్షంబు? వి.

దాంభికులు పైకి "మేము అగ్నిహోత్రులము. మేము సోమయాజులము. మేము పాకయాజులము. మాకే మోక్ష మితరులకుభిక్షము" అని తమ్ముతాము పొగడుకొనుచుందురు. మోక్షమునకై ప్రయత్నించువారుసాత్వికులై యుండవలయును. పేరుమాత్రము సోమయాజి. మేఁకపోతుమెడలుపట్టి విఱిచివేయుటకు రెండవసింహబలుఁడు(కీచకుఁడు). ఇంతమాత్రమే వీరి యోగ్యత

కలుగునే కాని క్రతువు చేసినంతమాత్రమున నీ దాంభికులకు మోక్షమువచ్చునా? రాదు. కావున నిట్టివారిమాటలనువిని మోసపోకుడు.

ఆ. బందెత్రాళ్లఁ దెచ్చి బంధించి కట్టంగ
లింగఁడేమి దొంగిలించినాఁడొ
ఆత్మలింగమునకు నర్పింపనేరరో, వి... 164

ఆరాధ్యులు లింగమును త్రాళ్ళతోఁగ్రుచ్చి నిడిపోకుండ మెడలలోఁ గట్టుకొనియుందురు. ఏల యిట్లు చేయుచున్నారనిన లింగమూర్తి సంగతుఁడై యుండుట కనియెదరు. నిజమును విచారించితిమేని దొంగలనుగదా ఇట్లు బంధింపవలయును. లింగమూర్తిని దొంగనుకట్టినట్లు బందెత్రాళ్లతో కట్టివేయుట కాతఁడు చేసిన దొంగతిక మేది? లేదు. కావున నిట్లుచేయుట దంభకార్యము, కాదందురా? ఎల్లప్పుడు నెడఁబాయని ఆత్మలింగముండఁగా పూజింపనేరరా? కావున నిట్టివారి నెప్పటికిని నమ్మరాదు.

ఆ. బ్రాహ్మణులమటండ్రు బ్రహ్మత్వ మదిలేని
బ్రాహ్మ్య మద్దియేల బ్రాహ్మణుఁడకే
బొమ్మవలెను తాను దిమ్మపైఁ గూర్చుండ, వి...

"మేము బ్రాహ్మణులము. బ్రహ్మస్వరూపులము. మమ్ముందఱును పూజింపవలయును. మాసేవఁ జేసి తక్కినవారలు కృతార్థులు కావలయునే గాని మఱియొకరీతిగాఁ గాఁజాలరు. మమ్ముఁ బూజించిన నంపతిదేవతలను బూజించినట్టులే" యని మెట్టుపై కెక్కి కూర్చుండి పల్కుచుందురు. ఆహా! ఎంతదాంభికులు.

వీరు! వీరు జాతిచేత బ్రాహ్మణులైనను బ్రహ్మతేజస్సు వీరియందు కానరాదు. బ్రహ్మతేజస్సులేని బ్రాహ్మణత్వముకూడ నొక బ్రాహ్మణత్వమా! లోకు లేమనికొందురనియైనను లేక బొమ్మవలె దిమ్మె మీఁదఁ గూర్చుందురుకదా!

ఆ. భాగవతుల మనుచుఁ బరగంగ నెవ్వరు
వారి నెఱుఁగ లేరు వసుధతోడ
ఆడిపాడువార లరయ భాగవతులా? విశ్వ...

తంబుర మద్దెల, వెంటఁ బదిమంది మూర్ఖులు కూడిరాఁగా "భాగవతులము. భగవంతునియవతారములనాడెదము పాడెదము హరికథలను కాలక్షేపము సేయుదుము. చూచి యానందింపుఁడు. చేయించి తరింపుఁడు" అని ఊరూరను తిరిగెడి దాంభికులను చూచి వారి నిజమగుసమాచారమును తెలిసికొనలేక ధనమును దోచి యిచ్చుచుందురు. విచారించితిమేని భాగవతులు ఇట్లుందురా? ఉండరు. దేవుని ధ్యానించుచు డంబము లేనివారు భాగవతులుకాని ఆడిపాడువారలా భాగవతులు? కావున నిట్టిదాంభికులను నమ్మకుఁడు.

ఆ. భూతి దేహమందుఁ బూసిన నయ్యెనా
నిష్ఠ శివునియందు నిలుపవలయుఁ
గాక బూడ్దెయందు గాడిద పొరలదా? వి...

శైవులంగా వీరశైవులమని చెప్పుచు భస్మము శరీరమునందంతటను నువ్వుగింజసోకనట్లైనను తావులేకుండ పూసికొని "శివోహం శివోహ" మ్మని వెఱ్ఱికేకలువైచుచు ముక్తుఁడైతిననితలంచు

చుందురు కాని ఇంతమాత్రముననే వీరిని కైవల్యమబ్బునా? అబ్బదు. కైవల్యము కావలయునన్న మనోవృత్తులనన్నిటిని శివునిపైననే నిలుపవలయును. అట్లుగాకయే సులువుగా మోక్షము భస్మధారణముచేతనే వచ్చునట్లయిన గాడిదెకు కూడ రావలదా? ఏలయని యనియెదరేమొ? అదిమాత్రము బూడిదలోఁ పొరలి భస్మోద్ధూళనము సర్వాంగములకుఁ జేసికొనుటలేదా? కావున నిట్టి వన్నియును దాంభికులుసేయు మోసపుపనులని తెలిసికొనవలయును.

ఆ. భూతిపూసి నీవు ప్రాతభూతంబుల
వెడలఁ గొట్టఁబోవ వెఱ్ఱివనుచు
నిన్నె కాంచి భీతినిలువక పారరో, విశ్వ...168

కొందఱు దాంభికులు "భూతవైద్యులము. దయ్యములను వెడలఁగొట్టెదము" అని విభూతిపిండికట్టులను బెట్టుకొని ఊరూరను తిరిగి దంభములనుచేయుచుందురు. ఎచ్చటనైననుభూతములు తొలఁగిపోయినయెడల మామాహాత్మ్యముచేతనేయని డాబులు కొట్టుచుందురు కాని వాస్తవ మిట్టులుగాదు. ఈ వెఱ్ఱిశైవులు విభూతిపిండికట్లను పెట్టికొని భూతములను వెళ్లగొట్టఁబోయిన యీ వెఱ్ఱిశైవులనుగాంచి వీరలే పెద్దభూతములని జనులు వెఱచి పాఱిపోవుచుందురు. వీరుచేయు భూతోచ్చాటన మీవిధముగ నుండును. కావున దాంభికులపనులనుచూచి జనులు మోసము నొందకూడదు.

ఆ. మతపువేషధార్లు మహిమీఁదఁ బలువేలు
మూఢజనులఁ గలప మూగుచుంద్రు

కొంగలు గుమిగూడి కొఱకవా బోదెలు ? వి...

లోకములో నిట్టులు జనుల వంచనచేయుటకై టక్కరులు లేనిపోనిమతములను వేషములను వేసికొని వేలకొలది మూర్ఖులను మతమునుండియును మతినుండియును వేఱుపఱచి భ్రష్టులనుగాచేయుటకై రాత్రింబవళ్లు ఏకదీక్షతోఁ బనిసేయఁ బ్రయత్నించుచుండెదరు. ఇట్లగుట ప్రపంచమునందు సామాన్యముగా జరుగుచుండును. పండిన పైరుచేలయందలిపంటల మ్రింగుటకై కొంగలు గుంపుగూడి వచ్చినటులె యీకపటవేషధారులుసైతము దాతల మ్రింగుటకు సిద్ధపడుచుందురు. అందుచే నీవంచకులు పంటవాములపాడుచేయు బోదెకొంగల వంటివారు.

ఆ. మనసున దయలేని మాలకొడుకునొద్దఁ
జేరియున్న ప్రజకు చేటు నిజము
పెద్దతనము లెంచఁ బెంకెల చందమౌ, విశ్వ...

దాంభికులు ప్రజలను అల్లెము జెల్లెముచేసి మోసపుచ్చి దగ్గఱకుచేర్చి తరువాత దయలేక ఆపదలను గూర్తురు. బుద్ధిమంతులీవిషయములను గుర్తించుకొని అట్టివారియొద్ద చేరకూడదు. నిజముగా మనసులో దయలేని మాలముండకొడుకుదగ్గిర చేరిన యెడల చేటుతప్పదు. అట్టివారు పైకివేయు పెద్దమనుష్యులవేషములనుచూచి దగ్గఱచేరితిమా? అవియన్నియును క్రమముగా పెంకెవేషములుగా మాఱిపోవును. కావున సాధ్యమైనంతవఱకు దాంభికులమాయకు చిక్కక మెలఁగవలయును.

ఆ. మాల మేలుగుణము మంచిదికలిగిన
మాలకూడుఁగుడుచు మనుజుకంటె
గుణమె మేలుకాని కులమేమి మేలురా? వి...

వంచకులు కొందఱు తక్కువజాతిలోనివారగు మాలలను చూచినపుడు "మే మగ్రజాతివారము. మాకంటె వీరు లొచ్చు. వీరికంటె మేము హెచ్చు" అని పలుకుచు పరనింద అసత్యభాషణము ద్రోహము మున్నగు దుర్గుణముల నొంద నలవాటుపడి యుందురు. సత్యముగా కులముచేత మాలవాఁడైన వాఁడు మాలఁడుకాడు. మేలుగుణములుకలిగిన మాలయే మేలు. నీచగుణములుగలిగిముఱికికూడుతినువాఁడే యధముఁడు. గుణము మేలే మేలుకానికులముమేలు మేలగునా? కాదు. కావున నిట్లనుట దంభకృత్యము. ఇట్టివారిని నమ్మకుంట మిక్కిలిమేలు.

తే. ముక్కు కన్నులు చెవు లంటి మూయనేల
తెలిపి తెరగంటిలోఁ జలఁ దేటపఱచి
తిరుగనేర్చినవాఁడె పో ధీజితుండు
ఊరకయ మూయ డంబంబు లోరి వేమ. 172

యోగుల మనుకొని ముక్కులను మూసికొని చెవులు పట్టుకొని కూర్చుండి డంబములు చేయుచుందురేకాని అందువలన నిసుమంతయును ప్రయోజనములేదు. అందువలన కాలయాపనయేగాని నిజము బోధపడదు. నిజమును తెలియఁదలఁచినవాఁడు కన్నులఱమోడ్చి ధ్యానమును చిత్తమునందుచేర్చి సంచరింప నభ్యాసమును చేసికొనవలయును. అట్టివాఁడె మనస్సును జయిం

చినవాఁడగును కాని యూఱక లేనిపోనిడంబములను చేసినవాఁడు వ్యర్థుఁడే యగును. కావున డంబమును విడిచిపెట్టవలెను.

ఆ. ముద్రలన్న నేమొ మురిసెద రయ్యయో
భద్రముగను మనసు పరగకున్న
వెఱ్ఱిచేష్టలగును వివరింపముద్రలు, విశ్వ...173

వంచకులు బయలుదేరి షణ్ముద్రలని పంచముద్రలని శాంభవీముద్ర యని ఇట్లు వేఱువేఱు పేరులను చెప్పి యాముద్రలను సక్రమముగా ధారణచేయఁగలవాఁడు ముక్తుఁ డగునని చెప్పి వంచన నేయుదురు. లోకులు పాపము అమాయికులే ఆమాటల ననమ్మి ఆముద్రలలో నేమో మాహాత్మ్య మున్నదని యనుకొని మురియుచుందురు. నిజ మిటుగాదు. మనస్సును జాగ్రత్తగా పదిలముచేసి సంచరించుటయే ముద్రయనఁబడును. దీనిని తెలియకయిష్టమువచ్చినచొప్పున చేసినచో నవి వెఱ్ఱివాని చేష్టలగును. కావున విచారింపక దాంభికకార్యములఁ జేయఁబోఁగూడదు.

ఆ. మొనసి యింద్రియముల మొదట నిల్పఁగ లేక
సమసిపోవువేళ సన్న్యసింత్రు
ఆత్మశుద్ధిలేక యంటునా మోక్షంబు, విశ్వ...

అవయవములలో బలమున్నంతకాలము దేవుఁడున్నాఁడని కాని కర్మలున్నవనిగాని చెప్పెననమ్మకలోకములను మోసగించు తలంపుతో ఇంద్రియములను జయింపలేనివారలు దాంభికులమాటలను విని అవసానకాలమున సన్న్యాసమును సర్వపాపములు నశించి ఆత్మసాక్షాత్కారమగుటకొఱకు స్వీకరించుచుందురు.

ఇట్టివారికి ఇంక నిటువంటిడాంబిక మెన్నింటిని జేసినను ఆత్మశుద్ధిలేక మోక్షము దొరకనే దొరకదు. కావున దంభపుపనులను చేయుటకు తలపెట్టరాదు.

ఆ. మోసమునను దనకు మొదటిముఖ్యతహాని
మోసమునను తనదు మురువు దప్పు
మోసమునను తనదు మోక్షము తప్పురా, వి.

వంచకులు లోకులను మోసపుచ్చుటయే తమముఖ్యకార్యముగా భావించి అట్లుచేయఁ బ్రయత్నించుచుండెదరు. ఇట్లు చేయుటవలన ననేకములు ప్రమాదములు గలుగును. మోసమువలన తొలుత తనప్రాముఖ్యత(అనఁగా: గొప్పతనము) పోవును. మఱియును మోసముచేత సంతసము ప్రేమ తొలఁగిపోవును. మోసముఁ జేయుటచేతనే తనకు మోక్షము గూడ రాకపోవును. కావున దాంభికులై ప్రజలను మోసపుచ్చుటకు బూనుకొనరాదు.

ఆ. ముచ్చు గుడికి పోయి ముడివిప్పనేకాని
పొసఁగ స్వామిఁ జూడఁ బోఁడతండు
మక్కయిల్లు సొచ్చి కుండలు వెతకదా, విశ్వ...

దాంభికు లొకవేళ నెప్పుడైనను సత్కార్యములను చేయఁబూనుకొన్నను అదియును లోకులను వంచించుటకేకాని వేఱొకందునకుఁ గాదు. ఎట్లనఁగా: దొంగ, ఎప్పుడైనను ప్రొద్దుపోక గుడికిపోయినయెడల నాతఁడు స్వామిభక్తిచేఁ బోయెనా? కాదు. అచ్చటికి ఎవ్వరైనను ధనికులువచ్చినయెడల

వారికొంగుముడులలోని ధనము దొంగిలుటకే పోవును. ఇట్టే కుక్కగూడ ఇంటిలోఁ జొరఁబడుట కాపాడుటకు కాదు. కానిప్రతికుండను దొంగిలుటకుతొంగిచూడదా? కావున దాంభికులపట్టుల జాగ్రత్తగా మెలఁగవలయును.

ఆ. యజ్ఞయాగములని యన్ని చేసినఁ గాని
ఆత్మయజ్ఞ మగునె యంటిచూడ
క్రతువు చేయువారు కానంగ దొంగలు, వి...

వంచకులు లోకమును కప్పివేయుటకు యజ్ఞములు యాగములను పేర్లతో ఎన్నింటిని చేసినను అవియన్నియును ఆత్మబోధ యను యజ్ఞముతో సరిరాఁగలవా? రాఁజాలవు. కావున యజ్ఞములను జేయువారందఱు లోకమును మోసముచేసి డబ్బు లాగికొని హింసచేయు పచ్చెపుదొంగలుగా పరీక్షించి చూచిన యెడల తెలియవచ్చును. ఇట్టిదాంభికులను ఎప్పటికిని నమ్ముట మంచిపని కాఁజాలదు.

ఆ. రాతిబొమ్మకేల రంగైనవలువలు
గుళ్లుగోపురములుఁ గుంభములును
కూడుగుడ్డ తాను గోరునా దేవుఁడు? వి...

మోసగాండ్రు 'రాతివిగ్రహములకు పట్టుబట్టలు పచ్చని బంగరుసొమ్ములను బెట్టి యలంకరించి, అవి దేవతామూర్తులని యును, వీనికి గుళ్లను గోపురములను గట్టించి మాన్యముల నిచ్చి ఉపచారములఁ జేయించిన దేవుఁడు సంతసంచి ముక్తినిచ్చునని యును చెప్పి జనులను అజ్ఞానమున ముంచెదరు. దంభమే గాని

రాతిరంగు బొమ్మలకు గుడ్డలెందుకు? గుళ్లెందుకు? గోపురము లెందునకు? ఉదకకుంభము లేమినిమిత్తము? వీరు పెట్టుకూడుగుడ్డలను దేవుఁడు కావలయునని కోరునా? కోరఁడు. కావున నివి యన్నియు దంభకృత్యములు. వీనివలన మోసపోకూడదు.

ఆ. రాయి యయ్యె దైవరాయఁడు భువిలోన
భక్తి మ్రొక్కువారు బండలైకద
దేవునంతవారు భావింప భక్తులా? విశ్వ...

రాతిబొమ్మలకు మ్రొక్కులిడుమని చెప్పు దాంభికుల కృత్యములు చూచిన నవ్వువచ్చుచున్నయది. ఏమి వీరియాగడము. దేవాదిదేవతలకందఱికి నధిపతి యగు దేవరాజును రాతిని జేసిరి. ఆబండకు మ్రొక్కుటకందఱిని పురికొల్పెదరు. పరికించిన బండలకు మ్రొక్కువారందఱు బండలే కదా! దేవుఁడు నిజమగుబండ. ఆబండను సేవించుమనుజులందఱుబండలు. కావుననీ రెండుబండలుసమానము. బండయగుదేవునిసేవించు నజ్ఞానులగు మనుష్యులనుబండలు భక్తులెటులగుదురు? ఇదిదాంభికులుచేయు మోసము.

ఆ. రుద్రరూపుఁ దాల్చి రుద్రుని నిందించు
భ్రష్టత్రోవ నరుగు భ్రష్టజనుఁడు
అంకునకును తిరుగు రమణులవలెనుండ్రు, విశ్వ.

జనులందఱును శివస్వరూపులనియును శివమయమే సకల ప్రపంచమనియును వేదములు చెప్పుచున్నవి. కావున లోకులెల్లరును శివునిరూపములే యగుదురు. వంచకులు తాము స్వయ

ముగా శివరూపధరులై లోకులనువంచనచేయుటకై శివునినిందింప మొదలు పెట్టుచున్నారు. ఇట్టిపతితులట్రోవనే పలువురేగుచు శివరూపములధరించి శివదూషణము గావించుచున్నారు. లోకవంచకులగు నిట్టిదేవదూషకులసంచారములు, మిండనికై తిరుగు అంకుటాండ్ర తిరుగుబోతుతనమును సర్వవిధములఁ బోలియున్నదిగదా !

ఆ. లోనఁ బదిలపఱచి లోవికారం బెల్లఁ
దరుగకున్నవాఁడు తపసికాఁడు
వెలివికార మెల్ల విధిపాలికోర్కులే? విశ్వ...

తపసులమనికొందఱు తుంటరులు, లోలోపల నేమేమో మనోవికారములనుంచికొని పైకివానినన్నింటిని తెలియరానీయక నణఁచివేయుచుందురు. అట్టివారు నిజముగా తపసులు కారు. తపసులపేరనున్న దుండగీడులు. వీరు పైకి ఇట్లున్నను నాలోపలి కోర్కెలు దాగఁజాలవు. దంభమునను పైకి మంచిగుణములున్నట్లు నటించెదరు. ఇవిఫలించునా? ఫలింపవు. కావున దంభమునువదలిపెట్టి సత్యమునను బ్రయత్నమును సేయుచుండుము.

ఆ. వడుగు ద్విజుల కెల్లఁ గడుముఖ్యమందురు
వడుగుఁ జేసెద మని వదరుచుండ్రు
కడుగుఁ ద్రావి కాకి కట్టుకట్టున్నట్లు, విశ్వ...

బ్రాహ్మణుల కందఱికిని వడుగు ముఖ్యమని చెప్పి చూచిన ప్రతివారిని మీవానికి వడుగుచేయుమని త్వరపెట్టి డబ్బుకర్చుచేయించి మోసపుచ్చుచుందురు (దాంభికులు). కాని నిజము

గా వడుగన నేమో అదియెవ్వరికి యెప్పుడు ముఖ్యమో కొం చెమైనను వారు తెలిసికొనలేరు. ఇతరులను మాత్రము వెనుక ముందులనరయక గోతిలోఁ ద్రింపుటకు తప్పక ప్రయత్నమును సేయుచుందురు. వీరు - అనఁగా నిట్టి దాంభికులగులోకులు కాకులతోఁసమానులు.- కాకులుగూడ తమజాతితోఁజేరి మంచిఁ చెడ్డ యనక గుడితిని త్రాగి కూయుచుండును. కావున నిట్టి వారిమాటలను పాటించి మోసపోఁగూడదు.

ఆ. వంతు లింగముగను వరుసబూడిదెఁ బూసె
అంతరంగ మెఱుఁగ నంత్యజాతి
సంతబసివికొడుకు జంగముదేవరా, విశ్వ...

దాంభికులు లోకులను మోసపుచ్చుటకై తాముఁగూడ సత్యమతముల నవలంబించువారి తెఱఁగున కపటముగా నటించుచుందురు. వానిఁజూచి జనులు మోసమును చెందకూడదు. చూడుఁడు. ఎవఁడోయొకఁడు నిజమగు శైవుఁడు భస్మధారణమును చేసికొనియెనని వంతుడు తానుకూడ బూడిదను బూసికొని తానును వారును సమానులమని తలంచుచుండునేకాని ఒకరికొకరికుండు తారతమ్యమును గుర్తెఱుంగఁజాలరు. ఎవరోయొక్క రు మహానుభావుఁడు జంగమయ్యెనని సంతబసివికొడుకుకూడ జంగమువేషమును వేసికొనెను. ఇట్టివారే దాంభికులు. వీరి నుండి జాగ్రత్తగా సంచరింపవలయును.

ఆ. విన్న సుద్ది కొంత విననిసుద్దులు కొన్ని

వింతసుద్దులెన్నొ వినఁగఁ జెప్పు
దాను గన్న యట్టి దాంభికుఁడెప్పుడు. విశ్వ...

వంచకులు లోకులను వంచనసేయుటకు ఉన్నవానిని లేని వానిని కలిపి తమసొంతపాండిత్యము నందుఁ జేర్చి వేదములలో నివని శాస్త్రములలోనివని పెద్దలు చెప్పిరని ఈరీతిగా వింత వింతలైన సంగతులను విన్నుట కింపుగాఁ జెప్పుచు మూర్ఖులను వశపఱచుకొనుచుందురు. అట్టిసమయములలో నెవ్వఁడైన నిది మీకెట్లుతెలిసె ననియడిగినఁ దాను ప్రత్యక్షముగాఁ జూచి నట్లు చెప్పెదరు. కావున నిట్టియసత్యవాదులగు వంచకులమాయ లను చిక్కక బుద్ధిమంతుఁడు జాగ్రత్తగా మెలఁగవలయును.

ఆ. విప్రవరుల మనుచు వేదంబు చదువక
ప్రాకృతులను జూచి పరిహసించు
ధరణిసురులకన్న దాసరిమతమెచ్చు, విశ్వ...

బ్రాహ్మణోత్తములమని వేదవేత్తలగు వారివంశమున జన్మిం చితిమనిచెప్పుచు స్వకులాచారమగు వేదాధ్యయనమును సేయక తమకన్న తక్కువవారిని చూచి పరిహసింప మొదలుపెట్టెదరు. వీరికంటె దాంభికులు లోకములో లేరు. నిజముగా దంభము చేయుటచేతనే బ్రాహ్మణులు గొప్పవార లయ్యెదరేని బ్రాహ్మ ణోత్తములమతముకంటెను దాసరిమతము గొప్ప కావలదా? కావున సత్యప్రియులై దంభమును జేయక లోకులను మోస పుచ్చక తమకులాచారములను నెఱవేర్చుకొనవలయును.

ఆ. పొడుగుగడ్డములు జడలు పులితోలు భూతియు
కక్షపాలలు పదిలక్షలైన
మోఁతచేటె కాని మోక్షంబులేదయా, వి...

వీరశైవులును కపాలమతస్థులును తమతమమతాధిక్యతను సూచించుట కని పేరుపెట్టికొని జడలను దాల్చికొని పులిచర్మమును పఱచికొని డంబముగాఁ గూరుచుండి కక్షపాలను దాల్చి ధ్యానించుచున్నారము దేవుని అని చెప్పుచు దంభమును జేయ మొదలు పెట్టెదరు. అట్టివారు దాంభికులే కాని నిజమగు మతాభిమానము గలవారలు కారు. జడలను ధరించికొన్నను పదివేలకక్షపాలలను మోసినను మోతచేటే కాని మోక్షము కొంచెమైనను దానివలన దొరకుట యసంభవము కావున నట్టి దాంభికులవలలోఁ దగులుకొనరాదు.

ఆ. వెఱ్ఱిబట్టువాని వినయము లధికముల్
చెడ్డముండముసుఁగు చెలఁగుచుండు
చెడిపెకోడుకు మిగులఁ జేయునాచారంబు, వి.

నిజముగా నాచారములయం దాసక్తికలవార లవలంబించు నాచారములకంటెను దాంభికుని యాచారములు పదివేలరెట్లు అధికముగా నుండును. ఇట్లు చేయుచుండుట లోకవంచనచే యుపురుషునికి సహజకృత్యమయియున్నది. చూడుఁడు. వెఱ్ఱివెఱ్ఱిగాకవిత్వము పసలేక చెప్పు బట్టురాజు లేనిపోనివిషయముల ననేకములను గనఁబఱచును. చెడిపోయినచెడిపవీథిలో నెవరైన పొడగట్టకముందుపే శీలవతివలె మిక్కిలింత ముసుగును వేసికొనును.

ఇట్లే కులటాపుత్త్రుఁడు లోకమును వంచనసేయుటకు మఱింత యాచారకాండను పెంచి చేయ మొదలుపెట్టును.

ఆ. వేనవేలు చేరి వెట్టికుక్కలవలె
అర్థహీనవేద మఱచుచుంద్రు
కంఠశోషకంటె కలిగెడి ఫలమేమి? విశ్వ...

బ్రాహ్మణులు గతానుగతికులై వేలకొలఁది గుంపులుగూడి వేదపారాయణ మని పేరుపెట్టికొని అర్థహీనముగా వేదముల నుచదువుచుందురు. అట్టిచదువువలన నిసుమంతయు నుపయోగ ముండదు. నిరర్థకముగా నట్లువేదములను చదువువారికిని కుక్కలకును భేదమేమి? కంఠశోషమాత్రమే కాని అద్దానివలన నిసుమంతయును గౌరవములేదు. కావున జనులు దాంభికులై లోకమును వంచనసేయఁజూడక నర్థజ్ఞులై సత్యమును వెల్లడి చేయవలయును.

ఆ. వైశ్యుల మనియెడివార్తమాత్రమెకాని
దొంగ లింతకంటె దొరకఁబోరు
నేలమీఁద వీరి నేర్పుల నేమందు? విశ్వ...

కోమటులము మేము. కోటికి పడగయెత్తినవారలము. అని కబుర్లను జెప్పుకొనుటయేగాని నిజమును పరికించితిమేని ఇంతకంటెను మించినదొంగలు ఈలోకములో నితరులు దొరకరు. వీరలే దొంగలు. వీరి నేర్పు లన్నియును నేలమీఁది సాములు. అనఁగా: నుపద్రవకరములు గావనియర్థము. వీరు ఇట్లు ఇతరులను మోసపుచ్చుటతోడనే కాలమును గడపెదరు.

ఆ. శీలమనుచు నరుఁడు సిగ్గింతయును లేక
పరులసొమ్ము లెల్ల పరిహరించి
వేషభాషవలన మోసంబుఁ జేయును, వి...190

శీలమంతులమని పేరును బెట్టుకొని దాంభికుఁడు కొంచె మైనను లజ్జనొందక పరుల ద్రవ్యములను గొల్లకొల్లలుగా దోచికొనుచు దినదినమొక వేషమును భాషను మార్చి ప్రజలను నమ్మించి సత్యమతమునుండి వేఱుపఱచి మోసముచేయుటకు ప్రయత్నించుచుండును. కావున జనులిట్టివానిని జక్కఁగా గుర్తెఱింగి వారివలలలోఁ జిక్కి మోసముల నొందక జాగ్రత్తగా సంచరింపవలయును.

ఆ. సకలతీర్థములను సకలయజ్ఞంబుల
తలలఁ గొఱిగకున్న ఫలము గలదె
మంత్రజలముకంటె మంగలిజలమెచ్చు, వి...

దాంభికులు, యాత్రలకు వచ్చినవారిని మోసమును జేసి డబ్బులాగుటకై ప్రతితీర్థములోను బ్రతియజ్ఞములలోను బ్రాయశ్చిత్త మనుమిషచేత పవిత్రత వచ్చునని చెప్పి తలలను నున్నగాగొరిగింపఁజూతురు. పవిత్రము చేయునది మంత్రోదకమా? మంగలినీళ్లా? ఆలోచించుఁడు. కావున నిట్టివంచకులబారింబడి యనుష్ఠానమును మోసపోక సత్యమునందు శ్రద్ధాళురై యుండుఁడు.

ఆ. సతులు జపతపముల సల్పఁగసాగినఁ

బురుషు లేల నీకను బుడమిలోన
పాప మెంచవద్దు పట్టి శిక్షింపుఁడీ, విశ్వ...192

కొంద ఱాడువాండ్రు ఇంటిలోఁబనులను పాటలను మాను కొని సోమరులై జపములని తపములని యోగములని పేరులను బెట్టికొని యోగ్యతకు మించినవేషమును వైచికొని పురుషులను లక్ష్యముసేయక తిరుగసాగుదురు. వీరు గూడ నొకజాతిదంభము కలవారిలోఁ జేరినవారలే. కావున నిట్టివారిని పాపమనకపట్టికొని కట్టివైచి యిఁకమీఁద నిట్టిపనుల నెన్నఁటికిని జేయకుండునటు కొట్టి శిక్షింపవలయును.

ఆ. సంధ్య వార్వనేమి జపము సేయఁగనేమి
వేదశాస్త్రములను వెలయనేమి
పరముఁ గననివాఁడు బాపఁడు గాఁడురా, వి.

బ్రాహ్మణులు కొందఱు 'సంధ్యవార్చిననే ముక్తుఁడగును. జపముసేసిననే పరలోకముకలుగును. వేదశాస్త్రముల నవశ్యముజదువవలయును. అటులేనియెడల పతితుఁడగును. ముక్తుఁడుగాఁడు.' అని చెప్పుచుందురు. ఇవి యన్నియును దంభపుమాటలే. సంధ్యవార్చిననేమి? వార్వకున్ననేమి? వేదశాస్త్రములను జదివిననేమి? చదువకున్ననేమి? ఎవఁడు పరమును దెలిసినవాఁడో, వాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు గాని తక్కినవాఁడుబ్రాహ్మణుఁడా? కాఁడు. అట్టివాఁడు కేవలము మోసగాఁడు.

ఆ. సోమయాజి ననుచు సొంపైనశాలువల్
మకరకుండలములు మనసు దీరఁ

దా ధరించు మనకుఁ దానేమి లాభించు ? వి...

వంచకుఁడు ఇతరులను మోసముచేయుటకై తాను సోమయాజుల మనిచెప్పుచు శాలువలు సొగసుగా తలఁకు జుట్టికొని పట్టెడు మకరకుండలములను ధరించి తిరుగును. తెలియనివారు వానినిజూచి భ్రమయుదురే కాని, ఆశాల్వాలు, ఆకుండలములు ఆగొప్పవానికే ఉండెను. మనకేమి యని యనుకొనఁజాలక మోసపోయెదరు. కావున బుద్ధిమంతుఁ డిట్టి దాంభికులను దొలఁగి సుఖింపవలయు.

ఆ. హీనజాతివాని కెచ్చువైష్ణవమిచ్చి
ద్విజుల కన్న దొడ్డ తీరటండ్రు
కట్లకడవ గడిగి గంగ నించిన రీతి, విశ్వ...195

విశిష్టాద్వైతులు కులము తక్కువవాని నొక్కనిం దెచ్చి వానికి వైష్ణవమతమునిచ్చి "అతఁడు దాసుఁడై యందఱికంటె నుత్తముఁ డయ్యె" ననియనుచుందురు. ఇది బూటకపుమాట. ఈమాత్రముచేత గౌరవము శుచిత్వము రాదు. గౌరవలఘుత్వములకీనడుమంత్రపువైష్ణవ మెన్నటికి సాధనముగాదు. కలుకుండలో భాగీరథీపావనోదకముంచినచో జలమునకుఁగలపావనత పాడైపోవును. అటులే నీచునకు వైష్ణవతత్త్వముపదేశించినచో మతమునకే లోటు.

క. హృదయము పదిలంబైనను
గుదికొను సన్యాసమునకుఁ గొమ్ములు గలవా
యిదె యెఱుఁగరు చదువరు లట

మది ముక్తికి నాస్పదంబు మహిలో వేమా.196

లోకులను మోసముచేయుటకై వంచకులు సన్న్యాసమని విషయపరిత్యాగమని పలువిధములఁ జెప్పి లోకులను భ్రమింపఁ జేయఁ బ్రయత్నించుచుందురు. ఇన్ని తిప్పలీదాంభికులతో నేల పొందవలయును? మనస్సు మఱలించిన పరతత్త్వమును నేర్చుకొనవచ్చును. ఎంతసులభమో చూడుఁడు. ఇదె ముక్తిదొరకుటకు పాత్రము. ఈమాత్రముసంగతి నెఱుఁగరు. మరల వీరొకచదువరులట! ఎంతవింత! మనవారు సన్న్యాసముసన్న్యాసమనికలవరింతురుగానిసన్న్యాసము మొగమునఁ గొమ్ములేమేని మొలచినవా? హృదయమేకాగ్రమొనరించినచో సన్న్యాసమేయక్కఱ లేదు. కావున నిట్టిదాంభికులమాటలను విని మోసముఁ జెందక బుద్ధిమంతుఁడు జాగ్రత్తగా మెలఁగవలయును.

3. విద్వత్పద్ధతి.

అవతారిక:—విదధాతువునుండి నిష్పన్నమైనరూపము విద్వాంసుఁ డనునది. విద్వాంసుఁ డనఁగా జ్ఞానముగలవాఁడు. అనఁగా: పండితుఁడనుట. ఈవిద్వాంసు లెట్టివారలో, వీరిస్వభావమేమొ, ఈజ్ఞానమురీతి యెట్టిదో, వీరికుండెడిగౌరవ మెంతటిదో మున్నగువానిని ఈపద్ధతియందు చెప్పఁగలఁడు. కావున నిప్పుడీపద్ధతిని (అనఁగా విద్వత్పద్ధతిని) చెప్పుచున్నాఁడు.—

ఆ. అందియందనట్టి యచలస్వరూపంబు
పొందుపడఁగఁ బూని పొదలువాఁడు
చెంది మిన్నకుండుఁ జిన్మయాకారుఁడు, వి...

తాత్పర్యము:-జ్ఞానస్వరూపము ఇట్టిదని కనుఁగొనుట మిగుల కష్టమైనకార్యము. కాని యది అందియునందనిది. అనఁగా: గమ్యమయ్యు నగమ్యముగురీతి భాసిలుచుండెడి స్థిరరూపము. ఇట్టిజ్ఞానముచుబొందునట్లు చరించువాఁడే విద్వాంసుఁడు. అట్టి విద్వాంసుఁడు ఉత్తమమైనజ్ఞానమును, లేక విద్యను పొంది నేను ఇంతపనినిచేసితినిగదాయని గర్వింపఁడు. ఎప్పుడు తనలో తాను చిత్స్వరూపముగని సంతుష్టిఁ జెందును. ఇట్టివాఁడె విద్వాంసుఁడు.

ఆ. అన్నమునకు నంట దయిన నాత్మకు నంటు
ఆత్మను బెనఁగొన్న యన్నమంటు
ఆత్మశుద్ధి యన్న మన్నశుద్ధియు నాత్మ, విశ్వ...

విద్వాంసులు ఆర్జించినజ్ఞానపుప్రభావ మింతయని చెప్ప వలనుపడదు. అయ్యది అన్నమునకు నంటికొని యెంగిలికాదు కాని ఆత్మకు అంటిపోవును. ఆయాత్మ నన్నము నంటుకొనుచుం డును. కావున నాత్మశుద్ధి యన్నమును అన్న శుద్ధి యాత్మయు నగుచున్నది. అనఁగా: జ్ఞానము అఖండరూపియై దేహాతిరిక్తమై మాయసాంగత్యములేక ప్రకాశించు ననియును అట్టిజ్ఞానము గలవాఁడె విద్వాంసుఁడనియును దెలియవలెను.

ఆ. అరయ మూలమందు నర్థంబునందును
నిర్మలాత్మునందు నియతునందు
బయలునందు శ్రుతులభావంబు నొక్కటి
వెలయ శివునిఁ జూచు వేడ్క వేమ. 199

జ్ఞానస్వరూపమే బ్రహ్మము. జ్ఞానవిరాజితులు బ్రహ్మోపా సకులు. ఈజ్ఞానము బ్రహ్మమువలెనే సర్వవ్యాపియై సర్వసమ త్వముం జెందియున్నయది. చూడుఁడు. విచారించినయెడలనీజ్ఞా నము మూలములయందును, వస్తువులయందును, పరమాత్మయం దును, వ్రతినియగు దానియందును, నియతాత్మునియందును, ఆకాశమునందును, శ్రుతులయర్థముఁ జెప్పెడియుపనిషత్తుల యందు నొక్కటిగా నున్నది. కావున బుద్ధిమంతుఁడు విద్వాంసుని చిన్న పెద్దతనమున నెంచవలదు.

ఆ. అష్టతనువులకును నాదిమ మైనట్టి
యాదిశక్తి గూడి యభవుఁడగును
భయము లేక యుండు బ్రహ్మజ్ఞుఁడగు యోగి,వి.

మూర్ఖు లీశ్వరస్వరూపము గుర్తింపలేక వ్యర్థవ్యాఖ్యానములుచేయుచుఁ గాలయాపన మొనరింతురు. పండితుఁ డిందలిసార మెఱింగి ముక్తిపథము సులభముగా నన్వేషించి శివస్వరూపము గుర్తింపగలఁడు. శివుఁడు పృథివ్యాది అష్టతనువులచే నష్టమూర్తిత్వముఁబడయకముందె సృష్టికిమూలకారకురాలగు ప్రకృతితో (ఆదిశక్తితో)గూడి యభవుఁడు (జన్మరహితుఁడు) అగుచున్నాఁడు. ఈరహస్యమెఱింగినయోగితన బ్రహ్మజ్ఞత్వముచేనిర్భయముగ మోక్షముసాధించుచున్నాఁడు. ఇదియెవిద్వత్పద్ధతిసుమా.

తే. ఆత్మతనలోన గమకించి యనుదినంబు
నిర్గుణాత్మార్చనముఁ జేసి నిత్య మమర
ప్రత్యగాత్మను లో నెంచి ప్రబలుయోగి
సచ్చిదానందపదమందు సతము వేమ. 201

మూర్ఖుఁడుతనలో దేవుఁడున్నాఁడని తెలియలేక దిమ్మతిరుగుచుండును. విద్వాంసుఁడో యట్టులుగాదు. ఆయనఆత్మనుతనుఁగాదైవరూపమును ఆత్మలోనే పరికింపగలఁడు. అట్లు పరికించి ప్రతిదినమ్మును తానుచేయుకార్యములనుఆత్మార్పణముచేయును. ప్రత్యగాత్మను మనంబులో పాదుకొల్పికొనును. ఇట్లు ప్రబలియోగియై చివర చిదానందమును బొందును. కావున విద్వాంసుఁడవగుటకుఁ బ్రయత్నింపుము.

ఆ. ఆత్మలోని స్వామి నంజనమునఁ జూచి
యంటితిరుగునట్టి యతఁడు యోగి
పుంజు గూఁటనుండి ప్రొద్దెఱింగియె కూయు, వి.

విద్వాంసుఁ డెట్టి నింద్యమగుస్థితిలో నున్నను అనఁగా: బీదయైనను తనధనమగుజ్ఞానమును మాత్రము మఱచిపోఁడు. ఎట్లనఁగా-కోడిపుంజు వేళ తెల్పుటకు బయటకువచ్చి ప్రొద్దు చూచియే కూయ నవసరములేదు. గూటిలో నుండినను సమయము నెఱింగియే కూయఁగలుగును. అట్లులే విద్వాంసుఁడును బంధములలో చిక్కినను హృదయమునందిమిడియున్న పరమాత్ముఁడనుస్వామిను జ్ఞానమనెడి యంజనముతోఁజూచి దేహధారియయ్యునరిషడ్వర్గమునకు లోనుగాక మోక్షమొందుచున్నాఁడు. అట్టివాఁడే నిక్కమగుయోగీశ్వరుఁడు.

ఆ. ఆపదైనఘనులు కార్యహీనులు గారు
శౌర్యధైర్యములను సంతరించి
పూర్ణభావ మమరఁ బొందుచు నుందురు, వి.

పూజ్యమతులయిన పండితు లెప్పుడును ఎట్టిదిక్కుమాలినస్థితిలోనున్నను వ్యర్థులు కానేకారు. ఇట్టివారు శౌర్యముధైర్యమును వలయునంతను సంపాదించికొనియెదరు. ఉత్సాహమును భంగముచేయువారిఁ జేరఁబోవరు. తమంతతాము ప్రయత్నించి జ్ఞానమునందు పూర్ణభావమును పొందుచునుందురు. ఇట్టివారే పండితులు.

ఆ. ఇంటిలోని జ్యోతి యెంతయు వెలుఁగఁగాఁ
బొరుగువారి యగ్గి కరుగదెపుడు
తాను దైవమాయె దైవముఁ గొలుచునా, వి.

విద్వాంసుఁడు మూర్ఖునివలె కన్నవారినెల్ల గురువులను గాను కాచిరక్షింపవలసినవారినిగాను వేఁడఁడు. కనఁడు. ఎందువలననఁగా తానె గొప్పజ్ఞానమునకునిధియైయున్నాఁడు. అట్టివాఁడు ఇతరుని వేఁడఁబోవునా? పోఁడు. ఎట్లందురా వినుఁడు. తనయింటిలో నిప్పున్నవాఁడు పొరిగింటిలోనిప్పునకు బిచ్చము నెత్తఁబోవునా? పోఁడు. అట్లే విద్వాంసుఁడుగూడ తానే జ్ఞానరూపియైనదేవుఁడై యితరుల దైవముల సేవింపఁడనిభావము.

ఆ. ఇసుక బొగ్గు రాయి యినుమును స్వర్ణంబు
కసవుపోచవలెను గనుచునుండి
పరమపదము గాంచు పరిణామమందున,వి. 205

మూర్ఖుఁడు తెలివిలేక కంటికి కనఁబడిన ప్రతివస్తువునందు నాశలబెట్టుకొని త్రిప్పటలు పడుచుండును. విద్వాంసుఁడట్లు అలసటచెందఁడు. ఆతనిదృష్టిలో నంతయును సమానముగా గనుపడును. ఎట్లుందురా చూడుఁడు. ఇసుక, బొగ్గు, రాయి, యినుము, బంగారము వీనిని గడ్డితో సమానముగా నుప యుక్తానుపయుక్తములనురెంటిని జూచును. అవసానకాలమున పరమపదము నొందును.

ఆ. ఈఁది దాఁటఁగలఁడు నేసాగరంబైన
సాధువృత్తితోడ సమయమందు

పాదుకొనుచు మనసు పరిపూర్ణ మొందును, వి.

మూర్ఖుఁడు సంసారమును సాగరము అనుకొనుచు సంత రించలేక త్రిప్పటల నొందుచుండును. విద్వాంసుఁడో అట్లుఁ కాదు. ఇట్టిసముద్రము లేక నేఁబదియైనను ఈఁదఁగలఁడు. దాఁటఁగల్గఁడు. నే నింతవాఁడనైతిని గదాయని పొంగఁడు. ఎప్పుడును సాధువృత్తితో నుండును. తగినసమయముతటస్థించిన పుడు పాదుకొని చలింపక పూర్ణస్వరూపుఁడై వెలుఁగును.

ఆ. ఈశ్వరునిఁ దలంప నేడుపాళ్లుగఁజేసి
తనదుమూర్తి నెల్ల ధారఁబోసి
నిత్యకర్మములను నిలుచురా నెఱయోఁగి, వి.207

తెలివిగలవారలు పండితులు ఈశ్వరుని అష్టమూర్తిని కావించెదరు. ఆయీశ్వరుని నేడుభాగములనుగా చేసి, అనఁగా: పదార్థవిభాగమును భాగించి, తనరూపమును గూడ నందుఁ జేర్చి శివుని అష్టమూర్తిగా భావించుటయేగాక శివోహంశివో హ మనుకొనుచుఁ దన్నుఁ దా శివస్వరూపముగ నెంచుచు గర్మల నాచరించుచు మెలఁగును. చివరను శివస్వరూపుఁడగును. మొఱపు గలిగానక చింతాస్వరూపుఁడగును.

ఆ. ఉత్తమశివయోగి యూహించి మదిమించి
సత్తమమునఁ బోరి సరకుగొనఁడు
పొత్తుమఱచియుండు పూర్ణభావంబున,విశ్వ.208

అత్యుత్తముఁడగు విద్వాంసుఁడు దాంభికులు నాస్తికులుఁ చెప్పెడి లోభవాక్యములను లక్ష్యముపెట్టఁడు. తాను స్వయము

గా విచారించి తెలిసికొని తమోరూపమునువిడచి పెట్టి నిస్సంగుఁడై పరిపూర్ణమగు బ్రహ్మపదార్థమై ప్రకాశించును. మూర్ఖుఁ డిట్టి లుగాడు. కావున విద్వాంసుఁడవగుటకుఁ బ్రయత్నింపుము.

తే. ఉదరపోషణకొఱఁ కన్న నుబ్బరాదు
మదిని లోగుట్టు విడకయే మర్మమూను.
సదయహృదయుండు శివయోగి శాశ్వతుండు
ఉపము సాధించి మించెడు నుర్వి వేమ. 209

విద్వాంసుఁడు మూర్ఖునిఁ బోలి పొట్టపోసికొనుటకే తన కాలమునంతయును వినియోగింపఁడు. తాను పప్పుదప్పళపు పేరు విని యుబ్బిపోవఁడు. తనమనములోనున్న గుట్టును వదలి వేయక మర్మము నవలంబించును. అట్లనినిర్దయుఁడు కాఁబోఁడు. సదయహృదయుఁడై శాశ్వతమగు పరమేశ్వరుని కైవల్యము నొందుటకుఁ బ్రయత్నమును సేయుచుండును.

ఆ. ఉద్ధరింపఁ గలుగు నుత్తముండు కులంబు
మధ్యముండు దానిమాట గనఁడు
అధముఁడైనవాఁ డడఁగించునొక్కటఁ, విశ్వ. 210

విద్వాంసుఁడగువాఁ డుత్తముఁడగును. ఆతనికి స్వకీయులను స్వకులమును పోషించి పేరునొందవలయుననిబుద్ధిపుట్టును. కావున నుత్తముండు కులంబు నుద్ధరింపబూనుకొని యుద్ధరించును. మధ్యముఁడు దానివిషయమునే తలపెట్టఁడు. ప్రతివిషయమున నతఁడు సామాన్యశక్తిమంతుఁడుగానికులము నుద్ధరింపలేఁడు నశింపఁజేయలేఁడు. ఉన్నదాని నున్నటులుంచును. ఇఁక

నీచుఁడో తానుద్ధరింపకపోఁగా ఉన్నదానినున్నటులుంచుటకు మాఱుగా వంశనాశనమునకు(కులనాశనమునకు)ఆరంభించును.

ఆ. ఉప్పుఁ గప్పురంబు నొక్కపోలికనుండు
చూడఁజూడ రుచుల జాడవేఱు
పురుషులందు పుణ్యపురుషులువేఱయా, విశ్వ.

వేషమును వేసి కూర్చున్న యప్పుడు మూర్ఖుఁడును పండితుఁడును ఒక్కటిగానే యుందురు. ఇఁక వారి తారతమ్యము విద్యాప్రసంగసమయములోనే తెలిసికొనఁగలుగుదుము. ఎట్లని యందురా! ఉప్పునుకప్పురమును నొకేరీతిగా తెల్లగానుండుట లేదా? రుచిచూచిన వేఱువేఱుగా గాన్పించుటలేదా? అట్టులే పురుషులలోకూడ పుణ్యాత్ములగుపండితులు వేరుగాయుందురు.

ఆ. ఊగియూగి లాగి యున్నది గనఁగోరు
సాగలాగి పట్టు సాక్షిగాను
యోగమమర ముక్తినొందును ప్రాజ్ఞుఁడు,విశ్వ.

విద్వాంసుఁడు బ్రహ్మము నుపాసించునప్పుడు మూర్ఖునివలె లేనిపోని వేషములను పైనివేసికొని ప్రవర్తించి భ్రష్టుఁడుఁగాక ప్రాణాధారచక్రములు మిగుల నెక్కువగాఁబూరించును. నాదరూపుఁడైనయాత్మను సాక్షిగాఁజేయుచు యోగము నభ్యసించి మోక్షమునొందును.

ఆ. ఊరు విడువకుండు నుత్తమశివయోగి
పోరి చూచు మదిని బూర్ణసుఖము
దారిలోని నక్క తలపెట్టఁ బోవునే, విశ్వ 213

మూర్ఖుఁడు బ్రహ్మము నుపాసించుటకని యూళ్లను పల్లెలను విడిచి తెగతిరిగి వ్యర్థుఁడగును. ఇఁకపండితుఁడన్ననో వానివలెఁ గాక తానున్నచోటనుండి కదలనైనను కదలకయే ఇంద్రియములతో ఘోరముగాపోట్లాడి వాటిని జయించి తనకు స్వాధీనములనుగాఁ జేసికొని పూర్ణముగా సుఖము నొందును. పండితపామరులకింతటి భేదముగలదు. పామరునివలె పండితుఁడెప్పుడును బ్రవర్తింపఁడు. ప్రవర్తించినను ఫలింపదు. ఎట్లనఁగా:. దారులు తిరుగునక్క తత్త్వమును తలపెట్టునా? పెట్టదు.

ఆ. ఎండయనక తిరుగు నిర వెతెంగినయోగి
నీడ నున్న దానిజాడవలెనె
ఎండనీడలున్నెయెఱుకకుఁజూడుఁడు, విశ్వ.214

విద్యాసక్తిగల బుద్ధిమంతుఁడు తనమనసులో నున్నతత్త్వము ను సాధించుటకొఱకై పాపము! నానావిధము లగుశ్రమల కోర్చును. ఎండయనక వానయనక తిరిగితిరిగి యుక్తమగుస్థానము ను కనిపెట్టఁగలఁడు. మూర్ఖుఁడు మాత్రము తిరుగునే కాని తగినస్థానము నరయఁజాలడు. జ్ఞానశాలికి ఎండయనిగాని నీడయనిగాని భేదము లేదుగదా.

ఆ. ఎందు నెఱుకవాని కిహపరములు లేవు
ప్రాణహాని లేదు ప్రళయమునను
బ్రళయకాలమైనఁ బరమాత్మఁ గలియును,వి.215

విద్వాంసుఁడై యుత్తమ మగుజ్ఞానము నార్జించినవానికి ఎచ్చటనున్నను ఇహలోకసంబంధము లయినవిగాని పరలోక

సంబంధములయినవిగాని కష్టసుఖములుండవు. ప్రళయకాలము లోనైనను ప్రాణమున కిసుమంతయైన హానిలేదు. ప్రపంచ మంతయును లయమగు సమయము వచ్చినయప్పుడు తాను పరమాత్మలోఁ గలియును.

ఆ. ఏమహాత్మునందు నిజ్జగములు పుట్టు
నామహాత్మభజన యనువు మీఱ
నియమనిష్ఠ నెఱపి నెమ్మది గనవలె, విశ్వ. 216

విద్వాంసుఁ డగువాఁడు పామరునివలె, తెలిసియును చెడి పోక జ్ఞానము గలిగినందులకు ఫలము ననుభవింపవలయును. అది ఎట్లు చేయఁదగునందురేని చూడుఁడు. ఈచరాచరము లగు ప్రపంచములన్నియు నేమహానుభావునందుఁ బుట్టునో ఆ మహానుభావునిసేవను ప్రేమతోఁ గావించి నియమములు నిష్ఠలు గలవాఁడై శాంతి బొందవలయును. అప్పుడే బ్రహ్మము నొందఁ గలఁడు.

ఆ. ఒదిగి యొదిగి గురువు నొప్పుగా నొప్పించి
మదిని నిల్పి జాతిమమత విడిచి
కదియుచుండు నతఁడు కలకాల మొకరీతి, వి. 217

భక్తియుక్తుఁడై పండితుఁ డగువాఁడు గురుశుశ్రూషలను చేసి ఆయనయాజ్ఞలకు నొదిగియుండి యుపదేశమునకు సమ్మతింపఁజేసి విద్యనార్జించి మనంబులో నుంచికొని జాతిమతభేదములను దేహాభిమానాదిమమత్వములను విడిచి కలకాలము నొకేరీతిగా మెలఁగుచుండును.

తే. ఔచితిం గన్నవాఁ డెపు డర్హమైన
గౌరవమ్మును పదవిని గనుచునుండు
సర్వజనులును బూజింప సంతసమును
దండి దాకీర్తినార్జించుచుండు వేమ. 218

పండితపామరులకుండు భేదము ఉచితానుచితముల నెఱిఁగి ప్రవర్తించుటయే. పండితుఁడు ఉచితరీతితో వర్తించును. పామరుఁడట్టులు గాదు. ఉచితరీతిగా మెలఁగువాఁ డెప్పుడైనను తనకుఁదగినమర్యాదనుబడయఁగలుగునే గలుగును. ఇంతమాత్రమేగాక లోకములోనివారందఱును బూజింపఁగా నెల్లప్పుడును గౌరవమును పెలనుకీర్తిని వలయునంతను పొందగలుగును కావున విద్వాంసుఁడవగుటకు యత్నింపుము.

తే. కడఁగి సంకల్పముల నెల్ల కట్టిపెట్టి
చిత్తమున నేమి తలఁపక చిత్రరూపు
కైవడిని నుండు నాతఁడు ఘనుఁడు దలఁప, వి.

అజ్ఞానియు జ్ఞానియు నిరువురును బ్రహ్మమును సేవించుటకే యోగము నవలంబించెదరు. అజ్ఞాని క్షణక్షణమునకు చలించెడిమనస్సులో పిచ్చిపిచ్చి కోరికలగోరి భ్రష్టుఁడగును. విద్వాంసుఁడు అనఁగా జ్ఞానిసంకల్పములను అనఁగా కోరికలను అడచివైచును. మనస్సునకు పనికల్పింపక స్తబ్ధముగాఁజేయును. చిత్తరువులోనిబొమ్మవలెకదలక మెదలక సౌఖ్యమందుచుండును. ఇట్టివాఁడు ఘనుఁడు గాదా?

ఆ. కనఁగ సొమ్ము లెన్నొ! కనకం బదొక్కటె
పసులవన్నె లెన్నొ! పా లొకటియె
పుష్పజాతు లెన్నొ! పూజ యొక్కటెసుమీ, వి.

మూర్ఖులు పండితులలో ఎన్నో మతభేదములు గలవని దూషింతురు కాని విద్వాంసులు దూషింపఁ దగిన వారలు గారు. ఎట్లనఁగా: బంగారముతో చేసిన సొమ్ములు భేదము గాని బంగార మొక్కటియేకదా! పశువులకు రంగు భేదమే గాని పాలొకటియేకదా! పూవులు రకముల భేదమేగాని పూజయొక్కటియేకదా! కావున విద్వాంసులు భిన్నులుగా నున్నను జ్ఞానము (విద్య) ఒకటియే.

ఆ. కప్పురంపు మనసు గాంతిఁంచు యోగికి
జ్ఞానదీపశిఖయుఁ దా నటించుఁ
గానవచ్చు నాత్మక్రమమాణమైయుండు, విశ్వ.

విద్వాంసుఁడగువాఁడు మనంబును నిలిపి కర్పూరమువలె వాసనావాసితము కావలయునని కోరుచుండును. అట్టిమహాను భావుని మనంబు కర్పూరపురూపము నవలంబించినయప్పుడు స్వయముగా విజ్ఞానశిఖ బయలుదేరి దానిసాక్రమించి వెలిగిం చుటకు సాయపడుచుండును. క్రమముగా నాతనికి ఆత్మస్వరూ పముగా గోచరించును. ఇట్లగుట విద్వాంసునికి లక్షణమని భావము.

ఆ. కల్లగురుఁడు గట్టు కర్మచయంబులు
మధ్యగురుఁడు గట్టు మంత్రచయము

ఉత్తముండు గట్టు యోగసామ్రాజ్యంబు, వి.

ప్రపంచములో నున్నపండితపామరుల కందఱికిని బుద్ధులు, పశులు, ఫలములు మొదలగునవి వారివారియోగ్యతకు తగిన యట్లు పుట్టుచుండును. అబద్ధాలగురువులు అనఁగా మూర్ఖుఁడగువాఁడు కర్మయోగమే నిన్నుగడతేర్చునని బోధించి కర్మసమూహము మెడకుఁగట్టును. రెండవతెగవాఁడగు మధ్యముఁడు మంత్రములె నిన్నుగడతేర్చునని మంత్రోపదేశముగావించును. ఉత్తముఁడగు గురుఁడు యోగోపదేశముఁజేసి సులభముగాఁ దరించుమార్గముఁ జూపును.

ఆ. కలుషమానసులకు గాన్పింపఁ గా రాదు
అడుసులోన భానుఁ డడఁగినట్లు
తేటనీరు పుణ్యదేహ మట్లుండురా, విశ్వ. 223

విద్వాంసునియొక్క యమేయమగు జ్ఞానము కనులతో చూడవలయు ననినయెడలఁగనుపట్టదు. ఎట్లనియందురావినుఁడు. సూర్యుఁడు అసమాన తేజోనిధియైనను తనకాంతిపుంజముతో బురదలోనడగి చూచువారలకు ఎట్లుగన్పింపఁడో అట్టులే విజ్ఞానముకూడ పాపబుద్ధితో వెదకిన నగుపడదు. తేటనీటిలోఁగాంతి పుంజము ప్రతిఫలించినట్టులే విద్వాంసునివిజ్ఞానముగూడ వెలయుచుండును.

ఆ. కస్తురి యటుచూడఁ గాంతి నల్లగనుండు
పరిమళించు దానిపరిమళంబు
గురువులైనవారిగుణము లీలాగురా, విశ్వ...

చదివినవాఁడును చదువనివాఁడును ఆకారమున నేమి? పుష్టి నేమి? లావణ్యమున నేమి?యేకరూపులై యున్నను, అంతరంగపరిక్ష చేసితిమేని వేఱువేఱుగ నగుపడుదురు. ఎట్లనఁగా: లోకములోనఁ గస్తురియును నల్లగానుండును. కాని వానితారతమ్యము నాకారముచేత గుర్తింపవలనుపడునా? పడవు. ఇఁక నెట్లుసాధ్యమనినఁ బరిమళముచేతనే తెలియ సాధ్యమగును. కావున విద్వాంసులగు గురువులగుణము లిట్లుండునని తెలుసుకోనుము.

ఆ. కాకిగూటిలోన కోకిల మనినట్లు
భ్రమర మగుచుఁ బురువు బ్రతికినట్లు
గురువులౌదు రిలను గుణు లిట్లువర్తింత్రు, వి...

విద్వాంసులసంపర్కమున మూర్ఖుఁడు గూడ గుణవంతుఁడగునని చెప్పినచో వేరుగా విద్వాంసునిగుణములను వర్ణింపవలయునా? విద్వాంసులసాంగత్యమున మొఱకుగుణశియగునా? యనిసందియమువలదు. చూడుఁడు. కాకిగూటిలోఁచేరి కోకిల బ్రదుకలేదా? అట్టులే పురువు చచ్చి సత్సంపర్కమున భ్రమరము లగుటలేదా? అటులే మూర్ఖులైనను విద్వాంసులసాంగత్యమువలన గుణులై చివరకు యుక్తాయుక్తముల నెఱుఁగింపఁగలగురువులు గూడ నయ్యెదరు.

ఆ. కుండ కుంభ మన్న గొండ పర్వత మన్న
నుప్పు లవణ మన్న నొకటి గాదె
భాష లిట్లె వేరు పరతత్త్వ మొక్కటే, వి...

ప్రాకృతులగు జనులు పండితులమాటల నర్థములను చేసికొనక శాస్త్రగహనములలో దూరి మతభేదములఁ గల్పించెదరు. విద్వాంసు లట్టులుగాదు. వారికేమతముచే ప్రతిపాదితమైనను నిజమగువస్తు వొక్కటియను జ్ఞానముగలదు. అందువలన వారు సర్వాధికులు. వస్తువులన్నియును మతము లన్నియు నొక్కటి యగుట యెట్టులనియెదరా? చూడుఁడు. కుండయనినను కుంభమనినను పేరుభేదమున్నను వస్తువొక్కటిగాదా? అట్లే ఉప్పు లవణమనిన నొకటియేగదా!

ఆ. గాలి లేనిదీపకళికచందంబున
నలలు సుళ్లు లేనిజలధిరీతి
నిశ్చలాత్మ యున్న నిర్వికారంబున
నుండెనేని పండితుండు వేమ. 227

పండితుఁ డగువాఁడు దుర్జనులస్తోత్రములకుపొంగఁడు. నిందావచనములకు క్రుంగఁడు. అతఁ డోరులు తన్ను దూషించినను భూషించినను తొణకక మిణుకకయుండును. గాలిలేనిసమయమునన్నుదీపము తగ్గకయు హెచ్చకయు నొకేరీతిగ ప్రకాశించురీతిగాను అలలచే క్రిందుమీఁదుగాక శాంతముగానున్న సముద్రమువలెను నిశ్చలుఁడై యెవ్వఁడుండునో యట్టివాఁడే పండితుఁ డనఁదగునని భావము.

ఆ. చిత్తశుద్ధి గలిగి చేసినపుణ్యంబు
కొంచెమైన నదియుఁ గొదవకాదు

విత్తనంబు మఱ్ఱివృక్షంబునకు నెంత? విశ్వ...228

మనశ్శుద్ధికలిగి సంపాదించిన జ్ఞానము అనఁగా విద్యకొంచె మైనను అయ్యది సంపూర్ణమైనదేయగునుగాని కొదవ అనఁగా లోపముకాదు. కావున బుద్ధిమంతులు పండితులను ఏదోకొంచె ముగానే చదివిరనిపరిహసింపఁగూడదు. ఏలయనఁగా: ఇతరులు ఎక్కువఁగా పుస్తకములనన్నిఁటిని తలక్రిందులుగా చదివినది యును వారు ఈషణ్మాత్రము తెలిసికొనినదియు నొక్కటియ గును. వారి కా పిసరంతజ్ఞానమే యపరిమితమగును. చూడుఁడు. మఱ్ఱివిత్తనము చాలచిన్నదయ్యును గొప్పవృక్ష మగుటలేదా? అట్లే కావున విద్వాంసులజ్ఞానమును నాక్షేపింపవలదు.

ఆ. చినుఁగు బట్టకాదు చీనాంబరము గాని
ముఱికి యొడలు కాదు ము_క్తి గాని
పరమయోగిమహిమపరికింపరిట్టులు, విశ్వ...229

యోగీశ్వరుఁడు మంచిమంచిబట్టలను వేసికొనలేదనిగాని ముఱికిగా నున్నాఁడనిగాని మూర్ఖులె యాక్షేపింపరాదు. ఏల యనఁగా:ఇతరులకు పట్టుబట్టలు ఉన్నట్టులేవారికిగూడ గలవు. కాని విద్వాంసులకున్నవి మాత్రము శాశ్వతములు. వారు కట్టిన పుట్టము మనకు చూచుటకు చినుఁగుబట్టవలె నుండ్నునే కాని అది వారికి చీనాంబరముతోసమానము. మనకువారు ముఱికియొడలు తో నగుపడియెదరు కాని వారికదియేము_క్తి. మనకుసొగసనితోఁ చినవస్తువులు వారికి వగరగును. కావున చక్కఁగా పరికించిన

యుత్తమయోగుల మహిమలన్నియును లోకోత్తరములై వెల యును.

ఆ. చెఱకుతోఁటలోనఁ జెత్తకుప్పుండిన
గొంచెమైన దానిగుణము చెడదు
యెఱుకఁగలుగుచోట నెడ్డెవాఁడున్నట్లు, వి.

మఱికొందఱు మూర్ఖులు ఎంతపండితుఁడైనను సహవాస దోషమును చెందకపోవఁడని వాదించుచుందురు. కానిసహవాస మాత్రమున నానుభావులగుణముచెడునా? చెడదు. ఎట్లం దురా! చూడుఁడు. చెఱకుతోఁటలోచెత్తకుప్పయున్నంతమాత్ర మున చెఱకులతీపి కొఱతపడెనా? లేదు. పైఁగ ఆచెత్తయందుఁ గల సారమును సైత మాచెఱకు గ్రహించి యింకను మధుర రసమును దనలో నించుకొనుచున్నది. ఇట్టులనే జ్ఞానులు అనఁ గా: విద్వాంసులగుంపులో నొకయెడ్డెవాఁ డున్నంతమాత్రాన నతనియవివేక మీవిద్వాంసునికి రాదు.

ఆ. చదువరిమతికన్న సాధకుమతి మేలు
వేదములను లేదు వాదములను
ఒడలుశుద్ధిఁజేసి యీశయుని జూచెదు, విశ్వ.

కొందఱు సరియగు విద్య నార్జింపలేక చదివిచదివి పెడదారి పోవుచుందురు. అట్లు చదివి చెడిపోవు వారికంటె నిత్యమును దేవుని ధ్యానించు సాధకుఁడే ఎంతోమేలుగా గనుపట్టు చున్నాఁడు. కావున నోవెఱ్ఱులారా! వేదములను చదివి సత్య మును గనలేక వాదముల నేలచేసెదరు? అందు పరమేశ్వరుఁడు

లేదు. ఇఁక నెచ్చటనున్నాఁడందురా! మీశరీరములనే కలఁడు. కావున దేహమును పవిత్రమునుచేసికొని దేవునికనుటకు ప్రయత్నించి విద్వాంసు లగుటకు బ్రయత్నింపుడు.

క. చూపుల చూపై తోఁచెడి
రూపములకు రూప మదియె రూపను గాకే
దాపై లోపల వెలుపలఁ
గాపగు పరిపూర్ణమూర్తి కనవలె సుమతీ. 232

విద్వాంసుఁ డగువాఁడు తాను చదివికొనినందుకు పరమేశ్వరునిరూపమును చూచిననే ఫలముగాని లేకున్న లేదు. కావున నాతనిరూప మెట్లుండు నని విచారింపవలయును. ఆమహామహునిశరీరము చూపులకుఁ గూడ చూపై కనుపట్టును. అనఁగా జ్ఞానస్వరూపమనుట. అతనిరూపము రూపములకుఁగూడ రూపమగును. అతనిమూర్తి అంతటను నిండియుండును. జ్ఞానరూపియాభగవంతుఁడు కావున విద్వాంసుఁ డిట్టిపరిపూర్ణజ్ఞానరూపిని చూడవలయును.

ఆ. జాతి నీతి వేలు జన్మం బదొక్కటి
అరయదిండ్లు వేతె యానుగాక
దర్శనములు వేలు దైవ మానొక్కటి, విశ్వ...

భగవంతునిరూపమును అస్తిత్వమును నిర్ణయించుటలో శాస్త్రకారులు పలువురు పలువిధములుగా చెప్పిరి. ఆశాస్త్రములనే దర్శనము లనియందురు. విద్వాంసులు కానివార లీదర్శనములను చదివి ఒకదానికొకటి సంబంధింపలేదనియందురు.

విద్వాంసులై తేనో వానిసారమును గ్రహించి అంతయునొక్కటే యని దెలిసికొనుచుందురు. ఎట్లనియెదరా: పేరుమాత్రము భేదమే గాని వేఱుకాదు. ప్రతివస్తువునకును జాతి నీతి వేఱు కాని జన్మమొక్కటేకదా? అట్లే తిండితిప్పలును వేఱుగాని దర్శనములు అనఁగా వస్తువులు గన్పించుట ఒక్కటియేగదా అట్టులే దర్శనములు వేఱుగాని జ్ఞానరూపి యగుదైవము నొక్కటే.

ఆ. జీవభేద మెఱిఁగి చెడిపోనివారలు
బ్రహ్మభావమొంది పరగుచుంద్రు
నీరుముత్యమైన నీరుగా మారునా, విశ్వ...234

భ్రష్టులు మెట్టవేదాంతులై చెడిపోయెదరు. శిష్టులు జీవాత్మలభేదమును గుర్తెఱుంగుదురు. బ్రహ్మభావము విచారణ చేత పొందెదరు. భ్రష్టులు బ్రహ్మభావమును ముమ్మాటికి పొందఁజాలరు. నీటిబిందువు ఎట్లు ముత్యము అగునో, అట్లు ముత్యము నీరుగా మారదు. బ్రహ్మభావమొందినవాఁడు మరల జీవత్వము నొందలేఁడు.

ఆ. జీవియందు భ్రమలు చేరియుండుట కద్దు
జీవిభ్రమలయందె జిక్కుఁ డెపుడు
జీవి జీవియైన జిన్మాత్రమగుబయల్, విశ్వ...235

విద్వాంసులయొక్కజ్ఞానము అనఁగా: వైదుష్యము మిగుల చిత్రమైనది. ఇట్లు చిత్రమయిన జ్ఞానముగలవారినే విద్వాంసులనియందురు. చూడుఁడు. జ్ఞానచిత్రమును జీవియందుభ్రమలు

చేరియుండును. కాని భ్రమలలోమాత్రము జీవి చిక్కుడు. ఇక నిందుఁ గలచిత్రమేమని యనియెదరా! జీవి తనయజ్ఞానమును పోఁగొట్టుకొని తానొక జీవరూపధరుఁడని తెలిసికొనిన యెడల జ్ఞానరూపమగు బ్రహ్మము బయలుపడునని భావము. ఈపద్యములో జ్ఞానస్వరూపము చెప్పఁబడినది.

ఆ. తత్త్వవాదు లుండ్రు ధర నెందరైనను
తత్త్వవేదిఁ జూడ ధరణి లేఁడు
గలిగెనేని వాఁడు కానంగఁబడఁడయా, విశ్వ... 236

విద్వాంసులలోఁగూడ యథార్థవేత్త అనఁగా; అనుభవశాలి దొరకుట మిగులకష్టము. ఏలయందురా! చూడుఁడు. లోకములో నెందరు కావలయునన్న యందఱు తత్త్వవాదులు అనఁగా: బ్రహ్మ మిట్టిదనిన నిట్టిదని వాదించువారలు దొఱకుదురు గాని తత్త్వవేత్త దొఱకుట దుర్లభము. ఒకవేళ ఎచ్చటనైన నున్నను వారు గనుఁగొనుట అంతకంటెను చాలకష్టము. కావున లోకములో విద్వాంసుని నిర్ణయించుట మిగులకష్టము.

ఆ. తనువులోన వెదకి దైవంబు మోనఁజేసి
ముందు కర్మములను మూలఁ ద్రోసి
మనసు నిజముఁ జేసి మమతలన్నియుఁ రోయు, వి.

పండితునకును పామరునకు జాలభేదము కలిగియుండును. పండితుఁడు దైవరూపమును తనశరీరములోనే వెదకి కనుఁగొనును. ఆయనసాధారముగాచేసికొనితక్కిన కర్మములతోలఁగఁ ద్రోసికొనును. తనకున్న మనోనిశ్చయముతో నభిమానముకు

వదలి దైవరూపమును నొందుటకు యత్నించును. అంతియ గాక తన్నావరించియున్న మమకారములు (ఇవియన్నియు నావి యనుభావములు) చేరనీయక సర్వసంగత్యాగియై వర్తించుచుండును. ఇఁక మూర్ఖుఁడో దైవరూపమును దేశదేశముల వెదకుటకు పోవును. దేవు నాధారముగా చేసికొనక తనకర్మ లనుకొనును. మనోనిశ్చయ ముండదు. దేహాద్యభిమానమును అసలే వదలి వైవఁజాలఁడు. కావున పామరుఁడై యుండక పండితుఁడై కృతార్థతనొందుటకుఁ బ్రయత్నింపవలయును.

ఆ. తనువులోని యాత్మతత్త్వ మెఱుంగక
వేఱె కలఁ డటంచు వెదుకఁ డెపుడు
భానుఁ డుండ దివ్వె పట్టుచు వెదకునా ? వి...

నిజముగా పండితుఁ డగువాఁడు పామరునివలె పొరపాట్లను లోఁబడఁడు. తనశరీరములోనేయున్న యాత్మస్వరూపము తెలిసికొనక పోఁజాలఁడు. పైగా మూర్ఖునివలె వేఱె యెక్కడనో నున్నాఁడని వెదకుటకు బ్రయత్నింపనే ప్రయత్నింపఁడు. ఏలయని యందురా? చూడుఁడు. ఎంత తెలివి తక్కువవాఁడైనను ఫెళ్లుమని సూర్యుఁ డెండగాయుచున్నప్పుడు బట్టబయలులో దీపమును బట్టుకొని వెదకునా? వెదకఁడు గదా? అట్లే పండితుఁడుకూడను.

ఆ. త న్నెఱుఁగనివాఁడు తానె తానై యుండుఁ
ద న్నెఱిఁగినవాఁడుఁ దానె తాను
దనువు లేనివాఁడు తానెతానౌ సుమ్మి,విశ్వ...

మనుష్యులు మూఁడుతెఱఁగులుగా భాగింపఁబడుదురు. పామరులు, పండితులు, పరమేశ్వరరూపులు. వీరికి మువ్వరకును ఆకారము పరిణామముగూడ నొక్కరీతియై యుండును. ఆహా! ఎంత చిత్రమో చూడుఁడు. తానెవ్వరో తెలిసికొనలేనివాఁడు (అనఁగా: మొఱకు) ఎప్పటికిని తానే (అనఁగా: మొఱకుగానే) ఆయియుండును. ఇఁక తానెవ్వరో తెలిసికొనినవాఁడు (అనఁగా: విద్వాంసుఁడు, లేక జ్ఞాని) తాను తానె. అనఁగా: జ్ఞానస్వరూపుఁడు. ఇఁక మూఁడవవాఁడగు తనువు లేనివాఁడు (అనఁగా: నీశ్వరరూపి) తానే యగును. (అనఁగా: బ్రహ్మరూపుఁ డగును.)

ఆ. తప్పు నొప్పు దెలసి దైవసంకీర్తనల్
  సేయువారు హరికి సేవకాళి
  నీతెఱుఁగక వారి నిందింపఁబోవరు,విశ్వ...240

ఎవ్వఁడైననుగానీ ఏజాతివాఁడైననుగాని "ఇది తప్పు, ఇది యొప్పు, ఇది మంచి, ఇది చెడ్డ" అని తెలిసికొని దైవమును కొనియాడుచుండినయెడల నాజ్ఞాని ఎప్పుడును హరికి అప్తుఁడై యుండును. విద్వాంసుఁ డీరహస్యమును తెలిసికొని అట్టివారిని నిందింపఁబోక జాగ్రత్తవహించియుండును. మూర్ఖుఁడైనచో విపరీతముగా నడచియుండును. కావున విద్వాంసుఁడవు కమ్ము.

ఆ. తరువఁ దరువఁ బుట్టు దరువునం దనలంబుఁ
  దరువఁ దరువఁ బుట్టుదధిఘృతంబు
  తలపఁ దలపఁ బుట్టు తనువున దత్త్వంబు,వి.241

విచారణసేయుకొలఁదిని వివేకము పుట్టుచుండును. వైదుష్యమునకు అనఁగా: పాండిత్యమునకు వివేకము మూలము. ఈ వివేకముచేతనిరంతరమును ధ్యానింపఁగా ధ్యానింపఁగాతత్త్వము అనఁగా: యథార్థ ముదయించును. ఎట్లనఁగా: చెట్టును తరిమెనపట్టఁగా పట్టఁగా నిప్పుపుట్టినట్లును, పెరుఁగును చిలుకఁగా చిలుకఁగా వెన్న పుట్టునట్లును, నిరంతరవిచారణవలన హృదయమున తత్త్వము కలుగును. ఇట్లు చేయుట పండితలక్షణము.

ఆ. తాను నే ననియెడు తత్త్వభేదంబును
మాని యలవివేకమహిమఁ దనరి
యూఱకుండు జ్ఞాని యుత్తమోత్తముఁడగు, వి.

మూర్ఖుఁ డెంతచదువుకొన్నను చచ్చినదాఁక తాను నేను అని ఎదటివారు వేరుగా నేను అని తాను వేరుగా పలుకుచు భ్రమయుచునే యుండును. ఇఁక విద్వాంసుఁడో యజ్ఞానమును బోఁగొట్టుకొని భేదవాదమును మాని వివేకమహిమను పొంది తనకుతాను సాక్షియై యూరకయుండును. ఉత్తములలో నెల్ల నుత్తముఁడుగూడ నగును. కావున విద్వాంసుఁడగుటకుఁ బ్రయత్నింపవలయును.

ఆ. తిట్టికొట్టిరేని తిరిగి మాటాడక
యట్టునిట్టుఁజూచి యదిరిపడక
తన్నుఁ గానియట్లు తత్త్వజ్ఞుఁడుండును, వి...

విద్వాంసుఁ డగువాఁడు తనను మూర్ఖులు పెక్కులుగా

నిందించుచున్నను వానిని సహింపక వారితో డీకొన యత్నింప రాదు. అట్లు చేయుట విద్వల్లక్షణముగాదు. విద్వాంసునిలక్షణ మేమనఁగా తనను ఇతరులు అనరాని తిట్లు ఎన్నితిట్టినను ఎన్ని కొట్టినను ప్రతిచెప్పచూచియు చూడనివానివలెయుండి అదిరి పడక తనను గాదనుకొని మెలఁగవలయును. ఈరీతిగా నిజ ముగా తత్త్వజ్ఞుఁడే యైనయెడల నుండితీరును. అనఁగా శమదమాదులుగలవాఁడు విద్వాంసుఁడు.

ఆ. వెఱ్ఱివాని మిగుల విసుగింపఁగారాదు
వెఱ్ఱివానిమాట వినఁగరాదు
వెఱ్ఱికుక్కఁ బట్టి వేఁటాడగారాదు, విశ్వ...244

పండితుఁడు విమర్శనయంత మరు బుద్ధితో యుక్తిగా మెలఁగవలయును. తనహోదాకుతగినట్లు నడచుకొనవలయును. పిచ్చివానిని ఎక్కువగా విసిగింపకూడదు. అట్టయిన వాఁడు నెత్తెక్కును. వెఱ్ఱివానిమాట అసలే వినఁగూడదు. మఱి యింక పండితుఁడేమి చేయవలయుననిన పాండిత్యములో తనతో సమాను లగువారితోనే మెలఁగవలయును గాని తనకంటె తక్కువవారితో చేరరాదు. ఎందువలన నని యందురా? బుద్ధి మంతుఁడుమంచికుక్కతో వేఁటాడవలయునేగాని వెఱ్ఱికుక్క తో వేఁటాడరాదుగదా! అట్లే.

ఆ. దేవపూజసేయు దివ్యభోగము గల్గు
తత్త్వమెఱుగఁగలడు దైవసముఁడు!
యేమి లేనినరుని కేగతి లేదురా, విశ్వ...245

విద్యసంపాదించిన విద్వాంసుఁడగును. విద్వాంసుఁడగువాఁడు ఈలోకమునందును పరలోకమునందును సుఖము నొందును. దేవతలపూజలను చేయగల్గును. దివ్యములయినభోగముఁ ననుభవింపఁగలఁడు. తత్త్వస్వరూపమును తెలిసికొనగలఁడు. ఇన్ని యెందులకు? అట్టిపండితుఁడు పరమేశ్వరునితో సమానుఁడు. ఇఁక పండితుఁడు కాక పామరుఁడైనవానికే ఏమియును లేదు. ఏవిక్కును లేదు. వ్యర్థుఁడగును. కావున విద్వాంసుఁ డగుటకు బ్రయత్నమును సేయుము.

ఆ. దేహగుణము లెల్లఁ దెలిసిన శివయోగి
మోహమందు దవిలి మోసపోఁడు
ఇంద్రజాలకుం డటెందును జిక్కఁడు, విశ్వ...

విషయములయాథార్థ్యమును తెలిసినయుత్తముండు దేహగుణములను చక్కఁగాఁ దెలిసికొనియుండును. పండితుఁడగును. అట్టివాఁడు మోహములలో జిక్కుకొననేకొనఁడుగదా! మోసముగూడ నొందఁడు. ఎట్లనఁగా: నింద్రజాలకుఁ డెట్లు మాయలలో బడఁడో అట్లే పండితుఁడు గూడ. కావున పాండిత్యముకొఱకు యత్నింపుము.

ఆ. ధ్యానివలెనె యుండు మౌనివలెనె యుండు
భోగివలెనె యుండు రోగివలెనె
సకలమును దెలిసిన సర్వజ్ఞుఁడైయుండు, వి...

విజ్ఞానియగు విబుధుఁడు స్థాణువు (అనఁగా మొద్దు) వలె ఒకేయాకారమున నొకేవిషయమున నుండఁడు. ఇతని స్థితులు

మారుచుండును. సర్వాంతర్యామియుగూడ నగును.ఒకొక్క ప్పుడు ధ్యానముచేయువానివలె యుండును. ఇంక నొకప్పుడు మౌనియై యుండును. మఱియొకప్పుడు భోగివలెను రోగివలెను సమస్తమును తెలిసినసర్వజ్ఞునివలెను నుండును. కావున విద్వాంసుని తెలిసికొనుట మిగులకష్టము.

ఆ. నందుఁ డగుచు జ్ఞాని యిందు నం దనకుండు
నన్ని తావులందు హరునివలెనె
తెలియువారికెల్ల దేవుఁడై కాన్పించు, విశ్వ...

విజ్ఞుఁడగుజ్ఞాని మూర్ఖునిబోలి యెల్లప్పుడు దుఃఖించుచుండఁడు. ఎప్పుడును సంతుష్టుఁడైయుండును. ఈరీతిగాజ్ఞానికి ఈశ్వరునికివలె ఈచోటు ఆచోటు అని నివాసము నియతమైయుండదు. అనఁగా సర్వవ్యాపియై యుండునని భావము. ఈయన తనను గుర్తెఱిఁగినవారికి దేవునివలె సర్వదా సాహాయ్యము నాచరించుచు వర్తించును. ఇట్టి లక్షణములు గలవాఁడు విద్వాంసుఁడు.

ఆ. పగలు రేయి మఱచి భావంబు మఱచియు
తాను నే ననియెడి తలపు మఱచి
యుండువాని నెంచ యుత్తమయోగిరా, వి...

విద్వాంసుఁడు ఎప్పుడును తనయంతరంగమున నుదయించు జ్ఞానసుధాంశుని అమృతకిరణములలో మునిఁగియుండును. పగలును రాత్రియును మఱచిపోవును. తలంపులనే మఱచును. తాను నేను అనుభేదబుద్ధివానికి కలుగనే కలుగదు. ఈరీతిగా

నిరంతరము జ్ఞానసుధాప్రవాహములో తేలియుండు విద్వాంసుఁడే యుత్తముఁడగు శివయోగిగాని తక్కినవారలు కారు.

ఆ. పట్టు పట్టబోఁడు పట్టినవిడఁబోఁడుఁ
నెట్టిగుణవికారనిహతి నడఁచి
మిట్టిపడక లోన మిన్నందు విజ్ఞుఁడు,విశ్వ...250

విద్వాంసుఁడు చేసినైనను సాధింపఁ బూనిన యెడల నాప్రానికను తుదివెళ్ల నిర్వహించునే గాని నడుమను మూర్ఖుని వలె వదలిపెట్టఁడు. ఆతనిచరిత్ర మద్భుతము. మొదట పట్టే పట్టఁడు; ఒకవేళపట్టెనా అగునంతవఱకు వదలిపెట్టఁడు. తన ప్రయత్నమునకు అడ్డపడుచున్న రాజసతామసగుణములనుపాఱ దోలి ఇంత గొప్పవాఁడ నైతినిగదా యని తుళ్లిపడక తుది ముట్టజేయును. ఇట్టివియే విద్వల్లక్షణములని భావము.

క. పరిగినగాలి నభంబున
నెఱయంగా భూమియందు నీరుండుగదా
దరిదాపుల వేఱొక్కటి
యిరవుకొనుం దేజ మిట్లు యెల్లెడ వేమా! 251

పండితపామరులలోని తేజఃపదార్థ మొక్కటియ యైనను ఆయాప్రకృతులస్థితులఁ బట్టి ఆపాండిత్యము ప్రకాశించుచుండును. ఎట్లనఁగా: గాలి యాకాశమునందును, నీరు భూమియందును ఎట్లు ప్రకాశించుచున్నదో అట్లేదూరముగానున్నను దగ్గఱగానున్నను పాత్రోచితిగా జ్ఞానముప్రకాశించుచున్నది.

ఆ. పరుస మినుముసోఁక బంగార మైనట్లు
కర్పూరంబు జ్యోతిఁ గలసినట్లు
పుష్పమందు దావి పొసఁగినట్లగు ముక్తి, వి...

విద్వాంసులు జ్ఞానోపదేశము చేయుటచేత లోకములోని యధములందఱు నుత్తములై తరించి ముక్తి నొందుదురు. ఎట్లనఁగా: పరుసవేది ఇనుము సోఁకఁగా బంగారమైనయట్టులే, కర్పూరము జ్యోతిలో గలసిపోవునట్టులే, పూవులో పరిమళము ఇముడినట్టులే పండితుల విజ్ఞానఘన మగునుపదేశముచేత పామరుఁడు ముక్తినొందును.

ఆ. పాలలోనఁ బులుసు లీలతో గలిసిన
విఱిసి తునుకలగును విరివిగాను
తెలియుమనములోన దివ్యతత్త్వము తేట, వి...

పండితులకుమూర్ఖులకుహృదయ మొకరీతిదేయైననువారివారి తలంపులఁబట్టివారివారిజీవితపరిణామముమాఱుచుండును.అటులే హృదయమును మాఱును. పరిశుద్ధమగుపాలలోఁ జింతపండుపులుసు చేర్తుమేని పాలువెంటనే విఱిగితునకలైపోవును. మనుజుల హృదయములలో దివ్యతత్త్వముసైతము నిటులే జ్ఞానసంపర్కముచేవికాసవంతమగును. దుస్సాంగత్యములచేఁ గళంకితమగును.

ఆ. పికము వనములోన పెల్లుగాఁ బలికిన
భంగి ప్రాజ్ఞజనుల పలుకు లుండు
కాకి కూఁతఁబోలు కర్మబంధులకూఁత, విశ్వ...

విద్వాంసులకును వివేకములేనివారలకును పలుకులు మున్ను గనవి సమానముగానే పుట్టుచున్నను అయ్యవి ఆయాస్థానములందు వివేకవంతులచే నాదరింపఁబడును. ఎట్లనఁగా: కోకిల అడవిలోనుండినను పలికినయెడల నందఱికి ఎట్లు ఆదరింపఁదగినది అయ్యెనో అట్లు విద్వాంసుని వాక్యములును. కాకి యింటిముందఱ యున్నను శ్రుతి కఠినముగా గూసి యెట్లునిరాదరణమునకు పాత్రమగునో అట్లు మూర్ఖులవాక్యము నుండును.

ఆ. పుడమిదిరిగి బడయు పుణ్యంబు లెల్లను
గలుగు సాధుజనులఁ గన్నయపుడె
వడిని నీరు నదిని గడుఁ దేటయై యుండు, వి...

విజ్ఞానముచే నుత్తములగువారిని చూచినప్పుడు భూప్రదక్షిణము చేసిన వచ్చు పుణ్యములన్నియుఁ కలుగును. ఎట్లనఁగా: వర్షముగుఱిసి నీటివెల్లువల్లుకొనిపోవునపుడవి మురికిగాఁ గానుపించినను ఒకానొకజీవనదిలో నానీరంతయుఁ జేరఁగానే నిర్మలముగ స్వచ్ఛముగాఁ గానుపించును. అటులే క్షేత్రములన్నియు సంచరించి పడయరానిసంకల్పములు సాధు సందర్శన మాత్రముననే లబ్ధమై యుపభోగ్యార్హమైయుండును.

ఆ. పైరు నిడినవానిఫల మదే సఫలంబు
పైరు నిడనివాఁడు ఫలముఁ గనునె
పైరునిడినవాఁడుబహుసౌఖ్యవంతుఁడౌ, వి...

మనుష్యుఁడు ప్రయత్నించి చేత నైనంతవఱకు జ్ఞానమును సంపాదించుటకు యత్నింపవలయును. అట్లుచేసిననే వాఁడు

విద్వాంసుఁడై సుఖించును. అట్లు చేయనివాఁడు పండితుఁడు కాఁజాలఁడు. సుఖములనుగూడ నొందఁజాలఁడు. ఎట్లనఁగా: పైరును పెట్టుకొనినవానికే ఫలము గలుగును గాని లేనివానికి కలుగునా? కలుగదుగదా! పైరుపెట్టినవాఁడే సౌఖ్యవంతుఁడగును. కాని ఇతరుఁడు కాఁజాలఁడు కదా! అట్లే విద్వాంసుఁడు కూడను.

ఆ. ప్రజ లెఱుంగ బ్రదుకఁ బట్టభద్రుఁడు గాఁడు
పైఁ గిరీటముండు బ్రహ్మ గాఁడు
నోగుఁ దెలిసి పలుకు యోగీశ్వరుఁడువాఁడు, వి.

విద్వాంసుఁ డగువాఁడు మొగమోటములు లేకలోకులకు జ్ఞానము నుపదేశించి సన్మార్గమున నడపింపఁబూనును. ఆహా! ఏమియీతని యపూర్వము లగుప్రభులక్షణములు! ఈవిద్వాంసుఁడు అందఱికిని తెలియునట్లు ఖండితముగాఁబలుకును. ఇట్లు పల్కుటకురాజుగారా? కాదు. ఈతనితలపైనను జ్ఞానతేజమను గిరీటముండును. పోనీ సృష్టికర్త యగుబ్రహ్మయందమా ? యితండుగూడ కాదు. మఱి యిఁక ఈతఁ డెవ్వరని యందురా? ఓగును దెలిసికొని దయామయుఁడై కృతార్థునిజేయ నుపదేశించుయోగియని యనుకొనుఁడు. అని భావము.

ఆ. పృథివిమీఁదఁ బుట్టి ప్రిదులుగ హంసల
విహారణం బెఱింగి విడువక మదిఁ
దిరుగ నేర్చియుండు ధీమంతుఁ డెప్పుడు, వి...

భూమిమీఁద మనుష్యుఁడై పుట్టిన తరువాత నుత్తమమగు

జ్ఞానమును సంపాదించుట నరునకుముఖ్యమగుకార్యము. అందు చను చదివికొని విద్వాంసు డైనప్పుడు తప్పక విద్యలలో నెల్ల నుత్తమదివ్యమగు నాత్మవిద్యను సాధింపవలయును. ఇట్టిపని చేయుట పామరున కశక్యము. విద్వాంసుడో, భూతములయు నాత్మలయును పంచీకరణమును చక్కఁగా దెలిసికొని ఒకప్పుడా విచారణమును వదలివేయక గుదస్థానము మొదలు కపాలము వఱకున్నచక్రములు అందుగల వాంసిలను లెక్కించుచు ముక్తి నొంద యత్నించును.

ఆ. బంటువలెనె లేవఁ బండితం మన్యుఁడు
సాధుపండితుండు శాంతుఁ డగును
కుక్క గూయ నేమి గుఱ్ఱమునకు లెక్క? వి...

పండితుఁ డెద్దానినైనఁ గూర్చి మాటలాడఁ బోవునప్పుడు చెంతనున్న పామరుఁడు తాను వానికంటెను మిక్కిలిగా తెలిసినవానిఁబోలి లేచి వింతగా నార్భాటములను చేయును. కాని యట్టివాఁడు పండితుఁడా? కాదు. ఏలయనిన; నిజమగు పండితుఁడైన యసూయను విడనాడును. శాంతమును వహించును. సాధుభావమును చేకొనును. పామరుఁ డట్టిపండితుని నిందించి నందువలన నతనికి అవమానము కాదా? యందురేని వినుఁడు. కుక్క మొఱిగిన గుఱ్ఱమునకు అవమానమా? లేదు గదా! అట్లే.

ఆ. బహుళకావ్యములను బరికింపఁగా వచ్చు
బహుళశబ్దచయము పలుకవచ్చు
సహన మొక్కటబ్బ చాలకష్టంబురా! వి...260

మూర్ఖుఁ డగువాఁడు తానుగూడ పండితుఁడ నయ్యెదనని పట్టుబట్టి కావ్యముల ననేకములను చక్కఁగాఁ జదువవచ్చును. అట్లే అనేకములు ననంతములగు శబ్దముల నుచ్చరింప వచ్చును. కాని ఈమాత్రముచేత నిజమగు పండితునితో తుల్యుఁడగునా? కాఁజాలఁడు. ఏల యని యందురా? విచారించుఁడు. పండితుని పామరుని వేఱుపఱుపఁజాలినది పామరునికి లేనిది పండితునకు కలది. దుస్సాధ మగునది యగు నొక్క ఓర్పు అబ్బుట చాల కష్టము. అట్టి ఓర్పుగల పండితుఁడే సర్వాధికుఁడు.

ఆ. బాపలన్న దొడ్డపరువునఁ జూడరు
  కానిపనులు సేయ గడలుకొనరు
  కులము లెక్కయేమి గుణమే ప్రధానంబు, వి.

వివేకియై విద్యాపక్షపాతి యగు పండితునకు ఎప్పటికిని ఎవ్వరియందు అభిమాన ముండదు. అట్టివారు నిరక్షరకుక్షులను బ్రాహ్మణులని యన్నంతమాత్రాన మర్యాదగా చూడరు. తక్కువ వారలను విద్యగలిగినను తక్కువ కులము వారని వదలిపెట్టరు. ఇట్లు సమానభావముతో చూచుచుండుటయే విద్వల్లక్షణము. ఎట్లని యందురా? కులముతో ప్రయోజన మేమి? యోగ్యత జూపునది గుణము కదా?

ఆ. బ్రాహ్మణులకు సకలభాగ్యంబు లీవచ్చు
  గౌరవింపవచ్చు కలయవచ్చు
  జ్ఞాన మొసఁగి జనులఁ గడ తేర్చునట్లయిన, వి...

విద్వాంసుఁడై జనుల తరింపఁ జేయగలవాఁడు ఏకులము

నం దున్నను పూజనీయుఁడే యగును. ఆభిమానము చేత అట్టి వానిని ఈయన బ్రాహ్మణుఁడను నిందసేయరాదు. ఏమి? బ్రాహ్మణుఁడయినందున నష్టము. జ్ఞానము నిచ్చి జనులనుతరింపఁజేయఁగల సజ్జనుఁడేయైనచో నట్టి బ్రాహ్మణులకు సమస్తభాగ్యములను ఈయవచ్చును. గౌరవము సేయవచ్చును. వారితో కలిసి మెలసి తిరుగవచ్చును.

క. భువి నరకులమునఁ బుట్టియు
భువినరకులములను బెరిగి భువినరకులముం
నవిరళముగ 'ఛీఛీ' యని
శివకులమున దిరుగునతఁడె సిద్ధుఁడు వేమా.263

విద్వాంసుఁడు అగువాఁడు తా నీ నరలోకములో పుట్టితి ననియు నందుచే నితరజీవరాసులకంటె నధికుఁడనైతిననియుఁ దనలోఁ దానః గర్వించఁడు. కర్మబంధములను సంకెలతో నున్న మనుష్యజాతి నా జ్ఞానియగుపండితుఁడు గౌరవింపక కేవల ప్రేమపారవశ్యమునఁ దన్ను బెంచిన బంధువర్గమును ప్రేమింపక తుచ్ఛములగు నిహలోకసంబంధములగు పరిచయములఁ దిరస్కరించుచు వర్తించును. అట్టిసుకృతియే నిజమైన శివభక్తుఁడు. వాఁడే సంకల్పసిద్ధుఁడగు సిద్ధుఁడు.

ఆ. మతములోన నున్నమతము లన్నియుఁగోసి
ఘటములోన నున్నఘనుని దెలిసి
ఘనత నిల్పుచుండు ఘనత త్వయోగి యౌ, వి.

విద్వాంసుఁడు మూర్ఖునివలె నిష్ప్రయోజకముగా వాద

ములను చేయఁబూనుకొనఁడు. తనహృదయములోనున్న వికల్పభావముల నన్నిఁటిని మొదలంట నశింపఁజేయును. అటు తరువాత నాహృదయమునందున్న పరమాత్ముని తెలిసికొనును. క్రమముగా నీశ్వరుని ధారణచేయును. పిమ్మట మహాయోగి యగును. కావున పండితలక్షణము లిట్లు తమతమ జ్ఞానానుసారముతై కార్యరూపమును ధరింపవలయు.

ఆ. మననవృత్తిలోని మహిమనెఱుంగుచు
మనసునందె పూజమహిమ గనుచు
మానకుండువాఁడె మర్మజ్ఞుఁ డగుయోగి, వి...

మఱియు నట్టిజ్ఞాని దేవుని నిరంతరము ధ్యానించినందువలన వచ్చు మహిమము నెఱుఁగఁగలఁడు. తనమననంబులో తానే యతని పూజలప్రభావమును పరికింపఁ గలఁడు. అట్టిసాధకుఁ డగు నాపండితుఁడు ఎప్పుడు నీపనిని మానక మర్మజ్ఞుఁడై మెలఁగును.

ఆ. మనసు గుప్తపఱచి మాన్యుఁడై విబుధుఁడు
తఱచు పలుకకుంట ధర్మమండ్రు
తఱచుమాటచేత దత్త్వంబుఁ జెడిపోవు, వి...

పండితుఁ డగువాఁడు, సామాన్యముగా తనకు నితరులకు చెఱుపుకలుగకయుండుటయు నోటికివచ్చినరీతిని తఱవకుండుట యును కలిగియుండును. అట్టివిద్వాంసుఁడు తనమనంబును పదిలము చేయును. కపటియనిపించుకొనక పూజ్యుఁడగును. సాధారణముగాపలుకకయుండును. ఇట్లుండుటతత్త్వజ్ఞానికిముఖ్యము.

లేకయున్న తత్త్వము చెడిపోవును. కావున పండితుఁడు ఆత్మ జ్ఞుఁడై మితభాషియై మెలఁగవలయును.

ఆ. మనసునిల్పినట్టి మాన్యులౌ విబుధులె
గరిమ మోక్షపథముఁ గన్నవారు
చెట్టుఁబెట్టి ఫలముఁ జేకొనకుందురా ? వి...

పేరునకు పండితుల మనుకొనినవారును, అనిపించుకొనినవా రును పూజ్యులు కాఁజాలరు. మనంబును జయించినవారేపూజ్యు లగుపండితులు. అట్టివారే మోక్షపుమార్గము నెఱిఁగినవారలు. అట్టివారు పట్టినకార్యములను వీడక ఫలముగలుగువఱకు పాటు పడుచుందురు. ఎందున కనియందురా? విచారించుఁడు. చెట్టును మొలవఁబెట్టి పెంచి కాయించినవాడు దానిపండ్లను తీసికొనక వదలునా? వదలఁడుకదా! అట్లే విద్వాంసుఁడు సైతము.

ఆ. మరణకాలమందు మదినిల్పు సుజ్ఞాని
పరముఁ బ్రతిభచేతఁ బట్టువిడక
వెనుకఁ గోర్కెలకును విలపించునజ్ఞాని, విశ్వ.

పండితపామరులకు రూపమునను తెలివితేటలయందే గాక కార్యముల నెరవేర్చి ఫలమును బొందుటయందుగూడ నెక్కువ తారతమ్యముగలదు. చూడుడు. జ్ఞానియగువాఁడు ఇతరసమ యముల నెట్లు ప్రవర్తించినను తనయవసానకాలమునందు మనస్సును జంచలింపనీయక పరమాత్మపై సంకల్పమంతయు నుంచి పట్టుదలతో వర్తించును. అప్పటిదేహబాధ లాతని

నిశ్చయము నించుకేని కదలింపలేవు. అజ్ఞానియగుమూర్ఖుఁడు మరణకాలమునఁ బనవిపనవి యేడ్చుచుఁ గాంతాకనకాదులపై నింకఁ దనివితీఱలేదని విలపించుచు. చావనినమూర్ఖుల కింతభయ మేలనోకదా?

ఆ. మర్మవిదుఁడు గాని మర్మంబుఁ గనలేఁడు
కర్మజీవిగాని కానలేఁడు
నీరుచొరకలోఁతునిజములు తెలియునా? విశ్వ.

ఒక విద్వాంసునిజ్ఞానము న్నగు వానిని తెలిసికొన వలయునని కోరియుందుమేని విద్వాంసుఁడే అట్టిపనికి సమర్థుఁ డగును గాని ఇతరుఁడు కాఁ జాలఁడు. ఎట్లనియనెదరా? చూడుఁడు. మర్మము తెలిసినవాఁడుగాని మర్మముఁ దెలిసికొన లేఁడు. అట్లులే కర్మజీవిగాని కర్మజీవిని (కష్టజీవిని) కానఁగాఁ జాలఁడు.ఏలయనఁగా: నీళ్లలోని లోఁతును తెలిసికొనవలయు ననిన నీళ్లలోదిగక తెలియవలనుపడునా?పడదుగదా! అట్లులే విద్వాంసుని జ్ఞానము కూడను.

ఆ. మాటలాడవచ్చు మనసు దెల్పఁగలేఁడు
తెలుపవచ్చుఁ దన్ను తెలియలేఁడు
సురియఁ బట్టవచ్చు శూరుఁడు గాలేఁడు, వి...

మూర్ఖులు కూడ పండితులఁ బోలి వేషములను వేసికొని తిరుగవచ్చునే గాని విజ్ఞానమును వెలయింపలేరు. ఎట్లనగా; తానొకరితోఁ కావలయు నన్నిమాటల నాడవచ్చును. కానితన

మనంబునకు తెల్పఁజాలఁడు.ఇతరులకుఁ జెప్పవచ్చును. ఎన్నటి కైనను కాని తాను ఆచరించుట కష్టము. పిఱికిపందగూడ శూరునివలె డాబుచేసి కత్తిఁ బట్టవచ్చునే గాని అరివీరులఁ దునిమి శూరుఁడుకాఁజాలునా? కాఁడుగదా! అట్టులేమూర్ఖులు గూడను.

ఆ. మాలకన్నియలను మంచిరూపం బున్న
ముట్టెనే త్రిశంకుపట్టి నాఁడు
కానిపనులు సేయఘను లాసపడుదురా? విశ్వ...

మూర్ఖులు, రూపంబును చూచి తమకుగాని పాపపుపనులను చేయఁ బూనుచుందురు. విద్వాంసుఁడగువాఁడో అట్లుకాదు. చూడుఁడు. పండితశిరోమణియనఁదగు హరిశ్చంద్రుఁడు సత్యమునుబల్కి తానాడినమాటను త్రిప్పెనా! మాలకన్నియ నైనను సరియే యని ఒప్పికొని రూపమునకు ఆసఁజెందెనా ? లేదు. జ్ఞానముచే గొప్పవార లగువారు తమకు కానిపనులను చేయఁ బూనెదరా? పూనరు. అట్లు చేయఁబూనుట పండితలక్షణము కాదు.

ఆ. ముక్తిఁ గానలేని మూర్ఖజనుల కెల్ల
బట్టబయలుచేసి పరమపదము
దారిఁజూపుబుధుఁడు దైవంబుగాఁడొకో, విశ్వ.

ఎవ్వఁడైనను, లోకులయజ్ఞానమును బోఁగొట్టి వారిని సంతసింపఁజేయుచున్న మహానుభావుని, "దైవస్వరూప" మని చెప్పిన మూర్ఖులు కాదని వాదముల నాడఁజొత్తురు. తగినజ్ఞానము లేక

పోవుట వలననే వీరిట్లు చెప్పెదరు. పరికింపుఁడు. ముక్తి యన్న నేమో యెఱుఁగక మూర్ఖులగువారి కందఱికిని మోక్షవిద్యారహస్యములను మాయమఱుగు లేకుండ సూటిగఁ దేటతెనుఁగుమాటలతో నెఱింగించి మోక్షమార్గదర్శకుఁడైన పండితుఁడే దైవము దైవ మనిన వేఱొకఁడు లేదనుమాట నిక్కువము.

ఆ. మున్ను నిన్ను గన్నముఖ్యు లెవ్వరో వారి
సన్నుతించి పిదప సంతతమును
జ్ఞానదాతఁగొల్వ ఘనతచే విబుధుని, విశ్వ...

బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁడు తెలివితేటలు గల్గి సదాచారమును విడక పండితులమార్గము ననుసరించి మెలఁగవలయును. కావున నోయీ! నీవు ప్రతిదినమునను దేవతలందఱిలో నుత్తములును నిన్ను కన్నవారును అగు నీతలిదండ్రులను సేవించి తరువాత నీకు ఉభయలోకతారక మగుజ్ఞానము నిచ్చినవానిని గౌరవముగాఁ గొల్చి ముక్తుఁడ వగుము.

ఆ. మెలఁగి జ్ఞానముయుఁడు మితిమీఱుచుండఁడు
ఉనికి విడఁడు తాను నుపమునొందు
తనువు మఱచి మించి తత్త్వజ్ఞుఁ డుండును, వి...

విజ్ఞుఁ డైనవాఁడు అనఁగా తెలిసినధీమంతుఁడు మూర్ఖులఁ బోలి హద్దుమీఱిసంచరింపఁడు. తానున్ననివాసస్థానమును వీడి అందనిపండ్లకు అఱ్ఱుసాఁపఁ బరువు లెత్తఁడు తనకు సాధ్యము గాని పనిని యుపాయముచేత సాధింపఁబూనుగొనును. జ్ఞానము పూర్ణముగా సంపాదించినతరువాత దేహముపై నభిమానమును వదలికొని విబుధుఁడై మెలఁగును.

క. మొదటను మతముఁ బట్టక
తుద నెవ్వరిమతము నైన దూషింపక తా
బదిలుఁడయి కోర్కెఁ గోరక
ముదమునచరియించుబుధుఁడె ముఖ్యుఁడు వేమా..

మూర్ఖునిబోలి విద్వాంసుఁడు అనాలోచితముగా ఏమత మునందన్న నామతములో ప్రవేశింపఁడు. అథవా ప్రవేశించె నేని ఎవ్వరిమతమునైనను ఇతరమును నిందింపఁడు. తనమట్టుకు తాను అజ్ఞానమును మునుంగక గొంతెమ కోర్కెలను కోరి చెడి పోక నిత్యమును ఆనందమయుఁడై సంచరించుచునుండును. ఇట్టి లక్షణములు గలవాఁడే పండితుఁడు. వాఁడే యందఱిలోను నుత్తముఁడు.

తే. యాత్ర లందలిఫల మొంది యాగములను
సూత్రసమముగఁ జేసియు సూక్ష్మ మొంది
పరమహంసను గీలించి ప్రబలుచుండు
పరము గోరెడు ప్రాజ్ఞుఁ డిద్ధరను వేమ. 276

మూర్ఖులు యాత్రలని యజ్ఞములని ఆరుభోరుమని ఆర్భాటములను చేసి సత్యమును గనలేక చెడదిరిగి చెడుచుందు రు. విద్వాంసు లన్ననో అట్లుగాక యాత్రలను సూక్ష్మముగాఁ జేసి యందలి ఫలమును బొందుదురు. యజ్ఞములను సూత్రప్రా యముగా నొనర్చి పరమహంసను పరికించి ప్రబలుచుందురు. కావున పరమాత్మఁగోరు ప్రాజ్ఞుఁడగుపండితున కిట్టిలక్షణము లుండు.

ఆ. రాజవరుల కెపుడు రణరంగములచింత
పరమమునుల కెల్లఁ బరముచింత
అల్పనరుల కెల్ల నతివలపై చింత, విశ్వ...277

లోకములో కోర్కులుగూడ వారితెలివితేటల ననుసరించి యోగ్యత ననుసరించి పుట్టుచుండును. చూడుడు: ఉత్తమక్షత్రియుఁడై పుట్టినయెడల నట్టివానికి సహజముగా రణచింతకలుగును. జ్ఞానసంపన్నుఁడగు మునియైనయెడల బరమాత్మధ్యానము చేయఁగోరును. అల్పుఁడైనచో నతివల గవయఁగోరును. ఇట్టులే విద్వాంసుని కైహికాముష్మికముల మేలుగూర్చుజ్ఞానముపై యాసక్తి కలుగు నని భావము.

ఆ. లోను బదిలపఱిచి లోని వికారముల్
తలఁచి మెట్టువారు తెలియువారు
ఆకసమున వేడ్క నగయంగ నుందువు,విశ్వ...

తానెవ్వరో ఇతరు లెవ్వరో ప్రపంచ మెవ్వనిరూపమో తెలిసికొని యుక్తముగా నడచెడివారే విద్వాంసులు. వారు మూర్ఖులవలె తిరుగరు. తమమనోవికారములను బయలుపుచ్చక లోననే యణఁచివైచెదరు. ఇట్టివారలే భూలోకములో తెలిసినవారలనఁబడుదురు.వీరు ఇతరులవలెఅజ్ఞానమున మునుంగక నాకాశమున నక్షత్రస్వరూపముతో శబ్దస్వరూపుఁడగుబ్రహ్మమును గనుచు నానందముతో నుందురు.

ఆ. వలయు నన్న రాదు వద్దన్న బోదది
తాను జేసియున్నధర్మ మనుచు

ఉల్లమందు దలఁపఁ డుత్తమవిబుధుఁడు, విశ్వ...

పామరుఁడు జ్ఞానాజ్ఞానములను గాని పాపపుణ్యములను గాని ధర్మాధర్మములను గాని కోరుచుండును. విద్వాంసుఁ డట్లుకోరఁడు. ఏలయనఁగా నయ్యది తాను కావలయు నను నంతమాత్రమున రాదు. వలదన్నంతన బోదు. తనపాపముగాని పుణ్యముగాని జ్ఞానముగాని అజ్ఞానముగాని ధర్మముగాని యధర్మముగాని తనతోఁడనే మెలఁగుచుండు నని నిశ్చయించి వాటినిగూర్చియేమనంబులో తలంపఁడు. ఇట్టివాఁడు పండితుఁడు.

ఆ. వాద మాడఁ డెపుడు వరుస నెవ్వరితోడ
జేరరాఁడు తాను జేటుఁ దేడు
జ్ఞానియగుచుబుధుఁడుఘనతనొందఁగఁజూచు, వి.

విద్వాంసుఁడు మొఱకును బోలి దుష్టము లగు కార్యములను గాని అకృత్యములను గాని చేయఁడు. ఈయన నిష్కారణముగా నెవ్వరితోడను తగవులాడఁడు. దంభముగా నెవ్వరితోనన్న వారితో కలియఁడు. తానుచేయుంపనులవలన ముప్పుతీసికొనిరాఁడు. తానుజ్ఞానియై గౌరవమునొందుటకు ప్రయత్నించును. కావున నిట్టివానిని పండితలక్షణములుగా తెలియవలయును.

ఆ. వార్ధియందుఁ బుట్టి వశముగా రావచ్చు
పూర్ణదృష్టియందు బూనవచ్చు
పూనిమొఱుకగలిగి బుధుఁడుగాఁగా లేఁడు, వి...

మూర్ఖులు మొదలగు వారెన్నియో వేషములను వేసికొని యితరులను అనుకరించెదరు. కానివిద్వాంసులవలె మెలంగఁజా

లరు. ఎట్లనియందురా? చూడుఁడు. సముద్రములోపుట్టి స్వాధీనముగలిగి రావచ్చును. పరిపూర్ణప్రజ్ఞకలిగినవానివలె నావిషయమున కనుపడవచ్చును. కాని సంపూర్ణమును అగుజ్ఞానవంతుఁడై పండితుఁడుమాత్రము కాఁ జాలఁడని భావము.

ఆ. విద్య లేనివాఁడు విద్వాంసులకడ
నుండఁగానె పండితుండు గాఁడు
కొలని హంసలకడ కొక్కెర లున్నట్లు, విశ్వ...

పామరులు, "చదువవలెనా? పండితుఁ డగుటకు? విద్వాంసులదగ్గఱనుండిన యన్నివిద్యలును అనాయాసముగా లభించును. పండితుఁడుగూడ కాఁ గలఁడు" అనిచెప్పెదరు. కాని యిట్లెన్నటికిని కాదు. విద్యలేనివాఁడు విద్వాంసునిమ్రోల నున్నంత మాత్రమున పండితుఁడు కానేకాఁడు. ఎట్లనియెదరా? కొలని హంసలయొద్ద కొక్కెరలున్నంత మాత్రమున నవి రాజహంసలగునా? కావున విద్వాంసుఁ డగుటకు కష్టించి చదువవలయు.

ఆ. విద్య లేకయున్న విత్తము లేకున్న
మూఢుఁడైనఁ దుదకు మూగయైన
నిష్టబంధుఁడైన గష్టమే గలుగును, విశ్వ...283

మనుష్యజన్మమెత్తిన పిదప ముఖ్యముగా నుండితీరవలసిన గుణములలో విద్యయొకటి. విద్యరానివాఁడు రెండుకాళ్ల మృగమునాఁబడు. ఇంతయేల? విద్యలేకున్న యెడలజీవయాత్రను చేయుట మిగులకష్టము. తానెంతయిష్టులగు బంధువులచెంతనున్నను, ఎంతగొప్పవాఁడైనను, విద్యనైనను, ధనమునైనను, జేత

నున్నంతవఱకె మానవుఁడు గౌరవపాత్రుఁడగును. మూఁగవై నవాఁడు, జ్ఞానములేనివాఁడు స్వశక్తితో జీవింపజాలక ముఖ్యులగుబంధుగులఁ జేరనేని వారు క్రమముగఁ బెక్కు-చిక్కులకు లోనగుదురు. కాన పండితులు ధనము, విద్యయే, గౌరవహేతువు లని గ్రహింపవలయును.

తే. వినతిసేయును సద్గురు వేఁడుచుండు
మును భ్రమరకీటకన్యాయమునను నుండు
వాని నెన్నంగదరమె యీవసుధలోన
సాధుసన్మార్గమదె యగు జగతి వేమ. 284

బుద్ధిమంతుఁడగునరుఁడు భ్రమరకీటన్యాయానుసారముగా సజ్జనుఁడును పండితుఁడు నగుగురువునకు వినుతిసేయుచు ప్రార్థించుచు శుశ్రూషాదికముచేసి దేశికునియంతవాఁడైగురువుల యనుగ్రహమునకు బాత్రుఁడగును.ఆహా! అట్టివానిని వర్ణింపఁదరమా! సత్పథ మనినయెడల నట్టివారి దే యగును సుమా!

ఆ. విప్రవరులయందు విబుధులయందును
నీతి నుంచువాఁడె నిర్మలుండు
భక్తిగలుగువాఁడె పరమార్థపరుఁడయా, వి...

బ్రాహ్మణోత్తములయందును, పండితాగ్రేసరులయందును నీతిగలిగి వర్తించుచు కల్లకపటములు లేక నిర్మలుఁడై మెలఁగువాఁడె యుత్తముఁడు. ఈరీతిగా మెలఁగుచు పెద్దలను చూచినయప్పుడు భయభక్తులను సహజముగా గనంబఱచుచుండు

వాఁడై పరమార్థరతుఁడు గాఁడనిభావము. కావున బుద్ధిమంతుఁ డిట్లుచేసి విద్వాంసుఁడై మెలఁగవలయును.

ఆ. విశ్వమనఁగ నేమొ వివరించి చూచును
విశ్వమైదువిధులు వెలయఁ గనును
విశ్వము మదిలోన వెదకును విబుధుఁడు, విశ్వ.

విద్వాంసునకును, అవిశేషజ్ఞుఁడు అనఁగా మూర్ఖుఁడనుట అట్టివానికినిచాలభేదముగలదు. మూర్ఖుఁడుకంటికగుపడినదానిని ప్రతివస్తువును నమ్మిశోధింపక వంచితుఁ డగును. ఇఁక పండితుఁడో అట్టులుగాక, ప్రపంచ మనఁగా నేమొ వివరించి చూచును. ప్రపంచము పంచభూతస్వరూపమని తెలిసికొనిపంచీకరణమును జేయును. ఆ ప్రపంచస్వరూపియే దేవుఁడై తనహృదయములో వెదకి కనుఁగొనును. ఇట్టివి పండితలక్షణములు.

తే. విశ్వరూపము మదిలోన వెలయఁజూచి
హ్రాస్వ మమరఁగ బుద్ధిని నందిపట్టి
స్వస్వరూపము గనుచుండు సజ్జనుండు, విశ్వ.

విద్వాంసుఁడు ప్రపంచరూపము నీరీతిగా తనమనంబులో కలయఁగనుగొనును. దానిని సంగ్రహముగా మననముజేయును. అటుతర్వాత నద్దానిసాయమున తానెవ్వరో తనరూపమెయ్యదియో అను ము న్నగు స్వరూపవిషయములను తెలిసికొని జీవన్ముక్తుఁ డగును. మూర్ఖుఁ డట్టులుగాదు.

ఆ. వీరుఁ డైన రాదు విబుధులగుణములు
చదువులంద రాదు సటల రాదు
జన్మపాకముననె సఫలమౌ నరులకు, విశ్వ...

విద్వాంసులసద్గుణములను పొందవలయు ననినచో తాము కూడ కష్టించి చదివి విద్వాంసులైననే వచ్చునుగాని ఇతరముల నెన్నింటినో చేసినను రాదు. ఇట్టే శూరుఁడైనను రాదు. చదివినను ఒకప్పుడు రాఁజాలవు. ఇఁక నెట్లువచ్చు ననినయెడల పూర్వజన్మమునందు తానుచేసిన పుణ్యపరిపాకముననే యట్టిగుణము లబ్బి జన్మము సఫలము కావలయునే గాని ఇతరములగు నుపాయముల కోట్లచేత గూడ రాఁజాలవు.

ఆ. వెదకి కాన లేరు వేదాంతవేద్యుండు
నుత్తముండె కాంచు నుర్విమీఁద
కలిగనే నతనిని గానంగ లేరయా, విశ్వ...

చక్కఁగా విచారణసేయువారిఁ బోలి గొందఱు దేవుని వెదకి కనుగొందుమని వెదకఁబూని తెలివి తక్కువను వెల్లడించికొనియెదరేగాని వెదకి కనుగొనలేరు. దేవుఁడు సామాన్యుఁడా? కాఁడు. అతఁడు ఉపనిషత్తులచేత ప్రతిపాదింపఁబడఁదగినవాఁడు. అట్టివానిని ఒకవేళ ప్రయత్నించినచో నుత్తముఁడు చూడఁగలఁడే గాని తక్కినవారలు చూడఁజాలరు. భగవంతునిదివ్యతేజమును స్థూలదేహముతో చర్మచక్షువులతో సందర్శింపఁ జాలు మహాత్ములు భూలోకమున మిగుల నల్పముగా నున్నారు. అట్టిమహాత్ముల గనుగొనఁగల్గుట సామాన్యకార్యము కాదు. ఇట్టివారు విద్వాంసులు.

క. వేడుక మదిలోఁ జూడక
తోడగునా యెలుకమీఁటి త్రొక్కుడుపడ కా

జాడను మఱచినవాఁడే
వేడుకఁ బరతత్త్వమంది వెలయును వేమా! 290

దైవస్వరూపము బోధయగుటలేదు. లేదని త్రొక్కుడు పడుచుందురు మూర్ఖులు. కాని త్రొక్కుడు పడినంతమాత్రమున తనకుతోఁడయి కనుపట్టునా? కనుపట్టడు. ఆతనిఁగని పెట్టవలయుననినంతటిత్వరను (అనఁగా: తొందరపాటును)పొందఁగూడదు. మనస్సును నిశ్చలమునుగా జేసి జాడను తెలిసికొనవలయును. ఇట్లు తెలిసికొనినవాఁడే విద్వాంసుఁడని భావము.

ఆ. వ్యాధి కలిగెనేని వైద్యునిచేతను
మందు దినకకాని మాన దెందుఁ
జెంత దీపమిడక చీకటివాయునా? విశ్వ... 291

ఎఁతటి స్వల్ప విషయమైనను ప్రతిక్రియచేయక కుదురని యట్టులే, ఎంతకొద్దిపాటి యజ్ఞానమైనను విద్వాంసుల సదుపదేశము లేకనివారింపఁబోదు. ఎట్లని యనియెదరేమొ! చూడుఁడు. జబ్బుకలిగినయెడలవైద్యునిద్వారామందుపుచ్చుకొనకయున్నం దున గుదురునా? కుదురదుగదా? అట్టులే చీకటి సమీపమున దీపము వెలిఁగింపక యడఁగునా? అడఁగిపోదని భావము.

ఆ. స్వానుభూతియందు శాస్త్రవాసనలందు
సంశయంబు లేని సాధనమున
చెలఁగు దీప మట్టు చిత్స్వరూపమునంటు,వి...

విద్వాంసుఁడు మూర్ఖునివలె ఇతరులమాటలనే నమ్మియుండఁడు తనచేతనైనంతవఱకు స్వానుభవమును ప్రమాణముగా

తీసికొని విషయమును విమర్శించికొనును. అందునను సంశయమునొందినయెడల శాస్త్రవాసనవలన కలిగిన జ్ఞానముద్వారా నివర్తింపఁ జేసికొనును. చివఱకు దీపకళికలాగున నిశ్చలముగఁ బ్రకాశించు చిత్స్వరూపమును జేరఁబ్రయత్నించును. ఇట్టిలక్షణములు గలవాఁడు పండితుఁడు కావున పండితునివలె చరించి సౌఖ్యముగని ప్రవర్తిల్లవలయును.

---

4. అర్థపద్ధతి.

అవతారిక:—అర్థమనఁగా ధనముయొక్క యావశ్యకత. దానిప్రయోజనములు, దానివలన గలుగులాభములు, అట్టివారికీ లోకములోగల గౌరవము మున్నగువానిఁగూర్చి తెలుపుట కెప్పు డర్థపద్ధతిని ప్రారంభించుచున్నాఁడు:—

ఆ. అధముఁ డైనమనుజుఁ డర్థవంతుం డైన
నతనిమాట నడచు నవనిలోన
గజపతింట నున్న గవ్వలు చెల్లవా? వి...293

లోకములోని ప్రతివారికిని ధనము సంపాదింపవలసియుండుట ముఖ్యమగుపని. ఎక్కువతక్కువ లన్నియును ధనమువలననే నిర్ణయింపఁ బడుచుండును. ఎంతటినీచుఁడైనను ధనముగలవాఁడైనచో నతనిమాటకే తక్కిన యందఱికంటె చెల్లుబడి అధికముగానుండును. ఎట్లందురా? పరికించుడు. గవ్వయెంత

జేయునువెల ? ఆగవ్వలు అనఁగా: పనికిరానివే గజపతి పరి పాలనములో రత్నములవలె చెల్లుటలేదా ? అట్లే.

ఆ. అధికభుక్తిచేత మొదటసొమ్ముకు హాని
కుదువసొమ్ముకన్నఁ గొంతహాని
మొదటిపక్షమునను మూలకర్తకు హాని, వి...

ధనమును సంపాదించినతరువాత వ్యర్థముగా ఖర్చుసేయఁ గూడదు. ఎట్లైనను సంపాదించినదానిని నిలిపికొనవలయును. కొందఱు సంపాదించినసొమ్మును అతివ్యయముచేసి తిన మొదలు పెట్టెదరు. అందుచేత మూలధనమున కెక్కువనష్టము గలుగును. ఇఁకఁగొందరు కుదువయుంచుకొనుట నాచరింతురు. ఇట్లు కొంత ఖర్చు చేయుదురు. బుద్ధిమంతు లగువా రిట్లు సేయఁజనదు. మొదటిపక్షమం దిట్లుసేయుటవలనసంపాదకున కేహానిగలుగును.

ఆ. అప్పులేనివాఁడె యధికసంపన్నుండు
తప్పులేనివారు ధరను లేరు
గొప్పలేనిబుద్ధి కొంచెమై పోవురా, వి...295

లోకములో భాగ్యశాలి యనఁగా సంపాదించువాఁడు భాగ్యశాలి గాఁజాలఁడు. ఎవ్వఁడు తాను సంపాదించినదానిని వ్యర్థముగా ఖర్చుసేయఁడో, అధికముగా నప్పులను తీయఁడో వాఁడే సంపన్నుఁడగును. అప్పుసేయుట గొప్పతప్పు. సామాన్యముగా తప్పుసేయనివారు కనబడరు కాని యోగ్యతాయోగ్యత నరయని బుద్ధిమంతులకు ఇట్లు చేయుటవలన చులకదనము

గలుగును. కావున బుద్ధిమంతుఁ డర్థమును జాగ్రత్తగా కాపాడు కొనవలయును.

ఆ. అరయఁ దలుచు కల్లలాడెడువారింట
వెడలకేల లక్ష్మి విశ్రమించు
నీర మోటికుండ నిలువనిచందాన, వి... 296

గృహస్థుఁ డైనవాఁ డసత్యములను పలుకరాదు. ఆరీతిగా తఱచుగా నసత్యములు చెప్పెడి వారిల్లు దరిద్రదేవతకు వాసస్థానము. అట్టివారియింటినుండి లక్ష్మి వెళ్లిపోకనిలుచునా? నిలువదు. ఎట్లని యందురా? చూడుఁడు. ఓటికుండలో నెన్ని నీళ్లుపోసినను నిలువగలవా? చాలవుగదా! అట్లే అసత్యవాదుల కైశ్వర్యములుండవు. కావున ధనికులు కాఁగోరువా రసత్యము నాడుటను మానుకొనవలయును.

ఆ. అర్థవంతుసొమ్ము నాసింతు రర్థులై
యర్థి కీయ సొమ్ము వ్యర్థమగును
వ్యర్థ మైనసొమ్ము వ్యర్థులఁ జేరురా, వి... 297

లోకుల కొకదుస్స్వభావ మున్నది. ఎవ్వనికైన నొక్కనికి ద్రవ్యము చేకుఱిన వీరందరును కష్టముసేయుటను మానివైచి ఆధనికునిచుట్టును యాచకులై మూగి వానిధనమున కాసపడియెదరు. ఇట్టివారికి ధనము నీయఁగూడదు. ఇచ్చినయెడల నీసొమ్ములు కష్టములేక వచ్చిన సొమ్మేగదా యని దుష్కార్యముల వినియోగించెదరు. కావున బుద్ధిమంతుఁడైన మనుజుఁడు వ్యర్థము

లగుఖర్చులను సేయక ధనమును జాగ్రత్తగా కాపాడుకొన వలయును.

ఆ. ఆఁడువారిగన్న నర్థంబుఁ బొడగన్న
సారమైన రుచులచవులఁ గన్న
అయ్యగారికైన నాశలు గలుగవా? వి... 298

మేము గురువులము, మేము సన్యాసులము, మేము విరాగుల మని చెప్పుచు తిరిగెడి యయ్యవార్లకైనను ధనముమీఁది యాస పోనేరదు. ఆహా! ధన మెంతవశీకరణౌషధము. ఇట్టి జనవశ్య మును చేయునట్టి వీలోకమునఁ గొన్నిమాత్రమే కలవు. వానిలో నన్నిటికంటె ధనమధికము. ధనము పొడఁగాంచిన కోరనివా రరుదు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. ఆఁడువారిని చూచినను, ధన మును చూచినను, రుచిగలపదార్థములఁ జూచినను ఎంతటివారి కైన కాంక్షగలుగును. కావున ధనములను జాగ్రత్తగా కాపాడు కొనుము.

ఆ. ఆపదందుఁ జూడు మారయ బంధుల
భయమువేళఁ జూడు బంటుగుణము
పేదపడ్డవెనుకఁ బెండ్లముమతిఁ జూడు, వి ...

ముందువెనుకలఁజూడక బంధువుల ముఖస్తుతుల కుబ్బిపోయి ధనమును వ్యర్థముగా ఖర్చుసేయకుము. ఈబంధువులు నీ కాపద గలిగినప్పుడు నీవంక గన్నెత్తియైనఁజూడరు. ఇట్టివారి నెఱఁ గొందఱిని జూడుము. బుద్ధిమంతుఁడవగుము. బంధువులందరును నిజమగు ప్రేమగలవారని నమ్మెదవేని పరీక్షింపుము. ఆపదలలో

బంధువులను, భయసమయములలో బంటులను, పేద యైనతరు వాత పెండ్లము చేయు ఆదరమునుచూచి జాగ్రత్తగా మెలంగుము.

ఆ. ఆశచేత ధనము నార్జింపఁగానేల
మట్టి క్రిందఁ బెట్టి మఱువనేల
ధనము పోవువెనుక ధర్మం బదేలరా? వి...300

కొందఱు తెలివిలేక అత్యాశపడి సంపాదింపలేక ధనము సంపాదించెదరు. అటుతరువాత దానిని తగునట్లు లనుభవింపక ముం దెప్పుడో ధర్మమును సేతమనిమఱియుచు మంటిలో పూడ్చెదరు. తరువాత పూడ్చినదానిని మఱచి పోయెదరు. ఆహా! ఎంత తెలివితక్కువ! తనధనమంతయును మట్టిపాలైపోయిన తాను చేయఁదగినధర్మమేమున్నది? అథవా ఉన్నదనినను ఆపాడుధర్మమువలన ప్రయోజనమేమి? కావున ధనమును జాగ్రతగా కాపాడవలయును.

ఆ. ఇంటిలోనిధనము నిది నాది యనుచును
మంటిలోన దాఁచు మనుజీవి
కొంచుబోఁడు వెంట గుల్లకాసును రాదు, వి...

ధనమును సంపాదింపవలసియుండుట ముఖ్యము. సంపాదించిన దానిని సద్వినియోగము చేయుట అంతకంటెను ముఖ్యము. బుద్ధిలేనివాఁడీసమాచారమును తెలిసికొనలేక మూర్ఖుఁడై ఇంటిలోనున్న ధనమునుచూచి 'ఇది నాది, ఇది నాది' యని మట్టిలో దాచును. కానితానుచచ్చిపోవునప్పుడు తన వెంట నేమైనను తీసికొనిపోఁగలఁడా? లేక ఆధనము తన వెంట నేమైన గుల్లకాసైనను

రాఁగలదా? లేదనిభావము. కావున ధనమును సంపాదించి సద్వినియోగమును చేయవలయును.

ఆ. ఇరుగుపొరుగువారి కెనయుసంపదఁ జూచి
తమకు లే దటన్న ధర్మమేమి
ధర్మమన్నఁ ద్రోల్లి తన్నుక చచ్చిరి, వి... 302

ధనముగలుగుట పుణ్యాత్మునికి కాని సంభవింపదు. దరిద్రులు దీనిని తెలిసికోలేక తమ యిరుగుపొరుగున నున్నధనికులనుచూచి మిక్కిలి దుఃఖపడుచుందురు. ఇట్లు దుఃఖించినందువలన ఫల మిసుమంతయును లేదు. ఏలయని యందురా? పూర్వజన్మమున ధర్మముసేయక నీజన్మములో నేదియు గలుగదు. ఈదరిద్రులు పూర్వజన్మములో ధర్మముపేరు సెప్పిన తన్నుకొని చచ్చునంత బాధనొంది ధర్మముసేయక పోయిరి గదా? ఇప్పుడు వీరి కెట్లు లభించును. పుణ్యాత్ములకు గాని ధనము లభింపదు.

ఆ. ఇహమునందు చాల యిడుములు పడినను
బడుగు పొందగలఁడె పరమపదవి
పేద కనుపుపడునె పృథివిపై భాగ్యంబు, వి...

పూర్వజన్మమునందు చేసినపుణ్యములవలనఁ గాని ధనములు చేకూరవు. ఎట్లనఁగా: ఈజనలోకమునందుపుట్టి యెన్నెన్నిటినో పడరానిపాటులను బడియును నిర్భాగ్యుఁడు పరమపదమును అనఁగా: మోక్షమును పొందఁగలఁడా? లేడుగదా! అట్టులే పేదయై పుట్టినవానికిఁ గూడ పూర్వమునఁ దాను పుణ్యము చేయనికారణమున భాగ్యము కలుగదు.

ఆ. ఇహమున సుఖియింప హేమతారకవిద్య
పరమున సుఖియింప బ్రహ్మవిద్య
కడమవిద్య లెల్ల గల్ల మూఢులకురా, వి...

ఇహలోకము పరలోకము నని రెండేరెండు లోకము లుత్తమములు. స్వర్ణవిద్య(అనఁగా బంగారుచేయుట) బ్రహ్మవిద్య యని. రెండేరెండువిద్యలు సుఖకరములు, అందులో స్వర్ణవిద్య ఈలోకములో సుఖింపఁగలుగుట కుపయోగించును. బ్రహ్మవిద్య పరలోకమునసుఖములనొందుట కుపయోగించును. కావుననివియే అందరిచేతను గౌరవింపఁదగినవి తక్కినవన్నియును విద్యలే కావు. అసత్యములు. అట్టివి మూఢులకే గాని యుత్తములకుతగినవికావు.(వేమనస్వర్ణము చేయుటలో నేర్పరియనియాతనిగూర్చి వాడుకలుగలవు. ఇతరవస్తుసమ్మేళనముచే లోహమును బంగారుగాఁ జేయవచ్చునని వేమన తనపద్యములలోఁ బలుమాఱు ఘంటాపథముగఁ జెప్పియున్నాఁడు. హేమకారవిద్యనిప్పటివారలు తిరస్కరించినను పూర్వమిదియాచరణములోనున్నటుల, రసవాదశైవాగమము, మంథానభైరవము, రసార్ణవము లోనగు గ్రంథములలోఁ గలదు. వేధలు నాలుగువిధములనియుం స్పర్శవేధ, ధూమవేధ, శబ్దవేధ, కుంతవేధయను నాల్గుభేదములచే బంగారు సృజింపవచ్చునని రసరత్నాకరమునఁ గలదు. వేమనచెప్పుస్వర్ణకారవిద్య మఱియొకవిధమైనది.)

ఆ. ఇహమునందు సుఖము లింపార లేదట
పరమునందు సుఖముఁ బడయు టెట్లు

ధనములేక సుఖము తన కెట్లుకలుగురా? వి...

ద్రవ్యవంతులకే ఇహపరములుగాని ద్రవ్యహీనుల కవిలభ్యములుకాఁజాలవు. ఎటులన ఈలోకమున ద్రవ్యవంతుఁడైసుఖపటువాఁడే త్యాగముజేసి పరులకు ధర్మార్థము ధనము నొసంగి పరలోకమునందు మోక్షసుఖమును పడయఁగలుగును. ద్రవ్యహీనుఁడన్ననో, ఈలోకమున నెట్టిసుఖములఁబడయలేఁడు. పైగ నీలోకమున దానముచేయకపోవుటచే వానికిఁబరలోకసుఖము లేదు. కావున ధనవంతుఁడగువాఁడే యిహపరసౌఖ్యములఁబడయనర్హుఁ డనిభావము.

ఆ. ఈఁత కన్న లోఁతు నెంచంగఁ బనిలేదు
చావు కన్న గీడు జగతిలేదు
గోఁచిపాఁతకంటె గొంచెం బికనులేదు, వి. 306

సాహసముగలవానికి లోకములో దుష్కరమైనదేదియు లేదనుట నిశ్చయము. ఈఁతగానికి లోఁతుభయములేదు. చావునకుఁ దెగించినవానికిఁగీడువలని వెఱవుండదు. గోఁచిపాఁతరాయనికి దరిద్రభయముండదు. సాహసశాలికెట్టిభయముగూడనుండనేరదు. ఎట్లనఁగా; ఈఁతకంటె లోఁతులేనియట్లులును, చావుకంటెను కీడుటలేనియట్లులును.

ఆ. ఉచితవంతుఁడైన నుద్యోగపరుఁడైన
సంపదమరియున్న సమయముననె
పసుల కుపకరించి పాలింప గల్గును, విశ్వ... 307

ఎంత యుచితముగా నడచువానికైనను, ఎంతటిగొప్పయుద్యోగము గలవానికైనను ధనములేకయున్నను జరుగుట కష్టము. సంపద లున్నయెడల తానందఱికి నుపకరింపవచ్చును. పరోపకారమను పవిత్ర కార్యమునకుఁ గూడ ధనావశ్యకత్వ మెక్కుడుగా నున్నది. ధనములేకయున్న నెట్లు పరుల కుపకరింప నేర్చును. ఎట్లు పాలింపగలుగును? కావున బుద్ధిమంతుఁడు ధనము నార్జింపవలయును. ధనవంతుఁడై పరోపకారములు చేయవలెను.

ఆ. ఉన్నయంత మనుజు డుపకారి గాలేక
కన్ను కాన డంచు ఘనుఁడు వల్కు
దీనుఁడైనతనకు దిక్కెవ్వరగుదురు? వి... 308

కొందఱు జనులు ధనికుఁ డగువానియొద్దఁ జేరి వాఁడు గూడ తమవలె నొకసోమరిగా నుండలేదని వానిని పరిపరివిధముల నిందింప మొదలుపెట్టుదు. ఇట్టిఘనుఁడు ధనికులను "ఉన్నంతటిలో కొంచెమోగొప్పో యుపకారము చేయుటకు ధనికునికి కృత్యము. కాని ఉన్నంతవఱకు ఉపకరింపక కన్నుగానక తిరుగుచుండు" నని నిందించునేగాని ఈధనికుఁడు దరిద్రుఁ డగునప్పుడీతనితకి దిక్కెవ్వరగుదురో?యనియోచింపఁడు. కావున స్తోత్రప్రియులమాట విని ధనము నతిగా వెచ్చింపవలదు.

ఆ. ఉప్పులేనికూర యొప్పదో రుచులకు
పప్పులేనితిండి ఫలములేదు
అప్పులేనివాఁడె యధికసంపన్నుఁడు, వి...309

జ్ఞానమున్నను లేకయున్నను ఇతరములగు నావశ్యకవస్తువు

లనేకము లున్నను, లేకయున్నను, అప్పుతీసిపప్పన్నముతినవలయు ననికొందఱు కోరెదరు. ఎంతవెఱ్ఱి! కూరలో నుప్పుచాల దనుకొనుడు. అది రుచింపదా? ప్రతినిత్యమును పప్పులేక ముద్ద మ్రింగుడుబడదేమొ? ఇట్లు తెగతినుటగూడదు. బుద్ధిగలవాఁడు అప్పుదీయకయుండవలయును. అట్టివాఁడె సర్వసంపదలు గలవాఁడు.

ఆ. ఉర్వివారికెల్ల నొక్కకంచముఁ బెట్టి
పొత్తుఁ గుడిపి కులము పొలయఁ జేసి
తలను చేయిపెట్టి తగ నమ్మఁజెప్పరో! వి... 310

ఎట్లయినను ఎన్నిపనులయందు కష్టములను పొందియైనను మనుజు లందఱును కష్టపడి ధనార్జన చేయునట్లు బోధింపుము. ధనముయొక్క యావశ్యకత్వమును శ్రేష్ఠత్వమును తెలియఁజెప్పుము. ప్రపంచములోనివారి కందఱికి ఒకేకంచములో గుడువఁబెట్టి యైకమత్యమునుగలుపుము. కులభేదమునురూపుమాపుము. నెత్తి చేయిపెట్టి ప్రమాణముచేసి యిదియేసుఖకరమని జెప్పఁబ్రయత్నించుము.

ఆ. ఋణ మొసంగునాతఁ డినుఁడగు దొలుదొల్త
నదియు మరల నడుగ యముఁడగు నగు
అప్పుజేసి తీర్ప నఱియనివారికి, వి... 311

ఎవ్వనికైనను సరియే. ఎంతటియాపదయైనను సరియే. ఒకనికి అప్పునీయకుము. నీవప్పుఁగొనకుము. ఎందులకనియందువా? వినుము. ఋణము (అప్పు) నిచ్చువాఁడు మొదట సాక్షాత్తు లోకబాంధవుఁడే యగును. కాని దానిని తీర్పుమని మరల యడి

గినయెడ ప్రాణములఁ బెఱికికొని పోవు యమతుల్యుఁడగును. అప్పు జేయుటకు ముందుగా నాయప్పు నెట్టులు తీర్పఁగలుగుదుమా యని యోజింపవలయును. తీర్చుటను తెలియకున్న కష్టమగును. కావున అప్పునీయకుము, అప్పుగొనకుము.

ఆ. ఎంతభూమి దిరిగి యేపాటు పడుచున్న
నంటనీక ప్రాప్తి వెంటదిరుగు
భూమి క్రొత్తదైన భోక్తలు క్రొత్తలా?వి...312

ధనమును సంపాదించుట కను పేరుతో ఎన్నిఎన్ని దేశములు తిరిగినను,ఎన్ని పడరానిపాట్లుపడినను పూర్వకృతములేనిది లభింపదు గనుక దారిద్ర్యము వెంటనంటుకొని కలసిరానీయక తిరుగుచునే యుండును. దీనిని తెలిసికొనలేక వెఱ్ఱిలెక్రొత్తచోట్లకు తిరిగెదరు. ఇట్టివారు వెఱ్ఱి లెట్లని యందురా? చూడుఁడు. దేశములు క్రొత్తవియైన గీతలుక్రొత్తలా? కావున వదృష్టవంతులఁజూచి విచారము పొందవలదు.

ఆ. ఎద్దు మొద్దువాని కేలశాస్త్రంబులు
ముద్దునాతి కేల ముసలిమగఁడు
చద్దిమిగులనిల్లు సంసార మేలరా? వి... 313

సంసార మని చేయుచున్నప్పుడు అతిథి అభ్యాగతులపూజలను చేయుచుండవలయును. వీనిని చేయవలయుననిన ధనార్జన మవశ్యము చేసితీరవలయును. పోనీ ధనమే యక్కఱలేదు. అతిథిపూజలే యక్కఱలేదు. అని యందురా? అట్లయిన నాసంసారమెందులకు? నిష్ప్రయోజన మగును అని యర్థము. ఎట్ల

నఁగా: ఎద్దుమొద్దుస్వరూపికి వేదశాస్త్రము లెట్లు నిరర్థకము లో, వయసుగుబ్బెతకు పెద్దముసలిమొగఁ డెట్లు వ్యర్థమో, అట్లే చదిమిగులనియిల్లు వ్యర్థమగును. కావున ధనము నార్జింప వలయును.

క. ఎన్నాళ్లిలఁ దానుండును
ఎన్నాళ్లిల దానునేర్చి నెన్నిఁట వెలయన్
గొన్నాళ్లకుఁ దాఁ జనినను
మన్నాగద విద్యలెల్ల మహిలో వేమ!. 314

జీవిత మస్థిరమైనది. మానవజీవితమునకుఁ బరిమితియే త క్కువ. ఎన్నివిధములఁగాపాడినను గొలఁదికాలములో మరణిం చితీఱును. ఈస్వల్పజీవితములో విద్యాభ్యాసముతో నవస్థపడు చున్న నొక శాస్త్రమైన సాంగోపాంగమగుట యసంభవము. చచ్చిన పిమ్మట నీవిద్యలన్నియు నిష్ఫలము లగుచున్నవి గాన మోక్షవిద్య బాల్యమునుండి యార్జించుటయే కర్తవ్యము.

ఆ. ఓజమాలుమగువ ఓలిమాడలచేటు
పాటులేనిమగఁడు కూటిచేటు
పనికిమాలుదాసి బత్తెంబుచేటురా, వి... 135

కొందఱు డబ్బును దండుగచేసిదాసియనుపేరుతో కొందఱు సేవకురాండ్ర నుంచికొనియెదరు, వారివలన కల్గుగు నుపయో గముమాట నటుంతము. కాని ప్రతిదినము బత్తెముమాత్రము పాడగుచుండును. ఎట్లనఁగా :బుద్ధిలేనిపడఁతిని పెండ్లాడి, పెండ్లి ఖర్చు దండుయగునట్టులు. పాటుపడనిమగవానికి పెట్టెడి

యన్నము దండుగ యైనట్టులు. పనికిఁ బ్రాలుమాలు బానిస దానిని బెట్టుకొంటిమేని దానికిచ్చు బత్తెపురొక్క మంతయువృథాయ గును. మనుజుఁడు కూలివాండ్రపై నాధారపడి సోమరియైనచో నిల్లు గుల్లయైపోవును. కావున బుద్ధిమంతుఁడు ధనమును వ్యయ ముసేయుటయందు జాగ్రత్తగా నుండవలయును.

ఆ. కట్టుపేరు లోలిగట్టి చెప్పఁగరాదు
  కానరాక యున్నె కలిమితనము
  జంగమైనవాని జాతి గన్పడదొకో, వి... 316

కొందఱు తమ కెక్కుగా సంపదలున్నవని పురజనులకును ప్రేక్షకులకును తోపింపజేయుటకై వస్తువాహనముల నధికము గానలంకరించుచుందురు. ఇది పట్టి దేబెతన మని నాతలంపు. నిజ ముగాసంపద లున్నవారు అందఱికిని తెలిసియే యుందురు. వారి కలిమి ప్రయత్నము లక్కఱలేకయే ప్రకటితమగుచుండును. ఎట్లనియందురా? జంగముఅయినను జాతిగనుపట్టుట లేదా! యట్టు లే. కావున లేనిపోని వేషముల చేత డబ్బునశింపఁజేయఁదగదు.

ఆ. కడుపునిండ దవుడు గంపలోఁ బెట్టిన
  జన్నుఁబట్టనీక తన్ను గేదె
  వారకాంత లెట్లు వలతురో యూఱక! వి...

కడుపునిండ తవుడుబెట్టినను చన్ను ముట్టుకొననీయక గేదె తన్నుచునే యుండునుగదా! అట్లే వేశ్యకూడ తనివిదీఱ ధనము నొసంగుచున్నను తృప్తినొందక వలసివానిని కలఁతనొందిం చుచు 'నవితెమ్ము ఇవితె' మ్మని కసరి వెళ్లగొట్టుచుండును. దాని

వలనఁ గాముకుఁ డించుకేని సుఖమొందఁజాలఁడు. అట్టివేశ్య సంపర్కమున కాశించి చేతులార రొక్కమును పాడుచేసికొన వలదని వేమన చెప్పుచున్నాఁడు.

ఆ. కనకపర్వతమునఁ గాపురం బుండిన
 ననిమిషేశ్వరునకు నాసపోదు
 కనకకుండలములు కర్ణుని నడుగఁడా? వి...318

ధనము చెడ్డదియనియును ధనముపై నాశను విడువవలయు ననియు ననేకులు పెద్దలు చెప్పుచుందురేగాని తాము ఆచరించిన వా రొక్కరును లేరు. తెలిసినంతవఱకు దేవతలలో నైన నున్నారేమో? యని విచారించినయెడల లేరుసరికదా! దేవేంద్రు నంతటివానికిఁ గూడ నింకనుధనాశయే! ఆహా! ఏమిధనము! బంగరుకొండమీఁద కాపురముండినను ఇంద్రునికికూడధనాశయే! ఎట్లని యందురా? కర్ణునిజేరి కనకకుండలముల నడుగుటయే సాక్షి. కావున ధనమునందు విరక్తినొందవలదు.

ఆ. కనకమృగము భువిని కద్దు లే దనలేక
 తరుణి విడిచిపోడె దాశరథియు
 దైవమైన ధనము దలఁచుచుండెను గాదె,వి.

బంగారముపేరు చెప్పినతోడనే యెంతటి మహానుభావుల కైనను ఆశలు పుట్టును. అట్లు ఆశలేనివాఁడు లేడు చూడుఁడు. రామునంతటినిస్పృహుఁడు "బంగారపులేడివచ్చెను" అనియ న్నంతనే "ఓసీ! బంగారములేడి యుండునా?" యని యైన నాలోచింపక భార్యను విడిచి లేడివెంటఁ బరువెత్తిపోలేదా!

దేవుఁడైనను ధనమునే గోరుచుండును. కావున బుద్ధిమంతు లింతటి యావశ్యకవిషయమును వ్యర్థము పుచ్చకూడదు.

ఆ. కనక మున్నవాఁడు కాముఁడు భీముఁడు
మిగులఁ దేజమంది మెలఁగుచుండు
విత్తహీనుఁడైన వెఱ్ఱులలోనేటు, వి... 320

ఈకలికాలమున ధనవంతునకుఁగలగౌరవము ఎంతటివానికిఁ గూడలేదు. ధనమాహాత్మ్యమే మోగాని లోకమున ధనవంతుఁడే మన్మథునికంటెఁ జక్కనివాఁడు వాఁడే కలియుగ భీమావతారుఁడు. వాని గొప్పతనమునకు సాటియేలేదు. సర్వశక్తిసంపన్నుఁ డగు బీదవాఁడు వెఱ్ఱివాండ్రలో మొదటివాఁడుగ గణింపఁ బడుచున్నాఁడు.

ఆ. ఉన్నఘనతఁబట్టి మన్నింతురేగాని
పిన్న పెద్దతనము లెన్నఁబోరు
వాసుదేవు విడిచి వసుదేవు నెంతురా? వి...321

లోకులు మనుజులను వారివారికిఁగల వివేకాదులఁబట్టి గౌరవింతురుగాని వయస్సునుబట్టి యెప్పటికి గౌరవింపరు. లోకులు పెద్దవాఁడును దండ్రియు నగువసుదేవునిఁదలంపక వాని కుమారుఁడగు శ్రీకృష్ణునే ధ్యానించుచున్నారు. కాన వయస్సునుబట్టి గౌరవమురావలయుననుకొనుట వృథాయగుచున్నది.

ఆ. కనియుఁ గానకుండుఁ గదలింపఁ డానోరు
వినియు వినకయుండు విస్మయంబు
సంపద గలవాని సన్నిపాతక మిది, వి... 322

ధనముగూర్చుటయు సద్వ్యయము చేయుటయు నిహపరదాయకమే గాని ధనగర్వమున నొడలుమఱచి లోకోపకారముగ వర్తించుట మిగులనక్రమము. కొందఱు ధనవంతులు బీదవాని చూడఁగనే యేమి యడిగి పోవునోయని వేషభాషలచే నిరుపేదయని నిశ్చయించికొని చూచియుఁ జూడనటుల వర్తింతురు. వాని మొఱవినియు విననటుల మెలఁగుదురు. ధనవంతుఁడిటుల సన్నిపాతరోగమును దెచ్చిపెట్టుకొనును. ఇదియెంత యక్రమమో యూహింపుము.

ఆ. కన్నెమీఁది యాస కనకంబుపై నాస
లేనివాఁడు పుడమి లేనివాఁడు
కలిగెనే నతండు కానంగ రాడయా, వి...323

సర్వమును తెలిసినవార మని లోకులు కొందఱు "కనకము నతిగాసంగ్రహము సేయరాదు. ఇదియ బుధులకు కర్తవ్య" మని ధర్మోపన్యాసములు గావించుదురు. విచారించితిమేని నిజముగా కన్యకలపైనగాని కనకముపైనగాని యాశలేనివాఁడీభూలోకములో నెక్కడను లేనేలేదు. ఒకవేళ యుండునని యనుకొందమన్నను నాతఁడిట్టులు వీరివలె పెనురచ్చలపైనను పెంటకుప్పలమీఁదను కనఁబడనే పడడు. కాంతాకనకముల నాశించుటదోషముకాదు. మానవజాతికి సహజముగాన ధనము నార్జింపుము. దానిని ధర్మార్థముగా వినియోగము చేయుము.

ఆ. కమ్మరీనిదుడుకు కార్యవినాశంబు
వడ్లవానిదుడుకు వాలపిడుగు

కాసెవానిదుడుకు కాకుత్స్థు బాణంబు, వి...324

అధికారముకూడను ప్రపంచమునందలి వస్తువులన్నిఁటి కంటె ద్రవ్యమునకే యెక్కువగా గలదు. ఎట్లనియందురా? చూడుఁడు. కమ్మరపనిచేయువాఁడు కుపితుఁడై పనిసేయకున్న పని నిలిచి పోవును. వడ్లవాఁడు (అనఁగా కొయ్యలను చెక్కెడివాఁడు) సరిగా పనిచేయకపోయిన దినగండము వచ్చినట్టు లుండును. రాజునాశ్రయించియుండు కాసావానికిఁ గోపము వచ్చి సాధింపఁ బూనినచో రామబాణమువలె తత్క్షణమే తగిలి వచ్చును.

ఆ. కర్ణుఁ డొకఁడెగాని ఘను లెవ్వరును లేరు
దానశీలుఁ డంచు తలఁపఁబడెను
తలఁప ధనము కర్ణు దాతఁ జేసెను సుమీ, వి...

సూతకులములో పుట్టినవాఁడైనను ధనముగలిగినందువలననే కదా "లోకములోన దాతయన్నను ఘనుఁడన్నను ఇనసముఁ డన్నను గర్ణుఁ డొక్కఁడే గాని మఱియొక్కఁడు లేడు" అని కర్ణుఁడు తలఁపఁబడెను. ఆహా! ధనపుమాహాత్మ్య మెంతటిదో చూడుఁడు. కర్ణుని కింతటి యుత్కృష్టతను యశంబును ఇచ్చినది ధనమొక్కటేసుమీ! కావున బుద్ధిమంతుఁడైన నరుఁడు ధనము నార్జింపఁ బ్రయత్నంబు సేయవలయును.

ఆ. కలిగినమనుజుండు కాముఁడై సోముఁడై
మిగుల తేజమునను మెఱయుచుండు
విత్తహీనుఁడైన నుత్తసన్యాసిరా, వి... 326

ధనము కలిగినమనుష్యుఁడే సకలలోకములలో నుత్తముఁ డగును. ఇట్టిమనుజుఁడే రూపములేకున్నను కాంతిలేకున్నను మన్మథుఁడై చంద్రుఁడై తేజోవంతుఁడై వెలయుచుండును. ఇంక ధనము లేనివాఁడో విత్తహీనుఁడై వెఱ్ఱివాఁడై గోచియు మొలత్రాడును లేని సన్న్యాసియై పోవును. కావున ప్రతివారి కిని ధన మార్జింపవలసియుండుట యత్యావశ్యక కార్యము.

ఆ. కలిగి ధర్మ మీయఁ గానివారును
కలిగి తినక చాల గ్రాఁగువారు
కలిమి నేచటఁ జూడఁ గానక చెడుదురు, వి.

తమకు లేని యప్పుడు సరియే. ఉన్నయప్పుడైనను పట్టుమని బ్రాహ్మణునికి పదికాసులను ఈయలేనివారును, ఒకరికీయకున్నను తామైన తినియెదరేమొ! యన నట్లును గానివారును ఇఁక పైనివచ్చు జన్మజన్మములకును సంపదను కనులతోఁ జూచెడి భాగ్యమును నోచుకొనక వ్యర్థులై చెడిపోవఁగలుగుదురు. కావున తాను ఆర్జించి వల్లనైనంతవఱకు ఒరులకిచ్చిగాని తా నను భవించిగాని యుండుట ధనికునకు చేయఁదగిన కృత్యము.

ఆ. కలిమి యున్నవానిఁ గని పట్టి నిచ్చిన
మనువుపొంగుపాలు మఱిగినట్లు
లోన నిగిరి కలిమి లొట్టపోయెడునొక్కో, వి...

లోకములో బుద్ధిమంతు లగనరు లుందురేని, సంబంధ బాంధవ్యములను చక్కఁగా విచారించి సంపదగలిగినవానికే తన కొమరిత నీయవలయును. అట్లుఇచ్చినయెడల వారిబాంధవ్యము

(అనఁగా చుట్టఱికము) పాలుమఱిగినట్లు మఱిగి సారవంతమై యొప్పునేగాని ఇగిరిపోయి కుండ కంటికొని పోవునట్టులు కానేరదు. కావునఁ బ్రతిమనుజుఁడు ధనికులనే యన్వేషింపవలయును.

ఆ. కలిమి కలిగియుండి కఠినభావముఁ జెంది
తెలియలేరు ప్రజలు తెలివిలేక
కలిమి వెన్నెలగతిఁ గానంగ లేరయా,వి...329

బుద్ధిమంతులు సంపదలు వచ్చినవని పొంగిపడరు. బుద్ధిహీను లన్ననో తమకు కలిమి గలిగినదని బిఱ్ఱబిగుసుకొని యెవ్వరితోఁడఁగూడ మాటలనాడక, స్వయముగా తెలిసికొనఁజాలక చెడిపోయెదరే కాని, కలుములు వెన్నెలరాత్రులఁ బోలి శాశ్వతములు గావని తెలిసికొనఁగాఁ జాలరు. కావున తనకు సంపదగలిగెనని పొంగి యొక్కదినముననే కర్చు చేసి పశ్చాత్తాపవిచారము నొందవలదు.

ఆ. కలిమి కలిగెనేని గాముఁగాఁ జూతురు
లేమిచేతఁ జిక్క లేము లధిపు
మనసువంటివాని మాలఁగాఁ జూతురు, వి. 330

ప్రపంచములోని తక్కినవస్తువు లున్నను లేకున్నను సంపదలుండినయెడల స్త్రీలు వానిని మన్మథునిగా నెంతురు. ఇఁక నొకవేళవానికే దారిద్ర్యము వచ్చెనా ఆస్త్రీలు వానిని మన్మథునితో సమాన మగురూపరేఖావిలాసములు కలవాఁడైనను మాలవానినివలె దూరముగాఁ బాఱఁజూతురు. కావున ధనము సర్వశ్రేయములకును తావలము. దానినే యార్జింపవలయును.

ఆ. కలిమి గలుగ సకలకులముల కెక్కువ
కలిమి భోగభాగ్యములకు నెలవు
కలిమి లేనివానికుల మేమి కులమయా ? వి...

సంపదయే యన్నిగుణములకును మూలకారణ మగుచున్నది. ఎట్లనియందురా? చూపెదను. సంపదయే సమస్తములగుకులము లకంటె నెక్కువకులమును తెచ్చుచున్నది. సంపదయే తాను గోరినసమస్తభోగభాగ్యములకు పట్టుగొమ్మ. ఇట్టి సంపద లేనివాని జన్మము వ్యర్థము. అట్టివానిభాగ్య మేమిభాగ్యము? కుల మేమి కులము? అనఁగా: సంపదలు లేకున్న నంతయును వ్యర్థము.

ఆ. కలిమిఁ జూచి యీయఁ గాయ మిచ్చినయట్లు
సమున కీయ నదియు సరసతనము
పేదకిచ్చుమనువు పెనవేసినట్లురా, వి... 332

కొందఱు ఐశ్వర్యలాలసులు తమకుమార్తెలు దమకంటె గొప్పవారికిచ్చినచో బిడ్డసుఖపడుననియుఁ దమకు గౌరవమని యు ముఱియుచుందురు. నిజము విచారించినచో కలిమిగలవానికి బిడ్డనిచ్చుట తనయొడలు ఇతరునకుఁ గోసి యిచ్చుటవంటిది. సమానస్థితిగలి గలవాని కిచ్చుట కొంతవఱకు సరసముగానుండును. పేదవానికిఁ బిల్లనొసంగుట పెనవేయుటవంటిదిగాన సిరుపేదలతోడి బాంధవ్యమే శ్రేయస్కరము.

ఆ. కలిమినాఁడు మగని గామించి చూచును
లేమిఁ జిక్కునాఁడు లేవకుండు
మనినమగనినైన మడియంగఁ జూచును, వి. 333

అర్థములేనివాఁడు వ్యర్థుఁడు. అట్టివానిని పిచ్చికుక్కలు కూడ నొల్లవు. ఇఁక పెండ్లి మిష్టపడ దని వేఱుచెప్పవలయునా? చూడుఁడు. అర్థములపట్ల భార్యస్వభావ మెట్టిదో? సంపద గలిగినయెడల మగనినత్యంతము ప్రేమతోఁ జూచును. లేనివాఁడు చూచినను చూడనట్టులు నటించి లేవనైనను లేవదు. పైపెచ్చు ఇట్టిమగనిచేత నేమిప్రయోజన మిట్టివాఁడు బ్రదికియుండుటకంటె చచ్చిన బాగుండుననని కోరును. కాఁబట్టి శ్రేయఃకాము లర్థముల నార్జింపవలయును.

ఆ. కాంచనంబుపైనఁ గాంతలపైనను
బహ్మకైనఁ బుట్టు రిమ్మతెగులు
తోయజాక్షువిడుచు దొరయెవ్వఁడును లేఁడు, వి.

బంగారముపైని ఆసలేనివాఁడు ముల్లోకములలో నెక్కడను లేఁడని గట్టిగా చెప్పఁగలము. ఇఁక వీరి వారి సమాచారములేల? లోకముల నన్నింటిని పుట్టించిన బ్రహ్మకైనను గానిండు. బంగారముగాని పడఁతిగాని కన్నుల కగుపడినవెంటనే వలయునని వాంఛ కలుగునే కాని వలదని కలుగదు. ఆఁడుదానిని విడుచుప్రభు వెచ్చటను లేనట్లే అర్థము నాశింపనివాఁడును లేఁడు. కావున జాగ్రత్త వహించి ధనమును కాపాడుకొనవలయును.

ఆ. కాంచనంబుమీఁది కాంక్ష మోహ మటంచు
విడువలేరు దాని విబుధులైన
కాంక్ష లేనివారు కానఁగా రారయా, వి...335

బంగరుపై నాసయుంచికొనుటకు యజ్ఞానమనియును, ఆయాసను పోఁద్రోలని యంతవఱకు జనుఁడు మోక్షమున కర్హుఁడు కాఁడనియు కావున నవశ్యము విసర్జించి వేయవల యునని విద్వాంసులు చెప్పుచుందురు. కాని ఎంతటి విద్వాం సులైనను బంగారముపైని కోర్కిలేనివారు ఎక్కడనైననుండిరే మొ? యని వెదకిచూచినను కానరాకయున్నారు. కాఁబట్టి తెలివితక్కువచేత ధనముకొరకు యపరిమితముగా వెచ్చించి చెడిపోవలదు.

ఆ. కావవలయు ధనముఁ గాంత నెల్లప్పుడు
కావలేనివాఁడు చావవలయు
కాపులేనిదాని కాపుర మడుగనా? వి. 336

పురుషుఁడై పుట్టినందుకు సంపాదించు ఫలము పేరే పురుషా ర్థము. పురుషార్థముగోరు ప్రతిజనుఁడునుపధిగా పడఁతిని భాగ్య మును జాగ్రత్తగా కాపాడవలయును. ఈరీతిగా కాపాడ లేనివాఁడు వ్యర్థుఁడు. అట్టివాఁడు బ్రదికియుండుటకంటె చచ్చుటమేలు. కాపులేక యిల్లాలిని విడిచినవానికాపురము, ధనమును మితిలేక వెచ్చించినవాని కాపురమునుగూర్చి చెప్ప వలసినదేలేదు.

ఆ. కుడువఁ గూడు లేక కూడఁబెట్టఁగ లేక
విడువ ముడువ లేక గడన లేక
నడువ సాగకున్న నడపీనుఁగందురు, వి... 337

ధనహీనుని బ్రతుకెంతనీచమైనదో! చూడుఁడు. తనకు తిను టకు అన్నముకావలయుననిన దొరకుట దుర్లభము. తా నొక

నికి పెట్టవలయుననిన నంతకంటె నుండదు. పోసి ఇట్టికాపురము వదలివైచునేమొ? యనుకొందమన్నను విడువఁజాలఁడు. కాపురము స్వాధీనముచేసికొని గడుపుటకు చిల్లిగవ్వయైన ఆర్జన ముండదు. ఇఁక నాపైని దినము గడచుటయే కష్టమగుచుండును. ఇట్టివానిని లోకులు చూచినప్పుడు నడపీనుఁగు అని నిందింప మొదలుపెట్టెదరు. కావున లోకనిందకు భయంపడియైనను ధనము నార్జింపుము.

ఆ. కులము గలుగువారు గోత్రంబు గలవారు
విద్యచేత విఱ్ఱవీగువారు
పసిఁడి గల్గువాని బానిసకొడుకులు, విశ్వ...333

"మాది సద్వంశము. మాది గొప్పగోత్రము. లోకములోని యందఱికంటె మేము హెచ్చువారము" అని కొందఱును, "అన్నివస్తువులనుమించినది విద్య. విద్యతో సమాన మీలోకము లోలేదు. మేము విద్య నార్జించితిమి. మాతో సమానులు లేరు" అనికొందఱును గర్వముచే విఱ్ఱవీగుచుందురు. ఆహా! ఏమి వీరి తెలివితక్కువ. ఈకులముగొప్పవారలు గోత్రాలవారు, విద్యాధికులు ధనములేమిని అందఱును భాగ్యవంతుని దాసీపుత్త్రులతో సమానులగుదురు. కావున ధనమార్జింపుము.

ఆ. కులము లేనివాఁడు కలిమిచే వెలయును
కలిమి లేనివాని కులము దిగును
కులముకన్న నెన్నఁ గలిమి ప్రధానంబు, విశ్వ.339

లోకములో నభిమానమును బుట్టించు వస్తువులు రెండు.

ఒకటి కులము, రెండవది కలిమి. గుణవంతుఁడైనవాఁడు కులము కంటెను కలిమినే ముఖ్యముగా చూడవలయును. ఎట్లనఁగా:—కులము తక్కువయగువాఁ డుండినచో వాఁడు సంపదచే నుత్తమకులుఁడగును. ఇట్లే కలిమి తక్కువవాఁడు కులముచే హెచ్చగు ననవలదు. అట్లెన్నడు కాదు. కలిమి లేకపోయిన కులము తక్కువయగును. కాఁబట్టి కులము కలుములలోఁ కలిమియే ప్రధానము కావున కలిమి నార్జింపుము!

ఆ. కులుకుగుబ్బఁ జూపి గొబ్బున వలపించి
చేతికాసులెల్లఁ జేరఁదీయు
నతను చేతికత్తు లమరంగఁ గాంతలు, వి...340

ధనముగలవాని నెక్కడ నెవ్వరైనను చేరఁదీసి ద్రవ్యము నపహరింపనే చూచుచుందురు. కావున జాగ్రత్తను వహించి యట్టిజారిణులమాయలంబడక కాపాడుకొనవలయును. ధనాశగలజారిణులకుసిగ్గుఎగ్గులుండవు. జనులనుతమవశముచేసికొనుటకు చన్నులసొగసుఁ జూపి వలపింతురు. చేతిలోనికాసులనన్నిటిని గ్రహింతురు. స్త్రీలు మన్మథునిచేతిపదనుకత్తులవంటివారుగాన వారిని జేరదీయుట అపాయకరము.

ఆ. కూరలేనితిండి కుక్కతిం డనిపించు
మాఁలులేనితిండి నూలతిండి
ధారలేనితిండి దయ్యపుతిండిరా, విశ్వ... 341

డబ్బులేనివారికి సౌఖ్యము లెట్లువచ్చును? ఎట్లు జీవింపఁగలుగుదురు? ధనికులు కానివారలు బ్రదుకుటలేదా? యని య

నెదరేమొ? సరి. ఇదియా, తిండితిప్పలు లేక మాడిచచ్చుట యాగొప్ప? అట్టివానితిండియు నొకతిండియా? కాదు. కూరలేని భోజనము కుక్కతిండితో సమానము. మాఱులేనితిండి మాలని తిండితో పాటి. ఆజ్యధారలేక యన్నముఁ దినుట దయ్యపుతిండి. కావున భోగముల కాసించువారు ముందుగా ధనమునుసంపా దింపవలయును.

ఆ. కూలినాలిఁ జేసి గుల్లాముపనిచేసి
తెచ్చిపెట్ట నాలు మెచ్చుచుండు
లేమిఁ జిక్కువిభుని వేమాఱుదిట్టును, విశ్వ...

గయ్యాళిభార్య మగనినిబెట్టునవస్థలకు మేరలేదు. మగఁడు దేహమువిక్రయించుకొని బానిసతనముతోనైనధనము తెచ్చెనేని గయ్యాళిపెండ్లము నామగనివంటివాఁడు లేఁడని కొనయాడ సాగును. దరిద్రావస్థలో మగఁడుండి సంపాదింపనిచో వానిని దిట్టి దిగబాఱఁబోయసాగును.

ఆ. కోమటి మదిఁ గోరు క్షామమే యెల్లెడ
వైద్యుఁ డొరుల కెపుడు వ్యాధిఁ గోరు
ఊరివాఁడు ధనికుఁ జేరఁగాఁ గోరును, వి...

ఊరిలోనివారందఱు ఎంత గొప్పవారైనను ధనికు నాశ్ర యించికొనియె బ్రదుకఁజూతురు. ఇట్లగుట సహజము. ఎట్లు లని యడిగెదరా? చూఁడుఁడు. కోమటి తనవర్తకము వృద్ధినొం దు నను నాశచే కఱవునేకోరుచుండుట లేదా? వైద్యుఁడు తన వైద్యమే ప్రసిద్ధిఁజెందవలయునని లోకులకందఱికిని రోగములు

రావలయు ననికోరుటలేదా? అట్టులే వాడలోనివారు తాము ఇతరులధనము నపహరింపవలయునని యత్నించుదురు.

ఆ. చదువులందుఁ బాడి సౌఖ్యములందును
పెదవులందు రాజ్యపదవులందు
నాశ లుడిగినట్టి యయ్యలు గలరొకో, విశ్వ...

ధనాశలేనివారు తెలియుచుగా లేరనుటకంటెను లేనేలేరని చెప్పుట యుత్తమము. ఏలయనియందురా? చదువులు, సంపదలు, ఆభరణములు, పొలతుల పెదవులు, అధికారములు, ఎంతటివారికైనను మోహమును పుట్టించి కోర్కులను రేపునేకాని నిరసనమును పుట్టింపవు. ఇట్టివానియందు ఆశలేదని చెప్పుట యసత్యము. వీనియందు ఆశలనుడిగిన అయ్యలుకూడకలరా? లేరు.

ఆ. చమురు గల్గుదివ్వె సంతోషముగ వెల్గు
ధనము గలుగువాని తలఁపుఁ జెలఁగు
ధనములేనివాని తలఁపులు తీరునా, విశ్వ...345

ధనముగలవాఁడే ఎట్టిధర్మకార్యమును గాని ఎంతటిపుణ్యకార్యమును గాని ఘనకార్యమునుగాని చేయఁగలఁడే కాని ఇతరులగు దరిద్రులవల్ల నగునా? కాదు. ఎట్లనఁగా: చమురు కలదీపము చక్కఁగా వెలిఁగినట్టులే ధనముగలవానికోర్కులును అతిశీఘ్రముగా కొనసాగును. చమురులేని దీపము వెలుఁగక ఆరిపోవునట్టులే దరిద్రునికోర్కెలు కొనసాగవు సరి గదా. చివ

రకు నశించికూడ పోవును. కావున ధనమార్జించుట యత్యావశ్యకము.

ఆ. చావు నేఁడో రేపో జతపడివచ్చును
పెక్కునాళ్లు కూడఁ బెట్టనేల
అనుచు నాశ లుడిగినంతటివారేరి ? విశ్వ...

ఏపనినైనను అందఱికిని చెప్పెడివారే గాని తాము చేసెడివారు లేనేలేరు. అట్లులే ధనము చిక్కినంతను ఖర్చుచేయుమనిచెప్పెడివారే గాని తాము చేసి చూపెడువారు లేరు. ఎట్లనఁగా:—చావు నేఁడో రేపో రానేవచ్చును. కావున పెక్కునాళ్లు కూడఁబెట్టిన ప్రయోజనములేదు. ఇదిగో మమ్మును చూడుఁడు. మేము ఖర్చుజేయుచున్నామని ఆశలుడిగి ఖర్చుసేయునంతటి ఘనులెవ్వరును లేరు. కావున బుద్ధిమంతుఁడు తనధనము నితరులమాటప్రకారము ఖర్చు నెక్కువగా చేయకూడదు.

ఆ. జడలు దాల్చుటెల్ల జగము సీ యనుటెల్ల
నొడలు విఱుచునట్టియోగ మెల్ల
ముక్తికాంతఁబట్టి ముద్దాడుకొనుకురా? వి...

యోగులు దాల్చు వేషములన్నియు బ్రహ్మస్వరూపమును దర్శించుటకేగాని వేఱు పనికిఁగాదు. వారు జడలుదాల్చుట, లోకము నిస్సారముగా నెంచి తిరస్కరించుట, యోగాభ్యాసములతో నొడలుఁవిఱుచుకొనుచు నవస్థలొందుట మొదలగు మహాకార్యములన్నియు ముక్తికాంతను గవయుటకేగాన వారిపై మిథ్యాదోషము లారోపింపరాదు.

ఆ. టంక మదుకకున్నఁ బొంకంబు గారాదు
స్వర్ణభూషణంబు జగమెఱుంగు
భటుఁడు వెంటలేక ప్రభుఁడుశోభించునా, విశ్వ.

ఐశ్వర్యవంతు లగువారు కొందఱు లుబ్ధభావముతో బంటులను బెట్టుకొనక కొద్దిపనికి గొప్పపనికి తామె లోఁబడు చుందురు. దీనివలన ధనవంతుని గౌరవమంతయునశించుచున్నది. ఎటులన విలువలేనిదగుటంకముతో నతుకఁ బెట్టిననే బంగారు సొమ్ముప్రకాశించెను. అటులే బంటువాఁడు ముందున్ననే ధనవంతుఁడగు ప్రభువు వన్నె కెక్కును. కాన ధనవంతుఁ డవసరవ్యయము చేయవలయును.

ఆ. డిందుపడినవాని నెందును లెక్కింప
రిందు నందుఁ గాన నెట్టు లయిన
మందమతివి గాక మహిమతో నుండుము, వి...

ఒకవేళ ధనమును సంపాదించి దాని నంతయును ఖర్చుచేసి కొంచెము లొంగిపోయినవానిని లోకులాదరింతురా ? యని విచారించి చూచితిమేని నిర్ధనుని ఈలోకములోను లెక్కసేయరు. పరలోకములోను లెక్కసేయరు. కావున బుద్ధిహీనుఁడవై తిరుగాడక జాగ్రత్తగా ధనమును కాపాడికొని పేరుప్రతిష్ఠల నొంది సుఖింపుము.

ఆ. డొక్క లెండిపోవుఁ డొక్కు తానయ్యును
మమత మానఁగలడె మానవుండు
కాన ధనముఁగూర్పఁ గడఁగుము జ్ఞానివై, వి...

డొక్కలన్నియు తిండిలేక యెండిపోవునట్లు కృశించినప్పటికి నభిమానమును పోఁగొట్టుకొనఁగలఁడా? లేఁడుగదా; కావున బుద్ధిమంతుఁడైనవాఁడు వ్యర్థముగా కాయక్లేశమును గలిగించు తపోజపంబులతో తంటాలు పడుటకంటె నియతముగా ధనమునార్జించి జ్ఞానియై సౌఖ్యముల నొందుటయే యత్యుత్తమమగుకార్యము. కాన నీ వట్లుచేయుటకొఱకుఁ బ్రయత్నమును సేయుము.

ఆ. తమకు బంధు వనుచు తానె తోడుకవచ్చి
కలిమిఁ గలయఁ జూచి కాంక్షపడుచు
దక్షిణల నొసంగి తరుణి నీయఁగఁజూచు, వి...

సంపదగలవాని కీలోకములోఁ గలుగుమర్యాదలను సుఖములను పరికించుఁడు. బలహీనుఁడైనను గుణహీనుఁడైనను సంపద విస్తారముగా నున్న యెడల వానికిని తమకును ఇదివఱలో నెట్టి సంబంధము లేకున్నను,తమబంధువని వానిని జెప్పుచు సంపదకు మురియుచు కోరి వరదక్షిణలనొసంగి చక్కని చుక్కయనఁదగుపిల్లనిచ్చి పెండ్లిసేయఁ జూతురు. కావున ధనమార్జించుట యవశ్యము చేయఁదగును.

ఆ. తలుచు కల్లలాడు ధరణీశు లిండ్లలో
వేళవేళ లక్ష్మి వెడలిపోవు
నోటికుండలోన నుండునా నీరంబు! విశ్వ...

మహారాజులైనను గాని చక్రవర్తియైనను గాని సంపదలను సత్యవర్తనముతో కాపాడుకొననిది నిలువదు. కొందఱు

రాజులు వేళయు లేక అప్పు డిప్పుడనక నెప్పుడును కల్లల నాడు చుందురు. ఇట్లసత్యములు పలుకుచు జగడములను వేయువా రిం డ్లయందు లక్ష్మి నిలువ నేనిలువదు. ఎట్లనియందురా? ఓటికుండ లో నీరు నిల్చునా? నిలువదుకదా! అట్టులనే కల్లలాడువారికి ధన మెట్లు నిలుచును? నిలువదు.

ఆ. తరుణి సుతులు ధనము ధాన్యముల్ సంపద
లెంతచుట్టుకొనిన నంతచేటు
పసిరికాయ పురుగుపద్ధతి గానరో, విశ్వ...3553

మానవునకు భార్యలుచుట్టములు కొమరులు ధనము ధాన్యము ఎంతగా తననుచుట్టుకొనిన నంత చేటుకలుగును. ఎట్లనియందురా? పరికించుఁడు. పసిరికాయపురుగు తననోటినుండివచ్చు దారమును జాగ్రత్తగా చిక్కగాఁ బడకుండ కండెగా చుట్టవలయునని పూనుకొని తనకాళ్లకు బంధములను వైచికొని మృతినొందును. అట్టులే ధనరక్షణమునఁగూడ నితరుల ప్రతిబంధకు లగుదురు.

ఆ. తలనుఁ బాగపైని దగుపచ్చడము బొజ్జ
చెవులపోగు లరసి చేరు నర్థి
శుద్ధపశువు లనుచు బుద్ధిలో నరయక, విశ్వ...

లోకులు తలనుఁ బాగుగా పాగఁజుట్టుకొని చెవులకు పోగులుదాల్చి పైన కాశ్మీరపుశాలువుదాల్చి విగ్రహపుష్టితోఁ గానరాఁగా వారిని దాతలుగా భావించి యాచకులు గంపె డాసతో వారల దేబిరింప నేతెంతురు. ధనవంతులగు దాతల

కిట్టిబాహ్యాడంబరము లుండవు. ఈయాడంబరవేషధారులు పశు ప్రాయులుగాన యాచకులు కనుగలిగి తొలఁగవలెను.

ఆ. తల్లిబిడ్డలకును దగవు పుట్టించెడు
ధనము సుఖముఁ గూర్ప దని వచింత్రు
కాని గడన లేక గడచుట యెట్లురా? వి...355

మూర్ఖులై కొందఱు జనులు ధనమ్మును నిందించుచు "తల్లికిని బిడ్డకును తగువులను కలిగించును. ఛీఛీ! ధనమంతచెడువస్తు వీలోకమున మఱొక్కటిలేదు. కావున బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁడు ధనము నార్జింపకూడ" దని చెప్పుచుందురు. సరి, వీరుచెప్పినట్లులే నడచుకొనియెదము గాని ఒక్కపైస గూడ యార్జనచేయక లోకములోఁ గడచి బ్రదుకుట యెట్లోచెప్పుడు? కావున వీరిమాటలను విశ్వసింపకుఁడు.

ఆ. తళుకు బెళుకుఁ జూచి ధరలోనిజను లెల్ల
కద్దు లే దటంద్రు ఘనతగాను
ఇదిగొ యదిగొ యనుచు నీక నెక్కడందురు? వి.

మనుష్యుఁ డెంతవఱకు ధనికుఁడుగా నుండునో లేక ఎప్పటివఱకు ధనికవేషమును వైచికొనునో అంతవఱకు వాని నందఱును గౌరవింతురు. ఆధనికుని తళుకుబెళుకును చూచియే యందఱును అడిగినదానిని కద్దనిగాని లేదనిగాని గౌరవముగఁ బ్రత్యుత్తరముల నిచ్చుచుందురు. ఒకవేళ దరిద్రుఁడుగాఁ గనుపడి దేనినైననడిగెనేని ఈయక ఇదిగో అదిగోయని త్రిప్పుచు

చివరకు లేదందురు. ధనికునకును, దరిద్రునకు నింతటివ్యత్యాసము గలదు. కావున ధనము అవశ్యము ఆర్జింపఁదగినది.

ఆ. తవిటి కరయఁ బోవఁదండులంబుల గంప
శ్వాన మాశ్రయించు సామ్యముగను
వైశ్యవరునిసొమ్ము వసుధ నీచుల కబ్బు, వి...

ధనము నార్జింప తలఁపు గలుగఁగానే సరియా ? కాదు. ఆర్జించిన ధనమును కాపాడుకొనవలయును. అధికమునకుఁ బోవునప్పుడున్న దానిని జాగ్రత్తచేయు నేర్పు కలిగియుండవలయును. అట్లు లేకయున్నచో నసలునకే మోసము సంభవించును. ఎట్లనియందురా ? ఇంటిలోనున్న బియ్యమును జాగ్రత్తచేయక తలుపు తెఱచికొని పొరుగువాని తవిటికిఁ బోయిన కుక్కలు చొరఁబడి తనబియ్యముతిని పోవునట్టులుగా, ఆర్జించినదాని నరయ తెలివిలేనివైశ్యవరులసొమ్ము నీచులపాలగును.

ఆ. తాను గుడువలేఁడు తగవేది యాప్తులఁ
జేరనీయఁ డట్టి చెనఁటి పశువు
చేనిలోన బొమ్మఁజేసి కట్టినయట్లు, వి... 358

ఒక్కొక్కఁడు ధనము నార్జించును గాని దాని నెట్టులుపయోగించవలయునో తెలిసికొనఁడు. తాను అనుభవింపనైనను అనుభవింపవలయును. లేదా తనయాప్తులఁ జేరనిచ్చి యనుభవింపనైనను చేయవలయును. ఈరెండుపనులును తనకు తోఁచక యెదుటివాఁడు చెప్పిన వినని చెవిటి పశువు చేనిపంట పాడుపోకుండ గట్టెడియొక విధమైన దృష్టిబొమ్మతో సమానుఁ

డగునే కాని యితరము కాదు కావున నార్జితములగు ధనముల
సద్వినియోగముఁ జేయవలయును.

ఆ. తాము దిరుగుభూమి తామడాంబరమైన
బరగు దేశమునకు జరుగవలయు
గొల నఱెండిపోవ గొక్కెరలుండునా? వి...

బుద్ధిమంతుఁడై ధనార్జనముసేయువాఁడు ఒక్కొక్కప్పుడు
తానుండు దేశమునందు కఱవు మొదలగువానివలన నాదా
యము లేకపోయిన యెడల నే నీదేశమును విడిచిపోవుదునా
యని దురభిమానమును పొందక ధనార్జనమున కనువగు మఱి
యొకదేశమునకు పోవలయును. ఎట్లని యందురా? ఉదాహ
రణముఁ జూడుఁడు. కొలనిలో నీరున్నంతవఱకు గొక్కెరలుం
డునే గాని యానీరెండిన తరువాతను కొక్కెరలుండనియట్లే.

ఆ. తిరిపెగాఁడయినను దిరిపె మెత్తినయట్టి
తిరిపెమందె తాను దిరిపె మిడిన
తిరిపెము తిరిపెమున దిగఁబడిపోవురా, వి...

కొందఱు అనాలోచితముగా తాము సంపాదించిన ధన
మును వెచ్చించుదురు. అట్టిసమయమున ఇది తగదని చెప్పిన
నాకింతకంటెను దరిద్రము రాఁ బోవదనును. కాని అట్లనుట
మాత్రము సరిగాదు. ఎందువలన ననఁగా: చూడుఁడు. తిరి
పెమెత్తుకొనువాఁడైనను గాని, తనకు వచ్చునది కొద్దియైనను,
ఆకొద్ది తాను తిరిపెమువేయుట మొదలుపెట్టిన క్రమముగా
తఱిగి పోవునా? పోవదా? అట్లే ధనముకూడ.

ఆ. తీపికెల్లఁ దీపి తెలియంగఁ బ్రాణంబు
ప్రాణవితతికన్నఁ బసిఁడి తీపి
పసిఁడికంటె మిగులఁ బడఁతిమాటలు తీపి,వి...

ప్రపంచములోని పదార్థము లన్నిటిలోనికిని మిక్కిలిప్రియమైన వస్తువు ప్రాణము. ప్రాణముకంటె తీపిగలపదార్థము సామాన్యముగా లేదుకదా! ఆప్రాణముకంటె కూడ బంగారము మిక్కిలితీపి (అనఁగా: ప్రాణాపాయమువచ్చినను బంగారమును వదలనని పట్టుఁబట్టి యుందురు.) ఇట్లు క్రమక్రముగా వచ్చి చిట్టచివరకు బంగార మన్నిటికంటె ప్రీతియైన వస్తువయ్యెను.ఆపసిఁడికంటె తీపి లేదా యనియందురేమో? కాని దానికంటె దీపిగలది వలపులాడిమాట.

ఆ. తెలుపఁబడినవాఁడు దేవతాభక్తుండు
మాటలేనివాఁడు పోటుబంటు
కాసులేనివాఁడు కడుబ్రహ్మచారియౌ, వి. 362

లోకములోని జనులొక్కొక్క విషయముచేఁ బ్రసిద్ధిని పొందుచుందురు. ఏవిధములయిన యోగ్యతలు లేకున్నను చెప్పినట్టులు విని నడుచుకొనినఁ జూచి "వీఁడమాయికుఁడు. వీఁడు దైవభక్తుఁ"డను చుందురు. ఇఁక తన్నేమాట యన్నను సహించి యూఱక యున్నవానిని "పోటుబంటు" అనిపరిహాసము సేతురు. ఇట్టులే ఇతరగుణము లెన్నియున్నను వివాహితుఁడై యున్నను ధనము లేకపోయిన యెడల నట్టివాఁడు బ్రహ్మచారియగును; కావున ధనము నార్జింపుము.

ఆ. తోటకూరకైన దొగ్గలికైనను
తవిటికుడుముకైనఁ దవిటికైన
గావ్యములను జెప్పు ఘనులెల్ల ధనపరుల్, వి...

వంచకులగు మానవులు అన్నితెగలవారిలో నున్నటుల కవులలోఁ గూడఁ జాలమంది గలరు. ద్రవ్యాశతోఁ గొందఱు కవులు తమగౌరవమునకుఁ దగినఫలమును బడయనెంచరు. కూరలలోనెల్లఁ బనికిమాలినవగు తోటకూరకు, దొగ్గలికూరకు, తవిటి రొట్టెకు, తవిటికి గూడఁ గావ్యములంకితమిచ్చుచున్నారు. ఇట్టివారు బయటికి నిష్కాములవలెనుందురు గాని ద్రవ్యాశాపరాయణులన్న వీరే! వీరిని ధనవంతులు కనిపెట్టి బ్రతుకనగును.

ఆ. దశగలారి నెల్ల తమబంధువు లటండ్రు
దశయు లేమి నెంత్రు తక్కువగను
దశయనంగను ధనదశయొప్పు నొక్కటే, వి...

తనకు ఇతరునియాచింప నవసరములేక యదృష్టముండిమాటయుఁ బూటయును చెల్లుచుండినయెడల వారిని దశగలవారని తలఁచి వంచకులై తమబంధువులని వీరిని జెప్పుదురు. ఎవనికి దశ సరిలేదో? వానిని తమకంటె నీచునిగా తలంచుచుందురు. ఇట్లు ధనమును ప్రేమించియెల్లవారును చేయుచున్నారు. కావున దశయనఁగా నొక్కధనదశయే దశయని చెప్పఁదగినది. అయ్యది యే యుత్తమదశ.

ఆ. దశయనంగ మెండు ధనముంటయే యంత్రు
కూడు నిద్ర లేక కుందు టెకద
రాగ నుండఁబోవ బాగుగా నేడ్పించు, వి...

కొంద ఱిద్దానిని సమ్మతింపరు. అనఁగా: ధనము గల్గుటయే దశయనుట నిష్ప్రయోజనము అని వీరిఅభిప్రాయము. ఇట్టివారీ ధనదశయందలి లోపముల నిట్లనిచెప్పెదరు. "మూర్ఖులై ధనము ధనము, ధనమే దశయని చెప్పుదురు. ఆహా! ఏమిదశ? రాత్రిం బవళ్లు కూడు నిద్దురలేక పిశాచములాగునఁ గూర్చుండవలయును. ఈధనము రాకడయందును కష్టమే పోవుటయందును కష్టమే.

ఆ. దానములను జేయ ధర చేతులాడక
బహుధనంబుఁ గూర్చి పాతిపెట్టి
తుదను దండుగనిడి మొదలు చెడునరుఁడు, వి...

అత్యంతము కష్టములననుభవించి ధనముల సంపాదించెదరు. అట్లు సంపాదించిన ధనమునకు దానమో భోగమో యేదో యొక వ్యవస్థను చేయవచ్చునుగదా! అట్లుచేయరు. ఊరక సంపాదించి సంపాదించి పూడ్చియుంచెదరు. చివరకు దీని నేమి జేసెదరనఁగా—ఇట్లుచేసిచేసి కట్టకడపట మొదలుచెడి నశించి పోవుదురు. కావున బుద్ధిమంతుఁడు ధనము నార్జింపవలయును. ఆర్జించినదానిని వ్యయముకూడ చేయవలయును.

ఆ. దినము మూఁడుమార్లు తిని నిదురించుచు
సొగసుచనులవారి సొంపుతోడఁ
జేరుచుండి ధనముఁ జెడుపను మెప్పడు, వి...

కొందఱు మంచిసెబ్బరలను గుర్తింపక మూఁడు మార్లు తిని మొద్దురామన్నలై స్త్రీలవ్యామోహమునఁ బడిపోయి నీచకార్యములనుచేయుచు తగనివారలతోఁజేరి ధనమును బాడుసేయుచుందురు. నీవు యశస్సును గోరితివేని బుద్ధిమంతుఁడవేని ఎప్పటికిని ఆరీతిగాఁ చేయక జాగ్రత్తగా ధనమును కాపాడుకొనవలయు.

తే. దేశదేశమ్ముఁ దిరుగుట తిండికొఱకె
పూని వేషమువేయుట పొట్టకొఱకె
మనసునందునె గుఱిఁగాంచి మమతవిడరు, వి...

ఇతరుల కుపదేశించువారలేకాని తాము చేయలేరు. తాము చేయుపనులలో కొన్నియైనను సత్యము లున్నవేమొ? యని చూత మనియనుకొన్న నొక్కటియుఁ గానరాదు. చూడుఁడు. ధనాశను వదలివేయుమని మనకందఱికిని బోధించుచు నీమనీషులిట్లు దేశదేశములు తిరుగుట యెందుకొఱకనఁగా తిండికొఱకే. వేషములు వేయుట పొట్టకొఱకే. కాదందురా? అట్లైన ఈ మాటలను మనస్సులోనే గుఱిచేసికొని ఆమమత్వమును వదలివేయవచ్చునుగదా! అట్లుచేసిరా? లేదు.

ఆ. దేశవేషములను తేటసేయఁగ దేవుఁ
డాత్మలోన నుండు నణఁగిపెనఁగి
వేస మరసి చూడ గ్రాసంబుకొఱకయా,వి.369

తాము ప్రతిదేశమును తిరుగుట భక్తులను తరింపఁజేయు

టకును, భగవంతుని సేవించుటకును నని చెప్పుచుందురు కాని ఈవేషములు దేవుని తెల్పఁజాలవు. దేవుఁ డాత్మలోనే యుం డును కాని బయట బడఁడు. కావున వీరుచేయుపనులను, వేయువేషములను చక్కఁగాఁ బరికించితిమేని గ్రాసముకొఱకే యని తెలిసికొనవలయు.

ఆ. దోసకారియైన దూసరివాఁడైన
బగతుఁడైన వేదబాహ్యుఁడైన
ధనికు నెల్లవారు తనియింపుచుందురు, వి...370

ధనము గలవానిదగ్గఱకు ఎట్టివారును చేరుచుందురు. ఇట్టి ధనికుఁడు దోషకారియైనను సరియే. దుష్టుఁడైననుసరియే. శత్రు వుఁడైనను సరియే. మిత్రుఁడైనను సరియే. చివరకు వేదబాహ్యుఁ డగు నపవిత్రచండాలుఁడైనను సరియే! వానిని దగ్గఱకుతీసి తృప్తిని పొందింపవలయు ననియే లోకమెల్లను కోరుచుండును. ఆహా! ధనప్రభావము వర్ణింప నలవికానిది కదా! కావున వ్యర్థుఁడవు గాక ధనము నార్జింప యత్నింపుము.

ఆ. ద్రోహబుద్ధినైన దొంగతికమునైన
సటలనైన సాహసములనైన
సంపదధికువలన సాధింపఁదగుటొప్పు, వి...371

లోకములో నరుఁడు బాగునొంది బ్రదుకవలయును నని కోరునెడల నట్టివాఁడెన్నికష్టములనైననోర్చికొని ధనమునార్జింప యత్నింపవలయును. అట్టివాఁడు ద్రోహము మున్నగుదోష ములను విచారింప కూడదు. వాఁడు పట్టుఁబట్టి తన యజమా

నినిగాని తనపై మంచివిశ్వాసమున్నవానిని గాని ద్రోహముచేసి యైనను ధనముఁ జేర్పవలయును. దొంగతనముచేతను గాని ఆయాసపడికాని తెగువగలపనులచేసియైనను తనకంటె నధికు నుండి సంపద నార్జించుట యొప్పును.

ఆ. ధనము లేకయున్న ధైర్యంబు చిక్కదు
ధైర్య మొదవదేని ధన మొదవదు
ధనము ధైర్య మరయఁ దగుభూమి నరులకు, వి.

ధనములేకపోయిన జరుగనిదేమియని కొందఱనఁ జూతురు. అట్టివారు ఈప్రత్యుత్తరమును వినవలయును. ఎట్లనఁగా:— ధనములేకయున్న ధైర్యమురాదు. పోనీ యనినచో ధైర్యములేక పోయినందుచేత ధనము చిక్కదు. కావున జనులందఱికిని ధనము ధైర్యము అనురెండుపదార్థములను గూర్పవలసి యుండును. అట్లు కూర్పనివాఁడు ఎందుకును కొఱగాని మొఱకు అయిపోవును కావున ధన మావశ్యకము.

ఆ. ధనములేమి గుణము తక్కువపడవచ్చు
ధనములేమి కీర్తి తలఁగిపోవు
ధనములేమి శుచిని తగఁ బుట్టనీయదు,వి...373

ధనము లేకపోవుటచేత కేవలమంతమాత్రమే లోపముగాక నింకను ఎన్నియో పెక్కులు లోపము లుండఁగలవు. ఏమియని యందురా? చూడుఁడు. ధనములేకపోయిన గుణముశోభిల్లక తక్కువయగును. ధనము లేకుండుటచేత నొక్కొక్కప్పుడు కీర్తి తొలఁగి పోవును. ధనము లేకపోవుటచేత నింకనొకప్పుడు

పరిశుభ్రత కలుగదు. కావున నన్నివిధములను ధన మావశ్యకము. ధనము నార్జింపుము.

ఆ. ధనము లేనిపేద తండ్రిగర్భంబున
భాగ్యపురుషుఁ డొకఁడు పరఁగఁబుట్టి
బహుళధనముఁగూర్చుభద్రంబులొనగూర్చు, వి.

తల్లిదండ్రు లెంతటి పుణ్యమునో పూర్వజన్మమునందు చేసి యుండినఁగాని యిట్టిపుత్త్రుఁడు పుట్టఁడు. ఎట్టివాఁడనఁగా:— ఎవ్వఁడు ధనమన్న పొటుకువనే యెఱుంగని యొకానొక బీద యగు తండ్రిగర్భమున జన్మించి లోకులందఱు భాగ్యపురుషుఁడని ప్రస్తుతులు సేయఁగా నపరిమితమగు ధనము నార్జించునో, అనేకములను శుభముల జతఁగూర్చునో! ఇట్టిపుత్త్రుఁడు కావున ధనికుఁడగుట తల్లిదండ్రుల యదృష్టముగూడ నైయున్నది.

ఆ. ధనములేమి యనుట దావానలంబగు
తన్నుఁ జెఱుచు మీఁటి దాపుఁ జెఱుచు
ధనములేమి మదిని తలఁపఁగా పాపంబు, వి...?

డబ్బు (అనఁగా: సంపద) లేక పోవుట యనునది కొంచెమెచ్చుతగ్గు కార్చిచ్చుతో సమానమైయున్నది. కార్చిచ్చునకు దీనికిని చాలభేదముగలదు. అది సమీపించిన వారిని చెఱిపి వేయును. ఇయ్యదియో (అనఁగా: ధనము లేక యుండుట) దాపరించిన వానిని తలఁచిన వానిని వాఁడు వీఁడని లేక కాల్ప మొదలు పెట్టును. కావున దారిద్ర్యము మహాపాతకము. బుద్ధిమంతుఁడవైకృతార్థుఁడవగుటకుయత్నింపుము.ధనమునార్జింపుము

ఆ. ధనములేమి సుతులు తప్పుల నిడుదురు
ధనములేమి పత్నిఁ దాఁకరాదు
ధనములే మెవనికి తాళిక నీయదు, వి... 376

ధనము లేకపోవుటవలన నొకటి రెండుకష్టములు మాత్రమే కావు. ఆకష్టముల నిల్చి యిన్ని యన్ని యని లెక్కసేయుటకు వీలుకలుగదు. ఎంచికొనుఁడు. ధనము లేకున్నందుచేత తానుకన్న బిడ్డలైనను తప్పులను పైని కట్టఁజూతురు. ధనహీనుని తాను పెండ్లియాడిన భార్య కూడ తాఁకుట కొప్పికొనదు. ఇంతయేల? యెంతటి విరాగికైనను ధనము పోయిన నోర్చుకొని తెప్పరి ల్లుట కష్టము గావున ధనమును జాగ్రత్తగాఁ గాపాడుము.

క. ధనమౌ మూలము జగమును
ధనమౌ మూలంబు సకలధర్మంబులకుఁ
గుణములు మూలము సిరులకు
మనమౌ మూలంబు ముక్తిమహిమకు వేమా!

ప్రపంచములో ధనమును బోలిన ప్రధాన పదార్థము మఱి యొక్కటి లేదు. ఇది సత్యము. ఎట్లనియందురా? ఈలోకము లో ఏవస్తువు కావలయుననినను ధనము కావలయును. కావున ధనమే జగములకు మూలము. ఈధనమే సకలము లగుధర్మముల కును మూలము. ఇయ్యదియే యన్ని గుణములకును అన్ని విధ ములగునైశ్వర్యములకు నాటపట్టు. ముక్తికి మన మెట్టు నివాస స్థానమో, గుణములకు ధన మట్టులు గాన ధనము నార్జింపుము.

ఆ. నక్కవినయములను నయగారములఁ బల్కి

కడకు ధనముఁ గూర్పఁ గడఁగుచుంద్రు
కుక్కబోనువాతఁ గూడు చల్లినరీతి, వి...378

ఎంతటివారైనను గానీయుము. శిష్టులైనను సరియే. కష్టులైనను సరియే. భ్రష్టులైనను సరియే. ఎంతటి గొప్పవారైనను లోభులు నక్కవినయములను చూపెదరు. నయగారపు పలుకులను పల్కెదరు. తా మనుభవింపక ధనముఁ గూర్చుటకు తంటాలు పడుచుందురు. చూడఁగా నీరీతి యెట్లున్న దనఁగా: కుక్కబోనులో కూడు చల్లినట్లున్నది. అనఁగా: కుక్క కన్నము పెట్టకూడదని పల్కి బోనులోకే తీసికొని పోయి చల్లినట్లు లున్నది.

ఆ. నారాయ ణనవచ్చు నమఃశివ యనవచ్చు
మేలువారిఁజూచి మెచ్చవచ్చు
కొంగుకాసు విడిచి గొబ్బున నీరాదు, వి...

ఇతరములగు కష్టముల నెన్నిటినైనను పొందవచ్చును గాని కష్టపడి సంపాదించిన సొమ్ము నీయఁగలుగుట చాలకష్టము. యోగులకేమి? దానముచేయుమని చెప్పవచ్చును. కన్నులు మూసికొని "నారాయణ" అనిగాని "శివ" యనిగాని యనవచ్చును. తనకంటె నధికులఁ గొనియాడవచ్చును కాని ఎంతటి మమత్వహీనునకైనను కొంగునందలి కాసును విప్పి త్వరగా నిచ్చివేయుటకు చేతులాడవు.

ఆ. పరగ లేమిచేత బంధువు లృగవారు
పరగ లేమిచేతఁ బరము తప్పు

పరగ లేమిచేతఁ బరపతియును దప్పు, వి...380

కొందఱు ధన ముండుటకంటె లేక యుండుటయే యుత్త మమని తలంచుచుండెదరు. విచారించిన అంతటి (అనఁగా: దారిద్ర్యముతో సమానమైన) నైచ్యము వేఱేలేదు. ఎట్లనియందురా? సంపదలు లేకయున్న చుట్టములు ఎవ్వరును ఇంటికిఁ జేరరారు. అందఱును శత్రువు లగుదురు. ధనము లేమివలన పుణ్యకార్యములను చేయలేరు. అందువలన పరలోకసుఖము లుండవు. దరిద్రునకు చివరకు అప్పుకూడ పుట్టదు. కావున ధని కుఁడగుటకు యత్నము సేయుము.

ఆ. పాగ పచ్చడంబు పైకిఁ గూసంబును
పోగు లుంగరములు బొజ్జకడుపుఁ
గలిగినట్టివానిఁ గందురు చుట్టాలు, వి... 381

దరిద్రుని బంధువు లయినను చేరనీయరు. పిలువరు. తలఁపరు. పాగ దుప్పటి పైని వల్లెవాటు పోగులు ఉంగరములు బొజ్జ పిజ్జ కడుపు మొదలగునవి చక్కఁగా నున్నవానినే చుట్టములు చూచెదరు! కాని యితరులను చూడరు. నలుగురిలోని గొప్పవాఁ డనిపించుకొనవలయునని కోరుచుండెదవేని తప్పక ధనమును సంపాదింప మొదలుపెట్టుము. ధనముచే నందఱును వశులగుదురు.

ఆ. పాపపుణ్యములను పసిగా వెఱుంగునా
ధరను బరమయోగి యెఱుఁగుఁగాక
పసిఁడిపొందిక గని బాగుగాఁ గూర్పుము,వి...

పసులగాపరికి పాపము గాని పుణ్యము గాని తెలియునా? తెలియనే తెలియదు. ఇఁక నట్టిపాపపుణ్యముల నుత్తముఁడగు యోగి కనుఁగొనవలయునే కాని యితరులకు వలనుగాదు. ఇట్టులే ఆర్జించువాఁడ వగునీకు బంగరునందలి పొందికలు తెలియఁగలవుగాని యితరులకు తెలియవు. కావున పొందికను కనిపెట్టి బంగారమును వలయునంత కూర్చిపెట్టుకొనుమనుము.

ఆ. పాలసాగరమునఁ బవ్వళించినహరి
గొల్లపల్లెపాలు గోరనేల
నెదుటివారిద్రవ్య మెల్లవారికిఁ దీపి, వి...383

జగముల నేలుసామికిఁ గూడ పరధనమన్న తగులాటకము కలుగును. ఎట్లనియందురా? చూడుఁడు. శ్రీమహావిష్ణువు పాలసముద్రములోఁ బరుండును గదా! అట్టివాని కేమి దరిద్రపుతనము వచ్చెనని రేపల్లెలోని గొల్లవారింటిలోని పాలను కోరవలయును? దీనిని బట్టిచూచిన ఏమితోఁచుచున్నదనినచో— వినుఁడు. ఎదుటివారిధన మెల్లవారికిని దీపిగానుండునని తెలియును. కావున జాగ్రత్తతో ధనమును రక్షింపుము.

ఆ. పుత్త్రుఁడిగలవాని పుండుబాధయుఁ గూడ
వసుధలోనఁ జాలవార్తకెక్కు
పేదవానియింట పెండ్లైన నెఱుఁగరు, వి...384

ప్రపంచములోని సమస్తసంగతులును ధనికుని ప్రసంగములతో నిండియుండుచున్నవి. చివరకు ధనికుఁడగువానికిఁ గలి

గిన యల్పపుకార్యముగూడ ప్రతివారిచే మంత్రమువలె తలఁచుకొనఁబడుచుండును. ఆహా! ఈమహిమము ధనమునం దున్నది. ఎట్లనెదరా? బంగారము గలవానికి పుండు పుట్టినను బాధ కలిగినను వెంటనే ప్రసిద్ధిఁజెందును. ఇఁక దరిద్రుని యింటిలో పెండ్లియైన నెవ్వరికిని తెలియదు. కావున ధనార్జనమత్యావశ్యకము.

ఆ. పూర్వజన్మమందు పుణ్యంబుసేయని
పాపి తా ధనంబుఁ బడయలేఁడు
విత్తమఱచి కోయ వెదకినచందంబు, వి. 385

పూర్వజన్మమునందు పుణ్యమును చేయనివాఁడు పాపాత్ముఁ డగును. ఆపాపాత్ముఁడైనవాఁడు ధనములను పొందనేరఁడు. పొందచాలఁడు అని దృఢముగా చెప్పఁగలము. ఎట్లనియెందురా? చూడుఁడు. విత్తనములను చల్లవలసినకాలములో పొలమును దున్ని విత్తక కాపువాఁడు కోఁతకాలమునందు కొడవలిని చేతఁబూని కోయుటకు వెదకిన పైరు కనుపించునా? కనుపింపదు గదా?

ఆ. పూసపోగుఁ బసిడిపుట్టంబు విద్యయుఁ
గాయపుష్టి చాలగలిగెనేని
కానికులజునైన ఘనుఁడని రమ్మంద్రు, వి. 386

ధనము కలుగువాని యదృష్టము నేమని వర్ణింపవచ్చును? వాఁ డెంతనీచజాతిలోఁ బుట్టినను ధనవంతుఁడై అందఱికిని తెలియునట్లు పూసలు పోగులు జరీబట్టలు ఒడ్డు పొడవు చాలినంత

కలిగియుండెనా అట్టివాని కెదురేఁగి తీసికొని వచ్చి సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి ఘనుఁడ వని నుతించి పూజించెదరు. కావున తప్పక ధనమును ఆర్జించుటకు యత్నింపుము.

ఆ. పేదవానిబాధ పెనుభూత మైయుండు
జాడ లేదు బాధఁ జూడ వశమె
కలుగువానిబాధ కనులఁ జూడఁగ లేమి
కేమిచేయవచ్చు నింక వేమ! 387

పేదవాఁడును భాగ్యశాలియును కష్టముల నొందుట తుల్యమే యైనను లోకులకు వాని గుఱించిన యనుభవమును బట్టి చూచిన నెంతో తారతమ్యము బయలుపడును. చూడుఁడు. పేదవానికి వచ్చినభాధ పెద్దదయ్యమువలె గన్పించును. అనఁగా: జనులు విచారింప రనియనుట. ఇఁక గలిగినవానికి వచ్చెనా? ఆహాహా! ఏమిచెప్పను ఆచిత్రము! వానిబాధ కనులఁ జూడఁగా లేమని పలుకుచుందురు.

ఆ. ప్రాప్తిగల్గుచోట ఫల మిచ్చుదైవంబు
ప్రాప్తిలేనిచోట ఫలము లేదు
ప్రాప్తిలేక పసిఁడి పరమాత్ముఁ డిచ్చునా? వి...

ఇంతకును మనుష్యుఁ డెంతగా నెత్తిని బ్రద్దలు గొట్టుకొనినయప్పటికిని యెక్కడ ప్రాప్తియో యక్కడనే ధనము లభించునేగాని ప్రాప్తిలేనిచోట ఫలము కలుగనే కలుగదు. ఇట్టులు అగుట నిజము. ఏలయనియెదరా? పరికించి చెప్పుఁడు?

ప్రాప్తిలేనివానికి పరమాత్ముఁడు పసిఁడి. అనఁగా: భాగ్యమును నిచ్చుచుండెనా? లేదుగదా! అట్టులే. ధనము కూడను.

ఆ. మగని కలిమిబలిమి మగువకును బలంబు
కలిమి లేనిమగఁడు కాసుఁగాఁడు
పనికిరానిమగని పాటించి చూడరు, వి... 389

ఇంటియజమాని (అనఁగా: గృహాధికారి)కి సంపద యున్నచో గృహిణికిని అయ్యది బలమునిచ్చుచుండును. గడన సేయలేక ఒకకాసుగూడ దగ్గఱలేనివాఁడు ఒకగవ్వయైన ఖరీదుచేయఁడు. ఇట్లు పనికిరానిపంద యగు మగనిని సతులు కన్నులనైనను చూడ నొల్లరు. కావున మానవుఁడు ధనము నార్జించి తీఱవలయును.

ఆ. లేమిగల్గువాఁ డికేమేమి చేసిన
కలిసిరాదు ఫలము కాసుగూఁడ
కలిమి గల్గుచోటఁ దులదూఁగుచుండెను, వి...

ధనికునకును దరిద్రునకును సాధారణముగా భేదమున్నట్టులే వారువారుచేయు కార్యఫలములలోఁగూడ చాల వ్యత్యాసము కలదు. ఎట్లనియందురా? చూడుఁడు. దరిద్రుఁ డేమేమిపనులను చేసినను కలసిరాదు. అందొకకాసుగూడ దొరకదు. ఇఁక కలిమిగల్గుచోటనో ఎవ్వరిప్రయత్నములు లేకయే సంపదలు తులఁదూగుచుండును. కావున ధనాఢ్యుఁడవై సౌఖ్యముల ననుభవించి పేరొంది కీర్తినొందుటకు యత్నింపుము.

దుర్జన పద్ధతి.

అవతారిక:—సాధారణముగా జనులు రెండు తెఱఁగులుగా నుందురు. ఆరెండు తెఱఁగులును సజ్జనులు దుర్జనులు నని. మంచిపనులను చేయువారు సజ్జనులు. చెడ్డపనులను సేయువారు దుర్జనులు. లోకమునందుండు ప్రజలకందఱికి మేలును కలిగించి పుణ్యమును కూర్చునది సత్కార్యము. దీనికి విపరీతముగాదుష్కార్యము. ఇట్టి దుష్కార్యములను సేయువారే దుర్జనులు. దుర్జను లనఁగా నెట్టివారో? వారివలన ప్రపంచమున కలుగు కీడెయ్యదియో? వారియెడల నితరులెట్లు నడచుకొనవలయునో, వారితరులయెడల నెట్టులు నడచెదరో, దానివలనఁ గలుగుమంచిచెడ్డలేవియో మొదలగువానిని ఈ పద్ధతియందు చెప్పఁబోవుచున్నాడు.—

ఆ. అగ్ని చేతఁ బట్టి యాపరమేశుని
నిందచేసి నరులు నీఱుకారె
దక్షుక్రతువులోని తల్లడమెఱుఁగరా? విశ్వ...

దుర్జనులు పనిలేకయే పరులను నిందింపఁబూనుకొని యుందురేకాని యందువలనఁ దమకుఁ గలుగునాపదను తెలిసికొనఁజాలరు. సత్పురుషులకు లోకోపకారము చేయుట యెట్లుస్వభావమో అట్లే దుర్జనులకు పరాపకారము చేయుట సహజము. కావున నిట్టివారు నశించుటయును నిక్కము. ఎట్లందురా! చూడుఁడు. నిప్పును చేతితో తాకిన కాలి బూడిదెయగునట్టు

లు పరమేశ్వరుని నిందించిన నశించిపోదురు. ఇట్లగుట కుదా హరణముగా దక్షునియజ్ఞములోని యల్లరిని తీసికొనుఁడు.

ఆ. అంటు ముట్టు నెంచి యదలించి పడవైచి
దూరమందుఁ జేరి దూఱుచుండ్రు
పుట్టి చచ్చు ఖలులు జ్ఞానంబు తెలియరు వి. 392

దుర్జనులు మంచిచెడ్డలను మాన్యతామాన్యతలను లెక్క సేయరు. లేనిపోనియాచారములను పైని వైచికొని అంటన్ని ముట్టని అదలించి దూరముగాఁ బడఁ ద్రోతెపరు కాని అంటననేమొ ముట్టననేమొ తెలియఁజాలరు. తా మిట్లు అజ్ఞులయ్యును లోకులపైని మాత్రము నిష్కారణముగా ద్రోహాశకటము త్రోలుచు పుట్టుచు చచ్చుచుందురే కాని దుర్జనులు నిజముఁ బరికించి గుణవంతులు కారు.

ఆ. అంతరంగమందు నపరాధములు సేసి
మంచివానివలెనె మనుజుఁ డుండు
ఇతరు లెఱుఁగకున్న నీశ్వరుఁ డెఱుఁగఁడా? వి.

దుష్టుఁడు చేయునపరాధములకు మితిలేదు. కాని యొక్కొక్కప్పు డిట్టివారు లోలోననే యపకారములను ఆచరించి పైకి తామేమియు నెఱుఁగనివారివలె నడచుకొనుచు శిష్టులవలెనే మెలఁగుచున్నట్టులు నటించుచుందురు. ఇట్టిదుర్జనుఁడు చేసినతప్పులను లోకు లొకవేళ తెలిసికొనలేకపోయినను సర్వాంతర్యామి యగుదేవుఁడు గ్రహింపక యుండునా? కావున దుర్జనత్వము మానునది.

ఆ. అంతరాత్మఁ గనక యల్పబుద్ధులతోడ
మెలఁగెడుద్విజులెల్ల మేదినందు
యమునినరకములకు నరుగంగ సాక్ష్యము,వి...

లోకమునందు హీనజాతులగు మానవు లటుండ నగ్రవర్ణు లగు బ్రాహ్మణులే తోఁచినటులఁ బరుల కపకారములు గావించి దేశద్రోహు లగుచున్నారు. సకలవిద్యావిదులగు నీబ్రాహ్మణులు నీచులతో సహవాసము చేయుచు నంతరాత్మ (హృదయము) బోధించు సత్యాంశములను గ్రహింపక తుదకు యమలోకమున నరకయాతన లనుభవించుచున్నారు. వీరు చేయునది నీచకార్యమనుటకు వీరు నరకమున కేగుటయే సాక్ష్యము.

ఆ. అధికుఁడైనరాజు కొకల్పునిచేఁ బట్టి
వానిమాటచెల్లు వసుధలోన
గణకు లొప్పియున్న గవ్వలుచెల్లవా?వి...395

దుష్టుఁడు గొప్పగొప్ప హోదాల నొందుటయును, గొప్పవారి యాశ్రయము నొందుటయును లోకములను బాధించుట యగును. ఎట్లనఁగా: చూడుఁడు. గొప్పవాఁడైనరాజు ఎవని నైననొకని నీచుని తనకు ముఖ్యుఁ డగునుద్యోగినిగా చేసికొన్నచో నట్టికొండెగాఁడగు నుద్యోగుఁ డాడినది యాటయును పాడినది పాటయునగుచుండును. స్వయముగా గడ్డిపోఁచయైనను చేయలేని గవ్వలు ప్రభుపు లాదరించి ధనమునకు బదులు గవ్వలు మారకముచేయవచ్చు ననిచెప్పిన చెల్లుటలేదా? అట్టులే నీచుఁడుకూడ.

ఆ. అల్పబుద్ధివాని కధికార మిచ్చిన
దొడ్డవారినెల్లఁ దొలఁగఁగొట్టు
చెప్పుఁ దినెడుకుక్క చెఱకుతీపెఱుఁగునా? వి...

దుర్జను లగువారు ఏయాధారములు లేకయున్నను ప్రజలకు నిష్కారణముగా ద్రోహములను చేయుచుందురు. అటుపైని యిట్టి అల్పబుద్ధులకు రాజాశ్రయము కల్గించి యధికారము నిచ్చినయెడల వీండ్రు ముందుగా పెద్దలగువారి నందఱిని బాఱఁదోలుటకు బ్రయత్నింతురు. నీచులు నీచులను జేరదీసి వారికి మేలు చేయఁగలరుగాని మహాత్ములఁ జేరఁదీయలేరు. వారిగుణము గ్రహింపలేరు. దృష్టాంతమునకుఁ గుక్కను దీసికొందము. కుక్క తనవలె నీచపదార్థమగు చెప్పుచుతిని యానందించుఁగాని చెఱకునందుఁ గలమాధుర్యము గ్రహింపలేదు కాన నొకనీచుఁ డధికారి యైనచోఁ బరిజనమంతయు నీచులగుదురు.

ఆ. అల్పుఁ డెప్పుడుఁ బల్కు నాడంబరముగాను
సజ్జనుండు పల్కు చల్లగాను
కంచుమ్రోఁగునట్లు కనకంబు మ్రోఁగునా? వి...

దుష్టుఁ డెప్పుడును తాను కేవలము పరమేశ్వరుని యవతారమైనట్లు• భావించికొని చాల ఆడంబరముగా పలుకుటకారంభించును. ఇఁకను సజ్జనుఁ డితరులమనసు నొవ్వనిరీతి చల్లగా పల్కును. సజ్జనునికిని దుర్జనునికిని ఇంతటి భేదము సహజముగానే యుండును. ఎట్లనియందురా! గమనించుఁడు

కంచు మ్రోఁగినట్లుగా ఘన! వగుబంగారము మ్రోఁగునా? మ్రోఁగదుగదా! అట్లే దుష్టుఁడు.

ఆ. ఆదికారణముల నల్పుఁ డెట్లు లెఱుంగు
చెప్ప లేఁడు గాని తప్పుఁ బట్టు
త్రోయ నేర్చుకుక్క దొంతులు చేర్చునా? వి...

దుర్జనుఁడు యోగ్యులు చేయుసత్కార్యములను చూచి యివి యప్రమాణములని యాక్షేపించఁ మొదలుపెట్టును కాని సత్కార్యముల కన్నిటికిని కొన్ని కారణములుండనే యుండును. ఆకారణములను నీచుఁ డెట్లు తెలిసికొనఁగలుగును? ఎవ్వఁడైనను "పోనీ నీవు చెప్పుము చూత" మనిన తాను చెప్ప లేఁడు గాని యితరులను తప్పులు బట్ట నేర్వఁగలఁడు. నిజమే యిది! దొంతులు ద్రొబ్బించుదొంగకుక్క మరల వానిని సరిగా చేర్పఁగలదా? లేదు. అట్లులే దుష్టుఁడు కూడ.

ఆ. ఆల మెఱుఁగు యోధుఁ డల్పునిఁ జేరిన
మార్పుచేత బుద్ధి మరిగి తిరుగు
మ్రాను మ్రాను దిరుగు మహికోఁతికై వడి, వి...

చక్కఁగా యుద్ధముఁ జేయ నేర్చిన సత్పురుషుఁ డగు యుద్ధభటుఁడు అల్పునిదగ్గఱ కొల్వునకుఁ జేరకేని వానిబోధల చేత నిజమగు శూరలక్షణములను కొంతకాలమునకు మఱచి వ్యర్థుఁడై వంచకుఁడై తిరిగిపోవును. ఎట్లనఁగా: చెట్టు చెట్టునకును తిరుగుచుండెడి కోఁతి ఏప్రకారముగా చెట్టెక్కనందు

లకు ఫలముఁగానక పరిభ్రమించునో, అట్టులనే అల్పునిచేరిన భటుఁడును భ్రష్టుఁడగును.

ఆ. ఇచ్చకంబులాడు నిందీవరాక్షులు
మచ్చరంబు మాని మాన్యుఁజేరి
తుచ్ఛగుణము విడక దూరుచునుందురు, వి.

ఐహికములను వదలఁజాలక విద్యావిదులగు మానవులు చెలువలతోఁ జెలిమిగావించి పురుషార్థమును బడయనెంతురు గాని యిది ప్రమాదము. పురుషునివంచింప సృజింపఁబడిన కామిని పురుషు నానందపఱుచుననుట కల్ల. నల్లకలువపూలవంటి కనులుగల యీసుందరీమణులు ముఖప్రీతి మాటలాడుచుఁ బురుషుని జేరి యెట్టిమాత్సర్యము లేనటులఁ గలసి మెలసి మెలఁగుచుందురు. సమయము వచ్చినచోఁ బురుషులను నీచభావముతో దూషించుచునేయుందురు గాన నిట్టి స్త్రీజనమును జేరదీయుట దుర్జనత్వమే.

ఆ. ఇనుము విఱిగెనేని యిమ్మాఱు ముమ్మాఱు
కాఁచి యతుకనేర్చు కమ్మరీఁడు
మనసు విఱిగెనేని మఱి యంటనేర్చునా? వి.

దుర్జనులమాటలు సమ్మెటపోట్లకంటె నెక్కుడు బాధాకరములు. సమ్మెటపోట్లచేత తుత్తునియలునైన ఇనుము మొదలగు వెలసువస్తువులను రెండుమూరులైనను కష్టపడి కాఁచి కమ్మరపనివాఁడు అతుకగలఁడు కాని యీదుష్టులసూటీలమాటలవలన పేటెత్తినమనస్సును, ఎంతటిబుద్ధిమంతుఁ డగుపనివాఁడైనను

ఎంతగాకష్టించినను పూర్వమువలె యదుకఁజాలునా? అదుక లేఁడు. అనఁగా: దుర్జనులమాటలు సమ్మెటపోట్లకంటె బాధ గలిగించును.

ఆ. ఎంతసేవఁజేసి యేపాటుపడినను
రాచమూక నమ్మరాదు రన్న
పాముతోడిపొందు పదివేలకైనను, వి...402

సాధారణముగా దుర్మార్గులకే ప్రీతివిశ్వాసములుండవు. ఇఁకనందులోనికెల్ల నగ్రగణ్యులని పేరొందినరాజులను గూర్చి చెప్పవలయునా? సేవకుఁడైనవాఁడు ఎంత ప్రయాసమునకోర్చి ఎంతయెక్కువగా సేవించుచున్నప్పటికిని రాజులు తనయందు ప్రీతిగలవారివలె నున్నప్పటికిని రాచమూకను మాత్రము నమ్మ రాదు. ఎట్లనఁగా: నెంతగా చదువుకలిగియున్నను పామును నీమ్మవచ్చునా? రాదుకదా. అట్టులే దుర్జనునిగూడ.

ఆ. ఎద్దుకన్న దున్న యేలాగు తక్కువ
వివర మెఱిఁగి జూడు వృత్తియందు
నేర్పులేనివాని నెఱయోధుఁడందురా? వి. 403

గొప్పతనము కొంచెపాటితనము లోకులు బుద్ధివిశేషమును బట్టి నిర్ణయింతురుగాని బలాబలనులను బట్టి యెప్పటికి నిశ్చ యింపఁ జాలరు. బలము ప్రాధాన్యమందు మేని యెద్దుకంటె నెనుబోతు బలముకలదిగదా! పనిపాటలలో నెద్దును మించినదే గదా? ప్రపంచములో నెల్లను దున్నను చులకనఁగాఁ జూచుట కుదానియజ్ఞానమేకదా కారణము. అటులే మానవుఁడు

సైతముదేహబలను నార్జించి జెట్టియైన లాభ ములేను. నేర్పుం డవలెను. లేకున్న ఉన్నశక్తిసామర్థ్యములన్నియు వ్యర్థములగును.

ఆ. ఎలుక మాలువాం డింకేమేమిచదివిన
చదివినంతసేపె సద్గుణియగుఁ
గదిసి తామరందు కప్పకూర్చున్నట్లు, వి...

జ్ఞానహీనుఁ డెన్నిసీతులను చదివినను ఎన్నిధర్మశాస్త్రము లను జదివికొన్నను కొంచెమైనను ప్రయోజనము కనుపట్టదు. ఇట్లు తెలివి లేనివాఁడు ఎన్నిచదివినను చదివినంతసేపే సజ్జనుఁ డగును కాని అచ్చటనుండి లేచినవెంటనే దుర్మార్గముల సంచరింప మొదలుపెట్టును. ఎట్లనఁగా: చూడుఁడు. కప్ప తామరాకుపైనఁ గూరుచున్నంతసేపే గుణియగుఁ గాని అచ్చ టినుండి దూఁకిన వెంటనే పురుగులఁ జంపుటకు బయలుదేరును.

తే. ఏమికానిది పరతత్త్వ మెఱుఁగలేక
సోమయాజులు పశువుల సుక్కడంత్రు
సామ మేర్పడఁ జదివినఁ జావవేల
బాధకము లగుదుర్గుణపంక్తి వేమ. 405

లోకములో నజ్ఞానులగు మానవులేగాదు సర్వశాస్త్రపారం గతులగువిద్వాంసులుసైతముజీవహింసయందు వెనుదీయుటలేదు. యోగాదిసాధనములచే వారు పరతత్త్వము పరమేశ్వరరూపము గ్రహింపలేక యజ్ఞములమూలముననైన మోక్షమార్జింతమని పశువులను హింసించి చంపుచున్నారు. ఈవిద్వాంసులు సామాది వేదములు శాస్త్రములు చదివినను హింసారూపమగు దుర్బుద్ధి

వీరిని వదలిపోనే పోవదుగదా ! కాన మూర్ఖునకు విద్యవలన వివేకము వచ్చుననుట యసంభవము.

ఆ. ఒకరినోరుఁ గొట్టి యొకరు భక్షింతురు
వారినోరు మిత్తి వరుసఁ గొట్టు
చేఁపపిండుఁ బెద్దచేఁపలు చంపును
జనులు చేఁపపిండుఁ జంపు వేమ! 406

మనుష్యులు దుర్మార్గులై పాపము-పుణ్యము-దయ-దాక్షిణ్యము అని యైనను లేక ఇతరుల నోరుగొట్టి తమపొట్ట నింపికొనుటకు ప్రయత్నములు సేయుచుందురు గాని ఈదుర్మార్గులదౌష్ట్యమును పరికించుచు సమయము పడినప్పుడు వీరినోరుగొట్టి హరించుట కవతల మృత్యుదేవత యున్నది. దానివలన నందఱుదుర్మార్గులును పరిభవింపఁబడుదురు. ఎట్లనఁగా: చూడుఁడు. చిన్నచిన్న చేఁపలను బెద్దచేఁపలు పెద్దచేఁపలను మనుష్యులు భక్షించుటఁ జూచుటలేదా !

ఆ. ఒడ్డెవానికి గురుతోర్చి చెప్పినఁగాని
తెలియఁబడునె యాత్మ తెలివి లేక
చెడ్డకొడుకు తండ్రి చెప్పిన వినఁడుగా,వి...407

బుద్ధిలేని మడ్డెజంతువునకు ఎంతకష్టముచేసి యెన్నియుక్తులను చెప్పి యెన్నెన్నిగుఱుతులను చెప్పినను తెలియనే తెలియదు. ఒకవేళ తెలిసినను వాఁడారీతిగా చేయనేచేయఁడు. ఇట్టివారలే ఖలులనఁగా నగుదురు. ఉదాహరణమునుచూడుఁడు. చెడ్డకొడుకు ఎన్నివిధములను చెప్పినను వాఁడుచేయుపనులు

మంచివికావని తెలిసికొనఁ జాలఁడు. తెలిసికొన్నను దుర్బుద్ధి యై వినఁడు. అట్టులనే దుష్టుఁడు గూడ.

తే. ఓటు పరులకు గల్గించు నూహఁజెంది
కుచ్ఛితులతోడఁ బనిఁ బడఁగూడ దెట్లు
అప్పు డెట్టైన వారలయాప్తత దన
గౌరవంబును మాపును కాదె వేమ. 408

బుద్ధిమంతుఁ డైన మనుష్యుఁడు తన కెవ్వరైన ద్రోహము చేసినచో వారికిఁ దాను ఓటమి గలిగింపవలె ననియెంచి దుర్మార్గులను చేరి కుట్రలు చేయఁగూడదు. ఇట్లు చేసిన యెడల నాదుష్టులమూలముగా తనశత్రువులకు నష్టముకలుగుటకు మాఱుగా తనకే వారిస్నేహముచేత గౌరవము లేకపోవుట, మైత్రి మొదలగునవి చెడిపోవుట కలుగును. కావున ఎప్పటికిని యుచితజ్ఞుఁడైననరుఁడు దుష్టులను జేరరాదు.

ఆ. ఓపఁగల్గుదు నని యొక్కింత విన్కిన
నున్నవానికూడ సున్నచుట్టి
మూలఱంకు లాగి గేలిసేయుదు రయా! వి...

సజ్జనులు హృదయమునఁ గ్రోధముఁ బెంచికొని పరులకెటు లేని యపకారము చేయఁ జింతింపరు. కొందఱు దుర్జనులుఁ తమకు సమానులతో స్నేహముఁజేసి తమవిరోధుల వంచింప నెంచి యేదో కొంత మిడుకుచుందురు. దానివలనఁ గార్యసిద్ధి కాక పోఁగా దుర్జనసహవాసమువలనఁ బూర్వకీర్తిసైతము నశించును. అటుతరువాత ఎచ్చటనో మూలమూలలలో దాగికొని

యున్న అంతుతనమును బయలు పెట్టి గేలిచేయఁ బూనెదరు. కావున దుర్భాగ్యులఁజేరఁ జనదు.

ఆ. కండచక్కెరయును గలియఁ బాల్పోసిన
తటిమి పాము తన్నుఁ దాఁకుఁగాదె
కపట మున్నవానిఁ గన్పట్టవలెనయా, వి...410

దుష్టునకు ఎంతటియుపకారమును ఎట్టిదుస్తరమగు నాపత్సమయములో చేసినను కృతఘ్నతచే మఱచిపోవుచుండుట సహజమగుగుణము. ఎట్లనఁగా: పామును చూడుఁడు. కండచక్కెర పాలు కలియఁబోసి తీయఁగా పామునకుఁ బోసి పెంచిన నది కృతజ్ఞతను వహించుటకు బదులుగాఁ గృతఘ్నతను వహించి కఱవవచ్చును. కావున బుద్ధిమంతుఁడై కపటము గలవానిని కనిపెట్టి యట్టిదుష్టునకు దూరముగా తొలఁగి యుండవలయును.

క. కనియుండి కానలేరఁట
వినియుండియు వినఁగలేరు విస్మయ మహహా!
కను గ్రుడ్డియు విను చెవుడం
చనునది నిజమయ్యె జగమునందున వేమా! 411

దుర్జనులగుణగణములు స్వభావము లత్యాశ్చర్యకరములై యున్నవి. వీరును సామాన్యులగు మనుష్యులలో చేరినవారలే యైనను సజ్జనులకును వీరికిని చాలభేదముగలదు. ఎట్లనియెదరా? చూడుఁడు: కన్నులుకళ్లము వెడల్పుననుండినయప్పటికిని (గర్వముచేత) చూడఁజాలరఁట. వినుటకు చెవులున్నను (ఓర్వలేమి)

వినలేరంట. ఆహా! ఎంతఆశ్చర్యము. ఇట్టివీరిస్వభావము చూడఁగా, కను గ్రుడ్డి విను చెవిటి యనుసామెత సార్థకమైనట్టులు కనబడుచున్నది.

ఆ. కల్లనిజముఁజేసి కఠినభావముఁ జెంది
ప్రల్లదంబులాడు భక్తిలేక
మాయలాడు ఖలుఁడుమహాత్మునిసాటియా,వి.

దుష్టునకును శిష్టునకును కొందఱ అజ్ఞానులు సామ్యమును చెప్పఁజూతురు, కాని దుష్టుదుష్టే! శిష్టుశిష్టే! ఎన్నటికిని ఎంత తలక్రిందుగా తపస్సుచేసినను దుష్టుఁడు శిష్టునిబోలఁడు. బుద్ధిమంతుఁడు ముందు వెనుకల నరయక "అసత్యమును సత్యమును గాఁజేసి దయ లేశమైనను లేక నోటికి వచ్చినట్లు మాట్లాడి భక్తిలేక మాయలు చేయు మాలవెధవ"యగుదుష్టునకును మహానుభావునికిని సాటిచేయఁ బూనెదరు. ఎంతఘోరము!

ఆ. కలియుగంబునందు ఘనతకు నైచ్యంబు
ఘనత నైచ్యమునకుఁ గల్గుచుండు
శ్రద్ధ భక్తు లుడిగి జనులుండ్రుగావున, వి...413

ఆహా! ఏమి కాలముయొక్క వైపరీత్యము. కలియుగము ప్రభావముచేతఁగాబోలు గొప్పకు తక్కువయు తక్కువకు గొప్పతనమును తఱచుగా కలుగుచుండును. ఇట్లగుటకు కారణము నూరువిధముల పెద్దలయందును దైవమునందును శ్రద్ధాభక్తులు లేకపోవుటయే యని తలఁచెదము. ఎంతవైపరీత్య మిందువలనఁ గలుగుచున్నదో చూడుఁడు. కావున దుష్టులైపోరాదు.

ఆ. కలువపూలవంటి కన్ను లుండిననేమి?
చిలుకపలుకులట్లు పలుకనేమి?
తెలివిబలిమికలిగి తేజరిల్లఁగనేమి?
తులువగామినలరు నెలఁతవేమ! 414

మంచితనము చెడుగుతనము ఆకారమును బట్టినిర్ణయించుట దుస్తరము. ఇదియొకపురుషుల విషయముననెకాదు. స్త్రీలవిషయమునను గూడ. స్త్రీలను గేవలాకారసౌష్ఠవమునుజూచి కామింపఁగూడదు. కలువపూలవంటి వాలుగన్నులున్నంతమాత్రమునఁ జిలుకవలె నల్లాపముద్దుగా మాటలాడనేర్చినమాత్రమున తెలివి తేటలతో సంసారము దిద్దినమాత్రమునఁ గొనియాడరాదు. స్త్రీలయందు సుగుణసంపద (పాతివ్రత్యము) ఉన్నపుడె యాకారము ఫలవంతమగును. కాన శీలమే సౌందర్యముకంటె స్త్రీలయెడఁ బ్రధానము.

ఆ. కల్లుకుండ కెన్ని ఘనభూషణము లిడ్డ
నందులోనికంపు చిందు లిడదె ?
తులువ సదివికొన్నఁ దొలిగుణమే మగు? వి...

దుర్మార్గునకు ఎన్నిఘనకారణములున్నను గౌరవప్రదములగు వస్తువులున్నను వాని దుష్టగుణము తొలఁగిపోదు. ఇట్టితులువ ఎన్నిధర్మశాస్త్రములను తుదిముట్టఁజదివినను తొల్లింటిగుణమును మానుకొనఁజాలఁడు.ఎట్లంటిరేని పరికింపుడు.కల్లుకుండకు ఎన్ని బంగారపుసొమ్ములను పెట్టినను లోపలనున్న దుర్గంధము పైకి

రాకయణఁగియుండునా? ఉండదుకదా. అట్టులే దుష్టునికిఁగూడ చదివికొన్నను దౌష్ట్యముపోదు.

ఆ. కల్లునీళ్లుత్రాగి కడుఁ బెద్దపోరిలో.
జీరె విడిచి తిరుగు చెడునరుండు
పనులు తీరువెనుకఁ బాతలుగట్టురా? వి. 416

దుర్జనుఁడు పిన్నపెద్దల యంతరమ్మును వదలివైచి సిగ్గులేక గొప్పవారిదగ్గఱ కారులుప్రేలుచు బట్టవిడచి సంచరించుచు కల్లుత్రాగుచు తనకంటె మించినవారిని పెద్దలనికాని యాలోచింపఁడు. మానాభిమానములు లేవు. ఈరీతిగా మత్తు తీఱునంతవఱకును తిరుగుచుండి తరువాత, ఏచినిఁగినపాఁతయో గట్టును.

ఆ. కసినిగలిగి పాపకర్ముల పీడింతు
రల్లప్రభులు యముని యల్లభటులు
వృశ్చికంబుఁ గన్న విడుతురే చంపక, వి. 417

రాజులు నీతికోవిదు లగుదురేని దుర్మార్గులను చలముపట్టి సాధించుచుందురు. పాపాత్ములను వారివారి పాపములకు తగినట్లు దండించెడువారలు రాజులును యమునిభటులును మాత్రమే. కొందఱజ్ఞానులు "వీరు దుష్టులైనను ఇంతటి దండనకు తగ"రని చెప్పెదరు కాని అది సరిగాదు. యోచించుఁడు. ఎంతటి బుద్ధిమంతుఁడైనను తేలును చూచిన నయ్యో! పాపమని వదలివైచెదరా ?

ఆ. కానివానితోడఁ గలసి మెలంగిన

వానివచ్చు నెంతవానికైన
ఈఁగ కడుపుఁజొచ్చి యిట్టట్టు సేయదా? వి.

తనయోగ్యతకు తగనిమనుష్యునితో కలిసి మెలసి గుణవంతుఁడుండరాదు. ఒకవేళ నిట్లు కానివానితో కలసి మెలంగిన యెడల నట్టివాఁ డెంతటివాఁడైన నగునుగాక. తప్పక ముప్పు ననుభవించియే తీరును.ఎట్లనఁగా: ఈఁగ కడుపులోనికి పోయిన యెడల స్వల్పమైనను క్రిందు మీఁదులు సేసి వాంతుల బుట్టింపదా? అట్టులే ఖలుఁడు గూడ.

ఆ. కులములోన నొకఁడు గుణహీనుఁ డుండిన
కులము చెడును వానిగుణమువలన
ఎలమి చెఱుకునందు వెన్నుపుట్టినరీతి, వి. 419

సద్వంశములో నొక్కఁడెవఁడైన గుణహీనుఁడు (అనఁగా: దుర్జనుఁడు) ఉండినయెడల నావంశ మెంతటి ప్రతిష్ఠావహమైనను మొదలంట నశించి గుణము పేరున కైనను లేకపోవును. ఎట్లనియందురా? చూడుఁడు. చెఱకు తీపిగలదియైనను ఎక్కడనో యొక్కదానికి వెన్ను వెడలిన నాచెఱుకునకు నిఁకనెచ్చటను తీపియనుమాట యైనను లేకుండునట్లు నాశము గలుగదా! అట్లే ఖలుఁడును.

ఆ. కులమువలనఁ గొంత బలమువలనఁ గొంత
కలిమివలనఁ గొంత గర్వమొదవ
అంకుచదువు చదివి అంకునచెడుదురు, వి. 420

దుర్మార్గుని చెడిపివేయుటకు సామాన్యముగా మంచి వస్తువులే చెడ్డవియగును. దుష్టులకు గర్వ మతిశయించుటకు వారు జన్మించిన యున్నతకుల మొక కారణమగును. ఇటులే బలము, ఐశ్వర్యముగూడఁ గారణము లగును. వీనివలన దుర్జనుఁడు యుక్తాయుక్తవిచక్షణమాని దుర్నీతికరములగు గ్రంథముల నాశ్రయించి విద్యావివేకము చెడుకాలక్షేపమునకుఁ గలిమి బలుములూ అంకుటాంద్రకువినియోగించి తానును సర్వవిఘనుల భ్రష్టుఁడగుచున్నాఁడు. ఆహా! దుర్జనులయెడ మంచియెట్లువిష మించుచున్నదో చూచితిరా!

ఆ. కళ్లఁబోతునొద్దఁ గూడి మాటాడిన
గొప్పమర్మములను జెప్పరాదు
పేరు తీరఁదెల్ప నూరెల్ల ముట్టించు, వి. 421

బుద్ధిమంతు లగువారు సాధ్యమైనంతవఱకును, పరులగుణములను సహింపలేని ఖలులతో చేరరాదు. ఒకవేళ దైవవశము వలన నట్టులు కళ్లబోతు లగు దుర్మార్గులనొద్ద మాటలాడుట తటస్థించినపక్షమున తనలోని మర్మములను విప్పి వారికి చెప్ప కూడదు. అట్లుగాక పొరపాటున చెప్పితివైతిరా! సరి. ఇఁక వాఁడు వాని దుర్జనత్వమును ప్రకటించుటకేనో యేమొ! కాని ఊరిలోనంతటను చాటివచ్చును.

క. దుష్టరవానికి జ్ఞానము
నెమ్మదిగాఁ దెల్పవలదు నిరసించుసుమీ!

బమ్మను నే నని యప్పుడె
భ్రిమ్మరియై చెడును గాని తిరుగఁడు వేమా!422

దుర్జనుల దగ్గఱఁజేరి వారిని నుతించుచు యథార్థమగు జ్ఞానమును తెలుపఁగూడదు. ఎట్లనఁగా: ఎవఁడైన సజ్జనుఁడు కుమ్మరిని జేరఁబోయి, వానికి బ్రహ్మము నెఱిఁగించి "దేవుఁడు నీవలెనే సృష్టిచేయుచుండును. నీవు చేయుకుండ లెట్లస్థిరములో యాతనిసృష్టియుఁగూడ నశ్వరము" అని చెప్పెననుకొందము. అంతమాత్రముచేత వాఁడు గుణియగుటకు మాఱుగా "నేనే బ్రహ్మ" నని గర్వించి తిరుగ మొదలుపెట్టును.

ఆ. కూళకూళ్లుమేయు గుణమంత చెడనాఁడు
నెట్టివారు మెచ్చ రట్టివాని
కొయ్యదూలమునకుఁ గుదురునా జ్ఞానంబు? వి.

దుర్జనుఁడు నానావిధములగు దుష్టాన్నములను తినుటకైనను వెనుకఁ జూడఁడు. తినివేయునని భావము. గుణమునంతయును దోషమునుగా స్వీకరించును. ఇట్టిదుర్జనుని ఎట్టివారైనను మెచ్చుకొననే కొనరు. వీనికి ఎన్నివిధములఁ జెప్పినను జ్ఞానము కలుగనే కలుగదు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. కొయ్యదూలములకు ఎన్నివిధములచెప్పినను జ్ఞానము కుదురునా? కుదురదు. అట్లులే దుర్జనుఁడు కూడ.

ఆ. కైపు మీఱువేళఁ గడను జేరఁగరాదు
అనువుదప్పి మాటలాడరాదు
సమయ మెఱుఁగనతఁడు సరసుండుగాఁడయా, వి.

బుద్ధిమంతుఁడు సమయాసమయములను గుణాగుణములను తెలిసికొని కాని యెవ్వరివద్దకుఁగాని బోఁగూడదు, అట్లు పోఁదలఁచినయెడలచక్కఁగాపరికింపవలయును. త్రాగుబోతునకు కైపుమీఱినప్పుడు దగ్గఱకు పోఁగూడదు. సమయము నతిక్రమించిన మాటలాడనుకూడఁ జనదు. ఈరీతిగా సమయ మెఱుఁగక యున్నయెడల నాపురుషుండు సరసుండు కాఁజాలఁడు కావున, దుర్జనులనుండి జాగ్రత్తగా మెలఁగవలెను.

ఆ. కొండగుహలనున్నఁ గోవెలలందున్న
మెండుగాను బూది మెత్తియున్న
దుష్టబుద్ధులకును దుర్బుద్ధి మానునా? వి. 425

ఎంతటియుత్తమదశనొందినను దుష్టుఁడు తనదుష్టగుణమును మానుకొనఁడు. ఇట్టిదుర్మార్గుఁడు కొండగుహలోచేరి మునివృత్తినున్నను, కోవెలలోఁ చేరి భక్తులతో కలసియున్నను, విరాగులవలె భస్మధారణమును చేసికొనియున్నను ప్రకృతిసిద్ధమగు దుర్గుణమును మానుకొనఁజాలఁడు. కావున జనులు వీరియందు విశ్వాసముంచికొని మెలఁగరాదు.

ఆ. కొండముచ్చు పెండ్లి కోఁతి పేరంటాలు
మొండివానిహితుఁడు బండవాఁడు
దుండగీడునకును గొండెఁడు దళవాయి, వి.

ఆహా! పరమేశ్వరుఁడు ప్రపంచము నెంతటిబుద్ధివైభవము కలిగి సృజించునో కాని సజ్జనులకు సజ్జనులను దుర్జనులకు దుర్జనులను సహవాసులనుగాఁగూర్చి తనసామర్థ్యమును వెల్లడిచేసెను.

ఎట్లనఁగా: చూడుఁడు. కొండముచ్చు పెండ్లికి కోఁతియే పేరంటాలు అగును. మొండివానికి ప్రియముగు మిత్రము బండవాఁడేయగును. దుష్టునకు మంత్రి కొండెములను జెప్పు కష్టుఁడే యగును గాని యితరుఁడు గాఁడు.

ఆ. కోఁతిఁ బట్టి తెచ్చి క్రొత్తపుట్టము గట్టి
కొండముచ్చు లెల్లఁ గొలిచినట్లు
నీతిహీనునొద్ద నిర్భాగ్యు లుందురు, వి. 427

దుర్జనులందఱు నట్టి దుర్జనునే సేవించియుందురు. కాని సజ్జను నెంతమాత్రమును సేవింపరు. ఇట్లగుట న్యాయము. లోకములో సమానులకు సమానులపొందే కలుగుచున్నది. చూడుఁడు. కొండెముచ్చులను నొకజాతికోఁతులు వెదకి వెదకి గుణవంతునుగా నిశ్చయించి కోఁతికిఁ బట్టముఁగట్టి కొల్చుచుందును. అట్టులే నీతిలేని దుర్జనుఁడగు రాజు నొద్ద నిర్భాగ్యులే కొలువుడుకాండ్రుందురే గాని గుణవంతు లుండరు.

ఆ. కొండెకాఁడు చావఁ గొంపవాకిటికిని
వచ్చిపోదు రింతె వగపులేదు
చూడవగచునె భువి తోడేలు సచ్చిన, వి...

లోకులు సజ్జనుఁడైననే గౌరవింతురు కాని దుర్జనుని నెంతమాత్రమును గౌరవింపరు. వీరు సజ్జనుని చావునకు వగతురు. దుర్జనుఁడు ఎంతటి ప్రభువైనను గాని నిరంకుశాధికారి యైనను గాని చచ్చినయెడల విచారింపరు. కావున దుర్జనుఁడై యుండరాదు. కొండెములు చెప్పి గొంతులుగోయు నెట్టిదుర్మా

ర్గుఁడును చచ్చిన ఇంటిముందరికి వచ్చిపోయెఁ రే కాని విచారిం పరు. ఎట్లనఁగా: చూడుఁడు. తోఁడేలు చచ్చిన ఆవుదూడ విచారమునొందునా ? లేదుగదా. అట్టులే దుర్జనునివిషయము నను.

ఆ. గంగ పాఱుచుండు కదలనిగతితోడ
ముఱికి వాగుపాఱు మ్రోఁతతోడ
అధికుఁ డోర్చునట్టు లధముఁ డోర్వగ లేఁడు,వి.

స్వభావములోనే దుర్జనసజ్జనులకు అపరిమిత మగు భేదము కలదు. అందులో ప్రవర్తనవిషయములలో నిఁక చెప్పవలసిన పనియే లేదు. దుర్జనుఁ డగువాఁడు అధముఁడు. సజ్జనుఁ డధి కుఁడు. అధికుఁ డోర్చునట్లు లల్పుఁ డోర్వఁగలుగునా? లేఁడు. ఎట్లనఁగా: గంగయును ప్రవహించును. కాల్వయును ప్రవ హించును కాని రెంటియందు విస్తారము భేదముగలదు. గంగ మహానదిగావున తొణఁకక కదలక ప్రవహించును. కాలువ తొణఁకుచు భోరున మ్రోఁగుచు ప్రవహించును. ఇట్లే దుర్జ నుఁడుకూడ.

ఆ. గాడ్దె యేమెఱుంగు గంధంపువాసన
కుక్క యేమెఱుంగు గొప్ప కొద్ది
అల్పుఁ డేమెఱుంగు హరునిగొల్చువిరక్తి?వి...

దుర్జనుఁడు జ్ఞాన మొక్కింతయును లేక శివుని పూజించుచు విరక్తిని బొందియుండువారిని నిందింపఁ బూనుకొని యుం డునేకాని వారియోగ్యతను కనిపెట్టఁజాలఁడు. ఎట్లనఁగా:

చూడుఁడు. అల్పజాతిలోఁ జేరిన గాడిదె గంధపు పరిమళము నెట్లు తెలిసికొనఁగలుగును? కుక్క యెట్లు కొద్దిగొప్పలను గుర్తెఱుంగఁగలదు. ఇట్లే దుర్జనుఁడు గూడను.

ఆ. గుణికి విద్య భువిని గోరంత యబ్బినఁ
గొండ యగును వానిగుణముచేత
కొండయంతవిద్య గుణహీనుఁడెఱుఁగఁడు, వి.

సజ్జనుఁడు తనకు విద్య నలుసంత యబ్బినను దానికి తన గుణములచేత వన్నెఁబెట్టి కొండంతగా చూపెడి సామర్థ్యము కలిగియుండును. దుర్జనునికి గొప్పవిద్య కొండంత యబ్బియున్నను దానిని తన దుర్గుణపుంజములచేత మొదలంట నశింపఁజేయఁదలఁకొనును. చూచితిరా? సజ్జనదుర్జనుల కెంతటిభేదమున్నదో! కావున సజ్జనుఁడై మెలఁగవలయును.

ఆ. గుఱ్ఱమునకుఁ దగినగుఱుతైన రౌతున్న
గుఱ్ఱము లిల నడచు గుణముగాను
గుర్తు దుర్జనులకు గుణము లిట్లుండురా, వి...

దుర్జనుని స్వాధీనము చేసికొని శిక్షింపఁగలవాఁ డుండిన నే వాఁడు నొకమనుష్యునివలె సంచరించునే కాని లేకున్న లేదు. ఏలయనఁగా: దుర్జనునిస్వభావ మిట్టిదియై యుండును. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. గుఱ్ఱము ఎక్కి స్వారి చేయఁదగినదియే కాని సామాన్యులను లక్ష్యము సేయక క్రింపఁబడఁద్రోయును. కావున దానికిఁదగిన రౌతున్న గుణముకలిగి నడచుకొనును. ఇట్లే దుష్టుఁడు గూడను.

ఆ. గోఁచి యూడె ననుచుఁ గోఁతియాటల నాడి
వెట్టియోగి నూరువెడలమండ్రు
ఎవరిగోఁచులూడ నీప్రాద్దుగ్రుంకిన? వి... 433

దుష్టునికి సజ్జనుని పరాభవించుటగాని పరిహసించుట గాని జన్మచరితార్థముగాఁగల కృత్యమై యున్నది. ఇట్టివాఁడు ఉత్తముఁడైన దిగంబరుఁడు నగు యోగిని చూచి గోఁచి యూడె నని గోఁతిచేష్టలను చేసి ఊరువెడలఁగొట్టి తనదుర్మార్గమునే వెలిపుచ్చునుగాని తమయందటికినిగల "ప్రొద్దుగ్రుంకఁగానె గోఁచులూడుట" యనుయవగుణమును తెలిసికొనఁజాలఁడు.

ఆ. చంద్రునంతవాఁడె శాపంబుచేతను
కళల హీనమందఁగలిగెఁ గదర
పుడమి జనులకెల్ల బుద్ధు లట్లుండురా, వి...

మహాత్ములను పరిహాసము చేసినను పరాభవము నొందించినను గొప్పగొప్పవారికే ముప్పుగలుగుచుండును.అనిన నీదిప్పకాయల విషయమున నేమిచెప్పవలయును? చూడుఁడు.చంద్రుఁ డెంతటి వాఁడు? ఎంతలోకోపకారి? అంతటివాఁడే కర్మానుసారియై గణపతిని పరిహాసముచేసి శాపమును బొందెను. కావున దుర్జనులు దైవప్రేరితులై కన్నుగానక యకృత్యములను చేయుచుందురు. శివునిభూషణము లక్ష్మికిఁ దోఁబుట్టువునగుచంద్రుఁడే పరులఁబరిహసించినమాత్రమున శాపమొంద నీకాలపు వంచకులా! పరుల దూషించి బాగుపడువారలు.

ఆ. చెట్టుచేమఁ గొట్టి చుట్టుగోడలఁ బెట్టి
ఇట్టునట్టుఁ బెద్దయిల్లుఁ గట్టి
మిట్టిపడునునరుఁడు మీఁది చేటెఱుఁగఁడు, వి...

దుష్టుఁడు తాను చేయుప్రతికార్యము నుత్తమోత్తమమని యును. నుభయలోకములయందును సుఖకరమనియును • తలంచుచుండును. ఈయన •ప్రాణిహింసనైనను తలంపక తనచుట్టు పట్టులనున్న చెట్టుచేమలను పుట్టలను కొట్టి చుట్టును గోడలఁ బెట్టి యిల్లుకట్టి "ఆహా! ఎంత తెలివికలవాఁడను. ఎంతమంచి పనిచేసితిని. నాయంతటివాఁ డొరుఁడేడీ?" యని మిట్టిపడు నేకాని మీఁద రాఁబోవు చేటు నెఱుఁగఁజాలఁడు.

ఆ. చెఱకులోననైనఁ జెడ్డగుణంబున్న
తీసివేయకున్న తినఁగఁబోసఁగ
దంతిపురపుద్రోహి యాతఁ డెట్లుండురా? విశ్వ.

కొందఱు నీచులు మేము గొప్పవారి నాశ్రయించియున్నాము. మాకెట్టియపాయము రాఁజాలదు. మాచెడుగు చేతలన్నియు మంచిగనె పరిణమించునని చెలరేగుచుందురు. అంత తోఁబోక రాజాంతఃపురములలోఁ జొరవ కల్పించుకొని యనేకవిధముల ద్రోహము చేయుచుందురు. మధురతరమైన చెఱకుగడ కేటనేసి యించుక పుచ్చున్నమాత్రమున రుచి చెడదుగాని తినువా రాభాగమును దీసివేయక మానరు. అటులేయించుక యంతఃపురసంబంధమున్నమాత్రమునఁ బాపమనక రాణివాసమునకే చెఱుపుఁజేసినచో రాజులు బ్రతుకనిత్తురా! అట్టి దుర్జనుల శిక్షించి తీఱెదరు.

ఆ. చదువులన్ని చదివి చాలవివేకియై
కలుషచిత్తుఁ డైన ఖలునిగుణము
దాలిగుంటఁ గుక్క తలఁచిన చందమౌ, వి...

అన్నివిధములయిన చదువులను నీతులను నేర్చికొని వివేకి యనిపించుకొని పాపములచేయు దుర్జనునిగుణమును పరికించిన పక్కుమని నవ్వు వచ్చుచున్నది. చూడుఁడు. వీఁ డిన్నిగుణములను ఇన్నిచదువులను చదివికొన్నను తనయాచరణములో ఆ నీతులను పెట్టికొనక దాలిగుంటలో బరుండి, "రేపటినుండి దొంగతనముఁ జేయ"ననికొని లేచినవెంటనే దొంగిలించుట కిండ్లలోఁ దూరిన కుక్కను బోలి యున్నవాఁడు.

ఆ. చంపఁగూడ దెట్టిజంతువు నైనను
చంపవలయు లోకశత్రుగుణముఁ
దేలుకొండిగొట్టఁ దేలేమిచేయురా? వి...138.

బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁడు దుర్జను నైనను యుక్తియుక్తముగా వంచఁ బ్రయత్నింపవలయునే గాని చంపఁబూనరాదు. ఎట్టిక్రూరజంతువు నైనను చంపరాదు. లోకమునకు శత్రులగువారిని మాత్రము(గుణములను) చంపవలయును. (అనఁగా: గుణములు చేసిన తప్పిదమునకు శరీరమును దండించుట తప్పనిభావము.) ఎట్లనియంటెరా! తేలు విషము ప్రయోగించునేగాని కొండి యేమిచేసినది. కావున తేలును కొట్టినట్లు దుష్టగుణములను నశింపఁజేయవలయును.

ఆ. చంపఁదలఁచు రాజు చన వగ్గలం బిచ్చు
చెఱుప నున్నపగఱ చెలిమి సేయుఁ
గఱవ నున్న పాము నెఱిఁగాచుకొనియుండు, వి.

ద్రోహమును చేయఁ దలంపుగొన్న దుర్మార్గులు పైకి ఏమియు నెఱుఁగనివానివలె ప్రేమగలవానివలె మెలఁగి మోస పుచ్చుచుందురు. ఇట్లు చేయుచుండుట దుర్జనులకు సహజము. ఎట్లనియందురా? చూడుఁడు. చంపఁదలఁచుకొనినరాజు ఎక్కువ చనువిచ్చును. చెఱుపఁదలఁచినశత్రువు చెలిమి నెక్కువగా పాటించును. కఱపఁదలఁచుకొనినపాము కాచుకొనియుండును. ఇట్లే దుష్టులుగూడను.

ఆ. ఛర్ది పుట్టినప్డు సాపడ సైఁపదు
నాతి గన్నయప్డు నీతి తగదు
చేటు మూడినపుడు మాటలు నోపవు, వి...440

విజ్ఞానశాలి యగు మానవుడు సమయోచితముగఁ దన నియమముల మార్చుకొనవలయును. పురుషప్రయత్నము వికటించినపుడు వారు చేయు నుపశమనప్రయత్నము లన్నియు వికటించి యపాయకరములుగఁ బరిణమించును. అన్నము ప్రాణాధారమేగాని వాంతులగుసమయమున వర్జనీయము. కాముకురాలు వలపుచేఁ జైకొని పైఁబడవచ్చునపుడు నీతిజనికిరాదు. ఆపత్కాలము సమీపించినపుడు మనము ఒడ్డునబడుటకుబల్కు పల్కు లుపయుక్తములు కాఁజాలవు. మంచి చెడుగుగా మాఱినపు డిట్టివిపరీతపరిస్థితులు కలుగుట సైజము.

ఆ. జెట్టి సాముఁజేసి క్షితిలోనఁ బేరెత్త
దుష్టతెలివిచేత ద్రోలఁగు తెలివి
కష్టమొకటెగాని కడతేలుటా లేదు, వి...441

చాలకాలము కష్టపడి సంపాదించినయోగ్యతలు గూడ దుష్టకార్యములవలన చెడిపోవుచుండును. ఎట్లనఁగా: నొక జెట్టి గలఁడనుకొనుఁడు. వాఁడు ఒడలినంతయు విఱుచుకొని సాముఁ జేసి లోకములో పేరెన్నికను గన్నప్పటికి నట్టివానికి ద్రోహచింత యుండినయెడల నాదుష్టతెలివిచేత ఇదివఱకున్న యోగ్యతగూడ నశించిపోవును. ఇన్నిదినములనుంచి ఇతనుపొందిన కష్టమొక్కటేగాని కడతేఱుటలేదు. ఇట్లే దుష్టుఁడుగూడఁ జెడిపోవును.

ఆ. జంకులేనిమదిని జగదీశునుంచిన
మంకుబుద్ధిమాని మట్టుపడును
పంకమందుఁ బురువు పడి పొర్లుచుండదా! వి...

మనస్సులో నితరుల కెవ్వరికిని ద్రోహమును చేయఁజాలక ఈశ్వరుని సేవించుచున్నయెడల నెంతటియధమునకైనను తరించుట కుపాయముగలుగునేగాని ద్రోహబుద్ధిగలిగిన రాదు. ఎట్లనఁగా: (కంబళి) పురుగు బురదలో పడి పొర్లినను బురద అంటుకొనదు కాని కాపలయునని ఇతరములు బురదలోపడిన బురదయంటుకొనదా! అట్లే దుష్టునికిఁ గూడ నని.

ఆ. జగడ మాడుచుండుఁ జాడీలకో రెప్పు
సాధుజనుల మీఁదఁ బాధ పెట్టు

యముఁడు తప్ప వెఱతు రందఱు వానికి, వి...

దుర్జనునిచూచిన భయపడనివాఁ డీలోకములు పదు నాల్గింటిలోను నెవ్వఁడును లేఁడు. ఒక్కయముఁడు తప్ప దుష్టునికి తక్కినవారందఱును వెరతురు. ఏలయని యందురా? వినుఁడు. ఎప్పుడును దేనిమీఁదనో యొకదానిమీఁద సాకును పన్నికొని తగవుల నాడుచుండును. అధికారులతో లేనిపోని చాడీలను చెప్పుచుండును. సత్పురుషుల నందఱిని పీడించును. కావున నిట్టిఖలునకు యముఁడు తప్ప శిక్షకుఁ డితరుఁడు లేఁడు.

ఆ. టక్కరులను గూడి యెక్కసక్కెములాడ
 నిక్కమైన ఘనుని నీతి చెడును
 ఉల్లితోటఁ బెరుగు మల్లెమొక్కకరణి, వి...444

ఎంతటిగొప్పవాఁడైనను విజ్ఞానశీలుఁడైనను విబుధుఁడైనను దుర్జనులతో స్నేహముఁ జేసి వారితో ననవసరముగా నెక సక్కెములను పలుకుచుండెనా తప్పక ఆఘనుఁడు ముప్పుఁ జెందును. సందియము వలదు. ఇయ్యది నిజము. ఎట్లనియందురా? పరికించుఁడు. గుమగుమమని సుగంధపుష్పముల నీను మల్లెమొక్కనుల్లితోటలో నాటినగుణహీనతను జెందదా? అట్లులే సత్పురుషుఁడుగూడ దుష్టునిమైత్రిచేఁ జెడిపోవును.

ఆ. దెందమందుఁ దలఁచు దెప్పర మెప్పుడు
 నోర్వలేనిహీనుఁ డొరునికట్టి
 తనకు మూఁడుసుమ్మి తప్పదెన్నటికైన, వి...445

ఒరులసిరులను చూచి సహింపలేని యసజ్జనుఁడు "వారి

కెప్పుడును ఏవియైన ఆపదలు రావలయును. వారందఱును నశించిపోవలయును" అని మనస్సులో దెప్పరమును తలంచుచుండును. ఇట్లు దుర్జనుఁడు నిష్కారణముగా నితరులకు నుప్పుగోరును గనుక వీనికిఁ గూడ నెన్నటికైనను తప్పక రాఁగలదు. కాఁబట్టి నిష్కారణముగా దుర్జనుఁడై ఇతరులఁ జెడఁగోరరాదు.

ఆ. తనకుఁ గలుగు పెక్కు తప్పు లటుండఁగా
పరుల నేరుచుండు నరుఁడు తెలియఁ
దోఁడ లెఱుంగఁడనుచు నొత్తిచెప్పఁగవచ్చు, వి.

దుర్జనుని స్వభావమే విలక్షణముగా నుండును. వాఁడు తనవలె యందఱు ననితలంపఁడు. తాను ప్రతిదినమునను ప్రతిక్షణమునను వేలకు వేలు తప్పులను చేయుచుండును కాని తాను చేయుతప్పులను తెలిసికొనఁజాలఁడు. పైగా తనతప్పుల నావలఁబెట్టి ఇతరులను తప్పు లెన్నవచ్చును. కావున నిట్టిదుర్జనుని చూచినప్పుడు "ఒడలు తెలియక పడిపోవుచున్నాఁడు పాపాత్ముఁ" డని గట్టిగా చెప్పుటకు ఎట్టి యభ్యంతరములు లేవు.

ఆ. తనకు మేలుఁ జేయఁ దాఁ దెలియఁగనేర్చు
నెలమితోడ కుక్క యెఱుక భువిని
తనకుఁ జేయుమేలు తాఁ దెలియఁగలేని
మనుజుఁ డెంతఖలుఁడో? మహిని వేమ. 447

ఎంతనీచకులమునందుఁ బుట్టినను ఇతరులకు నిసుమంతయేని వ్యర్థుఁడైనను తనకు మేలుచేసినవానికి తిరుగా మేలుచేయవల

యుండని కోరుచుండును. ఎంగిలితినుకుక్కగూడ నీరీతి మెలఁగు చున్నది. కాని దుర్జనుఁడు కాళ్లుచేతులుండియు నన్నిజీవముల కంటె నధికుఁడైనను తన కొరకు లేయునుపకారములను మఱచిపోవును. ఇతరులు జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చినను తెలిసికొనఁగా లేకపోవును. ఆహా! ఇట్టివాఁ డెంతటి దుర్మార్గుఁ డనఁదగి యున్నవాఁడు! అని

ఆ. తనర నృపతితోడఁ దగ దుర్జనునితోడ
నగ్నితోడఁ బరునియాలితోడ
హాస్యమాడు టెల్ల నగును బ్రాణాంతమ్ము,వి...

బుద్ధిమంతుఁడు స్థలాస్థలములను యుక్తాయుక్తములను గుర్తెఱింగిమాటలనాడుచుండవలయునే కాని ఎవ్వరితో నన్న వారితో ఇచ్చవచ్చినట్లు హాస్యములు పలుకరాదు. అందునను తన్నుఁ బాలించు ప్రభువుతోడను, దుర్జనులతోడను, నిప్పుల కుప్పతోను, బరునియిల్లాలితోను పరిహాసముల నాడరాదు. వినక ఎవ్వఁ డీరీతిగా సరసములు వల్కుటకు ప్రారంభించునో అట్టినరునకు ప్రాణహాని వచ్చును.

ఆ. తనయుఁ డొదవెనుచుఁదాఁ బొంగుచుండును
వాఁడు దుష్టుఁడైనఁ గోడుగూర్చుఁ
దులువవాండ్రఁగాండి మెలఁగనీరాదురా,వి...

లోకములోనఁ బాపము తల్లిదండ్రులు తమకు బిడ్డలులేరని వగచి చెట్టుచెట్టుకును గుట్టగుట్టకును మ్రొక్కి కొడుకు పుట్టఁగా ధన్యుఁడ నైతినని పొంగుచుండును. ఆహా! ఎంతటి వేలతనము.

కొడుకు పుట్టఁగానే సంబరముగాదు. వాఁడు సహజముగా దుష్టులనుకూడఁ గోరును. అట్లు కూడిన నాపదలు వాటిల్లును. కావున తనబాలుని దుష్టులతో కలియనీయక జాగ్రత్తగా కాపాడి గుణవంతునిగా చేసిననే సంతసింపవలయును. అనఁగా: దుష్టుఁడగు సుతుఁడు తల్లిదండ్రులకు దుఃఖకరుఁ డగు నని.

ఆ. తేలునకు నిఁకెంత తెలియఁ గొండి విషంబు
ఫణికి నుండు విషము పండ్లయందు
తెలివిలేనివాండ్ర దేహ మెల్లవిషంబు, వి...450

దుర్జనుల కప్రయత్నముగా శరీర మెల్లను విషపూరితమై యుండును. అట్టివారినిఁ జూచినను కలసినను కష్టములువచ్చును. దుర్జనులలో చిన్నపెద్ద లెంచవలదు. దుష్టజంతువు లన్నిటికంటె దుష్టుఁడే యెక్కువక్రూరుఁడై యుండును. చూడుఁడు. తేలునకు కొండియందుమాత్రమే విషముండును. పామునకు పండ్లయందుమాత్రమే యుండును. ఇఁక దుర్జనుల కొడలంతయును విషమే యుండును.

ఆ. ప్రొత్తు తొత్తుగాని పోరసాని గాఁబోదు
అడచు టంతె దానికైన ఫలము
మిత్రికూళ్లదొంగ మేలు నెట్లెఱుఁగురా? వి.

ధనవంతులగురాజులు నీచులను నీచస్థితియందు యోగ్యులను యోగ్యస్థితియందు నుంచవలయును. అంతియగాన యధములను బైకిఁదీసికొనిరాదగదు. కొండఱు బానిసయగు దొత్తు

ముండలకు లోఁబడి యుచిత మెఱుంగక వర్తింతురుగాని యా తొత్తునకు దొరసానికిఁగల యున్నతగుణము లెన్నఁటికి రాఁజాలవు. దాని నెపుడణఁచవలయునేగాని నెత్తిపై కెక్కించుకొనఁదగదు. తన్నుంచుకొనినముండఁ డెపుడుచచ్చునా! వాని యాస్తియెపుడు దొంగలింతుమాయని చావుకూటికిఁ జూచుదాసి యజమాని మేలుకోరదు. గాన యట్టినీచురాండ్రకుఁ జనువీయరాదు. వాండ్రు దుష్టురాండ్రు.

ఆ. దిక్కులేనివాని దీనతఁ బాపిన
పురుషుఁ డిహమునందె పూజ్యుఁడగును
పరమునందువానిభాగ్యమేమనవచ్చు? వి... 452

దుష్టులు దిక్కులేనివానిని చూచినప్పుడు అట్టివానిని రక్షించుటకు మాఱుగా నెత్తికెక్కి కూర్చుండి కష్టములఁ బెట్టుచుందురేకాని వాని రక్షించి గట్టెక్కింపఁ బూనుకొనరు. అట్లు వారాదీనుని రక్షించిన నీలోకముననే సర్వులకును పూజ్యులు కాఁగలరు. అట్టి సర్వలోక పూజ్యులగు వారియదృష్టము నేమని వర్ణింపఁగలుగుదుము. దీనులగాపాడి భూలోకముననే సర్వజనములచేఁ గొనియాడఁబడుచున్న సీతయాంశాలురు పరలోకమున నెంత పవిత్రస్థానము నలంకరింతురో యెవరు నిర్ణయింపఁగలరు.

ఆ. దాసరయ్య తప్పు దండంబుతో సరి
మోసమేది తన్ను ముంచకున్న
నీచుఁడైె చెడు నటు నీచులనమ్మిన, వి... 453

విధేయము లగువారు దుష్టులయినను తాము చేసినతప్పు నొప్పికొని మన్నింపుఁ డని మ్రొక్కినయెడల వానిని మన్నింప వలయును గాని జాగ్రత్తను వహించి మరల తనను మోసము చేసి ముంచక యుండునట్టులు చూచుకొనవలయును. అట్లు జాగ్రత్తవహింపనివాఁడు నీచుల నమ్మియుండి తాను నీచుఁడై చెడిపోవును. కావున దుష్టులఁజేరి మోసము నొందఁ బోకుము.

ఆ. దుండగీఁడుకొడుకు కొండీఁడు చెలికాఁడు
బండరాజునకును బడుగుమంత్రి
కొండముచ్చునకును గోఁతియె సరియగు, వి...

రాజు దుష్టుఁడైన రాజ్యమెల్లయు దుష్టమగును. ఎట్లనఁగా: తాను తుంటరియైనయెడల తనకొమరుఁడుగూడ దుష్టుఁ డగు ను. తనకు తగినయట్లే కొండెములు చెప్పువాఁడు మిత్రుఁడగును. పనికిరానివాఁడు ప్రధానియగును. ఇది చూడఁగా చిత్రముగా నున్నది. కొండముచ్చునకు తగినసేవకుఁడు కోఁతి యగునట్టులె దుష్టునికితగినసేవకులు దుష్టులే యైయుందురు. కావున నట్టివారి నెన్నటికిని చేరఁబోకుము.

ఆ. దుష్టజనులు మీఱి తుంటరిపనులను
శిష్టకార్యములుగఁ జేయుచుంద్రు
కూడ దనెడివారిఁ గూడ నిందింతురు, వి...455

దుర్మార్గులు తామే లోకములో ఘనుల మనుకొనుచు హద్దు ఆజ్ఞయును లేక తమయిచ్చవచ్చినట్టులు పోకిరిపనులను చేయు చు వానినన్నిఁటిని శాస్త్రములే విధించుచున్నవనియును ఆపను

లఁ జేసెడివారలే శిష్టులనియును తక్కినవారు దుష్టులనియును జంకక చెప్పుచుందురు. అట్టివారి ప్రస్తావనకు ప్రాజ్ఞుఁడు పోవుట అయుక్తము. వారికొకవేళ తెలియకపోయెనేమొ యని పండితులగుసుజనులు తెలుపఁబోయిన వారినికూడ పడతిట్టి వైచెదరు. కావున దుష్టులఁ జేరఁబోకుము.

ఆ. దూరదృష్టిఁ గనరు తూఁగినదనుకను
బాలుపట్టెలుఁగరు పడినదనుక
దండసాధ్యులరయ ధర్మసాధ్యులుగారు, వి...

దుర్జనుల బుద్ధివైభవముల నేమనివర్ణింపఁగలుగుదుము. ఆపద యాసన్నమై తలపైనిఁ బడునంతవఱకును దూరదృష్టితో నాలోచనమును సేయరు. కార్యము పట్టువదలిపడిపోవువఱకును పట్టు విడుపులను గుర్తెఱుఁగరు. ఎల్లప్పుడును తమకు తోఁచినంతను చేయుచుండువారు. ఇట్టివారికి మెత్తనిమాటలతో చెప్పుట యుక్తము కాదు. విచారించిన వీరు దండసాధ్యులే యయ్యెదరు గాని ధర్మసాధ్యులు గారు.

ఆ. దొడ్డవాఁడ ననుచు దొరలదగ్గఱఁ జేరి
చాడి చెప్పు పాపజాతినరుఁడు
చాడిచెప్పువాఁడు సాయుజ్యమందునా? వి...

ఖలులు లోకమున కపకారమును చేయుటకై కాచికొని యుండెదరు. తాముచాలగొప్పవారమని ప్రభువులదగ్గఱఁ జేరితమ గౌరవమును వెల్లడిచేసికొనుదురు. దగ్గఱనున్న సాధువులపైని చాడీలను చెప్పఁదలపడుదురు. ఆహా! ఎంతటిదౌర్భాగ్యుఁడో కదా! దీనివలన నీదుర్జనున కేమిఫలము గలుగును? చాడీలను చెప్పిన

వానికి సాయుజ్యము కలుగునా? కలుగదు. ఇట్లుచేయుట దుర్జనులకు లక్షణమని తెలిసికొనవలయును.

ఆ. దొంగతనమువలన ద్రోహమెంతయుఁ జేసి
యెవ్వ రెఱుఁగకుండ నిముడుకొన్నఁ
దాము చేయుపనుల తగులుకోకుందురా? వి...

దుర్జనులై ఇతరుల కెవ్వరికిని తెలియకయుండునట్లు ఇతరులకు ద్రోహము చేసితిమని మురిసియుందు రెంతటి యజ్ఞులోకదా వీరలు. ఒకవేళ వీరు తాము అతిరహస్యముగా దొంగలవలె ద్రోహముచేసి ఇతరులకు తెలియకుండ నిమిడీయుండిరని యనుకొందము. ఇట్లున్నను తాముచేయుదుష్టకార్యములలో ఇంక ముందైనను తగులుకొనకయుందురా?

ఆ. ద్రోహి యైనవాఁడు సాహసంబున నెట్టి
స్నేహితునికి నైనఁ జెఱుపు సేయ
నూహఁ గలిగియుండు నోగుబాగులు లేక, వి.

దుష్టుఁడు ఎప్పుడును ఇతరులకు నిష్కారణముగా ద్రోహము చేయఁబూనుకొనుచుండును. ఇట్టిద్రోహి తెగువఁ జేసి తనకెంతటి ప్రాణమిత్రుఁడై యున్నవానికైనను "కీడుచేయవలయును. తగినసమయ మెప్పుడు లభింపఁగలదోకదా!" యనియూహించును. మంచిచెడ్డల నరయక ద్రోహముచేయును. కావున దుష్టులను నమ్మరాదు.

ఆ. నేరనిజనులకును నేరముల్ నేర్పుచు
చక్కఁ జేయ రిల నసాధు లెపుడు

ఒప్పుదుర్జనములు తప్పుగ నెంతురు, వి... 460

సజ్జనులకును దుర్జనులకును రూపమునందు భేదములేకున్నను వారు చేయుకార్యములయందు మాత్రము చాలభేదము గలిగియున్నది. సజ్జనులెల్లప్పుడును దుష్టచిత్తములను త్రిప్పి మంచివానినిచేయఁగా జూతురు. తమకు ఎవ్వరైన కీడుచేసిన దానిని మేలుగా కైకొందురు. ఇఁక దుర్జనులో తప్పులు సేయనేరనివారికి నేర్పెదరు. దుష్టమార్గములఁబడిపోవుచున్నను దిద్ది చక్కసేయరు. తమకు ఒప్పుచెప్పినను తప్పుగా నెంతురు. కావున దుర్జనులఁ గూడకుము.

క. నేరము లెంచెడిప్రభువును
చేరఁగ రాదయ్య నెపముఁ జెచ్చెర దెచ్చున్
వారాశి దాఁటినను శని
మారకుఁడై పట్టిచంపు మహిలో వేమా! 461

తనను పోషించెడి రాజుగారైనను కానీ, సేవకులపై మాటిమాటికిని తప్పునకును ఒప్పునకును విధివిరామమిసుమంతయైనను లేక యుండునట్లు నేరములనెంచు ప్రభువును ఎంతటి విబుధుఁడైనను సజనుఁడైనను ఓర్పుగలవాఁడైనను సేవించుటకు చేరరాదు. ఒకవేళ చేరెనా వాఁ డెప్పటికి బాగునొందఁజాలఁడు. ఏలయనఁగా: ఆదుష్టుఁ డగురాజు శనిగ్రహమే సప్తసముద్రములు దాఁటినను పట్టికొని చంపెడిరీతిగా ఏదో నెపముం బన్ని చెఱుపం బ్రయత్నించును.

ఆ. నొసలు బత్తుఁడయ్యె నోరు తోడేలయ్యె
మనసు భూతమువలె మలయఁగాను
శివుని గాంతు నను సిగ్గెట్లు గాదురా? వి...

దుర్జనుఁడగు మానవుఁడు తాను మోక్షమును సాధింపఁగల ననిలోలోన మురియుచుండునుగాని మోక్షమును మాత్ర మెన్నఁటికినొందలేఁడు. వానినొసటమాత్రము విభూతిపూఁతలుగొప్ప బత్తుఁ (భక్తుఁ) డని సాటును. మొదటనుండి మాంసాహారియగుటచే వానినోరు తోడేలువంటిది. వానిహృదయము హింసాకార్యములలో నారి తేఱినదగుటచే భూతమువంటిది. ఇట్టినీచాతినీచుఁడు తాను శివుని గాంచఁగలనని మోక్షమొందఁగలనని చెప్పుకొనును. వీనికి లజ్జయైన నుండకూడదా యనినాతలంపు.

ఆ. పట్టనేర్చు పాము పడగ నోరగఁ జేయుఁ
జెఱుపఁజూచువాఁడు, చెలిమిఁజేయు
చంపఁదలఁచురాజు చనువిచ్చుచుండురా, వి...

కఱవఁదలఁచుకొన్న కోరత్రాచు పడగను వంకరగా నుంచికొన ప్రయత్నించును. అట్టులే చెఱిపివేయఁ బూనుకొన్నవాఁ డెప్పటికంటె నధికముగా స్నేహముఁజేయును. ఇట్టులనే చంపఁదలఁచుకొనిన ప్రభువరుఁడు విశేషముగా చనువిచ్చి దగ్గఱఁజేర్చుచుండును. ఇవియన్నియును చక్కఁగానాలోచించితిమేని దుర్జనత్వమునకు చిన్నెలు కావున బుద్ధిమంతుఁడు దుష్టునకు దూరముగానే తొలఁగి యుండవలయును.

ఆ. పరగ రాతిగుండు పగులఁగొట్టఁగవచ్చు

కొండలన్ని పిండిగొట్టవచ్చు
కఠినచిత్తుమనసు కరిగింపఁగారాదు, వి... 464

నల్లచట్టుకొండగుండ్లు అయినను ముక్కలుముక్కలుగా పగులఁ గొట్టుటకు సాధ్యమగును. మిగులకాఠిన్యమును వైశాల్యమును బాహుళ్యమును పొందినకొండల నన్నిటిని పిండిపిండిగా నూరవచ్చును కాని, ఎట్టిదుష్కరము లగు కార్యములనైనను చేయవచ్చును గాని దయాహీనుఁడగు దుష్టుని మనస్సును కరగించి సత్పథమునకు త్రిప్పఁగలుగుట మిగులకష్టము.

ఆ. పరులఁ దిట్టినంతఁ బాపకర్మం బబ్బు
విడువ దెన్నటికిని విశ్వమందు
పరుఁడుపరుఁడుగాఁడు పరమాత్మయౌనయా, వి.

దుర్జనుఁడు తన కెప్పుడైన నపకారముచేసియున్నను చేయక యున్నను, తనతో సంబంధించియుండినను సంబంధింపక యుండినను, చిట్టచివరకు తాను వానిమొగము నాజన్మమునం దెప్పుడును చూచియుండకపోయినను, నిష్కారణముగా తిట్టుటకుఁ బూనుకొనునే కాని ఆమాత్రమున వాఁడొందుఫల మిసుమంతయైనఁగలదా? లేదుగదా! ఇదియిట్లుండఁగా నితరులను నిష్కారణముగాఁ దిట్టినఁ బాపములు వచ్చును. ఇవి జన్మజన్మాంతరములకైనను విడిచిపోవు. ఇతరుఁడు పరుఁడు గాఁడు. అతఁడుగూడ దైవస్వరూపమే యగును. కావున దుష్టబుద్ధివై పరులనిందింపఁ బూనుకొనకుము.

ఆ. పరులు చదువఁజూచి నిరసనబుద్ధితో

వట్టిమాటలాడు వదరుబోతు
అట్టిఖలుని జాడ లరయుట దోసము, వి...466

దుర్జనుల కీతుల దుష్టగుణము లొకటిరెండు తెఱఁగులుగాను ఒకటిరెండుగానే యుండవు. అనేకుల కనేకవిధములుగా నుండును. ఈదుర్జనులు తాము తెలివిలేక చదివికొనలేక పోవుట యట్లుండఁగా ఇతరులు చదివికొన్నను సహింపఁజాలరు. ఒక్క-సహింపలేకపోవుటమాత్రమే గాక నిరసనబుద్ధితో నోటికి వచ్చినట్లు ఆసజ్జనులఁగూర్చి వదరుచుందురు. ఆహా! ఏమి దుర్జనత్వము. ఇట్టిపాపాత్ముల విధములను విచారించుటకూడ దోషమేయగును కావున దుర్జనుని తలపెట్టకుఁడు.

ఆ. పాల నీడిగింటఁ గ్రోలుచు నుండిన
మనుజులెల్లఁ జూచి మద్యమండ్రు
నిలువఁదగనిచోట నిలువ నిందలు వచ్చు,వి...

సత్పురుషుఁడైనవాఁడు తనకు ఇష్టము లేకయున్నను మాతాత్తుగా కాకతాళీయన్యాయముగా దుర్జనునిపొత్తున నిలిచెనేని తప్పక యపకీర్తిపాలగును. ఎట్లనఁగా: ఈడిగవాని పంచలో కూర్చుండి పాలను త్రాగుచున్నప్పటికి చూచినవారలుమాత్రము కల్లుత్రాగుచున్నాఁ డని చెప్పెదరు. కావున బుద్ధిమంతుఁడైన వాఁడు నిలువఁగూడనిచోటుల నిలువరాదు. దుష్టునితో చేరరాదు.

ఆ. పాలు పంచదార పాపరపండ్లలో
చాలఁబోసి వండఁ జవికిరావు

కుటిలమానవులకు గుణమేలగల్గురా? వి...468

దుర్జనుని మంచివానినిగాఁ జేసి గుణములు కలుగఁజేయుటకు ఎంతయైనను ప్రయత్నించుఁడు. వాఁడు మాత్రము దుష్టుఁడేయగును. పాపరపండ్లనుదాహరణముగా తీసికొనుఁడు. ఇవి మిక్కిలి విషపదార్థములు. ఇట్టివానిని పాలతోను పంచదారతోను చేర్చి చక్కఁగా పాకముఁజేసినను చివరకు రుచి చూడనుగూడ నసర్థ్యములగును. అట్లులే కుత్సితులకుఁ గూడ సద్గుణములు కలుగవు.

ఆ. పురుషుఁ డెంతయున్న పుట్టువు మొదలుగా
పాపచింతఁ జేయుఁపాపి నరుఁడు
మహిని కుంటికుక్క మాంసము దిన్నట్లు, వి...

దుష్టుఁడు సిరికొఱకే నరులకు చేటుచేయఁ బూనుకొనియుండు నని తలంపవలదు. ఇట్టిపురుషునకు పుట్టినది మొదలుగా నెంతటిసిరియున్నను పాపపుచింతలనే చేయుచుండును కాని ద్రోహమును వీడియుండఁడు. ఎట్లనఁగా: పుట్టినది మొదలు మాంసమునుతిను నలవాటుపడిన కుక్క కుంటిదై చచ్చుటకు సిద్ధముగానున్నను మాంసముఁ దినగోరునే గాని కోరకయుండదు గదా! అట్లులనే దుర్జనుఁడు గూడ నని యెఱుంగునది.

ఆ. బిడియ మింతలేక పెద్దను నే నంచుఁ
బొంకములను బల్కు సంకరునకు
ఎచ్చు కలుగ దిచటఁ జచ్చిన రాదట, వి...

దుష్టుఁడు సిగ్గు బిడియ మొక్కించుకయైనను పాటింపఁడు. నలుగురిలోనికి వెళ్లి తన్ను పిలువకపోయినను అడుగకపోయినను తనంతటఁ దానే ప్రవేశముచేసికొని తానేగొప్పవాఁడనని బింకములను పల్కుటకు ఆరంభించును కాని వీని కింతమాత్రముచేత నిచ్చట ముందఱికంటె నెక్కువగౌరవము కలుగదు. పోనీ పరలోకములోనైనను కలుగనీ యన్నను అచ్చటను కలుగదు. కావున దుష్టము లగు తలంపులను నటనలను మొదలంట మానుకొని సుఖించుట యుక్తము.

ఆ. భాష లాడనేర్చి పలుమోసములు సేసి
గ్రాసమునకు భువిని ఖలుఁడ వైతి
దోసకారి నీకు దొరకునా మోక్షము?వి...471

ఖలుఁడు ఇంతటిదుష్కార్యములను చేయుచుండుట యేల యని విచారించితిమేని పొట్టనిండించుకొనుటకే యని తోఁచుచున్నది. లేకపోయిన నానావిధము లగు భాషలను నేర్చికొని నానావిధము లగు మోసములను చేయుచు తిరుగుట యెందులకు? గ్రాసముకొఱకే ఖలుఁ డయ్యెను. ఆహా! ఎంతటి దుష్టుఁడు! ఇట్టివాని కిఁక మోక్షము దొరకుమనిన దొరకునా? ఎన్నటికిని దొరకఁజాలదు.

ఆ. మనసున కృపలేని మాలలకొడుకుల
యొద్దఁ జేరినట్టియోగు లెల్ల
పనసకొడుకు పెంచుపడుచులచందమౌ, వి...

మానవజన్మము నెత్తినతరువాత దయాదాక్షిణ్యములుగలిగి

ప్రవర్తింపవలయును. ఇట్టివారినే పండితులాశ్రయింపవలయునే గాని మనసులో కృప యొకించుకయును లేని చండాలతుల్యు లగుదుర్జనులయొద్దఁ జేరరాదు. ఒకవేళ తెలిసియో తెలియకయో ఇట్టివారియొద్దఁ జేరెనా యట్టివానిగతి పందముండకొడుకులను చేరిన చెంచుపశుచులకువలె దుర్గతియే యగును.

ఆ. మాటలాడు టొకటి మనసులో నొక్కటి
యొడలిగుణ మదొకటి నడత యొకటి
యెట్లుకలుగుముక్తి యిట్టులుండఁగ తాను? వి...

దుర్జనుల నిట్టివారని గాని ఇట్టిమాటలు గలవారని గాని ఇట్టిస్వభావము గలవారని గాని చెప్పుటకు వలనుపడదు. ఏల యనఁగా: ఇట్టిదుర్మార్గులకు పలికెడిపలుకులలో నొకవిధము, మనస్సులో వేఱొకవిధము, చేఁతలలో నింక నొకవిధము, నడతలో వేఱొకవిధము కనుపడుచుండును. ఇట్టివారికి సద్గతులెట్లు వచ్చును? రానేరవు. కావున బుద్ధిమంతు లిటులుండరాదు.

ఆ. ముష్టివేపచెట్టు మొదలుగా ప్రజలకు
పరఁగమూలికలకుఁ బనికివచ్చు
నిర్దయుండు ఖలుఁడు నీచుఁడెందులకగు? వి...

లోకములో ననేకములగు విషపదార్థములున్నవి. వానిలో జాలవఱకు సత్కార్యముల వినియోగము నొందుచున్నవి. ఇంత యేల? అన్ని విషములకంటె ముష్టిచెట్టు వేపచెట్టువిషము మిన్న. ఇటున్నను ఈముష్టిచెట్టు వేపచెట్టు మొదలుగాఁ గలవస్తువు లనేకములు వైద్యులకు మందులలో నుపయోగించుటకుఁ బనికి

వచ్చును. నిర్దయయును, ఒడలంతయునువిషమునుకలదుర్మార్గుఁడు మాత్ర మెందులకుఁగూడ పనికిరాఁడు.

ఆ. రామనామపఠనచే మహి వాల్మీకి
పాపి బోయఁ డయ్యెఁ బాపఁ డయ్యె
కులము ఘనము గాదు గుణమే ప్రధానము,వి.

ఎంతటిపాపములను చేసియుండినను దుష్టబుద్ధి నొక్కఁడాని వదలిపెట్టినయెడల పుణ్యుఁడగును. ఎట్లనఁగా: చూడుఁడు. పిట్టలఁగొట్టుబోయవాఁడై పుట్టినను రామనామపారాయణము చేత పవిత్రుఁడై వాల్మీకి బ్రాహ్మణుఁడు కాలేదా ? అట్టులే దుష్టబుద్ధినివదలిన నెంతటినీచుఁడును మంచివాఁడు అగును. కావున మంచిచెడ్డలను చెప్పుటకు కులమెన్నటికిని ప్రధానము కాఁజాలదు గాని గుణమే ప్రధానమగును.

ఆ. రేగుపుచ్చకాయ రేయెల్లఁ దన్నిన
ముఱుగ దంతకంత బెరుగుఁ గాక
ఒరులు ఛీ యన్నను నోగు సిగ్గెఱుఁగునా?వి...

దుర్జనుని చూచినవారెల్లరును చూచినట్టులు ఎన్నివిధముల నిందింపమొదలుపెట్టినను తనదుర్గుణమును మానుకొనఁడు. చివరకు ఇంతటియవమానమయ్యెను గదా ! యని సిగ్గునైనను జెందఁడు. ఎట్లనఁగా: వెఱ్ఱిపుచ్చకాయను రాత్రింబవళ్లు తన్నుచున్నను అంతకంతకు పెరుగునేగాని మఱుగదుకదా !

ఆ. లేనికాలమునకు లేనిమనమునొందు
ఈనినపులిరీతి నెఱుఁగకుండు

కఠినబుద్ధి కిందు కలి మెటు కలుగును? వి...477

దుష్టుని కెప్పటికిని సంకోచభావమే కలుగుచుండును గాని యొక్కనాటి కైనను సంపూర్ణముగా సంతుష్టిభావము కలుగదు. ఎట్లనఁగా: లేని కాలమునందు తనకు లేకపోయెగదాయని దుఃఖించును. దరిద్రతవలన జనించిన దుర్బలస్థితితోఁ బరులపై కొంటికాలితో దుముకసాగును. ఇతరులపైకి దుముకుటలో ఈనినపులివలెఁ జోరవఁ జేయును. కలిగిన కాలములో యుక్తాయుక్తములను కనిపెట్టి మెలఁగఁజాలఁడు. ఇట్టి కఠినాత్మునికి కలిమి కలుగుట యెట్లు? అనఁగా: కలిమి మొదలగునవి దుష్టునిఁ జేరరావు.

ఆ. వంపుకఱ్ఱఁ గాఁచి వంపు దీర్పఁగవచ్చు
కొండ లన్ని పిండిగొట్టవచ్చు
కలుషచిత్తుమనసు కరిగింప నగునొకో? వి...478

కలుషాత్ముఁడు ద్రోహిచింతకలవాఁడు నగు దుర్జనుఁడు ఎన్నియుక్తులను మనస్సమాధానములను వినినను దయనొందఁడు. తాను చేయఁబూనినద్రోహమును వీడఁడు. ఆహా! వంచిన వంగని పెటుసుకఱ్ఱను కాఁచి చక్కగానైనను దిద్ద వచ్చును. కొండలనన్నిటిని వలసినయెడల పిండిగా దంప వచ్చును కాని కలుషాత్ముని మనస్సు కరిగింపను మాత్రము వల నుపడదు.

ఆ. వల్లకాళ్లు దున్ను వాగు లడ్డమురాఁగ
తుమ్మకంప దుచ్చి త్రోవఁ గట్టు

దండుగైనఁబెట్టు ధర్మానకోర్వఁడు, వి... 479

లేమియందైనను గాని కలిమియందైనను గాని దుర్జనుని గుణము దుర్మార్గమునే తెలుపుచుండును దుర్మార్గుఁడు శ్మశానము లన్నియు కాగునంత అడ్డమువచ్చువఱకు దున్ని తన భూమిలోఁ గలుపుకొనుటకు మొదలుపెట్టును. చేనుప్రక్కనుండి, చేనులోనుండి మనుజులు పోకుండుటకై తుమ్మకంపఁ గూడఁ గొట్టును. రాజు చూచి త్రోవ లాక్రమించి కంపఁగొట్టినందులకు శ్మశానమాక్రమించుకొన్నందులకు దండుగవిధించెనేని జగడములవాడి ధర్మస్థానముల కెక్కి దండుగలఁబెట్టునేకాని ధర్మముసేయ నొల్లఁడు. ఇట్టివన్నియు దుర్జనలక్షణములు.

ఆ. వాక్కుశుద్ధిలేని వైపగుపండాలు
ప్రేమ కలిగినట్టె పెట్టనేల
నొసల బత్తిఁజూపు నోరు తోడేలయా? వి...

దుర్జనులు అందఱిపలెనే చూచుటకు వినయమును పైకి కనుపఱచుచుందురు. అందఱును యుక్తముగా నొకనమస్కారమును పెట్టిన అట్టిసేచులు చాటుమాటునదూషించుచుముందునకు వచ్చినపుడు వంకరదండముల ననేకములను పెట్టి ద్రోహము చేయఁ బూనుకొందురు. ఈద్రోహులు ప్రేమ కలిగినట్టు లిట్టి దండములనుపెట్టుటెందుల కనియెదరా? ఇదియేదుర్జనలక్షణము. నొసలు భక్తినిచూపును. నోరు హింసను జూపును. గావున నిట్టివారిని నమ్మరాదు.

ఆ. వాడ కుఱికి లిట్టు వలదన్న మొఱపెట్టు

ముందు మగనిఁ దిట్టు ముసుఁగు పెట్టు
గడుసురాలు మగని గంపతో నమ్మురా, వి. 481

దుర్మార్గులు ఆఁడువారనక మగవారనక పిల్లలనక పెద్దలనక యందఱిలోను నుండెదరు. దుర్మార్గురాలగు భార్యయున్నదనుకొనుఁడు. ఆమె ప్రతిగృహముతిరిగి వాడవాడవారినితిట్టివచ్చును. వలదని చెప్పినను వినక యేడ్వసాగును. ముందు మగనికూర్చుండఁబెట్టుకొని మూలుగుచు ముసుఁగు పెట్టుకొని పరుండును. ఎంతగడుసుది? ఇట్టివారు మగలను గంపలోపెట్టి యమ్మివేయఁగలరు. కావున దుష్టస్త్రీల నమ్మరాదు.

ఆ. వింతచదువుఁ జదువ వివరింపఁగా లేఁడు
హీనుఁ డవగుణంబు మానలేఁడు
బొగ్గు పాలఁ గడుగఁ బోవునా మలినంబు ? వి.

దుర్జనుఁడు ఎంతగా కష్టములను పొంది ఎంతెంతవింతలు గల విద్యలనుచదివికొన్నను మంచిచెడ్డలను పరీక్షించి స్వయముగా కనుఁగొనఁజాలఁడు. ఒకవేళ కనుఁగొనెనుపో ఆయవగుణమును మానుకొనఁజాలఁడు. ఎట్లనియందురా? పరికించుఁడు. బొగ్గును పాలతోఁ గడిగిన మాత్రాన దాని మాలిన్యముపోయి తెల్లఁబడగలుగునా? కలుగదుకదా! అట్లే దుష్టుఁడు గూడను.

ఆ. వేముఁ బాలుబోసి వేయేండ్లు పెంచినఁ
జేఁదు విడచి దీపిఁ జెంద దెపుడు
నోగుగుణమువీడి యుచితజ్ఞుఁడగునెట్లు? వి.483

దుర్మార్గుని చేరఁదీసి యాదరించి మేలు లనేకములను వానికి చేసి వృద్ధినొందించి యున్నను దుష్టుఁడు తనకు సహజమగు చెడ్డగుణమును వదలిపెట్టి యుచితముల నెఱుఁగఁ గలుగునా? లేఁడు. ఎట్లనఁగా: చూడుఁడు. వేపచెట్టు ఎంతటి విష వృక్షము! దానికి పాలను బోసి వేయిసంవత్సరములు పెంచినను చేఁదునువిడిచి తీపికొందఁగలుగునా? లేదుగదా! అట్టులే దుర్జనుఁడుగూడను.

ఆ. వేఱుపురుగు చేరి వృక్షంబుఁ జెఱుచును
చీడపురుగు చేరి చెట్టుఁ జెఱుచు
కుచ్ఛితుండు చేరి గుణవంతుఁ జెఱచును వి, 484

దుష్టుఁడు సజ్జనుల జేరినచో చెఱుపుటకే ప్రయత్నించుచుండును. ఇట్లు చేయుట దుష్టులకు ప్రకృతిసిద్ధమగు గుణము. ఎట్లనఁగా: చూడుఁడు. వేఱుపురుగు మొదలు చేరి తానున్న స్థలమనియైన నెంచక చెట్టును కూల్చివైచును. చీడపురుగు చెట్టుపై కెక్కి యాకులన్నిటిని తిని చెట్టును చెఱిచివైచును. ఇట్టులే కుచ్ఛితుఁడు గూడ గుణవంతునిఁగూడఁ జెఱిచివేయును.

ఆ. శుష్కబుద్ధిచేత శుశ్రూషలొల్లని
నిష్ఠఁబట్టి యేమి నిజ మెఱింగె
కష్టమైనవిద్య ఖలులకు నబ్బునా? 485

దుష్టుఁడు విద్యలను చదివికొనినను అందేమియును సారమే లేదని గ్రహించును. గురువులకు శుశ్రూషలను చేయనొల్లఁడు. ఇట్లుచేసి యాదుష్టాత్ముఁ డేమాత్రము నిజము నెఱిఁగెను?

కావున కష్టసాధ్య మగువిద్య దుర్మార్గులకు ఉచితముగా నెన్నటికిని దొరకనే దొరకదు. ఒకవేళ చిక్కినను అయ్యది విపరీత ఫలమునే ఇచ్చుటకు సిద్ధమై యుండును.

ఆ. సజ్జనస్నేహముఁ జాలింపఁగా రాదు
ప్రకృతి నెఱుఁగకున్న భక్తిలేదు
పలువ లెట్టిరీతి భక్తి నిల్పుదురయా? వి. 486

బుద్ధిమంతులైన సజ్జను లెప్పటికిని సత్పురుషులస్నేహములను వదలివేయరాదు. ఎంతగొప్పజ్ఞానులైనను గాని ప్రకృతిని చక్కఁగా నెఱుంగకున్న నుపయోగము లేదు. కావున దుర్జనులవలె చెడిపోవుదురు. దుష్టులు భక్తికలిగియుండిరా? మేమును భక్తిని వహింపము అనియందురా? అట్లనవలదు. దుర్మార్గులే యైన వారలు భక్తి నెట్టులుఁ నిల్పఁగలుగుదురు?

ఆ. సారవిద్యలందు సరణి దెలియలేక
దూరమందుఁ జేరు దుర్జనుండు
పరముఁ దెలియ నతఁడు భావజ్ఞుఁ డెట్లగు? వి.

సజ్జనదుర్జనులకు చక్కఁగా విచారించినయెడల చాలభేదము బయలుపడును. విద్యలలోని సారములయందు మార్గమును తెలిసికొనలేక దుష్టుఁడు దూరముగా నిలిచి దూషింపమొదలుపెట్టును. పరమేశ్వరుని భావింపలేఁడు. ఇట్టిమూర్ఖుఁడు భావజ్ఞుఁడై సజ్జనుఁడై యుండునా? యుండఁడు.

ఆ. హీననరులతోడ నింతులతోడను
పడుచువాండ్రతోడఁ బ్రభువుతోడఁ

ప్రాజ్ఞజనులతోడఁ బలుకంగ రాదయా, వి. 488

పెక్కుమాటలేల ? పలుకఁదగనివారలతో నెప్పుడును బలుకకుము. అట్లుగాక వారితోనతిగాఁ బలికితివా ? తప్పకచెడిపో యెదవు. అట్టివారలెవ్వరెవ్వరని యందువా ? చెప్పెదను వినుము. తక్కువకులపుమనుజులతోను, స్త్రీలతోడను, పడుచుపిల్లలతోను, ప్రభువుగారితోను, విద్వాంసులతోడను ఇచ్చవచ్చినట్లు మాటలాడకుము. కావున దుష్టునికి దూరముగా తొలఁగి యుండవలయు.

సజ్జనపద్ధతి.

అవతారిక. పరోపకారబుద్ధిగలిగి నిత్యము లోకోపకార కార్యములుగావించుచుఁ దాము తరించుచుఁ బరులఁ దరింపఁ జేయువారు సజ్జనులు. అట్టిసజ్జనులవలననే లోకవ్యవహారములు క్రమముగా నడువ వీలుకలుగు చున్నది. దుర్మార్గులదురంతములకుఁ దాము గుఱియై లోకోపకారమునకై ప్రాణత్యాగము నేని చేయుటకు సంసిద్ధులగు సజ్జనుల జీవితము, వారిధర్మము వారిత్యాగశీలము, నడవడి, ప్రశంసాపాత్రమనియు సర్వశ్రేయములకు సజ్జనత్వమే ప్రధానసాధన మని వేమనయోగీశ్వరుఁడు సజ్జనపద్ధతినిగూర్చి చెప్పుచున్నాఁడు.

ఆ. అచట నీచటఁ జూడఁ డమరఁగా గురుభక్తిఁ
ప్రచురముగను నాత్మ బయలు చేయు
రుచిరముగను సుజనుఁ డచలమై కన్పడు, వి.

సుజనుఁడగువాఁడు దుర్జనునివలె చిత్తచలనము కలిగి ఒక దానియందును విశ్వాసహీనుఁడై యటునిటుఁ జూడఁడు. గురువు నేర్పఱచికొని యాతనియందు భక్తిగలిగి హృదయకుహరమున నడంగియున్న యాత్మస్వరూపమును బయలు సేయుచుండును. వేలకొలంది యిడుములు తనను జుట్టికొన్నను కొండవలె ఇసుమంతయును చలింపక ధైర్యయుక్తుఁడై యొప్పుచుండును.

ఆ. అంటి యంటకుండు నమలుని తెలఁగున
మింటిమంటినడుమ మెఱుఁగుదాని
నొంటి స్తంభమందు జంటించి చూచును, వి. 490

యుక్తాయుక్తజ్ఞానమును మంచిచెబ్బరలను తెలిసినవాఁడగుటచేత పరమాత్మునిబోలి విషయములయం దంటియు నంటకయు నుండును. భూమ్యాకాశములనుండి నిబిడీకృతమై వర్షాకాలము మెఱుపువలెఁ దళతళ మెఱయుచుండు తత్త్వస్వరూపమును తనశరీరమునం దనుసంధానము చేసి సదా ధ్యానము సేయుచు ఏకాగ్రదృష్టియను స్తంభము నెక్కి కనుఁగొనసాగును. ఇట్టి తత్త్వవేత్తయే సజ్జనుఁడు.

ఆ. అండదప్పిన నరుఁ డతిధార్మికునియిల్లు
చేరవలయు బ్రదుకఁజేయు నతఁడు
ఆవిభీషణునకు నతిగౌరవం బీఁడె ?
భూతలమున రామమూర్తి వేమ. 491

లోకములో నండఱకంటెను మిగుల ధర్మాత్ములు సజ్జనులు ఎవ్వఁడైనను తనకు దైవవశమున నేవేని యాపదలు వచ్చి

యండ తప్పి యల్లాడునప్పు డిట్టి ధర్మస్వరూపులదరిఁ జేరవల యును. ఇట్టిసజ్జనులు దుర్జనులఁ బోలి తమయండను చేరిన వారిని కష్టములపాలు కానీయక బ్రదుకచేయుదురు. ఎట్లని యందురా! చూడుఁడు. మున్ను విభీషణుఁడు రాముని శరణు సొచ్చి అతిగౌరవము నెందెను.

ఆ. అడుగడుగునఁ జిత్ర మఖిలవస్తువులను
భోగభాగ్యములను బొలుపు మిగులఁ
దానె తిరుగుచుండుఁ దనతోడునీడరై, వి...

మానవజీవితమె మిగుల విచిత్రముగానుండుచు. అంతకంటె దైవచర్యలు మిగులఁ జిత్రతరములుగాఁ గానుపించును. ప్రత్యంశమున దైవలీలలు చిత్రము లనుటకు దృష్టాంతములు పెక్కుగలవు. సృష్టిలోని సమస్తజీవరాసులుగూడ భగవంతుని తేజముచే నిబిడీభూతములై యుండును. భగవంతుఁడంతటితోఁ దృప్తినొందక యాయావస్తువులలోఁ దోడునీడవలెఁ దానును నివాసముచేయుచుండును. సర్వనియంత యగు దేవుఁడు నైత మిటుల మెలఁగుట చిత్రముగాదా!

ఆ. అంతరంగ మెఱుఁగ హరుఁ డౌను గురుఁడౌను
నంతరంగ మెఱుఁగ నార్యుఁ డగును
నంతరంగ మెఱిఁగినతఁడెపో శివయోగి, వి...

సత్పురుషుఁ డగువాఁడు తనయంతరము నెదుటివానియంత రము నెఱుంగవలయును. అంతరంగము నెఱిఁగిన సాక్షాదీశ్వ రుఁడు కాఁగలఁడు. అట్టివాఁడే సజ్జనుఁడగును. ఎవ్వఁడు అంత

రంగము నెఱుగఁజాలునో వాఁడే శివయోగి యగును గాని యితరుఁడు కాఁజాలఁడు.

తే. అంతరాత్మను గుర్తించి యాంశ లుడిగి
చింతలను ద్రొక్కి మదియందు సిద్ధుఁ డగును
వింతలను జూచి భ్రమయఁడు వెఱ్ఱివలెను -
సందుగొందులఁ బూర్ణత నందు వేమ. 494

మోక్షార్థియగుజనుఁడు కేవల మైహికపాశంబులలోఁ దగులుకొనక పరమార్థముకొఱకుఁ బాటుపడఁదగిన తెరువులుకడుం గడుఁగలవు. అందొకమార్గము అంతర్గతమై జ్ఞానదృష్టికిఁ గానవచ్చు ఆత్మను యోగాదిసాధనములచేఁ గనుఁగొని కుటుంబసంబంధములగు నాశల దిగఁద్రావి విచారమును వదలి సిద్ధసంకల్పుఁడు (సిద్ధుఁడు) అగుటకు జ్ఞాని ముందుఁ బ్రయత్నింపవలెను. వెఱ్ఱివానివలె నుండి ప్రపంచచిత్రములకు దూరముగనుండవలెను. ఇట్లువర్తించినచో కైవల్యమును (పూర్ణతను) సాధింపఁగలఁడు.

తే. అంతరాత్మానుభవ మంది యార్యమతిని
సంతతార్చన మది నిష్ఠ సలుపఁ గోరి
వంతు కెక్కినవాఁడె పో వరుఁ డనంగ
వాని కెవ్వఁడు సరి గాఁడు గాన వేమ. 495

మానవుఁడు చతుర్విధపురుషార్థములలోని మొదటిమూఁటి యందె దృష్టినుంచిన ఫలములేదు. నాలుగవది యగు స్వార్థేచ్ఛ యందె సంకల్పము పదిలపఱువవలెను. అట్లు చేయఁగలవాఁడె

సజ్జనుఁడు. సజ్జనుఁడగువాఁడు అంతరాత్మానుభవము నొంది పూజ్యబుద్ధితో నెల్లప్పుడును పూజలను సలుపుచు మనంబులో నిష్ఠల నాచరించుచు వంతు కెక్కవలయును. అట్టివాఁడే శ్రేష్ఠుఁడు. అట్టివానితో నెవ్వరును సరిరారు.

తే. అతులవైరాగ్యబోధోపరతుల నెఱిఁగి
సతులవలపునఁ జిక్కక సత్య మెఱిఁగి
మతిని జెదరక పట్టుట మాన్యరీతి
యిద్ది కుదిరినసజ్జనుఁ డిలను నేమ. 496

సజ్జనుఁడు దుర్మార్గులవలె దంభమునకు గాక నిరుపమాన మగు వైరాగ్యబోధలను చక్కఁగా తెలిసికొనును. స్త్రీలవలపులలోఁబడి మోసపోఁడు. యథార్థమును కనుఁగొనును. మనస్సును భ్రమింపఁజేయు విషయముల నేమఱఁడు. ఈరీతిగా మెలఁగుట పూజ్యులకు లక్షణము. ఇట్టిరీతి కుదిరిన వాఁడే సజ్జనుఁ డనఁబడును.

ఆ. అధిహిత మగునట్లు లాడినమాటకు
సంతసింతు రెల్ల సత్పురుషులు
అధికభాషణంబు లాయాసదంబులు, వి... 497

ఎదుటివానికి సంతసము కలుగునని లేనిపోని కల్లమాటలను ముఖస్తుతులకు సత్పురుషులు సంతసింపరు; కాని హితవుగా పథ్యముగా తనకు నెదుటివానికి మంచికొఱకుఁ బలికినపలుకులకు సత్పురుషు లెల్లరును సంతసింతురు. ఇదియె సజ్జనలక్షణము.

అధికప్రసంగసంభాషణములు మిక్కిలి ఆయాసమును కలిగించును. కాన సజ్జనుఁ డతిప్రసంగి కారాదు.

ఆ. అనల మించుకైనఁ గనలి ఘండును గాని
చనువుగాని యెఱుక మనికి విడదు
తనువు మఱచువాఁడె తత్త్వజ్ఞుఁ డగుసుమీ, వి.

తత్త్వవేత్తలు జనులలో మిగుల గౌరవపాత్రులు. వారె మోక్షమును సాధింపనర్హులు. అట్టి మోక్షవేత్తలు ప్రపంచము నంటియుంటనటుల వర్తించుచుందురా! మేమందరమటుల వర్తించుటలేదాయందురేమో! అగ్నికణము తృణాదుల సంపర్కము నొందెనేని రాఁజిరాఁజిమండును. పరమాత్మానుభవము లేనివాని జ్ఞానము ఏనాఁటికేని హృదయగతము గాని బహిర్గతము కాఁజాలదు. తనదేహమును దాను మఱచి భగవంతుని గుణాదికములలో హృదయము లీన మొనరించినవాఁడు తత్త్వవేత్త. ఈరహస్యమెఱింగినచో మూఢుఁడు, తాను సజ్జనులతో సముఁడ నని చెప్పుకొనఁడు.

ఆ. అనువు గానిచోట నధికుల మనరాదు
కొంచె ముండు టెల్లఁ గొదవ కాదు
కొండ యద్దమందుఁ గొంచెమై యుండదా? వి.

కొందఱు బుద్ధిహీనులై తమశక్తి ఎదుటిశక్తి తెలిసికొనక యుక్తాయుక్తముల నెఱుంగక మెలంగెదరు. సజ్జనులైనవా రట్టులు చేయరాదు. అనువుగానిచోట నధికులమని బిగి

యగారాదు. తగ్గి యున్నంతమాత్రమున నగౌరవమురాదు. ఎట్లనఁగా: కొండ యద్దములో కొంచెముగా నుండదా?

ఆ. అన్యులకును వచ్చు నాపదఁ దనదిగా
నెన్నువాఁడు భువిని నున్నవాఁడు
ఎన్ని దానిలోని యిహపరంబుల లెస్స
గన్నవాఁడు మిగుల ఘనుఁడు వేమ. .. 500

లోకములో జన్మించినవారిలో నెవ్వరికి సజ్జనరీతిలేదో వారు బ్రతికినను చచ్చినవారితో సమానము. ఇతరులకు వచ్చెడి యాపదనుగూడ తనదానినిగా తలఁచుకొనెడివాఁ డొక్కఁ డే భూలోకమున నున్నవాఁడనఁబడును. ఈరీతిగా నిత్యానిత్య విచారమును చేసి ఇహపరములను సజ్జనుఁ డగువాఁడు సాధింప వలయును.

ఆ. అమలమైన పలుకు లభిషేకవారిధి
తనువు దేవళంబు తాల్మి నొంది
యాత్మ శివునిఁ జేర్చునాతఁడే శివయోగి, వి...

నిష్కపటములగు సంభాషణములు మున్నగునవి యలవడు సజ్జనులు తీర్థయాత్రకొఱకు వేఱుగా తిరుగ నక్కఱయేలేదు. లింగాభిషేకమునకు సముద్రాదులనుండి పవిత్రోదకముఁ దేఁ బనిలేదు. దేవళములు గోపురములు గట్టి దేవప్రతిష్ఠచేయ నవసరములేదు. సజ్జనునిమాటలే యీశ్వరునకుఁ బుణ్యోదకాభిషేకమువంటివి. ఉత్తముల మేనులే దేవునకు మందిరమువంటివి. హృదయము నేకాగ్రమొనరించి శివుని దర్శించుటయే యోగ

ము. ఇట్టి యుత్తమయోగులే శివయోగులు. ఇట్టి సజ్జనులు ముక్తినొంద నర్హులు.

ఆ. అలలు లేనిజలధివలె నుండి మదిలోనఁ
దెలివిగూడి తన్ను దెలియునతఁడె
తలఁప సజ్జనుఁ డన ధరఁ జెప్పఁబడునయా,వి...

రూపము సజ్జనదుర్జనులకు సమానముగానే యుండినను ప్రవర్తనములో మిగులభేదము గలుగుచుండును. సజ్జనుఁడగు వాఁడు ఇతరుని బోలి దంభకృత్యములను చేయక తరంగములు లేనిసముద్రమువలె నిశ్చలుఁడై తెలివిగలిగి యాత్మసాక్షాత్కారమును జేయుచుండును. విచారించితిమేని ఇట్టివాఁడే సజ్జనుఁడు అనఁబడును.

ఆ. అల్పుఁ డెన్నిపలుకు లలయక పల్కిన
నధికుఁ డూరకుండు నదిరిపడక
కంచుమ్రోఁగునట్లు కనకంబు మ్రోఁగునా? వి.

సత్పురుషులకు నసత్పురుషులకు ప్రవర్తనములో మిక్కిలి భేదముగలదు. నీచుఁడగువాఁడు తన్ను ఎన్నిమాటలను నిష్ఠురములుగా పలుకుచున్నను సజ్జనుఁడు అధికుఁడు గావున ఉలికిపడక మాఱుమాటాడక అన్నిటిని శాంతభావముతో విని సహించును. ఇయ్యది యుక్తమే. ఎట్లనఁగా: కంచు మ్రోఁగునట్టులు కనకము మ్రోఁగదు గదా. ఇట్లే సజ్జనులు గూడను.

ఆ. అసువినాశమైన నానందసుఖకేళి
సత్యనిష్ఠపరుని సంతరించు

సత్యనిష్ఠఁజూడ సజ్జనభావంబు, వి... 540

అసజ్జనుఁడు అసత్యములు పల్కియైనను శరీరపోషణ మును గావించి సుఖింపఁబూనుకొనును. సజ్జనుఁడైననో ప్రాణ ములు నశించినను పిమ్మట పరమాత్మధర్మమువలనఁగలిగెడి సుఖ క్రీడ నాశించి యసత్యములు పలుకఁడు. అసత్యనిష్ఠయే యత నిని దరింపఁజేయును. కావున 'సత్యమునే చెప్పవలయును.' అను నిశ్చలమైన ప్రతిజ్ఞయే యుండుట సజ్జనులకు గుర్తు అగును.

ఆ. ఆత్మ నున్నవాని ననుదినంబును జూచి
యతనిమహిమవలన నతనుఁ దెలియు
నతఁడు సజ్జనుండు నవనీతలంబున, విశ్వ...505

సజ్జనుఁడని పేరుపెట్టుకొన్నంతమాత్రాన సజ్జను డెన్నఁటికిని గాఁజాలఁడు. బాహ్యము లగు వేషములను వేసి దంభము చేయక తనయాత్మలోనిదైవరూపమును ప్రతిదినమును ధ్యానిం చుచు ఆధ్యానమువలన శరీరాదులు లేని యమలుఁ డగునీశ్వరుని ఎవఁడు కనుఁగొనఁజాలునో వాఁడే సజ్జనుఁడు.

ఆ. ఆత్మశుద్ధి గలిగి యధికుల మనఁబోరు
ధీరవృత్తి గలిగి తిరుగఁబోరు
దూపు కుదురనుఁచి రూఢిగావింతురు,వి...506

మఱియ్యును సజ్జనదుర్జనుల కెంతో భేదము గలదు. సజ్జను లగువారు ఇతరులఁ బోలియుండరు. వీరు ఆత్మశుద్ధిగలవారలై యందఱికన్నఁ దామె యధికులమని చెప్పికొనరు. మేమే పండితోత్తములము, మాకంటె గొప్పవారు లేరని వెన్ను విఱిచి

గరువముతో ధైర్యముగ వీరు మెలఁగరు. మఱియును పరమేశ్వరుని విగ్రహమును మనములో నిల్పికొని తన్మయు లయ్యెదరు. కాననే వీరు సజ్జనులు.

ఆ. ఆదిశక్తిఁ గూడి యనుభవ మొందును
వేదవిద్య మరగి విడువఁబోఁడు
సాధువృత్తి నిలను స్థైర్యము నొందును,వి...

దుర్జనులగువారు ఎవ్వని విశ్వసింపక స్వయముగా తమ కనుభవము లేక యుందురు. ఇఁక సజ్జనుఁడగువాఁ డన్నో పరాశక్తి సాక్షాత్కారము నొందును. ఉపనిషత్స్వరూపమును గుర్తించి మఱవఁడు. ఎల్లప్పుడును సాధువృత్తితోఁ చిత్తస్థైర్యము నొందియుండును.

ఆ. ఆర్యులైనవార లనుభవదూషిని
దెలియఁ జెప్పుచుంద్రు తేటపడఁగ
గుఱుతెఁగననివాఁడు గుఱి యెట్లుఁజెప్పునా?వి.

సజ్జనదుర్జనులను సులభముగా గ్రహింపవచ్చును. ఎట్లనఁగా: సజ్జనులు చక్కగా బ్రహ్మపదార్థమును పరికించి అనుభవించి ఆయనుభవమువలన చక్కగా తెలియున ట్లితరులకు చెప్పెదరు. ఇఁక దుర్జనులో అజ్ఞులు. వివేకశూన్యు లగు మంద మతులు నగునజ్ఞులు తాముప బ్రహ్మపదార్థను సేఁజింగినవాని వలె నుపన్యసింపఁ బోదురుగాని స్వానుభవము లేకపోవుటచే వారు చెప్పునది యూఁకననందదు పోకను బొందదు. గుఱుతు కనుఁగొన్నవాఁడు గుఱిచెప్పఁగలఁడుగాని తదితరుఁడు చెప్ప

లేదుగదా ! కాన సజ్జులను విజ్ఞులను వారిబోధనమువలననే. గ్రహించి విజ్ఞుల ననుసరింపవలెను,

ఆ. ఆడితప్పువార లభిమానహీనులు
గోడెఱుఁగనివారు కొద్దివారు
కూడి కీడుసేయఁ గ్రూరుండు దలపోయు, వి...

కంటికి కళిపించినవారిని తీయగా మాటలాడువారిని మొదలగునందఱిని సజ్జనులని తలంపఁబోకుము. కొందఱు అభిమానమును బొత్తిగా వదలివైచి స్వార్థపరులై మిక్కిలి బొంకుచుందురు. మఱియు సత్యల్పులును యుక్తాయుక్తము నెఱుంగనివారునై యుందురు. అట్టివారలు క్రూరు లనిస్త్రీనిశ్చయింపుము. క్రూరుఁ డెప్పుడును కీడుసేయనే కోరుచుండును గాని సజ్జనునిబోలె మేలు సేయఁ గోరఁడు.

ఆ. ఇల్లు కొల్లఁజేయ రిహాపరములఁ జూచి
దీనవృత్తిచేతఁ దిరుగుచుంద్రు
భక్తి కలిగియుండి ప్రాజ్ఞులౌ సజ్జనుల్, వి...510

సజ్జనుల నేర్పఱించుట కనేకము లగు మార్గములు గలవు సజ్జను లగువారలు ఇహపరముల సమానవిశ్వాసము గలవారైగృహస్థాశ్రమమునందుండి ధర్మాధికములు నెఱవేర్చుచు పరమునకుఁ గూడ గృహస్థాశ్రమమె సాధన మని తలంచుచుందురు. గాని పురాణవైరాగ్యములను లోనై కొంపలు చూఱవిడువరు. మాకేమని యహంకారముతో మెలఁగక దీనులై సంచరింతురు. ఇట్టి

నడవడిగల యుత్తములే భక్తులును సజ్జనులు నగుదురుగాని యిత రులు కారని గ్రహింపవలయును.

తే. ఉక్కుకత్తిని చేఁ బూని యున్నవాఁడు
కుక్కనక్కలు బెదరింపఁ గొంకువడఁడు
దృక్కుదృశ్యంబులను మించఁ దెలియుచుండుఁ
జక్కఁగా నొప్పుమనమున జరుగు వేమ! 511

సత్పురుషుఁడు ఇతరులఁబోలి యైహికసుఖములనుమాత్రమే నమ్మియుండక ఆత్మానాత్మవిచారణము చేసి బ్రహ్మపదార్థమును గమనించి మించియుండును? వాడి యగు నుక్కుకత్తిని చేతఁ బూని యుండువాఁడు కుక్కనక్కల బెదరింపులకు సందేహించునా? అటులే దృగ్దృశ్య వివేకముగలవాఁడు సంసారక్లేశముల కు భయపడ సాగునా?

ఆ. ఋషులు గానిపింత్రు హీనులయట్టుల
వారిబోధ పెద్దమేరు వంత
లోన నున్న యట్టి జ్ఞానంబుమహిమ రా,ని...

ఋషులు ఆకారముచేత చూచుటకు నీచజాతివారినిపోలి యున్నట్లు కనుపడుచుందురు. కాని వా రుపదేశించుబోధ పెద్ద మేరువుఁ బోలియుండును. ఇట్లు వీరుండుటకుఁ గారణము వా రార్జించి పదిలము చేసికొనిన లోని జ్ఞానపు మహిమయేకాని వేఱు గాదు. ఇట్టులే సజ్జనుల మార్గముకూడ నుండును.

ఆ. ఎండచీఁకటులకు నిమ్మయియుండెడు
నిండుకుండలోన నిద్రమఱచి

దండిగాను బరమతత్త్వంబుఁ దెలియును, వి...

సత్పురుషుఁ డితరునియట్లులు సంపదాపదలకు సంతోష దుఃఖముల నొందఁడు. వానికి సుఖదుఃఖములు సమానములు. ఎండకును చీఁకటికిని సరిగా ఒకేరీతిగా నిర్మయి యుండును. జ్ఞానపరిపూర్ణుఁడై కుండవలె నస్థిరమైన యీపాంచభౌతికమగు దేహము నాశ్రయించి అజ్ఞానమను నిద్రకు లోనుగాక మిగుల జాగరూకుఁడై వర్తించుచుండును. మఱియును అవిరతముగా ధ్యానము నొనర్చుచు వలయునట్లులు పరతత్త్వంబు నుపాసనముఁ జేసి తత్త్వము గాంచును.

ఆ. ఏకమైనవర్ణ మెఱిఁగినయోగికిఁ
బరము నెఱిఁగి చూడ భావ మొందు
నాకృతులను జేరి యన్నిఁటఁ దానౌను, వి...

పరమాత్మ అన్ని వస్తువులయందును ఒకేరూపుగా ప్రవర్తించుచున్నదనియుఁ, గులభేదమును బెట్టుకొనుటమాని మనుష్యజాతి యంతయు నొకటియే గాన సమబుద్ధితో మానవులయెడవర్తింపవలెననియు తెలిసినయోగి పరము నెఱుఁగఁగలఁడు. దుఃఖాభావమునందు చొనుపఁగలఁడు. పిమ్మట సదాధ్యానము చేయుట చేత తానే ఆబ్రహ్మపు ఆకృతిని దాల్చి సర్వమయుఁ డగును. ఇట్టియుత్తముల యాత్మదివ్యత్వమును గడించి మహాకాశము ఘటముల యందలి జలములోఁ బ్రతిబింబించినటులఁ బ్రతిబింబించుచు నన్నింటను దానై వర్తించి యంత్యమునఁబరమాత్మతో నైక్యమొందును. ఇట్లగుట సజ్జనులయెడలను మాత్రమే.

ఆ. ఒకటి క్రింద నొక్క టొాగి గుణకముఁ బెట్టి
సరగున గుణియింప వరుసఁ బెరుఁగు
నట్టిరీతి గుణులు నరయ సజ్జను లిల, వి... 515

సజ్జనదుర్జనులలో గలభేదమును చూపుచుండు. సజ్జనునకును దుర్జనునకును గుణములు సమానముగా నీయఁబడినను, సజ్జనుఁ డగువాఁడు ప్రతిదినమునను అంకెల నెచ్చవేసి పెంచునట్లు తన సద్గుణముల నభివృద్ధి సేయఁబూనుకొను నే కాని దుష్టునిఁ బోలి తగ్గించుకొనఁ బ్రయత్నింపఁడు. ఇట్టివారలే విచారించిన సజ్జను లనఁబడుదురు.

ఆ. ఒక్కమనసుతోడ నున్నది సకలము
తిక్కఁబట్టి నరులు తిరుగుచుంద్రు
రిక్క యెఱిఁగి నడవ నొక్కఁడె చాలఁడా? వి.

దుర్జనులు పరపీడఁగావించుచు మోక్షరహస్యము గ్రహింప లేకుందురు. సజ్జను లట్లుగాక యెల్లపుడు పరమార్థచింతమున లతోఁ గాలము గడుపుదురు. జనులు భ్రాంతినొంది పెక్కు త్రోవలఁ బట్టి భ్రష్టులగుచుందురుగాని మనసును గుదురుపఱి చినఁ జాలును. మోక్షము కరగతమగును. తీర్థక్షేత్రములలో నేమి యులేదు. సర్వము మనస్సునిలుకడ జేయుటలో నున్నది. త్రోవ నెఱిఁగినచో గమ్యస్థానము చేరనొకఁడు చాలఁడా! అట్లే మోక్ష సాధనమునకు మనస్సునిలుకడ యొకటి చాలదా? ఇట్టిమనో నిశ్చలతగలవాఁడె సజ్జనుఁడు.

ఆ. ఓగుబుద్ధి విడిచి యోగి గావలెఁ జుమీ

భోగ మమరు యుక్తిఁ బూనరాదు
సద్గుణంబు మొదలఁ జవి గాని చూడరా, వి...

మనుజుఁడై పుట్టినందులకు ఫలమేమి యనఁగా.—చెడ్డసంకల్పములను బోనాడి సజ్జనుఁడు కావలయునే కాని లోకుల మోసము చేయుటక్కరితనము బూనక యుండుటయే. ఈని యతి గృహస్థులగు సజ్జనులకువలెసన్న్యాసులకు నాచరణీయమె. యోగికాఁదగువాఁడు చెడుతలంపు మానవలయును. సాంసార సుఖములను సంబంధించిన యుపాయముల నాలోచింపఁదగదు. మంచి గుణములు మొదటినుండి రావలయునుగాన సజ్జనుఁడీ యభ్యాసములు ముందే చేయువలెను.

తే. ఓర్పు లేనట్టివారల కోరులయశము
విన్నకొలఁదిని బెంపొందు వెఱ్ఱి తెవులు
దానిపరిహారమునకు నై మానవుండు
తమఘునంబును జాటింత్రు ధరణి వేమ. 518

సజ్జను లగువారు లోకమున కుపకారము చేయుచుండు నటుల దుర్జనులు లోకమున కపకారము చేయుటకు కారణము లేకపోలేదు. వీరికి ఓర్పు చాలతక్కువ, ఇట్లుండుటవలన నితరుల కీర్తిని విని సహింపఁజాలక వెఱ్ఱియెత్తుదురు. ఇట్లు పట్టిన పిచ్చను మాన్పుటకై దుర్మార్గుఁడు తనఘనమును చాటుకొనుచు లోకుల కపకృతిని సలుపుచుండును.

ఆ. ఓర్పు లేనిభార్య యున్న ఫలం బేమి
బుద్ధి లేనిబిడ్డ పుట్టి యేమి

సద్గుణంబు లేనిచదు వది యేలరా? విశ్వ... 519

ఇతరులకలిమిం జూచి యోర్చియుండుట సజ్జనులకున్నలక్షణములలో నొక్కటి. ఈయోర్పుండిననే జన్మసాఫల్యము గలదు; లేకున్న లేదు. ఎట్లనఁగా: లోకమున నెంతగుణవతియైనను నోర్పు లేకున్న నాభార్యచే నేమిప్రయోజనముకలదు? ఇట్లే పుత్త్రుఁడు పుట్టినబుద్ధిమంతుఁడైననే ఫలము; లేకున్న లేదు. ఇట్లు లేచదు వెంతయున్నను, సద్గుణంబు లేకున్న నిష్ఫలము.

ఆ. కంటిదృష్టిచేతఁ గను విశ్వ మెల్లను
దర్పణంబు గల్గఁ దన్ను గనును
నాత్మతత్త్వమార్గ మారీతి గనవలె, వి. 520

దుర్జనుఁడు స్వోదరపోషణములోఁ దృప్తినొంది కాలము గడుపుచుండును. సజ్జనుఁ డెప్పుడు నటులఁ జేయఁడు. తనకనులతోఁ బ్రపంచమునంతయు సవిమర్శముగ చూచి మంచిచెడుగుల గ్రహింపఁగలఁడు. అద్దములోఁ దన్నుఁదాఁ జూచుకొనుట యెంతసులభమో సజ్జనునకు విశ్వవిమర్శము అంత సులభము. అంతతో నూఱకుండక సజ్జనుఁడు ప్రతిబింబము నద్దములోఁ జూచుకొన్నటుల తత్త్వమార్గము (మోక్షపథమును) గూడఁ దెలిసికొనఁ బ్రయత్నింపవలయును. ఇదియే సజ్జనధర్మము.

ఆ. కంటిలోన మిన్ను కలయిక నగుముక్తి
నంటి తిరుగువాఁడె యములఁ డగును
వంటకంబుకొఱకు వాగ్ధాటిఁ జూపఁడు, వి...521

లేనిపోనిదంభములు దుర్జనులఁ బోలిచేసినవాఁడు ఎప్పటికిని

ముక్తుఁడు కాఁజాలఁడు. కంటిలో నెల్లప్పుడును మెలఁగు పరమాత్మరూపమును గుర్తించి విడువక ధ్యానించువాఁడె ముక్తుఁడగును. ఇట్లగుటయే సజ్జనలక్షణము. సజ్జనుఁడగువాఁ డిట్లుకాక యుండఁడు.ఎట్లనియందురా? సత్పురుషుఁడు భోజనముకొఱకై దంభము చేయఁడు.

ఆ. కంటిలోనివాని గఱికంతు నెఱుఁగుము
కంటిలోనివాని మింటఁ జూడు
కన్నుమిన్నుహృదయకమలమం దెఱుఁగుము,వి.

బుద్ధిమంతుఁడా! సజ్జనుఁడవై భ్రమపడక ముక్తుఁడవగుటకు యత్నింపుము. కంటిలో నున్న పరమాత్మరూపమును ధ్యానింపుము. ఆపరమాత్మను భ్రూమధ్యమున నిల్పి హృదయకమలమున నాతనిగుర్తించి ముక్తుండవు కమ్ము.

ఆ. కడఁగి గాలిలేని గగనంబుభంగిని
బలుతఱగలు లేనిజలధిమాడ్కి
నిర్వికారమునను నిశ్చలుఁడై యుండు, వి. 523

సమాధిగతుఁడగుసాధకుఁడు గాలిమేఘములులేక ఆకాశము నిర్మలముగా నున్నయట్లు అలలు లేనిసముద్రమును బోలి నిర్వికారులై నిశ్చలులై మెలఁగుచుందురు. ఇట్టివారు సాధకులు.

ఆ. కడుపుచిచ్చుచేత కామానలముచేత
క్రోధవహ్నిచేతఁ గుతిలపడక
యుక్తమనసుతోడ నుండును సుజనుఁడు,వి.524

సజ్జనుఁడగువాఁ డితరునిబోలి తుచ్ఛసుఖములకై నిర్మలము

లగు పరలోకపదవులను బోఁగొట్టుకొనఁడు. ఆఁకలిచేతను, కామముచేతను, కోపముచేతను కుటిలుఁడై యెప్పుడు నుండక తగినట్లు మంచిమనస్సుతో నిర్మలుండై మెలంగును.

ఆ. కడుపుకేల మీరు కళవళపడెదరు
కడుపుచల్లవడఁగఁ గలదు భుక్తి
కడను రాతిలోనికప్పకు లేదొకో? విశ్వ...525

బుద్ధిమంతులారా! పొడుపొట్టకై మీరందఱు దుర్మార్గపు పనుల చేయఁబూనుకొనకుఁడు. అయ్యో! తెలివితక్కువవారలారా! కడుపుకై యేల యిట్లు కళవళము నొందవలెను? ఏమియును అధైర్యమునొందకుఁడు. కడుపు చల్లఁబడుటకు దేవుఁడే యాహారమును కూర్చియున్నాఁడు. ఇంతయేల? చివరకు రాతిలోనుండు కప్పకుఁ గూడ నాహార మిడలేదా?

ఆ. కనులు పోవువాఁడు కాళ్లు పోయినవాఁడు
ఉభయు లరయఁ గూడి యుండినట్లు
పేదపేదఁ గూడి పెనఁగొని యుండును, వి...

సజ్జనగుణములలో నైకమత్యము కూడ నొక్కటియై యున్నది. దుర్మార్గులగు ధనవంతులు మాత్రమే ఐకమత్యహీనులై యుందురు. ఇఁక సత్పురుషులో అట్లుకాదు:—ఏలయందురా? చూడుఁడు. కన్నులులేనివాఁడు కాళ్లులేనివాఁడు పరస్పరసహాయమున తరించినట్టులే పేదలగు సజ్జను లైకమత్యముతో పరస్పరసహాయులై తరించెదరు.

ఆ. కప్పువీడి మనసు కాంక్షింప దెద్దియు
జ్ఞానతపము నూని కదలకుండు
మెచ్చునాత్మక్రమము మిన్నంటి యుండును, వి.

మనస్సు "రాతుమెత్తనయిన గుఱ్ఱము మూఁడుకాళ్లనడుచు" నన్నట్లు వారివారియోగ్యత ననుసరించి ప్రవర్తించుచుండును. చూడుఁడు. సత్పురుషునిమనస్సు మాంద్యమునువదలి విషయ ముల నాసింపక జ్ఞానతపముఁ జేయుచు కదలకయుండును. అద్దానిచేత నాత్మవిద్యాభ్యాసము కలుగును.

ఆ. కామమోహములను గలిగియుండు నరుండు
ఇష్టదేవగురుల నెఱుఁగలేఁడు
ఇష్టు నెఱుఁగునతఁడె ఇలసజ్జనుం డగు, వి...

దుర్జనుఁ డగువాఁడు సజ్జనునిబోలి మెలఁగఁ జాలఁడు. కామమును మోహమును కలిగియుండును. ఈ యజ్ఞానముచేత హితులను గురువులను దేవులను గుర్తింపఁజాలఁడు. అందువలన నధఃపాతి యగును. కావున నెవ్వఁడు హితు నహితు నెఱింగి మెలఁగఁగలఁడో వాఁడే సజ్జనుఁడు.

క. కాలము తెలియక చాలఁగ
కాలము గల దంచు నున్నకాలమునందున్
కూళఁడు తనుఁ దాఁ దెలియఁడు
కూలెడు తొలిజామునందు గొబ్బున వేమా! 529

బుద్ధిహీనుఁడు తాను బ్రదికియున్నకాలమున సత్కార్య ములను చేయక చాలకాలము ముందున్నది లెమ్మని తలంచుచు

కాలమునంతయును దుశ్చింతలతోడ వెళ్లఁబుచ్చి తన్నుతాను తెలిసికొనఁజాలక చివర నందఱికంటె ముందుగా నరకమునఁ గూలును. కాన సజ్జనుఁడు ధర్మములఁ జేయుటలో నాలసింపఁదగదు.

ఆ. కాలునికిని జిక్కి కక్కసపడనేల
మేలుగాను గురుని మెప్పువడసి
ప్రాలుమాలకుండె పరమార్థ మందుము, వి...

నరులారా! బ్రతికియున్నంతకాలమును దుష్టపనుల చేసి పాపములనొడిఁగట్టి చివర బుద్ధిపూర్వకముగా యమునివాతఁబడి ఏల కష్టము నొందెదరు? బ్రదికినంతలో నందఱికి హితవులగుపనులఁజేసి గురువుల యనుగ్రహమును సంపాదించికొని ప్రాలుమాలక పరమార్థము నొందుటకై యత్నించుఁడు.

ఆ. కూళ కూళ మెచ్చు గుణవంతు చెడనాడు
నట్టిహీను మెచ్చ రెట్టివారు
మ్రానిదూలమునకు జ్ఞానంబు దెలియునా? వి...

దుర్జనుఁడు దుర్జనునే మెచ్చుకొనును కాని గుణవంతుఁడగు సజ్జనుని మెచ్చుకొనఁడు. ఇట్టినీచుని ప్రపంచములో నెవ్వరును మెచ్చుకొనరు. ఏల యని యందురా? మొద్దుదూలమునకు జ్ఞానము లేనట్లే యాదుర్జనునికి మంచిలేదు. కాన మెచ్చుకొనరు. కావున సజ్జనుఁడవై యుండుము.

ఆ. కూళ తొత్తుపొందు కుజనునకే కాక
సజ్జనునకుఁ గాదు సమ్మతంబు

వేపఁ దిన్నపురుగు బెల్ల మే మెఱుఁగును? వి...

దుర్మార్గునితో స్నేహము చేయఁదగి యుండుట దుర్మార్గునకే తగియుండును గాని సజ్జనునకు ఇష్టము కాదు. ఏల యని యందురా? ఒకవేళ దుర్జనుఁడు సజ్జనునితో చెలిమి చేసినను వానిమంచిగుణములను గుర్తింపలేఁడు. ఎట్లనియందురా? వేఁప తిను పురుగునకు బెల్లపురుచి తెలియునా? తెలియదు గదా? అట్టులే.

ఆ. కూర యుడుకువెనుకఁ గూడునా కసవేర
నెఱుకగల్గి మును పె యేరవలయు
స్థలము తప్పు వెనుక ధర్మంబు పుట్టునా? వి...

ఎప్పుడో సత్పురుషుఁడ నయ్యెదనని బ్రదికియున్న కాలము వ్యర్థపుచ్చరాదు. ఏమందురా? సమయముదప్పినవెనుక సద్గుణములు పట్టుపడవు. ఎట్లనఁగా:—(సాధారణముగా ఆకుకూర నంటి గడ్డియుండును. దానిని కూరవండక ముందుదీయుటయే సులభసాధ్యము.) కూర యుడికినతరువాతగడ్డి నేఱుటకు వీలుపడునా? పడదు. కావున గడ్డితీయవలయు ననినచో ముందుగానే యేరవలయును. అట్టులే సద్గుణములు సత్కార్యములు కూడ నని భావము.

ఆ. కోటిదాన మిచ్చి కోపంబు నొందుచోఁ
బాటినేయ రతనిఁ బ్రజలు మెచ్చి
సాత్త్వికగుణముల సజ్జనుం డగునయ్యా, వి...

నీవు సజ్జనుఁడవుకాఁ దలంచితివేని కోపమును నశింపఁజే యుము. కోపమంతటి చెడ్డవస్తువు వే ఱొక్కటి లోకములో లేదు. కోటిరూపాయలను దానమిచ్చినను కోపము నొందెనేని అట్టివాని నెవ్వరును పాటింపరు. ఏలయనఁగా:—సత్పురుషుఁడు అగుట సాత్త్వికగుణములు సంభవించునుగాని ఇతరవిధములకాదు.

ఆ. కొంపలోన నున్నకోర్కుల ఛేదించి
పరఁగ హృదయ మట్టె పదిలపఱచి
గృహము నిల్పువాఁడు బహుతత్త్వవేదిరా, వి.

కొందఱు అజ్ఞులు యోగులను ధ్యాననిష్ఠులనుచూచి దుర్జనులని నిందింపఁజూతురు. ఎవ్వరు దుర్జనులో పరికింపుడు. మనస్సులోని కామములవలన నందఱును భ్రష్టులగుదురు కదా! అట్టిచో మనసులోని కోర్కుల నణంచి హృదయమును పదిలపఱచి పరమాత్మను ధ్యానించునాతఁడు తత్త్వవేదియనుటలో దోషమేమి ?

ఆ. కోపమునను ఘనత కొంచమై పోవును
కోపమునను గుణము కొఱఁతవడును
కోపమునను బ్రదుకు కొంచమై పోవును,వి...

సజ్జనుఁడు ముఖ్యముగా కోపమును వదలిపెట్టవలయును. ఏలయనఁగా:—నింతటి చెడ్డవస్తువు వేఱేదియు నిలలో లేదు. ఇది ఎట్లు చెడ్డదని యందురా ? చూడుఁడు:—కోపముచేత గౌరవము తగ్గిపోవును. గుణములు నశించును. చివరకు బ్రదుకు

తెరువుగూడ నశించిపోవును. కావున సజ్జనుఁడా కోపమును వదలిపెట్టుము.

ఆ. ఖలులు తిట్టిరంచు కలవరపడనేల
వారితిట్ల నేమి వాసి చెడును
సజ్జనుండు తిట్ట శాపం బదౌనయా, వి. 537

లోకములో గొందఱు పిఱికిపారలు దుర్జనులతిట్లకు భయపడి సత్పురుషుల నాదరింపక యుందురు. అయ్యది తెలివి తక్కువ. మందమతులగు జనులారా! దుర్జనులు తిట్టిరని కలవరము నొందవలసినపని లేదు. ఏలయనఁగా: నీదుర్మార్గుల తిట్లవలన వన్నెయును చెడదు. వాసియును తఱుగదు. వీరు కేవలము వ్యర్థులు. ఇఁక సత్పురుషులన్ననో అట్లు గాదు. వీరు తిట్టిన శపించినట్లు తగిలివచ్చును. కావున సజ్జనుల సత్కరింపుము.

ఆ. గంగిగోవుపాలు గంటెఁడైననుజాలుఁ
గడవెఁడైన నేమి ఖరముపాలు
భక్తి గలుగుకూడు పట్టెఁడైనను చాలు, వి...

లోకములో నూర్గురు దుర్మార్గులకంటెను విచారించిన నొక సజ్జనుఁడు మేలు. ఎట్లనఁగా: పవిత్రములైన గంగిగోవుపాలు ఒకగంటెఁడు చిక్కినను ఉత్తమములై పావనమునొందించును. గాడిదెపాలు పంటెఁడు అయినను పనికివచ్చునా? లేదుగదా! భక్తితో పెట్టిన అన్నము పట్టెఁడైనను తృప్తినొందించును. అట్టులే సజ్జనుఁడుకూడ నని భావము.

ఆ. క్రొవ్వుపొట్టపోరలుఁ గ్రూరకర్ములు పోరల్
నొవ్వఁ జేసినట్టిరవ్వపోరలు
ఎవరివైన నేమి యినజువాఁకిటఁగాక
యవ్వలికిని బోవునటర వేమ. 539

దుర్జనులు కొందఱు హింసకైనను భయపడక పాపమున కొడిగట్టి, కన్నుగానక తిరుగుచుందురు; ఈదుష్టుల పోరలు క్రొవ్వుకండలు ఎప్పుడో నొకప్పుడు యమధర్మరాజువాఁకిట నుండవలసినవియే గదా! కావున హింసను రోసి సజ్జనుఁడ వగుము.

ఆ. గట్టిసాధువిద్య కాసంతె యనుకొని
గాఢవిద్య నేర్చి కనుము ఘనత
సాధుసజ్జనముల సాంగత్య మెఱుఁగుము, వి...

స్వచ్ఛమగు విద్య కొలఁదిగా లభించినను అదియే గొప్పదని తలంచుకొనుము. ఘనత నొందుటకు యత్నింపుము. బుద్ధిమంతుఁడై సాధువులయొక్కయు సజ్జనులయొక్కయు సాంగత్యమును సంపాదించికొని తెలివితో తత్ఫలము నొంద యత్నింపుము. దాన సజ్జనుఁడవు కాఁగలవు.

ఆ. గుణగణంబు లెల్లఁ గుచ్ఛితమును బొంద
తగిలి భ్రమలఁ జిక్కి దండధరునిఁ
దోడి తెచ్చుఁగదర తొలగింపకున్నను, వి...

ఎంతటిబుద్ధిశాలికైనను దౌష్ట్యము, పరులమోసపుచ్చుట తగనిపనులు. ఇవి కుత్సితపుపనులు. ఇట్లుండిన గుణములన్ని

కుత్సితమును బొందినయెడల మేలునొందలేకుండుట యట్లుం డఁగా చివరకు ఇవియే యమధర్మరాజును పిల్చుకొనివచ్చు టకు కారణము లగును. అనఁగా: పాపులను చేయును. కావున కుత్సితముల విడిచి సుజనుఁడ వగుము.

ఆ. గుణములు గలవాని కులమెంచఁగానేల
గుణము కలిగెనేని కోటి సేయు
గుణము లేకయున్న గ్రుడ్డిగవ్వయు లేదు,వి...

గుణము ప్రధానము గాని కులము ప్రధానము గాదు. గుణవంతుఁడు ఏకులపువాఁడైనను పూజింపఁదగినవాఁడే! అట్టి వానికులమును ఎంచరాదు. గుణ మొక్కటి కలిగిన నెంతనీచ కులజుఁడైనను కోటివరహాలను జేయును. గుణము లేకయు న్న గ్రుడ్డిగవ్వకు కూడ కొఱగాఁడు. కావున గుణవంతుఁడ వగుటకు యత్నింపుము.

ఆ. గుణము కల్గియున్నఁ గులసతి నెవ్వారు
నిందఁ జేయలేరు నీతిఁ జూచి
గుణము లేకయున్నఁ గులహీనురాలయా,వి...

భార్య సద్గుణవతియై యున్నచో నెటువంటి నిష్ఠాపరులై నను నిందింపఁజాలరు. ఏల యనఁగా: ఆయమనీతియే యం దులకుఁ గారణము. అట్టిభార్యయే గుణము లేకయుండినచో ఎంతటిగొప్పవంశములో పుట్టినను కులము తక్కువ గలదియ నియే చెప్పఁబడును. కావున గుణముల నార్జింప యత్నింపవల యును.

ఆ. గుణయుతునకు మేలు గోరంతఁజేసినఁ
గొండయగును వానిగుణముచేత
కొండయంత మేలు గుణహీనుఁడెఱుఁగునా? వి.

గుణవంతుఁడగువాఁడే సజ్జనుఁడు; సజ్జనదుర్జనులతారతమ్యము కనిపెట్టుము. గుణవంతున కుపకారము గోరంతగా. (అనఁగా: కొలఁదిగా) చేసినప్పటికిని అయ్యది వానిగుణముచేత కొండంతయగును. దుర్జనునిపట్ల ఇట్లు కాఁజాలదు. ఏల యనఁగా: వానికి కొండంత మేలుచేసినను గుణహీనుఁడు గనుక గుర్తింపఁజాలఁడు. కావున సుజనులకు మేలు సేయఁ బూనుము.

ఆ. గుణముతీరు లేక కులమెల్ల జెడిపోయె
స్త్రీలనడతవలన సిగ్గుపోయె
చవిటినేలవలన జలమెల్ల చెడిపోయె, వి...545

లోకములో నొక్కొక్క చెడుపదార్థమువలన ననేకవస్తుజాలములకు నాశనము కలుగుచున్నది. ఎట్లనఁగా: చూడుఁడు. గుణమొక్కటి తక్కువయున్నఁ గులమంతయును చెడిపోవుచున్నది. స్త్రీలు గుణవతులు గాకున్న మగవారలసిగ్గు పోవుచున్నది. చవిటినేలలో వర్షించినందువలన జల మంతయును నిష్ప్రయోజనమై యుప్పునీరగుచున్నది.

ఆ. గురువు వచ్చుచున్నఁ గూర్చుండి లేవని
తుంటరులకు నెట్లు దొరకు ముక్తి
మగని లెక్కగొనని మగువకు గతియున్నె? వి...

చిన్న పెద్ద తారతమ్యము సజ్జనలక్షణములలో నొక్కటి.

అందులో గురువు అందఱికంటెను గొప్పవాఁడు. అట్టివాఁడు వచ్చినప్పటికిని కూర్చుండి లేవక గర్వించియున్న ఖలులకు ముక్తి వచ్చునా? రాదు. ఎట్లనఁగా: తన ప్రాణనాథుఁడైన భర్త యరుగుదెంచినప్పుడు లేచి వినయముఁ జూపనిసతికి గతి యున్నదా ? లేదు కదా.

ఆ. గువ్వకొఱకు మేనుఁ గోసి యాశిబిరాజు
వార్త విడువరాక కీర్తికెక్కె
నోగు నెంచఁ బోవ రుపకారి నెంతురు,వి...547

సజ్జనుఁ డగువాఁడు సర్వకాలములయందును సర్వావస్థల యందును పరోపకారము చేయుచుండును. అందువలన నాతనికి యశము గలుగును. ఎట్లనఁగా: పూర్వము గువ్వ కుపకారము చేయుటకై తన శరీరమునుండి మాంసమును గోసియిచ్చి రక్షించెను. ఆశిబి పోయెనుకాని ఆయనచరిత్ర మిప్పటికి నున్నది. కావున అపకారిని ఎవరును అనుకొనరు. ఉపకారి యగు సుజనుని అందఱు కొనియాడుదురు.

ఆ. చిత్తశుద్ధి యొకటి శ్రేష్ఠలాంఛన మగు
నిఖిలపుణ్యకార్యనిర్వహణము
నద్ది లేక చేయ ననువుగా దెరిఁగి, విశ్వ...548

మనస్సు పరిశుద్ధముగా నుండుట సజ్జనునకు శుభమును గొప్పదియునగు గుర్తు. ఇయ్యది సమస్తపుణ్యకార్యములను నిర్వహింపచేయును. ఈచిత్తశుద్ధి కలుగదేని ఎంతటి గొప్పమేధా

వియు నైశ్వర్యశాలియు నైనను ఏపనినినైనను సరే చేయుటకు అనువుపడదు.

ఆ. చిన్నెలంతె కాని సృష్టి లౌకిక మగు
నందువల్ల నేమి యాశ కద్దు
ఒక్కఁడైనవాఁడె యుత్తమపురుషుండు, వి...

దుర్జనులు కొందఱు తమను దాము ఆత్మవిజ్ఞానఘనులని ప్రదర్శించుకొనుటకు అనేకరీతుల వేషభాషల మెలఁగెదరు. వాని వలన మోసపోవలదు. ఇవి యన్నియు బనికిమాలినవే కాని వేఱుకాదు. లౌకికసృష్టిలోని భేదములు పాటింపఁదగనివి. వానితో నేమియు లాభములేదు. లోకమునంతయు నేకబుద్ధితోఁ గాంచువాఁడే యుత్తముఁడు.

ఆ. చెష్టవాని మిగులఁ జెఱుచును దైవంబు
అష్టపడఁడు వాని కాపదైన
చెష్టచేనుఁ జూచి రెడ్డి తా మెచ్చునా ? వి.

సద్బుద్ధి కలిగియుండినచే దైవము కూడ నోర్చి యుపకరించును. అట్లుగాక చెడుపనులు చేయు దుర్మార్గుని దైవమే చెఱుపఁబూనుకొనును. అట్టిదుర్మార్గుని కాపద వచ్చినప్పుడైనను సాయము రాఁడు. ఎట్లని యందురా ? తాను స్వంతయజమానుఁడైనను తనపాలమే యైనను చెడినచేనుఁ జూచి మెచ్చుకొనునా? మెచ్చుకొనఁడుగదా ! అట్లే.

ఆ. చెడిన మానవులను జేపట్టి రక్షించి
కడకుఁ జేర్చునట్టి ఘనులు తలఁప

విబుధజనులు గాంత్రు విశ్వేశుసన్నిధి, వి...551

లోకములో మేము గొప్పవారమని చెప్పుకొనెడివారెన్నంటి కిని ఘనులుకారు. అట్టివారి కెన్నంటికిని ముక్తిరాదు. ఇంక ముక్తినొందందగినవారెవరు? ఘనులెవ్వరందురా? చెడినవానినిదగ్గ అఱం జేరందీసి రక్షించి సాయముచేసి గట్టెక్కించువారే ఘనులు. ఇట్టి మహాత్ములు కైవల్యమును పొందుదురు.

క. చేకొని పరోపకారం
 జేకొఱంగా మహిమ లెల్ల నెఱంగెడువిధిమై
 ధీకాదికులను జేయును
 సాకారముగాంగ నతండు సాధువు వేమా. 552

ఎవ్వండు తన బ్రదికియున్నంతకాలమును తనజన్మము నంత యును పరోపకారముకొఱకని యెఱంగి బుద్ధిపూర్వకముగా చేయుచున్నాండో అట్టి సత్పురుషుండే సమస్తయోగముల నభ్య సించినవాం డగుచున్నాండు. అతండే సగుణబ్రహ్మపదార్థము నెఱింగిన సాధువుగూడ నగుచున్నాండు. కావున సజ్జనలక్షణ మిట్టిది.

ఆ. చేకొనుచును తమకు చేసాచి నంతలో
 చెడినప్రజల రక్ష సేయకున్న
 తనదు స్వాగు లేమి తనతనువది యేమి, వి...553

పలువురు దాము ధనికులని విఱ్ఱవీగుచు ప్రజలకొక్కింతయు సాయము చేయక గర్వింతురు కాని ఇదియును నొకఘన కార్యమా? కాదు. ఎట్లనంగా: తానుపరులవద్దనుండి ధనమును

నయభయములతో సంపాదింపవలయును. ఎవఁడేని యాచకు డర్థినివచ్చి చేయిపట్టినప్పుడు తనకున్నంతలో చెడినవారిని చేఁదీసి రక్షసేయవలయునే కాని లేదని చెప్పరాదు. అట్లు చేయకున్నయెడల తనది యొక ప్రభుత్వము, సాగుదలయు నగునా? తనశరీరము మాత్రము నిత్యమా? కాదు ! కావున సాధుభావము నొందవలయును.

ఆ. చచ్చువారిఁ జూచి చావని పుట్టని
తత్త్వ మెల్ల నాత్మఁ దలఁపుఁ జేసి
యరసి చూచినట్టి యతఁడె పో సుజనుఁడు, వి...

లోకములో తమ్ము దాము సుజనులమనుకొనువా రెల్లరును సుజనులు కారు. ఇఁక నెవ్వరని యందురా? తాను ప్రతిదినను చచ్చిపోవువారిని చూచి శరీర మనిత్యమని తలఁచికొని తత్త్వోపదేశమును నొంది చక్కఁగా విచారించి పరమాత్మను చూడఁగల సమర్థుఁ డెవ్వఁడో వాఁడే సుజనుఁడగును.

ఆ. చదివినయ్యకన్న చాకలయ్యే మేలు
గృహము వేల్పుకన్న గేదె మేలు
బాపనయ్యకన్న బైనీఁడు మేలయా, వి. 555

చదివికొన్నవారమని చెప్పుచు పరలోకమువలన నొక్కింతయును భయము నొందక యిచ్చకు వచ్చినట్లు మెలఁగెడివారి కంటె చదువురాక మైల బట్టల నుదికెడి చాకలియే యుత్తముఁడని చెప్పవచ్చును. కోరినవరమీని యింటిదేవరకంటె

నింటిలోనుండు గేదెమేలు. అట్లే సదాచారములేని బ్రాహ్మణునికన్న జమనికవాయించు బైనీఁడుమేలు.

ఆ. చదువులన్ని చదివి చాలవివేకియౌ
కపటి కెన్నఁడైనఁ గలదె ముక్తి
నిర్మలాత్మకునకె నిశ్చలంపుసమాధి, వి... 556

ఎన్నిచదువులను చదివికొన్నను మిగుల తెలివితేటలను ఆర్జించినను కపటమును విడలేకపోయిన వానికి ఎప్పటికైనను ముక్తి గలదా? లేదు. మఱియెవ్వరికిఁక ముక్తి కలుగునని యడిగెదవా? వినుము. నిర్మలమగు (అనఁగా: ఇతరునకు ద్రోహచింతలేని) మనస్సు గల సుజనునకే ముక్తి కలుగును. అట్టివాఁడే సుజనుఁ డనఁదగును.

ఆ. చంపఁదగినయట్టి శత్రువు తనచేతఁ
జిక్కెనేని కీడు సేయరాదు
పొసఁగ మేలుచేసి పొమ్మను టేచాలు, వి...557

ద్రోహము చేయుటయును హింసించుటయును సజ్జనులైనవారికి ధర్మములు కావు. అపాయము చేయువారికిని చంపవలదా? అని యడిగెదరా? అట్లుగాదు. కనఁబడినవెంటనే చంపి వేయఁదగిన శత్రువు తన చేతిలోఁ చిక్కినయెడల వానికెట్టియపకారమును చేయరాదు. ఇఁక వానిని శిక్షించు టెట్లందురా? వానికి మేలుచేసి పొమ్మనుటే శిక్షయగును.

ఆ. చూరగొనుము దొరకు సుజ్ఞానమెల్లను
పారవేయుమెల్ల పాపగుణము

దారితెలియ బుధులదాపున మెలఁగుము, వి...

సజ్జనుఁడవు కాఁదలంచితివేని నేను చెప్పినట్లు చేయుము. వేమనఁగా: నీవు సాధ్యమైనంతవఱకును దుష్టులసాంగత్యమును వదలిపెట్టుము. సజ్జనులదాపున తిరుగుచుండుము. వారివలన నీవు దొరకెడి జ్ఞానమునంతను బీరువోసియక చేకొనుము. నీ యొద్దఁగల పాపగుణములను వదలివేయుము. ఇట్లయిన కొలఁది రోజులలో సజ్జనుఁడ వయ్యెదవు.

ఆ. చదలుభంగిఁ గంద్రు సాధువు మూఢులు
తాను వారినట్లు కాననగును
దీనికెంతదవ్వొ దానికి నదియంతె, వి... 559

తెలివిలేని దుర్జనులు సజ్జనులగు సత్పురుషులను గన్నుల గాంచినప్పుడు అసహ్యముగా చెదలుపురుగులను వలె నీచుల నుగా చూచుచుందురు. ఇట్టివారిని వారును మన్నించక అట్లే చూడవలయును. ఏలయని యందురా వినుఁడు. ఈవస్తువున కది యెంతదూరమో దాని కిదిగూడ నంతయేకదా! కావున దుర్జ నులు సజ్జనుల నెట్లుచూతురో సజ్జనులు దుర్జనులనటులె చూడ వలయును.

ఆ. చాయ నొసఁగు చెట్లు సాధువు బోధలు
అడిగి దరిని జేరఁ బడయవచ్చు
నట్టు నిట్టు దాఁట నవిపోవ డిదిరాదు, వి...560

సత్పురుషుల యుపదేశములు వినయవివేకములచేత నణఁగి మణగి యుండిననే పొందవచ్చును గాని అటు నిటు తప్పుడు త్రోవలఁ బోవ దొరకవు. ఎట్లనఁగా: నీడనిచ్చు చెట్లదగ్గఱఁ జేరి వంగి విధేయతమై నుండిననే నీడ దొరుకును గాని అటు నిటు కదలుచుండిన దొరకునా?

ఆ. ఉదరమందు జ్యోతి చాల దేదీప్యము
కానలేరు నరులు కలుషమతులు
కన్నువిచ్చిచూచు ఘనుఁడగు సుజనుఁడు, వి...

పరమాత్ముని రూపము సదా సన్నిహితమై తమతమ పొట్టలలో పెద్దజ్యోతి యై ప్రకాశించుచున్నది. అయినను పాపాత్ములు దానిఁ గాంచలేరు. అట్టిజ్యోతిని కన్ను దెఱచి యెవ్వఁడు చూచునో(జ్ఞానదృష్టిచేఁదిలకించునో)వాఁడుసుజనుఁడగునే కాని పైకి నోటికి వచ్చినట్లు ప్రేలి ఇతరుల మోసము చేయువాఁ డగునా? కాఁడు.

ఆ. జనుఁడు తెలివినొంద చంచలింపదు మది
దయయు నీతిగలుగఁ దగులుబుద్ధి
తివురుభానుఁజూచి తిమిరంబునిల్చునా? వి...

మనుజుని శక్తియుక్తులను కనుఁగొని మనసుకూడ నట్టులే ప్రవర్తింపఁ జూచును. మనుజుఁడు తెలివి గలిగియున్న మనస్సు చలింపదు. దయ ధర్మము నీతి కలుగునట్లు మంచిమార్గమునఁ బ్రవర్తించును. ఎట్లనఁగా: చీఁకట్లను బాఱఁద్రోలెడి సూర్యుని

* 18

యెదుట చీఁకటి నిలుచునా? నిలువదు గదా! అట్లే ఇదియుఁ గూడను.

ఆ. జక్కినెక్కి వీథిఁ జక్కఁగా వెలువడఁ
గుక్క లిన్ని వెంట కూయఁదొడఁగు
ఘనున కోర్వలేని కాపురుషులు॰నిట్లె, వి... 563

దుర్జనులస్వభావమే యోకాని సత్పురుషునిఁ జూచి సహింపఁ జాలరు. మంచిగుఱ్ఱము నెక్కి రాజవీథిని పోవుచుండువానిని జూచి కుక్కలు మొఱుఁగుచు చుట్టుకొనుట లేదా? అట్టులే దుర్జనుఁ డోర్వలేకపోవుట స్వభావసిద్ధమగు నీచగుణమేకాని వేఱుకాదు.

ఆ. దాఁగుపడినవెనుక దాఁగ నశక్యము
అరసి చేయుమయ్య యన్నిపనులు
తెలియకున్న నడుగు తెలిసినవారిని, వి... 564

బుద్ధిమంతుఁడా! నీవు ఏపనిని చేయవలసివచ్చినప్పటికిని సద్బుద్ధితో చక్కఁగా విచారించి చేయుచుండుము. ఏలయనఁగా:—ఏదైన నొకకళంక మొకసారివచ్చినయెడల నిఁక నది దాఁగుట అసాధ్యము. కావున విచారించి చేయుచుండుము. నీకు తెలియకున్న ఇతరుల నడిగి చేయుచుండుము. ఇయ్యదియే సజ్జనులకు లక్షణము.

ఆ. తట్టునెక్కి తిరుగ నట్టె నేటయ్యెనా
యెపుడో క్రిందఁబడిన నేదో విఱుగు
చెల్లియుండి యోర్పుఁ జెందిన భూషింత్రు,వి.565

బుద్ధిహీనులగు దుర్జనులు సజ్జనులగౌరవమును చూచి తమకు నట్టిగౌరవము వలయునని వాహనములనెక్కి తిరుగఁబూనె దరు. అందువలన నపాయము కలుగును. ఏమనఁగా:— చచ్చుగుఱ్ఱము నెక్కినంతమాత్రమున గొప్పవాఁడగునా? కాఁడు. ఎప్పుడో క్రిందఁ బడును. ఏదో విఱుగును. కావున చెల్లుచుండినను ఓర్పు గలిగియుండుట సజ్జనులకు భూషణ మగును.

ఆ. తండ్రికన్న సుగుణి తనయుఁడై యొప్పినా
పిన్న పెద్దతనము లెన్న రెవరు
వాసుదేవు విడిచి వసుదేవు నెంచిరా? వి...

గుణమును ప్రధానముగా సజ్జను లెన్నుచుందురే కాని ఇత రుల రీతిగా వయస్సులోని చిన్న పెద్దఱికముల నెంచరు. ఏల యనఁగా: తండ్రికంటె గుణవంతుఁడైన కొడుకునే కొని యాడెదరు కాని పిన్నతనమును లెక్కింపరు. ఎట్లనఁగా:— వాసుదేవుని లెక్కపెట్టక ఎవ్వరైన వసుదేవుని లెక్కించిరా? లేరు గదా! ఇట్లే సజ్జనులఁగూడను.

ఆ. తనసతి నపథమునఁ దనుదానె చొనుపఁగా
సాటిపూరుషుండు సరగు దెలుప
నెఱుఁగలేనినరుఁడు నరమాత్రుఁడును గాఁడు,వి.

తనభార్యను తనంతట తానె యధర్మమునందుఁ బ్రవేశింపఁ జేసియు నంతటనైనను తెలివితెచ్చుకొని దుర్జనుఁ డూఱక యుండఁ డునా? యుండఁడు. తనతో సాటి యగువారు తనకా

విధమును తెలియచెప్పినను తెలిసికొనఁజాలఁడు. ఇట్టివాఁడు కూడ మనుష్యమాత్రుఁడే యగునా? కాఁడు.

ఆ. తనను బోలె నవియు ధరఁ బుట్టినవి కావొ
పరఁగఁ దన్నుఁబోలి బ్రదుకఁ గాదె
జ్ఞాని జ్ఞానిఁ జంపఁ గారణ మేమిరా? వి...568

దుర్జనులు సజ్జనస్వభావము నొందక ప్రాణిహింసఁ జేయఁ బూనుకొందురు. పాప మాప్రాణులును తనవలెనే పుట్టినవి కావా? తనను బోలి బ్రదుకుచున్నవి గావా? తనకీడు మేళ్ళ నెఱింగినవాఁడు తనకుఁ బోలియున్న నితరజీవముల నేలచంప వలయును? కావున నిట్లు చేయుటకు సజ్జను లంగీకరింపరు.

ఆ. తప్పు లెన్నువారు తండోపతండము
లుర్వి జనుల కెల్ల నుండుఁ దప్పు
తప్పు లెన్నువారు తమతప్పు నెఱుఁగరు, వి...

సజ్జనుఁ డొకరుఁడు ఇతరులకు సతతము మేలుచేయు వాఁడు కలఁడు అనిచెప్పినప్పుడు వానిని తప్పుపట్టుట కనేకులు బయలుదేరి వచ్చెదరు; కాని యిది సజ్జనులకు మర్యాద కాదు. ఏల యనఁగా:—తప్పులను లెక్కపెట్టు ననేకులు గలరు. ప్రపంచములో తప్పులేనివారే లేరు; కాని తప్పుల నెంచు వారు తమతప్పును తెలిసికొనఁగలరా? లేరు.

ఆ. తమకుఁ గలుగు పెక్కుతప్పు లటుండఁగా
నొరుల నేరమెంచు టొప్పు గాదు
చక్కిలంబు విడచి జంతిక లేరుటా? వి...570

బుద్ధిమంతుఁడవై యితరులతప్పులఁ బట్టపోవక సాధుత్వము నొంది యుండుము. తమగొప్పతప్పులను దాచుకొని ఇతరుల కొలఁదితప్పులెన్నువాఁడు దుర్జనుఁ డగును. దుర్జనున కిట్లు చేయుట స్వభావము. ఏల యని యందువా? చూడుము. ఇది చక్కిలమును వదలిపెట్టి జంతికము లేరుటవంటిది? అట్లే వాట మైనవి గాన ఇతరులతప్పులను వెదకును. ఇది మంచిది కాదు.

ఆ. తల్లి కెదురుకొనుట తండ్రి కెదురుకొనుట
యన్న కెదురుటయును ననఁగ మూఁడు
పాతకముల నెఱిఁగి వర్తింపఁగావలె, వి...571

సజ్జనుఁడగువాఁడు ఎల్లప్పుడును తల్లిదండ్రులయెడలను నన్నలయెడలను వినయము గలిగి ప్రవర్తింపవలయును. అట్లు కానిచో దుర్జనుఁడగును. సత్పురుషుఁ డెల్లయెడలను తండ్రికి తల్లికి అన్నలకు నెదురు సెప్పుటలను మూఁడిటిని మూఁడుపాతకములని భావించి ప్రవర్తించును. కాన సజ్జనపద్ధతి ననుసరింపుము.

ఆ. తివిరి లేమియింటి తెరువ రేమెఱుఁగును
మొఱ్ఱఁబెట్టి నెత్తి మొత్తుఁగాని
ప్రథితధర్మ మధమభట్టు లెఱ్గుదురొకో? వి...

ఉత్తమములగు ధర్మములను తెలియవలయునన్న సజ్జనుఁడే యెఱుఁగఁగలఁడు; గాని ఇతరునివల్ల నెట్లు అగును? ఏలయని యందురా? బాటసారి యగునతిథి కానవచ్చినగృహమున కాహారార్థమై పోవునుగాని యింటివారిలేమిని బరికింపఁడు. ఇంట-

వీలుకాదందురేని తనయోఁకలినిగూర్చి మొఱఁబెట్టును. అంత లోఁబోక దౌర్జన్యమును సైతము గావించును. కాన నెదటివాని లేమి నూతనుఁడు గ్రహింపఁజాలఁడు. అటులే ప్రసిద్ధమగుధర్మ శాస్త్రరహస్యములను గల్లబొల్లిపాటలల్లుభట్టువాఁ డెఱుంగఁ జాలఁడు. సర్వశాస్త్రపారంగతుఁ డగు బ్రాహ్మణుఁడే యెఱుంగును.

ఆ. తేనె తెరలజాడ తేనెటీఁగ యెఱుంగు
సుమరసంబుజాడ భ్రమర మెఱుఁగు
పరమయోగిజాడ భక్తుఁ డెఱుంగును, వి...573

తేనెతెట్టెలోని పొరల ముందువెనుకల తేనెటీఁగయే యెఱుంగును. పువ్వులలోని తేనెరుచిని తెలియవలయుననిన తుమ్మెదయే తెలిసికొనవలయును. ఉత్తముఁ డగుయోగిరీతి నెఱుంగఁగోరిన భక్తునకే స్వాధీన మగును. ఇట్లే సజ్జనరీతుల సజ్జనుఁడే యెఱుంనది.

ఆ. దూలముల న టెక్కి దొమ్మరిగడ నెక్కఁ
జాలుదు ననఁ డెప్డు సజ్జనుండు
వీలుమాలుపనుల వెఱ్ఱియె చేయునా? వి...

దుర్జనునివలె సజ్జనుఁ డెప్పుడైనను లేనిపోనిదంభభావములను కపటపుగౌరములను తనపైని ప్రచురించుకొనఁడు. దూలముల నెక్కినంతనె దొమ్మరిగడ నెక్కుదునని సజ్జనుఁడు చెప్పునా? చెప్పఁడు. మఱియు బుద్ధిహీనునివలె తనకు వీలులేని

పనులను చేయుదునని వెఱ్ఱివానివలె చెప్పునా? చెప్పఁడు. కావున సత్యము పల్కుట సజ్జనలక్షణము.

తే. దేవతార్చన జపతపస్తీర్థయాత్ర
దానధర్మక్రతువులును దలఁచి చూడఁ
బుణ్యసాధనవృత్తులు పుడమిలోన
కల్మషము లేనిహృదయము కలుగ వేమ! 575

సజ్జనులు సర్వదా పుణ్యకార్యములను చేయుటయందే తమ జీవితములను గడుపుచుందురు. వారు నిష్కల్మషహృదయులు కావున వారికి దేవతలను పూజించుట, జపము చేయుట, తీర్థముల సేవించుట, దానముచేయుట, యజ్ఞాదికముల నొనర్చుట యివి నియతకృత్యములు. ఇట్టిపుణ్యకరములగు వృత్తులలో వర్తించుచు సజ్జను లిహలోకములోఁ గాలయాపనముఁ జేయుదురు.

ఆ. దోషరాశిఁ బుట్టి దోషంబుఁ దెలియక
దూషణములు సేయుదుష్టజనులు
నరకకూపమందు నాటియుండెదరయా, వి...

సజ్జనులు అయియుండనివారికి ఎన్నిజన్మములకైనను తరింపు గలదా? లేదు. ఏలయనఁగా: ఎల్లప్పుడును పుట్టుకసహితము దోషముల గుంపులోనే పుట్టి మంచియేదియో చెడ్డయేదియో తెలియక దూషించుచుందురు దుష్టులు. కావున వారు నరకకూపములలోఁ గూలియుండెదరే కాని ఉత్తీర్ణులు కాఁజాలరు.

ఆ. ధార్మికునకుఁ గాని ధర్మంబు గనరాదు
కష్టజీవికెట్టు కానఁబడును

నీరు చొరమి లోఁతు నిజముగా తెలియదు, వి.

ఒక్కొ-క్క మానవున కొకవిధమగు సుగుణము నైజమైయుండును. సుగుణములు సామాన్యముగా నభ్యాససాధ్యములుకావు. ఎటులనధనవంతులు ధర్మాత్ములఁజూచి మేముచేయలేమాధర్మము. ఇది గొప్ప కార్యమా యందురు. నిజమునకుఁ గష్టమునొంది ధనమునేకరించినవాఁడు ధర్మము చేయఁజాలఁడు. ఇవియన్నియు దూరముననుండి పలుకుపలుకులు. ఒడ్డున నున్నపుడు నీరు లోతు లేనటులె కనఁబడును. దిగినసేగదా లోతుకష్టము సుఖము తెలియవచ్చుట. అటులె త్యాగాదులలోని సాహసముగూడ దూరస్థులకుఁ దెలియరాదు.

క. నది నుదకంబులు చనుక్రియ
మదిఁ బొడ మెడుతత్త్వవిధులమహిమము లెల్లన్
దుదిపదవిఁ గలయ ఘనుఁడగు
నుదధిఁ బ్రవేశించు గంగ యొప్పున వేమా.

మానవుఁడు తనహృదయమున జనించు తత్త్వబోధములన్నింటిని గడముట్టించెనేని యాతఁడు పరబ్రహ్మస్వరూపమును బడసి ముక్తుఁడు కాఁగలఁడు. నదిలోఁ బ్రవహించు నీరంతయు నెడతెఱపిలేక కడముట్టఁబోయెనేని సముద్రమునఁబడి పావనము నొందునుగదా!

ఆ. నీచగుణము లెల్ల నిర్మూలమై పోవు
కొదవలేదు సుజనగోష్ఠివలన
గంధ మలఁద మేనికంపడంగినయట్లు,వి...579

సజ్జనసాంగత్యమువలన ఏమిలాభమని కొందఱనెదరు. దీనఁగలుగు లాభ మితర మేదానివలనను లేదు. సజ్జనసాంగత్యమువలన నీచగుణములన్నియు నశించిపోవును. ఏవిధమైన కొఱంతయును కలుగఁబోదు. ఎట్లనఁగా:—ఒడలికి గంధమును బూసినచో కంపు అడఁగినట్లుతే.

ఆ. నేర నన్నవాఁడు నెఱజాణ మహిలోన
నేర్తు నన్నవాఁడు వార్తకాఁడు
ఊరకున్నవాఁడె యుత్తమోత్తముఁడయా, వి.

అనవసరములగు పనులలోఁ ప్రవేశింపక తనకు తెలియదని సాధ్యమైనంతవఱకు సుజనుఁడట్టిపనులనుండి తొలఁగి చనవలయును. తెలియనివాఁడను అని యనినవాఁడు నేర్పరి యనఁదగును. అన్నియును తెలిసినవాఁడ ననువాఁడు మాటలప్రోగు. ఏమియును తెలియనివానివలె ఊరకయున్నవాఁడు అందఱికంటె నుత్తముఁడగును. వాఁడె కార్యార్థి. ఇట్లుండుటయే సజ్జన లక్షణము.

ఆ. పరగ ఋషులు భువిని పరమపవిత్రులై
మించి లోకమునకు మేలుఁ జేయ
సంచితార్థములను సమసింపఁజేయరే, వి... 581

సజ్జనులు ఏకులమున నుదయించినను తమ తపశ్శక్తిచేత జ్ఞానులై పరమపవిత్రులై లోకమునకంతకును మేలు చేయఁజూచి తాము తాము సంపాదించిన పాపములను నశింపఁజేయఁ దొరకొందురు. అట్టివారికి ముక్తి హస్తగతమై యుండును.

ఆ. పట్టరానిపట్టుఁ బట్టి యుండినవాఁడు
పుడమిలోన కీర్తిఁ బొందలేఁడు
సుగుణిలక్షణముల సుజ్ఞాని యౌనయా, వి...

పట్టకూడని మూర్ఖపుఁబట్టును పట్టినవాఁడు యశమును గాంచలేఁడు. ప్రతివిషయమునను యుక్తాయుక్తముల నెఱుఁగ వలయును. కావున జ్ఞానవంతుఁ డగు సాధనము సజ్జనలక్షణము లలవడునట్లు ప్రయత్నించుటే.

ఆ. పదిలపడఁగ మనసు పట్టనేరనివాఁడు
కడియఁబోఁడు పూర్ణకలితుఁడుగను
గుదురుకొనెడివాఁడు కోవిదుఁడగునయా, వి.

పదిలముగా మనస్సును పరుగులు వాఱనీయక పట్టియుంచ వలయును. ఇట్లు మనస్సును పట్టనేరనివాఁడు బ్రహ్మపదార్థము నొందినవాఁడు గాఁజాలఁడు. కావున బ్రహ్మముఁ గోరువారెల్ల రును మనోనిగ్రహమును అభ్యసింపవలయును. మనోనిగ్రహ ముగలవారె విద్వాంసులు. ఉత్తములు.

ఆ. పాలు పెరుఁగు నేయి పరగునన్నము తిని
స్త్రీలఁ గననివాఁడు శీలవంతుఁ
డొక్కఁడైనవాఁడె యుత్తమశివుఁడయా, వి...

పాలు, పెరుగు, నేయి, శాల్యన్నము మున్నగు నుత్తేజ కములును మత్తుకలిగించుపదార్థములను భక్షించుచుండినను స్త్రీలనుచూచి యుపేక్షించువాఁడొక్కరుఁడే శీలవంతుఁడు. అట్టివాఁడొక్కఁడైనను నుత్తముఁడగును. వాఁడె శివస్వరూప

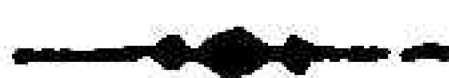
మునగును. ఇంద్రియముల దర్పము నభివృద్ధినొందించు నిట్టి పదార్థములఁ దిని యింద్రియనిగ్రహము సాధించుట గొప్పతనముగాని యాహారాదులు వర్జించి శుష్కించి మోహమును బోనాడుట గొప్పతనము కాఁజాలదు.

ఆ. ఫక్కి దెలిసి పలుక నొక్క వాక్యమె చాలు
పెక్కులేల వట్టి ప్రేల్పు ప్రేల
దిక్కు కలిగి మ్రొక్కు నొక్కటి చాలదా? వి.

పలుమాటలను పలికినందు చేత నాకించుక యైనఁ బ్రయోజనము లేదు. ఫక్కి తెలిసికొని మాటాడినమాట యొక్కటైనను చాలును. వట్టి ప్రేలుడుమాట లనేకము లెందులకు? వ్యర్థములనుట. ఎట్లనియందురా? దేవునిదిక్కునకు మఱి నిశ్చలబుద్ధితో మ్రొక్కిన మ్రొక్కొక్కటియే సమస్తకామితము లొసంగును.

ఆ. మఱతునేమొ యనుచు మది సుజనుం డెప్డు
నెవరొనర్చు మే లదెంత యైన
మాఱుమేలుఁ జేసి మర్యాదగాంచును, వి. 586

సజ్జనుఁడగువాని కుండెడుములక్షణములలో నొక్కటి మిగుల నుత్తమమైనది కలదు. అయ్యది కృతజ్ఞత, అనఁగా: చేసిన మేలు మఱవక యుండుటయే. సజ్జనుఁ డెప్పుడును తన కితరులు చేయుమే లెంతపాటిదైనను "మఱచిపోవుదు నేమొ?" యని యనుకొనుచు సమయమును వేచి మాఱుమేలు చేసి మర్యాదను పొందును.

దైవపద్ధతి.

అవతారిక. ఆత్మస్వరూపము ఈశ్వరస్వరూపము సంపూర్ణముగా నెఱుంగుటయే జ్ఞానమనియు జ్ఞానసాధనమునఁ గాని యీశ్వరస్వరూపము నెఱుంగ వీలుకాదనియు విద్వాంసులయభిప్రాయము. కావున జ్ఞానము నుపార్జించి అష్టాంగయోగము లభ్యసించి తపశ్చాంద్రాయణాదివ్రతసాహాయ్యమున నెటులో నీశ్వరరూపము సందర్శించుటకంటె హృదయస్థుఁడగు నీశ్వరుని సులభోపాయములతో సందర్శించుచు సంసారమును వదలియేని వదలకయేని తరింపవచ్చుననియు సర్వప్రదేశములను నిండియున్న బ్రహ్మపదార్థమును సంపాదించుటకు ఇంద్రియవిజయము సద్వర్తనము ఆవశ్యకమని విరళముగా వేమన మహాయోగి యీపద్ధతిలోఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

ఆ. అండమందు నుండు నఖిలమౌజనులార
ఎందు లేకయుండు నెఱుఁగుఁ డతఁడె
యతనిపూజఫలము నందెనా శివయోగి, వి...

దైవస్వరూప మన్నిపదార్థములలోను నిండియుండును. చివరకు మిగుల కొద్దిపాటిది యగుగ్రహాలోఁగూడ నిండియుండును. కావున సమస్తములగు జనులారా! అట్టి సమస్తవస్తుస్వరూపుఁడగు నీశ్వరుని పూజించి ఫలమునొందెనా యట్టివాఁడు శివయోగి యనఁదగును.

ఆ. అందు నిందు నుండు నఖిలుండు చూడఁగా
నెందు దానె నిండి యెఱుఁగుచుండు
నతనిపూజఫలము నందఁగవలెనయా? వి...

దైవ మఖిలవస్తురూపుఁడు. ఆతని కిఱవుగానిచోటు వేఱు లేదు. అచ్చట నిచ్చట నుండును. విచారించినఁ బ్రపంచము లోని ఏపదార్థమునందైనను తానె నిండియుండెడి స్వభావము గలవాఁడు. మనుజుఁడై పుట్టినందులకు ఫలముగా నట్టి మహాను భావుని పూజల నొనర్చి ధనము నొందవలయును.

ఆ. అల్పుఁడైన నేమి యధికుఁడైనను నేమి
చెప్పవలయురీతిఁ జెప్పినాఁడ
హరుని యెఱుకలేక యాకు లల్లాడునా ?వి...

కొద్దివాఁడైనను గాని గొప్పవాఁడైనను గాని యందఱి కును దైవబలమే బలము గాని ఇతరములుకావు. దీని చెప్పవల సినంతగా చెప్పినాఁడను. ఒకవేళ ఎవ్వఁడైనను తనప్రయత్న ములచేత దైవము నొంపఁ బ్రయత్నించెనేని సఫలుఁడు కాఁ జాలఁడు. ఏల యందురా? ఈశ్వరునియాజ్ఞయిసుమంతయైనను లేనిచో ఆకుగూడ కదలఁజాలదు.

ఆ: ఆకుమీఁదివ్రాఁత యందఱికిఁ దెలియుఁ
జేతిలోనివ్రాఁతఁ జెప్పవచ్చు
తోలుక్రిందివ్రాఁత దొడ్డవాఁ డెఱుఁగునా? వి.

తాటియాకులు మున్నగువానిపై వ్రాసినవ్రాఁత లందఱికిని తెలిసినవే. ఇట్టులే చేతిపైనివ్రాసినవ్రాతలఁ గూడ తెలిసికొని

చెప్పవచ్చును ; కాని ఎంతటి బుద్ధిమంతుఁడైనను ఎన్నిపాట్లు పడినను దైవనిర్దిష్టమగు వ్రాఁతల నెఱుఁగఁజాలఁడు.

ఆ. ఆకులందుఁ జదివి యందఁగ రానిది
ఏక మమర యుక్తి నెఱుఁగవలయు
దాఁకి పూర్తిగాను తన్మయమొందుఁడీ,వి...591

దైవ మధికబలము గలది. దేవునిభావ మీరీతి నుండునని గ్రంథములలో చదివికనుఁగొందమనిన వలనుగానిది. అట్లుగాక తెలియవలయునని పట్టుదల కలిగినయెడల నైక్యబోధక మగు యుక్తిని తెలిసికొని కలసికొని తన్మయత్వము నొందుఁడు.

ఆ. ఇంటియింటిలోని యీశ్వరునెఱుఁగక
అంటిచూడలేక యడవులందు
నుండఁ గోరుదైవ ముండనీయఁడు వాని, వి...

సర్వసాధారణముగా నీశ్వరుఁ గనుఁగొనవలఁచుననిన నైక్య భావముతోను సర్వసమత్వబుద్ధితోను మెలఁగవలయును. ఇట్లయిన సమస్తజనహృదయనివాసి సర్వజగన్నివాసుఁడగు ఈశ్వరు నెఱుంగఁగలుగుదురు. కాని ఇంటిలో నున్న నీశ్వరుని కొంద అవివేకులు తెలిసికొనఁజాలక యడవులలోఁ బడి యెండఁ గోరుదురు. జనులు దేవుఁ డిట్టివారలకు కొంచెమైన జ్ఞానమునంట నీయఁడు.

ఆ. ఇయ్యనతనిచేత నిప్పించుతనప్రాప్తి
ఇచ్చువానిచేత నీయనీదు
ఇయ్యఁ గైకొనంగ నీశ్వరుఁడే కర్త, వి...593

మనుజుఁడు ప్రయత్నింపఁగలవాఁడు మాత్రమే. ఫలము దేవుఁ డీయవలసినదియే. ఈదైవమునే అదృష్టమనియు ప్రాప్తి యనియు నందురు. దీని ప్రభావ మతివేలము. ఎన్నఁడును దాన ముపేరైన నెఱుఁగనివానిచేత నిప్పింపచేయును. ధారాళముగా నిచ్చువానిచేత నిప్పింపదు. కావున ఇచ్చుటకును పుచ్చుకొనుట కును ఈశ్వరుఁడే కర్తగాని యితరముకాదు. అయీశ్వరుఁడే ప్రాప్తియనుకొనుము.

ఆ. ఇష్టలింగ మేది యిల శిల లింగంబె
నిష్టమీఱ మెడను నీల్గఁ గట్టి
కష్టపడుటగాని కలుగదు దైవము, వి... 594

కొందఱు దైవము నిజరూపమును తెలిసికొనఁజాలక వెఱ్ఱి వారలై ఇష్టలింగ మిష్టలింగ మని మెడలలో లింగములను గట్టి కొని తిరిగెదరు. ఎంత వ్యర్థులో చూడుఁడు. ఏమందురా? ఏది యిష్టలింగము? శిల యందురా? శిల లింగమగునా?. కాదు. లావుమెడలలో శిలల నీలగకట్టికొని కష్టమునొందుటే గాని దైవముఁ గనుఁగొనఁజాలఁడు.

ఆ. ఈనినట్టిపులిని బూని చంపఁగవచ్చు
మనసు మర్మ మరసి కనఁగవచ్చు
దైవమాయ తెలియ తన కసాధ్యం బగు, వి...

కొందఱు మేము దేవునిమాయ నామూలముగా గ్రహించితి మనియు సర్వవిషయములు మేము సమగ్రముగా నెఱుంగుదు మనియు వదరుచుందురు. ఇది సంభవము కాఁజాలదు. మాన

వుఁడు శ్రమచేసి యెటులో ఈనినపులినైనను పట్టుకొని చంపఁ గలఁడు. వివేకబలమువలన మనస్సులోని మర్మములను తెలిసికొనవచ్చును. కాని ఎంతటిశూరుఁడైనను ప్రాజ్ఞుఁడైనను పరమేశ్వరునిమాయ నెఱుఁగఁజాలఁడు.

ఆ. ఉదకమందు పాచి యున్నది చూడరా
మదిని నున్న మాయ మట్టువడక
సదనమందు బ్రహ్మ సాక్షిగా నెంచుము, వి...

దైవరూపము మనకంటె కగపడు ప్రతివస్తువునందును కలదు; కాని అయ్యది మనలఁబోలె మాయచేఁ గట్టువడదు. ఎట్లందురా? నీటిలోనుండి పాచి నీళ్ల కంటని యట్టులే. కావున మెలఁకువతో నీనిలయమునందె దైవముండె నని యెంచికొనుము.

ఆ. ఉన్నవార లెవరొ చన్నవా రెవ్వరో
కన్న వార లెవరొ కానరారు
ఉన్నచన్నకన్న నొక్కఁడే చూడరా, వి...597

మనుజుఁడు ప్రాజ్ఞత లేక భేదబుద్ధిచేత నభిమానియై తిరుగాడుచుండును. అయ్యది యుక్తము కాదు. ప్రపంచములో స్థిరమెవ్వరో ఎవ్వరు లేరో పరికించుము. దైవమునకంటె నితరులొక్కరును గానరారు. ఉన్నను కన్నను చనినను ఒక్కదైవమని యెఱుఁగుము.

ఆ. ఊరు కాదు ఓరిగి యున్నది గనలేక
పోరి గురులఁ గనక పొందుపడక
తాఱుమాఱుగాను తత్తఱపడ నేల? వి...598

ఓరిమూర్ఖుఁడా ! నీవు మోక్షరహస్య మెఱుంగవలయునని చిత్తచాంచల్యముతోఁ గన్నవానికాళ్లపట్టుకొని సర్వవిధముల భ్రష్టుఁడవై పోవుచున్నాఁడవు. ఊరూరికి తిరిగి, నిజముగా లోకముల నిండియున్న దైవరూపము నజ్ఞానివై తెలియవైతివి. గురువులతో విరోధించి నిజరూపమును పొందఁజాలవైతివి. వెఱ్ఱివాఁడా! తారుమారై యేల తత్తఱపాటు నొందెదవు. ఇపుడైన మనస్సు నిలుపుకొనుము.

ఆ. ఎచటనుండి వచ్చు నెచటికిఁ దాఁ బోవు
నిద్రచంద మెఱుఁగ నేర్చెనేని
ఆత్మరాకపోక లతఁడపో శివయోగి, వి...599

ముక్తుఁడు ముక్తుఁడనగా నట్టివాఁ డొక్కరుఁడే ముక్తుఁడగును. ఎవ్వాఁడు ఈజీవ మెచ్చటనుండి వచ్చునో, ఎచ్చటఁ బోవునో నిద్రించుట యనఁగా నేమి? యని ఈరీతిగా నాత్మ రాకపోకల నెఱుఁగునో, వాఁడే శివయోగి యగును.

ఆ. ఎంత వింత మనెకి నేమేమి తోఁచినఁ
జింత నేయరాదు చిక్కు బెట్టు
వింతలోనిగుట్టు వివరింపఁ దానగు, వి... 600

పరమేశ్వరుని ధ్యానించునప్పుడు మాయాప్రభావమువలన మనస్సునకు ఎట్టివింతలు కనుపించుచున్నను వానిని లెక్కసేయ రాదు. ఏమన: ఇవియే పరమేశ్వరుని విలాసము లని భ్రమసిన నీక రహస్యము తెలియు టెట్టులు? నిష్ఠాసమయమున నాంతరంగికదృష్టికి బాహ్యదృష్టికిఁ గానవచ్చు నీవింతలన్నియుఁ దన

యజ్ఞానమువలన జనించునవియనియు నజ్ఞానియగు తానె యట్టి భ్రాంతులకుఁ గారకుఁడ ననుకొనవలయునుగాని దైవలీలలుగా నెంచరాదు.

క. ఎన్నాళ్లు బ్రతికిచచ్చిన
దన్నెఱుఁగని మర్త్యులకును దఱుఁగును బరమా
పున్నమచంద్రుని విమలపు
వెన్నెలలో బయలు సేరి వెలయుము వేమా!

కొందఱవివేకులు దేహము వ్యాధిమయము మృత్యువు వెంటనంటియుండును. స్వల్పజీవితమున మోక్షము నొందువిధ మెద్దియందురు. ఇంతయేల? అవివేకి యెంతకాలము జీవించినను ముక్తి నొందఁజాలఁడు. మనుజుఁడు ముందు తాను స్థూలసూక్ష్మకారణదేహములకంటె భిన్నుఁడై జాగ్రదాదులగు నవస్థలఁగాంచుచు అన్నమయాది పంచకోశముల నతిక్రమించిన సచ్చిదానందస్వరూపుఁడని యెఱిఁగినవాఁడె ముక్తుఁడు. అట్టివాఁడు శరత్కాలపు వెన్నెలవలెఁ బ్రకాశించు జ్ఞానతేజమును దర్శించి మోక్షపదవి గడించి కృతార్థుఁడగును. కాన ప్రతిమానవుఁడు తన్నుఁ దానెఱుంగుట ముఖ్యము.

ఆ. ఎన్నిభూములఁ గని యేసాటు పడినను
నంటనీక శనియు వెంటఁ దిరుగు
భూమి క్రొత్తదైన భోక్తలు క్రొత్తలా? వి... 602

కొందఱవివేకు లీచోటు కలసిరాలేదు. మఱియొకచోటు గలసివచ్చునేమో యని దేశమంతయుఁ గలయఁ దిరిగెదరు.

తా నెన్ని దేశములకేఁగినను ఎన్నెన్ని పాట్లుపడినను తనయదృష్టముకూడ వెనువెంటనే తిరుగుచుండును. (ఇద్దానినే యదృష్టమందుము) ఏలయందురా! మనము వెడలిపోయినభూములు క్రొత్తవైనను వాని ననుభవింపవచ్చిన మనముమాత్రము ప్రాంతలమే గనుక.

ఆ. ఎఱుక గలుగునాతఁ డేయూర నుండక
తిరుగ నేలఁ దనకు దివ్యమైన
పండు పండ వెనుక భక్షింపకుండునా ? వి...

నిక్కమగుజ్ఞానము గలవాఁడు ప్రతిగ్రామము నెందులకు తిరుగవలయును? ఆతఁ డెక్కడనుండిన నచ్చటికి తనకోరిన వస్తువులు వచ్చును. ఇందుకు సందేహము వలదు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. ప్రయత్నించి కృషిచేసి ఫలింపచేసిన వెనుక ఫలము లేకయుండునా? తాను ఆఫలమును భక్షింపఁడా?

ఆ. ఎవ్వ రెఱుఁగకుండ నెప్పుడు పోవునో
పోవు జీవ మకట బొంది విడిచి
యంతమాత్రమునకె యపకీర్తిగనలేక
విరుగఁ బడును నరుఁడు వెఱ్ఱివేమ! 604

కొందఱు మందమతులు తనువు లశాశ్వతములనియుఁ బరమున యముఁడు యపకీర్తివంతులకుఁ బ్రతిఫలముగ నరకము చూపును. తాను గతించినను లోకములోఁ దనయపకీర్తి నిలిచియుండునని కొంచెమేని తలంపరు. ఇది మిగుల ప్రమాదము. బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁడు శరీరము నాశించక ప్రాణాధికులుము లనుకొని మెలఁగరాదు. అస్థిరప్రాణము లెప్పటికిని

తెలియకుండ ఎప్పుడు పోవునో తెలియదు. కావున నింతమాత్రపు దేహమునకై యపకీర్తి కొడిగట్టి పాపలోకమున గూలుటకు నయేడు యత్నించుట వెట్టితనము.

తే. ఏడ్వ మది నోవ ఫలమేమి యెవరు నిన్ను
దిట్టఁగా నేమి లేక నుతింపనేమి
కలుగుభువి లాభలోభము ల్గాలమహిమ
ననుచు సరిపెట్టికోరాదె యరయ వేమ! 605

లోకములో కొంద అవివేకు లగునరులు పరులు తనశ్రేయస్సునకు సహించుటలేదనియు వాండ్ర యేడ్పె తనకుఁగొట్టికలసి వచ్చుటలేదని పలుకసాగును. ఇది వెట్టిమాట. ఇతరులు ఏడ్చినను, నొచ్చుకొన్నను, దిట్టినను, కొనియాడినను నీవు కొంచెమేని లక్ష్యపెట్టకుము. లాభము నష్టము మానవునకుఁ గాలమహిమవలననే కలుగునని మనసు కుదురుపఱచికొనుట యుక్తము. కాలమున కేమానవశక్తియు నడ్డుపడఁజాలదు.

ఆ. ఏది కులము నీకు ఏదిమతంబురా
పాదుకొనుము మదిని పక్వ మెఱిఁగి
యాదరించుదానియంతము దెలియుము, వి...

నే నున్నతకులమువాఁడ నను నభిమానముచేత నజ్ఞాని వగుచున్నావు. ఓయి పిచ్చివాఁడా నీవెవ్వరు? నీవు కులమున్నదా? లేదు. కావున మదిలో పరిపక్వము చేసికొని దైవరూపము నెల కొలుపుము. దీక్షఁబూనిదానియంతముఁబెలియఁ బ్రయత్నింపుము.

క. ఏదేశముఁ దిరిగినఁ బని
లేదట తనమనసుకుదురు లేకుండినచో
నాధారం బేక నింతయు
తాఁ దెలియుట మనసు శుద్ధితత్త్వము వేమా!

మనసు కుదిరికఁ గన్నవాఁడు దేశదేశములను భ్రమ్మఱఁ బనిలేదు. మనసు కుదురకున్నను దేశములను దిరిగినఁ బనిలేదు. కావున తనకు తానె యాధార మనుకొనుటయే శుద్ధమగు దైవరూపమునుగా తెలియుము. ఇదియే మానవధర్మము.

క. ఏనాఁడు సుభిక్షము తన
కేనాఁ డిరవయ్యె నచటి కేఁగుమృగంబుల్
తానున్న చోట విసికిన
మానవులని పలుకనేల మహిలో వేమా! 608

కొందఱు పూర్వనివాసమును వదలుటకుఁ బ్రాలుమాలి నానావస్థలనే పొందుచుఁ గాలయాపనము గావింతురు. వారు పరులను ఉదరపోషణలకై దేశముల భ్రమ్మరుచున్నా రందురు. అది పశుపక్ష్యాదులకును సమానమే. చూడుఁడు. ఏరోజు నెచ్చట సుభిక్షమో అచటికి మృగము లాహారార్థ మేగుటయును ఏకాలమునం దెచట నాహారములభింపదో యటనుండి మృగములు మఱియొకచోటున కేగుటయు సాజము. మానవుఁడుగూడ నటులే మృగధర్మానుసారముగ నాహారార్థియై నెలవువదలుట యెన్నఁటికిఁ దప్పుకాదు.

క. ఒకరి కీడు వేఁడి కొక్కరి కీయఁడు
ఒకరిమేలు వేఁడి యొకరికీడు
కీడు మేలు వారు కోఁడిమి దెలియరు, వి...609

భగవంతుఁడు సుకృతముచేసినవారికి మేలు, దుష్కృతము చేసినవారికిఁ గీడు తప్పక కల్పించును. దుష్టునకుఁ గల్పించఁదగిన కీడు మంచివానికొసంగఁడు. సత్పురుషునకు సమకూర్పవలసిన మేలు దుష్టునకుఁ గూర్పఁడు. కర్మానుకూలఫలము లాతఁడొసంగుచునే యుండును. కీడనుభవించువారు మేలనుభవించువారు నీధర్మరహస్యముమాత్ర మెఱుఁగరనుటనిక్కము.

ఆ. కంకుభట్టనంగఁ గాషాయములు గట్టి
కొలిచె ధర్మరాజు కోరి విరటుఁ
గాలకర్మగతులు కనిపెట్టవలెనయా, వి... 610

తెలివిలేక యేల దేబిరించెదవు. దైవము నెంతవారైనను తప్పించుకొన లేరు. ధర్మరాజంతటివాఁడు దైవమును తప్పించుకొనలేక కాషాయము ధరించి కంకుభట్టు అనునామముతో సాటిరాజగు విరటుని కొల్చెను. కావున కాలకర్మగతులు కనిపెట్టి మెలఁగవలయును. మేము ఘనులమని గర్వింపఁదగదు.

ఆ. కట్టె పైననున్నఁ గట్టెకు ఘనమేమి
చెట్టుపైన ఘనము జేరఁగలఁడె
కట్టె చెట్టు రెండు గలసె దైవంబులో, వి...

ఆశాపీడితులై మిద్దెలుమేడలు ననియేడ్చుచుండెదరు. కట్టె పైనున్న నింకొక కట్టెకు ఏమి ఘనమువచ్చెను? మేడగాదు.

చెట్టుపైన (అనఁగా అంతయెత్తున) నున్నను ఘనతఁ గాంచఁ గలఁడా? లేఁడు. చివర కీకట్టెయును ఆచెట్టును దైవములో కలియునట్టివై యుండును. కావున నజ్ఞానివై సుఖముల కాశిం పకుము, అన్నియు నశించునవియే.

ఆ. కట్టెయందు నిప్పు గాననిచంద మీ
  తనువునందు నాత్మ దగిలియుండు
  మలుగు దెలిసిపిదప మార్కొనవలెనయా, వి

అజ్ఞానులు తెలిసికొనఁజాలరు గాని దైవము మనశరీర ములోనే ఇమిడి యుండును. ఎట్లనఁగా: కట్టెలో నిప్పు ప్రత్యేకముగా కనఁబడక యొకదానితో నొకదాని నొఱ సినయెడల జనించును. అట్టులే శరీరములో చేరి యాత్మ యుండును. కావున ఆత్మయున్న రహస్యమును ముందెఱింగి ఆపిదప స్వాధీనము చేసికొనవలయును.

ఆ. కడక నఖలనములకు నడినాళమందున్న
  వేగుఁజుక్కవంటి వెలుగుదిక్కు
  వెలుగుకన్న దిక్కు వేఱెవ్వరున్నారు?వి...613

సమస్తప్రపంచమునకు ఆధారమై బ్రహ్మనాళము నంటి యున్నాఁడు దేవుఁడు. ఆదేవుఁడు తెల్లవారుజామున మొలచు చుక్కలాగున వెలుగుచున్నాఁడు. ఆయనయే మనలకు దిక్కు. నిక్కముఁ బరికించిన నంతకన్న వేఱెవ్వరును లేరు.

ఆ. కడగి వట్టియాస కడ తేఱనీయదు
  ఇడుములందుఁ బెట్టి యీడ్చుఁగాని

పుడమిజనులభక్తి పొడమంగ నీయదు, వి...

ఎప్పుడును ఆశకుఁ జిక్కిపోకుము. అయ్యది నీకు మేలు చేయుదానిఁబోలి కావలయునని ప్రయత్నించి నిన్నుగట్టెక్క నీయదు. నిన్ను ఎప్పుడును ఆపదలలో వైచి పడ నీడ్చుచుండును. నిన్నే కాదు. భూలోకమునందలి జనులకు భక్తినే కుదురనీయదు. కాన ఆశాత్యాగము ప్రధానకార్యము.

ఆ. కడుపుకేల మనస కళవళపడియెదు
కడుపుకేడ దృప్తి కలుగుచుండు
కరపరాతిలోని కప్పకుఁ గలుగదా? వి... 615

ఛీఛీ! పాడుమనస్సా! ఈపొట్టకై రాత్రింబవళ్లు ఇంతగా ఏల దుఃఖించెదవు? పట్టెడన్నము- దొరకకపోదు. ఒకవేళ దొరకుచున్నను నీకు తృప్తియనుమాటయైనను లేదు. విచారించుము. నల్లఁగాయిలోని కప్పకు దేవుఁడాహారము నీయలేదా? కావున పొట్టకొఱకై దేవులాడకుము.

ఆ. కనకమృగము భువిని గలుగ దంచెఱుఁగఁడా
రాముఁ డెఱుక గల్గురాజు గాఁడొ
చేటుకాలమునకు చెడుబుద్ధి పుట్టెడు, వి...615

ఎంతటి బుద్ధిమంతుడైనను కానిమ్ము దైవమాయను దాఁటఁ జాలఁడు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. రాముఁ డంతటి మేధావి? యయ్యును బంగరులేడి ఏలోకమునను లేదని యెఱుఁగఁడా లేక ఎఱుకగలవాఁడు కాఁడా? కాకేమి? కావున చెడుకాలమునకు చేటుబుద్ధి పుట్టుచుండును. ఇఁక సామాన్యమానవు లెంత?

ఆ. కలియుగమునఁ బుట్టి కడతేఱఁగా లేక
యొడలు జడలఁ జేసి యుగ్రతపము
తమరుచేసి యేమి తత్త్వంబు గనలేరు, వి...

ఆలోచనలేనివారు కొందఱు నిశ్చలచిత్తముతో హృదయగతుఁడగు జీవుని గనుగొనఁజాలక పేరాసతోఁ దపముఁజేసి తరింపఁ బ్రయత్నింతురు. తపములు దానములు మున్నగువాని చేత దైవమును తలక్రింద చేయఁబూనుట వెఱ్ఱితనము. ఈకలి యుగములో పుట్టినందుల కెట్టులో కడతేఱవలయును; గాని యుగ్రముగా తపంబుఁబూనుట తప్పిదము. చేసిన మేలందురా? చేసినవారేమి సంపాదించిరి?

ఆ. కసువుఁ బసికి చేసె గాలి ఫణికిఁ జేసె
మన్నెరలకుఁ జేసె మఱవ కెట్లొ
కుంభినీజనులకుఁ గూడట్లు చేసెరా, వి... 618

దైవసృష్టి విచిత్రము. ఆయన సృష్టిలో నేమియును లోప మును చేసియుండలేదు. పశువులను సృజించెను. వానికాహార ముగ కసవును పుట్టించెను. సర్పమును పుట్టించెను. దానికి ఆహా రముగా గాలిఁజేసెను. మన్ను ఎఱ్ఱలకు ఆహారముగాఁ జేసెను. అట్లే భూమిలో ఎల్లవారికిని కూడునుగూడ సృజించెను. కాన ఆహారమునకై యాతననొందుట వెఱ్ఱితనము.

ఆ. కాఁగలపనులెల్ల గా కెట్లుపోవును
కానిపనులు కానె కావు భువిని
మహిమ వేఱ గలదు మనతోడ నున్నదా? వి.

కార్యసాధనమునకు దైవబలముకంటెఁ బురుషప్రయత్నమే ముఖ్యమని కొందఱెంతురు, కాని దైవబలమునకు మాఱెచ్చోటను లేనే లేదు. ఆతనియుద్దేశమే కొనసాగును. ఆతఁడు కావలయునని తలఁచినవి కానే యగును. కానివి కానే కావు. కావున కార్యసాఫల్యము మదిలో లేదని తెలియవలయును.

ఆ. కానలేఁడు నుదురు కర్ణముల్
నెఱుఁగ గాన లేఁడు నెత్తిమీఁద
తన్ను కానలేఁడు దైవము నెఱుఁగునా? వి...

మనుజుఁడు అజ్ఞానియై దైవమును గనుగొందు ననునుగాని తనసామర్థ్యమును తా నరయఁడు. తనచెవులను వీఁపును నెత్తిమీఁదనుండు వెండ్రుకలనుగూడ తానుగనఁజాలఁడు. చివరకు తన్నే తా నెఱుఁగఁడు. దైవము నిఁక నెట్లెఱుఁగఁగలఁడు?

ఆ. కానలేరు గాని కలియుగంబున నున్న
మనుజు లందఱికిని మాన మొకటి
దార్ఢ్యమున్న యెడల దైవంబుఁ జూచును, వి...

మనుష్యులు అజ్ఞానవశులై 'అందఱు నొక్కటే. అందఱకును సమానముగానే సుఖదుఃఖములు కలుగును" అని తెలిసికొనలేకపోవుట యొక్కటిమాత్రమే కాని మాన మందఱకును సమానమే. తమకు దైవభావములను చూడ శక్తిగలిగినయెడల దైవమును సమానముగా చూచును.

క. కాలగతి యెంతవారికి
వాలాయము చులకఁదనము వచ్చుట యరుదా

వ్రేల గిరినెత్తు కృష్ణుఁడు
తేలఁడె వటపత్రమందు తెలియుము వేమా!

ఎంతగొప్పవారికైనను కాలగతిని తప్పించుకొనుటకు శక్యము కాదు. సమస్తప్రపంచమునకు ఆధారభూతుఁడైన కృష్ణుఁడు ఒక్కవ్రేలితో పర్వతమును మోసెను గదా! అట్టివాఁడు సైతముకాలమునకు కట్టుపడి మఱ్ఱియాకుపైన తేలఁడా?

ఆ. కాలచక్ర మెఱుఁగఁగా లేక యెప్పుడు
సంధ్యజపము చేయుజాణలార
సంధ్యజపములోని జాడ లెట్లుండును? వి...

"ఈసమయ మెట్టిది? ఇప్పు డేమిచేయవలయును? కాలము నారాధించుట యెట్లు? అని కాలచక్రపుమాహాత్మ్యమును తెలిసికొనఁజాలక సంధ్య జపము చేయునట్టి జాణలారా! సంధ్యజపములో జాడ లెట్లుండునో చెప్పఁగలరా?

ఆ. కాలచక్ర మెల్లఁ గలవారిమన సెల్ల
సాగి తిరుగుచుండుఁ జంచలించి
చక్రగతిని విడువ స్తంభించు మన సప్డు, వి...

లోకులు తమంత దామె మనస్సును కుదిర్చికొని యున్న సాధనములతో కార్యమును సాధించికొనఁ దివురవలయునే కాని ఎప్పుడో సమయమువచ్చునని ఎదురుచూచుచుఁ గూర్చుండఁగూడదు. కాలమును కలవారిమనస్సును ఒకరీతిగా నుండెడివి కావు. ఎప్పుడును చంచలములై తిరుగుచుండును.

ఆ. కాల మధికమైనఁ గడచిపోవఁగ రాదు
ధర్మరాజుఁ గొల్చె తగనిచోటుఁ
కంకుభట్టనంగఁ గటకటా యేమన? వి...

తన ప్రయత్నముకంటెను దైవబల మధికమైనచో నెంతటి వాఁడైనను తప్పించుకొని పోరాదు. ధర్మరాజంతటివాఁడు దైవమునకు బద్ధుఁడై కంకుభట్టనుపేర విరటుని సేవించెను. ఇఁకను తక్కినవారిగూర్చి యేమని చెప్పవచ్చును?

క. కాలము కాల మటనకను
మేలుగ తా నొక్కరీతి మితిమీఱఁగఁ దాఁ
గాలు నెదుర్కొను జ్ఞప్తిని
వాలాయము శివుని గూడి వర్థిలు వేమా! 626

దైవము దైవ మని కొందఱు కాలము నెదురుచూచుచుందురు. బుద్ధిమంతులగువా రట్లు లెప్పుడో కాలము మంచిదగును. దైవ మనుగ్రహించు నని కూర్చొనక సాధ్యమైనంతవఱకు ప్రయత్నము చేసి మరణములేనిమార్గము నారసి ముక్తిచెందుట మంచిది.

ఆ. కాళ్లముంద తేప కడ కీఁదఁగా లేక
ముగ్గు రీఁతగాండ్రు మునిఁగినారు
నరుఁడె యీఁదు నన్న నగుబాటు గానొకో?వి.

దైవకృతము నెట్టివారైనను తప్పించుకొనఁజాలరు. సర్వశక్తియుతులగు త్రిమూర్తులంతటివారలే సంసార మను నదిని దాటలేక నిమగ్నులై పోవుచుండఁగా ఇఁక సామాన్యుఁడగు మనుజుఁడు ఈఁదునని చెప్పుట నవ్వులచేటు గాదా!

ఆ. కీలకము లడంచి బైలెఱింగినవాఁడు
సింధుపుత్రిమాయఁ జిక్కె నతఁడు
శౌరియంతవాఁడె జనులకు శక్యమా? వి...

విష్ణుమూర్తియంతటివాఁడు పరమయోగియై సమస్తకీలకములను బోఁదోలి బ్రహ్మము నెఱింగినవాఁడయ్యును శౌరియయ్యును లచ్చిమాయలలోఁ జిక్కె ననఁగా: సాధారణజనులు మోహమును గెల్వలే రనుటలో నాశ్చర్య మేమి కలదు?

ఆ. కుక్క యే మెఱుంగు గురులింగజంగంబు
పిక్కఁ బట్టి యొడిసి పీకుఁ గాక
సంతపాకలొత్తు సన్యాసి నెఱుఁగునా ?వి...629

మూర్ఖులు ముముక్షుని చూచి పరిహాసింతురేగాని యాతనికి గలిగిన మోహమును గుఱుతింపఁజాలరు. ఎట్లనఁగా: నీచజంతు వగుకుక్క గురువులే జంగములే యని సన్మానించునా ?సన్మానింపదు. కండలు వెడలివచ్చునట్టులు పట్టుగొని పీకిపెట్టును. సంతలోపాక వేసి లంజెతనముచే జీవించు దాసి సన్యాసులను (అనఁగా: స్వాములవారిని) తెలిసికొనఁ గలుగునా? తెలిసి కొనఁజాలదు.

ఆ. కూటవాసి యగుచు గుణములఁ బచరించి
నీడనీడవలెను నిలిచియుండు
నుదకఘటములందు నుపరిసూర్యునిబోలె,వి...

దైవము ఇక్కడనక్కడయని లేక సమష్టిని సర్వవ్యాపియై గుణరహితుఁడయ్యు గుణములచే నొప్పచు నుండును. నీటిలోని

నీడచొప్పున సాక్షిమాత్రుఁడై యొప్పియుండును. నీటికుండల లోని సూర్యుఁ డొక్కఁడైనను భిన్నులుగ నగుపడునట్టులు ఈశ్వరుఁ డుపాధిభేదమున వేర్వేరుగా గాన్పించుచుండును.

ఆ. కొండదండి మామ కొండకూఁతురె యాలు
కొండ మేటివిల్లు కొండయిల్లు
కొండవంటివారయు గుండయిపోయెరా, వి...

దైవబలముముందఱ నెవ్వరిబలము నేమాత్రము నుపయోగింపదు. ఈశ్వరుని ఉదాహరణముగా తీసికొనుఁడు. ఆయన దారిద్ర్యమును తప్పింపఁగలిగిరా? ఆయన మామగారు నిశ్చలుఁడగు హిమవంతుఁడు. కొండపట్టియగుపార్వతి పెండ్లాము. కొండయే విల్లు. ఉనికిపట్టుగూడ నొక కొండ. అయిన నంత వాఁడైనను దైవబలముముందఱ నెందుకును పనికిరాక శిలయై పోయెను.

ఆ. కొండరాళ్లఁ దెచ్చి కోరికఁ గట్టిన
గుళ్లలోన దిరిగి కుళ్ల నేల
పాయరాని శివుఁడు ప్రాణమై యుండఁగ, వి...

మానవులు విగ్రహారాధనపరాయణులై మనుష్యనిర్మితములగు దేవళములలోనే ముక్తియున్నదని భ్రాంతులై తారుమారగుచుందురు, అట్టివారలు వెఱ్ఱివాండ్రు కాన మానవులారా? కొండరాళ్లతోఁ జేసినగుళ్లలో పడి యేల కుళ్లి చచ్చిపోయెదరు? పాయఁజాలని శివుఁడు ప్రాణమై మిమ్ములను చుట్టికొనియే యుండినను మూర్ఖులై చెడిపోయెద రేల?

ఆ. కొడుకును బ్రతికించుకొనలేఁడు శంభుఁడు
కొడుకును బ్రతికించికొనఁడు శౌరి
దైవబలము లెల్ల దాననే గనుపించె, ...633

సమస్తజగములను సృష్టింపఁగలిగిన నీశ్వరు నంతటివాఁడైనను దైవబలము నుల్లంఘింపఁగాఁజాలఁడు. శివునంతటివాఁడు కొమరుని బ్రదికించిగొనెనా? విష్ణువునంతవాఁడు మన్మథుని బ్రదికించికొనలేకపోయెను. దీనివలన శక్తినబలము లన్నిటి కంటెను దైవబలమే బలిష్ఠ మని తెలియుచున్నది.

ఆ. కోరి ద్రుపదుపుత్రి కొప్పుప ట్టీడ్చిన
సింహబలునిచావుఁ జెప్పఁదరమె
ముగియుకాలమునకు మొనగాఁడు నీల్గఁడా? వి.

కర్మములను చేయునప్పుడు తెలియంగక యహంకరించి చేయును కాని ఫలకాలమున నెంతటిమొనగాఁడైనను దైవదత్త మగునాఫలము ననుభవింపక పోఁజాలఁడు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. కావలయునని పొగరుచేత ద్రౌపదిని కొప్పుబట్టి యీడ్చి కీచకుఁడు ఆఫలము ననుభవింపక తప్పించి కొనెనా? లేదు గదా!

ఆ. గతము చేసినట్టికర్మబంధము లెల్లఁ
బరిసిపోవు సత్యగురునివలనఁ
దుమ్మరి కొకయేఁడు గుదియకు నొకనాఁడు, వి.

ఎన్నిపాపముల ప .. సి యున్నను ఎట్టికర్మబంధములు అడ్డు పెట్టుచున్నను అవి యన్నియును యథార్థముగా గురులక్షణ

ములు గల సత్యగురునికృపచేత పరిసిపోవును. ఎట్లందురా? సంవ
త్సరమంతయును నగిషీ చెక్కి చేసిన కుండలన్నియును గుదియ
పోటున బగులుచుండును.

ఆ. గతముఁ జూతమన్నఁ గలగన్న యర్థంబు
నడచుకాలమేని నమ్మరాదు
క్షణములోని బ్రదుకు సంసారవిభ్రాంతి, వి...

ఈ ప్రపంచమంతయును కేవలము బూటకముగా గను
పించుచున్నది. ఇందిసుమంతయైనను సత్యపదార్థము గన్పట్టదు.
గతకాలమును పరికించినఁ గలలోని ధనమువలె నదృశ్య మగు
చున్నది. రాఁబోవుదాని నెఱుంగనే యెఱుంగము కదా? పైని
వర్తమానమునుకూడ నమ్ముటకు వలనుపడదు. క్షణకాల మీ
బ్రదుకు. సంసారమంతయును భ్రాంతికరము. కావున పరముఁ
గనుము.

ఆ. చక్రధరుని వేఁడి జలధి దాఁటఁగవచ్చు
వికృతమైనబుద్ధి వెతలఁబెట్టు
నక్రమెన్న గజము నయమార భక్షించు, వి...

బుద్ధిని లోఁబఱచుకొననేర్చినచో నెంతటి గొప్ప కార్యము
నేని సాధింపవచ్చును. బుద్ధి త్రిప్పుడులకు లోనుగాని మాన
వుఁడు భగవంతుని ధ్యానించి సంసారసముద్రమును దరింప
వచ్చును. కాని పరధ్యానమను మొసలిమాత్రము స్థిరబుద్ధి
యనునేనుఁగును బట్టకుండ సాధకుఁడు జాగ్రత్తపడవలయును.

ఆ. చర్మమునకు స్పర్శ చక్కఁగా తెలియదో
కర్మముల్ పొసఁగుటఁ గానఁ గలఁడె
చర్మకర్మలుండు జగతిని నరులకు,వి... 638

మనుజుఁడు చర్మమువలన స్పర్శజ్ఞానముగలిగి వర్తించుచున్నాఁడు. కాని యాచర్మమే యొకపుడు స్పర్శము గ్రహింపలేకున్నది. అట్టిచోఁ బూర్వజన్మలబ్ధములగుకర్మములను మానవుఁడెటుల గ్రహింపఁగలఁడు? మాకుఁ బూర్వకర్మజ్ఞానముకలదని విఱ్ఱవీఁగుట పొరబాటు,

ఆ. చిప్పలోనఁ బడ్డచినుకు ముత్యం బయ్యె
నీటఁబడ్డ చినుకు నీళ్ల గలసె
ప్రాప్తము గలచోట ఫలమేల తప్పురా ?వి...

వస్తువులు ప్రాప్తిలేనివానియొద్దకు వచ్చినను ఫలమునీయవు. ప్రాప్తిగలచోట ఫలము నీయక తప్పించుకొనఁజాలవు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. వర్షము కురియుట అన్ని యెడలను గలదు. ఆవర్షము నీటిలోఁ గురిసిన నీరై ఏమియును ఫలము కన్పింపక పోవును. ముత్యపుచిప్పలోఁ బడెనా ముత్తియ మగును.

ఆ. చిలుకగర్భమందు శ్రీశుకుఁ డుదయించి
మునివరేణ్యులందు ముఖ్యుఁ డయ్యెఁ
బ్రత్తికాయఁ జిత్రపటములు పుట్టవా,వి...640

మహానుభావులగువా రొక్కయుత్తమకులములనే గాక నీచకులములందును పుట్టుచుందురు. అందువలన వారిసామర్థ్యమున కేకొఱంతయునుండదు. చూడుఁడు. చిలుకగర్భమునందు

శ్రీశుకులవారు పుట్టిరి. సమస్తమునులకు ముఖ్యుఁ డయ్యెను. ఇట్టులనే ప్రత్తికాయ యెంతటిదో చూడుఁడు. దానివలన చిత్రవిచిత్రములగు బట్టలు పుట్టుట లేదా? అట్టులే.

ఆ. చీమ కుట్టనేని చివు కనుపించును
చీమ యెంత దాని సృష్టి యెంత
చీమవంటివాని సృష్టిలో నెఱుఁగుము, వి...

దేనినైనను చూచినమాత్రాన నలక్ష్యము సేయకుము. దైవ బలము అన్నిఁటియందును గలదు. అయ్యది యలంఘ్యము. నొకచీమను ఉదాహరణముగా తీసికొనుము. అది కుట్టినా చివుకు మనిపించును. కాన చీమవంటిసామర్థ్యములేని స్వల్ప జీవములందు సైతమున్న ఈశ్వరు నెఱిఁగి మెలఁగుము.

ఆ. చేయఁదగినవేళఁ జేసెడికార్యంబు
వేగపడి యొనర్ప విషమ దౌను
బుడమకాయచేఁదు ముదిసిన తీపయ్యె, వి...

ఏపని నెప్పుడు చేయవలయునో కనిపెట్టి చేయుచుండ వలయును. చేయఁదగిన సమయములలో చేయుకార్యమును త్వరనొంది ముందుగా చేసిన విషమగును. ఎట్లన: బుడమ దోసకాయ పండినపిమ్మట తీయగా భోజ్యార్హమైయుండును. పసిపిందెనుగోసితిందుమేని చేదుగఁ దినవీలుగాకుండును. ఇటులె నేకార్యముగాని త్వరపడి చేసిన విషమించును.

ఆ. చుట్టుగోడఁ బెట్టి చెట్టుఁ జేమయుఁ గొట్టి
యిట్టునట్టు పెద్దయిల్లుఁగట్టి
మిట్టిపడును మీఁదిప ట్టెల యెఱుఁగఁడో,వి...

జనుఁ డజ్ఞానియై సర్వమును తనవశమునందే యుండు ననియును తాన యీప్రపంచమున స్థిరుఁడగా నుండుననియుఁ దలఁచి చెట్టుచేమఁ గొట్టి పెక్కుకష్టముల ననుభవించి యింటి నొకదానిఁ గట్టి మిట్టిపడును; కాని రానున్నదాని నెఱుఁగఁ జాలఁడు. ఇవిఅన్నియు నశాశ్వతములు. మోక్షమొకటియే స్థిరమని గ్రహింపఁడు.

ఆ. చూపు కొంచెమైనఁ జుక్కలు కాన్పించు
ప్రాపు వెలుగు లేదు పరువు గాదు
జ్ఞానదీపమువలెఁ గన్నులకును దోఁచు, వి...

సాధకుఁడు పద్మాసనముతో నేకాంతస్థలమునఁగూర్చుండి చలింపక, చూపులను నాసికాగ్రమునఁ జేర్చి హంసమంత్రము జంపిచుచున్నచో హంసతత్త్వానుభవము కలుగును. పిమ్మట హృదయాకాశమువ బిందువు చలింపనీయకుండఁ జేసినచో ఎట్టి వెలుఁగుతోఁగూడఁ బనిలేక చుక్కలవంటి నాదబిందువులు గోచరించును. పిదప విజ్ఞానమునకు మూలాధారమగు జ్ఞానదీపము గోచరించి తీఱును.

ఆ. జ్ఞానవంతుఁ జూచు సరికర్మబుద్ధులు
వెఱ్ఱియండ్రు ప్రకృతి విడువలేక
వెఱ్ఱి కవనిఁ బ్రకృతి వెదకినఁ గల్గునా? వి...645

కర్మబద్ధు లగువారను జ్ఞానప్రకాశునిఁ జూచి నిజము నెఱుఁగఁ జాలక వెఱ్ఱివాఁడని యనుచుందురు; కాని వెఱ్ఱివానికి ప్రకృతి లోకమున నున్నదా?

ఆ. జ్ఞానుల మని యెంచి చపలాత్ము లగువారు
తెలివి లేమి తమ్ముఁ దెలియ లేక
కష్టగహనమంధు గట్టిగాఁ జిక్కిరి, వి... 646

మూర్ఖులు లోకమునందు తామె జ్ఞానులమని యనుకొనుచు చపలులై తాము తమ్మును గుఱుతింప నేరక కష్టగహనములఁబడి తిరుగుచుందురు. దైవస్వరూపము నెఱుఁగ నక్కరలేదు. తమ్ముఁ దా మెఱిఁగిన దైవము నెఱిఁగినటులె.

ఆ. తనకు లేనినాఁడు దైవము దూరును
తనకుఁ గలిగెనేని దైవ మేల
తనకు దైవమునకుఁ దగులాటమే శాంతి, వి.

మనుజుఁడు తనకు వీలగునంతవఱకును తానే యన్నిటికిని మూల మనుకొనును. తన ప్రయోజకత్వము కొనసాగనినాఁడు దైవమును నిందింపఁబూనుకొనును. ఇయ్యది కేవలమూర్ఖ్యము. తనకును దైవమునకును గలసంబంధమే శమము. దానిఁ దెలియఁ జాలరు.

ఆ. తనకు ప్రాప్తిలేమి దాత లీయక యున్న
దోషబుద్ధిచేతఁ దూఱు లెల్ల
ముక్కువంకఁ జూచి ముకురంబు దూఱుట, వి.

తనకు దొరకఁదగిన యదృష్టము లేనియప్పుడు తెలివి మాలినమనుజుఁడు దైవమును దాతలను దోషబుద్ధియై నిందింపఁ బూనుగొనును. నిజముఁ బరికించిన నిది యుచితముగాఁజాలదు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. అద్దములో ముక్కువంకరగా గానుపించిన యద్దమును తిట్టవచ్చునా? కూడదు కదా! అటులే.

ఆ. తనదుమనసుచేతఁ దర్కించి జ్యోతిష
మెంతఁ జేసె ననున దెంచిచూడ
తనయదృష్ట మెల్ల దైవంబ యెఱుఁగును,వి...

తనకు తానె ముహూర్తమునుఁ బెట్టుకొని కార్యసాఫల్యముఁ గాంచఁజాలక జ్యోతిష మెంతటియాపదఁదెచ్చి పెట్టె నని యనుచుందురు. కాని తనకు ఫలాఫలములు గలుగుటయును అదృష్ట మట్లగుటను దైవమే యెఱుంగును. కాని మూఢుఁ డెఱుఁగఁజాలఁడు. కాననే జ్యోతిశ్శాస్త్రమును నిందించును.

ఆ. తనువు తను వటంచుఁ దపియింత్రు జనులార
తనువు లస్థిర మని తలఁపరాదె
తనువు కానఁబడమి దలగునా మోక్షంబు, వి.

శరీరమె సకలధర్మసాధనమని కొందఱు చెప్పుచుందురు. ఇటులఁ జెప్పుటె కాక శరీరపోషణమునకె జీవితకాలమంతయు వ్యయము చేయుచుందురు. శరీరము శరీరము అని రాత్రింబవళ్లు పరితపించుచుందురు. మూర్ఖచిత్తులగు జనులారా! ఆశరీరము లస్థిరము లని తలంపరాదా? శరీర మేనాఁటికైన నశించునదె. శరీరము నశించినంతమాత్రమున మునిఁగిపోవునదిలేదు.

జీవుఁడు సాయుజ్యమునొందఁగలఁడు. గాన శరీరముమీఁద భ్రాంతియుంచుకొని మోక్షదూరుఁడవు కాకుము.

ఆ. తెనున్నదా నెఱుఁగఁడు తా నెవ్వరికి నేర్పు
ప్రాలుమాలి తిరుగుపశువుకొడుకు
కాసులకొఱకైన గర్మముల్ గట్టునా? వి...

ధనలుబ్ధులై ప్రపంచమున కుపదేశము నొసంగుద మని బయలువెడలుదురు. ఎంతటి మూర్ఖులో చూడుఁడు. తన్నుతా నెఱుఁగఁజాలఁడు. కాని తాను నేర్పఁజూచును. ఎవ్వ రతని యుపదేశములవినెదరు? ఇంతమాత్రముఁ దెలియఁజాలక తొత్తు కొడుకు తిరుఁగుచుండును. ఇవి యన్నియును ధనలోభమువల ననే కలుగును కదా!

ఆ. తలఁప వశము గాదు దైవంబు బ్రహ్మంబు
తెలియరాదు బ్రహ్మదేవుకైన
నిసుకబావి త్రవ్వ నెవ్వరివశమయా, వి...652

దైవరూపమగు బ్రహ్మమును కన్నులతో గాంచుటకు అశక్యము సరి కదా! మనస్సుతో నాలోచించుటకును అశక్యమై యుంపెను. బ్రహ్మదేవునంతటివానికైనను వశము కాదు. ఎట్లనఁగా: ఇసుకలో బావి త్రవ్వుటకు ఎవరు శక్తులగుదురు?

ఆ. తల్లితండ్రిపూజ దారిఁ గనక కొంత
పాపరూపమందుఁ బడుట యేల
దానధర్మములకు దైవంబు తానాయె,వి...

దానములకు గాని ధర్మములకు గాని దైవము కారణము. అట్టిదైవము తల్లిదండ్రులస్వరూపమున నున్నాఁడు. మనుజులు మూర్ఖులై ప్రత్యక్షదైవతము లగు తల్లిదండ్రుల పూజింపక యేలొకో పాపకూపములఁ బడిపోయెదరు?

ఆ. తాము నిలుచుచోట దైవము లేఁడని
పామరజనులు తిరుపతుల కరుగ
జోగిఁ జేయు చేతిసొమ్మెల్ల బోఁజేయు,వి...654

మనుజుఁ డెన్నిచోటుల కేఁగినను దైవము సమానముగనే ప్రతిఫల మిచ్చుచుండును. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. మూర్ఖులై కొందరు పామరులు తాము నిలుచుచోటుల దైవము లేఁ డని తిరుపతులకు దేవస్థానములకు బోవుచుందురు. అట్టివారు ముక్తి లేక జోగియగుట యట్లుండగా చేతిలోని సొమ్మని యేగాని నైనను లేకుండునట్లు కర్చుచేసికొని బిచ్చగాండ్రయ్యెదరు.

ఆ. దశరథుండు రామధరణీశుపట్టంబు
గట్టఁజేయఁదలఁచఁ గట్టె జడలు
తలఁపు మనదిగాని దైవిక మది వేఱె,వి...655

మనుజుఁ డెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను దైవబలమే నెగ్గుచుండును. చూడుఁడు. దశరథుఁడుగొప్పచక్రవర్తి. అంతటివాఁడు రామునిపట్టముగట్టుటకు ప్రయత్నముచేసెను; కాని దైవము జడలు గట్టచేసెను. కావున కోరిక మన స్వాధీన మైనదిగాని కొనసాగుట దైవునివశమె యని యెఱుఁగునది.

ఆ. దాఁచినధనమునకుఁ దాను కొడుకులు
వాంఛపడుట కానె వట్టిభ్రమలు
భాగ్యహీనునకును ఫలము లభించునా? వి...

మనుజులు తెలివిలేమిచేత దాచిపెట్టినధనమునకు తాము తమకొమరులును వారసులని భ్రమింతురేగాని ఫలముమాత్రము లభింపదు. ఏలయని యందురా? భాగ్యము దైవాయత్తముకాని మనుజుని స్వాధీనముకాదు. కావున భాగ్యవిహీనునకు ఫలము లభింపదు. కాన తనవారి కని దాఁచిన ధనము వారికె చెందు నని తలంచుట ప్రమాదము.

ఆ. దానధర్మములకుఁ దగు తేపు తేపని
కాలవ్యయము సేయుకష్టజనుఁడు
తాను నేమి యౌనొ? తనబ్రదు కేమౌనొ? వి.

మనుజుఁడు తానే స్థిరుఁడ ననుకొని బ్రతికియున్నంతలో దానధర్మములను చేయక తేపు తే పని కాలమును జంపి కష్ట పడుచుండునే కాని తా నేమి యగునో, తనబ్రదుకేమియగునో యని విచారింపఁడు. ధర్మ మనుకొన్నపుడే చేయవలెను.

ఆ. ద్వైవమతుల నరులు తమవంటివా రని
యరసి గుహ్యతత్త్వ మెఱుఁగలేరు
ఇల్లు మూయఁబడిన నెట్లు మర్మ మెఱుంగు ?వి.

దైవబుద్ధి గలపెద్దలను చూచి మూర్ఖులు వారినిగూడ తమ వంటివారినిగనే తలఁచి పరిహాసించుచుందురే గాని చక్కఁగా విచారించి యందలి రహస్యము నెఱుంగఁజాలరు. ఇల్లు

మూయఁబడిన పిమ్మట ఇంటిలోని నిజస్థితి తెలియఁజాలరు కదా? అట్లే వీరును అజ్ఞానాంధులై మహాత్ములయందున్న జ్ఞాన తేజము దర్శింపలేరు.

ఆ. ధనమదంబుచేత దైవంబు నెఱుఁగరు
కుటిలభావ మొంది క్రూరజనులు
మదము మించినంత మన్నన లేదయా, వి...659

మూర్ఖులు మేము ద్రవ్యము కలవారము కదా! యని మదించి దైవమును వక్రబుద్ధులై గుర్తెఱుఁగక క్రూరులై మెలఁగుచుందురు. అట్టివారికి గతి లేనేలేదు. ఎల యనఁగా: మదము మించినమాత్రాన వారికి మన్ననయే లేదు.

ఆ. ధరగ్రహములు రాశి చరియించు చుండిన
మంచిచెడుగు గానుపించుచున్నఁ
బురుషయత్నమనుచు బొంగుదు రేలరా? వి.

గ్రహములు ఆయారాసులఁ దిరుగుచు ప్రత్యక్షముగా మంచిచెడ్డలు వేరువేరుగా కలిగించునప్పటికిని మూర్ఖజనులు అంతయును పురుషప్రయత్నమని బోరగిలఁ బడుచుందు రెందులకో తెలియదు.

ఆ. దైవకంటకుండు ధనముచే గర్వించి
సకలసంపదలను చాలఁ దనిసి
కడకు తాను మేలు గానక చెడిపోవు, వి...

దైవమును నిందించువాఁ డెప్పటికిని బాగుపడఁ జాలఁడు. అట్టివాఁడు కేవలమును ధనకారణమువలన గర్వించి సమస్త

సంపదలను తృప్తుఁడై చివరకు తనంత తానే మేలును పొందక చెడిపోవఁ గలఁడు. కాన మానవుఁడు, దైవనిందనము జేయ రాదు. ఇది పాపహేతువు.

ఆ. ధర్మబుద్ధిచేత దైవంబు తెలిసినఁ
గాలుఁ డేమిసేయఁగలఁడు ప్రజల
ధర్మమంటి వెంట దైవంబుగా నుండు, వి...

ధర్మాధర్మముఁ బరికించి ధర్మవర్తియై దైవ మిట్టిది యని తెలిసికొనినవానిని యమధర్మరాజయినను ఏమియును కదల్పఁ జాలఁడు. దైవ మెల్లప్పుడును ధర్మము ననుసరించియే మెలఁగు చుండును. ధర్మస్వరూపుఁడగు దేవునికాదని యముఁడు జీవులఁ దేరియైనఁ జూడలేఁడు.

ఆ. నక్కనోటికండ నదిలోనిమీనుకై
తిక్కపట్టి విడిచి మొక్క చెడఁగ
మక్కువపడి గ్రద్ధ మాంస మెత్తుకపోవు, వి...

దైవగతుల నెఱుఁగ నెవ్వరికిని శక్యము కాదు. నక్క యొకటి నోటితో మాంసపుకండను కఱచుకొని దైవముచే వంచితమై యేటిలోని చేఁపను పట్టుకొనుబుద్ధిని నోరు తెఱచెను. అంత నది పడిపోయెను. ఆసమయమున గ్రద్ద ఆమాంసమును తన్నుకొని పోయెను. ఎవనిసొమ్మెవనికి ప్రాప్తమో చూడుఁడు.

ఆ. నీళ్లమీఁద నోడ నిలచి తిన్నఁగ సాగు
బైట మూరెఁడైనఁ బ్రాఁక లేదు
నెలవుఁ దప్పుచోట నేర్పరి కొఱగాఁడు, వి...

సమయము ననుసరించి మనుజుల ప్రయత్నములు ఫలించు చుండునేగాని యితరమువలనఁగాదు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. నీటిలోఁ పోఁగల యోడ గట్టెక్కిన మూరెఁడైనను పోవఁజాలదు. అట్టులే మనుజుఁడును నెలవుదప్పినపిమ్మట నేర్పరి కాఁజాలఁడు.

ఆ. నీళ్లలోన మొసలి నిగిడి యేనుఁగుఁ బట్టు
బయలకుక్కచేత భంగపడును
స్థానబలిమి కాని తనబల్మి కాదయా, వి...665

మనుజుఁడు స్థానమును కాలమును దైవము ననుసరించి మెలఁగవలయును. అట్లయిననే ఫలలబ్ధి గలుగును. నీళ్లలో నుండి యేనుఁగునుఁబట్టునంతటిబలము గల మొసలియును నీటినివదలి బయటఁ బడెనేని కుక్కలచేతఁ జిక్కి చావఁగలదు. కావున స్థానబలము ప్రధానము గాని తమతమబలములు ప్రధానములు కావు. ఈస్థానబలముకూడ నొకవిధమగు దైవబలమే.

ఆ. నొసట వ్రాయువాని నొసలు కొంచెము సేయు
నొసటికంటె వాని నొసలు వ్రాఁత
నొసటిమీఁదివ్రాఁత నులిమినఁ బోవునా? వి...

ముఖముమీఁద వ్రాయును ఈశ్వరుఁడు. కాని ఆనొసలు అత్యల్పమే. నొసటికంటెగూడ నద్దానిపైనివ్రాసినవ్రాఁతయే యెక్కుడుది. అయ్యది తుడిచినను పోక ఫలము నిచ్చునట్టిది కావున బలవత్తమము.

ఆ. పరభృతమ్ము కాకపాలితమైనట్లు
దారిజూపవలయుఁ దద్జ్ఞుఁడొకఁడు

తొంటిజన్మ ఫలము తుద కెట్టు లొప్పిన, వి...

పూర్వజన్మమున కగుఫలము ఎటులున్నను సజ్జనుఁడగువాఁ డెవ్వఁడైనను దాగిచూపునంతవఱకును లోకులు దైవరూపమును గాని ఆత్మతత్త్వమును గాని యెఱుఁగఁజాలరు. ఎట్లనఁగా: కోకిల కాకము చేత మనుకుఁ బడునంతవఱకును పెరుగఁజాలని యట్టులు. పెరిగినపిమ్మట దన్నుఁ దాఁ బోషించుకొనుటలేదా!

ఆ. ప్రళయకాలమందుఁ బ్రమథులచేతను
నష్టమైరిగాదె నాటిజనులు
తెలియనేరరైరి దేవుని ద్విజు లెల్ల, వి. 663

అయ్యైకాలమును కర్మను ననుసరించి దైవము. భిన్నభిన్నములగు రూపముల నావిర్భవించి ప్రపంచమున కుత్పత్తిస్థితిలయములు కలిగించుచుండును కాని యట్టివానిని సామాన్యులు గుర్తింపలేరు. ఎట్లనఁగా: మున్ను ప్రళయకాలమునందు ప్రమథులచేత నాటిజనులు నష్టమైరి కదా! వారిని అప్పటివారు దైవరూపులనుగా నెఱుఁగకపోయిరి.

ఆ. బల్లిపలుకులు విని ప్రజ లెల్ల తమపనుల్
సఫలము లగు ననుచు సంతసించి
కానిపనులకు తమకర్మ మటందురు, వి... 669

లోకులు మిక్కిలి మూర్ఖులు. కలసివచ్చునంతవఱకు తమ బలము. కలసిరాకున్న కర్మబలము అని యందురు. శకునములనుబుద్ధిని బల్లిపలుకులు మున్నగువానిని విని సంతుష్టులై కార్యములను నెఱవేర్పక యుండి శకునవిశ్వాసముచేఁ దమకుఁ దా

నెఱవేఱునని తలంచుచుందురు. ప్రయత్నలోపముచే కార్యము నష్టమైనటుల స్పష్టముగా నెఱింగియు జను లాలోపమును దమపై నుంచుకొనక కర్మము నెత్తిన వేయుదురు. ఇది యజ్ఞానము కాదా!

ఆ. మరణమన్న వెఱచి మది కలంగంగ నేల
నిరుఁడు ముందతేఁడు నిన్న మొన్న
తనువు విడిచినతఁడు తనకన్న తక్కువా? వి...

పండితులును పామరులు నగువారెల్లరును మరణ మనిన భయమునొందుచుందు రేలకో తెలియరాక యున్నది. మరణము ప్రపంచమున కంతకును స్వభావమైనదియే కదా? గడచిన దినము గతవత్సరము ఆక్రిందయేడు తమవంటివారందఱు మృతినొంది యుండలేదా? వారుతమకంటెఁ దక్కువకారు.

ఆ. మఱియు దధిని ఘృతము మ్రానులం దనలము
సౌమ్యసుమములందు సౌరభంబు
తిలలతైల మట్లు తేజరిల్లు చిదాత్మ, వి... 671

దైవము చిదాత్మరూపుఁడై! మనము ప్రతిదినమును చూచుచుండు పదార్థముల నెల్లయెడలను వ్యాపించి వేర్పడి కనుపించుచుండును. ఎట్లనఁగా: పెరుఁగులో నేయికలసియుండి వేర్పడునట్టులే మ్రాఁకులలో నగ్ని యంతర్భూతమై యుండి తఱచిన బయలుపడినట్టే పూపులనుండి పరిమళముపుట్టునట్టులే తిలల తైలము నేర్పడునట్లే ఈశ్వరుఁడును జగదంతర్భూతుఁ డయ్యును వేఱుగా వెలుఁగుచుండును.

ఆ. మన్ను మెత్తి కడిగి మఱిరూపు గావించి
గుంటనిండఁ బూడ్చి గుఱుతు నిల్పి
మనుజు లెల్లఁ గూడి మఱి దేవుఁడందురు,వి...

ఈశ్వరుని ఆరాధికులగు భక్తులు ఏఱినరూపమే కాని స్వత స్సిద్ధమైనట్టిరూప మితర మేదియును లేదు. ఆయనవిరూపుఁడు. అయినను అతని ధ్యానించువార లాతనికి రూపవిభేదముల నొసర్చి స్థితిస్థాపకగుణముల గలిగించుచుందురు. అట్టిగుఱ్ఱు నే దైవ మందురు. కాని వేఱుకాదు.

ఆ. మాయ జగ మటంచు మనుజుఁ డెఱుఁగ లేక
మాయలోనఁ దాను మగ్నుఁడయ్యె
మాయఁ దెలియునరుని మర్మజ్ఞుఁ డందురు,వి...

మనుజుఁడు మోహితుఁడై ఈ ప్రపంచమంతయును మాయావిలసనమే యని తెలిసిగొనఁజాలక తానుకూడ మాయ యందు మగ్నుఁ డయ్యెను. అనఁగా ముగ్ధుఁడయ్యెనని భావము. ఆమనుజుఁ డెంతకాల మట్టు లున్నను వివేకి యనఁ దగఁడు. మాయ దెలిసికొనునట్టిమనుజు నే మర్మమెఱిఁగినవాఁడనియ నెదరు.

ఆ. ముద్ర చేతఁ బట్టి మొదటిఁ దెలియ లేక
విశ్వకర్మఁ బట్టి విడువలేక
విశ్వకర్మ దిట్టు వెఱ్ఱులువడుదురు, వి... 674

యోగము నవలంబించి మూలాధారునికనుఁగొనవలయును. ఈరీతిగా యోగము నవలంబింపలేక మూలాధారుని దర్శింపను

లేక కేవలము దైవముపక్షపాతము నొనర్చెనని ప్రపంచనిర్మా
తయగు దేవుని మూర్ఖులు దిట్టుచుందురు. అట్టివారు నశింతురు.

ఆ. మునిఁగి మునిఁగి మునిఁగి ముద్దయై ముద్దయై
పనరి వనరి వనరి వక్కి వక్కి
తిరిగి తిరిగి తిరిగి దిమ్మరై యుందురా, వి...675

జ్ఞానశూన్యులగు మనుజులుకొందఱు ధనవ్యయముతో ముక్తి
వచ్చునని భ్రాంతినొంది పుణ్యనదులలో మునిఁగి చలిచే ముద్దలై
వణఁకుచుందురు. మఱికొంద ఱుపవాసాదులచేఁ గృశించుచు
దేశమంతయుఁ గాకులవలెఁ దిరుగుచుందురు. వీరు సాధించు
నది జ్ఞానము మోక్షము కాదు. దేశద్రిమ్మరితనము మాత్రమే.

తే. మెక్కఁ జేసెడువాఁడును మేను మఱవ
నిద్రబోఁ జేయువాఁడును నిఖిలగతులఁ
జూపి యిల బద్ధులను చేయు సూక్ష్మరూపుఁ
డా మహాదేవుఁడే కదా యవని వేమ! 676

మనల నీజగములందు పుట్టించి బ్రదుకుటకు జీవనమును
గల్పించి సుఖ మొనఁగూర్చి భుజింపఁజేసి హాయిగా నిదురింపఁ
జేసి సమస్తవిధములచేతను నడపించి కర్మబద్ధులను జేయు
సూక్ష్మరూపుఁడే ఆమహాదేవుఁ డని యెఱుఁగవలయును.

ఆ. మెలఁత నడవి నుంచి మృగమువెంటనె పోయె
రామచంద్రుకన్న రసికుఁ డేఁడి
చేటుకాలమునకుఁ జెడుబుద్ధి పుట్టును, వి...677

ఎన్నియుక్తు లెఱిఁగినను ఎంతటి విజ్ఞు లయినను చెడు కాలము దాపరించినప్పుడు దైవముచేత వంచితులై చెడిపోవుచుందురు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. శ్రీరామునంతటి రసికుఁడు కూడ చెడుకాలమునకు బద్ధుఁడై ఆఁడుదాని నడివిలో నుంచి లేడి వెంబడిపోయెను గదా! అట్టులే యందఱును.

ఆ. మ్రాను తగిన దైన మహితమౌ వస్తువు
గా నొనర్తు రట్లుగాక యున్న
కాల్తు రట్లె కాదె కర్ములకును పాట్లు, వి...678

సత్కర్మలు గావించినవారికి సత్ఫలము, దుష్కర్మములు గావించినవారికి దుష్ఫలము లభించుట సాజము. వృక్షమువంటి జడము కూడఁ గర్మవశమున జంపుగా సాపుగాఁ బెరిగెనేని దానిని బనిముట్టుగా నుపయోగించుకొందురు. అట్లుగాక విచ్చలవిడిగా వంకలతోఁ ముడులతోఁ బెఱిఁగెనేని వంటకట్టెలుగాఁ గాల్తురు.

ఆ. మృగములకు నరులకు మేలుఁగాఁ బశువులు
తినగ దున్నఁ బాలుకొనఁగఁ బుట్టి
కష్టపడును వానికర్మ మీఁడేరదే, వి... 679

మనుజులుగాక పశువులు సైతము కర్మానుభవము పూర్తిఁ జేసికొనుటకై, భూలోకమున జన్మించుచున్నవి. జంతువులకుఁ బూర్వకర్మములవలని పీడయే లేనిచోఁ గ్రూరమృగములకు సామాన్యమృగములేల యాహారము కావలయును. మనుష్యులకు మృగములేల కృష్యాదులలో దాస్యము చేయవలయును? ఇటు లవస్థపడి

నను జంతువులకర్మముత్వరగా నీడేరకుంటపరితాపకరము. దీనిచే మానవకర్మముకంటె జంతుకర్మమె బలీయమని తోఁచుచున్నది.

ఆ. రాళ్లు పూజచేసి రాజ్యముల్ తిరిగియు
కానలేరు ముక్తికాంత నెపుడు
తానయుండుచోట దైవంబు నుండఁడా? వి... 6

దైవము నెఱుఁగఁదలఁచినవాఁడు తనలో దాను బరికించి యాత్మనిజరూపము నెఱిఁగి ముక్తినొంద యత్నింపవలయునే కాని ఎన్నివిగ్రహములఁ బూజించినను ఎన్నెన్ని దేశములను తిరిగినను ముక్తికాంత నెఱుఁగఁజాలరు.

ఆ. లంకపోవునాఁడు లంకాధిపతి రాజ్య
మంత కీశసేన లాక్రమించె
చేటుకాల మైన జెఱుప నల్పుఁడె చాలు, వి...

కాలము విపరీతమై వచ్చునప్పుడు అల్పవస్తువుకూడ నధికమగు నుపద్రవముచు చేయఁజాలును. ఎట్లంటిరా? లంక పోవలసినకాలము దాపించినప్పుడుఅంతటిరావణునికూడ లక్ష్యము సేయక క్రోఁతిమూకలు ఆక్రమించి కొల్లపెట్టలేదా! అట్టులే.

ఆ. వద్దనంగఁ బోదు వలెననఁగా రాదు
తాను జేసినట్టి దానఫలము
ఉల్లమందు వగవకుండుశ్రేయోగంబు, వి...632

తాను మహాస్వార్థిగా నైనను అయిష్టముగా నైనను చేసియున్నదానిఫలము వలదని వారించినను లేని పోజాలఁదు.

యపుడు కావలయునన్నను రాదు. కావున ఫలబుద్ధుఁడై వగవ కుండుట బుద్ధిమంతునికి తగును.

ఆ. విత్త మొకరికిచ్చి వితరణగుణమునఁ
  జిత్త మొకరి కిచ్చి చెఱచినాఁడు
  బ్రహ్మచేఁతలన్ని పాడైనచేఁతలు, వి... 683

దైవనిర్మాణము లన్నియుఁ గ్రమవ్యతిక్రమములు అయియుండును. సాధ్యసాధనములను ఒకచోట గూర్పకుండుట కాతఁడు యత్నించుచుండును. ఎట్లనఁగా? చూడుఁడు. ధన మొకరి కిచ్చును. దానగుణ మితరునికిచ్చును. చిత్తము నొకరికిచ్చును. వికాసము నొకని కిచ్చును.

క. విధికృత మందురె యన్నియు
  విధికిని విధి లెప్ప యయ్యెవిష్ణు నుతింపన్
  విధి యెవ్వఁ డందు రావల
  విధి బ్రహ్మము తలఁపదలఁప వెలయుర వేమా!

ఏమాత్రము అవశ్యమగుకార్యము కలిగినను జనులు విధి కృతము అని యందురు కదా? విచారించిచూచిన ఆవిధికినిగూడ విధి. విధికృతముగలదు. ఆతఁడే విష్ణువు. ఈరీతిగా విధికి విధి కిని నుత్తరోత్తరముగా పరిశీలించిన అన్నివిధులకును బ్రహ్మ మొక్కఁడుయే మూలకంద మగునని తెలియఁగలదు.

ఆ. విప్రవరుముహూర్తవిభవము నమ్ముచు
  పెద్దల నొగి గూర్చి పెండ్లి చేయు
  సువిద ముండయాయెముహూర్తము నిజమెట్లు? వి.

మానవునియూహాపోహ లెప్పటికిని సత్యములు కాఁజాలవు. ఏమందురా? మనుజుఁడు తనచేత నేమో యున్నట్టు లూహించి బ్రాహ్మణులఁ గూర్చి ముహూర్తము పెట్టించి పెండ్లిసేయుదురు. అయినను కొందఱు విధవలగుచున్నారు. ఇఁక ముహూర్తము నిక్కమని యెట్లనఁగలము? ఆయూహాపోహ లెట్లు సత్యము లగును?

ఆ. వెళ్లివచ్చునాఁడు మళ్లిపోయెడి నాఁడు
తేను లేఁడు కొంచుఁ బోను లేఁడు
తా నదేశఁబోనొ-ధన మేశఁబోవునో, వి...

మానవునకుఁగల ధనాశ కడుచిత్రమైనది. తాను బుట్టు నపుడు ధనము వెంటఁ గొనివచ్చినది లేదు. చనిపోవునపుడు వెంటఁగొనిపోవునది లేదు. తనత్రోవ తనది ధనముత్రోవ ధనముది. ఇట్టి ధనముకొఱకు మానవులేల పెనుఁగులాడెదరో తెలియ కున్నది.

ఆ. వీరుఁ డైన లేదు విద్యనేర్చిన లేదు
సత్కులమున లేదు సటల లేదు
జన్మఫలమె కాని జపియించినను రాదు, వి...

మనుజునకు భోగభాగ్యము లన్నియును జన్మఫలముననే కలుగవలయును గాని వీరుఁడైనను విద్యల నన్నిఁటిని నేర్చికొని నను సత్కులమున జన్మించినను సర్వవిధములఁ జడలఁదాల్చికష్టముల పొల్పడినను జపించినను రాఁజాలవు. కాన ప్రాప్తిలేని దానికై ప్రయత్నముచేయ నవసరముండదు.

ఆ. వెండికొండ పసిఁడికొండయు దన కుండ
దేవుఁ డేల బోయి తిరిపె మెత్తె
దైవబలము కాని తనబల్మి కాదయా, వి...688

కలిమిలేములకు దైవము కారణమగును. కాని తాను కాదు. అని కొందఱు వాకొందురు గాని యది సంభవముగాదు. దేవునకుఁ గూడఁ గలిమిలేములు కలుగుచుండ మానవులకుఁ గలుగుట లెక్కయా! ఎట్లనియందురా? వెండికొండయును మహామేరువును తనకు కరతలామలకములవలె సన్నిహితములై యుండఁగా నీశ్వరుఁ డంతటివాఁడుకూడ తిరిపెము ఎత్తికొనవలసి వచ్చెనుకదా! కావున దైవబలముగూడ నొకయెడఁ గలిమిలేములకు లోఁబడును.

ఆ. వేలకొలఁది భువిని వేషము ల్దాల్తురు
ప్రాలుమాలి బువ్వఫలముకొఱకు
మేలు కాదు మదిని మిన్నందియుండుము, వి...

ప్రపంచములో ననేకులు అజ్ఞులై వేలకొలఁది వేషములను వేసికొనుచుందురు. అవి యన్నియును పొట్ట నింపుకొనుటకే కాని పుణ్యముకొఱకు గాదు. అట్లు చేయుట మంచిదికాదు. కావున నీ వట్లుగాక మనస్సునఁ దృప్తుఁడవై యుండి యుచ్చభావమున మెలఁగుము.

ఆ. వ్యాధిపీడితంబు వ్యసనసంతాపంబు
దుఃఖసంభవమునఁ దొడరు భయము
లేనివార లుండ రేనాఁటి కైనను, వి... 690

ఎట్టివారికైనను దుఃఖములు కలుగకనే కలుగుచుండును. బుద్ధిమంతుఁడగువాఁడు వాని నన్నిటిని సహజములుగా తలంచి విచారము నొందక మెలఁగవలయును. నిజమును పరికించితిమేని యీ ప్రపంచమునందు రోగము విచారము భయము మున్నగునవి లేనివార లెవ్వరైన నుండనే యుండరు.

ఆ. శాంతమానసమునఁ జల్లనై శీతల
భాతి నున్నవాఁడు పరమయోగి
అట్టివాఁడు ముక్తినతివేగఁ గైకొను, వి...691

ఇతరులదూషణభూషణాదులకు వికారము నొందక కేవలము శోకమోహవర్జిత మగుబుద్ధిగలవాఁడై శాంతుఁడై చల్లగా నున్నవాఁడే యోగులలోనుత్తముఁడనిపించుకొనును. ఇట్టివాఁడు మోక్షము నతివేగముగా పొందఁగలఁడు.

ఆ. శిలలు దేవతలని స్థిరముగా రూపించి
మంటిపాలె యైరి మనుజు లెల్ల
మంటిలోనిరాళ్ల మదిలోన తెలియరు,వి...692

మూర్ఖులై రాళ్లనే దైవరూపములని లోకులకు నిరూపించి చిట్టచివరకు అశాశ్వతులై మంటిలో కలసిపోయిరికదా! ఇప్పటికైనను తత్త్వము ప్రత్యక్షముగా నున్నప్పటికిని రాళ్లును మనవలె మృద్వికారములే యని తెలియరు.

ఆ. శివునియనుభవంబు సృష్టిలోపల లేక
సంశయం బుడుగదు సాధకులకు
వెలుఁగు దివ్వె లేక చీఁకటి వాయదు, వి...693

ఎంతటిసాధకులయినను ఎన్నివిధములగు నుపకరణములను కలిగియున్నను శివానుభవము లేక సందేహము నశింపదు. తత్త్వము బోధపడదు. ఏలయని యందురా? చూడుఁడు. దీపము లేక చీకటి పోవునా? పోదు గదా! అట్టులే!

ఆ. శుద్ధదృష్టి లేక శుక్రునంతటివాఁడు
పట్టు లేక మనసు పారవిడిచి
కన్నుపోవఁ బిదపఁ గాకిచందంబయ్యె, వి...

వక్రబుద్ధి యెట్టివారికైన నుండరాదు. దానివలన తప్పక ముప్పు నొందును. శుక్రునంతటి యాగతానాగతవేదియుకూడ శుద్ధమనస్కుఁడు కానికారణమున మనస్సును జయింపలేక లుబ్ధతఁ జొనిపి యందులకు ఫలముగా కన్ను పోఁగొట్టుకొని కాకివలెయుండలేదా? కావునపరిశుద్ధబుద్ధియె మెలఁగవలయును.

ఆ. శూలి నెంచి మదిని శుద్ధాంతరంగుఁడై
కాలకర్మములను గాలఁ ద్రొక్కి
మేలుపూర్ణపదవి మెచ్చునుశివయోగి, వి...695

ఉత్తముఁడగుయోగి మొదలమొదల నీశుని భజించి యంతఃకరణమును నిర్మలముగా నొనర్చికొని కాలకర్మములను అడఁచివైచి యుత్తమోత్తమమగు పరమేశునిపూర్ణస్వరూపమును గని వదలక సర్వదా తదేకచిత్తుఁడై యానందించుచుండును.

ఆ. సకలతనువు లెత్తి సంచరించును జీవి
కలిమి బలిమి తగిలి కలవరించు
నాత్మతేజ మూని యచ్చుగాఁ జూడరా, వి...

ఈజీవుఁడు సమస్తజన్మముల నుత్తముల నధమములగు వాని నన్నింటిని ఎత్తి తిరుగుచు కలిమిబలముల కష్టముల నొందుచు. జనన మరణములఁ బడి కొట్టుకొనుచుండును. కావున నీవు మరలమరల జన్మము నొంద నక్కఱలేకుండ జేయఁగల యాత్మతేజమును పరికించి తృప్తుఁడవై మెలఁగుము.

ఆ. సకలవస్తువులను సంతతతనువుల
వుసురి కేడ పంచభూతములను
దానిదానిచేతఁ దగుభూషణము చేయు,వి...

ఏవస్తువును పరికించినను ఎన్నియో శరీరములం దుపభావము లగుచుండును. ఇట్టు లుండినచో నీక యుసు రన నేటిది. పంచభూతములను పంచభూతములచేత నలంకరించుటకిక యవసరమేమియునులే దనిభావము.

ఆ. సగరుఁ డుర్వి రాజచక్రవర్తియు నయ్యు
పరులు తన్నుఁ బొగడ బ్రదుకుచుండె
నిట్టిఘనత వీరి కెందున కయ్యెరా? వి... 638

సగరుఁడు అండజీవలెనే రాజై యుండియును చక్రవర్తిత్వము నొందియుండినను ఇతరులుచేయు స్తుతిపాఠముల కలరుచు బ్రదుకుచుండెను. ఈరీతిగానగు గౌరవములు వీరికెందువలన నయ్యెనో తెలియదు. అంతయునుదైవనిర్దిష్టమని భావము.

క. సర్వము తానని తెలిసిన
నిర్వాణికిఁ గాక ముక్తినిలువఁగ వశమా?

యు రెల్లెడఁ దాను దిరిగినఁ
బర్వతబిలజలధులందు బడినను వేమా! 699

మనుజుఁ డెన్ని దినములు ఏయేవిధమున ప్రపంచమునంత యును చెడఁదిరిగినను గుహాలలో సంచరించినను బిలములలో సముద్రములలో మునింగినను సమస్తప్రపంచమును నేనేయని బుద్ధివొడమునంతవఱకు ముక్తినొందఁగాఁ జాలఁడు.

ఆ. సర్వ మొకట గూడు సమకూరును ధ్రువంబు
రెప్ప వేయఁబోకు రేయిఁబవలు
పగలులోనిపగలు పరమాత్మభావము, వి...700

ముక్తి వలయునేని నాచెప్పిన చొప్పు నవలంబింపుము. సమస్తమును ఒకబుద్ధితో చూడుము. అందువలన స్థిరత యలవడును. ఆపిమ్మట జాగ్రత్తను వహించి యేమఱక రాత్రింబవళ్లను ధ్యానించి యీశ్వరుని గనుము. తేజస్సునంతను తేజరిలఁ జేయునదియే పరమాత్మరూప మనినమ్ముము.

ఆ. సాటివారు నిన్ను సాధింపఁగా లేరు
దైవ మెప్పుడు నీకు తప్పకున్న
భారతంబులోనిపరమార్థ మిదె కదా! వి...

భారతములోని సారాంశమును ఒక్కమాటలోఁ జెప్పవచ్చును. దైవము సహాయకారిగానున్నచో నిన్ను సాటివారెన్నఁటికి జయింపఁజాలరు. శ్రీకృష్ణసహాయముచేఁ బాండవులు జయమొందినట్లు, దైవసహాయములేనిచో నీవెన్నఁటికి జయింపలేవు. కర్ణుఁడు దైవబలములేక కడతేఱినట్లు.

ఆ. సౌఖ్య మరయునట్లె సౌఖ్యంబు కలుగును
హరునికృపను సౌఖ్య మమరియుండు
సుఖ మసుఖములకు శూలి కారణుఁడగు, వి...

సౌఖ్యమునకై వెదుక నవసరములేదు. దైవ మనుకూల ముగా నుండినచో వెదకితెచ్చినట్టులు సౌఖ్యమే కలుగుచుండును. ఇవ్విధముగా సౌఖ్యము కలుగుటకు ఈశునికృప నార్జింప వలయును. కావున సుఖాసుఖములకు ఈశుఁడే కారణుఁడని యెఱుఁగవలయును.

ఆ. సూదినంటురాయి సూత్రముగా నాత్మ
సాధనంబుమీఱి సంతరించి
పాదుకొల్పునరులు పరమాత్మరూపులు, వి...

సూదంటురాయి సంయోగమున ఇనుమును ఆకర్షించునట్టులే ముముక్షువు అనితరసాధారణములగు సాధనముల నవలంబించి ఈశ్వరుని సందర్శించి తాను తఱించి యితరులహృదయములను ఈశ్వరుని నిలిపి తరింపఁజేయుదురు. వారే పరమాత్మస్వరూపులుగా నెన్నఁబడుచుందురు.

ఆ. స్వాతిమెఱుపుఁ జూచి సంతోషపడుదురు
స్వాతిమెఱుపులేమి సఫల మన్న!
మెఱుపునుఱుము లేక మేఘంబుగుఱియునా? వి.

జనులు స్వాతికార్తికలో మెఱయుటను జూచి ముందు వర్షము కుఱియునని సంతసించుచుందురు. నిజమును విచారించిన స్వాతిలో మెఱసినంతమాత్రాన నేమైన ఫల మున్నదా?

లేదు. మెఱుపు నుఱుమును లేక ఎప్పుడును వర్షము కురియదు గదా.

ఆ. హరికి దొరకె నందురా సిరి యప్పుడే
దొరకెఁ గాదె విషము హరున కరయ
నెవని కెట్టు లగునొ యెవ్వఁడెఱుంగును? వి...

ప్రయత్నము చేయువానికి సంపద లభించును. ప్రయత్న హీనునకు లభింపదని కొందఱుచెప్పుదురు గాని యది సత్యము గాదు. సముద్రము తఱచునపుడచట శివుఁడు కలఁడు. విష్ణువు కలఁడు. విష్ణువునకు భువనిపావనియగు లక్ష్మిలభించెను. శివునకు విషమయమగు కాలకూటము లభించెను. కాన పురుషప్రయత్నములో నేమియు లేదు. ఎవని కెట్టిఫలముసిద్ధించునో యెవరుఁ జెప్పఁజాలరు.

క. హరివిధి సురమును లాదిని
మెఱసియు జన్మించి పిదప ఖేలుల కెడగా
జరయందు మరణమందును
వరుస న్వర్తిలిరి దైవవశమున వేమా!

మానవులు కొందఱు తమకు దైవమనుకూలుఁడు గాలేఁడని పరితపింతురు. తమకర్మయే తమకు ఫలముల నొసంగుచున్నదని యు దైవమునకు సహింపము కర్మఫలము తప్పదనియు యవివేకు లెఱుఁగరు. ఇంతయేల? మనము ఎవనిని దైవముగా భావించు చున్నారమొ యట్టి దైవమునకుఁగూడ దైవబలములేదు. బ్రహ్మ విష్ణ్వాది దేవతలును మునులు మున్నగు నుత్తమోత్తములందఱును.

దైవబలమునకు కట్టుపడియే జననమరణాదులను ప్రవర్తిలిరి. కావున దైవబల మధికము నజయ్యము నగును.

క. హరివిధులు కనుట వినవా?
హరుడు నిమిత్తంబులందు నాడుట వినవా?
గురిగల చదువులు వినవా?
తఱివచ్చినదైవమనుచు తలఁపుము వేమా! 707

దైవబలమునకుఁద్రిమూర్తులు గూడ బద్ధులై యుండిరని తెలియుచుండఁగ కర్మబద్ధులగు మానవులగతియేపాటిది. బ్రహ్మయు విష్ణువుగూడ నసురులధాటికోఁగలేక యవస్థలొందుట యెఱుఁగవా! ఈశ్వరుఁడు సహితము చితసమయములలోఁ దనయశక్తి వెల్లడించినవిషయ మెఱుంగరా? వేదములు వీరినిట్లని జెప్పఁగా చూడలేదా? కావున అన్నిఁటికిని దైవ మొకటియే కారణ మగు ననుకొనుము. శివకేశవబ్రహ్మలు నిమిత్తమాత్రులని గ్రహింపుము.

ఆ. క్షితివెలఁదికిఁ దగు శృంగారములు నున్న
విభునికరుణ లేక వెలయనట్లు
దైవకృపలు లేక తలఁపులు చెల్లవు, వి...708

స్త్రీకి ఉత్తమోత్తమములగు నాభరణము లెన్నియున్నను భర్తయనుగ్రహములేక ప్రకాశింపనియట్లులే దైవకృప కలుగనిది ఏట్టికోర్కెలును చెల్లఁజాలవు. కావున మానవుఁడు తపశ్చర్యాదిసత్కర్మము లాచరించి దైవానుగ్రహము పడయుటకు యత్నింపవలయును. దైవానుగ్రహములేనివానితలంపులు నెఱవేఱుట యసంభవము.

కర్మపద్ధతి.

అవతారిక. "కర్మణాబధ్యతే జంతుః విద్యయాతు ప్రముచ్యతే" యను భారతవాక్యమును బట్టిచూడ జంతువు కర్మచే బంధింపఁబడి జ్ఞానముచే విముక్తి నొందుచున్నవి. కావునఁ గర్మానుభవమున వ్యథనొందు మానవులు జ్ఞానసాధనమునఁగాని విముక్తినొందఁజాలరనియుఁ గర్మానుభవము తీఱకున్నచో జన్మాంతరములొందక తప్పదనియు జన్మాంతరాయాసము జ్ఞానసాధనమున గాని తీఱదనియుఁ గర్మప్రవాహమునకె సంసారము ప్రకృతిమాయ, దృశ్యసృష్టిలోనగునవియెల్ల పర్యాయపదములనియు వేఁచఁబడిన గింజలు మొలువనటుల జ్ఞానమున్నగాని కర్మలయధికార మంతరింపదనియు వేమనమహాయోగి నిశ్చయించి ప్రపంచమునకు కర్మపద్ధతి నీక్రిందివిధముగాఁ దెలుపుచున్నాఁడు.—

ఆ. అడవి దిరుగఁ జిక్క దాకసమున లేదు
అవని తీర్థయాత్రలందు లేదు
ఒడలుశుద్ధిచేసి యొడయనిఁజూడరా,వి...709

పరబ్రహ్మమును సందర్శింపవలయుననినానావస్థలొందినమాత్రమున లాభములేదు.పరబ్రహ్మము అడవులలోఁదిరిగినలభింపదు. తీర్థయాత్రలొనరించినను లభింపదు. శరీరశోధనము గావించుకొని సమాధిమగ్నుఁడవై నీలో నీవే చూచుచుందువేని సాక్షాత్కారము కాఁగలదు.

ఆ. అండమండముఁగన నన్నియు నటుపిండ
మండమెట్లొ బ్రహ్మయండ మట్లె
కర్మబంధమునను గానరు భూజనుల్, వి...710

అండాండపిండములయుత్పత్తి యగునట్టులుగనే బ్రహ్మాండము కలుగుచున్నది. ఇయ్యది సులభముగా గోచరించుచున్నను మనుజులు కర్మబద్ధులయి యుండి తెలిసికొనఁజాలక క్లేశముల ననుభవించుచుందురు.

ఆ. అతిథిరాకఁ జూచి యదలించి పడవైచి
కఠినచిత్తు లగుచు కానలేరు
కర్మబద్ధు లగుచు ధర్మంబు సేయరు, వి...711

ఎవరైన నింటికి నతిథియై చనుదెంచిన వెళ్లనఁ దిట్టుచు మూర్ఖులు కఠినచిత్తు లయ్యెదరు. వారు కర్మబద్ధులై తత్ఫలంబుల ననుభవించుకాలంపున నేధర్మంబుల నాచరింపక చెడుచుందురు. ఈజన్మమున నతిథులకుఁ బెట్టకపోవుటవలనను ముందు జన్మమున మానవులు కూటికిపేదలై కృశించుచున్నారు. ఉన్నంతలో ధర్మముచేసి ముందు జన్మమునకు గతి కల్పించుకొనుట మంచిది.

ఆ. అప్పుడు నాదుమాట ననుసరింపఁగలేక
ఇపుడు రమ్మటన్న నేమికలదు
మదము నిల్చువఱకు మనసులు నిల్చునా? వి...

మూర్ఖులు అగుజనులు వయోతిరేకమున మదించి పెద్దల మాటలను వినకయుందురు. అట్టివారు సమయములయందు

పెద్దల మాటలను త్రోసిపుచ్చి పిమ్మట వగచినఁ బ్రయోజన మేమి? వీరి మదము నిలచునంతవఱకు మనసు నిలుచునా? నిలువదు గదా!

ఆ. అరయ కర్మమునను నాహరిశ్చంద్రుండు
ఆలిబిడ్డ నమ్మి యతఁడు కూడ
మాలవాని కెపుడు మఱి లోనువై యుండె, వి

మంచికిగాని చెడుకుగాని తమతమకర్మములు ప్రధానములగు కారణములు. విచారించితిమేని హరిశ్చంద్రునియంతటి మహానుభావుఁడు కూడ కర్మబద్ధుఁడై పెండ్లము బిడ్డలను అమ్మి మాలవానికి దాసుఁడై యుండలేదా! ఇఁక సామాన్య మానవులు కర్మము జవదాఁటలేరనుట ధ్రువము.

ఆ. అరయ నాస్తి యనక యడ్డుమాటాడక
తిట్టువడక మదిని తన్నుకొనక
తనది గా దనుకొని తాఁబెట్టునది పెట్టు, వి...

అతిథి వచ్చి యార్తుఁడై తన్నర్థము యాచించెనేని నాస్తి యనక అడ్డుమాటలను పలుకక తిట్టుపడక మనస్సులో నెట్టులివ్వగలనాయని తన్నులాడుకొనక చేత నున్నదానిని తనది కాదనుకొని అర్థి సంతసించునట్లొసఁగవలయును. అట్టిదియే దాన మనఁబడును. ఈయలేక యిచ్చునది దానముగాదు. అట్టి దానమువలనఁ బ్రయోజనములేదు.

ఆ. అలను బుడగ పుట్టినప్పుడే లయమౌను
కలను గాంచులక్ష్మిఁ గనుటలేమ

ఇలను భోగభాగ్య మీతీరె కానరు, వి...715

మనుజులు మూర్ఖులై యాగతానాగతములఁ దెలియఁ జాలరు. ప్రపంచమంతయు నస్థిరమే. బుడగ పుట్టినప్పుడే నశించును. కలలో కనుపడినసంపద నొందుటలేదు. ఇట్లులే ప్రపంచములో భోగభాగ్యాదులగు ప్రతివస్తువును అశాశ్వతమై యొప్పుచుండును.

ఆ. అష్టకష్టిబ్రదుక దగ్ని పాలై పోవు
నిర్దయాత్ముబ్రదుకు నీటఁ గలియుఁ
గ్రూరకర్ము బ్రదుకు చోరులపాలౌను, వి. 716

ఎన్నివిధములఁ దప్పించుకొనఁజూచినను కర్మఫలముల ననుభవింపక తప్పదు. అష్టకష్టములఁ బడి యార్జించిన ధనము అగ్నిపాలై పోవును. నిర్దయుండైన వానిధనము నీటిలో కలసిపోవును. ఇట్లులే క్రూరకర్మలఁ జేయువారిసిరులు దొంగలపాలఁ బడును.

ఆ. ఆఁకలి గొని వచ్చె నని పరదేశికి
పట్టెఁ డన్నమైనఁ బెట్టలేఁడు
లంజెదానికొసఁగు లంచెల కిచ్చును, వి... 717

మనుజుల లోభత్వము నేమని నిందింపవచ్చును? ఎంతటి సిరిగలవాఁడైనను ఉన్నదానిలో గొంతనైనను ధర్మము సేయఁ జాలఁడు. ఆఁకలిగొని యార్తుఁడై వచ్చిన యతిథికి పట్టెడన్నమునైనను పెట్టలేఁడు కానిముండలకుమాత్రము ఆలంచెకొడుకు ధనమీయ సందేహింపఁడు.

ఆ. ఆదితుదల నరయ కల్పుఁడై దినమెల్ల
మాఁపుచేత బుద్ధి మఱఁగి తిరుగు
ప్రాను ప్రాను దిరుగు మహిఁ గోఁతికైవడి, వి.

మనుజుఁడు మూర్ఖుఁడై తా నేకర్మములసేతవలన నట్టులుండెనో ఇఁక నెద్దానివలన నెట్టులు కాఁగలనోయని ఆద్యంతములను విచారింపక మతిస్థిరత లేనివాఁడైయూఱక పిచ్చిబట్టినవానివలె చెట్టుచెట్టునకును తిరిగియాడెడి క్రోఁతిరీతిగను తిరుగుచుండునేగాని కర్మఫలముఁ గనఁజాలఁడు.

ఆ. ఆలుమగనిమాట కడ్డంబు వచ్చెనే
నాలుగాదు నుదుటివ్రాలు గాని
యట్టియాలి విడిచి యడవినుండుట మేలు, వి...

భార్య భర్త కనుకూలవతియై మెలఁగవలయును గాని యెదిర్చియుండరాదు. అటుగాక మగనిమాటల కాలు అడ్డుపడుచుండెనేని అయ్యది ఆలుకాదు. ఆపురుషుని ముఖవ్రాతే యగును. బుద్ధిమంతుఁడై అట్టియాలిని విడిచి యడవిఁ బడుటయే మేలగును.

ఆ. ఆలు సుతులు ధనము లరయంగ మీఁదని
మొనసి కర్మమునను మోసపోయె
కాలుఁగన్న యపుడు కడ తేరఁజాలఁడు, వి...

మనుజుఁడు కర్మబద్ధుఁడై సంబంధము లేనిసతీసుతులను ధనము కని మీరలే దిక్కని మోసపోయి తిరుగాడుచుండును గాని మృత్యువాసన్నమై యమునిదర్శనము కలిగినప్పుడు ఆధనమువలన ఆయాలుబిడ్డలవలన కడతేరఁజాలఁడు.

ఆ. ఇంచుకంతబోన మీశ్వరార్పణ మన్న
పుణ్యలోకములకుఁ బోవునతఁడు
కర్మసూక్ష్మములను గనవలె ఘనులెల్ల,వి...721

కర్మములోనే ప్రపంచమంతయు నిమిడియున్నది. అందు లోనే దుర్జ్ఞేయములగు సూక్ష్మములు పెక్కులుగలవు. కొంచె మన్నమును ఈశ్వరున కర్పణముఁ జేసినచో జనుఁడు పుణ్య లోకములకుఁ బోవును, కావున కర్మసూక్ష్ముల నరసి మెలఁగ వలయును.

ఆ. ఇంచుకంత సుఖమె యీరేడుజగములు
కంచమునకు బిల్లి కాచినట్లు
పంచబాణుబారి బడలుచు నాసింత్రు,వి...722

పదునాల్గులోకములను చక్కఁగా పరికించినను ఎందైనను గాని సుఖ మొక లేశమాత్రమేకాని వేఱుకాదు. ఇట్లయినను జనులు ముగ్ధులై మన్మథవశంవదులై విషయముల నాసించి ఎంగిలి కంచమునకు బిల్లికాచుకొని సుఖింపలేనట్టు లుందురు. కావున కర్మములను జాగ్రత్తగా నరయవలయును.

ఆ. ఇంటిమగనిఁజూచి యిల్లాలు దుఃఖించి
వెంట విటుని దగిలి వెతలఁబడును
తుంటరైనదానిఁ నోలఁగింప మేలురా,వి...723

బుద్ధులు అపరిజ్ఞేయములు. స్త్రీ లెంతటి విదుషులయ్యును దుర్గుణపూరితలైయుందురు. చేసికొనినమగని వదలి విటపురు

షులతో తిరుగఁ గోరుదురు. అట్టియిల్లాలిని తొలఁగించుటయే మేలగును.

ఆ. ఇమ్ముదప్పువేళ నెమ్మె లన్నియుఁ దప్పు
కాల మొక్కరీతి గడపవలయు
విజయుఁ డనువు దప్పి విరటుని గొల్వఁడా? వి.

కాలకర్మల సంయోగమువలన సుఖదుఃఖములు కలుగుచుండును. సమయ మనుకూలమై యుండునంతవఱకు దాను చేయుపనులన్నియు నెగ్గును. కాని ప్రతికూలమైన చెడిపోవును. కావున కాలము నొక్కతీరుగా గడుపుకొనవలయును. అర్జునుఁ డంతటివాఁడు కాలకర్మ బద్ధుడై విరటుని గొల్వలేదా?

ఆ. ఇఱుకువచ్చువేళ నీశ్వరుఁదలఁతురు
గరుణఁ గనునె వట్టిగాసిగాక
సుఖము వచ్చువేళ చూడంగ నొల్లరు, వి...725

మనుజులు తమకు సుఖములు కలిగినప్పుడు ఈశ్వరుని తలంపక కొంచె మాపద కలఁగునప్పుడు ఈశ్వరుని తలంపఁ బూనుదురు గాని ఆమాత్రమున భగవంతుఁడు దయగలవాఁడు కాఁడు. కనుక వ్యర్థముగా గాసిల్లక కర్మఫల మనుభవింపవలయును. సుఖకాలమున గూడ భగవంతుని ధ్యానింపవలయును.

ఆ. ఇరుపొరుగులందు నిమిడికతో నుండి
తనకుఁ దానె మెలఁగి తలఁపుజూపి
ధర్మమన్న యెఱుక తన్నుఁ దాఁబొడసూపు
కర్మఫలమువలనఁ గలిగి వేమా! 726

కర్మయే ధర్మస్వరూపము. అయ్యది ముస్ముందు తనచుట్టు ప్రక్కల నివసించి తనంత·దానె పొడసూపి పిదప మెల్ల మెల్లగా ఇచ్ఛానుసారియై వర్ధిలి ఫలము ననుభవింపఁ జేయును.

ఆ. ఇసుకబొగ్గురాయి యినుముఁ జర్మంబును
కసవు పొల్లుగట్టి కట్టెపెట్టి
పల్లుఁ దోమినంతఁ బరిశుద్ధులగుదు రా? వి...727

లోకమునందు సాధారణముగా బాహ్యమున నేదో యొకరీతిగా పరిశుద్ధతగలవారలే గాని కర్మములఁ బరిత్యజించి బాహ్యాంతరంగముల పరిశుద్ధులగువార లరుదు. ఇసుక బొగ్గు మున్నగువానితో నంతశ్శుద్ధుఁడగువాఁ డొక్కఁడును. లేఁడు. దంతశుద్ధియైన నేమిఫలము? అంతశ్శుద్ధి కావలదా?

ఆ. ఉచ్చ వచ్చుచుండు నిచ్చకు సరిగాను
మచ్చికైన మనసు మర్మమెఱిఁగి
హెచ్చుకర్మములయు ముచ్చట లిట్లురా, వి...

కర్మల ననుసరించియే బుద్ధులు కలుగుచుండును. ఇచ్ఛనను సరించియేగదా యుచ్చదశ (గొప్పతనము) చేకూరుచుండును. హృదయమునఁ దలఁచినటుల గొప్పతనము సమకూరుచుండ హెచ్చుకర్మలు గావించినచో రాఁబోవు జన్మమున నుత్తమ గతి గలుగుననుట కెంతమాత్రము సందియములేదు. కావున మానవుఁడు సత్కర్మము లవశ్య మాచరింపవలయును,

క. ఉచ్చసరి తూగి పుట్టెడు
నెచ్చట నేమనుజుఁడైన నేర్పడ భువిలో

నిచ్చట కులజుం డెవ్వఁడు?
విచ్చలవిడి కర్మ మగును వినరా వేమా! 729

ఎంతటి గొప్పవాఁడు పుట్టినను ఉచ్చతో నిండిన గర్భకోశము నందు మలమూత్రములలో మునిఁగి తేలి కడకు పుట్టుచుండును, కావున నిట్టి మూత్రగర్తజనితులలో కులజుఁ డెవ్వఁడు? కులహీనుఁ డెవ్వఁడు? హెచ్చుతగ్గులు విద్యావివేకాదులవలనఁ జేకూరును గాని జననమాత్రమున రాఁజాలవు. ఇట్టివాని కన్నిటికి నొక్కఁ స్వకీయకర్మముమాత్రమే కారణ మగును.

ఆ. ఉండఁడే సుశీలి యుండును గొన్నాళ్లు
ఉండి యుండి యుండి యుండలేక
ఉండువెఱవుఁ దెలిసి గండిదొంగనుబట్టి
చెండి చెండి తావుఁ జేరు వేమా! 730

మంచిబుద్ధులుగల యుత్తమునకు జీవితము కొలఁది కాలములో ముగియును. ఒకవేళ నట్టియుత్తముఁడు చిరంజీవి యయ్యెనేని పాపభూయిష్ఠమగు భూలోకమున నిలువలేక కడకెటులో నిలువ నీడయేర్పఱచుకొని యజ్ఞానమనుదొంగను జంపి కడకు మోక్షపదవికిఁ జేరును.

ఆ. ఉన్నతావు వదలి యూరూరుఁ దిరిగినఁ
గన్నదేమి నరుఁడు గ్రాసమునకు
దన్ను లోనఁ జూడఁ దమమెల్ల వీడును, వి...

మనుజుఁడు కర్మబద్ధుఁడై ఈయూరుకన్న నాయూర ఎక్కుడనుకొనియున్నతావును వదలిపెట్టియూరూరును తిరుగు

చుండునేకాని బువ్వకంటె మించి సంపాదించినది కన్పింపదు. కావున నిజరూపము నరసియుండినమేలు.

ఆ. ఋతువు ననురించి స్థితికాలముననొప్పు
గతిని బట్టి మనుజు మతియు నొప్పు
స్వేచ్ఛఁ బట్టి యువిద చెల్లాటమును నొప్పు.వి.

ప్రపంచములో నందఱును వారివారికర్మల ననుసరించియే ఫలముల ననుభవించుచున్నారు. ఋతువుల ననుసరించి కాలస్థితి మాఱినట్లులే స్వేచ్ఛకొలఁది స్త్రీలు చెలరేగునట్లులే మనుజునిగతి (కర్మము) ని పట్టి మతియును కలుగును.

ఆ. ఎదటికలిమిఁ జూచి యేడ్చెడువారికి
భాగ్య మెటులఁ గూర్చుఁ బరమగురుఁడు
తనదుపూర్వకర్మ దైవ మెఱుంగఁడా? వి...

తా నెంతటి తక్కువస్థితి నున్నప్పటికిని ఎదటివానిస్థితిని గూర్చి వగవరాదు. ఎదటివానికలిమికి వగచెడువారికి ఈశ్వరుఁడు ఫలము నెట్లీయఁగలఁడు! తాను చేసినకర్మమును నతఁడు మఱచినను దైవముమాత్రముమఱవక ఫలమొసఁగును.

ఆ. ఎద్దుకన్న తెలియ నెనుబోతు తక్కువ
వివర మెఱిఁగి చూడు వృత్తియందు
నేర్పులేనివాని నెరయోధుఁ డందురా, వి...

ప్రతివానికి బుద్ధి ప్రధానము గాని యొడ్డుపొడవులు కావు. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. ఎద్దుకంటెను దున్నపోతు ఎందులో తక్కువ? వృత్తి మున్నగువానిలో సమములేకదా?

అయినను నేర్పు లేనందువలన తక్కువ యయ్యెను. కావున బుద్ధిమంతుఁడై యుండవలయును.

క. ఎన్నఁగ కర్మము కారణ
మన్నిటికిని జూడఁజూడ నాత్ముఁడు తానై
యున్నంతకాల మిలలో
నన్నా యిదె తెలియవలయు నవనిని వేమా! 735

కొందఱు మానవులు జ్ఞానశూన్యులై తప్పుచేసి పరులతో దేవుఁడటులఁజేయించుచున్నాఁడని ప్రేలుచుందురు. ఈశ్వరుఁ డెపుడు దుష్కార్యములు సేయు మని మానవులఁ బ్రేరేపఁడు. సమస్తకర్మలకు ఈశ్వరుఁడు సాక్షిమాత్రుడై యుండును. కారణము మాత్రము మనుజులకు తామొనర్చెడి కర్మయే యగును. ఈరహస్యముచే బుద్ధిమంతుఁడై మెలఁగవలయును.

ఆ. ఎన్ని తపము లేర్చి యెన్ని నోములు నోచి
యెంతకష్టపడిన నేమిఫలము
కర్మఫలము గాని కలుగ దెందును ముక్తి, వి.

మనుజుఁడు కర్మఫలమునకు విరుద్ధముగా నుండవలయు నని ఎన్నితపముల నేర్చి ఎన్నివిధములగునోములను నోచి యెంతటికష్టముల ననుభవించినను ప్రయోజన మిసుమంత యును కలుఁగదు. కర్మఫలముతప్ప ముక్తి యెద్దానను లేదు.

తే. ఎన్ని దేవత లైనను నీరహస్య
చిహ్నలను బట్టి కనలేరు చిన్మయంబు

తన్ను తనలోనఁ గనుటయే తన్మయంబు
చెన్ను మీఱంగ నిదె మేటి తెన్ను వేమా! 737

ఎందరు దేవతలయినను ఈకర్మరహస్యమును అనఁగా: కర్మలలోని మర్మములను గుఱితించి చిద్రూపము నెఱుఁగనే లేరు. తనరూపమును తనలోనే గనుటయే తన్మయత్వ మనఁబడును. ఇయ్యది ముక్తి కిరవగుమార్గము.

ఆ. ఎన్ని ఫలము లున్న నీఫలం బెక్కుడు
అన్ని సుఖములందు నధిక మగుచు
కన్నది కననిదై కనుపించు కర్మము, వి...738

ఎన్నిఫలము. లున్నను కర్మఫలమే యెక్కుడుది. కర్మఫలమువలన కలుగుసుఖమే యన్నిటికంటె నెక్కుడుది యగును. కర్మస్వరూపమును పరికించుట కెవ్వరైన సమర్థులుఁగారు. కర్మము కన్నది కననిది గూడఁ గనుపింపఁగలదు. ఎటులనఁ: మానవుఁడు రాఁగలజన్మము నాలోచింపకకొన్ని మంచిపనులఁజేయును. కొన్ని చెడుకార్యములఁ జేయును. తరువాత దానిఫలితము లనుభవమునకు వచ్చినపుడే కర్మము తనకు గోచరించును. అందువలననే కర్మము, దృశ్యము అదృశ్యము నందురు.

ఆ. ఎఱుకకన్ను సుఖ మేలోకమున లేదు
ఎఱుక నెఱుఁగ నెవని కెఱుకలేదు
ఎఱుకసాటి దెఱుకె యెఱుకయే తత్త్వము, వి.

జ్ఞానమునకంటె మించిన సుఖము ఏలోకములో గూడ లేదు. ఇట్టిజ్ఞానస్వరూపము నెఱుఁగుట కెవ్వనికిని జ్ఞానములేదు.

విచారించిన జ్ఞానముతో సమాన మగునట్టిది యొకతత్త్వమే కానివేఱుకాదు. దానినికర్మబద్ధుఁడగుమానవుఁడు సాధింప యత్నింపవలెను.

ఆ. ఎల్లలోకమందు నేవస్తు వున్నదో
తల్లిపిల్లసందు తగులు నదియె
నిస్తరంగవార్ధి నియతిని జూడుము, వి... 740

సమస్తలోకములందు వ్యాపించియున్న వస్తువే తల్లి పిల్లల మధ్యమున జన్యజనకభావముచే నెలఁగుచుండును. అదియే ప్రేమ. కావున చంచలతను వహింపక నియమము నవలంబించి పరమేశ్వరుని నిజరూపమును చూడుము. నిర్గుణుఁడగు నాపరమేశ్వరుఁడు ప్రేమరూపుఁడై నీకగుపడును.

ఆ. ఎఱుఁగువేత్త యనుచు నెఱుఁగరే యీనరుల్
వేయిమార్గములను వేలు పఱుఁడు
అవని సృష్టికర్త యంతకు గురుఁడౌను, వి...

సమస్తప్రపంచమునకు సృష్టికర్తయగు వేలుపే దేవుఁడనియును, నాతఁడే వేత్త యనియును, నాతఁడే సమస్తచరాచరసంవృతమైన విశ్వమును సృజించిన బ్రహ్మయని లోకులు ఎఱుఁగన్నె యెఱుఁగరు నిజమును పరికించిన అజుఁడే సర్వమునకు గురుఁడగును; కావున నతని సేవింపుము.

ఆ. ఏమి గొంచువచ్చె నేమి తాఁ గొనిపోవు
బుట్టువేళ నరుఁడు గిట్టువేళ
ధనము లెచటి కేఁగు తానేఁగు నెచటికి? వి...

మనుజుఁడు కేవలము లుబ్ధత నొందునే కాని నిజము బరికింపఁడుగదా? తాను పుట్టునపు డీలోకమున కేమిగొనివచ్చెను? పోవునప్పు డేమికొనిపోవును? తాను సంపాదించినదైనను తనకుఁ దనధనమునకు సంబంధము లేనేలేదు. తాను పరలోకమున కేగును. తన ద్రవ్యము పరుల పాలగును. కావున లోభిగాక మెలఁగవలయును.

ఆ. ఒక్కతోలు దెచ్చి యొకర బొమ్మను చేసి
ఆడునట్లు చేసి యట్టివైచె
దన్నుఁ ద్రిప్పువానిఁ దానేల గానఁడో? వి...

సర్వవిధముల మానవజీవితమునకు భగవంతుఁడు కారకుండైనను అజ్ఞానియగుమానవుఁ డీవిషయమును గ్రహింపఁజాలకున్నాఁడు. భగవంతుఁడు తోలుతో బొమ్మలఁజేసి యాబొమ్మల నాఁడునటులఁజేసి తాను వినోదముఁ జూచుచున్నాఁడు. తెలివితేటలున్నను ఈబొమ్మలు మాయచేఁ గప్పఁబడిన వగుటచేత బొమ్మలాటవాని బొమ్మలవలెఁ దన్నాడించుచున్న యాసర్వనియంతను బరమాత్ముని గనుఁగొనలేకున్నవి.

ఆ. ఒల్ల నన్నఁ బోదిఁ కొల్లైన నన రాదు
తొల్లి చేయుకర్మ ధూర్తఫలము
ఉల్లమందు వగవకుండుటే యోగ్యంబు, వి...

పూర్వజన్మమునం దాచరించినకర్మములకు ఫలము అవశ్యము వచ్చియే తీఱును. ఆఫలము ఒప్పుకొనకున్న పోవునది

కాదు.ఒప్పిన వచ్చునట్టిదికాదు. కావున వచ్చినఫలమును నిర్వి చారుఁడై యనుభవించుటయే యుత్తమము.

ఆ. కంటికంటి ననుచుఁ గర్మాధికారంబు
వెంట గొనుచుఁ జెడును వెఱ్ఱిజనుఁడు
బట్టబయల ముక్తిఁ బాటించి జూడఁడు, వి...

అన్నియును తెలిసినవి. విజ్ఞుఁడ నైతిని ఇఁకనేమి యని తనకు లేనిపోనికర్మాధికారమును మీఁద వైచికొని మనుజుఁడు వెఱ్ఱియై చెడిపోవుచుండును. కావున ముక్తికై ప్రయత్నించి ఫలము నొందుము.

ఆ. కంటిమంటచేతఁ గాముని దహియించి
కామమునను కడకు గౌరిఁగూడె
నట్టి శివునినైన నంటును కర్మము, వి... 746

కర్మఫలము సామాన్యమానవులనే కాదు. దేవు నంతటి వానినిగూడ నవస్థపెట్టక మానదు. ఇఁక మానవు లెంత? కారణాంతరములచే బ్రహ్మచర్యమును బాలించుచున్న శివుఁడు అమితమగు సామర్థ్యము కలవాఁడై తేజోబలమున కన్నులు నిప్పులురాలఁ జూచి మన్మథుని నశింపఁజేసెను. కాని చివరకు కర్మవశమున కామవశంవదుఁడై గౌరిని పెండ్లాడెను. కావున కర్మము శివునకుగూడ నలంఘ్యము.

ఆ. కర్మమయుఁడు గాక కర్మంబు దెలియఁడు
కర్మజీవి మేలు గానలేఁడు
నీరుసారక లోఁతునికరము తెలియదు, వి...

ఎంతటివాఁడైనను కర్మముల కాలుపెట్టనిది కర్మమునకుగల నిజరూపము నెఱుఁగఁజాలఁడు. కర్మజీవి కెప్పటికిని మోక్షము లభింపదు. మానవుఁడు నిరంతరము సత్కర్మముల దుష్కర్మముల నాచరించుచు సంసారలోలుఁడై సంచరించెనేని పరమార్థవిచారమున కవకాశమే లభింపదు. కొందఱు కర్మలాచరించుచు మోక్షవిచారము చేయలేమాయందురు. ఇది యనుభవము లేని మాట. నీరు దిగనియెడ లోఁతు దెలియనటుల ననుభవము లేనివానికిఁ గర్మములవలనఁ జేకూరు కారాములు గోచరింపవు.

క. కర్మము జ్ఞానికి దవ్వగుఁ
గర్మమునకు జ్ఞాని దవ్వ కలనిజ మిదె యా
కర్మజ్ఞానము లుడిగిన
నిర్మలునకుఁ గలుగు ముక్తి నిజముగ వేమా!

కర్మమునకు జ్ఞాని దూరుఁడై యుండును. ఆకర్మము జ్ఞానికి దూరముగా నుండును. ఇట్టి పరస్పరవిరుద్ధములగు కర్మజ్ఞానములు నుడిగినట్టివానికే ముక్తి కలుగును కాని యితరులకు కలుగదు.

ఆ. కర్మఫలము లన్ని కపటంబుగాఁ జూచి
ధర్మఫలము లన్ని తగిలియుండి
ధర్మమర్మములను దాఁటుటే ముక్తిరా, వి...

కర్మఫలముల కాసింపక వానిని మృషాప్రాయములనుగా తలంపవలయును. ధర్మఫలములను స్వీకరింపవలయును. ఈరీతిగా ధర్మకర్మములలోని మర్మములను దాఁటుటయే ముక్తి.

యనఁబడును. కాన మానవుఁడు కర్మఫలాపేక్ష వదలవల యును.

ఆ. కర్మమునను బుట్టి కష్టంబులోఁజేరి
కర్మ మేరుపడుటఁ గాన లేరు
కర్మబంధమునను కడతేఱ లేరయా, వి... 750

జనులు పుట్టునది కర్మములోఁ జేరునదియును కర్మముననే యైయున్నది. కర్మమువలనఁ బుట్టినను గర్మములోఁ దాఁ జేరుచున్నను మోక్షదూరమగు నాకర్మమును దొలఁగించుకొను మార్గములు లేకపోలేదు. వానిని జనులు గ్రహింపలేక కర్మమే తమ్ము కడతేర్చుననుకొందురు; అట్టివారు చివరకు కర్మబంధ మునసే కడతేఱలేక యలయుచుందురు.

తే. కర్మవశమున సంసారకష్టములను
జెంది మోహాతిశయమునఁ జెడును నరుఁడు
కర్మరహితత సుజ్ఞానకలితతయును
జెంద మోహాదు లేటికిఁ జేరు వేమ! 751

జనుఁడు కర్మవశమువలనసంసారకష్టములనుపొంది మోహా ధిక్యముచేత చెడుచుండును. కర్మలు లేకపోవుటచేతను ఉత్తమ జ్ఞానము పొందుటచేతను మోహాదులు జనుని పొందఁజాలవు. కావున కర్మము నుత్తమజ్ఞానముచేత దొలఁగించికొన్నచో మోహము తనంత వదలిపోవును.

క. కర్మాకర్మలకోటఱకును
నర్మిలి నొకఁ డుండు లోన నాత్మయుఁ గర్తై

ధర్మాధర్మములకు నది

నిర్మలమతి యైనవాఁడు నిలుచును వేమా! 752

కర్మమునకుఁ గాని కర్మాభావమునకుఁ గాని కర్తయగువాఁడు హృదయమున తనకంటె వేఱొక్కరుఁ డుండును. ఆతఁడె ధర్మమునకు నధర్మమునకు సాక్షిభూతుఁడు. జనుఁడు నిష్కలుషచిత్తుఁడైనచో ఆకర్త స్థిరుఁడై తోఁచును. ఆసాక్షాత్కారమె మోక్షము.

క. కర్మాకర్మము లెఱుఁగని
మర్మంబులు నింద్రజాలమహిమలు విద్యల్
కర్మలమర్మపు ప్రాణులు
నిర్మలమతిఁ దెలియవలయు నిజముగ వేమా!

ఇది కర్మ మిది కాదు అని రహస్యము తెలుపలేనివిద్యలన్నియు నింద్రజాలము లనియె చెప్ప నొప్పగును. నిశ్చలహృదయులై ప్రాణులు గురుకృపవలన కర్మలలోని మర్మముల నెఱుఁగవలయును. ఇంద్రజాలమువంటి చదువుల వలన గ్రంథములవలన కర్మ గ్రహింప నశక్యము.

క. కర్మనివృత్తైనప్పుడు
నిర్మలుఁ డగుభవుఁడు వాని నిక్క మెఱుంగున్
కర్మము తీఱెడు వేళను
ధర్మమె తనదేవుఁ డనుచు తలఁతురు వేమా !

పూర్వసంచితమగుకర్మము ననుభవించిన పిమ్మట నిష్కల్మషుఁడై పరేశుని నిజరూపమును ఎఱుఁగఁగలుగును. కర్మము తీరి

పోయెడివేళలో ధర్మమే తనకు దైవమగు నని తలంచు చుండును. అనఁగా: కర్మస్వరూపమే ధర్మము.

ఆ. కాడు సేరి యున్న గతిలోన యున్నను
వీటినడుమ నున్న విధము లోకకు
జాడ విడనిమనిని జర్చించి చూడరా, వి...755

అడవిలో నున్నను మార్గమధ్యమున నున్నను భవనరాజములలో నివసించుచున్నను మనుజునకు కర్మఫలము ఏకరూపముగా ననుభవమునకు వచ్చుచుండును. పరిపూర్ణమగు మనస్సుతో చర్చచేసి తెలివినొందుము.

ఆ. కూడ దేమిఁ చేసెఁ గులమేమి చేసెను
భూమి యేమి చేసె బొందికట్టె
నరుఁడు పడెడుపాట్లు నగుపాట్లు చూడఁగా, వి.

కొంద ఱుపవాసాదుల కర్మములు నశించు నందురు కాని అదియంతయును కల్ల. ఏలననఁగా: అన్న మేమిచేసినది? కులము స్థలము మున్నగునవి వీని కేమి యపకృతిఁ జేసినవి? దేహమొక కట్టెవంటిది. కట్టె నెండఁ బెట్టినను మండఁ బెట్టినను లాభములేదు. కావుననుపవాసక్లేశాదులచే దేహమును గృశింపఁ జేయుట మోక్షసాధన మెన్నఁటికిఁ గాఁజాలదు. కావున మనుజుఁడు పొందెడుపాట్లు నగుబాట్లగుచున్నవి.

ఆ. కొడుకును వరియింపఁ గోరి వచ్చినదానిఁ
దండ్రి పెండ్లియాడ ధర్మమగునె?

తప్పని తెలిసియుండాఁ జేయుకర్మంబు
తప్ప దెపుడు భువిని దగులు వేమా

ఎంతవాడైనను గర్మమును దప్పకొనఁ జాలఁడు. కొమరుని పెండ్లి చేసికొనఁగోరి వచ్చినపడుచును తండ్రి పెండ్లియాడుట తప్పు. అయినను రాజనరేంద్రుఁడు కర్మ వివశుఁడై తెలిసియు ధర్మముఁ దప్పి నడిచెను. కావున కర్మ మవిలంఘ్యమై యుండును. మానవుని కర్మ వంచించి తీఱును.

ఆ. క్రొత్తసుద్దులైనఁ గురుభోధచే విన్న
గర్మయుక్తియోగ కాండతతతులు
ప్రాఁతసుద్దు లైనపాయునా గర్మముల్, వి...758

ఎట్టి ప్రతిక్రియలచేత నైనను గర్మానుభవము అనుభవింపక తప్పదు. కర్మమును దప్పించుకొనవలయునని మానవులెన్నియో పాటులఁ బడుచున్నారు. క్రొత్తక్రొత్త యుపదేశములయినను గురువు లనుగ్రహముచే నుపదేశించిననైనను యుక్తియుక్తముగా సాధించిననైనను కర్మఫలములు అనుభవింపనిది తొలఁగి పోవఁజాలవు.

ఆ. చిఱుతనాఁడు నీవు చేసినకర్మంబు
మఱతువేమొ మదినిమల్లడించి
తఱిమిముట్టుఁజావు తలపడినప్పుడు, వి 759

నీవు బాల్యమున కర్మల నాచరించితివనుబుద్ధిని మఱచి పోయెదవేమొ కదా! అట్లయినచో నవి వెంటనంటి మరణ కాలమునందుఁగూడ వెంటనంటి వచ్చుచుండును. అనుభవించు

నంతవఱకు నవి నశింపవు. కర్మముకొఱకై పునర్జన్మము సైతము చేకూరును.

ఆ. చేటు వచ్చెనేని చెడనాడు దైవంబు
మేలువచ్చెనేని మెచ్చుకొనును
గరిమమేలుకీళ్లు కావడికుండలు, వి. 750

మనుజుఁ డజ్ఞానియై చేటు వచ్చిన దైవమును తిట్టును. మేలువచ్చిన తనను దాను మెచ్చుకొనును. కాని నిజముఁ బరికించినఁ గీడుమేలులు సహజములు. అయ్యవి కర్మవశములై యొకదాని వెనుక నొకటివచ్చుచునే యుండును. కాన దైవదూషణము, ఆత్మభూషణము అకార్యములు.

ఆ చదివిచదివికర్మసారముఁగనలేక
తిరిగి తిరిగి తిరిగి దిమ్మరాయె
మరిగితిరిగి మొఱగి మత్తిల్లి చచ్చెరా, వి

జనుఁడు వేదములని వేదాంగములని చదివి చదివి కర్మలఁ జేసిచేసి యందలిసారమేమో తెలిసికొనలేక దేశమంతయును తిరిగి మత్తుఁడై చచ్చెనేకాని కర్మఫలమును తప్పించుకొనలేక పోయెను. సామాన్యుఁ డెటులఁ గర్మఫలములఁ దొలఁగించుకొనఁగలఁడు.

ఆ. చాకి కోక లుదికి చీకాకుపడవేసి
మైల దీసి లెస్స మడిచినట్టు
బుద్ధి చెప్పువాఁడు గుద్దిన మేలయా, వి...

చాకలవాఁడుమైలబట్టలను ఉదికి మైలదీసి శుభ్రముచేయు నట్టులే యుపదేశకుఁడు అజ్ఞానపరిహారార్థమై కొన్ని దుస్సాధ్య ములగు కార్యములను కర్మలను చేయించినను ఒక్కింతయైన దోసఁగులేదు. ఏల యనఁగా: బుద్ధిచెప్పెడివాడు గ్రుద్దినను మేలే యగును.

ఆ. తనకుఁ బ్రాప్తిలేక దానము చిక్కదు
దైవనింద వెఱ్ఱితనము గాదె!
కర్మజీవు లేలఁ గర్మంబుఁ దెలియరు? వి... 763

తమకు దానము దొరకలేదని మూర్ఖులు దైవమును నిందింతురే కాని ప్రాప్తిలేనందువలన దొరకలేదనియును దైవమును నిందించుట వెఱ్ఱితన మనియును కర్మజీవులు తెలిసికొని మెలఁగరు.

ఆ తనకుఁ ప్రాప్తి లేదు దాత యీలే దంచు
నొరుల దూఱు టెల్ల నోగుబుద్ధి
కలిమి లేమికతనఁ గష్టమై తోఁచురా, వి...764

కొందఱు తనకుఁ బ్రాప్తి లే దని అనుకొనక ధనవంతుఁడు లోభియై ఈయలేదని దూషించుటయంతయును బుద్ధిహీనతయే కాని వేఱుగాదు. ఎంతటిజ్ఞానియైన నీరీతిగా నిందింపఁబూను కొనును. ఇట్లగుటకు దారిద్ర్యమే కారణముగాఁ గనుపట్టును.

క. తనప్రాప్తి తనకు నుండఁగ
దనదుఃఖము తనకె కాక తగులునె యొరులన్
దనచేయుమంచి తనకే
యనుకూలించెడిని జేర దన్యుల వేమా! 765

ప్రతిమనుజుఁడును ఈర్ష్యాళువులై యితరులఁ జెఱుపుదునని పోవును. ఎవ్వారిప్రాప్తి వారికి ఎవరిదుఃఖము వారికి ఎవరిచేఁత వారికి నభిముఖమైయుండి ఇతరులఁ జెందనే చెందదు. కావున నట్లుచేయుట మంచిది గాదు.

ఆ. తనకుఁ బ్రొద్దుపోనితరుణంబ బద్దైనచో
వినక దీర దధికవిద్యలైన
గరిత వినదె ప్రియునికోఱకుఁ గాకధ్వని, వి ...

వేదాంతవిద్యలను గ్రహించుట చాలకష్టము. వినువారికాయంశ మభిరుచిగ లేకపోయినను వినుచున్నపుడు ప్రొద్దుపోనటులున్నను శ్రమచేసి యెటులేని విషయము నాకలింపుచేసికొని సారము గ్రహింపవలయును. కాకికూసిన చుట్టమువచ్చునను నమ్మకముతో భర్తరాకగోరుచున్న చిన్నదికర్ణకఠోరముగనున్నను గాకికూఁత నాలకించుటలేదా! అటులె యుత్తమవిద్యల నభ్యసింపనగును.

ఆ. తనదుకర్మచేతఁ దాను లోకములోనఁ
దనదుతల్లి గర్భమునను బుట్టెఁ
దనదుకర్మ మఱచి తగనివి చేయునా? వి...

పూర్వజన్మకృతమగు దుష్కర్మమునకు మానవుఁడు ఫలమనను భవించుచు పూర్వస్మృతిలేక మఱలదుష్కర్మల నాచరంచును. చూడుఁడు: లోకములోని మనుజుఁడు తాను చేసినకర్మమునకు ఫలముగనే తాను లోకములో మాతృగర్భమునఁబుట్టె

ననుటను మఱచి అజ్ఞానియై తగనిపనులను నెత్తిన వైచికొని ప్రవర్తించుచుండును.

ఆ. తనదునీడ శిశువు తాఁ జూచుచుండును
దనదునీడఁ జూచి తన్ను మఱచి
పను లొనర్చుచుండు భ్రాంతుల నేమందు ? వి.

పిల్లవాండ్రు తమనీడను దాము చూచుకొని యానందించు నటులఁ బెద్దవారుఁ గూడ నాత్మచ్ఛాయయగు తమజీవితచర్యను దలంచుకొని యొడలు మఱచి కర్మబద్ధులై వర్తించుచుందురు. ఇట్టి భ్రాంతిమయులగు మానవుల నేమియనినను ప్రయోజనము లేదు.

ఆ. తనదుభ్రాత లెల్ల దానంబు సేయంగఁ
తనకు ఫల మటంచు మిణుకరాదు
తనదు కాలుఁ గోయ తనతమ్ముఁ డేడ్చునా? వి.

ఎవరికర్మఫలము వారిదే గాని యొకరి దొకరికి రాదు. తనయన్నదమ్ము లందఱును దానములొనర్చిన తనకుఁగలుగునని కొందఱు మిట్టిపడుదురు. కాని ఫలముమాత్ర మభావమే; ఎట్లనఁగా: తనకాలినికోసినఁ దనకే నొప్పికలుగును కాని తమ్మునకు కలుగదు కదా! కాన నెవరిఫలము వారిదె.

ఆ. తెలివి నొందలేక తిరమును బడయక
తిరుగు నస్థిరుఁ డయి దేహి జగతిఁ
దిరుగ నేల? కర్మఁ దెలియఁ డయ్యజ్ఞాని, వి...

దేహి యుత్తమజ్ఞానశూన్యుఁడై స్థిరత్వమును పొందలేక

ప్రపంచమున నెప్పుడును తిరుగుచుండును గదా! ఏల యిట్లు తిరుగవలయును! కర్మ నెందుల కెఱుఁగఁడు?

ఆ. ధర్మమార్గములను దప్పుఁగాఁ జూచును
గర్మజీవి మేలుఁ గానలేడు
నిర్మలహృదయుండు నీరూపమున నుండు, వి.

కర్మబద్ధుఁ డగువాఁడు పైత్యరోగి ప్రపంచమును పచ్చగా చూచినట్లులే ధర్మపుమార్గముల నన్నిటిని తప్పులనుగా గాంచు చుండును. ఇఁక నిర్మలహృదయుఁ డగువాఁడు ముగ్ధుఁడు కాక యాత్మరూపమున వెలుఁగొందుచుండును.

క. ధర్మార్థకామమోక్షము
లర్మిలి మదిఁ దెలిసినంత నామోదం బా
నిర్మలగతిఁ దాఁ గనవలెఁ
గర్ములకును లేదు ముక్తి గదరా వేమా! 772

ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము, ననుచతుర్వర్గ మిట్టిదియని తెసిలిసినమాత్రాననే సంతసము కలుగునా?కలుగనే కలుగదు. తెలిసికొని దానిని ప్రత్యక్షముగా చూడవలయును. అందేవేవి యెంతవఱకు గ్రాహ్యములో యంతవఱకె పరిగ్ర హింపవలయును. ఈరహస్యము నెఱుంగఁజాలక కేవలధర్మపర తంత్రులై యుండు సామాన్యమానవుల కెన్నఁటికిని మోక్షము చేకూరఁజాలదు.

క. నరజన్మముఁ దా నెత్తియుఁ
బరమాత్మ నెఱుంగలేక పాపాత్ముండై

కొఱగాని పను లొనర్చినఁ
దిరిగి యధోగతికి నేఁగుఁ దిరముగ వేమా!773

ఎన్నిజన్మములనో యెత్తినఁ గాని దొరకని నరజన్మమును పొందియును అజ్ఞానియై కొఱగానిపనుల నొనర్చె నేని తిఱిగి యధోగతులఁ బడియుండునే కాని యుత్తీర్ణుఁడు కాఁజాలఁడు. కాన నరుఁడు సత్కర్మలచేయఁడేని మఱల నీచజన్మముతప్పదు.

ఆ. నరుఁడయినను లేక నారాయణుం డైనఁ
దత్త్వబద్ధుఁడైన ధరణి నరయ
గర్మభావములను ఘనత నొప్పఁగవలె, వి...774

సాక్షాత్తు శ్రీమన్నారాయణుఁ డంతటివాడైనను సరియే బ్రహ్మసాక్షాత్కారము నొనర్చికొని సర్వదా బ్రహ్మానంద మున నోలలాడువాఁడైనను సరియే కర్మఫలములను ఒప్పుకొని అనుభవించి తీఱవలయును. ఏలయన సూర్యచంద్రాదులు కర్మబద్ధులై తిరుగుటలేదా! వాయువుకర్మబద్ధుఁడై వీచుట లేదా! కావున కర్మచేష్టలు మిగుల బలీయము లనిగ్రహింపవల యును.

ఆ. నింగి నెగయువాఁడు నెఱిలోకమున లేఁడు
బంగిఁ ద్రాగువాఁడు బలియఁబోఁడు
కొంగయోగములను గోర్కులఁదంగునా!వి...

యోగులమని చెప్పుచు నాకాశగమనసిద్ధి మాకుఁ గలదని ప్రజలను వంచన సేయఁ గొందఱు యత్నింతురు. వారిచేత లన్నియును వ్యర్థములు. ఏలోకమునందును ఆకాశగమనము

గలమనుజుఁడు లేఁడుఁ బంగిద్రాగినంత మాత్రాన బలిసిన వాఁడును లేఁడు. యోగవిద్యచే నిష్కామత్వ మేర్పడునని కొందఱుకొంగయోగములతోఁ గూర్చుందురు. ఎన్నఁటికియోగము వలన కోర్కెలడంగఁజాలవు.

ఆ. పది యసంగతములు పదిసార్లు చేసినఁ
దప్పుదారిఁ ద్రొక్కు దార్ఢ్య మొదవు
కూడదేల యట్టి కుదిరిక మంచికి? వి... 776

మనుజుఁడు పది తప్పుపనులు పదిమారులు చేసియుండెనా యటుపై నాతనికి ఎల్లప్పుడును తప్పుత్రోవలను జొచ్చుటకు దార్ఢ్యము కలుగుచుండును కదా! అట్టులే మంచికి కూడ దార్ఢ్యముకలుగు నేమొ చూత మనిన కలుగనేకలుగదు. ఇట్లగుట కర్మఫలము ననుభవించుటకే యగును.

ఆ. పరగ నింతవఱకు బడినపా టెఱుఁగరు
ఘనత నొప్పుమనుజుఁ డనఁగఁ బుట్టి
కీడుమే లెఱుఁగక క్రిందాయెఁ జూడరా, వి...

మనుజజన్మము నెత్తియును ఇంతవఱకు ఎన్నెన్ని పాట్లు పడి యిట్టులైనదియును స్మరింపనే స్మరింపరు. కర్మమునఁ గల విశేషము నరయరు. చివఱకు అజ్ఞానగౌరవమున, గీడుమేలులను గుర్తింపలేక క్రిందు లగుచుందురు.

ఆ. పరగ నిలను ముందు బ్రదుకుటే తెఱుఁగక
సకలసంపదలును సతము లనుచుఁ
గర్మమర్మములను గనలేరు మూర్ఖులు, వి...

మూర్ఖులు సంపదలే శాశ్వతము లని నమ్మికొని కర్మములయందలి మర్మములను గానలేక ఇంతవఱ కెవ్వానివలన నిట్లున్నదియును ముం దేతీరుగానుండు నదియును తెలిసికొనలేక కర్మబద్ధులై యల్లాడుచుందురు.

ఆ. పాప మనఁగ వేఱె పరదేశమున లేదు
తాను జేయుపనులఁ దగిలియుండుఁ
గర్మ జనుఁడు గాక కనుగలిగినయెడఁ
బాపభయము లేదు పరగ వేమ! 779

పాప మనునది యెటనో గలదని తలంపఁజనదు. తాను జేయు ప్రతికార్యమందును బాప మిమిడియే యున్నది. కర్మ మెపుడు మానునో యపుడే పాపమువలని భయముమానవున కుండదు. ఫలము నపేక్షింపక కార్యమొనరించుటయే కర్మ మానుట యని గ్రహింపుము.

ఆ. పుట్టువుం దెలియనిపురుషాధములు భూమిఁ
బుట్ట నేమి లేక గిట్ట నేమి?
పుట్టలోనఁ జెదలు పుట్టదా గిట్టదా, వి ...780

జనన మర ణేమొ యది యెందువలనఁ గలుగుచున్నదో దాని నెఱుఁగఁజాలని నీచులు ప్రపంచమునందు పుట్టినను లేక చచ్చినను సమమే యగును. ఇట్టివారు పుట్టలోనిచెదలువలె పుట్టుటయును గిట్టుటయును నిష్ప్రయోజనములే యగును.

ఆ. పుట్టుముగ్ధ తిరిగిపోయెడు నీముగ్ధ
తేరముగ్ధ తన్ను తెలియలేఁడు

ఉన్ననాఁటికైన నుపకారిగా లేఁడు, వి...781

పుట్టునప్పుడును జీవుఁ డజ్ఞానియే యగును. పోవునప్పుడు నజ్ఞానియేయై యుండును. అజ్ఞానమయుఁడై తన్ను తా నుద్ధరించు కొనలేఁడుకదా! ఉన్నంతవఱకైన నుపకారియై మనఁ జాలఁడు. కాన నీముగ్ధుని జీవితము వ్యర్థము.

ఆ. పుట్టుటకు ముదంబు గిట్టుటకును వెత
యంద ఱెఱిఁగినట్టి యల్పవిద్య
చచ్చుఁ గానఁ బుట్టఁ జప్పున నేడ్వరే!,వి...782

పుట్టినప్పుడు సంతసించుచుండుటయును చచ్చినప్పు డేడ్చుచుండుటయును అందఱికిని తెలిసినవిద్యయే. కావున నుత్తమమగుజ్ఞానము కలవాఁడు పుట్టినవాఁడు తప్పకఁ చచ్చిపోయెడివాఁడే గనుక, పుట్టినప్పుడే యేడ్వఁదగును.

ఆ. పుడమిఁ గర్మవశతఁ బురుకుత్సుఁ డనుమేటి
ధర్మమనుసరించి ధాత్రి నేలి
తనకుఁ గానివేళఁ దాఁ బడెఁ గష్టముల్, వి...

పురుకుత్సుఁ డను చక్రవర్తిధర్మానుసారియై సమస్తభూమండలము నేకచ్ఛత్రాధిపత్యముగా నేలి చివఱకు తనకు కానివేళ కష్టములన్నిటిని కర్మ వశముననే యనుభవించెను. కాన కర్మఫలము నెంతవాఁడైన ననుభవింపకతప్పదు.

ఆ. పురుషు లరసి కొన్నిపుణ్యభూము లటంచ్రు
బుద్ధిలేవో యిదియు భూమిగాదొ
పుణ్య మనఁగ నేమి పురుషునికర్మమే, వి... 784

కొందఱు పురుషులు విచారించి కొన్ని క్షేత్రములను పుణ్యమయములని పలుకుచుందురు. అట్టివారికి యుక్తాయుక్తముల నరయుబుద్ధి లేకయుండి యుండవచ్చును. లేకున్న, తక్కినవి క్షేత్రములు కావా? ఇంతకును పుణ్యమనఁగా నేమియోవారికి తెలియనే తెలియదు. పుణ్యమనఁగా, పురుషుని సత్కర్మమే గాని వేఱుగాదు.

ఆ. పూఁతగడ్డి కేల పుట్టించె వాసన
కనకము తనకేమి కల్లఁ జేసె
బ్రహ్మచేఁత లెల్లఁ బాడైన చేఁతలు, వి... 785

బ్రహ్మలోకములోనివస్తువు లన్నిటికిని వానివాని కర్మముల ననుసరించి ఫలమును గుణమును పుట్టించునని యందురుకదా! చూడుఁడు. ఆదేవుని చేఁతలెంత తెలివితక్కువవియో? పూఁతగడ్డికి వాసన యేలపుట్టించెను? బంగరున కేల కలిగింపఁడాయెను. బ్రహ్మచేష్టలన్నియు వ్యర్థమైన వనుట కిదియె తార్కాణ.

ఆ. పెక్కుజనులఁ గొట్టి పేదల వధియించి
డొక్కకొఱకు నూళ్ల దొంగిలించి
యెక్కడి కరిగిన నెటకేఁగి యముఁడుచంపు,వి...

అనేకులగు బీదలను బాధించి చంపి కుక్షిపోషణమునకై యూళ్ళుదోచి తినుచుందురు. వారేలోకమున కేఁగినను యముఁడు వెంటనంటియే వచ్చును గాని వదలఁడు. కావున

మానవుఁడు యముఁడు గలడని తెలిసి జాగరూకుఁడై మెలంగ వలయును.

ఆ. కర్మజాల మనుచు ఘను లెల్లఁ బల్కెరు
కర్మ మేమి? దానిఘనత యేమి?
తెలుపు నలుపోయెఱుపా తెలిసినఁ బల్కుఁడు,వి.

ప్రతియాపదలకును మనుజులు తమతమకర్మములు కారణము లని పలుకుచుందురు గదా! విచారించిన నిట్లు పలుకువారికి కర్మమనఁగ నేమొ యందలి గొప్పయెట్టిదో నలుపో తెలుపో తెలియనే తెలియదు. నిక్కముగా తెలిసె నందుమా యిట్టులు పలుకనే పలుగరు గదా!

ఆ. ప్రాణ మాత్మ మెన్నఁ బ్రాణిజీవిత మగు
జీవి ప్రాణ మాత్మ చేరి యొకటె
కర్మబంధమునను గట్టువ డుండును, వి... 788

ప్రాణము ఆత్మ ప్రాణిజీవితము ననువీటిని అజ్ఞులు వేర్వేరుగా తలంచుచుందురు కాని నిజముఁ బరికించితి మేని జీవియును ప్రాణమును ఆత్మయును నొక్క రూపే యగును గాని వేఱు కాదు.అట్లయిన వేఱుగాఁ దోఁచుట యెందుల కనఁగా కర్మవశముననే. ఆత్మకుఁ బ్రాణికి సంబధము కర్మబంధమున్నంత వఱకే.

ఆ. మంచిగంధముఁ గన మనసు రంజిల్లును
ఎంతో వాస ననుచు నెన్నుచుంద్రు
తా మెఱుంగలేరు తమపూర్వవాసన, వి...

మూర్ఖులగు జనులు తా మెవ్వరో ఎట్టిజన్మము నెత్తిరో ఏవాసనలు గలవారో యెఱుగఁ జాలరు: కాని యితరములను లెక్కింపఁబోయెదరు కదా! ఎట్లందురా? చూడుఁడు. మంచి గంధమును చూచినమాత్రాన మంచివాసన యని పల్కెదరు కాని తమపూర్వజన్మ వాసనను మాత్రము తెలియఁగలేరు.

ఆ. మంచినీరు పోయ మల్లె పూఁచును గాని
ఫలిత మొనరు కెట్లు పనిఁ జొరమిని
వంట చేయ కెట్లు వంటక మబ్బును, వి...790

మంచినీళ్లు పోసినందువలన మల్లె పూచును గాని ప్రయత్నింపకయే కాయఁజాలదు. అట్టులే మనుజుఁడును ప్రయత్నించి కర్మముల నాచరింపక ఫలము నొందలేఁడు. ఎట్లనఁగా వంటచేయక వంటకము కలుగునా? కాననే నిష్కర్ములకు ఫలము లభింపదు.

ఆ. మంచిపసులఁ గోరు మంచిస్త్రీలను గోరు
మనుజుఁ డెంత చెడ్డమనసొ చూడుఁ
డించుకంత యైన నే లని విడువఁడు, వి...791

మనుజుఁ డెంతటివిషయాసక్తుఁడో పరికించుఁడు. మంచి మంచి పదార్థము లన్నియును తనకు కావలయునని కోరుచుండును. స్త్రీల నుత్తమురాండ్ర నెల్లరను తనకువలయు ననునే కాని విడిచిపెట్టఁడు. జిహ్వాచాపల్యమున రుచిగల వస్తువులన్నింటిని దిననెంచుచుండును ఇట్టి చంచలుఁడా మోక్షమొందు వాఁడు.

ఆ. మంచిశకునము లని యెంచి పెండిలి సేయు
వార లొకరు లేరు వసుధలోన
జనులకర్మములను శకునముల్ నిల్పునా? వి.

అన్నిశకునములను మంచివిగానే చూచి పెండ్లి చేయఁగల వార లీలోకములో నెవ్వరును లేనేలేరు. ఒకవేళ చూచి యట్లుచేసినను ఆయ్యవి మనుజులు చేసినకర్మములను పోఁగొట్టఁ జాలవు. శకునములు మంచివయ్యు నెన్నివివాహములు చెడి పోవుటలేదు. కాన శకునపరీక్ష పనికిరానిది.

ఆ. మంటిలోనఁ బుట్టి మంటిలోనఁ బెరిగి,
మన్నుఁ జూచి నరులు మగ్నులైరి
మన్ను మన్నుఁ జేర మది నిల్పలేరయా? వి...

మనుజులు మృద్వికారములగు దేహములవలనఁ బుట్టి యా మృత్తునకే మగ్నులై పరమును కానలేక ప్రయాసపడి చిట్టచివరకు మన్నును మన్నుతోఁ జేర్చునంతవఱకును మనస్సును నిగ్రహింపలేక పోయిరి. జీవులు ఎంతటియజ్ఞానులో కదా!

ఆ. మతపుభేదము గలమాయసంసారియై
దారిఁ దెలియలేఁడు తమక మొంది
దారి తెలియునతఁడు ధన్యుఁడు గాఁడొకో!, వి

ఎంత చక్కఁగా చదివికొనిన మనుష్యు డయ్యును మతభేదమను తమస్సుచే నావరింపబడి దారి దిక్కుతోఁచక పరిభ్రమించి పడుచు లేచు చుండునే గాని యుత్తీర్ణుఁ డగుట దుర్లభము. కావున నట్లుగాక దారి తెలియు నాతఁడు ధన్యుఁ

డగును. అనఁగా సర్వసమత్వమును బూని మతభేదముల వదల వలయును.

ఆ. మతము లెన్నియైన సతములు కా వవి
సతము కర్మ మగును జగతియందు
నన్ని మతములందు నరయ నొక్కటి లేదు, వి.

మతము లెన్నియైనను స్థిరములుఁ గానేరవు. లోకములో నెప్పుడు స్థిరముగా నుండునది కేవల మొక్కకర్మమే. ఏమతములను ఎంతవిమర్శముతోఁబరికించిననుకొంచెమైనను స్థిరపదార్థము లేదు. మతము లన్నింటికి కట్టుబా టొకటియేని కానరాదు.

ఆ. మద్యమాంసరుచిని మాదిగదైవాల
యెంగిలిఁ దినఁగానె నింగి కలదె?
భక్తిని హరుఁ గొల్చి భవ్యులు గండయా, వి.

మాంసమును దినుటకును. కల్లును త్రాగుటకును మరగి యనాచారపుదైవముల యెంగిలిని మెక్కి నిక్కినంత మాత్రా న నే స్వర్గము కలుగునా? కలుగనేరదు. కావున ఈశ్వరుని సేవించి పవిత్రులు కండు. ఈదైవములు ఈమద్యమాంసములు మోక్షము నీయలేవు.

ఆ. మధురసంబు గోరి మక్షికంబులు చేరి
చొచ్చి వెడలలేక చొక్కినట్లు
మునిఁగి విడువలేఁడు మూర్ఖుండు కర్మల, వి...

మూర్ఖుఁడు విషయములం జొరఁబడి తీపివాసనఁ బట్టిలేనె

టీఁగలు తేనెలోఁబడి బయలు వెడలలేక పోయినయట్లులే విష యములను వదలి ముక్తుఁడు కాఁజాలఁడు.

ఆ. మనసులోని ముక్తి మఱియొక్కచోటను
వెదుకఁబోవువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు
గొఱ్ఱెఁ జంకఁ బెట్టి గొల్ల వెదకినరీతి, వి...

మనసులోనే సర్వదా, సన్నిహితమై ముక్తియుండఁగా ఎచ్చటనో కలదని వెదుకఁ బోయెడివాఁడు చంకలో గొఱ్ఱెను బెట్టుకొని గొఱ్ఱెను వెదకఁబోవు గొల్లవానివలె వెఱ్ఱివాఁడే యగును.

ఆ. బ్రదుకు లన్ని మాయ భవబంధములు మాయ
తెలివి మాయ తన్నుఁ దెలియ మాయ
తనదుకర్మ మొకటె తనరును స్థిర మయి, వి...

బ్రదుకు లన్నియు మాయలే, సంసారబంధములును మాయ లే, తెలివియును మాయయే, ఈమాయ యంతయును జ్ఞానమువలన నశించిపోవును. కాని కర్మముమాత్ర మొకటి నశింపక స్థిరముగా నుండును.

ఆ. మర్మ మెఱుఁగలేక మతములు గల్పించి
యుర్విజనులు దుఃఖ మొందుచుండ్రు
గాజుటింటికుక్క కళవళపడురీతి, వి... 800

పరబ్రహ్మస్వరూపమునందుఁగల రహస్యము నెఱుంగలేక ఆడంబరవర్తనులు పెక్కండ్రు పెక్కుమతములు కల్పించిరి. జనసామాన్య మామతములలోని మంచిచెడుగులు విమర్శింపలేక

అద్దములయింటిలోనున్న కుక్క తనప్రతిబింబమును వేఱొక కుక్కయని తలఁచునట్లు మోసపోవుచున్నారు. ఇది సంతాప కరము.

ఆ. మాట చెఱుపుమూట మర్మమే కర్మము
ఆశలు కడగండ్లు లప్పుముప్పు
పాపకారణములు పలుకులు ములుకులు
లేమలకును దెలియలేరు వేమ! 801

సంసారబంధమునకుఁ బాశములవంటివారల స్త్రీలను బెక్కం డ్రు) మోహాంధులు వృథాగఁ గొనియాడుచుందురు. వారలు గొనియాడఁదగినవారు కారు. వారి మాటలు చెఱుపులకు మూటలు వారి చేఁతలుకనుమఱుఁగులు, వారియాస లపాయకరములు, వారికి ఋణపడుట ఆపదను గొని తెచ్చుకొనుట, వారిపాపపుఁ బలుకులు ములుకులవంటివి. ఇట్టి స్త్రీల యథార్థస్వరూపము కాముకుఁ డెఱుంగలేఁడు.

ఆ. మాట నిలుపలేనిమహితుఁడు చండాలుఁ
డాజ్ఞ లేనినాథుఁ డాఁడుముండ
మహిమ లేనివేల్పు మంటిఁ జేసినపులి, వి...

ఆడినమాటఁ దప్పక నెఱవేర్చుకొనవలయును. పలికిన మాటలను నిలుపుకొనలేనివాఁడే చండాలుఁడు. దొరయై యాజ్ఞను చెల్లించుకొనలేనివాఁడు ఆఁడుదానితో తుల్యుఁడు. సామర్థ్యము లేనిదేవతయును మట్టిపెద్దపులియే యగును. కావున సమర్థుఁడై మెలఁగవలయును.

ఆ. మాటలోనివానిమహిమ తాఁ దెలియక
మాట తెలియలేక మమతఁ జిక్కె
మాట తెలిసెనేని మహితుఁడు యోగియౌ, వి.

గురువు ఉపదేశించిన వాక్యములలో నంతర్హితుఁడుగా నున్నవానిమహిమము నెఱుఁగలేక మంచిచెడ్డలను తెలిసికొనఁ జాలక మనుజుఁడు మమతను చిక్కుకొనుచుండును. అట్లుగాక ఆవాక్యముల మంచిచెడ్డలను తెలిసికొనునేని అట్టివాఁడే యోగి యగును.

ఆ. మానసమున మంచి మల్లెపూవుల చవికె
బావితోఁటఁ జేసి బాలఁ గూడి
భోగి నయ్యెద ననఁ బోయెఁ బో కాలంబు, వి.

బ్రదికినన్నిరోజులును గొంతెమకోర్కులను కోరుచు ఫలసిద్ధికై యత్నింపకయే గాలిలో మేడల గట్టుదు ననుకొను చుండినవాఁ డెన్నటికిని తరింపలేఁడు. అట్టివానికి ఆయుష్యమంతయు నాయాలోచనలతోనే గడచిపోవును. ఇట్టివృథాలాపి బావులు త్రవ్వి దాని నీరు మల్లెపూవుపందిరులకుఁ బెట్టి తనప్రియురాలితో నాపందిరికడఁ బరుండి తనభోగేచ్ఛఁ దీర్చుకొందు నని యనుకొనుచుండఁగఁ గాలము సమీపించనే సమీపించును.

ఆ. మాయజగ మటంచు మనుజులు సెప్పేరు
మాయగాదు కర్మమయము గాని
మాయయైన జగము మది యేడనున్నదో? వి.

మనుజులు గుర్తింపనేఱక ప్రపంచమునంతయును మాయ యని చెప్పుచుందురు కాని పరికించిన నిది మాయగా తోఁచుట లేదు. అంతయును కర్మమయముగా నున్నది. వా రనుకొను నట్టులు మాయయే యనుకొందమన్నను మఱి జగములెక్కడివి?

ఆ. మాయజగములోని మమకారవృత్తిచే
మాయఁ దగిలి మనసు మంకు విడక
మదపుఁజేఁతచేత మహితు లెట్లౌదురు ? వి...

ఈమాయావిశిష్టమగు ప్రపంచమునందు జనులు మోహితులై మమకారములఁ బడి మనోమాలిన్యమును వదలివేయఁ జాలక మత్తులై దుష్కర్మముల నాచరించుచుందురు. కాని యట్టివారు మహానుభావు లెట్లు కాగలరు?

ఆ. మాయనుచెఱసాల మన సను గొలుసును
భేద మనెడి బొండ బెరసియుండు
నిట్టికర్మబద్ధుఁ డెన్నఁడు ముక్తుఁడౌ? వి...807

కర్మబద్ధుఁడు చెఱఁబెట్టఁబడినవానితో సమానుఁడు. ఇట్టి వానికి విమోచనము దుర్లభము అగును. ఎట్లనఁగా: వీనికి మాయయే యొక చెఱసాల, మనస్సే కాలుసేతులకు గొలుసులు. భేదబుద్ధియే బొండకొయ్య. కావున కర్మబంధము దుర్విమోచనము.

తే. మాయ మమకారమును ద్రుంచి మరగినంతఁ
గర్మడగండ్లు చెప్పును కాలుఁ డెఱుఁగు
దీనిఁ గని మెలఁగెడివాఁడు ధీజితుండు
నాయతుల్ లేనిచో గతుల్ మాయు వేమ!

మాయను మమతను పోఁగొట్టుకొని యెల్లప్పుడును జ్ఞానమును మఱగియుండినయెడలను కర్మలలోనికష్టములును తొలఁగును. దీనిని యముఁడు గ్రహించి నరకయాతన తొలంగించును. ఈయుక్తినెఱిఁగి మెలఁగెడివాఁడే మనస్సును జయించినవాఁడు. ఉత్తరకాలమునందలి ఫలాపేక్షలేనివానికి సంసారప్రవృత్తియును నష్టమగును.

ఆ. మాలయంటనుచును మఱి నీళ్ల మునిఁగిరి
మాలకర్మచేత మాలఁడాయె
నేల తెలియలేరొ! యీనరపశువులు, వి...809

మాలవానినిఁ జూచి యంటుపడితి మని పలుకుచు స్నానములను చేయుచుందురు. ఆమాలవాఁడును కర్మవశముననే మాలఁడయ్యెను. గాని జన్మచేతఁగాలేదు. ఈమాత్రము విషయమును మనుజులు ఎందువలన తెలియలేరో గదా !.

ఆ. మాలదానియంటు మంచినీళ్లను బోవుఁ
దుఱకవానియంటు త్రుళ్లిపోవు
మ్రుచ్చువానియంటు చచ్చిన పోవునా? వి...

మాలఁడు తాకిన గలుగునంటుదోషము స్నానమునఁ బాసిపోవును. తురకయంటు నిట్టులే. కాని పైకి మంచివానివలెనుండుదొంగను స్పృశించినయంటు చచ్చినను పోఁజాలదు.

ఆ. ముక్కుపట్టి యీడ్చుముండను జేపట్టి
తిక్కయెత్తి నరుఁడు తిరుగుచుండు
నెక్కడితలిదండ్రు లేమియుఁ దనకేల? వి...

కర్మమును జయింపలేనినరుఁడు చేయునక్రమములకు మేర లేదు. అట్టిజనుఁడు తలిదండ్రులపై ప్రేమభక్తి దిగఁద్రావి వారలను వదలివేయును. మోహమునఁ గన్నుమిన్ను గానక లంజెకు లోనై యాపె చేయునవమానములను దలయొగ్గి పిచ్చియెత్తినవానివలె వాండ్రపంచలవెంట నెల్లపుడు తిరుగుచుండును.

ఆ. మీఁదియోఁకఁ దీసి మిగులఁ బెద్దల మని
కానరాక తిరుగుఁ గర్మజనులు
బయలుకోరినట్లు భావంబుఁ గోరరు, వి... 812

తల బోడిచేసికొని యోగులము సన్న్యాసులము అని కర్మబద్ధులై తిరుగుచుందురు. ఇట్లగుటయంతయు నజ్ఞానవిలసితమే కాని వేఱుగాదు. బయలు రీతిగా భావమును కలదా! యని మాత్రము పరికింపరు.

ఆ. ముక్తి యెవరిసొమ్ము ముక్కుమీఁదుగఁజూడ
భక్తి యెవరిసొమ్ము భజన సేయ
శక్తి యెవరిసొమ్ము యుక్తిచే సాధింప, వి...

శక్తిభక్తియుక్తులుకాని ముక్తికాని పరమేశ్వరానుగ్రహము కలవారికి మాత్రమే యబ్బును. ఇతరులు ఎన్నివిధములగు ప్రయాసముల ననుభవించినను ఈమణ్మాత్రమైనను వారికి ఫలలబ్ధి కలుగదు. నాసికపైఁజూపు నిల్పినంత ముక్తిరాదు. భజనఁజేసినంత మాత్రమున భక్తియలవడదు. యుక్తిగావాదించినంత మాత్రమున శక్తిసామర్థ్యములు లభింపవుగాన నిట్టియాడంబరములను వదలిపెట్టవలయును.

తే. ముక్తులకు నేలఁ బెట్టఁడు మూఢజనుఁడు
దూడిమూటనఁ జాలినఁ దొడ్డకడుపు
నించుచుండును సతమని నిత్యముగను
గడుపు త న్నుద్ధరించునే కడకు వేమ! 814

లుబ్ధుఁడు స్వోదరపరాయణుఁడు నగుజాల్ముఁడు ముక్తికై యాసించువిరాగులగు సన్న్యాసులకుఁ బిడికెడు బియ్యమైనఁ బెట్టఁడు. దూదిమూఁటవంటి తన గాదెపొట్టలో పట్టినంత వఱకుఁ బెట్టుకొనుచుండును. ఈపొట్ట పరలోకమునఁదన్నుద్ధరింప దనియు నీదేహము శాశ్వతము గాదనియు నాతఁడెఱుఁగఁడు.

ఆ. ముండఁ జూచినంత మొగమోటమిని గంద్రు
ముండకూడు దినక ముక్తి లేదు
ముండ కూటికెల్ల మూలంబె కాదయా? వి...

అజ్ఞానావిష్టులై మనుజులు కామాసక్తిచేత స్త్రీని పొడఁగని నయప్పుడు వ్యక్తివదలి లోఁబడెదరు. ఆఱంకుటాలియిల్లే మోక్షస్థానమని తలంచి దానింట భుజింపకున్న ముక్తి లేదని ముప్పొద్దు లచటనే భుజింతురు. పడుపుఁబోలఁతులయింటి భోజనము సమస్తపాపములకు మూలమని యామందమతు లించుకేని గమనింపరు గదా!

ఆ. ముండలదగుగోష్ఠి మునుఁగుచుఁ దేలుచు
విడువలేరు సుమ్మి వెఱ్ఱినరులు
అండఁ బాయు వెనుక నన్నియుఁ బోవురా, వి.

స్త్రీలపైఁ గలవ్యామోహమున మూర్ఖులై జనులు పడుచు లేచుచు వెఱ్ఱివారై తిరుగుచుందురు. కాని శరీరము నశించి కర్మక్షయమైనచో నీవ్యామోహాదులును నశించును.

ఆ. ముదిత నడవి నుంచి మును లేడి వెన్నంటె
రామచంద్రుకంటె రసికుఁడేఁడి?
పొలుపు తొలఁగువేళ బుద్ధు లట్లుండురా, వి.

కాలమును కర్మమును చక్కఁగా లేనిచో మనుజులబుద్ధులు చెడుమార్గమున నడుచుచుండును. శ్రీరామచంద్రునంతటివిజ్ఞుఁడు లేఁడు. అట్టిసర్వవిషయ వేత్తయే బంగరులేడికై సతిని భయంకరాటవిలో విడిచిపెట్టి దానివెంట నంటెను. ఆపదలు రానున్నపుడు మానవుల బుద్ధు లన్నియు నీరీతినే మందగింప సాగును.

ఆ. ముందుజ్ఞాన మెల్ల మోసమై శిశువులు
కర్మబంధమునను గానలేక
జననమరణములకు సాదృశ్యమై వచ్చి
యిహమునందుఁ బుట్టు తెలుఁగు వేమ! 818

మాతృగర్భములోనున్న కాలమున శిశువు జ్ఞానవంతుఁడై పూర్వస్మృతి గలవాఁడై యుండును. జన్మించినవెంటనే వానిని మాయ యావరించును. దానిచేఁ బూర్వజ్ఞానము నశించును. పిమ్మట కర్మబంధములలోఁ దగులుకొని యుక్తాయుక్తములు మఱచి భూలోకమునఁ దాను విషయాదిసౌఖ్యము లనుభవించుటకే జనించితి నని మురియసాగును. ఇదియెంత యవివేకము!

ఆ. మునిజనములు కలఁగ మునిఁగి వెళ్లినబావి
బ్రహ్మకుఁ దల లెత్తరానిబావి
మొలలబంటిగాను ముంచు నెవ్వరినైన, వి ...

ఈసంసారము మిక్కిలియును ప్రాచీనమైనది. ఇయ్యది అగాధమగు కూపముతో సమానమైనది. ఈకూపమునందే మునిజనులు బ్రహ్మాదులును పడి కొట్టుకొనుచుందురు. దీనిసామర్థ్యమెంతటిదో కాని ఎంతవారినిగూడ మొలబంటిగ నుండియు ముంచివైచును.

ఆ. మును తెలిసినవారు మొగి నష్టమైరిల
తిరిగి చెప్పి తనుచుఁ దిట్టవలదు
తెలియఁ జెప్పువాఁడఁ దెలియుము కర్మంబు, వి.

ఈయుపదేశములు క్రొత్తవిగావు. మున్నున్నవియే. ఇటులఁ జెప్పినవారందఱుగూడ నశించిరి. నీ వందఱికంటె ఘనుఁడవా? యని యనెదరేమో! కాని యట్లు గాదు. తెలిసినవారందఱు నశించిరి. కావున తెలియఁజెప్పుచున్నాను. సావధానముగా వినుండు. సర్వబంధములకు మూలము కర్మమే యగును. ఆకర్మవిముక్తియే మోక్షము.

ఆ. ముఱికికొంపలోన నిఱికించి జీవుని
గర్మపాశములను గట్టివేసె
నిట్టికర్మజీవి కెట్లొకో! మోక్షంబు, వి... 821

ఈదేహ మొక ముఱికిగుహవంటిది. ఇందులో జీవుని చిక్కించి కర్మపాశముచేత గట్టిగాఁ గట్టివేసియున్నారు.

ఇట్లు సర్వదా బంధనస్థితుఁడగుజీవికి ఎట్లు విముక్తి కలుగునో యూహింపుము. కాన కర్మధ్వంసము గావింపవలెను.

ఆ. ముఱికితోలుకంత మ్రూలంబె మదిచింత
నరక మబ్బుఁ జెంతనలుగు డెంత
పరము గోరినంత బయలగు నీవింత, వి... 822

ఈశరీరము మలమూత్రాదుల కాటపట్టగు తోలుతిత్తి, ఈదేహము నాశ్రయించినవారికి చింతదప్ప మఱియొకటిలభింపదు. జీవితకాలమంతయు నవస్థలె. తుదకు నరకమేగతి! ఈయవస్థలనుండి బయటఁబడ నెంచితిమేని పరమాత్ముని ధ్యానించి మోక్షముకొఱకు యత్నింపవలెను. దానినే నీశ్రమ లన్నియు తొలఁగిపోవును.

ఆ. ముఱికిలోనఁ బుట్టి ముఱికిలోనఁ బెరిఁగె
ముఱికితనువు కింత మురిపె మేల?
ముఱికెఱుంగునతఁడు ముఱికిలోఁ బుట్టునా?వి.

మూర్ఖులు జ్ఞానుల మని చెప్పుచు ముఱికి కూపముతో తుల్యమయిన సంసారమను ముఱికిగుంటలో జన్మించి యందె పెరిఁగి పాపకర్మములఁ జేయుచుఁ దామేమో ఘనుల మని మురియుచుందురు. కాని తాము ముఱికిలో మునిఁగి తేలుచున్న సంగతి నెఱుఁగరు.అట్లు గ్రహింపఁగలిగినవాఁడెన్నఁటికి మఱలనీముఱికిగుంటలో జన్మింపఁడనుట నిక్కువము.

ఆ. మూఁటి నీషణముల మొదలంటఁ జెఱుపక
చిత్తమేల నిలుచు స్థిరముగాను

చిత్తశుద్ధి లేక శివుఁడు కాన్పించునా? వి...

ఈషణత్రయమును సమూలముగా నశింపఁజేయనిది చిత్తస్థైర్యము కలుగదు. చిత్తము నిలువనిది శివసాయుజ్యము కలుగదు. కావున మోక్షార్థి ద్రవ్యముపైఁ గలయాస (ధనేషణము) భార్యపైఁ గలమమకారము (దారేషణము) బిడ్డలపై ప్రేమ (పుత్రేషణము)వదలి విరాగి యగుటవలననేముక్తిసాధింపఁగలుగును.

ఆ. మూఁడుగుణము లొకట మొదలనెయుండఁగాఁ
గలిపి మూలఁ బెట్టి తెలివిలేక
భ్రమలఁ జిక్కుకర్మి బలువెఱ్ఱివాఁడురా, వి...

గుణత్రయము ఆరంభమునుండియే యుండినను వానిని కలిపినిలుపుకొను తెలివిలేక భ్రమలలోఁ జిక్కికొని కర్మబద్ధుఁడై తిరుఁగువాడు నొక వెఱ్ఱివానితో సమానుఁడే యగును. (సత్వరజస్తమోగుణము లను మూఁడింటిలో నొకదానికంటె వేఱొకటి చెడ్డది. ఉత్తమగుణములోఁ జెడ్డగుణమును మిళితముఁ జేసి వానివలని యవాంతరములఁ దొలంగించుకొనవలయును.)

ఆ. మూఢభక్తిచేత ముక్కంటిఁ బూజింప
మొన్న బోయనఁడు ముక్తుఁడాయెఁ
బూజకేమి తనదుబుద్ధి ప్రధానంబు,వి... 826

పూజకంటెను బుద్ధియే ప్రధానమైనది. బుద్ధి మంచిదిగలవానికిఁదక్కిననసాధనసంపదయేదియు నక్కఱలేదు. చూడుఁడు.

మూఢభక్తిగలవాఁడు చిరకాలమునుంచి ఈశ్వరు నారాధించు వార లట్లే యుండఁగా, తనమనోరూఢి నాతని బూజించి కన్నప్ప త్వరగా సిద్ధుఁ డయ్యెను. (చూడుము. కాళహస్తి లోని కన్నప్ప కథ.)

ఆ. **మూల మెవ్వ రనుచు ముగ్గురిలోఁ గల**
మూల మెఱుఁగలేరు మూఢజనులు
మూలమంతటికిని ముఖ్యము కర్మము, విశ్వ...

త్రిమూర్తులలోపల నెవ్వరు ముఖ్యు లని జనులు తగవులాడెదరే కాని సారము నెఱుఁగలేరు. నిజమునువిచారించిలిమా ఆ త్రిమూర్తులకును ప్రపంచమున కంతకును కర్మమే ముఖ్యము అగునని తేలును. కర్మము నా త్రిమూర్తులు గూడజవదాటలేక యవస్థ పడుచున్నారు.

ఆ. **మూలవిద్యయందు ముఖ్యతేజములోన**
మెలఁగుచిత్పరుండు మిహిరుపగిదిఁ
గాలకర్మములకుఁ గాలుండె సాక్షిరా, విశ్వ...

మానవజీవితమునకు తారకమైనది వేదాంతవిద్య. దాని ప్రకారముగఁ జూచితి మేని మూలాధారచక్రము మొదలుకొని బ్రహ్మరంధ్రమువఱకు శుద్ధస్ఫటికకాంతితో నొకకాంతి గానగును. అదియె బ్రహ్మస్వరూపము. దానియందె జ్ఞానాతీతుఁడగు పరమాత్ముఁడు సూర్యునివలెఁ బ్రకాశించుచుండును. వానిని దలంతు వేని బంధవిముక్తుఁడవు కాగలవు. కాలకర్మములకప్పుడు

యముఁడు సాక్షిమాత్రుఁడై యుండుఁగాని పీడాకరుఁడై యుండఁ జాలఁడు.

ఆ. మాట లుడుగకున్న మంత్రంబు దొరకదు
మంత్ర ముడుగకున్న మది కుదురదు
మనసు నిలుపకున్న మఱి ముక్తి లేదయా, వి.

మౌనము వహింపనియంతవఱకును మంత్రసిద్ధి కాఁజాలదు. మంత్రసిద్ధియైనఁగాని మనస్సు నిలువదు. మనస్సు నిలిచినఁగాని ముక్తిలేదు.

ఆ. మైథునమునఁ బుట్టి మానవు లందఱు
తిరుగుచుందు రెపుడు తెరువు లేక
యెందులోనఁ బుట్టు కందులోనే గతి, వి...

జీవున కెందుజన్మకారణము కలదో యందే నశించును. జీవుఁడు స్త్రీపురుషసంయోగమువలన శుక్లశోణితములచే జన్మించుచున్నాఁడు. మఱల నవివేకముతో స్త్రీసంయోగము నకై దేవిరించుచుండును. ఇది యక్రమము. ఇంతయేల స్త్రీపురుషసంయోగమువలన జీవుఁడు జనించును. కర్మోపేతుఁడు గాన నిట్టి సంగమమువలననే మరణించుచున్నాఁడు.

ఆ. మొదటితరువునందు మూఁడుకొమ్మలు పుట్టె
ననలు కొనలు తీఁగ లాకు లమరెఁ
బువ్వుపిందెపండ్లు భువనము ల్నిండెరా, వి. 831

బ్రహ్మాండమను భూలోకమునందు మూలప్రకృతి యను మహావృక్షము జనించెను. దాని సత్త్వరజస్తమోగుణములను

మూఁడు కొమ్మ లుదయించెను. క్రమముగా నామహావృక్షము భూలోకమంతయు నావరించెను. పిమ్మట పంచబుద్ధీంద్రియము లను పువ్వులు పంచకర్మేంద్రియములను ఫలములు జనించెను. కాన విశ్వసృష్టి విధమిట్టిది.

ఆ. ముచ్చు యాత్ర కేఁగ ముల్లె విడుచుఁ గాని
మ్రొక్కఁ బ్రొద్దు లేదు మొనసి యెపుడు
కుక్క యిల్లు చొచ్చి కుండలు మోయునా? వి.

దొంగవాఁడు తక్కినవారివలెనే భక్తినటించుచుఁ దీర్థయాత్రలకు బయలుదేరుచుండును. వాఁడు క్షేత్రములలో నెవరి మూటవిప్పుదునాయని చూచుచుండునుగాని దేవునికి మ్రొక్క దగినంత తీఱికకలుగఁ జేసికొనఁడు. దొంగకుక్క యింటిలోని వస్తువులఁ దినవలయునని వచ్చునుగాని కుండలు మోయుట కెన్నఁడేని రాదుగదా!

ఆ. యోనిబంధుఁ డగుచు నొనర జన్మము నొంది
హానివృద్ధిచేత నలసుఁ డగును
కానిదానిమహిమఁ గడమొదల్ దెలియదు, వి.

జననము నొంది హానివృద్ధులవలన మందుఁడై కర్మి యొప్పు చుండునే గాని ఆకర్మపునిజరూపు నెఱింగి విముక్తుఁ డగుటకై యత్నింపఁడు.

ఆ. యౌవనమున నీశు ధ్యానమ్మునను మది
నిలుపనపుడు ముందు నెగ్గఁ గర్మ
చేయనియతనికి తుది సౌఖ్య మేదయా? విశ్వ...

యౌవనదశయం దీశ్వరుని ధ్యానించుచుత ద్రూపమును మనస్సులో నిలుపక యున్న చంచలహృదయునకు మంచిపనులు గావించనివానికిని ఎన్నిజన్మములెత్తినను కర్మములు పక్వమునకు రాఁజాలవు. రానిచో సుఖమును కలుగదు.

ఆ. రాయియైె యహల్య రాముపాదము సోఁకి
యాఁడుదయ్యె నందు రవనిజనులు
చేయుసుకృతము లిల శిలలైనఁ దప్పవు, విశ్వ.

అహల్య శిలారూపమై రాముని పాదధూళిసంయోగమువలన స్త్రీరూపమును ధరించెనని పురాణములఁ బల్కుచుందురు. సుకృతము గావించినవారు శిలలైయున్నను ఏవిధముగానో సుకృతమునకు ఫలమనుభవింపకపోరు. ఇందులకు శిలారూపయగు నహల్యయే తార్కాణ.

క. లోకము తను ఛీ యన నా
యాకీడు లొనర్చుచుండు నధముఁడు ధర్మం
బేకోలఁబియొ తా నెఱుఁగునె?
కాకులు మడివస్తు వెఱుఁగఁ గలవా వేమా! 836

నీచుఁడు తనను లోకు లందఱును ఛీ ఛీ యని పలుకుచున్నను పెడచెవిని పెట్టి లోకముల కపకృతియే చేయుచుండును. అయ్యది వాని స్వభావము. ఎట్లనఁగా: పెంటలో తినెడికాకి మడివస్తువు నెఱుఁగఁ గలుగునా? లేదుకదా! అట్టులే.

క. వచ్చునని పోవునని మఱి
చచ్చెడిదియుఁ గానలేరు సహజము లనుచున్
విచ్చలవిడిగాఁ దిరుగుట
చిచ్చునఁ బడునట్టిమిడుత చెలువము వేమా! 838

కర్మలు జరుగుచున్నట్టిదానిని జరుగఁబోవుదానిని జరిగిన దానిని గుర్తింపలేక యజ్ఞులై దీపముపైఁబడు మిడుతచందమున చచ్చిపోయెదరు. ఎల్లపుడు కాలము తన కనుకూలముగానుండు నని విచ్చలవిడిగాఁ దిరుగసాగుదురు.

ఆ. వలపుఁ జూప మదిని వర్ణించి కానక
వెతలఁ జిక్కుచుండు వెఱ్ఱివాఁడు
కులముఁగోరు వాఁడు గుణహీనుఁడగు వాఁడు, వి.

పరకాంతాసక్తుల చేష్టలు మిగులనసహ్యాకరములు. ఎవతెయేని వలపును వెల్లడించినంత నే యామెను కొనియాడుచుకన్నుఁగానక పెక్కుత్రిప్పలపాలై వెఱ్ఱివాఁడై జారుఁడు సంచరించును. అట్టి నీచకార్యములు చేయుచుఁ దానుత్తమకులుఁడ నని గర్వించును. ఇట్టివాని కులాధముఁడనినను తప్పుగలుగఁజాలదు.

ఆ. వలలు పన్ని దుష్టవన్యమృగంబులఁ
బట్టవచ్చుఁ గాని పాడుకర్మ
గురునిబోధ లేక కుదుట నొందదు సుమీ, వి.

అడవిలోని దుష్టమృగములనుఁ గూడ వలలొడ్డి పట్టుకొన వచ్చును గాని ఈదుస్సాధ్యములగు కర్మములను గురుబోధ యక్కఱ లేకుండఁగనే సాధించుట కష్టమగును.

ఆ. వాక్కుచేతఁ దప్పు పాపులు వరుసలు
వాక్కుచేతఁ దప్పు వనితగుణము
వాక్కుచేతఁ గలుగు వరకర్మములు భువి, వి.

మాటయే లోకమున కంతకును మూలము, పాపిని వరుసను దప్పించునది మాటయే. స్త్రీల స్వభావమును మార్చునదియును సత్కర్మములను గట్టించియుచు మాటయే యనఁదగును. కాన మాటలనేర్చినవానికె సర్వసౌఖ్యములు.

ఆ. వాఁగు లడ్డుగట్టి వల్లకాడులు దున్ని
మున్ను నడచుత్రోవ ముండ్లు గొట్టి
పైరుఁ బెట్టునట్టిపాపులు గలరొకో! వి... 842

కొంద అవివేకులు వాఁగులు వంకలు బిగించి శ్మశానవాటికలను చెడఁదున్ని జనులేగుత్రోవలనిండ ముండ్లకంచెలను వైచి పైరు వేసికొని పేదలనోళ్ళనుగొట్టి పైరులఁ బండించి ఫలములనుభవించి యుత్తములము తామెయని గర్వించెదరు. ఇట్టివారు పాపులు. వీరు చేయునవి పాపకర్మములని ముమ్మాటికిఁ జెప్పవచ్చును.

ఆ. వాడ కులము లేక వర్తిల్లు మనుజుండు
కర్మబద్ధుఁ డగుచు ఘనత లేక
లేనివానిఁ బోలి దీనవాక్యము లాడు, వి...843

మనుజుఁ డెంత గొప్పవాఁడైనను వాఁడు పూర్వజన్మమున దుష్కర్మ లాచరించెనేని విపరీతఫల మనుభవింపకతప్పదు. అట్టివాఁడు ఊరుపేరులేక కులహీనునివలె నీచమనుభవించును.నలు

గురిముందు దరిద్రునివలె దీనాతిదీనుఁడై మాడలాడఁ గలసివచ్చును. ఇట్టి యవస్థలన్నియు దుష్కర్మల ఫలము లేసుమా !

క. వాదమున నడచు నరుఁ డగుఁ
గాదనఁగా భూమి దిరుగు గడుసరి యైనన్
ఏదైన హాని వచ్చిన
సాధనవాదంబు నడవఁ జరుగదు వేమా! 844

ఎప్పుడును ఏదారి యనిన కోదారి యనుమనుజుఁడు ఎప్పటికిని బాగుపడ నేరఁడు. వాఁడు అయినది కాదని కాని దగునని పలికినపుడు గడుసాడువానితో మన కేమనుకొనక యెంతహాని వచ్చినను వానిని వంచింపవలసినదె. అట్టివానితో సాధువాదమునకుఁ గడఁగినను నిష్ప్రయోజనమే యగును.

ఆ. వానరాకడ మఱి ప్రాణంబు పోకడ
కానఁబడదు కాలకర్మవశతఁ
గానఁబడినమీఁదఁ గలి యిట్లు నడచునా? వి.

కాలకర్మలవశమువలన వర్షపురాకడయును ప్రాణపుపోకడయును కనుపట్టవు. అట్లుగాక ముందు రాఁబోవువిషయములు తెలిసియే యుండునేని కలి యిట్లు గడ్డలగునా ?

క. విడువని మాయాకర్మము
గడువఁగ లేరైరి జనులు కడుఁ జిత్రముగా
సుడివడి పుట్టుచుఁ జచ్చుచుఁ
గడ తేరుట గాంచు టెట్లు ఖలులకు వేమా! 846

సుజనులు అవిరతముగా మాయావృతులై మాయను కర్మమును దాటనేరక సుడిలోఁబడి తిరుగునటు ఆమాయలోఁబడిచచ్చుచు పుట్టుచుందురు. ఇట్టివారేవిధముగానైనను కడతేఱఁజాలరు. జ్ఞానశూన్యులగు ఖలు లేవిధముగాఁ గడతేఱఁగలుగుదురో తెలియదు.

ఆ. వితరణుండు తానె విజ్ఞానతప మూని
మతికి గతి యటంచు మాన్యబుద్ధి
సతత మాత్మఁ గర్మసందేహములు రోయు, వి.

త్యాగియగువాఁడు తనంత తానే విజ్ఞానము నార్జించికొని పూజ్యభావముతో మెఁగి దురాశాజనకమగు మనస్సును వంచించుటకు నుదారభావములే తగినవని నిశ్చయించుకొనును. కర్మరూపములగు సందేహములను వదలివైచి ఆత్మసాక్షాత్కారము నొనర్చుకొనును.

ఆ. విత్తనంబు గురువు విశ్వంబునకునెల్లఁ
బ్రణవమంత్ర మరయఁ బరమగురువు
కర్మగురువు సుమ్ము గాయత్రిమంత్రంబు, వి...

సమస్తప్రపంచమునకు మూలకారణము గురువులే యగుదురు. అట్టిగురువుల కందఱికి గురువు ఓంకారము. ఆయోంకారము గాయత్రీరూపమున కర్మలనుండి కడతేర్చుటకు గురురూపగును.

క. విత్తును నుముకయుఁ దమలోఁ
బొత్తున పుట్టగను బొట్టుపోయినభంగిన్

వేత్తగు నాతనికర్మం
బత్తైఱఁగునః గడచి చనును ననువుగ వేమా!

సహజముగ విత్తువెంటఁ బొట్టుగూడ నుండును. మొలవేసి నంతనే యందలి పప్పు మొక్కగా మాఱును. పొట్టు వదలి పోవును. అటులే మానవునిఁగూడఁ గర్మ యంటియుండును. సద్గురూపదేశమువలన నట్టికర్మబంధను వదలించుకొనినఁగాని మోక్షము చేకూరఁజాలదు.

ఆ. వ్రాఁత వెంటఁ గాని వర మీఁడు దైవంబు
చేఁతకొలఁదిఁ గాని వ్రాఁత కాదు
వ్రాఁత కజుఁడు కర్త చేఁతకుఁ దాఁ గర్త, వి.

దైవము వ్రాఁతననుసరించి శుభాశుభములిచ్చును. వ్రాఁతచేఁతి కర్మము ననుసరించి యగుచుండును. కావున నొసలివ్రాఁతకు ఈశ్వరుఁడును చేఁతకు తానును కర్త లగుదురు.

ఆ. శనియెచాల దనుచు ననిరట కొందఱు
శనికిఁ జాలని దది కనఁగలేరు
కర్మఫలమె మిగులఁగష్టముల్ గుడుపురా, వి...

లోకు లనేకులు శనిచాలకపోవుటవలన తమకు కష్టములు వచ్చిన వని యందురు. కాని ఆశనికి ఏమి చాలకున్న నిటు యిల్లిల్లు ఆల్లాడవలసివచ్చినది! కావున నంఱటికిని కర్మమే మూలమగును. ఆకర్మమే నష్టములఁ గుడుపుచున్నది.

ఆ. సతిని జూచి చూచి సౌఖ్యంబు తాఁ గోరు
గతిని కానలేఁడు కర్మజీవి

గతులు సతులవలనఁ గాఁంగ లేరురా,వి...852

స్త్రీని చూచి తాను సుఖింపవలయునని యజ్ఞుఁడై కోరుచుండునేకాని చివఱకుఁ గలుగఁబోవుగతి నెఱుఁగలేడు. గతులెప్పటికిని సతులవలన కలుగఁజాలవు. ఈసంగతి కర్మజీవు లెఱుంగరు.

ఆ. సతులఁ జూడఁజూడ సంసారి కాఁగోరు
సుతులు పుట్టఁబుట్ట వెతలఁబడును
గతులు చెడఁగ చెడఁగ గర్మమం చేడ్చును,వి.

విరాగి స్త్రీలను చూచుకొలఁదిని సంసారి కావలయునని కోరుచుండును. కొడుకులు పుట్టినపిమ్మట దుఃఖములపాల్పడును. ఇటుల సంసారపు జంజాటములలోఁ బడి మునిఁగితేలుచుండ సద్గతులన్నియు దూరమగును. గతులన్నియు నిటుల తెల్లవాఱిన పిమ్మటఁ గర్మ మని యజ్ఞతచేత నేడ్వసాగును.

ఆ. సుతులచేతఁ బుణ్యసుఖము నొందుదు నని
మనుజుఁడుండుఁ గర్మమతముఁ దగిలి
యేనుఁగు పడియున్న నెత్తునా మశకంబు, వి...

కొడుకులు పుట్టిన వారిమూలమున నుత్తమలోకసౌఖ్యములను పొందఁగలనని మనుష్యుఁడు కర్మబద్ధుఁడై మెలఁగుచుండును. ఇది భ్రమ. ఎట్లందురా? చూడుఁడు. ఏనుఁగు ఎత్తు పడిన దోమలు ఎత్తఁగలవా? అట్టులే కొడుకులుగూడ.

ఆ. సేతువందు మునుఁగ షితిఁ గాకి తెలుపౌనె?
కాశి కేఁగ గ్రద్ద గరుడుఁ డగునె?

బదరి కరుగ వృద్ధు బాలుండు గాఁడయా, వి...

మనుజులు తమతమపురాతనకర్మములవలన పుణ్యులయ్యెదరుగాని కాశిబదరికాశ్రమాదులకుపోయినఁ గాఁజాలరు. సేతువులో మునిఁగిన కాకి హంస కానియట్టులే కాశికిపోయిన గ్రద్ద గరుడుఁడు కానియట్టులనే బదరీనారాయణమున కేగినంతన వృద్ధుఁడు బాలుఁడు కానటులే.

ఆ. స్థిరులు గాక క్షుద్రజీవులలోఁ జేరి
యెచ్చుతగ్గులందు హీనమతులు
గాడ్దెపిల్ల లగుచుఁ గ్రక్కునఁ జెడుదురు, వి...

స్థిరభావము గనలేక చంచలులై నీచులలోఁ జేరి నీచులుగా మాఱి యుచ్చనీచము లొందుచున్నవాండ్రందఱు ముందుముందు గాడిదెపిల్లకోమలముగా సుఖమునొందువారివలెఁ గాన్పించినను ముందుముందు వారు సర్వవిధముల భ్రష్టులగుదురు.

క. హరి విధి సురముని లాదిని
మెఱసియు జన్మించి పిదప మేలుల కెడఁగా
జరయందు మరణమందును
వరుసఁ బ్రవర్తిలిరి కర్మవాసన వేమా! 857

బ్రహ్మ విష్ణు సురమునీశ్వరాదులంతటివారు కూడ కర్మవశమున జననమరణములను ముదుసలితనమునొందుచునుకర్మవాసనలను తప్పించుకొనలేక నానావస్థలొందిరి. కర్మవాసన నెడబాయుటకు మనుజమాత్రు లెంతటివారలు!

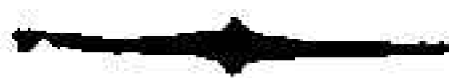
ఆ. హంస మానసోద మంటక తిరిగిన
యట్లు కర్మచయము నంటకుండు

యోగి తిరుగు సకలభోగముతోడను, వి. 858

హంస మానసోదకములలో దిరుగుచు నందలిపంకము చేత స్పృశింపఁబడనియట్టులే జ్ఞాని కర్మలయందుసంచరించుచున్నను నిరుపమానమగు పరమహంస సాక్షాత్కారముతోఁ గర్మబంధములఁ దొలఁగి ముక్తుఁ డగును. వానిని కర్మలంటవు.

ఆ. హేమనగము చేత నెప్పుడు గలవాఁడు
వెండికొండపైని వెలయువాఁడు
ఎత్తవలసె బిచ్చ మేమన వచ్చురా? వి... 859

మేరువుచేతులో విల్లుగాఁ గలిగి రజతాద్రియందే కాపుర ముండు నీశ్వరుసంతటివాఁడును కర్మవశమున భిక్ష మెత్తుకొని జీవింపవలసి వచ్చె ననఁగా నిఁక సామాన్యులను గుఱించి చెప్పవలసిన దేమియున్నది. కాన కర్మమనుభవింపక తప్పదు.

ధైర్యపద్ధతి.

అవతారిక. సర్వకార్యములు నిర్వర్తించుటకు మానవజీవితమున ముందుఁ గావలసినది ధైర్యము. ధైర్యమున్నఁగాని స్వకార్య నిర్వహణమునందుఁ బట్టుదలయలవడఁజాలదు. ఆపత్కాలమునందు, కష్టసమయమునందు, నిరాశాసందర్భములందు ధైర్యములేనివారు సర్వకార్యభ్రష్టులై సహజమగు మానవత్వమునుగూడఁ గోలుపోవుచున్నారు. మోక్షార్థికి, కార్యార్థికి, విద్యార్థికి ధైర్యములేకున్నయెడల నాతని భవిష్యజ్జీవనము కష్టభాజన మగుననియుఁ దన్మూలమున నావ్యక్తి యెందులకుఁ బనికి రాఁడనియుఁ జెప్పఁదలంచి ధైర్యలక్ష్మినిగూర్చి వేమనయోగి యీక్రిందివిధముగాఁ బ్రశంసఁ జేయఁబోవుచున్నాఁడు.—

ఆ. అచ్చుపడఁగ మనసు మచ్చికఁ జేఁబట్టి
ముచ్చటించి శివునిమూర్తిఁ జూచి
కుచ్చితంబు మాని చొచ్చుటె యోగంబు, వి.

కుదిరికగా మనస్సును మచ్చికఁ జేసికొని నిరంతరధ్యానము నొనర్చుచు ఈశ్వరునిరూపును గుఱితించి కుత్సితగుణములను మాని ధైర్యమునఁ బరేశుని జొచ్చుటయే యోగమనఁబడును. పరిజ్ఞానమునకు సాధనమగు యోగము సాత్వికులచే అభ్యాసరూపమని జ్ఞానరూపమని రెండుతెగలుగా విభజింపఁబడినది. ఈరెంటిలో అభ్యాసయోగము ప్రాణాయామప్రధానమైనది. ఇది చిత్తశుద్ధిచేఁ గాని సాధ్యముగాదు. వేమన తఱచుగా అభ్యాసయోగమును గుఱించియే చెప్పుచున్నాఁడు.

ఆ. అరసి ధైర్య మూని యతిశయకాముఁడై
నిన్ను నమ్మి నిష్ఠ నెగడుచుండి
నిన్నుఁగొల్వ ముక్తి నిశ్చయముగఁ గల్గు, వి...

పరమేశుని నిజరూపును విచారించి ధైర్యమును వహించి యాధిక్యమును గోరుచు దేవుని నమ్మి మిక్కిలి నియమములో ప్రవర్తించుచు సేవించునేని ముక్తి నిశ్చయముగాఁ గలుగును.

ఆ. అంతరంగమందు నభవు నుద్దేశించి
తలఁపఁ దలఁప ముక్తి తనకుఁ గలుగు
బాహ్యరంగమందు భయమొంద ఫలమేమి?వి.

మనస్సులో నితరవిచారములను దలఁపక జన్మమరణాది శూన్యుఁడగు నీశ్వరుని నిరంతరము ధ్యానించిన ముక్తి కలిగి తీరును. కావున బాహ్యవిషయములకై భయము నొందకుము.

ఆ. అదరిపడక మనసు నానందమును గోరి
మదిని మెలఁగువాఁడు మాన్యుఁ డరయ
సదమలత్వమునను శాశ్వతేశ్వరుఁ డగు, వి...

ధ్యానకాలమున నేవి యైనను విఘ్నములు పొసఁగెనేని యధైర్యము నొందక యానందకాముఁడై మనస్సున నీశుని ధ్యానించువాఁ డుత్తముఁ డనఁదగును. అట్టివాఁడు నిర్మలత్వమున నీశ్వరభావము నొందఁగలఁడు.

ఆ. అందరానిపండ దడవివెన్నెలబైట
నుండుఁ జూడఁ బెద్దపండుగాను
బండుపడినఁ జెట్టుఁ బట్టంగ లేరయా, వి...864

మోక్షమనునది మహాఫలము. ఈఫలమును సామాన్యముగా నందుకొన వీలులేదు. ఆఫలము గోయుటకు యత్నింతుమేని మాయయనునరణ్యములోనుండి జ్ఞానమను వెలుఁగులో ముందుగా ఫలమును దర్శింపవలెను. ఫలముతోనున్న యామహావృక్షమును గుర్తుబట్టుకొనుట సామాన్యకార్యముకాదు. అది యశక్యము.

ఆ. అరుణునుదయసంఖ్య యస్తమానపుసంఖ్య
జననమరణసంఖ్య జాతిసంఖ్య
దీని నెఱిఁగి యోగి ధీరుఁడై యుండును, వి...

యోగియగువాఁడు స్థిరసంకల్పముగలవాఁడై యుండవలెను. లేకున్న యోగము సిద్ధింపనేరదు. సూర్యోదయసూర్యాస్తమానముల సంఖ్య మనుష్యజాతిసంఖ్య యగణనీయములు. మనము బాగుగాఁజూచు నీయంశములనే నిశ్చయించలేనపుడు విశ్వము యొక్క సృష్టిస్థితిలయములు పరమాత్మస్వరూపము గుర్తింపఁగలమా యని నిరుత్సాహపడరాదు. జ్ఞానయోగముచే నాయా సంఖ్యలు గుర్తింపవచ్చును. దానికి నిశ్చలహృదయమే ముఖ్య సాధనము.

క. అష్టాంగయోగసాధన
కష్టంబుల కోర్వ లేఁడు కనలేఁడు గదా
చేష్టలు విడువనిజీవికిఁ
గష్టంబగు పుట్టఁ జావ గతి యగు వేమా! 866

సోమరియై సామాన్యుఁడగుజనుఁడు అష్టాంగయోగములయందలి సాధనములకును కష్టములకును సహింపఁజాలక సంసార

సంబంధములగు మోహాదిచేష్టల విడువక యుండును. అట్టివాని కెన్నఁటికిని యోగము సిద్ధింపఁజాలదు. యోగభ్రష్టుఁడు జనన మరణములకులోనై సంసారచక్రమునఁ బరిభ్రమింపక తప్పదు. (అష్టాంగయోగములన నేవో తెలిసికొనుట ఆవశ్యకము. యమము, నియమను, ఆసనము, ప్రాణాయామము ఈనాలుగు పూర్వాంగములు. ప్రత్యాహారము, ధ్యానము, ధారణ, సమాధి ఉత్తరాంగము. ఈయెనిమిదియు అష్టాంగములు)

ఆ. ఆత్మలోనిజ్యోతి యమరుట లింగంబు
తెలివిచేతఁగాని తేటపడదు
అది యధైర్యపరుని కంటదు మదిలోన, వి...

హృదయములోనున్న ప్రత్యగాత్మజ్యోతియే లింగరూపము. అయ్యది పరిశీలనానిహిత మగుబుద్ధి సాహాయ్య మున్నఁగాని తేటతెల్లము గాదు. అయ్యది ధైర్యము కలవానికే కాని అధైర్యము కలవానికి అంటనేరదు.

ఆ. ఆది నెవరు పుట్టి రది తెలియంగోర
సోది యగును పిదప సుఖము లేదు
ఆది శక్తి యన్న నది బయలని నమ్ము, వి...868

ప్రపంచమున కంతకును ఆది యెవ్వరని మూలకారణమును వెదుకఁబోవ సోదెవలె నెప్పటికిని తెగక చిక్కు కలుగును. ఒకవేళ తెగినను దానివలన నిసుమంతయును ప్రయోజనము లేదు. కావున నొక్కమాటతోఁ జెప్పెదను. ఆదియందు విశ్వ

మున కతీతమై యొకశక్తికలదు. అదియే యాదిశక్తి. ఆదిశక్తి యనఁగా నది యాకాశరూపమని నమ్మి సేవింపుము.

ఆ. ఇంతివగ పదేల? ఏకాంతబుద్ధితో
హరిహరాదులందు నాశ లుడిగి
శాంతబుద్ధి నుండ సమకూడును సుఖంబు, వి.

పరేశునిధ్యానమునకు దారపుత్రాదు లడ్డని యేల చింతిం చెదవు. ఏకాంతబుద్ధి గలవాఁడవై శివవిష్ణ్వాదులయం దగు ప్రత్యభిజ్ఞను వదలి కేవలము శాంతబుద్ధితో ఉండుటకు యత్నింపుము. దానిచే మోక్ష సుఖములు సమకూరును.

ఆ. ఇలను జ్ఞాన మనెడి యీఁతనేర్చినవాఁడు
జడధి యనెడితమము జడియక విడి
విలయ మనెడిగట్టు వెఱవక దాఁటును, వి...

ఎట్లీసంసారసముద్రమును దాఁటెదమా యని యనేకు లధై ర్యము జెందుదురు. కాని నీవు భయపడకుము. జ్ఞాన మనునది యీఁతవంటిది. ఇట్టి యీఁత నేర్చినవాఁడు అజ్ఞానము క్తమగు సంసారమనుసముద్రమును ఈది ప్రళయమనుగట్టును తప్పక దాటఁగలఁడు.

తే. ఉచితమిత్రులు సతి సుతు లూరు పేరు
ధనము ధాన్యంబు పాడియు ఘనమతములు
నాశ మొందును ధీరుఁడై నమ్మఁబోకు
నీవె స్థిరుఁడ వెలుంగవో నిన్ను వేమ!. 871

మిత్రులు భార్యబిడ్డలు ఊరుపేరు ధనధాన్యము ఐశ్వర్యాదు

లు సంసారభ్రాంతునకు ఉత్తమమైనవే. కాని యివి శాశ్వత పదార్థములు మాత్రము కావు. ఇవియన్నియును నశించునట్టివే గనుక ధైర్యము వహించి వీనిని నమ్మకనీలోనియాత్మరూపమును గాంచి తరింపుము.

ఆ. ఉడుముతోఁకఁ బట్టి యురిపిగా లాగిన
నడుగువిడక పూని యూని యుండు
ముఱికి పైనఁ జేర ముద మొందవలెనట్లు, వి.

మానవుఁడు జ్ఞానము నార్జించి మనస్సు నిలుకడగానుండుటకుఁ బాటుపడవలయును. ఉడుము కోట గోడలపై వేసి తోఁక బట్టి యెంతలాగినను గదలక యటులేయుండును. అటులేమానవుఁడుగూడఁ దనదేహమును ముఱికి యంటుకొనినను విషయాదులవలని కళంక మావరింపనున్నను జలింపక యుండవలయును. లేకున్న కార్యసిద్ధికాదు.

ఆ. ఊఁతకఱ్ఱఁ బట్టి యురిదిగాఁ బోవుచుఁ
గోఁతి కొమ్మలందుఁ గుదిరినట్లు
జ్యోతియందుఁ బొంచిసోహంబు గనుమయా, వి.

సాధకుఁ డగువాఁడు అస్థిరములగు నీశరీరాదుల తన కార్యసిద్ధి యగునంతవఱకు వదలిపెట్టక ఊఁతకఱ్ఱను చేఁతబట్టుకొని నెమ్మదిగా దిరుగుచు కోఁతిచెట్టుకొమ్మలపైన లాఘవముగా సంచరించినట్టులు సంచరించుచు నంతర్జ్యోతినిఁ గని కైవల్యము నొందవలయును.

ఆ. ఊఁపఁబోయి కొంత యూఁగించి విడిచిన
నూఁగు గాని గమ్య మొంద లేదు
పట్టుపూన్కికొలఁది పనిసేయులక్ష్యంబు, వి ...

మానవుఁడు మనస్సును స్వాధీనముచేసికొనుటకై యత్నించి కొంతవఱకు నియమించి సొంతముగా ఫలసిద్ధి యగునంతవఱకు చిక్కఁబట్టక విడిచిన విడిచిపోవునే కాని ఫలము నొందలేఁడు. చెట్టును గట్టిగా ఊఁపియూఁపి విడతుమేని కొంచెము సేపూఁగి పిమ్మట నూఁగమానును. అటులే ప్రతికార్యము గూడఁజేయు వాని పూనికను బట్టి ఫలము నొసంగుచుండును.

ఆ. ఎండనీడవన్నె యేక మౌనట్టుగ
నిండుకుండలందు నిలువఁజేసి
దండితత్త్వమెల్లఁ దలపోసిచూడరా, వి...375.

సుఖదుఃఖములను ఎండనీడలను ఏకరూపముగా తిలకించి నిశ్చలుఁడై దైవరూపమును తలపోయుచు తత్త్వముయొక్క పూర్ణరూపమును ప్రత్యక్షముఁ జేసికొనవలయును.

ఆ. ఎదుటి తనబలంబు లెంచుకోనేఱక
దీకొని చలముననె దీర్చెనేని
యెలుఁగు దివిటిసేవ కేర్పడుచందము, వి...376.

తనబలము నెదుటిబలమును చక్కఁగా యోజించుకొని దీకొనవలయును. అట్లులుగాక కపటముగా పోరుటకు తలపడెనేని వ్యర్థమే యగును. బలహీనుఁడగువాఁడు బలశాలితో బోరాడుటకుఁ దలపడుట యెలుగుబంటు దివిటిసేవకు వచ్చి,

టతో సమానము. దీపము వెలుగునకే పాఱిపోవు వెలుగుబంటు కాగడాముందు నిలువఁగలదా!

ఆ. ఎఱిఁగిన శివపూజ యెన్నఁడు చెడిపోదు
మొదలఁ బట్టుపట్టి వదలరాదు
మొదలు విడిచి గోడ తుదిఁ బెట్టఁగలునా? వి...

తనకు తెలిసినంతవఱకు నెన్నియేండ్లు భక్తిసంపాదించినను జ్ఞానము మాసిపోదు. ఏపనికైనను పట్టుఁబట్టి నెగ్గింపనిదే వదలి వేయరాదు. పని మొదలునుండియే చేయ సాధ్యముగాని తుది నుండి కాదు. గోడ మొదలునుండి వదలి తుదినుండి పెట్టగలుగునా? కలుగదు.

ఆ. ఎఱిఁగి మనసుఁ బట్టి యేకాంతమునఁ జేర్చి
పరుగు లిడక భావపదమునందుఁ
దరముగానిబయలుదాఁకుట పరమగు, వి...878

యుక్తాయుక్తములను నిజానిజములను గమనించి యేకాంతముగా నుండి త్వరపడక తనకు గలిగెడియనుభవజ్ఞానము నంతయును హృదయమునం దిముడ్చుకొని సర్వశూన్యముగానున్న మహాకాశమును (పరబ్రహ్మస్వరూపమును) యోగాదిసాధనల చేతఁ దాఁకుటయే మోక్షము.

ఆ. ఏకరూప మమర నెందాఁకఁ జూచినఁ
బోక యెఱుకవలనఁ బొందుపడదు
తాఁకి మదిని నిల్పు తత్త్వఱ మందను, వి...879

ప్రపంచము నంతయును ఐక్యభావమ్మునఁ బరికింపవలయు

నని యెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను జ్ఞానము లేనిది సాధ్య పడదు. కావున జ్ఞానమును పూర్తిగా నార్జించి ఈశ్వరునిసేవింపుము. అధైర్యమును పొందకుము.

ఆ. కట్టువార లేరి కట్టనివా రేరి
కట్టికట్టనట్టి కర్త లేరి
గట్టిపఱచి లెస్స కనుగల్గి చూడుము, వి...880

మనస్సును అరికట్టలేకపోయితిమి కదా యని విచారము నొందకుము. నిజమును బరికించితిమా ఈప్రపంచములోకట్టుసామర్థ్యము గలవారు గాని కట్టలేనివారు గాని కట్టియునుకట్టలేనివారుగాని లేరు. కావున నారూఢజ్ఞానుఁడవై ధైర్యము వహించి మనస్సును గట్టిపఱచికొని మెలకువతో భగవంతుని దర్శింపుము.

తే. గుణవికారంబులను ద్రొక్కి గుట్టు తెలిసి
ధణధణాన్వితప్రణవంబు దాఁటఁ గాని
తృణము సర్వంబటంచును దృష్టి గలిగి
గణుతిఁజేయును మిన్నక ఘనుఁడు వేమ!. 881

సత్వరజస్తమో వికారములను మొదలంట త్రొక్కివానిగుట్టునంతయు నెఱిఁగి ఓంకారనాదము చక్కగా నెఱిఁగినఁగాని భూలోకసంబంధములగు సమస్తభోగములు తృణసమానములనియు సమస్తము నాబ్రహ్మమే యనుజ్ఞానము గాని యానందముగాని కలుగదు. అయ్యది కలుగునంతకు సంతృప్తుఁడుగాక గొప్పవారు ధీరులై యత్నించుచుందురు.

ఆ. గుఱుతు గూడు చేసి గుణము వ_త్తిగఁ జేసి
సరవిఁ గర్మసమితిఁ జమురు సేసి
మూల నొక్కజ్యోతి ముట్టించి చూడరా ? వి.

బ్రహ్మము కాంచలేను గాఁబోలునని యధైర్యము నొందకుము. అందుల కొకసాధనమును తెల్పెదను. అటు చేయుము. బ్రహ్మము మాయ యను చీకటికోనలో నిమిడియున్న యది. దానిని గనుటకు దీపము కావలయును గాన లక్ష్యమును గూడుగా చేసి గుణమును వత్తిగా చేసి కర్మను చమురుగా చేసి జ్యోతిని వెల్గించి కనుము.

ఆ. చీఁకటింటఁ జేరి చింతింపఁ బనిలేదు
రాకపోక లెఱిఁగి రంగుమీఱ
నేకతేజమునను నిలఁ ద్రొక్కి చూడరా, వి...

అజ్ఞానాంధకారమునఁ బడి యధైర్యమునఁ జింతింపవలసినఁ బని లేదు. మఱి యుపాయ మేమి యనెదవా? జ్ఞానము రాక పోకలను గుర్తించి తద్ద్వారా తేజోరూపునిఁ గని వెలయుము.

ఆ. చుట్టుపరిజనంబు సుఖలీల చెలువంబు
నడుమ నాయకతయు న_ర్తనంబు
బ్రహ్మపదము మీఱు బ్రదుకుఁడీ జనులార, వి.

బ్రహ్మానందము రాజభోగముకంటె మిన్నయైనది. మోక్షాసక్తులందఱు పరిజనులై సేవించుచుందురు. పరలోకసౌఖ్యమే సంతోషముగనుండును. నీవు నాయకుఁడవై పరమాత్ముని లీలావిలాసములఁ దర్శించి తాదాత్మ్యమునొంది నృత్యముగావింపఁ

గలుగుదువు. కావునమానవుఁడా బ్రహ్మపదమునొంది సుఖముగా జీవితము గడుపుకొనుము.

ఆ. ఛేద్యమైనదానిఁ జేపట్టినాఁ డని
మూలవస్తు వెట్టు కేలఁ బట్టు
దాని నూనఁ గలుగు దార్ఢ్యంబులేకున్న, వి...

మాయ ఛేదింపఁదగినది.మాయావృతుఁడు మోక్షముసాధింప లేఁడు, ఛేదింపఁదగిన మాయకు లోఁబడినవాఁడు పరబ్రహ్మ ము దర్శింపలేఁడు. మాయను సమస్తవిధముల నిర్జింపనేర్చిన వాఁడే మోక్షమునకుఁ దగిన వాఁ డగుచున్నాఁడు.

ఆ. జాతివేఱు లేక జన్మక్రమంబున
నెమ్మదిని నభవుని నిల్పె నేని
నఖిలజనులలోన నతఁడు ఘనుండయా, వి...

జాతిగుణక్రియాది భేదములను నశింపఁజేసి కేవలమును జన్మ కాలము మొదలుకొని ఈశ్వరుని హృదయపేటిని ధ్యానింపవల యును. ఇట్టివాఁడే సమస్తజనులలోనికి ఘనుఁ డనఁదగును.

ఆ. తను వనఁదగునింటఁ దగుశత్రుమిత్రులఁ
దెలియలేని వానితెలివ దేల?
తెలిసి చక్కఁబఱప దివ్యామృతమ్మదే, వి...

శరీరము ఒకయింటివంటిది. ఈయింటిలో మిత్రులు శత్రు వులు గలరు. ఈశత్రువులను మిత్రులను గుర్తింపలేకున్న తఱువాత వానితెలివిలేట లెందుకు ? శత్రువులను వంచించి వారివలన నెట్టి యపాయములేకుండఁ జేసికొనుచు మిత్రుల

వలన నుపకృతి నొందుచు నున్నయెడల నామానవునకు అజరా మరరూపమగు దివ్యామృతము చేకూరును.

ఆ. తాము వెలయునూర క్షామంబు వాటిల్ల
నట్టియూరు విడిచి యవలఁ బోరె?
కొలఁకు లెండినంతఁ గొక్కెరలుండునా? వి.888

ఉన్నయూరఁ గఱవు వచ్చిన దానిని వదలి మఱియొకచో టికిఁ బోవుచుందురు. అట్లు అయిననే బుద్ధిమత్త్వమునకు లక్ష ణము అగును. ప్రపంచధర్మము నిట్టిదే. మడుగులెండిన నింకొక చోటికి కొంగలు పోవుటలేదా!

ఆ. తారకంబుఁ జూచుదారి వేలుగఁ గద్దు
సమముగాను జూడఁ జక్కఁబడును
వెఱ్ఱిగాను జూడ వెలుఁ గెల్లఁ బాలురా, వి...

తారకయోగముచే పరబ్రహ్మమును దర్శించురీతి వేలువిధ మైనది. సమదృష్టితోఁ జూచినగాని బ్రహ్మసాక్షాత్కారము కలుగఁజాలదు. చంచల దృష్టితోఁ దిలకింతుమేని చూపుగుఱికి ముందుగానవచ్చు వెలుఁగే యదృశ్యమగును. వెలుఁగదృశ్య మయ్యెనేని పరబ్రహ్మసందర్శన మెన్నఁటికి సాధ్యము కానేరదు.

ఆ. దేవుఁ డనఁగ వేఱుదేశమం దున్నాఁడె?
దేవుఁ డనఁగఁ దనదు దేహముపయి
వాహనంబు నెక్కి వడిఁ గదలును జూడు, వి...

దేవుఁడనఁగా; వేఱేదేశములో లేఁడు. దేవుఁడు నీదేహము వాహనముగాఁ జేసికొని సంచరించుచున్నాఁడు. నిన్నధిష్ఠించియున్న దేవుని నీవు గనుగొనలేక భ్రాంతినొందుచున్నాడవు. ఇది చిత్రము.

ఆ. ధైర్యయుతున కితర ధనమైన నదు రేమి ?
దాన మిచ్చినపుడె తనకుఁ దక్కె
నెలమి మించునికి నెవ రేమి సేతురు, వి...

ధైర్యము గలవానికి తనది యితరులది యనుభయము లేనే లేదు. ధనము తనకుఁ జిక్కినంతనే తాను దానము చేయుచున్నాఁడు. అందుచేఁదత్ఫలమంతయుఁ దనకే దక్కుచున్నది. పని ముగిసిన పిమ్మట నెవ్వారును నేమియుఁ జేయఁజాలరు.

ఆ. నియమితాసనమున నిలచినచిత్తంబు
తామసంపునిద్రఁ దలఁగఁ ద్రోయు
నిద్రదొలఁగినంత నిర్భీతి యుదయించు, వి...

నియమమను పీఠముపై హృదయమును నిల్పుదువేని తామసమను నిద్ర నిన్నావరింపఁజాలదు. తమోగుణమెపుడావరింపదో యపుడు హృదయమునకు భీతి తొలఁగి యీశ్వరసాక్షాత్కారము కలిగి తీఱును.

ఆ. పట్టుఁ బట్టినతఱిఁ బరవాదములవేల ?
నెట్టుకొన్నతలఁపె నిలుపవలయు !
నట్టిపలుకుల విడ నవనిలో నగుదురు. వి...893

ఈశ్వర సాక్షాత్కారమునొందవలయునని పట్టుఁ బట్టిన

వాదోపవాదములతో నేమి ప్రయోజనము గలదు? కావున నితరులు విని నవ్వఁదగిన వ్యర్థప్రలాపములతో కాలమును బుచ్చక ప్రయత్నించి హృదయము నేకాగ్రముగ నిలుపుట కభ్యాస పడవలయును. నేను హృదయమును నిలుకడగా నొనర్పఁగలనని ప్రగల్భములాడి నలుగురిలో నవ్వులపాలుగాక జ్ఞానియై మెలఁగుట యుక్తము.

ఆ. పంద నధిపుఁ జేసి బవరంబునకుఁ బంపఁ
బాఱిపోవుఁ గార్యభంగ మగును
బాఱునట్టిబంటు పనికిరాఁ డెందును, వి ...894

పనికిమాలినవానిని వీరుని జేసి యుద్ధమునకు పంపెదరేని యాతఁడు పిఱికియై పాఱిపోవును. అందువలనఁ గార్యము చెడును. ఇట్టిబంటు ఎచ్చటనైనను పనికిరాఁడు. కావున పిఱికితనము నొందక బంటు ధైర్య మవలంబింపవలెను.

ఆ. పొంకములకు మనసుఁ బోనీక సర్వేశు
వంక నిల్పువాఁడు వంశపరుఁడు
వంక నిల్పకున్న వచ్చునా పదవులు? వి...895

విషయములపైకి మనస్సును బోనీయక లాగిపట్టి ఈశ్వరుని వైపునకు మరల్చి యుంచువాఁ డుత్తముఁ డనఁదగును. మనస్సు నిలుపలేనివానికి మోక్షపదవి చేకూరఁజాలదు. కావున ధైర్యము వహించి మనోనిగ్రహముఁ జేయవలయును.

ఆ. ప్రజ లెఱుంగ బ్రదుకఁ బట్టభద్రుఁడు గాఁడు
పైఁ గిరీటముండుఁ బ్రభుఁడు కాఁడు

నోగుఁ దెలిసి పలుకు యోగీశ్వరుఁడుగాఁడు,వి.

ధైర్యము గలవానికి సమస్తైశ్వర్యములు గల వనవచ్చును. ధైర్యవంతుఁడు పట్టాభిషిక్తుఁడు కాకపోయినను ప్రజలంద ఱకు విదితుఁడై యుండును. కిరీటధారియగు రాజుగాకపోయి నను ప్రజానాయకుఁడై రాజనిపించుకొనును. అతఁడు ఆగతా నాగతము లెఱిఁగిన యోగికాకపోయినను రాఁబోవు చెడుగు నూహింపగలుగును. అట్టివానిని బుద్ధిశాలి ముఖ్యముగా గుఱితిం పవలయును.

ఆ. బంటుతనము గాదు బలముతోఁ గట్టఁగా
వెంట నుండి మనసు వెతలఁ బఱచు
నింట గెల్చి రచ్చ నిల గెల్వవలెనయా, వి...

మనస్సును జయించి బంధించుట మాటలని యనుకొనకుము. అయ్యది మిక్కిలియును దుస్సాధ్య మగుకార్యము. ఏలయనఁగా మనస్సు వెంటనుండి న ట్లుండియే చిక్కులఁ బెట్టును. కావున ముందుగా నింట గెల్చి పిదప రచ్చఁగెల్చినట్లు మనస్సును నిగ్ర హింపవలయును.

ఆ. బోనులోనియెలుక పోఁజూచునట్టుల
జ్ఞానమొంద యెలుక చనును మీఁదఁ
గాన మేనుమఱచిఘనతత్త్వమందరా, వి...898

బోనులోఁజిక్కిన యెలుక పాఱిపోఁజూచినట్టులే జ్ఞానమును బొంద మనస్సు పరిపరివిధములఁ బరుగెత్తుచుండును. జ్ఞానము నకు స్వాతంత్రము నొసంగి నీదేహము నీవుమఱుచువేని పరబ్రహ్మ ము సాక్షాత్కార మగును.

ఆ. మంటిమింటిసంధి మన్నవా రెందఱో
యెన్నఁగాను దరమె యేరి కైన?
నున్నవారు చావ నున్నవారే సుమీ, వి...

భూమ్యాకాశములకు మధ్యభాగమందుఁ గలజీవరాసులను లెక్కించుట యెంతవానికి సాధ్యము గాదు. ఈజీవరాసులన్నియు నేనాఁటికైనఁ జావనున్నవియే గావున బ్రతుకుపై నాసవదలి ధర్మాభిముఖుఁడవు కమ్ము.

ఆ. మట్టు వెట్టి కోర్కె మది నిల్పి చూచిన
గుట్టు మిగుల దానిగుణము దొరకు
నట్టు నిట్టు చెదరనమరదు తత్త్వంబు, వి...

మనస్సును కట్టివైచి కోరుకల నడంచి మనస్సు నిలిపి పరికించిన బ్రహ్మమనఁగా నేమొ దానిస్వరూప మెట్టిదో చక్కఁగా బోధపడును. అట్లు బోధపడునంతవఱకును మనస్సును నిలుపఁజాలవేని తత్త్వము చేకూరఁజాలదు.

ఆ. మత్సరంబు మదము మమకార మనియెడి
వ్యసనములను దగిలి మసలఁ బోక
పరుల కుపకరించి పరముఁడ వగు పొమ్ము, వి...

అజ్ఞానివై పరమునకు శత్రుభూతములగు మదమాత్సర్యాది వ్యసనములబారిఁ దగుల్కొని బాధనొందక సర్వసమత్వమును ఐక్యమును అవలంబించి పరోపకార బుద్ధితో సంచరించుచున్నచో మానవుఁడు పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడై లోకాభివంద్యుఁ డగును.

ఆ. మత్తచిత్తులు కలమర్మంబుఁ దెలియక
చిత్తచలన మంది చెడిరి భువిని
జిత్త మచట లేక చిక్కునా పరమాత్మ? వి...

మదించినచిత్తము గలవారు మర్మము తెలియఁజాలక చిత్త సంచలనము నొంది చెడిపోయెదరు. అట్టివారికి ఫలసిద్ధిలేదు. ఏలయనఁగా; చిత్త మొకచో లేనిది పరమాత్మ చిక్కఁడు కదా!

ఆ. మదిని గానవచ్చు మఱి బ్రహ్మమూర్తిని
మదిని గన్న యతఁడె మహితుఁ డగును
వెదకి తనువులోన వేడ్కతో నరసిన
నతఁడె యోగివరుఁ డటండ్రు వేమ. 903

బ్రహ్మమును పర్కించుట కెక్కడికో పోవ నక్కఱలేదు. ఆ బ్రహ్మమును మనస్సులోనే ధ్యానించి కనవచ్చును. అట్లు కను గొనెనేని యాతఁ డుత్తముఁ డగును. కావున ధీరుఁడవై వెదకి నీశరీరములోఁగల యీశ్వరు నెఱుఁగుము.

ఆ. మననవృత్తిఁ బూని మౌనసమాధిలోఁ
దనదుజ్ఞప్తి మఱచి తాల్మితోడఁ
బెంపుఁ జెందువాఁడె ప్రియభక్తుఁడగునయ్యా,వి.

మననమును వహించి సమాధినిష్ఠుఁడవై ప్రాపంచికజ్ఞానము లేక యుండునట్టులు తన్మయత్వమును వహించి ధైర్యమునొంది తన్నుఁదాను మఱచి మనస్సు నిలుపువాఁడే నిజమగు భక్తుఁడు. అట్టివానికే మోక్షము లభ్యమగును.

ఆ. మనసునంటి నిలిచి మనసున సుఖియింపఁ
గడకు మోక్షపదవిఁ గనక పోఁడు
చెట్టుఁ బెట్ట ఫలము చేకూరకుండునా, వి...905

ఈశ్వరుని మనసులోనే పాదుకొల్పి నిర్వికారమగు నానందము నొందుచు సుఖించుచుండె నేని ముక్తి నొందకపోఁడు. ఎట్టు లనఁగా: చెట్టు మొలవవేసిన నెప్పటికైనను ఫలింపక యుండదు గదా! అట్టులే.

ఆ. మనసులోన నున్న మర్మ మంత నెఱింగి
స్థిరముఁ జేసి యాత్మ తేటపఱచి
ఘటము నిల్పవలయు ఘనతలింకేటికి? వి...906

మర్మముల నన్నిటిఁ దెలిసికొని మనస్సును స్థిరముగా నిలిపికొని యాత్మను పరిశుద్ధతతో కనునట్టివానికి ఇతరవిధములగు గుణగౌరవములతో నిసుమంతయును ప్రయోజనము లేదు.

ఆ. మర్మమంతఁ గనక మన సైక్య మందక
పరమగూఢ మింత బయలుపడదు
పడినమాత్ర మెన్న బయలుపడినయంతె, వి...

సారమును పూర్తిగా తెలిసికొనకుండునంతవఱకును మనస్సైక్యమునొందనంతవఱకును ముక్తిరహస్యము బయలుపడదు. ఒకవేళ నేమాత్రము బయలపడినను బ్రహ్మపదార్థము మఱుఁగుగనే యుండును.

ఆ. మాయ పోవువిధము మనుజుండు తలఁచిన
మంచిమార్గ మబ్బు మానవులకు

మాయ దాఁటలేని మనుజుండు వ్యర్థుండు, వి.

మాయ యెట్లు నివర్తించునది యనువిషయము నెఱింగెనా? మనుజుఁడు ఇఁక నటుపైని సన్మార్గము నొందఁ గలఁడు. అట్లైననే ముక్తుఁ డగును. మాయను నిగ్రహింపలేనివాఁడు వ్యర్థుఁడే యగును.

తే. మాయ మమకారములఁ ద్రుంచి మరగినంత
కర్మకడగండ్లఁ జెప్పను గాలుఁ దెలుఁగు
దీనిఁ గని మెలఁగెడివాఁడె ధీరుఁ డరయ
మాయఁ గనకున్న గతు లెల్ల మాయు వేమ.

మాయామమకారములను నశింపఁజేసినపిమ్మట కర్మములు తమంతట తామే నశించును. అటుపైని జీవన్ముక్తుఁ డగును. ఈ విషయము నెఱుఁగ మాయకులోఁబడినచో నట్టివానికి సుగతులు కలుగ నేరవు.

క. మాయలసంసారముకై
మాయలనే తిరుగుచుండు మనుజుఁడు లోనై
మాయలఁ దెలిసినయంతట
మాయలనే ముక్తి గలుగు మహిలో వేమా.

మనుజుఁడు అజ్ఞానియై ఈమాయారూపము లగు సంసారా దులఁబడి కొట్టుకొనును; ఇది మాయయని యెఱిఁగెనేని యట్టివాని మాయయందే ముక్తి కలుగును.

ఆ. మాయభయము లేని మనుజుఁడే మనుజుఁడు
మాయలో మునుంగ మనుజుఁ డగునె?

కాయఁ ముడుగునపుడె మాయయునుడుగును, వి.

మనుజుఁ డనఁగా మాయవలనిభయము లేనివాఁడేయగును గాని కలవాఁడగునా? కాఁడు. శరీరముతోఁటి మాయయును తొలఁగును. కావున ధైర్యము వహింపుము.

ఆ. మింట నంటియున్న మినుకుఁ జూడఁగఁ బూని
యంతలేక కొంద అవిధిపడిరి
కంటి నంటుజ్యోతిఁ గానంగలేరయా, వి...

ఆకాశప్రదేశమునఁ గలజ్యోతిని వీక్షింపఁ బ్రయత్నించి కాంచలేక యనేకులు పెక్కుకష్టముల పాలయిరి. ఇట్టివా రజ్ఞులై కంటికి కనఁబడు వెల్గును సయితము కనఁజాలరు.

క. ముక్కోణశిఖరమున గుడి
దక్కఁగఁ బరిపూర్తిఁ జెంది ధైర్యము విడకే
సొక్కియు సోలకయుండిన
నిక్కపుఁగైవల్య మదియె నిజముగ వేమా!

నాసాగ్రమున దృష్టిని నిలిపి ధైర్యమును వహించి పరిపూర్ణమగు ధైర్యముతో పరమాత్మతత్త్వమును తిలకించుచు మాయకు వశుఁడుగాక యుండుటయే కైవల్యము నాఁబడును.

ఆ. ముదిత వలపుఁ జూడ మోహింత్రు వారల
చెంతఁ జేరఁగానె చెడును మనసు
వింత భ్రమగుణంబు కాంతఁ జూచినఁ జాలు, వి.

స్త్రీలు ప్రకటించువలపునకు లొంగిపోయి పెక్కండ్రు పురుషులు మోహమునొంది యాజవరాండ్రు చెంతచేరఁగనే

చంచలు రగుచున్నారు. ఈచంచలగుణము స్త్రీసందర్శనముననే గలుగుచున్నది. కాన స్త్రీసహవాస మపాయకరము.

ఆ. మరగి తిరిగి నరుఁడు మరులుకొన్నను గాక
యందువలన నేమి యాశ గలుగు?
నంతరాత్మనిలుపు నతఁడె పో జ్ఞానగు, వి...915

మనుజుఁడు విషయాసక్తుఁడై మరులుకొని చెలుల వెంటఁ దవిలి తిరుగుచుండునేని వానికిఁ బరలోకము లభించుననుటకల్ల. తనమనస్సును నిలుపలేనివాఁడు తనలోని యీశ్వరుని దర్శింపఁ గలఁడా! కావున అంతరాత్మ నిలుపువాఁడే ముక్తుఁ డగును.

ఆ. మూఁడుగుణములందు ముఖ్యగుణంబును
దెలియలేనివాఁడు వెలయు నెట్లు?
భ్రమలఁ బడినవాఁడు బలువెఱ్ఱియగు ధర, వి.

సత్త్వరజస్తమోగుణములను మూఁడిటియందును ముఖ్యమగు సత్త్వగుణము నెఱుఁగనివాఁ డెట్లు ముక్తుఁడు కాఁగలఁడు? అట్లు ఎఱుఁగకయుండిన వెఱ్ఱి యగును. కావున సత్త్వగుణమును దెలిసికొనుము.

ఆ. మూఁడుగుణము లంటి మూలంబు గనవలె
వీలుగాను త్రిపుటి వెలయ నొక్కి-
త్రాడుద్రొక్కఁబామునుదలఁచినచందమౌ, వి...

సత్త్వరజస్తమోగుణములకు మూలమును గనిపెట్టి దృక్కు-దృశ్యము ద్రష్ట యను త్రిపుటిని రహితపఱుచుకొని బ్రహ్మతే

జము నారాధింపవలయును. అట్లు ఆరాధించినచో త్రాడుఁ ద్రొక్కినపామువలె నా బ్రహ్మతేజము బయలుపడి తీఱును.

క. మూఢాత్ము లైనమనుజులు
గూఢంబును దెలియ లేక గుఱి గనలేరా?
గాఢాంధకారదూరుని
రూఢిగఁ జేరంగఁ గలుగు రూఢము వేమా! 918

మూర్ఖులగువారు రహస్యముగా నున్నపరేశునిరూపమును గుర్తింపలేరు. నిర్వికల్పరూపుఁడును విమలతేజస్కుఁడు నగు నాతని గురుతించుటయే ముక్తి యనఁబడును.

ఆ. మూఁడులోకములను మొనసి యొక్కటిఁ జేసి
యాఱుతావరముల నంటఁ గూర్చి
స్థిరముగానె యుండుశివమూర్తిగురుఁడయా, వి.

మూఁడులోకములను ఏకాకారతఁ జేసి మంత్రాధ్వము. పదాధ్వము. వర్ణాధ్వము. తత్త్వాధ్వము. భువనాధ్వము. కళాధ్వమన షడధ్వముల వివరము గ్రహించి చిత్తము చలింపనీయని వాఁడే శివయోగి. ఆతఁడే లోకగురుఁడు.

ఆ. మూఁడువేళలందు ముదముతో శివు నాత్మఁ
బూజసేయువాఁడు పుణ్యమూర్తి.
పూజలేక మోక్షభోగంబు దొరకునా? వి...

త్రికాలములయందును నత్యధికమగు సంతసముతో సీశ్వరునిరూపును. హృదయమందు పూజసేయువాఁడే పుణ్యా

మూర్తి యగును. ఎట్టివారికైనను బూజ లేక మోక్షభోగము దొరకదు.

ఆ. మొదట నతఁడు జ్ఞానముద్రాంకితుఁడు గాక
యావిధమును దెలియ నజ్ఞుఁ డగును
నడుమ జ్ఞాన మొదవ నగుబాటు గాదయా?, వి.

మొట్టమొదటనే మనుజుఁడు జ్ఞానియై యుండవలయును. అంతియగాని యజ్ఞానియై చిరకాలముగడిపి నడుమజ్ఞాన మార్జింపవలయునని యత్నించినచో విషయాదులలో లగ్నమైనమనస్సు కుదుటఁ బడఁజాలదు. కాన నవ్వుబాటు కావలసివచ్చును.

తే. మానిని నిజకేళిలోపల మనసుఁ ద్రొక్కి
పూనినంతటఁ బరిపూర్తిపొందుఁ గలుగు
వానిభక్తికి సాటిది వసుధఁ గలదె?
డాంబికము లైన నడుమ నడంగు వేమ. 922

మునియగువాఁడు పరబ్రహ్మసందర్శనమను సంతోషములో మునిఁగియున్నచో మోక్షము కరగతమగును. అట్టివాఁడే నిజమగు భక్తుఁడని చెప్పఁదగినవాఁడు. కొందఱు డాంబికముగ భక్తిప్రకటింతురుగాని యాయార్భాటములన్నియు నడుమ నశించునవే.

ఆ. యాత్ర వోయినాతఁ డెన్నాళ్లు దిరిగియుఁ
బాదమైన ముక్తిపదవిఁ గనఁడు
మనసు నిల్పునతఁడు మహనీయమూర్తిరా, వి.

తీర్థయాత్రలకని దేశదేశముల నెన్నిరోజులు తిరిగినను కాలు

త్రిప్పటయే గాని కాలువాసియైనను ముక్తిని గనఁజాలఁడు. మనస్సు నిల్పువాఁడే మహనీయుఁడగును.

తే. యుక్తమైనది బయ లని యూహఁ జేసి
రక్తితన్మయ మనియెడి ముక్తి నెఱిఁగి
భుక్తిశక్తులు మఱచుట పూర్ణపదవి
సక్తి పరమాత్మయం దుంచ జగతి వేమ. 924

విశాలమగు మహాకాశమునందు దృష్టినిలిపి సంతోషముతోఁ దన్మయమునొందుటయే ముక్తిసాధనము. ముక్తిసాధనములం దే మఱక మానసికశక్తులు జిహ్వాచాపల్యము మఱచి పరమాత్మను సందర్శింపఁగలుగుటయే కైవల్యప్రాప్తికి సాధనము. భక్తుఁ డిటుల వర్తించుట యుక్తము.

ఆ. రక్తిలేనిపనులు రమ్యమై యుండునా
రక్తి గలిగెనేని రాజు మెచ్చు
రాజురక్తినందు రమణులు మెత్తురు, వి... 925

ఏపని చేసినను అనురాగముతో చేయుచుండవలయును. అనురాగము లేనిపను లేవియైనను రమ్యముగ నుండనేరవు. అనురాగముగలిగి చేసినపనులకు రాజును రమణులును మెచ్చు కొనుచుందురు.

ఆ. రాముఁ డొకఁడు పుట్టి రవికులం బీడేర్చెఁ
గురుపతియును బుట్టి కులముఁ జెఱచె
నిల నధర్మధర్మములరీతు లిట్టివి, వి... 926

ధర్మాధర్మముల నిజస్థితులు మిక్కిలియును సూక్ష్మము లయినవి. ఎట్లందురా? రాముఁడును దుర్యోధనుఁడును గొప్ప కులమునఁ బుట్టినవారలే యైనను ధర్మాసక్తిచే రాముఁడు కుల ముద్ధరించెను. అధర్మానురక్తిచేతఁ గురుపతి యగుదుర్యోధ నుఁడు చెఱిచెను.

ఆ. తాయి తాయిఁ గూర్చి రాయఁగా రాయఁగా
నున్నసైనయట్టు లన్నిపనులు
పాటుచేసినంతఁ బరిపాటి యగునయా, వి... 927

నిర్జీవములగు పదార్థములుసయితము ఒకటిగాఁ జేరిన ఘనకార్యము లనేకములు కలుగును. తాయిని తాతితోఁ జతచేసి రాయుదుమేని కొంతసేపటి కాతాళ్లు నునుపెక్కును. కావున పరిశ్రమచేసినయెడలను ఐకమత్యము గలిగియుండుటచేతను ఎట్టికార్యములును సఫలము లగును.

ఆ. రూపు నడకఁ జూడఁ దాపంబు పుట్టిన
భ్రాంతు లంకురించు నంతలోనె
బుద్ధి మఱలకున్న రద్దికి నెక్కురా, వి... 928

మోహజనకములగుపదార్థము లన్నిటిలో యువతులధికలు. వారిరూపమును నడకను చూచిన మనస్సులో ఆవేగమంకురించి భ్రాంతిగలిగి బుద్ధి యవ్విషయములపై లగ్నమగును. పిమ్మట నెట్లయినను ధైర్యముఁబూని దానిని మఱల్చుకొనిన మంచిది. అట్లుగానిచో నప్రతిష్ఠకలుగును.

తే. లగ్నచిత్తము లోనైన లఘువుఁ దెలిసి
విలయమగు నిచ్చలోపలివిధము నూని
యున్నవాఁ డగు ముక్తుఁ డీయుర్విలోనఁ
బాటుపడ లేమి నెట్లబ్బు ఫలము వేమ? 929

మనస్సును యోగమునందు గూర్చి, చాంచల్యము నడంచి లోపలవిధముల నెఱింగి తన్మయుఁడైయుండెడివాఁ డొక్క రుఁడే యీప్రపంచమునందు ముక్తుఁడు నాఁబడును. కావున పాటుపడి ముక్తుఁడవు అగుటకై యత్నింపుము. పాటుపడనిది ఫలమురాదు గదా!

ఆ. లింగ మంగమునను లీలఁ దెలియువెన్క
మనసు లింగమందు మఱలుకొనును
మనసు నిల్ప నందె మఱిలింగ ముందురా, వి...

లింగాంగములస్థితిగతులును సంబంధాదులును తెలిసినపిదప మనస్సు లింగమునందు మఱలుకొనును. మనస్సునునిల్పినచో నచ్చటనే పరమేశ్వరునిరూపుగూడ ప్రత్యక్షగోచరము కాఁ గలదు.

ఆ. వార్తలోని వార్త వైభవ మరయక
మిట్టిపడుదు రిలను మిడుతరీతి
గట్టిచేసి నిలుపు ఘనుఁడెపో శివయోగి, వి...

ఉపదేశములోనియాథార్థ్యము నెఱుఁగలేక జనులు మూర్ఖులై తమ్ముతామే నుతించికొనుచు మిట్టిపడుచుందురు. అట్లగుట

ఫలసిద్ధికి భంగకరము. అట్లుగాక మనస్సు గట్టిగా నిలిపి శివుని రూపును తెలిసికొనువాఁడే ముక్తుఁ డగును.

ఆ. వితరణంపుఁజూడ్కి విశ్వరూపముఁ జూచి
మతిని గడకుఁ ద్రొక్కిమౌన మూని
సతత మెన్నువాఁడు సరసుఁ డీయిలలోన.వి.932

ధారాళ మగుదృష్టితో ప్రపంచమును పరీక్షించి సారాసారముల గమనించి మనస్సును లోఁగద్రొక్కి మౌనమును వహించి ఎల్లప్పుడును పరమేశ్వరుని నిజరూపును ధ్యానించువాఁడు సరసుఁడని యనఁదగును.

క. విదితం బగు ఘట మవిసిన
నుదితం బగునాకసంబు నుప్పర మొకటౌ
నదెవిధము విదేహం బను
సదమలకైవల్యసరణిసంపద వేమా!. 933

ఘటము (కుండ) లో నాకాశము ప్రతిబింబించియుండి అయ్యది పగిలినపిదప నాకసములోఁ కలసిపోవునట్లుల నే బ్రహ్మము దేహముచే నావృతమై యుండి ఆదేహము నశించినవెనుక తన పూర్వవిదేహమను కైవల్యమును చెందును. అయ్యదియే ముక్తి.

క. వినుమా నిటలముఁ జేరఁగ
ఘనుమగు నొకశక్తి కలదు కడుఁ జిత్రముగాఁ
గనుఁగొన దానికి నవ్వలఁ
గనకం బనుజ్యోతి గలదు కనుమా వేమా! 934

మాయాదూరుఁడై సమాధియందు వికల్పము లేక యున్న చో నట్టివానికి ఆపోజ్యోతియను పేరుగల హిరణ్మయమండలము నొసలియందుఁ గానవచ్చును; ఆహిరణ్మయ మండలమును స్థిర దృష్టితో సందర్శించుచో సూర్యుని చంద్రుని కరఁగించిన బం గారమునుమించిన యొక గొప్పజ్యోతి గానవచ్చును. దానిని జ్ఞాననేత్రముచేఁదప్ప వీక్షింప వీలుకలుగఁజాలదు.

ఆ. వీరశైవధర్మవిధము లెఱింగియు
బ్రహ్మవిద్యమీఁదఁ బరగె నేనిఁ
జెలఁగి పులికి బంటు సింగపుఁబిల్లయౌ, వి. 935

వీరశైవధర్మవిధముల నెఱిఁగినపిమ్మట బ్రహ్మవిద్యపై నాసక్తి గలిగెనేని సులువుగా సిద్ధి నొంద వీలుచిక్కును. వీరశైవము పులివంటిది. బ్రహ్మవిద్య సింగపుఁ బిల్లవంటిది. వీరశైవమతా భిమాని బ్రహ్మవిద్య నభ్యసింపనెంచుట పులికి సింగపుఁగోదమను బంటుగాఁ జేయుటయే.

ఆ. వేఁడుచున్న యట్లు వినయంబుఁ జూపుచు
గోఁత దింపు సుమ్ము కొండెగాఁడు
చేర్పరాదు వానిఁ జెఱుచును దుది నెట్లొ, వి.

కొండెగాని ఎప్పటికిని దగ్గఱఁ జేర్పకుము. అతఁడు మిక్కిలి వినయమును జూపుచు దగ్గఱఁ జేర్చినతరువాత మోసముచేసి ఎట్టులో గోయిలో దింపఁజూచును. తుదకు వాఁడు చెఱిచి తీఱును.

తే. వేయుఁగ్రతువులు పనిలేదు వేడ్క మీఱఁ
జేయు క్రియలెల్ల గురుభక్తి చిత్తమందుఁ
బాయకుండుట ముక్తికి బాట యగును
న్యాయమగుమార్గ మిద్దియా నవని వేమ! 937

వేలకొలఁది యజ్ఞాదిక్రతువుల నొనర్చుచుండినను అవి గురుభక్తితోఁ దుల్యములు కాఁజాలవు. గురుభక్తి చిత్తములో బాయక యుండుటయే ముక్తిదొరకుటకు మార్గము. కావున ముక్తి కిదియే న్యాయవిధము.

ఆ. వేముచెక్కఁ దిన్న విషరోగములు పాయు
దేహకాంతి కలుగు దృఢము కలుగుఁ
దినఁగఁదినఁగ నదియె తీయగా నుండును, వి...

ఎంత యనిష్టమగుపదార్థమైనను సర్వదా సేవించుచున్న హితము కలుగును. అట్లే దుస్సాధ్యమగు బ్రహ్మోపాసనము సుసాధ్య మగును. ఉదాహరణమునకై—చూడుఁడు. వేము మిక్కిలి చేఁదుపదార్థము. అయినను సంతతము భక్షించిన విషములు పోవును. దేహమునకు కాంతికలుగును. తినఁగాతినఁగా తీయఁగాఁ గూడ నుండును.

ఆ. వ్యాధివచ్చినపుడు వైద్యునిచే మందు
దీసి తినక కాని తీఱ దెందు
మందువంటి మనసు మనుజుండు కనవలె, వి...

రోగమువచ్చినప్పుడు అవ్యాధి యుపశమించుటకై వైద్యుని వలన మందు పుచ్చుకొనక తప్పదు. అట్టులే సంసారమను

రోగము కలిగినప్పుడును మనస్సు కుదుటపడుటకై మనుజుండు ప్రయత్నింపవలయును.

ఆ. శ్వాస లాగి విడిచి సాధింప నేర్చిన
మోసపోక ముక్తి మూటఁ గట్టు
దోసకారిగుణము గాసిఁజెందకపోదు, వి...940

రేచకపూరకకుంభకాదులచే శ్వాసమును పట్టనేరిచి ధ్యాన ధారణాదులచే నిరంతరమును బ్రహ్మము నుపాసించుచు మాయ జాకు లొంగిపోక గ్రత్తగా నుండవలయును. దోసకారిగుణము వలన గాసికలుగును.

ఆ. షోడశాక్షరముల శోధించి మది నెంచి
గూఢభావ మూని కుదియఁ బట్టి
వేడు కలర ముక్తి విన్నందిచూడరా, వి...941

షోడాశాక్షరములను చక్కఁగాఁ బరికించి, మనస్సులో ధ్యానించి, తత్త్వమును వదలక ఇంద్రియములను నియమించి, లోఁగొని ముక్తినొందుటకు యత్నింపవలయును.

ఆ. సకలజీవములను సమముగా నుండెడి
యతని క్రమముఁ దెలియునతఁడె యోగి
యతఁడ నీవెయనుట నన్యుండు గాఁడయా, వి.

సమస్తజీవములను సమానభావముతో చూచుచుండెడివాని రీతిని పరికించిన నాతఁడే యుత్తముఁ డగుయోగి యనఁ దగును. ఆయోగిరూపమే బ్రహ్మస్వరూపమనియు ఆపరబ్రహ్మ స్వరూపమవు నీవేయనియు నీలోనె యుంగుము.

ఆ. సకలవిద్యలఁ గని సంతోషపడవచ్చుఁ
జేయి సాఁచి కాసు నీయలేఁడు
చెలఁగి యొరుల కైనఁ జెప్పవచ్చును గాని
తాను జేయలేఁడు ధరను వేమ! 943

ఇతరులయొద్దఁ గలవిద్యలనన్నిఁటిని కని సంతోషమునొందును గాని సంతోషపడి ప్రతిఫలముగా నొక్క కాసైనను చేయి సాఁచి లోభి ఈయఁజాలఁడు. ఇతరుల కెట్లయినను చెప్పవచ్చును గాని తామాచరించుట యసాధ్యము.

ఆ. సకలవిద్యలందు సంపన్నులై యున్న
నట్టివారు పరిచయమునఁ జౌక
పెరటిచెట్టుమందు పరికింప మెచ్చరు, వి... 944

పదిమారులు పరిచయముగా బోవుటవలన నెన్నివిద్యలు చదివినవారికైనను జులుకదనము తప్పక ఘటిల్లును. ఎట్లందురా! పెరటిలో నున్నందుచే నోషధియందు లఘుబుద్ధి కలుగుచుండు నట్టులనే.

ఆ. సక్తిగలుగుపనులు చక్కఁగా నెఱవేఱు
భక్తిగలుగుపూజ ఫలము నిచ్చు
యుక్తికలుగుమాట యొప్పునురా భువి,వి. 945

కార్యసిద్ధికి నుచితములగు సాధనములు భగవంతుఁ డొసఁగి యున్నాఁడు. కార్యసాధనమున కాసక్తి నుపయోగింపవలయును. పూజకు భక్తి మిగుల నావశ్యకము. మాట నేర్పరితనము

నకు యుక్తిముఖ్యము. ఆయానసమయములలో నీవిధముగవర్తిం
చినఁ బనులు నెఱవేఱితీరును.

ఆ. సంతలోనిసరకు సరసమౌఁ గొనవచ్చు
వింతలంది పొంద వివర మేది?
చింత దీర్చి చూడఁ జిన్మయజ్యోతిరా, వి...946

సంతలో నున్నసరకు సరసముగ కొనివచ్చినట్టులనే గురునను
గ్రహమున చిత్రచిత్రముగా నగుపడు తత్త్వరూపమును చింత
దక్కి చూచి కైవల్యము నొందుము.

క. సంతతసమాధిఁ బ్రజ్ఞను
వింతలు తలపోయకుండ వివరించినచో
నంతరమునఁ బరమాత్ముఁడు
మంతవ్యుఁడు వెలుఁగుచుండు మదిలో వేమా!

సంతతమును సమాధిస్థితుఁడై మనస్సునొకవస్తువునందు లగ్న
ముఁజేసి యావస్తువును రూపసహితముగ నైన రూపరహితముగ
నైనను ధ్యానించుట సమాధిగాన నట్టి సమాధిలోనుండి దృక్ప
థమునందు గానవచ్చు మాయావృతములగు వింతలు లెక్క పెట్ట
కున్నచోహృదయమునబరమాత్ముఁడు జ్యోతిస్స్వరూపముతోఁ
బ్రకాశించి కామితములిచ్చును.

తే. సచ్చిదానందమగు జ్ఞప్తి సరవిఁ జేరి
మెచ్చి చిన్మాత్రమౌ శక్తి మేను మఱచి
నిశ్చలత నున్నవాఁడె పో నిత్యయోగి
నిశ్చలాత్ముని శివుఁ డనవచ్చు వేమ! 948

సచ్చిదానందరూపమును మఱచిపోక జ్ఞప్తియం దుంచికొని చిచ్ఛక్తివలన (జ్ఞానశక్తి) శరీరమును మఱచి గాఢమగు సమాధిని పూర్ణవిజ్ఞానరూపునిసన్నిధిని మునిఁగియుండెడివాఁ డెవ్వఁడో యట్టివానిని నిశ్చలాత్ముఁ డని శివస్వరూపుఁ డని యన వచ్చును.

ఆ. పరవిత్తోడఁ గూడు స్వాధిష్ఠచక్రంబు
ప్రాణపవనములను బందుచేసి
వెడలకుండువాఁడె వేదాంతవేత్తయా, వి...

ప్రయత్నముతో స్వాధిష్ఠానచక్రమునందు పంచప్రాణములను నిలిపి యెల్లప్పుడును వదలక తన్మయుఁడైయుండెడివాఁడే యుపనిషన్మతప్రతిపాద్యుఁ డగునీశుని పొందఁగలుగును. (స్వాధిష్ఠానచక్రము లింగస్థానమున బ భ మ య ర ల వర్ణములతో షడ్దళసమన్వితంబై రక్తవర్ణంబుతో జలభూతమున కాశ్రయమై జిహ్వేంద్రియమునకుఁ గారణమైయుండును.)

ఆ. సవతితల్లిఁ జూడ సాకుల నెఱపును
స్వంతతల్లివలెను సైఁప దెపుడు
వింత లడఁచి లోని విజ్ఞాన మందరా, వి... 950

నిజమగు విజ్ఞానమునకును మాయకును విస్తారమగు భేదము కలదు. చవతితల్లి యెప్పుడును తప్పులుఁపట్టునుగాని స్వంతతల్లివలె క్షమింపదు. అటులే మాయ నిన్ను వంచించును. విజ్ఞానము కాపాడును. కాన వింతనడవడిగల మాయనడఁచి జ్ఞానము సాధించుటకర్తవ్యము.

తే. సాధుసాంగత్య మమరిన శాంత మమరు
శాంత మమరినఁ జిత్తంబు శక్యపడును
శక్యపడిన మనంబె యొసంగుఁ బరము
పరము గాంచిన శివుఁ డనఁ బరఁగు వేమ. 951

మానవుఁడు సాధుస్నేహమున శాంతమును దాన చిత్తశుద్ధియును అద్దాన పరునిసాన్నిధ్యమును అందుమూలమున కైవల్యమును పొంది పరిశివత్వము నొందును.

ఆ. సాముఁ జేసి జెట్టి సాహసియై యుండు
సాముఁ జేయకున్న సరణిఁ గనఁడు
సాముఁ జేయువాఁడు చావక యుండునా? వి...

విజ్ఞానశాలిసైతము మొక్కటి అజ్ఞానావృతుఁ డగుచున్నాఁడు గాన విజ్ఞానముతోఁ బనియేమని తలంపఁజనదు. విజ్ఞానము మోక్షసాధకమే! సాము చేసినవాఁడైనను రణరంగమున మరణించుచున్నాఁడు. అట్టిచో సామువలన నుపయోగమేమన దురమునఁ దెగువఁజూపుటే?

ఆ. సాహసమున నైన సత్యముచే నైన
మోహబుద్ధి విడిచి ముక్తి నెఱిఁగి
చేర్చి మదిని గురుని జెలరేఁగి యుండరా? వి.

సాహసముచేతఁ గాని సత్యముచేతఁ గాని. మోహబుద్ధిని వదలి ముక్తిరూపమును గుఱితించి మనస్సులో గురునియుపదేశమును మఱువక బ్రహ్మము నొందుము.

ఆ. సుఖము లెల్లఁ దెలిసి చూడంగ దుఃఖముల్
పుణ్యములును బాపపూర్వకములె
కొఱత వేయ దొంగ కోరినచందమౌ, వి...954

సుఖములు సుఖములని మురియుచుందుముగాని సుఖము లన్నియు దుఃఖావృతములె. పుణ్యములని సంతసించుచున్నా రముగాని పుణ్యములన్నియుఁ బాపావృతములె. కానఁ బుణ్య ములు గావలెనని సుఖములు గావలయునని కోరుకొనుట దొంగ కొఱతఁ గోరుటవంటిదే.

ఆ. సేవఁ జేసి గురుని స్థిరభావ మందెడు
త్రోవ నంటి జ్ఞప్తిఁ దొలఁగనీక
భావమందె పరముఁ బరికించి చూడరా, వి...

గురుసేవఁజేసి స్థిరభావము నొందవలసిన త్రోవ నంటిజ్ఞాపక మును తొలఁగఁద్రోయక భావములోనే పరమును పరికించి చూ డుము. ఇదియే ముక్తిసాధనము.

తే. స్వాత్మతన్మయ మననంబు సంగ్రహించి
నిర్గుణబ్రహ్మపదవికి నెఱయ బుద్ధి
నొక్కి నిర్భయ మందుటే నుడువుటంద్రు
వేదవేదాంతసారార్థవిదులు వేమ! 956

ఉపదేశము అనఁగా స్వాత్మను తన్మయమునొందించి సర్వ దా మననము చేయుచు నిర్గుణబ్రహ్మమార్గమునకు బుద్ధిని మరల్చి నియమముగా భయములేక యుండుటయే బ్రహ్మ భావము నొందుట యని యుపనిషన్మతము నెఱిఁగిన పెద్ద లందురు.

ఆ. స్త్రీలమాయచేతఁ జిక్కుఁ దాఁ గొన్నాళ్లు
తగులుగోరు నట్లు తగిలిపోవుఁ
దనిసిపొనిసితుదను దైవంబుచేఁజెడు, వి...957

మనుజుఁడు మూర్ఖుఁడై స్త్రీలవలలోఁ జిక్కి కొన్నిదినములును తగులుపాటులను పొంది కొన్నిదినములును నవసి చివరకీ కర్మ కంతకును ఫలముగా దైవమువలనఁ జెడిపోవును. కాన మానవుఁడు చెడుటకుఁ గొంతవఱకు దైవమును గారణమగుచున్నాఁడు.

క. హయ మదిరి పరువు లిడుగతి
రయమునఁ బాఱెడిని మనసు ప్రతికూలముగా
నయమో భయమో చూపుచుఁ
బయనము సాగింపనీక పట్టర వేమా! 958

గుఱ్ఱమువంటిది మనస్సు. గుఱ్ఱము బెదరి పరువు లెత్తును. అప్పుడు నయముననో భయముననో అంకెకు దార్చుకొనునట్టు లనే ఆత్మశిక్షానమును గోరి నీవును మనస్సును నయముచేతనో భయముచేతనో జయింపుము.

ఆ. హరుఁడు గురువు గాదె? యఖిలంబు తాఁగాదె?
యనుభవింపరాదె? హరునిఁ గూర్చి
యతికినంతలోన నంధకారం బేల? వి... 959

సంసారమున కంటియు నంటనటులనున్న శంకరుఁడే మోక్షార్థులకు గురువు. కైవల్య మనుభవింపవలయునన్నచో హరుని గూర్చి జపతపములు గావింపవలయును. హృదయమును శివుని

యెడ నతికించినచో నజ్ఞానాంధకార మెన్నఁటి కావరింపఁ జాలదు.

ఆ. స్థూల మగును గ్రుడ్డు సూక్ష్మమౌఁ గన్పాప
పాపలోనిజ్యోతి పరమపదము
మాపు రేపు నాక మది నంటి చూడరా, వి...

కన్ను స్థూలవస్తువు. అంతకంటెఁ జిన్నది కంటిపాప. ఆపాపయందలి కనీనికయం దొక జ్యోతిగలదు. అదియే మోక్షసాధకము గాన నాజ్యోతిసహాయముతో నెల్లపుడునిశ్చల చిత్తముతోఁ జూతువేని బ్రహ్మమును దర్శింపఁ గలుగుదువు.

ఆ. హరిహరాదులందు నాశను దిగనాడి
శాంతబుద్ధి గూడి సగుణమందుఁ
జింత మాని పిదపఁ జిన్మయ మందరా, వి...961

బ్రహ్మవిష్ణ్వాదులందు గల ప్రత్యభిజ్ఞను విసర్జించి శమాది షట్కసంపత్తి గలవాఁడై సగుణోపాసనఁ జేయుచు చిద్రూపమును వీక్షింపవలయును.

ఆ. హాని చేతఁ గలుగు నధికదుఃఖంబులు
హానిచేతఁ దప్పు నరయ సుఖము
హానిచేతఁ గొంత యలమట గలుగురా, వి...

హాని యనునొక్కవస్తువు సమూలముగా నెఱిఁగినఁ జాలును. ఈహానియే దుఃఖములను సుఖములను నాశనముచేయుచున్నది. హానివలన మానవునకుఁ దొలుతఁగొంత శ్రమగలుగును.

అంతమాత్రము నిరుత్సాహము నొందకున్నఁ జివరకిదియే ముక్తి సాధనముగాఁ బరిణమించును.

ఆ. హేమకారవిద్య నెఱిఁగినవా రెల్ల
వెతలఁ బడనియట్లు విద్యచేత
దత్త్వ మెఱుఁగువెనుకఁ దనకుఁ జింతేలరా? వి.

స్వర్ణముచు చేయువిధము నెఱిఁగినవారలు కొంచెమైనను కష్టములనొందక యభీష్టము నొందఁగలిగినయట్టులనే తత్త్వము నెఱిఁగినపిమ్మట తాపత్రయాదికష్టములు కలుగవు.

ఆ. హేమనగము చేత నెప్పుడుఁ గలవాఁడు
వెండికొండమీఁద వెలయువాఁడు
ఎత్తవలసె బిచ్చ మేమనవచ్చురా? వి... 964

బంగరుకొండపైని సర్వదా నివసించువాఁడును రజతాద్రి చేతఁగలవాఁడు నగు నీశ్వరునంతటివాఁడును బిచ్చమెత్తవలసి వచ్చెను. కావున నాపదలు గల్గువేళ మన మధైర్యము నొందరాదు.

ఆ. హృదయమందు శివునిఁ జెదరక నిల్పిన
పదిలుఁ డగును భవుఁడు ప్రాపు గాను
గదిసి నొక్కి మదిని గ్రక్కునఁ జూడరా, వి...

హృదయమునందుశివస్వరూపమును నిల్పెదరేని ఈశ్వరుఁడు భద్రుఁడై యుండి ప్రాపు నొసంగును.ఆయనను సమీపించి మనంబును నియమించి యెఱుఁగుము.

ఆ. క్షమగలట్టియతఁడు సాధువై శోభించు
నోర్పుఁబోలునట్టి దుర్విఁ గలదె?
వన్నెవచ్చు మేలు లెన్నియైనను గూడు, వి...

క్షమగలవాఁ డెచ్చట నున్నను సజ్జనుఁడై శోభిల్లును. కావున నోర్పు నార్జింపుము. ఓర్పుతో సమానమగు మంచి వస్తు వీ ప్రపంచములో నేదియును లేదు. మనుజునకు వన్నె నిచ్చును. శుభముల ననేకముల నొసంగును. కావున నోర్పు మంచిది.

ఆ. క్షుత్తు డప్పి నిద్ర క్షుభితములై యుండు
రిత్తలోకమాయ రీతి గాదె
సత్తు పూర్ణసుప్తి సాధింపవలెనయా, వి... 967

ఆఁకలి దప్పి నిద్ర యెల్లప్పుడును చుట్టుకొనియేయుండును. ఇవన్నియును కేవలము మాయానుభావవిలసితములు. సత్తును పూర్ణసుప్తితోసాధించిచూచి ముక్తుఁడై కైవల్యము నొందుటకు ధీరుఁడవై యత్నింపుము.

మోహాపద్ధతి.

అవతారిక. అరిషడ్వర్గములో నొకటియగు మోహము మానవ జీవితమును గలుషితము జేయుటలో నిరుపమాన ప్రజ్ఞకలది. తపస్సిద్ధులగు మహాత్ము లనేకులు మోహదాసులై పతితులైరి. మోహమువదలిననేగాని ఇంద్రియముల విజృంభణము తగ్గదనియు ఇంద్రియములను జయించిననేగాని చిత్తశుద్ధి యలవడదనియుఁ జిత్తశుద్ధి యలవడిననేగాని యోగముల నభ్యసింప వీలులేదనియుఁ దెలుప నిశ్చయించి తొలుత విసర్జనీయమగు నీమోహమును గూర్చియు దానివలనఁగలుగు చెడుగులఁగూర్చియుఁ దద్వర్జనమునందుఁ గల యావశ్యకమును గూర్చియు వేమనయోగి మోహాపద్ధతిలో నీక్రిందివిధముగాఁ జెప్పఁబోవుచున్నాఁడు.—

ఆ. అంగ మెల్ల వదలి యటు దంతములు నూడి
తనువు ముదిమిచేతఁ దఱచు వడఁక
ముప్పుత్రిప్పులఁబడి మోహంబు విడువఁడు, వి.

మనుజుఁడు అవయవముల బింకముతొలఁగినను దంతములు కదులుచున్నను మేను వడఁకుచున్నను ముదిమిచే నానావస్థలు పడుచున్నను స్త్రీలపై గల మోహభారమును వదలఁజాలకున్నాఁడు.

ఆ. అగ్నిచక్ర మనఁగ నాకర్ణలింగంబు
అగ్నిగుండమందు నంటఁ గూర్చి

భవునిధ్యాన మిఁకను బాటింప ముక్తిరా,వి. 919

అగ్నిచక్రమునే ఆకర్ణలింగమని చెప్పుదురు. ఇది నేత్రేంద్రియమునకుఁ గారణమును నాభియందుండునదియు నగు మణిపూరకచక్రము. ఇది అగ్నిభూతమునకు నివాసము గాన అగ్నిచక్రమనఁబడును. ఈయగ్నిచక్రమందు హృదయము నెలకొల్పి చలింపని భక్తితో శంకరుని ధ్యానింతుమేని తప్పక ముక్తి గలుగును.

ఆ. అగ్నిఁ గుండమందు నమరంగ ఘటియించి
యవని నీరు బియ్యమందునుంచి
అది పచనము గాఁగ హరుని కర్పించుము, వి...

మనస్సును ఈశునివైపునకుమరల్చి సర్వదా తదేకచిత్తుఁడవై మెలఁగుచు బ్రొయ్యిలో నగ్నిరాజేసి బియ్యము నీరుకలపి వెసరుబెట్టి వంటఁజేసి యాపక్వపదార్థము నీశ్వరునకు నివేదనము గావించుచుండుము. ఈశ్వరుని బ్రీతుని గావింపఁగలుగుదువేని నీవును దరింపఁగలవు.

ఆ. అగ్నిశిఖలయందు నమరంగ మమకార
మభవుమీఁద ధ్యాన మమర నునిచి
యాహుతి యగువెనుక హరుని కర్పించుము,వి.

మనమును ఈశ్వరునిపై నిల్పి మమత్వమును వైరాగ్యాగ్నిచే దహింపఁజేసి మొదలంట మమకారము గాలిపోయిన పిమ్మట శివధ్యానమునకు సిద్ధపడినచో మోక్షపదవి లభించును. మమకారమును జంపవలెను.

క. అజ్ఞాన మనెడి యడవిని
సుజ్ఞానపు ఖడ్గమునను జూచి నఱకరా
యజ్ఞాన మాత్మc దెలుపుట
సుజ్ఞానపుదివ్యపదము చూడర వేమా! 972

సుజ్ఞానమను దేవలోకమును జూడ నెంచితివేని నీదృక్పథమున నడ్డముగానున్న అజ్ఞానాటవిని జ్ఞానమనుఖడ్గముతో మొదలంట నఱుకవల్లయును. అపుడాత్మజ్ఞానముగలవాcడవై తరింపcగలుగుదువు.

క. అంతయు బ్రహ్మమయం బని
మంతనములు మాని మనసుమర్మము గనినన్
వింతలు బయటను నున్నగుc
జింతలు విడినట్టివాcడె సిద్ధుcడు వేమా! 973

మనస్సునకుcగల మఱుcగు నెఱింగి దానిని జలింపనీయక ప్రపంచమంతయు బ్రహ్మమయంబని తలంచినచో బహిరంగ దృష్టికిc గానవచ్చు వికృతదృశ్యములన్నియు నశించును. ఇతర చింతలన్నియు వెంటనే నశించును. చింత నశించినంతనే సిద్ధుcడవై మోక్ష మందcగలవు.

ఆ. అంతరంగమందు ననువుగా శోధించి
తలcప దలcప ముక్తి తనకుc గలుగు
బాహ్యరంగమందు భాషింపc దెలియునా? వి...

మనుజుc డీశ్వరుని మనస్సులో నిల్పి నిరంతరమును ధ్యానించుచుండిన ముక్తి కలుగుచుండునేకాని వెలుపల కెన్నివిధముల

నార్భాటముఁజేసినను వ్యర్థము. ఈశ్వరస్వరూపము వాచాటు నకు గోచరింపదు.

ఆ. అంతరంగమందు నభవు నుద్దేశించి
నిల్పి చూడఁ జూడ నిల్చుఁగాక
బాహ్యమందు శివుని భావింప నిలుచునా?వి...

మనమునందు పరమేశ్వరు నిల్పినచో నీశ్వరసిద్ధి యగునే కాని బాహ్యమున నెన్నివిధముల ప్రయత్నించినను మనుజుఁడు సిద్ధిఁ బడయనేఱఁడు. అట్లుగావించిన మనస్సుగూడ నిలువదు.

ఆ. ఆది యొకటి దెలిసి యాదిని మది నిల్పి
యాది పాయకున్న నభవుఁ డగును
ఆది పాయువాఁడి కంధునిరీతి రా? వి... 976

మోక్షసాధనమున కాద్యమగు బ్రహ్మస్వరూపమును దెలిసి కొని మనస్సునం దాస్వరూపమును నిలిపికొని దృక్పథమునుండి యాస్వరూపమును దొలఁగనీక మనస్సులో లయము గావించు కొన్నయెడల సాధకుఁడు శివుఁడగును. ఆద్యమగు బ్రహ్మస్వరూ పమునే గుర్తింపఁజాలమేని గ్రుడ్డివానితో సామ్యము కావలసి వచ్చును.

ఆ. అధరసుధను జూచి యన్నియు మఱచును
దరుణిరూపుఁ జూచి తన్ను మఱచు
నుక్తు లాలకించి యోగంబు మఱచురా, వి...

స్త్రీసాంగత్యమువలన సర్వరీతులయోగి చెడిపోవును. సాంగ త్యమే యవసరములేదు. చెలువలమోవి తేనియలను జూచి

యాత్మజ్ఞానమును, పొలఁతులపొలుపుఁజూచి శివస్వరూపుఁడగు తనను మగువలమాటల విని యోగములను మఱచి భ్రష్టుఁడగు చున్నాఁడు. కాన స్త్రీసంపర్కనమే యోగులకుఁ దగదు.

ఆ. అరసి సూక్ష్మమైన యానంద మెఱుఁగక
మతియు లేక చదివి మందుఁ డయ్యె
నలరహస్య మెల్ల నాతఁడె ట్లెఱుఁగును? వి ...

మిగుల సూక్ష్మమైనదియు జ్ఞానానుభవసాధ్యమైనదియు నగు మోక్షానందమును అజ్ఞాని గుర్తింపలేక గ్రంథపఠనము గావించి గావించి మందుఁడై పోవుచున్నాఁడు. కేవల పఠనముతో మునిఁగి తేలుమందమతికి మోక్షానంద మెన్నఁటికి ననుభావ్యము కా నేరదు.

ఆ. అన్నరసమువలన నలబిందురస మయ్యె
బిందురసమువలనబీజ మయ్యె
బిందుబీజములను భేదించి చూడరా. వి...979

అన్నమువలన రేతస్సును దానివలన జీవాణువులు పుట్టుచున్నవి. కావున ఆరెండింటిని వేర్వేఱ విభజించి పరికించి బిందువుల బిందువులుగ జీవాణువులను జీవాణువులుగఁ దెలిసికొన యత్నింపుము.

ఆ. అభవునసుభవమును నార్గు రరులు నీల్గ
సంశయంబు లేదు సాధకులకుఁ
జెంత దీప మిడక చీఁకటిపోవునా; వి... 980

ఈశ్వరసిద్ధి యైనచో సాధకునకు నరిషడ్వర్గము నశించును.

ఇందుకు సంశయములేదు. దాపున దీపము లేనిది చీఁకటులు నశింపనియట్టులు అంతశ్శత్రుజయము ఈశ్వరానుగ్రహములేనిది కలుగదు.

క. అమలాత్ముని మానసమున
విమలాంతర్గతుని గాఁగ వివరింపవలెం
గ్రమమైన చాయలందున
మమకారము నెట్టవలెను మహిలో వేమా! 981

బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁడు నిర్మలుఁ డగునీశ్వరుని సర్వదా మనస్సులో నిలిపి ధ్యానించుచు క్రమక్రమముగ మమత్వమును వీడి ముక్తుఁడు కావలయును.

ఆ. అమృతసాధనమున నందఱు బలిసెద
రమృత మెంచి చూడ నందలేరు
అమృతము విషమాయె నది యేమిచిత్రమో?వి.

అమృతమును త్రాగిన పుష్టి నొందెదరు కాని యలదానిని మాత్రము పొందలేరు. దురదృష్టవంతుల కట్టియమృతము వికటించుటగూడ గలదు. రాహుకేతువులు అమృతమును దేవతలతోఁబాటు పానమును జేసిరి గదా! ఆహా! అమృతమే విషమయ్యె నెంతచిత్రమో చూడుఁడు.

ఆ. ఆరయఁ గంటిదృష్టి గుఱిగను ముక్కుపై
రెప్పపడక గుడ్లు త్రిప్పిపట్టి
వివర మెఱుఁగ శాంభవీముద్రయదియండ్రు, వి.

కనుదృష్టిని నాసాగ్రమున నిల్పి కనులను మూసికొనక చూపునిలిపి ఈశ్వరుని ధ్యానింపవలెను. దీనినే. శాంభవీముద్ర యని యందురు. (శాంభవిముద్ర యోగశాస్త్రములో నిట్లు చెప్పఁబడినది. దృష్టిని అంతర్లక్ష్యమునందును బహిర్లక్ష్యము నందును నుంచుచు మనస్సును నిల్పి ప్రాణాయామాభ్యాసము వలన వాయువును బంధించి నాదబిందుకళలను అనుభవింపవల యును.)

ఆ. అలవిగాని బయలు నందిన మదిఁ జూడఁ
గూడి మెలఁగుచుండఁ గోచరించుఁ
జూడఁ జూడ నెఱుక చోద్యమై తోఁచురా, వి.

అసాధ్యమగు నాకాశరూపమున మనస్సును చేర్చి నిరంతరము నాచిద్విలాసములను బరికించినచో చిత్రముగా బ్రహ్మము సాక్షాత్కరింపఁగలదు.

ఆ. అష్టకష్టములకు నాలయమై యుండి
గతులు దుర్గతులను గన్న దేదియొ
కానకుండఁబోయె గగనస్వరూపమై, వి... 985

సమస్తసుఖదుఃఖములకు నునికిపట్టై యుండి మంచిచెడ్డలను పొందిన శరీరము చివఱకు అదృశ్యమై యాకాశమునఁ గలసి పోవుచున్నది.

ఆ. అక్షయాత్మకంబు నర్థింప గుఱి గని
నిశ్చయంబుగాను నిలిపి మనసు
రక్ష గట్టినట్లు రట్టడి మాన్పరా, వి... 986

అవ్యయమగు బ్రహ్మమును గుఱుతుగానుంచుకొని హృదయ మును జలింపనీయక బాధించి రక్షగట్టినటుల మనోవికారములఁ బోకార్పఁగలవేని సిద్ధినొందఁగలవు.

ఆ. అస్థిరమగు మేని కదరుపాటులఁ బొంది
పెక్కువిధములందుఁ బెంచి పెంచి
యగ్ని కిచ్చు లేక యడవినక్కలకిచ్చు, వి...987

మనుజులు అజ్ఞానులై శరీరమును అభిమానించెదరు ; కాని వ్యర్థమగును. చచ్చినప్పుడు దీనిని నక్కలకైనను, నగ్నికైనను సమర్పించుచున్నారు. కావున దేహముపై మమత్వమును వదలి యుండుము.

ఆ. ఆకు కానవచ్చు హరిహరాదులకైనఁ
గొమ్మ కానరాదు కోరిచూడఁ
గొమ్మ కానరాక కొనియాడకుందురా? వి...988

బ్రహ్మాండమను వృక్షముగలదు. దానిశాఖయే పరబ్రహ్మ స్వరూపము. దానిచిగురాకే మాయ. బ్రహ్మకైన శివునకైన బాహ్యదృష్టికా చిగురాకే గోచరించును గాని శాఖ గోచరిం పదు. బ్రహ్మస్వరూపమనఁదగుశాఖను దర్శింపఁగలుగుటయే కైవ ల్యము నొందుట యని గ్రహింపవలయును.

ఆ .ఆడు దనఁగ రోఁత యది చూడఁగా రోఁత
తలఁచిచూడఁ దనకుఁ దానె రోఁత
ఎంతవారి కైన నింతియే బల్ఘాత, వి... 989

అజ్ఞానులు ఆఁడుదానిఁ గని మోహించెదరు. ఆఁడుది

మిక్కిలి రోఁతవస్తువు. దానియాకారవిశేషములు మిక్కిలి రోఁతైనవి. ఇంతయేల బాగుగాఁ బరిశీలింతుమేని యెవనిదేహము వానికే రోఁతయైనదిగాఁ దోఁచును. అట్టిచో స్త్రీనిరోఁతగ నెంచుటలో నన్యాయములేదు. ఇంతియగాక స్త్రీవ్యక్తి యెంత వారికైన నపాయకరమనుమాట సత్యము.

ఆ. ఆత్మబుద్ధివలన నఖిలంబు తా నయ్యె
జీవబుద్ధివలన జీవుఁ డయ్యె
మోహబుద్ధివలన ముదితల దర్శించె, వి... 990

'అహమాత్మా శివోహం' అనుభావనలచేమానవుఁడు పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడగుచున్నాఁడు. వాఁడే మరల జీవభ్రాంతికి లోనై కడకు జీవుఁ డగుచున్నాఁడు. మోహమునకు వశుఁడై సతుల వెంబడించి పూర్వజ్ఞానము కోలుపోవుచున్నాఁడు. ఎంత యన్యాయము.

ఆ. ఆత్మలోనిజ్యోతి యమరుట లింగంబు
తెలిసి చూడకున్న తేటపడదు
అదియు గురువులేక యబ్బునా తెలియంగ? వి.

హృదయమును సమాధిచేలోఁబఱచుకొని జ్యోతిర్మండలము సందర్శించుటయే ఈశ్వరసాక్షాత్కారము. అనుభవజ్ఞానముచే నెఱుంగకున్నచో నీశ్వరసాక్షాత్కార మెన్నఁటికిఁ గాదు. ఇందులకు నుపదేశకునితోడ్పాటు చాల ముఖ్యము. అదిలేకున్న ప్రయత్నము సాగనేరదు.

ఆ. ఆదిమూల మేది యాధార మెయ్యది
సోది జెప్పఁదరమె సుద్దు లరసి
తోడు లేక లోనితుల్యముఁ గనుమయా, వి...

ముగ్ధుఁడవు గాక ప్రపంచమునకంతకు 'నెయ్యది యాధారము; ఎయ్యది మూలము' అని విచారించి నీహృదయమునఁగల యీశుని సందర్శింపుము. అంతియగాని తెలిసికొనక తెలిసికొన్న వానివలె సోదెచెప్పకుము.

ఆ. ఆపగాళివెంట నడవులవెంటను
కొండరాలవెంట గొడవ యేల?
నుల్లమందు శివుఁ డటుండుట తెలియవే! వి...

నదులవెంటను అడవులవెంటను కొండరాళ్లవెంట నేల తిరిగి బడలెదవు? నీహృదయమునఁ గలయీశు నెఱింగి ముక్తుఁడ వగుము.

ఆ. ఆఱు వేషములను నరయంగఁ గడువింత
యాత్మయందు ధ్యాన మమర దెందు
భీకరంబు గాని బిరుదు లేదు విరక్తి, వి... 994

ఆఱింద్రియములయార్భాటములఁ బరికించుకొలఁదిని మిగుల వింతగానుండును. ఈయాఱింటిని జయింపఁగలిగినఁగాని ధ్యాన మమరఁజాలదు. ఇంద్రియముల నాఱింటిని జయించుటకు ధ్యానయోగమునఁ గృతార్థుఁడ వగుటకు ముఖ్యముగాఁ గావలసినది వైరాగ్యమేగాని వేఱొండుగాదు. విరాగివికమ్ము.

ఆ. ఆలి నమ్మి భువిని నాచారహీనుఁ డై
ప్రాలుమాలె నొక్క ప్రతినకొఱకు
ఆడి తప్పకుండ కాడుకాచినవాఁడు
వాఁడె పరమగురుఁడు వసుధ వేమ! 995

హరిశ్చంద్రుని యంతటి గొప్పరాజరాజు సత్యప్రతిజ్ఞ కాపాడుకొనఁగోరి ఆలినమ్మికొని కులాచారమును విడనాడి నానావస్థలకు లోనయ్యెను. ఈకలియుగమునఁగూడ నెవఁడేని ఆడితప్పకుంటకై కడకుఁ గాటికాపరిగా నుంట కంగీకరించెనేని వానిని గురూత్తమునిగా భావింపవచ్చును.

ఆ. ఆలు బిడ్డ లనుచు నతిమోహమున నున్న
ధనముమీఁద వాంఛ తగిలియున్న
నట్టినరుల కెల్ల నవని ముక్తియె లేదు, వి...996

పెండ్లము బిడ్డలపై వలపుగలవానికిని ధనముపైఁ దీరనికోరిక గలవానికిని ముక్తి యెన్నఁటికిని లభింపఁజాలదు. నిష్కాముఁడగువాఁడే యెన్నఁటికైన మోక్షపదవి నందఁగలుగును.

ఆ. ఆలుబిడ్డలు ధన మరయఁ దల్లియుఁ దండ్రి
కలమనుజుఁడు మిగుల గష్టపడును
తనకు నెవరు లేరు తాను బ్రహ్మముగన్న, వి...

ఆలుబిడ్డలు మున్నగునీప్రపంచవిషయములు బ్రహ్మభావమును చెందునంతవఱకే జనుల నంటుకొనునుగాని తర్వాత నొందనేఅవు. మనుజులకీ సంసారపుజంజాటము బ్రహ్మ సందర్శనము వఱకే యుండును.

ఆ. ఆలుసుతులు మాయ యన్నదమ్ములు మాయ
తల్లిదండ్రిమాయ తాను మాయ
తెలియనీదుమాయ దీనిల్లు పాడాయె, వి...

బాగుగాఁ బరికించితిమేని ఆలుబిడ్డలు అన్నదమ్ములు తల్లిదండ్రులు సమస్తము మాయయే. ఈమాయావరణము భేదించుట కష్టము. దీని యిల్లుపాడుగాను ఈమాయాస్వరూపము గనుగొనుట సామాన్యముగాదుగదా!

ఆ. ఆవుచన్నుఁ బితికి ఆపాలు గాఁచినఁ
జేరి పెరుగు చల్ల వేఱ్లుగలుగు
తవిలి లోనఁ గలదు నవనీత మిట్లురా, వి...

ఆవుపాలను పితికి గాఁచిన పెరుగు, మజ్జిగ, వెన్న, నెయ్యి మున్నగునవి వేఱగునట్టులే శరీరమును విభజించి గుర్తెఱింగిన యాత్మరూపము తోఁచును.

ఆ. ఆవుపాలు శివుని కభిషేకమున కౌను
ఆవుపాలఁ జూడ నౌషధంబు
నావుపాల నున్న యతిశయ మెఱుఁగుఁడీ? వి.

చూచుట కాకార మొక్కటిగా నున్నను యోగ్యత వేఱుగా నుండును. ఆవుపాలు అన్నిపాలవలెనే యున్నను నీశు నభిషేకించుపుణ్యకార్యమున నుపయోగింపఁబడుచున్నవి. ఇంకను నావుపాలు ఔషధములకుఁగూడ నుపయోగింపఁబడుచున్నవి. ఆవుపాలయొక్క గొప్పతనము గమనింపఁదగినది.

ఆ. ఆశ లనెడిత్రాళ్ల నఖిలజంతువు లెల్లఁ
గట్టుపడును గాన నిట్టలమున
జ్ఞానమనెడిచుర్రియఁబూనికోయఁగరాదె, వి...

ఆశలను త్రాళ్లచే సమస్తజీవములు గట్టఁబడుచున్నవి. జీవములను గట్టివేయు నాశాపాశములను దెగఁగోయుటకు సాధారణ ఖడ్గము లుపయోగింపవు గావున జ్ఞానమనుఖడ్గముతోఁ గోసి కృతార్థుఁడవు కమ్ము.

ఆ. ఆశ లనెడిత్రాళ్ల నమరఁ గోయఁగఁజేసి
పారవైవఁగాని పరము లేదు
కొంక్కతిండియాసఁ జిక్కి చచ్చినయట్లు, వి...

ఆసయను త్రాళ్లను గోసినగాని జీవునకు మోక్షము కలుగదు. ఆసయెన్నిముప్పులకో కారణమగుచున్నది. ఆసకులోనై తిండి తినఁగోరిగదా పందికొక్కు బోనులోఁబడి ప్రాణములను గోలుపోవుచున్నది. కాన నాశ అందఱ కపాయకరము.

ఆ. ఇచ్చువాఁడికంటె నింద్రియనిగ్రహుం
డఱయ నతనికంటె నధిపుఁ డగును
వాఁడు వానికంటె వీడును పాపముల్, వి...

అడిగినంతన లేదనకయిచ్చుదాతకంటె నింద్రియములను జయించినవాఁడే ధన్యుఁడు. దాతకంటె నింద్రియనిగ్రహగుణము గలధన్యుఁడే పాపవిముక్తుఁడు కాఁగలఁడు.

ఆ. ఇట్టికనుల బ్రహ్మ మెట్టు చూడఁగవచ్చుఁ
జూచుకనులు వేఱు చూపు వేఱు

చూపులోన నుంచి చూడంగ వలవదా? వి.

బ్రహ్మ ముండినచోఁ గనుపడ దేమి యని యందురుగాని ఈనేత్రములకు బ్రహ్మ మగుపడదు. బ్రహ్మమును జూడఁదగిన కనులును ఆచూపులు వేఱుగానున్నవి. ముందుకనుల గామాది వికారకరములగు వస్తువులపైకిఁ బోవనీక హృదయమునఁ జూపును జొరనిచ్చి ముద్రాభ్యాసపాటవమునఁ జిత్కళలదర్శింపుము. వెంటనేయందు బ్రహ్మతేజస్సు గోచరించి తీఱును.

ఆ. ఇట్టి తనువు గలిగి యీలోకమందునఁ
బుట్టి చచ్చు భ్రమను గట్టిగాను
తెట్టతెరువుఁజేరి తెలివంటి చూడరా, వి...

మానవుఁడు యోగసాధనమునకుఁ గర్మయోగమునకు ననుకూలమగు జ్ఞానము సాధనములు గలవాఁడయ్యుఁ జావుబ్రతుకులకు లోనై భ్రాంతినొందునేగాని మోక్షమార్గము నెఱుఁగఁ జాలకున్నాఁడు. మోక్షమొంద నెంచినచో నాత్మజ్ఞానమును గడించినఁగాని ఫలముండదు.

ఆ. ఇంటిలోని కోఁతి యిరవు గానఁగ లేక
తిరుగఁ బోవువారు తీఱకుంద్రు
కోతిఁ నొకటి నిల్పి కుదురుండలేరమా, వి...

మనస్సు కోఁతివలె చంచలమైనది. జనులు తమమనస్సును అరికట్టివేయలేక భ్రమించుచుందురే కాని యాయత్న కావున మనోనిగ్రహముఁ జేయుము.

ఆ. ఇంటివెనుక తీఁగ యింగ్లీక ముండంగ
పారదంబు గలుగ బసిఁడియేల ?
సత్తు పొత్తుఁజేసి సాధింపవచ్చురా ? వి...1007

మనయింటివెనుక నొకానొక మూలికగలదు. అంగటిలో నింగిలీకము పాదరసము సమృద్ధిగాఁగలదు. ఇన్నియుండ నింక బంగారమునకు నేల శ్రమ నొందవలెను. ఆపదార్థములతో సత్తును జతపఱచి బంగారుచేయుటకు యత్నింపుము.

ఆ ఇంతకాలముండి యెఱుకమాలినజీవి
చచ్చి పుట్టుచుండు సహజమనుచు
నెఱుకమఱచుచోట నెఱుఁగునా బ్రహ్మంబు! వి.

ఎంతకాలమునుండియో జ్ఞానములేకుండ వర్తించినజీవి జనన మరణము లొందుచు శ్రమలపడుచునేయుండును. జ్ఞానశూన్యుఁడగువాని కెన్నఁటికి బ్రహ్మస్వరూపము దర్శించుభాగ్యము కలుగఁజాలదు.

ఆ. ఇంతిగన్నఁ జన్ను లింతింతలని చూచి
మోహమొందు బుద్ధి మోసపోయి
గరితలేనివాని గానలేదాయెరా, వి... 1009

స్త్రీలను చూచి స్తనాదులను వర్ణించుచు పెద్దలుకూడ తెలివిలేక మొద్దు లయ్యెదరు. ఏమి యీమోహపుసామర్థ్యము! ప్రపంచమున స్త్రీచింతలేనివాఁ డెచ్చటను లేఁడుగదా!

ఆ. ఇంతిఁ జూచెనేని యింతింత యనరాదు
కాలవహ్ని లక్క గరఁగినట్లు

వట్టిమోహ మిట్లు రట్టులఁ జేయురా, వి... 1010

స్త్రీని చూచినవెంటనే చెప్పనలవిగాని మోహమును పొంది జనులు చెడిపోవుచుందురు. వారిమనస్సు నిప్పుముందుంచిన లక్కవలెఁ గరఁగిపోవును. మోహమిటుల నెంతవారినైన నవస్థలపాలు గావించుచుండును.

తే. ఇంతి యాకృతిపై నాస కెదురుసూచి
చింతలోఁ బడి ప్రాణముల్ చిక్కఁబట్టి
యంతు గనలేక చచ్చెద రవనిలోన
కాముకులగతి యీరీతి గాదె వేమ! 1011

కాముకులగుమనుజులు ఇంతులచక్కఁదనముఁ జూచి యాస పడివారికై యెదురుచూచి యెటులవశ్యురాండ్రగుదురని చింతించుచుఁగలయికకై యెటులోఁ బ్రాణములు బిగపట్టుకొని వలపునకుఁ గల యంతు గ్రహింపలేక మరణించుచుందురు.

ఆ. ఇంతులఁ గనఁగానె యింతింత యనరాదు
నగ్గి లక్కఁ గరఁగ నైనరీతి
వెలయుమోహ మిట్టి వింతలు చేయురా, వి...

స్త్రీలను చూచినంతమాత్రమున నెంతటివారైనను లక్కవలె కరఁగిపోయెదరనుటలో వింత లేదు. ఏలయన: ఇదియంతయును మోహపుచమత్కారమే కదా!

ఆ. ఇంద్రలోక మనఁగ నింద్రజాల మనఁగ
నింద్రపదవి యనఁగ నిన్ని యొకటె
కలియుగమున నరులు కానరు భ్రమచేత, వి...

ఇంద్రలోకము ఇంద్రపదవి సిద్ధింపవలయునని మానవులు యజ్ఞయాగాదుల చేయుచుందురు. ఇవియన్నియు నింద్రజాలములేగాని నిజముగాదు. కలికాలమునఁ గలనరు లివికల్ల యని భ్రమచే నెఱుఁగలేరు.

ఆ. ఇంద్రియముల చేష్ట లెన్నక భువిలోనఁ
దన్నుఁ దెలిసి మదిని తమక ముడిగి
మింటిమంటినడుమ మిత్రినిఁ ద్రొక్కరా, వి ...

ఇంద్రియములను సరకుగొనక యాత్మరూపమును పరికించి భ్రూమధ్యమున బరమాత్మఁ గని మాయను దిగమ్రింగి మనుము. తికమకపడిమాత్రము చెడిపోకుము.

ఆ. ఇంద్రియముల భ్రాంతి నీ రేడుజగములు
మందు బెట్టినట్టు మరులు గొనుచుఁ
బొందు సుఖముచేత పుత్రులఁ గాంచిరి
సకలజనులు నిట్లు జగతి వేమ! 1015

ఇంద్రియములవలన నగుభ్రాంతిచేతనే యీపదునాల్గులోకములవారును ప్రేమపాశానుబద్ధులై మందుఁ దిన్నవానివలె మరులుకొని తారుమా రగుచున్నారు. సంభోగసౌఖ్యములవలన సంతానమొంది సంసారయాత్రలు జరుపుచున్నారు. కాని మోక్షమార్గ మరయుట లేదు.

ఆ. ఇంద్రియముల విడిచి యేకతతో నిల్చి
ఎఱిఁగి పిదప తన్ను నెఱుఁగకున్న
యతఁడె మౌని జ్ఞాని యగునని యందురు, వి.

ఇంద్రియముల జయించి ఏకాకియై యాత్మరూపముఁ బరికించువాఁడే మునియును జ్ఞానియు నగునని పెద్దలు పలుకుచుందురు.

ఆ. ఇంద్రుఁడాయె కామి హీనుఁడై పోయెను
మారుఁడాయె కామి మడిసిపోయె
బ్రహ్మ మయ్యె కామి బయిసిపోనాడెను, వి...

దేవేంద్రుఁడు కామియై మిగుల గౌరవమునొందెను. మన్మథుఁడు కామియై మరణముసైతమొందెను. బ్రహ్మకామియైసిగ్గుబోనాడి వావితప్పెను. కామమెంతచెడుగునకైనఁ దగినదిగదా!

ఆ. ఇంద్రుఁడైనఁగాని చంద్రుఁడైననుగాని
నంద దుర్గ మెక్కి నాతితోడ
పొందుఁ బడక ముక్తి పోరాడవలెనయ్యా, వి...

ఇంద్రుఁడైనను సరియే చంద్రుఁడైనను సరియే మోక్షమువలయునని కోరెదరేని సంతోషమను దుర్గవీథిలోఁ జరించుచు భార్యాసహితుఁ డయ్యుఁ గామవికారక్రియలకు లోనుగాక ముక్తికొఱకుఁ బోరాడవలెను.

ఆ. ఇన్నినాళ్లనుండి యెనసినమోహంబు
చెలిమిఁ జుట్టరికము చెల్లె లక్క
తల్లి దండ్రి బిడ్డ దాయాదు లనునిట్టి
భ్రాంతిచేతఁ జిక్కఁబడుర వేమ ! 1019

చిరకాలమునుండి వచ్చుచున్న యీమోహము తల్లిదండ్రి స్నేహము బాంధవ్యము అక్కచెల్లెండ్రు తనవారు దాయాదు

లను భ్రమలను గలిగించుచు మానవుని మోక్షచింతకుఁ బోనీక చిక్కులపఱచి పాడుచేయును.

క. ఇల్లసుమీ సంసారమె
యిల్లసుమీ యాయుధంబు నీకఁ చాలంగా
దల్లిసుమీ పంచాక్షరి
కల్లసుమీ సతులవలపు గనుఁగొన వేమా!

సంసారము పరాక్రమము మొదలగునవి యన్నియును అసత్యములు; కేవల మొకపంచాక్షరిమాత్రముసత్యము. చెలువలవలపు కేవలము కల్ల. ఇవియన్నియు నెఱింగి బ్రతుకుటశ్రేయము.

ఆ. ఇష్టసిద్ధికొఱకె యీరారుబీజముల్
కష్టమునను జదివి కానలేరు
నిష్ఠలోన నిష్ఠ నిజమని కనవలె, వి... 1021

హృదయస్థానమున ద్వాదశదళోపేతమై ద్వాదశ బీజాక్షరములతోఁగూడియున్న అనాహతచక్రముగలదు. చదివినవారు గూడ దీని నెఱుంగఁజాలకున్నారు. నిజముతప్పక నిలుకడగానున్నచో నీచక్రము సందర్శింపవచ్చును.

ఆ. ఇహమునందు సుఖము లీడేరఁగా లేదు
పరము నమ్మెనేని బ్రదుక నగునె
మొదట లేనిసుఖము తుది నెట్లు కల్గును? వి...

ఈజన్మమున సుఖ మనుభవింపలేదు గాని పరజన్మమునందు మాత్రము కలదని ఎట్లు నమ్మవచ్చును? ఏమనియెదరా? మొదట లేనిసుఖము తర్వాత రానేరదు గదా!

ఆ. ఈఁతరానివాఁడి కెగరోజి దిగరోజి
యేరు దాఁటఁగలఁడె యీఁదఁబోయి
పరుఁడు గానివాఁడు పరలోకమందునా! వి.

సాధనచతుష్టయ పరిచితుఁడు, మోక్షరహస్యము నెఱింగిన వాఁడగు విజ్ఞుఁడు మోక్షము నొందగలఁడుగాని తదన్యుఁ డెన్నఁటికి మోక్షమునొందలేఁడు. ఈఁతరానివాఁడు నదిదాఁటనెంచి యెగరోజి దిగరోజి నానావస్థలొందునుగాని గమ్యస్థానము నెన్నఁటికైనఁ జేరఁగలఁడా?

క. ఈమాయ జగము జూడఁగఁ
బ్రేమాస్పదదృష్టిలోనఁ బెం పగుచుండున్
కామాంధకారమునఁ బడి
దీమసమునఁ దెలియలేరు దేవుని వేమా!

లోకమంతయు మాయచే నావరింపఁబడియున్నది. లోకు లన్యోన్యసంబంధముగలవారై పెంపొందుటకుప్రేమ మిగులసహాకారముగనున్నది. ప్రజలుకామాంధకారమున మునిఁగి వృథాగఁ బ్రేమపాశబద్ధులై కుటుంబజంజాటములలో మునిఁగి కాముకులై దేవుని గనుఁగొనలేక నశించుచున్నారు.

క. ఈలోకచిహ్నా లన్నియు
మేలుగ గురుశక్తి గూడి మిన్నందినచోఁ
గాలుఁ డెదుర్కొనఁ జాలఁడు
చాలును జన్మంబు లనుచుఁ జాటర వేమా.

ఇహలోకపుకష్టములన్నియును గురుమహిమమువలన మాయ

ములు కాఁగలవు. గురుశక్తివలన మోక్షపదని నొంద నేర్చినవారి కెన్నఁటికి యమునివలన భయముండఁజాలదు. అట్టియోగ్యులకుఁ బునర్జన్మములుగూడ నుండఁజాలవు.

ఆ. ఈశున కియ్యది యిసుమంత యగుసొడ్డు
బ్రహ్మకే నొసఁగితి పాడుసొడ్డు
విష్ణుదేవున కిది విపరీతముగ సొడ్డు, విశ్వ...

మోహమనునది త్రిమూర్తులకును గలదు. ఇది వారిముప్వురకును దోష మగుచున్నది. త్రిమూర్తులగు బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరులే మోహమునకు వశులైయుండ నింక సామాన్యమానవుల సంగతినిగూర్చి చెప్పవలసినదేమున్నది?

ఆ. ఈశుమీఁద భక్తి యిసుమంతయును లేక
పాశమందుఁ జిక్కి ఫలముఁ గనక
కాశియాత్రఁబోవఁగాలుఁ డెఱుంగఁడా? వి...

ఈశ్వరునిపై భక్తి లేక కర్మబద్ధులై సంసారపాశమునఁదగులుకొని మనుష్యజన్మమువలని ఫలమనుభవింపఁజాలక తీర్థయాత్రలవలననైన గడతేరవచ్చునని కాశికిరామేశ్వరమునకుఁ బోయిన ఫలముండదు. యముఁడు తీర్థయాత్రల సేవించినంతమాత్రమున పాపఫలముల గుడుపక మానఁడు.

ఆ. ఈషణత్రయంబు నెడపంగ నేరక
మోహరాశిలోన మునిఁగియుండు
జనుల కెట్లు మోక్షసౌఖ్యంబు కల్గును. వి...

పెండ్లము బిడ్డలమీఁదను ద్రవ్యముమీఁదను గోరిక విడువ

లేక మోహమున వర్తించు జనుల కెన్నటికి ముక్తి లభింపఁజాలదు. మోక్షార్థి యీషణత్రయమును వదలవలయును.

ఆ. ఉచ్చ చెలమ గోరి యున్నది జగ మెల్లఁ
బిచ్చిపట్టి తిరిగి పెనఁగు చుండ్రు
తుచ్ఛసుఖము దీని ద్రుంపఁగ లేరయా, వి...

ప్రపంచమంతయు విషయసౌఖ్యములకు లోఁబడియున్నది. వలపుచే స్త్రీ పురుషులు పిచ్చియెత్తినవారివలెఁ దిరుగుచున్నారు. సంసారసంబంధములగు నీవిషయసుఖములు తుచ్ఛములు. అనుపభోగ్యములని జనులేల గ్రహింపకున్నారోగదా!

క. ఉచ్చను బుట్టిన తనువట
హెచ్చేమియొఁగొంచెమేమొ యేర్పడఁదెలియన్
మ్మచ్చరము మాని సత్యం
బచ్చున నిల్పినను బ్రహ్మ మతఁడే వేమా! 1030

మలమూత్రములవలనఁ బుట్టిన ఈశరీరములలో ఉత్తమాధమము లేవి యని విచారించి సత్యముకు మనస్సును నిల్పినవాఁడు బ్రహ్మముఁ గాంచును.

ఆ. ఉచ్చలోనె పుట్టి యుచ్చలోనె పెరఁగి
యుచ్చ కాసపడుట యుచిత మగునె
యుచ్చరోయువాఁడె యుత్తమయోగిరా, వి...

మూత్రములో పుట్టి యందునే పెరిఁగి మఱల యందులకే యాశపడుట మంచిదికాదు. కావున విషయముల వదలువాఁడుత్తముఁ డగును. వాఁడే నిజమగుయోగి.

ఆ. ఉయ్యెలందుఁ జేర్చి యూహించి నిద్రింప
నెయ్య మమర మదిని నిలిపినపుడె
దయ్యమంత బ్రహ్మ తన్మయమందును, వి ...

హృదయమును ఇంద్రియనిగ్రహమొనర్చి లోఁబరుచుకొని సమాధింలోనుండి ఆత్మోపాసన నభ్యసించి నెఱవేర్పఁ గలిగిన యెడల బ్రహ్మస్వరూపముఁ గోచరించితీఱును.

ఆ. ఉఱుము మెఱుమురీతి నొప్పెడి మదియందు
మరులు సేరి దాని మహిమ నెరుప
నరులు మరులఁ దగిలి నరక మందెదరయా, వి.

సమాధిలో నున్నపుడు సాధకునిహృదయమున దశవిధప్రణవ నాదము లుఱుములవలె ధ్వనిచేయుచుండును. చిత్కళలు మెఱుపులవలె మెఱయుచుండును. చిత్తనిశ్చలముతోనుండి వాని యంతు నెఱుంగ లేక మానవుఁడు మోహావస్థకులోనై కాంతలకు లోఁబడి తుదకు నరకమునఁ బడుచున్నాఁడు.

ఆ. ఊరుకొండవీడు నునికి పశ్చిమవీధి
మూగచింత లెల్ల మొదటియిల్లు
ఎడ్డె రెడ్డికులమ దేమని తెల్పుదు, వి... 1034

(వేమన తన విషయము నిట్లుచెప్పికొన్నాఁడు) నానివాసస్థలము కొండవీఁడు. గృహము పశ్చిమవీథిని గలదు. మొదట నివాసస్థలము. మూగచింతపల్లి. కులము రెడ్డికులము. నన్నుగూర్చి యింతకెక్కుడు తెలుపఁజాలను.

ఆ. ఊసరిల్లి పిచ్చి యుపమున రసమును
జేర్చి నూరి సతులు చెలువముగను
వశ్య మనుచు మగని వరియించి పెట్టంగ
రోగ మమరి నీల్గు రూఢి వేమ! 1035

కొందఱు స్త్రీలు మరులుగొని తమప్రియులలోఁ బడియుం డుటకై పిచ్చికుసుమరసముతో ఊసరవెల్లినినూరి పెట్టుచుందురు. దానివలన మగలువశులగుట యటుండ రోగములు పుట్టిగతించు చున్నారు. ఇది నిక్కమగుసంగతి.

ఆ. ఋషు లటడవి నుండి రుచులఁ గోరుట రోఁత
నవలు కలిగి తినమి యరయ రోఁత
భార్య లనుచు వారి భరియింపమియు రోఁత, వి.

మునులై యడవిలో వసించుచు జిహ్వాచాపల్యములకు లోన గుటయు, కలిగినసంపద ననుభవించకదాఁచుటయు, పెండ్లాడిన భార్యల భరియింపక వదలుటయు మిక్కిలి రోఁతపనులు.

ఆ. ఋత మనృత మెఱుంగ నెవ్వారితర మగు
స్థితియు గతియుఁ దెలియఁ దేటపడును
విన్న మాత్రముననె వివరింపఁగా రాదు, వి...

విన్నంతనే నిజము కల్లగ్రహించుట చాలకష్టము. స్థితిగతులు విషయము సమగ్రముగా విచారించినగాని యున్నసంగతితెలి యదు.విన్నంతమాత్రమున నిదికల్ల యిదినిజమని నిశ్చయించుట కెంతవానికి సాధ్యముగాదు.

ఆ. ఎంగి లెంతవట్టు హితవుగా నెంచక
యెగ్గియుందు రంత నుర్విజనులు
కన్నయెంగి లెంత కనునెంగి లధికమా, వి...

ఎంగిలి హితవుగాకపోయినను వలపుచే మైమఱచి పురుషులు స్త్రీల యెంగిలికి లోఁబడుచుందురు. క్రమముగా శిశు వుదయించెనేని వలపులాడి యెంగిలికంటెఁ బుత్రునెంగిలినే గౌరవముగాఁ జూచుచుందురు.

ఆ. ఎగ్గుసిగ్గులేని దేకమై తోఁపఁగా
మొగ్గి చూచు టెల్ల మూలవిద్య
తగ్గి యెగ్గ కెపుడు తాఁకుట పరమురా, వి...

లజ్జాదిగుణములఁ బరిత్యజించి సాహసించి బ్రహ్మముధ్యానించుటయే విద్య యగును. అట్టివిద్యయందు సర్వదా లీనుఁడగుటయే పరమగును. పరము సాధింపనెంచువాఁడు మానావమానముల లెక్కింపరాదు.

ఆ. ఎచ్చుకులము నొంది యెన్నాళ్లు బ్రదికినఁ
జచ్చి పుట్టు జన్మశతము లగును
మెచ్చునట్టి పూజ మెప్పుగాఁ బూనరా, వి...

ఎంతటియుత్తమవంశమున జన్మించినను జననమరణములు తప్పవు. కావున నిశ్చలచిత్తుఁడవై మోహము వీడి ఈశ్వరుని సేవింపుము.

ఆ. ఎట్టియోగికైన నిల మన్మథావస్థ
తెలియవచ్చునేని తేటగాను

యోగ మెల్ల నుండి జోగియై పాడగు, వి...

పరబ్రహ్మస్వరూపమును దర్శించినయోగియైనను విషయన సౌఖ్యములను బ్రత్యక్షము గానించుకొని కాంతాలోలుఁడైన చో యోగమంతయు నశించిపోవును. కడకు వాఁ డెందులకుఁ గాకుండజోగియై పాడైపోవును.

ఆ. ఎట్టివాఁడో తా నదెఱుఁగఁడు తొలిపుట్టు
నీచజీవనమున నీమమేల
యెఱుఁగుఁడయ్య లోక మీశ్వరమయ మని,వి.

తాను పూర్వజన్మమున నెట్టివాఁడో తెలియలేక ఇప్పుడు మాత్రము నియమములను పెట్టికొని నీల్గును. తాను నీచజీవనము నానావస్థల నొందుచున్నపుడు నియమములెందులకు నీలుగుటలెందులకు? కావున ప్రపంచమునంతయు నీశ్వరరూపముగా నెఱిఁగి వర్తింపుము.

ఆ. ఎంతకష్టముండు నంత పాపపుఁజింత
చింతచేత మిగులఁ జివుకు మనసు
చింత లేకయున్నఁ జెడనిసంపదఁ గాంచు, వి...

మానవునకుఁ గష్టమెక్కువయగుకొలఁది దాని నివారించుకొనుటకుఁ బాపచింత యెంతయో యెక్కువగాఁ గలుగును. చింతవలన మనస్సు చెడిపోవును. చింతలేక నిర్విచారముగా నున్నవాఁడు శాశ్వతానందపదమగు మోక్షము నొందగలఁడనుట సత్యము.

ఆ. ఎంతకాల మున్న నెఱుక లేకయె జీవి
చచ్చి పుట్టుచుండు సహజముగను
ఎఱుక మఱపు గలుగ నెఱుఁగునా బ్రహ్మము,వి.

జీవి పూర్వవాసన లేనివాఁడగుటచే జీవుఁడు చిరకాలము చచ్చుచుఁ బుట్టుచునుండును. జ్ఞానశూన్యుఁడు పూర్వవాసనా శూన్యుఁడునగు నీమానవుఁడెన్నటికిఁ బరబ్రహ్మస్వరూపమును సందర్శింపఁజాలఁడు.

ఆ. ఎంతనాఁటినుండి యొనసిన మోహమో
చెలిమిచేతఁ దల్లి చెల్లె లక్క
యన్న దమ్ము లనెడి యాభ్రాంతినే పడు, వి...

ఎంతకాలమునుండి యీమోహము పాదుకొనినదోగాని చావు దాపించినను సంసారమునందే కొట్టుకొనును. చెల్లెలని అక్కయని అన్నలని తమ్ములని యెంత కాలము భ్రాంతినొందునో యీభ్రాంతి యెప్పటికిఁ దీఱునో తోఁచకున్నది.

ఆ. ఎంతనేర్పుతోడ నేమేమి చదివినఁ
జింతలేనివిద్య చిక్కఁబోదు
పంతగించి మదిని బరికించి చూడరా, వి...

ఎంతకష్టపడి మేధ నొంది చదివినను దుఃఖమును బోగొట్టు పరమార్థజ్ఞానము వృథాపాఠకునకు లభింపఁజాలదు. ఇట్టివ్యర్థవిద్యలమాని మానవుఁడు పట్టుదలతో హృదయస్థుఁడగు పరమేశ్వరుని దర్శించి కృతార్థుఁడు కాఁ బ్రయత్నింపవలయును.

ఆ. ఎన్ని వేషములకు నెఱుకయే మూలంబు
యముని గెలువవలెను సమయ మెఱిఁగి
దొంగ వసతి గాక దొరకునా సౌఖ్యము, వి...

ఎన్ని మాయవేషములు వేసినను జ్ఞానము లేనివానికి మోక్షము లభింపఁజాలదు. జ్ఞానశూన్యుఁడు కాలానుసారముగ వర్తించి పాపకృత్యము లాచరింపక యమలోకమునఁ బడకుండుటకు యత్నింపవలయును. మోక్షము దొంగ వ్రేటునఁ దక్కఁ లభింపఁ జాలదు.

ఆ. ఎఱిఁగి మరిగి తిరిగి యేకాంతమును గోరి
పరుగులిడక యోగపథము పట్టి
పరము గోరి మించఁ బరిపూర్తి సెందురా, వి.

బ్రహ్మమును ధ్యానించుకాలమున మాయాధర్మములకు మోసపోక ఏకాంతస్థలమున సమాధిలోనుండి పేరాసకులోనుగాక యోగము నాశ్రయించినచో పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారమై మోక్షము లభించును.

ఆ. ఏకచక్రధరుఁడె యెల్లలోకంబులఁ
బాక మెఱిఁగి యేలు ప్రభుఁడు గాఁడు
రాకపోక లడఁచి రాజిల్లు మదిలోన, వి...1049

సాధకుఁడా! నీవు విష్ణుమూర్తి యొకఁడే సర్వనియంతయని భ్రమపడి విఫలుఁడవు కాకుము. మాయావృతుఁడవై వెతలొందక జ్ఞానము నార్జింపయత్నింపుము.

ఆ. ఏకసమమునందు నెఱుక గల్గినయోగి
పరుల నెఱిఁగి చూడ భావమందు
నాశలేక మించి యన్నిటఁ దానగు, వి...

యోగాభ్యాసవశమున జ్ఞాన మార్జించినయోగి తనయందు వలెనే పరులయందుఁగూడఁ బరబ్రహ్మస్వరూపమును దర్శింపఁ గలఁడు. ఇంతియేగాక పరులయందుఁ దనజ్ఞానతేజము ప్రసరింపఁజేసి యందఱియందును దాను వెలుఁగొంద సమర్థుఁ డగుచు.

ఆ. ఏడు నైదు నాలు నెనిమిది తొమ్మిది
యేమి కట్టునుండి యెట్లు తిరుగు
వాడి వాడి నంత వాడద దేమొకో, వి...1051

మాయావృతమై యీచంచలభావముపంచకోశములయందు షట్సమాధులయందు సప్తాజ్ఞాన భూమికలందు అష్టపాశము లందు. తాపత్రయము అరిషడ్వర్గమను నవవైరివర్గమునందుఁ దిరిగితిరిగి యలసి యున్నను చాంచల్యము మానికృశింపకున్న దే! ఎంతచిత్రము.

తే. ఏదికోరిన నీకోర్కి యెఱుక యగును
ఏది కోరిక నిండెనో యిరవు నగును
సాధువిద్యకు ధరలోన సమము లేదు
కోవిదుల కిది దెలిసిన గుఱుతు వేమ!

నీమనస్సునకు సంతుష్టి నిచ్చునదియును కోర్కెపూరించు నదియు శాంతరూప మగుజ్ఞానమే సాధువిద్య యగు తపస్సును

మించిన విద్యలేదు. ఈవిషయము జ్ఞానవంతులందఱు నెఱింగి నదే సుమా!

ఆ. ఒడలిమెఱుఁగుఁ జూచి నడసొబగును జూచి
వంకకొప్పుఁ జూచి వనితఁ జూచి
విటులు కడుపులోన వెత నొందకుందురా, వి.

చెలువలమేని నిగనిగలు నడలబెడఁగు ఓరకొప్పుఁజూచి విటులు మోహాంధులై వర్తించుచున్నారు. కాముకులు స్త్రీరూపమును జూచినచో మోహముచు జంపుకొనఁ జాలరనుట నిక్కువము.

ఆ. కడుపులోన నున్న ఘనమైనపిండంబు
ముందు కష్టమెల్ల మొదలరోసె
నింక నైనబుద్ధి యేర్పడఁ బుట్టదా, వి... 1054

మాతృగర్భమున జీవుఁడు పిండాకారముగ నున్నపుడు నానావస్థలొంది జననమరణరూపమగు సీయాతన లేలయని విరక్తి నొందును. జనించినపిమ్మట మాయావృతుఁడై పూర్వవిషయముల మఱచి విఱ్ఱవీఁగసాగును. ఈజీవునకు సద్బుద్ధి యెటులఁగలుగునోగదా!

ఆ. కల్మషంబు సోఁకఁ గనుపింప దెంతను
రూప మెవ్వరికిని రూఢితోడ
దామసం బుడిగినఁ దగఁ గల్గు జ్ఞానంబు, వి...

మానవుఁడు తానుదుష్కృత్యములఁజేసి పాపము నార్జించితినని కనుగొనుటకుఁదగిన బాహ్యరూపము లేవియులేవు. కాన

తమోగుణము మాని శాంతముగా నున్నచో పాపమంట నేరదు. పిమ్మట జ్ఞానము కలుగును.

ఆ. కాంత కుంక యైనఁ గానికులం బైన
పాయలేక విటుఁడు బ్రమసియుండు
మరిగి గ్రుడ్డికుక్క మాంసంబు గొన్నట్లు, వి...

విటుఁడు పరకాంతను గుణశీలములు విచారింపక వలచి వద లక వెంటనంటి తిరుగుచుండును. దానివలన రానున్న ముప్పు లూహింపఁడు. ఇది తేఁగఁజిక్కినదని గ్రుడ్డికుక్క మాంసమున కలవాటుపడి చిక్కులొందుటతో సమానము.

ఆ. కాంతసిందురంబు కడుఁ బిత్తరోగికి
నొనర మధువుతోడ నొసఁగినంతఁ
దనరు దేహబలిమి ధన్యుఁడై గట్టెక్కు, వి...

పైత్యరోగి అయస్కాంతసిందూరముతోఁ దేనెగలిపియిచ్చి నయెడల పైత్యవ్యాధి తొలంగుటయేగాక దేహబల మభివృద్ధి నొందును. వాఁడు రోగనిర్ముక్తుఁడై సౌఖ్యముగాఁ జీవింపఁ గలుగును.

ఆ. కామచింతఁ జిక్కి కనుగాననేరవు
నీమనిష్ఠఁ దగిలి నియతి మీఱి
తామసంబు నడఁచి తన్మయ మందరా, వి...

కామముపై కోర్కెతో కన్ను గానక తిరుగకుము లోని యజ్ఞానమును పోఁగొట్టికొని నియమముతో మెలఁగుచు నిష్ఠా

గరిష్ఠుఁడై వర్తింపుము. పరమార్థవిరోధియగు తామసమును విడ నాడి మోక్షము నొందుటకై యత్నింపుము.

ఆ. కాయమును గనకయుఁ గనియు నావల నున్న
కాయమును విడచినఁ గాఁడు యోగి
కాయమందు ముక్తిగతి కేఁగవలయురా, వి...

పాంచభౌతికమగు నీదేహమును జూచియుచూడనటులఁ దిరస్కరించి పునర్జన్మము రాకుంటకై ప్రయత్నించువాఁడే నిజమగుయోగి. దేహమున్నపుడే ముక్తి సాధింపవలయును గాన మానవుఁ డిందులనుఁ గృషిసల్పనగును.

ఆ. కాయ మున్న యప్డె కామాదులను గోసి
జ్ఞానమార్గమునకుఁ గడఁగవలయు
జాగు చేయఁ గాయ మేఁగిన నేమగు? వి...

దేహముఆరోగ్యవంతమైసేస్వాధీనమునందున్నపుడే కామాదివికారములను వర్జించి జ్ఞానము సంపాదించుటకుఁ బ్రయత్న మెక్కువగాఁ జేయవలయును. ఎపుడో జ్ఞానమార్జింప నగునను కొందువేని యంతలోఁ జావు తటస్థింపవచ్చును.అపుడేమిచేయఁ గలవు?

ఆ. కాలు చేయి వంచి గాలి నిండఁగఁ జేర్చి
నేల వ్రాలి కొన్ని నిలిచి కొన్ని
యాసనముఖవిద్య లభ్యాసవిద్యలు, వి... 1061

కరచరణాదులను జిత్రచిత్రముగావంచి వాయువు కుంభించి నేలపైవ్రాలి గాలిలోనిలచి చేయు ఆసనవిద్యలు యోగములన్ని

యుం మోక్షసాధనములు కాఁజాలవు. ఇవియన్నియుఁ గేవలా భ్యాసపాటవమువలన లభ్యములైనవి.

ఆ. కావుకావు మనుచుఁ గాళ్లుండి పలికెడి
కాకికరణిఁ బల్కి కానరారు
బాఁపలైనవారు బ్రహ్మమునెఱుఁగరు, వి...

కాకికాళ్లు గలిగియుఁ గావు కావుమని (రక్షింపుము రక్షింపుమని) పలుకుచుండును. అటులే బ్రాహ్మణులును అర్థము నెఱుంగక వేదము బఠించుచుందురు. అట్టివృథాపఠనజడులు బ్రహ్మస్వరూపముఁ గాంచఁజాలరు.

ఆ. కులము హెచ్చుతగ్గు గొడవలు పనిలేదు
సానుజాత మగుచు సకలకులము
హెచ్చుతగ్గుమాట లెక్కలుంగఁగ వచ్చు, వి...

జాతియొక్క హెచ్చుతగ్గుల నెంచ నవసరమేమి? సమస్తమును ఒక్కటియేయైనప్పుడు అట్లెంచినను హెచ్చుతగ్గుల నెట్లు తెలిసికొనవచ్చును. జాతులన్నియు నొకదానివెంట నొకటి జనించినవి కావున భేదవిచార మనవసరము.

ఆ. కూడు గుడిచి లెస్సఁ గూర్చున్నవాఁడైన
నాఁడుదాని గన్న నట్టె తగులు
నన్నసార మొదలి కతిమదం బిడునురా, వి...

కడుపునిండఁ దృప్తిగా నాహారము దిని కూర్చున్నవానికి ఆఁడుదానినిఁ జూచినంతనే యెక్కడలేని కామవికారముకలుగును. ఇదియంతయు భోజనమువలనఁ గలుగువికారమే. అన్న

రసము దేహమున కింత యనరాని మదము కలుగఁ జేయును గావున ఆహారవర్జనముఁ జేసినగాని కామమును జయింప వీలుండదు.

ఆ. కూడుఁబెట్టకున్నఁ గుక్షిలో జఠరాగ్ని
భక్షణంబు సేయు కుక్షిమలము
కూడువిడిచి మలము గుడుచురా యుపవాసి?వి.

ఆహారము లేకున్నచో జఠరాగ్ని మలభక్షణముఁ జేయుచుండును. కావున నుపవాసము లొనర్పకుము. ఉపవాసవ్రతమును నిర్వహింతువేని జఠరాగ్ని కన్నమునకుమాఱుగ నశుద్ధముఁ బెట్టినవాఁడవగుదువు. అందుచే నుపవాసవ్రతఫలము దక్కకపోఁగాఁ బాపము కలుగును.

ఆ. కొమ్మ ద్రిమ్మరైన ద్రిమ్మరుల వలచు
సరస విటుల నేల సమ్మతించుఁ
బేఁడఁ దిన్నపురుగు బెల్లమే మెఱుఁగును ?వి...

పేఁడయే యాహారముగాఁ దినుపేఁడపురుగు బెల్లమురుచి గ్రహింపఁ జాలనియట్లు త్రిమ్మరియైన పడఁతి విటులకొఱకు వెదకుచుండు నేనిపాతివ్రత్యమువలనలభించు మోక్షఫలమునైనను భర్తృసుఖము నైనను గమనింపఁజాలదు.

ఆ. కొండెగాఁడు చావఁ గొంత దనుకఁ బోవు
వంతు కింతెగాని వగపు లేదు
కొంకినక్క చావ గొఱ్ఱె యేమిటి కేడ్చు,వి...

కొండెగాఁడగు దుష్టుఁడు మరణించిన యూరివారు దుఃఖం

షరు. వానితో నేఁగఁ బ్రయత్నింపరు. ఎట్టులనఁగా: నక్కవచ్చి నచో గొఱ్ఱెలు దుఃఖము నొందవుగదా !

ఆ. ఖచరవరులు భూమిఁ గనఁబడ రందురు
కానవచ్చినంత గౌరవింత్రొ ?
తల్లిదండ్రిగురులు తత్సముల్ గారొకో ?వి...

దేవతలు భూలోకవాసులకుఁగానరారు. కానరా రని యాం దోళింతురుగాని మానవులు దేవతలఁజూచిన గౌరవింతురా? అటు లగౌరవింపనెంచినచో దేవతలతో సమానులగు తల్లి దండ్రులు లేరా! వారిని గౌరవించిన దేవతలను గౌరవించినటు లగును గదా !

ఆ. ఖనులఁ బుట్టు లోహగణమునం దెల్లెడఁ
బనికివచ్చు నొక్కయినుమె చాలు
నైనఁ జులుకపఱతు రదియెచ్చుగా నుంట,వి...

గనులలోఁ బుట్టుసమస్తలోహములలో మిగులనుపయుక్త మైనది యినుము. అన్నింటికి యినుము నేయుపయోగింపవచ్చు నుగాని విశేషముగానుండుటచే దీనిని జులకనగాఁ దలంచి ఫలము గ్రహింపలేకున్నారు.

ఆ. గట్టుమీఁది మన్ను చట్టుపైఁ దగురాయి
పుట్టలోనివాని బుడుగు తొడగు
గట్టిగాను మాటఁ గనకంబు పుట్టును,వి...1070

గట్టుల మీఁదిమన్ను గుట్టలలోనిఱాయి పాముకుబుసము

వీనినుండి బంగారమును దప్పక సాధింపవచ్చును. ఈస్వర్ణ యోగము తెలిసికొన్న దరిద్రముండదు.

ఆ. గద్దె గణము నిద్ర కలలు కోరికలును
ముద మొసంగు శకునములును జెలఁగు
ప్రశ్నలు పదివేలు పరికించి చూడఁగా
నౌను గాక పోను నౌను వేమ!

గద్దెతో సోదెసెప్పుట గణాచారులున్నవి లేనివి చెప్పుట, శకునములు, ప్రశ్నలు చెప్పుట, కలలు, కోరుకొనుటలు అనునివి ఒకప్పుడు నిజముగ జరుగును. మఱియొకప్పుడు జరుగక పోవును గావున వీనిపై విశ్వాసముంచుట నిరుపయోగము.

ఆ. గాసిఁ జెందనేల గతికామమును మించి
వాసిగాను భక్తి వరుసఁ దెలిసి
మోసపోక యెఱుక మునిగియుట కానరా,వి...

వృథాశ్రమపడుటయేల? కామమును వర్జించి భక్తియోగమును గుర్తెఱింగి మోసములకు లోనుగాక జ్ఞానివై కడతేఱుటకుఁ బ్రయత్నించుము.

ఆ. గుఱికి రావు జగతిఁ గోమటినిష్ఠలు
లోభితనముచేత లోని కడఁగుఁ
బులియు దాసరి కిడుపొలుపగుచందమా,వి...

కేవలలోభమును బాటించి కోమటినిష్ఠలతో నుందువేని ఫల మిసుమంతయును లభింపనేరదు. పెద్దపులి దాసరికి నర్చన చేయనెంచి వానిని దినినటుల లోభత్వముతోఁ గూడిన నిష్ఠలు నిన్ను తుదముట్టించవని గ్రహింపుము.

ఆ. గొప్పపిఱుఁదు గన్నఁ గుచకుంభములుగన్నఁ
జెప్పరానిచోటి చెలువు గన్న
ముప్పిరిగొనునయ్య మొనసిన మోహము,వి...

స్త్రీలయాకార విశేషములెంత వారికైన వలపు గలిగిం చును. చెలువలపెగు పిఱుందులు వలుదచనులు మరునింటి సోయగము లోనగునవి చూడఁగనే పొడుమోహ మెచ్చట నుండునో గాని వచ్చి చుట్టుకొనును.

ఆ. గోఁచిపాఁతఁ బెట్టి కోరి తా ముని నంచు
మనసులోనియాశ మాన లేఁడు
ఆకృ తెన్న వే ఱిఁకాశ యెన్నఁగ వేఱు,వి...

కొందఱు చంచలహృదయులు గోఁచిదాల్చి మేము మునుల మని విఱ్ఱవీగుచుందురు గాని లోనియాశల మొదలంటఁగోయ లేరు. ఆకృతియో మునిస్వరూపము. ఆశలో సంసారులకుఁ దగినవి. వీర లుభయభ్రష్టులనుట నిక్కువము.

ఆ. గోఁచి విడుచుయోగిఁ గోఁతిగా నాడించి
వెట్టివానిఁ జేసి వెతలఁ జిక్కఁ
జేయునయ్య లేమి చేసెదరో రేల?వి... 1076

అజ్ఞులు సర్వసంగపరిత్యాగియై దిగంబరియగునతనిని మహా యోగిగా భావింపఁజాలక పిచ్చివానిగాఁ దలంచి కోఁతినాడించి నటు లాడింతురు. వీరు రాత్రులందుఁజేయుదు శ్చర్యలు తప్పక గమనింపఁదగినవి.

ఆ. గృహము దేహ మొండె కేవలగుణ మొండె
దాని నిలిపికొనియు దీని దీర్పఁ
గానరాదె నీకు నానంద సుఖమది, వి... 1077

దేహము గృహము వంటిది. ఈదేహగృహవాసునకు సాధనములుఁగ త్రిగుణములు (సత్వరజస్తమస్సులు) గలవు. దేహధారణముగావించి గుణవికారములను గూలఁద్రోయఁ గలుగుదువేని యానందస్వరూపమగు స్వర్గము లభించును.

ఆ. ఘటము గాన్గఁ జేసి ఘనగుణ మెద్దుగా
దవిలి కర్మములను సువులఁ జేసి
తెలిసిగానుగాఁడు దిలకారకాత్మము, వి...

సాధకుఁడా! నీశరీరమును గానుగుగాఁజేసి దుర్గుణములనెద్దుగా నొనరించి కర్మములనువ్వులను గానుగాడుము. అపుడు నీవు తిలకారకుఁడవై మోక్షమను తైలమునార్జించి కృతార్థుఁడ వయ్యెదవు.

ఆ. చిత్తము గలయోగి శివునివలెనె యుండు
మిథ్యయోగి యుండు మిడుతవలెను
నిత్యుఁడైనయోగి నీవలె నుండును, వి...

జ్ఞానియగు యోగి యైహికములకంటక శివునివలె సర్వజనవందనీయుఁడై వర్తించును. మాయయోగి మిడుతవలె నెగిరిపడుచుండును. నిశ్చలుఁడగు యోగి హృదయమందలి బ్రహ్మస్వరూపమువలె నిలుకడగా నుండును.

ఆ. చింతఁ జెంతనుండు చేమంతిపూఁబంతిఁ
గాంతఁ జూడఁ దలఁచు కౌఁగిలింప
నంతమంతనమున నానందకేళిరా, వి... 1080

చింతలకాస్పదమై బయటికిఁ జేమంతి పూఁబంతివలెనున్న కాంతనుజూచి విటుఁడు కౌఁగలించుటకు ఏకాంతమునఁ గామకేళిదేలుటకుఁ బ్రయత్నించుచు నుండునుగాని జ్ఞాన మార్గింపఁడు.

ఆ. చీఁకటింటఁ జేరఁ జేదివ్వె లేకయే
సూక గానరాదు రూఢిగాను
రాకపోక లడఁచి రవములో విని సొక్కు, వి...

చీఁకటింటిలో దీపము లేనిది వస్తువు కనఁబడనట్టులు గురూపదేశము లేక పరమాత్మ కన్పింపదు. అజ్ఞానభూమికల రాకపోకలడఁగించి ప్రణవనాదమును విని యానందించినచో ముక్తి చేకూరును.

ఆ. చెలిమి మీఱ మదిని జింతలు విడనాడఁ
బిన్న పెద్దలకు పెరిఁగివచ్చు
మంటిమింటినడుమ మదినిల్పి చూడుము, వి...

ఇతరులతోఁగల కర్మసంబంధమును దిగఁద్రావి చింతల విడువవలయును. పిమ్మట భూమ్యాకాశముల మధ్యమున్న జ్యోతి స్స్వరూపముపై హృదయమునిల్పి తదేకబుద్ధితో వర్తించెదవేని క్రమముగా నీశ్వర సాక్షాత్కారము నొందఁ గలుగుదువు.

ఆ. చచ్చెఁ జచ్చె ననుచుఁ జా వెంచి వగ చెడు
దీన నరుల వెఱ్ఱి దెలుపరాదు
ప్రాణమునకు మృత్యుబంధము లుండునా? వి...

అజ్ఞులు తమవారెవరైన గతించినయెడల నూరక యేడ్చుచుందురు. ఇంతకంటె వేఱు వెఱ్ఱిగలదా! ప్రాణమునకుఁ జావులేదు. గతించినది దేహమే యని వారు వివేకశూన్యులై తలంపలేరు.

ఆ. చమురు రాచికొన్నఁ జర్మంబు మెఱుఁగెక్కు
సాము చేయ మేను సత్తువెక్కు
జ్ఞానమార్గ మెఱుఁగ కడ తేరు జన్మంబు, వి...

చమురు రాసికొన్న మేను మెఱుఁగెక్కినట్లు గరిడి చేసిన కొలంది మేనికి సత్తువ వచ్చినటులు జ్ఞానమార్గము నెఱింగిన యెడల జీవునకు జన్మము కడతేఱును.

ఆ. చాడికానిమాట చావిడిలో నిక్కు
వేఁట బో శునకము వెలయ నిక్కు
వెలఁదిఁ జూచునపుడు విటకాఁడు నిక్కురా, వి.

కొండెకానిమాట రాచకొలువులోనే పనికి వచ్చును. వేఁట సమయముననే కుక్క తెగనీలుగును. విటుఁడు పరకాంతను గాంచినపుడే కామోద్రేకముచే నిక్కనీలుగుచుండును.

ఆ. చాలు చాలు నిలను జననమరణములు
మేలుగావు మాయ మెలఁకు వెఱఁగి
ప్రాలుమాల కిలను భక్తిచేఁ బూనుము, వి...

అవస్థారూపములగు నీజననమరణములు జీవుని కష్టపెట్టునవే గాని వేఱుగాదు. ఇవియన్నియు మాయవలననే జనించుచున్నవి. కావున భక్తియోగము నవలంబింతువేని మాయావరణము దాఁటి సుఖము నొందఁగలవు.

ఆ. ఛిద్ర మెన్నువాఁడు శిష్యుఁడు తానౌనె?
ఛిద్ర మెఱుఁగువాఁడు శిష్యుఁ డగును
ఛిద్ర మెఱిఁగి విడువ భద్రంబు చేకుఱు, వి...

ఒరుల తప్పువట్టువాఁడు శిష్యుఁడు కాఁడు గాని తనతప్పు నెఱుఁగువాఁడే నిజమగు శిష్యుఁడగును. మోక్షమనునది తన తప్పుఁ దానెఱింగి సవరించుకొనువానికి లభించును.

ఆ. ఛేద్యమైనదానిఁ జేపట్టినాఁ డని
మూలవస్తు వెట్టు కేలఁ బట్టు
దాని నూనఁ గలుగు దార్ఢ్యము లేకున్న, వి...

సర్వవిధముల ఛేదింపఁదగిన దగు నవిద్యను జేపట్టినవాని కెన్నఁటికిని మూలవస్తువగు జ్ఞానము లభింపఁజాలదు. జ్ఞానము నార్జింపవలయునన్నచో తగుచిత్తనిశ్చలము ముఖ్యముగాఁ గావలయును.

క. జగ మరయ నింద్రజాలము
జగ మనఁగా మాయ సుమ్ము జన్మాదులకుఁ
భగవంతుఁ డగును బ్రహ్మము
నిగమాగమనిర్వికారనిపుణుఁడు వేమా!

ఈలోకమంతయు గారడివలె నింద్రజాలమువలె మాయా వృతమైనది. జన్మజన్మలకును ఈమాయావరణ మిటులే యుండును. నిగమవేద్యుఁడగు భగవంతుఁ డొకఁడే భుక్తిముక్తి ప్రదాతయగు బ్రహ్మస్వరూపుఁ డని యెఱుంగ నగును.

ఆ. జంతురాసులందు జనియించి జనియించి
　దిమ్మపట్టినట్టు తిరిగి తిరిగి
　తనువు నిత్య మంచుఁ దలఁపంగ నవ్వరో, వి...

జంతురాశియందూఱక జన్మ మెత్తియెత్తి దిమ్మతిరిగి యున్న యీమానవుఁడు తనువు నిత్యము తాను నిత్యమని ప్రేలినచో నది నవ్వులబాటు గాకపోవునా!

ఆ. జనన మెట్టు కలిగె జాతి యెయ్యది యయ్యె
　జననమరణములకు జాడ లెఱుఁగ
　వినఁగ వినఁగ దీని వివరించి కానరో, వి...

జీవునకు జనన మెటులఁ గలిగెనో ఎన్నిజాతులిదివఱ కెత్తియుండెనో జనన మరణములకుఁ గారణము లెవ్వియో అజ్ఞానులగు మానవులు వివరముగాఁ దెలిసికొనుటకుఁ బ్రయత్నము చేయుటలేదు.

ఆ. జాతిభేద మెంచి జన్మముల్ దెలియక
　ముక్తి గానలేరు మూర్ఖజనులు
　జాతు లెంచనేల జన్మంబు తెలియుము, వి...

అవివేకులగు నరులు కేవల జాతిభేదములుపాటించి మానవ జన్మమునకుఁ గలసమత్త్వము గ్రహింపఁజాలక మోక్షమును బడ

యంజాలకున్నారు. జాతులను విచారింపక వివేకి మానవజాతిని జన్మమును బట్టి సమభావముతోఁ జూడవలయును.

ఆ. జాతసూతకములు సత్యమైయుండంగ
నంటినంత నెట్టు లంటుకలుగు ?
వితము గానలేరు వెలయంగ జీవులు, వి...

జననమరణములు నిత్యము లగుటచేత జీవుఁడు నిత్యము పురుడుతో (సూతకముతో)నే యుండును. ఈసంగతి గ్రహింపలేక యవివేకులు తాఁకినచో మైలపడుదురని పలుకుచుందురు. ఇంతకంటె అవివేకముగలదా ?

ఆ. జీవ ముండుచోటు స్థిరముగాఁ దెలియక
తిరుగు నస్థిరమగు దేహమందుఁ
దిరుగనేల యనుచు దెలియలేఁ డజ్ఞాని, వి...

పాంచభౌతికమగు నీదేహములో బ్రహ్మస్వరూపుఁడగు జీవుఁ డెచటనున్నాఁడో తెలియక మూర్ఖుఁడూఱక పరిభ్రమించుచున్నాఁడు. ఈపరిభ్రమణము పృథాయని యజ్ఞానియెంతకు నెఱుంగలేకున్నాఁడు.

క. జీవంబగు జీవేశుఁడు
జీవుని కొకయిల్లు చూపఁ జింతల నొంతై
కావరమున గర్వించుచు
భావములో శివుని మఱచి భ్రమగొను వేమా!

జీవేశ్వరుఁడు తననాశ్రయించియున్న జీవునకు ఒకానొక యిల్లు (దేహమును) నివసించుటకుఁ జూపఁగా నాజీవుఁ డా

యింటిని జూచి మురిసి చింత లొందుచు గరువించుచు మనస్సులోఁ బరమేశ్వరుని మఱచి సంసారములో మునిఁగి తేలుచుఁ బూర్వజ్ఞానమును గోలుపోవును.

ఆ. జీవ మేడనుండు భావ మెక్కడనుండు
కాపురంబు లేడఁ గదిసియుండుఁ
దనరుచున్న రెంటిస్థల మేల తెలియరు! వి...

జీవమును భావమును ఈభౌతికదేహమునం దిమిడియున్నది. ఈరెండు మానవశరీరమున నేయేస్థానములతో సంబంధించియున్నది. సామాన్యమానవు లేటికో తెలిసికొనఁజాలకయున్నారు గదా?

క. జీవాత్మఁ డెప్పు డుండెడి
తావును దాఁ దెలియలేక తగ నస్థిరముల్
భావమున నమ్మి తిరిగెడి
జీవికి ధర ముక్తి గలుగఁ జెల్లునె వేమా!

జీవాత్మఁ డున్నస్థలమును తెలిసికొనఁజాలక అస్థిరపదార్థములను దైవస్వరూపముగా భావించి తిరుగుచుండు జీవులకు మోక్షమెన్నఁటికిని గలుగఁజాలదు.

ఆ. జీవి జీవి జంప శివుని జంపుట యగు
జీవుఁ డరసి తెలియ శివుఁడె కాదె
భావమందు వేగ పరికించిచూడుము, వి...

ఒకజీవి వేఱొకజీవిని జంపినచో దేవుని చంపినట్లే యగును.

ఏలయనఁగా: దేవుఁడు సర్వాంతర్యామియై యుండును గదా! అందువలన నెదటి జీవునిజంపుట దేవుని జంపుటతో సమము.

ఆ. జీవుఁ డిలను నిండి సృష్టిలో నుండంగ
శివుని వెదకఁబోవు జీవుఁ డహహా?
జీవుఁడు శివుఁడను చిహ్నంబుఁ దెలియక, వి...

జీవుఁడే శివుఁడు శివుఁడే జీవుఁడు. జీవస్వరూపుఁడగు శివుఁడు సృష్టియందంతటను నిండియుండ మందమతి శివుఁ డెచట నున్నాఁడా యని వెదకుచున్నాఁడు. జీవుఁడే శివుఁడను గుర్తు నెఱుఁగక జనులిటుల మోసపోవుచున్నారు.

ఆ. జల్లిమాట లనుచు జగమునఁ దిరిగెడు
కల్లగురుఁడు కట్టు నెల్లకర్మ
పల్లు పురుగు సేరి పలవింపఁ జేయదా? వి...

నోటికివచ్చినటుల నజ్ఞానముగాభాషించు నవివేకులగు గురువులు దేశద్రిమ్మరులై శిష్యులకుఁ గర్మల నంటగట్టుచుందురు. పల్లుపురు గేడిపించినటుల శిష్యుల నీగురువులు నానావస్థలపాలు గావించుచున్నారు.

ఆ. జాణలైనయట్టి చపలాయతాక్షుల
వలపు లరసి చూచి భ్రమియ నేల?
బయలిరూపు లెల్ల పరికింపఁగా నేల? వి...

నేర్పరులగు నెలఁత లెదటిపురుషుని మరులుకొలుపుటకుఁ జేయుదుండగములను జూచియు వారిదేహసౌందర్యము గాంచియుఁ గామవికారములను లోనుగాకుము.

ఆ. జ్ఞానభావపరముఁ గనుఁగొనకున్నను
మానరాదు మనసు మమతఁ దగిలి
పూని జన్మములను బొందు తా పుడమిని, వి...

మనుజుఁడు జ్ఞానమార్గమును కనుఁగొని దాని నవలంబింప నంతవఱకును ఆశాపడితుఁ దైకోర్కె నాపుకొనలేక చూచిన దానినెలఁ గోరుచు నాయాఫలముల కొఱకుఁ బెక్కుజన్మము లెత్తుచుండును.

ఆ. తనదు నాత్మయందు దైవంబు గలుగఁగ
తీర్థయాత్రల కిల తిరుగునరుఁడు
గంధపుఁదునకల గాడ్దె మోసినయట్లు, వి...

తనయాత్మలోనే దైవ ముండఁగా తీర్థయాత్రకుఁ దిరుగుటకు యత్నించునరుఁడు గంధపుఁ గట్టెలను మోయుగాడిద వలె విఫల ప్రయత్నుఁడగును గాని కృతార్థుఁడు కానేరఁడు.

ఆ. తనదులోని జీవతత్త్వము తెలియక
వేఱటంచుఁ దలఁచి వెదకు లెల్ల
భాను నరయ దివ్వె పట్టినరీతిరా, వి... 1104

తనలోని తత్త్వమును గమనింప నేఱక ప్రపంచములో నెట నో బ్రహ్మము కలదని వెదకుట సూర్యుని వెదకుటకు దివిటీపట్టు టువంటిది.

ఆ. తనువు నసవిఁ జేసి తనలోనె పూర్ఛండి
తపము చేయలేని తపసులెల్ల
నడవియందుఁ జేరి యలజడి పడెదరు, వి...

తపస్సు చేయుట కెచ్చటికో పోక శరీరమునే యడవిని జేసి తపముఁ జేసిన దైవ మగుపడును. అడవులకేగి తపస్సు చేసికొనుటలు కేవలము శ్రమాస్పదములే గాని వేఱుగాదు.

ఆ. తన్ను దెలియకున్నఁ దగ వేదములు వెఱ్ఱి
సర్వసంపదల ముసాబువెఱ్ఱి
ఆరుశాస్త్రములు నికాపురాణములును
జబ్బులనుచు జగతిఁ జాటు వేమ!

ఆత్మజ్ఞానములేనివాఁడు పఠించిన వేదము, వానియైశ్వర్యము, వానిపురాణ శాస్త్రవిజ్ఞానము నిష్ఫలములు, ఉపయోగ రహితములని వేమనమహాయోగి చాటి చెప్పుచున్నాఁడు.

ఆ. తన్నుఁ దెలియునట్టి దైవజ్ఞు లెన్నంగ
నిన్ను దెలియరేని నిలువ రైరి
మాయఁ దెలియకున్న మంటపాలైరయా, వి.

దైవజ్ఞులమని చెప్పుకొను నీజోస్యులందఱు తన్నుతా గ్రహింపఁ జాలనియాత్మజ్ఞానశూన్యులు. ఈశ్వరకల్పితముగ నున్న మాయాస్వరూపమును గమనింపనేరక కడకవీరు నశించుచున్నారనుట ధ్రువము.

ఆ. తమకు సాటియండ్రు దైవజ్ఞు లగునవల్
పరగ గూఢభావ మెఱుఁగ లేక
ఇట్లు మాయఁబడిన నెటు తెలియును మాయ? వి.

కర్మానుభవమువలన గలుగుకష్టసుఖములను గురుతింపలేక దైవజ్ఞులు తమకు అగతానాగతవిషయములు సమగ్రముగాఁ

దేహియునని రిత్తగాఁ బలుకుచుందురు. మాయాస్వరూపమెన్నఁటికి గోచరింపదుగదా!

క. తమమునఁ జచ్చిన మనుజుఁడు
మమతను దాఁ బుట్టుచుండు మరణముకొఱకే
శ్రమ దీర్పు గురుని వేఁడిన
"భ్రమమూల మిదంజగత్తు" బయలగు వేమా!

మానవుఁ డజ్ఞానియైచిరకాలము యుక్తాయుక్త జ్ఞానశూన్యుఁడై వర్తించి కామాదులనువిడువక మరలమరలఁ బుట్టుచుఁజచ్చుచు సంసారమునఁ బడి కొట్టుకొనుచుండును. జ్ఞానశాలియగు గురునాశ్రయించినచో ప్రపంచమంతయు భ్రాంతిమూలకని దెలిసి యజ్ఞానమును నశింపఁజేయును.

ఆ. తరుణి సొగసుకాని తనయునిఁ గన్నను
మరునికళల మించి మనసు పాఱుఁ
బాపజాతిమనసుఁ బట్టంగ రాదయా, వి...

ఆఁడుదానికి తనకుమారుడైనను చక్కనివానిఁ బొడఁగనినచో మోహము పుట్టును. వానివరుసలనేని పాటింపనీని పాపపుమనస్సును బంధించుట సామాన్యకార్యము కాదుకదా!

ఆ. తలను వ్రేలవేసి తాలి మించుక లేక
యోగి తెలిచుఁ గన్ను మూఁగ యగుచు
జ్ఞాన మది యెటౌను గష్టపు దేహమా, వి ...

మనస్సు నిలుకడలేని యోగులు బాహ్యాడంబరముకొఱకుఁ దలవ్రాల్చి మూఁగవానివలె బలుకకుండఁ గనులతో నెటులోఁ

జూచుచుండును. జ్ఞానమెటులఁ బోయినను దేహముతో నానా వస్థల నొందుచున్నాఁడు.

ఆ. తలఁపుచేతఁ గల్గు తారకబ్రహ్మంబు
తలఁచి చూడఁ దానె తత్త్వమగును
తలఁపులోనితలఁపు తానె తన్నెఱిఁగిన, వి...

తలంపుఁ జలింపనీయకుండ నిలిపి తారకయోగమును అనుష్ఠించినచో తానే (జీవుఁడే) తత్త్వస్వరూపుఁడని బోధపడును. తానే యీశ్వరుఁడని తెలిసికొనినఁ జాలును. సంకల్పము ఫలించును.

ఆ. తలఁపు దలఁపఁ గూలి తగనేయ కీయఁడు
వలపు దీఱ నీయగలుగురూక
ముక్తినీనిగురుఁడు మ్రుచ్చులకొడుకయా, వి.

చాకిరిచేయనిది యజమాని కూలినీయఁడు. వలపుఁ దీర్పనిది విటుఁడు జారకాంతకు రూకనొసంగఁడు. మననముఁ జేయనిచో గురు వనుగ్రహింపఁడు. మననముఁ జేసినను ముక్తిఁ దెలుపని గురుఁడు దొంగయే యగును.

ఆ. తలఁపునందు శివునిఁ దలపోయఁగాలేక
తలఁప దెల్ల బయటి తలఁపుఁ జేసి
తలఁపు తాన యైన దత్త్వజ్ఞుఁ డగుసుమీ! వి.

తలంపును నిలిపి యీశ్వరుని ధ్యానము చేయజాలక వాంఛలన్నియు బహిరంగ ప్రపంచమునందుఁ బర్యాప్తముఁ గావించు చంచలున కెన్నఁటికి ముక్తి లభింపఁజాలదు. భావమునం దాత్మ

స్వరూపుఁడగు పరమాత్ముని దర్శించువాఁడే తత్త్వజ్ఞాని యనఁ బడును.

ఆ. తలఁపులోని తలఁపుఁ దలపోసి దెలియరా
తలఁపు లెల్ల విడిచి తగినభంగి
తలఁపులోని తలఁపె తత్త్వంబు నాత్మరా, వి....

తలంపులోని తలంపును నిరంతరధ్యానముచేఁ దెలిసికొనినచో నయ్యదియే యాత్మతత్త్వమగును. కాన నితరతలంపులు విడచి యందులకు యత్నింపుము.

ఆ. తల్లిగర్భమందుఁ దాఁ బుట్టినప్పుడు
మొదలఁ బట్టలేదు తుదకు లేదు
నడుమఁ బట్ట గట్ట నగుబాటుగాదొకో? వి.1116

జీవుఁడు మాతృగర్భమునుండి వెలుపలకు వచ్చునపుడు వస్త్రధారియైవచ్చుటలేదు. గతించినపిమ్మట శవమునకుఁగూడ వస్త్రము లుంచుటలేదు. నడుమకాలమున బ్రతికిన నాల్గునాళ్లుబట్ట గట్టుకొనుట లజ్జాకరముగావున యోగులగువారు వస్త్రధారణము మాననగును.

ఆ. తల్లిదండ్రి గలరు తగజన్మజన్మలఁ
దనకుఁ దెల్పువానిఁ గనఁగలేరు
నాదమే పరమని నమ్మినవానికి
నిహమునందుఁ బరము నెసఁగు వేమ!

జన్మజన్మలయందు సీతాఁ దరిదండ్రులు గలరు. వారిని సేవించుట ముక్తికారణమనియును నాదస్వరూపము బ్రహ్మము నొక

చేయనియు నెఱింగినవాని కీలోకమునఁ గామితసిద్ధియుఁ బర లోకమున ముక్తిఁ జేకూరును.

ఆ. తల్లిదండ్రిఁ బావఁ దా నాలితోఁగూడి
యిల్లుఁ గట్టుకొన్న యింపులెల్లఁ
గొలుతమీఱి దొంగ కూడడిగినయట్లు, వి.

తనను కనినవారు చచ్చుచుండఁగా తాను కన్నులారఁజూచి యును మరలఁ దాను నట్టి సంసారమునఁ బ్రవేశించుటయే గాక యిల్లని వాకిలియని లేనిపోని వలపులుబెట్టికొని వర్తించు నవివేకి కొల్లులో దిగవేసినను సిగ్గునొందక కూడుపెట్టుకొలను దేబిరించుదొంగతో సమానుఁడు.

ఆ. తల్లిగర్భమందు దాఁ జనియించియుఁ
దనదుభోగసతికి దానె పుట్ట
దల్లు లిర్వురయ్యె తను వొక్కటయ్యెరా ? వి.

మనుజుఁడు తల్లిగర్భమున తొలుత పుట్టి మరల భార్యగర్భ మునఁ బుత్రరూపమునఁ జన్మించును; కావున నతని కిరువురు తల్లులు నొక్కశరీర మనఁదగును.

ఆ. తల్లిదండ్రిఁ బాసి తనయాలితోఁగూడి
యిల్లుపట్టియున్న యింపదెల్లఁ
గొత్తికాడి దొంగ కోరినచందంబు, వి....

తల్లిదండ్రులవలన సౌఖ్యములు కలుగవని వారిని విసర్జించి వేఱుగ నిల్లుగట్టుకొని యుండు నవివేకుని మురిపెమంతయు

కొట్టులోఁ దిగవేయఁబడినదొంగవాఁడు సుఖార్థము శిక్షాంతరము గావలయునని కోరుటతో సమానము.

ఆ. తల్లిదండ్రులనెడితత్త్వంబు నెఱుఁగరు
యోనిలింగముల న టుద్భవించి
విష్ణు వరయ తల్లి వెలయ రుద్రుఁడు తండ్రి, వి.

మర్మస్థానములయందలి యవయవముల జనించియున్న యీనీచమానవులు తల్లియన నెవతెయో తండ్రియన నెవరో వారెంతపూజ్యులోఁ దెలిసికొనఁజాలకున్నారు. తల్లివిష్ణుస్వరూపమనియుఁ దండ్రి శివస్వరూపుఁడనియు భావింపవలయునని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నది.

ఆ. తల్లిదండ్రు లెవరొ తనకు జన్మము లెన్నొ
తిరుగ నెఱుఁగనట్టి దిక్కు లెన్నొ
స్థిరము నస్థిరమును తెలియలేఁ డజ్ఞాని, వి. 1122

తొల్లింటినుండి తానెన్నిజన్మముల నెత్తెనో యింక నెన్నిజన్మములనెత్తవలసియున్నాఁడో యిన్నిజన్మములకుఁ దలిదండ్రులెవరో యీమానవజీవితమున నేది స్థిరమో యేది యస్థిరమో వివేకహీనుఁ డెఱుంగఁజాలకున్నాఁడు.

ఆ. తల్లి యేడ్వ వినక తనయాలు వగచిన
జాలిపడెడివాఁడు జడుఁడు సుమ్మి
తారతమ్య మెఱుఁగనేరని పశువగు, వి. 1123

కన్నతల్లి తనయవినీతికి విచారపడుచున్నదని యనుకొనక, భార్యయేడ్చునేమోయని యామె యడుగులకు మడుగులొత్తు

నవివేకి హెచ్చుతగ్గులు గ్రహింపఁజాలని పశువని చెప్పుటలో సాహసము లేదు.

ఆ. తా ననంగ నెవఁడొ తనవార లెవ్వరో
తెలిసి తెలియలేఁడు తిక్కనరుఁడు
అరిది పిసినికాయపురుగుపద్ధతి లాగు, వి.

అవివేకియగునరుఁడు దానెవఁడో తనవారెవరోయను నంశ ముగ్రహింపలేక పిసినికాయలోని పురుగువలెఁ బుట్టినచోటనే యూరుపేరులేక మరణించుచున్నాఁడు.

ఆ. తాను తానె యనెడితత్త్వంబులోఁ గల
యన్వయంబుఁ దెలియఁ డబ్బతోడు
తానుతానె యైన తల్లడం జేలరా? వి. 1125

అవివేకియగు యోగి తానుతానే యను తత్త్వమునందుఁగల మూలాగ్రమును గమనింపఁజాలక యవస్థపడుచుండును. తానే ఈశ్వరస్వరూపుఁడను రహస్యము నెఱింగినవానికి మంచిచెడ్డలకుఁ దల్లడపడవలసినయవసరము లేదు.

ఆ. తాను తనువటంచు ద్వయమును బలికిన
మోహవార్ధిలోన మునుఁగునరుఁడు
కానలేఁడు మోక్షగతి యెట్లు సిద్ధించు? వి. 1126

తాను తనశరీరమొకటేయని తలంచునజ్ఞాని మోహములో మునిఁగి కాంతాదులకు లోనై వర్తించుచుండును. తానువేఱు తనదేహమువేఱను నంశను గుర్తింప లేనివానికి భక్తిజ్ఞానలభ్యము మోక్ష మెటుల లభింపనేర్చునో తోఁచదు.

ఆ. తాను వెలయుభూమి తనరంగఁ దిరిగెడు
జనుల గాంచి పొంచి సరగఁ గఱచు
కుక్కబుద్ధి యంట గుణ మేల మానును? వి.

కుక్క తాను గాచియుండునింటికిఁ బలుమాఱు రాకపోకలు సేయువానిని పొంచికఱచుచుండును. కుక్కయెన్నఁటికిఁ దనకు నైజమగు నీచస్వభావమును విడఁజాలదుగదా.

ఆ. తానె తత్త్వమనుచు దలపోయఁగా లేక
మాయఁ దత్త్వమనుచు మఱుగుచుండు
కర్మఫలము లేక కలుగునా తత్త్వంబు, వి. 1128

జీవుండు తానే బ్రహ్మమునని యెఱుంగలేక మాయావరణమునే బ్రహ్మమని తలంచుచుండును. ఇంతయేల పూర్వజన్మమున సత్కర్మములు చేయనివానికి మోక్షము కలుగదు.

క. తామరసాకున నీళ్లుగ
వేమన చరియించు చుండు వెదకుచు శివునిన్
నీమాయ నమ్మరా దని
ధీమహిమన్ దెలియలేరు దేవుని వేమా! 1129

తామరాకులోనినీటివలె వేమనయోగి ప్రపంచమునంటియు నంటనటులఁ జరించుచున్నాఁడు. వేమన యోగిమహిమ నెఱుంగలేనియజ్ఞులిది మాయయని కలయని నిజము నెఱుంగఁ జాలకున్నారుగదా!

ఆ తాము కన్నవారుఁ దను గన్నవారును
జచ్చుటెల్ల తమకు సాక్ష్యమెకద!

బ్రదుకు లెల్లఁ దెలియ బ్రహ్మకల్పంబులా? వి.

తల్లిదండ్రులు, సుతులు మన్నగువారు చచ్చుట మనము కనులారఁ జూచుచున్నారము. మానవజీవితము బ్రహ్మకల్పము కాదని ధర్మము నొనరింపనగును.

ఆ. తిట్టనేని కొట్టు కొట్టినఁ గొట్టును
కొట్టనేని యముఁడు కొద్దిపఱచుఁ
గోపమెంచఁ జేర్చుఁ బాపపునరహత్య, వి. 1131

అకారణముగ మనము పరులను గొట్టినను దిట్టినను యముఁడు పరలోకమున మిగుల నీచముగాఁజూచి యవమానించును. కోపము బ్రహ్మహత్యాపాపము నంటఁగట్టునుగాన మానవుఁడు దానిని విడువనగును.

ఆ. తిరుగవలయు మనసు తిరిగినవఱకును
దిరుగునట్టి మనసు విఱుగవలయుఁ
దిరిగి విఱిగెనేని దేవుఁడు తానగు, వి. 1132

మనోరథము ఈడేరునంతవఱకును కామముల ననుభవించి మనసు తిరిగినవెంటనే విరక్తి నొందవలయును. ఇట్లుచేసి మనసును విషయాదులనుండి మఱల్చుకొన్నవాఁడు సాక్షాత్పరమేశ్వరస్వరూపుఁ డగుననుట సత్యము.

ఆ. తీర్థయాత్ర కనుచుఁ దిరుగఁబోయినవాఁడు
పామరుండు గాక భక్తుఁ డగునె?
తీర్థయాత్రచేత దివ్యుండు గాఁడయా, వి. 1133

తీర్థయాత్రలు గావింప నెంచి దేశదేశములు తిరుగువాఁడు

అజ్ఞానియగును గాని జ్ఞానికాఁడు. తీర్థయాత్రలమూలమున మానవుఁడు దేవుఁడు కాఁజాలఁడు.

ఆ. తుంటవింటివాని తూపుల ఘాతకు
మింటి మంటి నడుమ మిడుకఁ దరమె?
యింటియాలి విడిచి యెట్లుండవచ్చురా? వి.

మన్మథుని బాణముల తాఁకిడికి భూమ్యాకాశముల మధ్య నున్నవాఁ డెవఁడును నిలువఁజాలఁడు. కులకాంతను విడచియుం డుట యెంతయోకష్టముకదా!

ఆ. తులసి కారములును దూముపై నీరమ్ము
పఱచి దాన దుష్టపాలువోసి
కఱగి రాగిపైని గ్రమముగా నుంచరా, వి.

తులసిక్షారము తూమునుండి ప్రవహించునీరు జతపఱచిదుష్ట పుఁబాలు దానిలోఁబోసి కఱఁగినరాగిపై దానినుంచినయెడల బంగారమగును. ఇది యొకస్వర్ణయోగము!

ఆ. తెఱలమఱుగునఁ గలతేజమంతయుఁ జూచి
మఱియు బ్రహ్మమందు మనసు నిలిపి
గరిమ నున్న యట్టిఘను లెందుఁ గలరయా? వి.

మాయావృతమగు బ్రహ్మస్వరూపమును గుర్తించి దృష్టినంత యు బ్రహ్మస్వరూపముపై నిలిపి ఈశ్వర సాక్షాత్కారమును నొందినయుత్తములు చాల స్వల్పసంఖ్యాకులుగా నున్నారు?

ఆ. తెలియ భాగవతులె తెలివి గలా రింక
నంద ఱెట్టు లగుదు రకట భువిని

నయినవారిని గను నతఁడె పో శివయోగి, వి.

భగవద్భక్తిగలవారే మేధావంతులు అనవచ్చును. ఇతరులం దఱు నట్టిబుద్ధిశాలురని చెప్ప వీలులేదు. అట్టిభగవద్భక్తులను గుర్తింపఁగలవాడే శివయోగి యనఁదగువాఁడు.

ఆ. తెలియఁ దనదుభార్య తెగబారు సంకెల
చిన్నశిశువులెల్లఁ జీల లరయ
నరసి చూడఁ దనువె యల చెఱసాలరా, వి.

భార్య పురుషునకు సంకెలలవంటిది. చిన్నచిన్న శిశువు లందఱు నాసంకెలలకు బిగించు మేకులవంటివారు. దేహమే చెఱసాల గాన దీనినుండి బయటపడుటకు మానవుఁడు యత్నింపనగును.

ఆ. తెలివి నిలిపి చూడు దీపించు నాకళల్
కళ లుడుగక చూడు కలుగుబయలు
బయలు నంటి చూడ బ్రహ్మంబు గాంచెదు, వి.

మనస్సను నిలుకడగా నిలుపుకొననేర్చి చూచినచో నాద బిందుకళ లుదయించును. కళలుదయింపఁగనే స్థిరదృష్టితోఁ జూచుచున్నచో మహదాకాశము గానఁబడును. పిమ్మట బ్రహ్మము సాక్షాత్కారమగును.

ఆ. తెలుపుమా యటంచు దేవర యంచును
వెంటఁ బడెడివాండ్ర వెతలు దీర్ప
నెవ్వఁడైనఁ జెప్పు వేదైన నొక్కటీ, వి...1140

మోహులై ఎవనిఁ బట్టిన వానిని చెప్పుఁడు చెప్పుఁడనిన నేదో చెప్పునేకాని, అయ్యది సఫలము కానేరదు.

ఆ. తొడలమెఱుపు మోవి తోరంపుగుచములు
నోరకొప్పు గలుగు నువిదఁ జూచి
విటుఁడు నిలువగలఁడె విరహాగ్ని జోరకయే ? వి.

తొడలయందము చన్నులచక్కఁదనము ఓరగానున్న కొప్పు గల సుందరిని గాంచినంతనే విటుఁ డెన్నంటికి వలపునకు లోఁబడక నిలువఁజాలఁడనుట సత్యము.

ఆ. తొత్తుతోడిపొందు దోషంబు దోషంబు
లంజతోడిపొందు లజ్జచెడును
జాండ్రతోడి పొందు చావునకే యగు, వి.

దాసీసంగమము నింద్యము. మిగుల బాపము. భోగముదాని తోఁ బోయిన సిగ్గుపోవును. ఇఁక జాండ్ర దానితో సంగమము చావునకే. కాన పరకాంతాశ వదలుకొనవలయును.

ఆ. తోలుఘటములోనఁ దోలఁగక యున్నప్పు
డాలుమగలు ప్రీతి నలరుచుంద్రు
జీవి ఘటము విడువ చిక్కాడిపోవురా, వి.

తోలు ఘటములో జీవుఁడున్నంతవఱకు ఆలుమగలు కామక్రీడాపరతంత్రులై వర్తించుచుందురు. ఈవలపుముడి విడిపోవ వలయునన్నచో జీవుఁడుశరీరమును వీడిపోయినఁగాని సాధ్యము గాదు.

తే. దశమి యేకాదశి యని వ్రతములఁ బూని
మెదుకు దినకున్న దుర్గుణ మది యడఁగునె ?

పుట్టపైఁ గొట్ట నురగంబు గిట్టబోదు
తీరెఱుంగని మౌఢ్య మిాతెఱఁగె వేమ! 1144.

దశమి ఏకాదశి దినములలో నుపవాసమును చేయుచు నున్నంత మాత్రమున నింద్రియోన్మాద మడఁగ నేరదు. పుట్టపైఁ గొట్టినయెడల లోనిపాము చావనటుల ఉపవాసమాత్రమునఁ సద్గుణము లబ్బనేరవు. ఉపవాసవ్రతము వివరమెఱుంగనిమూర్ఖ కార్యము.

ఆ. దృశ్యమైనదానిఁ దెలిసి నమ్మెద రట్లు
కాని దాని నమ్మఁ బూనుకోనరు
కాని దృశ్యమగుట కానరే యదియేల? వి. 1145

కంటికి కనుపించిననే నమ్ముదురు. లేనిచో నమ్మరు. కాని లక్ష్యభూత మగుపరమాత్మ నేల నమ్మరు ?.

ఆ. దేవళములలోను తీర్థంబులందును
మూల మెఱుఁగకున్న ముక్తిలేదు
ఆత్మమూల మెఱుఁగఁడది యెట్లు తెలియును? వి.

దేవాలయములు మున్నగువాని కెందులకు పోవలయునో యామూలమును గనలేనివాఁడు ముక్తినెన్నఁటికిఁ బొందఁజాలఁడు. ఆత్మమూల మెఱుంగనివానికి ధర్మమూలము లెన్నటికైనఁ దెలియునా ?

క. దేహాభిమాన ముండఁగ
మోహాదులు విడుచు నెట్లు మునులకునైనన్

సాహసమున నది విడువఁగ
'సోహ' మ్మని యెఱుఁగవచ్చు సుమ్మీ వేమా!

దేహాభిమాన మున్నంతవఱకుఁ గామ క్రోధ లోభ మోహా దులు మునులకైన వీడిపోవఁజాలవు. సాహసించి వానిని విడువఁ గలిగినచో శివస్వరూపుఁడు తానే యని గ్రహించుటకు వీలు చిక్కును.

ఆ. నమ్మినట్టి యుండి నొకభూత మనంగఁ
జాపఁ బొరల వేసి చక్కఁబోవు
నీఁతగాఁ డయిన నట్లేల పోనిచ్చును? వి. 1148

పడవ ప్రయాణికులకు సాధనమువలెఁ గానవచ్చి నమ్మించి యొకానొకతఱి చాపఁబొరలవేసి మునిఁగిపోవుచుండును. పడ వనడుపువాఁ డీఁతగాఁడయిన నటులఁ బోకుండఁ జేయఁ గలఁడు.

ఆ. నరుఁడఁట పరమాత్మ గురుని జేరినయప్డు
హస్తమందు మోక్ష మపుడె చూపు
విఱవిసంపదలను విఱ్ఱవీగిన జీవి
పరమెఱుఁగఁడు యమునిపాలె వేమ! 1149

మానవుఁ డుత్తముఁడగు గురుని నాశ్రయించినయెడల నాగురుఁడు అఱచేత మోక్షముచూపి కడతేర్చును. సంపదలతో విఱ్ఱవీఁగుచు గురునిమఱచిపోయినచో నట్టివాఁడు మోక్షము నకు మాఱు యమలోకమునకుఁ జేరుట సత్యము.

ఆ. నాది నీ దటంచు ననువుగాఁ బల్కిన
కాదు కా దటంచుఁ గాల ద్రొక్కి
పాదుకొనెడియుక్తిఁ బడయనివారికి
చేఁదు పుట్టి ముక్తి చెడును వేమ! 1150

ఎవరేని యేవస్తువు నాది నీది యనిపలికిరేని యట్లుకాదు. సర్వము నీశ్వరునివే యనిపలికి స్వాభిమానము నడఁగఁద్రొక్కఁ జాలనివారికి మోక్షము లభింపఁజాలదు. అట్టివారికి మోక్షమనిన నసహ్యముసైతము పుట్టును.

ఆ. నిద్రలోనినిద్ర నిర్భేద్య మనఁదగు
తామసంపునిద్ర తలఁగఁద్రోచి
సతత మదియె పూన సర్వదా యోగియౌ, వి.

యోగము నవలంబించి కనులమూసికొని యుంట యితరులు మెలకువకలిగింపరాని నిద్ర. ఆట్టినిద్రాసుఖము ననుభవించువానికి అజ్ఞాన మంటుకొనదు. అటులే యోగము బూనిన యోగియగును.

ఆ. నిబిడమైనతమము నిక్కి దాఁటఁగలేక
గుబురు బట్టబయలు గూడు లెట్లు
ప్రబలుచున్న మదిని పాలించుచుండును, వి.

దట్టముగాఁ బెనఁగొనియున్న యజ్ఞానమును బోకార్చనంత వఱకు విశ్వజ్యోతియనఁదగు నీశ్వరరూపతేజము కానరాదు. అది హృదయరాజ్యము నేలుచున్నను అజ్ఞానదృష్టికి గోచరింపదు.

తే. నిర్మలజ్ఞానపరిపూర్ణనిష్ఠయందుఁ
గర్మసన్న్యాసయోగియై కసిమసంగి
మర్మ మెఱుఁగుచు నుండుటే మౌనమయ్యె
ధర్మ మింతయె బోధించు ధరణి వేమ! 1153

నిర్మలమగు జ్ఞానము నొంది కర్మలఁ ద్యజించి ప్రపంచము లోనిమర్మము నెఱుంగుచు నిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై యుండి మోక్షమర్మములను గ్రహింపఁగలుగుటయే యోగమనిచెప్పఁబడును. ధర్మశాస్త్రములు సైత మీయంశమునే తెలుపుచున్నవి.

క. నీమము పెట్టుక ద్రవ్యము
కామంబున కగుచు భువిని కల్లరికూఁతల్
సేమముగఁ బలుకుచుండిన
కోమటు లోకకొంద ఱుంద్రు కుంభిని వేమా!

ద్రవ్యము నార్జించుటయే నియమముఁజేసికొని, కామములకు లోనగుచు, నన్నృతములాడుచు, నితరులను జెఱచి తాము క్షేమముగా నుండు కోమటులు భూలోకమునఁ దఱచుగా నున్నారు.

ఆ. నీరు నన్నములును నిదురయుఁ దా మాని
ముక్తికొఱకుఁ దిరుగు మూఢజనుఁడు
వెఱ్ఱికుక్కయట్లె వేసరి తిరుగురా, వి. 1156

నీరు అన్నము నిద్దురమానుకొని యవివేకియగు జనుఁడు మోక్షముకొఱకుఁ బిచ్చికుక్కవలెఁ దిరుగుచుండును. దాని వలన నించుకేని ఫలితముండదు.

ఆ. నీళ్లమీఁద బుగ్గ నిలిచినయప్పుడు
తళ్లు వేగ వచ్చి తాఁకుఁగాదె
విడెడుకుండ కింత విభ్రాంతి యేలరా! వి.

నీళ్లమీఁద బుడుగ తేలినచో అల రాఁగానే నశించునట్లే నశించెడి యీశరీరమునకై యింత భ్రాంతి యెందులకు ?

ఆ. నీళ్ల మునుఁగువాఁడు నిర్మలాత్ముఁడు గాఁడు
పూర్ణమైనముక్తిఁ బొంద లేఁడు
నీరుకోడి యెపుడు నీళ్లను మున్గదా? వి.

ఎల్లపుడు పుణ్యానదీనదములలో మునుఁగుచున్నంత మాత్రమున మానవుఁడు నిర్మలుఁడు కానేరఁడు. మోక్షము నొందనేరఁడు. నీరుకోడి యెప్పుడు నీటమునుఁగుటలేదా? దానికేమి ముక్తివచ్చినది.

ఆ. పడఁతిఁ జూచునపుడె పాలిండ్లపై యాస
నుడుగలేక మనుజుఁ డుపచరించి
యిడుములొంది పొంది యిలబట్టి చచ్చును, వి.

చెలువల గబ్బిగుబ్బలబింకమును గాంచినంతనే మనుజుఁడు ఆసపడి వలపు నాపుకొనఁజాలక వలపులాడుల కుపచారములు చేయుచు నెటులేని గవయఁ బ్రయత్నించి కడకు విఫలమనోరథుఁడై మరణము నొందుచున్నాఁడు.

ఆ. పక్షిజాతిఁ బట్టి పరగ హింసలఁ బెట్టి
కుక్షినింద కూడు కూరుటకును
వండితినెడివాఁడు వసుధఁ జండాలుఁడు, వి.

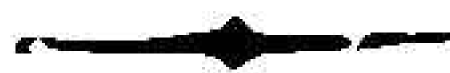
అజ్ఞానమునఁ బక్షులఁ బట్టి వండికొని తినిన దోషములేదని కొంద ఱనుకొనియెదరు కాని వారికంటెను చండాలురు వేఱె లేరు.

ఆ. పిండ మగుచుఁ దల్లి పెనుగర్భముననుండి
పూర్వకర్మ మెంచి పొరలియేడ్చి
ధరణిఁ బుట్టి యద్ది మఱచి వర్తించురా, వి.

పిండమై తల్లిగర్భమునందుఁ బుట్టి పూర్వజన్మవాసనచేత చేసినపాపములకు దుఃఖించుచు జన్మింపఁగనే మఱచి మోహితై మనుజుఁడు మెలఁగుచుండును.

ఆ. పటువుగాను బుద్ధి పరికించి నొక్కుచు
కుటిలగుణము లన్ని కూలఁ ద్రొక్కి
పటుతరంపుమోహపటలంబు వీడరా, వి. 1161

బుద్ధియందు చక్కఁగా పరికించుచు కుటిలములగు గుణముల నన్నిటిని కూలఁ ద్రొక్కి మోహపటలమును వీడినవాఁడు ముక్తుఁడగును.

యోగిపద్ధతి.

అవతారిక. యోగికేతక్క తదన్యులకు ఈశ్వరసందర్శనభాగ్యము కలుగఁజాలదు. యోగి యేకాంతప్రదేశముననిల్చి ఆత్మకంటె నితరమునందుఁ దలంపులేనివాఁడై ఆత్మసందర్శనమునకు యత్నింపవలయును. శరీరము శిరస్సు మెడ నిశ్చలముగానుంచి నాసికాగ్రమునుజూచుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతముతో సావధానుఁడై యుండువాఁడే యోగి. యోగిజన పరిగ్రహణీయమగు రాజయోగము మూఁడువిధములుగ సాంఖ్యతారకామనస్కనామములతో నుండుననియు యోగానుభవము లేనివానికి బ్రహ్మస్వరూప సందర్శనభాగ్యము లభింపదనియు నిర్ణయించి చెప్పఁదలఁచి వేమనయోగి యోగిపద్ధతి నీక్రిందివిధముగా వివరింపఁబోవుచున్నాఁడు.—

ఆ. అంజనంబుఁ బెట్టి యాత్మలో ద్రవ్యంబు
కనఁగ లేని ఘనత కడగి యెఱిఁగి
ఆశ దప్పినప్పు డతఁడె పో ఘనయోగి, వి.

అంజనమువలన నిక్షేపమును గనఁగొనునటుల జ్ఞానమువలన బ్రహ్మస్వరూపమును గుర్తించి యాశాపాశమును దెగఁగోసికొనినవాఁడే నిజమైన యోగి యనఁబడును.

ఆ. అంతరంగహృదయ మందఁగా సాధించి
చింత లూడఁబెఱికి చిక్కుపడక
వింతఁ జూచి మెలఁగ విజ్ఞాన మందురా! వి...

హృదయమును దుర్వ్యాపారములమీఁదికిఁబోకుండ సాధించి లోఁబఱచుకొని చింతలన్నింటిని దొలఁగించి జ్ఞానమునార్జించినచో మోక్షము లభ్యమగును.

ఆ. అంతరిక్షమందు నమరినలింగంబు
చింతఁబూనవలెను జెనకి యాత్మ
వింతలోనివింత వెన్నంటి చూడరా, వి...

చిదాకాశస్థితమగు నీశ్వరబింబమును ధ్యానించుచు నిష్కాముఁడై మెలఁగి కైవల్యము నొందవలయును.

ఆ. అయిదుచక్రములను నాదినిబడవైచి
యైదుచక్రములకు నవలఁ దెలియ
నైదుచక్రములను నడఁగి బయల్ తోఁచు, వి.

శరీరమునందు నెలకొనియున్న అన్నమయాది పంచకోశములను బాటింపక స్వాధిష్ఠానాది పంచచక్రములను దెలిసికొని పంచభూతములయందును యాశరీరాంశలు గలుపఁజాలినచో జ్ఞానమయమగు చిదాకాశము సాధకునకు గోచరించును.

ఆ. అరసి గట్టివేసి యాధారచక్రంబు
ప్రాణవాయు వందె పదిలపఱచి
యెడతెగకయముందు నిలయోగ్యుఁడగు యోగి
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

హృదయకుహరమందీశ్వరమూర్తిని నెలకొల్పి ఆధారచక్రమును గుర్తించి దానఁ బ్రాణవాయువును నిలిపి యెడతెగక యోగము నవలంబించు సాధకుఁడే నిజమగుయోగిగాఁ బరిగణింపఁబడును.

ఆ. అవనిలో నొకబిడ్డ యరయఁ బుట్టినతండ్రి
నట్టి యేలె జగము లగణితముగ
తల్లిలేక పుట్టె ధాత్రి యెట్లేలెరా, వి... 1167

మాయ యనుపుత్రిక లోకేశునివలన జనించి తండ్రిని లోకములను నావరించుకొనెను. అది ప్రకృతిసంబంధము (మాతృసంబంధము)లేక యెటులఁ బుట్టెనో లోకముల నెటులఁ బరిపాలించెనో యను నంశము విచారింపఁదగినది.

ఆ. అష్టదళములందు నాత్మను సేవించి
నిష్ఠఁ బూని మిగుల నేర్పుతోడ
దృష్టియందె దృష్టి తెమలకచూడరా, వి...

హృదయకమలమును అష్టదళపద్మమందురు. అందున్నబ్రహ్మ స్వరూపమును సేవించుచు నియమనిష్ఠలతో నచంచలదృష్టితోఁ జూచినచో పరమాత్మను సందర్శించి కృతార్థుఁడుగావచ్చును.

తే. అసిపదాంతమునను బుద్ధి నమర నొక్కి
కూటపరచిన్మయంబునఁ గొలువు దీరి
ఆటపాటల నణఁగింప నందె ముక్తి
విశ్రుతం బగువిధ మిది వినర వేమ.

'తత్వమసి'యను సూత్రముచొప్పున భగవత్స్వరూపమును నెఱింగి జ్ఞానదాయకములగు నస్మదీయస్వరూపములను విసర్జించి ఇంద్రియచాంచల్యమును బోనాడినచో ముక్తిలభ్యమగును. ముక్తి కిదియే యనువగుమార్గము సుమా!

క. అక్షరపుటడవిఁ జొరఁబడి
యక్షరములు వేలు లక్ష లరయఁగ నేల
ఈక్షితి 'శివ' యనియెడి రెం
డక్షరములె పరిధవిల్లు నరయుము వేమా!

అక్షరము లనుమహారణ్యములోఁబడి దారితెన్నుఁ గనుఁగొనఁజాలక, వేలు లక్ష లక్షరముల నూఱక కంఠశోషగా చదువుట కంటెను శివయని రెండక్షరములఁ బల్కుట మంచిది.

ఆ. అక్షరాత్మకంబు నమృతపానమునకు
రక్షకత్వమునకు రాజహంస
దీక్షలోనిదీక్ష తెలివంటిచూడరా, వి...

అక్షరస్వరూపుఁడు అమృత(మోక్ష)దాయకుఁడు నగుపరమాత్మునిపై దృష్టినుంచిన నీకు తప్పక మోక్షము సిద్ధించును.

ఆ. ఆకుచాటునఁ దగు నన్నిలోకంబులు
కొమ్మ గానరాదు బ్రహ్మకైన
కొమ్మ గానఁబడినఁ గొనియాడవచ్చురా, వి...

ఈశ్వరసందర్శనము సామాన్యకార్యము కాదు. బ్రహ్మస్వరూపమను నీమహావృక్షశాఖలు అజ్ఞానులకు గోచరింపవు. చతుర్దశభువనములు అజ్ఞానచేతనులకు మాయావరణమువలనఁ గొంచెమేని గోచరింపకున్నవి. బ్రహ్మాండవృక్షశాఖలు సామాన్యులకుఁ గోచరింపఁ జాలవనుట సత్యము.

ఆ. ఆకసంబుమీఁద నాడుదొమ్మరిపాప
చూపు లొకటి గాని సుఖము లేదు
ఆకస మనువీథి హంసను జూడరా, వి...

ఆకసముపైనాడు దొమ్మరిపాపచూపులు నిలుపునుగాని యవి యోగసాధకములు గాకపోవుటచే నిరుపయోగములు. సాధకుఁడా దొమ్మరిపాపవలెఁ జూపులునిలిపి సహస్రారమునఁగుండలినీశక్తిని జేర్చినచో మోక్షమును బడయఁగలుగును.

క. ఆకారణవిధ మెఱుఁగుచుఁ
జేకొని యామూలధనముఁ జెందుచునున్నన్
నాకల్పాంతమును సదా
యేకాలము పిన్నవయసు నిహమున వేమా!

సమస్తమునకును కారణ మగుమూలప్రకృతి యేది యని విచారించి యోగదృష్టిచేఁ బరబ్రహ్మస్వరూపమును దర్శించుచో సాధకుఁడు యోగానుభవపాటవమున కల్పాంతమువఱకు వయస్సువానివలెనే గనుపించుచుండును.

ఆ. ఆగడంబు జేత అందెందు బొందెదు
సాగ దోలి మనసు సైఁపనేర్చి
మ్రోగుప్రణవరవము మూలంబు గానరో, వి.

కేవలము ఆర్భాటమును చేయుచున్నచో నేమియు లాభముండదుగాన మనస్సును నిలుపనేర్చి హృదయమున దశవిధనాదములతో మ్రోగునోంకారనాదమును గుర్తించిన మూలతత్త్వమగు బ్రహ్మస్వరూపము గోచరించి తీరును.

తే. ఆత్మతేజము గమకించి యభినుతించి
కీలక బ్రహ్మతన్మయకేళి మరగి
నిత్యపరిపూర్ణమందుట నిరతిశయము
సత్యసంపన్నులకు నిది సాగు వేమ!

బ్రహ్మస్వరూపమును గుర్తించి దానిని స్తోత్రము గావించుచు బ్రహ్మానందసౌఖ్యమున నోలలాడుచు పరిపూర్ణసుఖానుభవము చే వర్తించుటయే ముక్తియనఁబడును. ఇంద్రియాతీతులగు సత్వ సంపన్నులకే యిది సాధ్యము.

ఆ. ఆత్మదేహమందు నతిసూక్ష్మముగఁ జూచి
దేహ మాత్మయందు తేటపఱచి
ఆత్మయందె చూడ నతఁడె పో ఘనయోగి, వి.

యోగదృష్టిచే మిగుల సూక్ష్మముగనున్న దేహస్థమగు నాత్మ స్వరూపమును సందర్శించి యాత్మజ్ఞానము నార్జించిన మహాను భావుఁడే నిజమగు శివయోగి యనఁదగినవాఁడు.

ఆ. ఆత్మలోనినాద మాలించి యాలించి
యాసలందు చిక్కుఁ డాది యోగి
యాత్మలోనికళల నంటునా తత్త్వము? వి.1178

హృదయమున మ్రోగుదశవిధములగు నోంకారసంబంధ ముల నాలించుచుఁ బేరాసలకులోనై మతిచంచలుఁడు గాక యుండువాఁడే నిజమగుయోగి. తత్త్వముగూడ నాదబిందు కళల కతీతమై యున్నదనుట గమనింపఁదగునంశము.

ఆ. ఆత్మసూక్ష్మమైన యానందమెఱుఁగక

మది తొలంగి చదివి మగ్నుఁడయ్యె
అతిరహస్య మెల్ల నాయోగి యెఱుఁగును, వి.

సూక్ష్మాతిసూక్ష్మమగు నాత్మవలన గలుగు సంతోషమును గ్రహింపఁజాలక జనులు వృథాపఠనములతో మందులైపోవుచున్నారు. మోక్షరహస్యములను యోగులేకాని వృథాపాఠకు లెఱుంగఁ జాలరుగదా?

ఆ. ఆదితుదయు లేని దనుభవగమ్యమై
వేదతుల్యముగను వెలయుచుండు
వాదభేద ముడిగి వరియించు శివయోగి, వి...

బ్రహ్మము ఆద్యంతములు లేక కేవలానుభవవేద్యమై వేదములచేఁ బ్రామాణ్యమై యొప్పాఱుచున్నది. ఈనిశ్చితార్థమును గూర్చి వాదోపవాదములను మానుకొని వర్తించువాఁడే శివయోగి యనఁదగువాఁడు.

క. ఆధారంబు లటాఱును
మోదముగా నలరుచుండు ముఖ్యముగాఁగన్
లేదన నేటికిఁ దెలియక
సాధకమునఁ జూడవయ్య చయ్యన వేమా! 1181

మోక్షకామికి షడాధారముల నెఱింగి వాని యావశ్యకము గుర్తించుట కర్తవ్యము. సాధకముగా యత్నించి చూచినవా రిది కాదని పలుకఁజాలరు.

ఆ. ఆఱుగురిని జేర నత్యంతదుఃఖంబు
ఏడుగురిని గూడ నేడుఃఖయ్యె

వడిగ వీరిపొందు విడచుట యోగము, వి...

కామాది అరిషడ్వర్గము సప్తవ్యసనములు మానవుని మిగుల వెతలఁ బెట్టునవిగాన వీనిని వదలి పరబ్రహ్మస్వరూపమును పొందన్వింపఁ గృతయత్నుఁ డగుటయే యోగమని చెప్పఁబడు చున్నది.

ఆ. ఆఱుగురినిజంపి హరిమీఁద ధ్యానంబు
నిలిపి నిశ్చయముగ నెగడి యాత్మ
గతి నెఱుంగుచుంద్రు ఘనులగుయోగులు, వి.

షడ్వర్గమును జయించి దేవదేవునిధ్యానించుచు యోగులు పరమాత్మతత్త్వము నెఱుఁగఁజూతురు.

ఆ. ఆఱు మూఁడు గట్టి యలమటఁ జెందక
పోరి గుణము లడఁచి ప్రాణి మిగుల
తేరుశిఖర మెక్కి తెలివంటఁజూడరా, వి. 1184

అరిషడ్వర్గమును త్రికరణములను లోఁబఱచుకొని ఇతరాశ్రమములకు లోనుగాక సత్వరజస్తమోవికృతుల దిగద్రావి సహస్రారకమలమునఁ గుండలీశక్తిని జేరనిచ్చుట యోగసాధనము.

క. ఆర్గురుదొంగల బట్టుక
మార్గముననె కొట్టి యొకని మన్నింపఁదగుం
దుర్గమ మిది తెలియంగా
నిర్గుణరూపంబు తెలియు నిజముగ వేమా!

కామక్రోధాదిశత్రువుల నార్గురను పట్టి నశింపఁజేసి అం

ధోకకామమునుమాత్రము ఈశ్వరపరముగా చేసిన బ్రహ్మము సిద్ధించును. ఇది చాల విషమ విషయముగాన నందఱకుఁ దెలియదు.

ఆ. ఆలుబిడ్డ గల్గి యధికసంపద గల్గి
భజన సేయ రీశు భక్తి లేక
భజనసేయ నతఁడు భక్తుండు కాఁడయా, వి...

సాధారణముగా మానవులు ఆలుబిడ్డలతోఁ సంపదలతోఁ దుల తూఁగుచుండియు దైవభజన మనిన విముఖు లగుచుందురు. భజనము గావింపనివాఁ డెన్నఁటికి భక్తుఁడని భావింపఁదగఁడు సుమా!

ఆ. ఆసపాపజాతి యైహికములలోన
ఆసచేత నెవరు మోసపోరు
చూచి విడుచువారు శుద్ధాత్ము లగుదురు, వి...

ఆశ మిక్కిలి పాపపుఁగులములోఁ బుట్టినది. మహాత్ములు సైత మాసవలననే మోసపోయి పారమార్థికములను గోలుపోవుచున్నారు. ప్రతివస్తువును జూచి యాశను జంపుకొనువారు పరిశుద్ధాంతఃకరణులని చెప్పఁబడుదురు.

క. ఇడపింగళనాడులకు
న్నడుమ సుషుమ్నము వెలుంగు నడయాడంగాఁ
గడుదుస్తర మది గన నా
నడుమనె యినచంద్రహారుల నగరము వేమా!

ఇడపింగళనాడులమధ్య సుషుమ్నానాడి ప్రకాశించుచుం

డును. అట ముప్పదియెనిమిది చిత్కళలతో నిండియున్న సూర్యచంద్రాగ్ని మండలములు వెలుగొందుచుండును. ఇది తెలిసికొనుట సామాన్యముకాదు.

ఆ. ఇంతికనులు వింత వింతలౌ చన్నులం
చింతిఁ గవయువాని నెఱిఁగి తొలఁగి
సరస కరుగ నతఁడె సర్వదా యోగియౌ, వి.

చెలువకన్ను లింతయున్నవి చన్ను లింతలేసియున్నవని మురియుఁ బరకాంతలఁ గవయు విటులను దెలిసికొని వారి సంసర్గము మాని దూరముగా నుండువాఁడే యెల్లకాలము యోగిగా గణింపఁ దగినవాఁడు.

ఆ. ఇంద్రజాలమట్టు లీజగద్భ్రాంతులు
చంద్రకళలు దాఁటి సఖ్యపడెడు
రంధ్రమందుఁ జేరి రవిమీఁదఁ గాంచు దే
వేంద్రపూర్ణపదవి విడక వేమ! 1190

ప్రపంచముపై గల మమకారమంతయు గారడివంటిది. నాదబిందుకళలను దాఁటినగాని జ్ఞానదృష్టికి నిశ్చలమగు బ్రహ్మస్వరూపము గోచరింపదు. అటుల గోచరించినగాని సాధకునకు మోక్షము చేకూరదు.

ఆ. ఇంద్రలోక మైన జంద్రలోక మైన
నందిచూడవచ్చు పొందుగాను
నందిమీఁద నెక్కి నయముగఁ జూడరా, వి...

సహస్రారకమలమును జేరుటకు బుద్ధియనునంది నెక్కి పయ

నము గావించితివేని ఇంద్రలోకముగాని చంద్రలోకముగాని కనుగొనవచ్చును.

తే. ఇరవు గనుఁగొని పరమార్థమెన్నఁ గోరి
పరమనిర్గుణపుబయిలఁ బ్రాఁకి నిలిచి
తన్మయంబున మది నిల్పి తనరు యోగి
శాశ్వతసుఖంబు నొందును సతము వేమ!

యోగాభ్యాసములలో నాఱితేరి మోక్షరహస్యము తెలియుంగుటకు నిర్గుణస్వరూపమగు మహదాకాశమున దృష్టి నిలిపి తన్మయము నొందుచున్నచో శాశ్వత సుఖస్వరూపమగు మోక్షము లభించును.

ఆ. ఇల్లు విడిచినట్లె యిల్లాలి మది రోసి
తల్లడంబు మాని తలఁపు నిలిపి
యొడలు మఱచి యోగ ముల్లసిల్లెడునట్టి
వాఁడె పరమగురుఁడు వసుధ వేమ!

ఇల్లువాకిఁని ఆలుబిడ్డలను రోసి శరీరముపై నభిమానమును త్యజించిన బుద్ధిని నిలుకడగా నుంచనేర్చి తన్నుఁ దా మఱచి బ్రహ్మానందము ననుభవించువాఁడే నిజమగు గురువర్యుఁడు.

ఆ. ఇష్టసిద్ధిఁ గోరి కష్ట మొందఁగ లేరు
నిష్ఠ నెఱిఁగినంత నిష్ఠలోన
అష్టసిద్ధులందు నమరుటఁ గానరు, వి...

మనోరథసిద్ధి నొందఁగోరి శ్రమలకోర్చి నియమనిష్ఠల నవలంబించినచో పంచభూతములు సూర్యచంద్రులు పురు

షుఁడు అనునష్టమూర్తులతోఁ గూడియున్న | శివస్వరూపమగు నష్టసిద్ధులను బడయ సాధకులకు వీలుకలుగును.

క. ఇహపరసౌఖ్యము లొల్లక
దహరమునను గుఱిని డించి దత్తముగాఁగం
గుహరములో వెలిబయలున
మహదాకాశంబుఁ జేరు మహిలో వేమా!

ఇహపరసౌఖ్యములఁ ద్యజించి దహరాకాశమునందు మనముఁ జేర్చినచో హృదయకుహరమునందును బహిరంగ ప్రదేశమునందును మహాదాకాశమును సందర్శింప వీలుఁచిక్కును.

ఆ. ఈఁకె లనుచుఁ గొన్ని తోఁక లనుచుఁ గొన్ని
కోఁక లనుచుఁ గొన్ని గోఁచు లనుచు
కొన్నియయ్యె నున్న గుఱుతును మూయఁగా, వి.

జీవుల మర్మావయవములను మాటుపఱచుటకుఁ గొన్నింటికీఁకలు మఱికొన్నింటికి తోఁకలు మానవతులకు కోఁకలు యోగులకు గోఁచులు యేర్పడినవి. ఇవి లజ్జాప్రదేశాచ్ఛాదనములేగాని వేఱుగాదు.

క. ఈఁతెఱిఁగినవారైనను
లోఁతైనటువంటి నూతిలోఁబడి పోరా?
యీఁతలు నేర్చినయోగము
చేతిరుగకయున్న నేమి చేయుదు చెపుమా?

ఈఁతవచ్చినను లోఁతుగలిగి వైశాల్యము లేకున్న బావిలో మనుజుఁడుపడె నేని బ్రదుకరు. వారికివచ్చినయీఁత పనికిమాలి

నదగును. అటులే యోగము నెఱిఁగియున్నవారు మనస్సును నిలుపఁ జాలకయున్నచో నెందులకుఁ బనికిరాక పోవుదురనుట సత్యము.

క. ఈదేహ మెన్నిభంగుల
   బ్రోది యొనర్చినను నేలఁ బోవును కాదే
   మీఁదెఱిఁగి మురికిఁ గడుగుచు
   భేదంబులు మాన ముక్తి బెరయును వేమా!

ఈదేహము నెన్నివిధములఁ బోషించినను గడకు మంటిపాలైపోవును గదా! తత్త్వము నెఱింగి దేహమునంటినమలినమును దొలఁగించుకొనుచు నభేదభావముతో వర్తింతువేని తప్పక ముక్తి చేకూరును.

ఆ. ఈనినట్టిపులిని బూని చంపఁగవచ్చు
   మనము మర్మ మరసి కనఁగవచ్చు
   తారకంబు మరగి తగులుట సాధ్యమా? ...

ఈనిన పెద్దపులినైనను జావునకుఁ దెగించి పోరాడి చంపవచ్చును. మనస్సునకు మర్మమునంతయు నెఱుంగవచ్చునుగాని చిత్తశుద్ధికారణమును రాగద్వేషాదుల నివర్తింపఁ జేయునదియు నగు తారకయోగము నెఱింగియు వదలుట కష్టము.

ఆ. ఈస్వరంబు లన్ని యేడుపాళ్లుగఁ జేసి
   యేడుమూర్తుల కవి యిచ్చివేసి
   నిత్యకర్మమునను నిలుచురా నెఱయోగి, వి...

సప్తస్వరములను గురుతించి వాని నేడుపాళ్లుగా విభజించి

న ప్తమూర్తులకు వానినిబంచి యొసంగి నిత్యమును సత్కర్మముల యందుఁ దగిలియుండువాఁడే యోగి.

ఆ. ఉక్కుకళ్లు దిన్న నోఁగి తేటగా నుండు
నుక్కుకళ్లు దిన్నసుడుగువ్యాధి
యుక్కుకళ్లకన్న నుర్విగల్పము లేదు, వి. 1201

ఉక్కుదిన్న పెక్కుగుణములు కలవుకాన దాని మించిన దీలోకమున మఱియొకటి లేదు.

ఉక్కుచూర్ణమువలన దేహ మారోగ్యమునుండును. వ్యాధు లడఁగును. దీనినిమించినయోగము వేఱొకటి కానరాదు.

ఆ. ఉక్కు శుద్ధి చేసి యుంచి తినెడివాఁడు
ఉక్కుదిటవువలెనె యుండు జగతి
ఉక్కుచూర్ణముఁ దినుటొప్పగు కల్పంబు,వి...

శుద్ధిచేసిన యుక్కుచూర్ణము దినువాఁడు ఉక్కువంటి దృఢకాయముగలవాఁడై యుండును. ఆరోగ్యమును గోరువాఁ డుక్కుచూర్ణమును దినుట చాలమంచిది.

తే. ఉజ్జ్వలంబగు పరిపూర్ణ మొందఁగానె
కుంభగతదీపశోభానికుంభలీల
కుంభకంబున మదిఁ జేర్చి కూడవలెను
గాక గాంభీర్య మూనిన కలదె వేమ! 1203

మనఃప్రాణములు జీవరూపమగు హంసతో లీన మొనరించి చిల్లులకుండలోఁ గదలక వెలుఁగుదీపమువలె బుద్ధిని గట్టిపైచి అతఃకుంభకము బహిఃకుంభకములతో వాయువు నుపయోగిం

చుచున్నయెడల మోక్షమొందవచ్చును. వృథా గాంభీర్యము తోఁ జూచుచున్న నేమియు లాభములేదు.

ఆ. ఉతకలోనితలుపు నూగించి నెట్టడి
పదునెఱింగి లోనఁ బట్టుఁ బట్టు
మతిని గూడి మించి మర్మంబుగనుమయా, వి.

ఉతుక నూగించి తలుపు నెట్టడిరీతిని మనస్సును పురికొల్పి బ్రహ్మమును కాంచవలయును.

ఆ. ఉదయమందు శివుని నూహించి చూచిన
సుధయు బుట్టి పరముఁ జూపుఁగాక
ముదము మించి మనము ముప్పూరి గొనకున్న
చేఁదుపుట్టి మాయఁజెఱుచు వేమ!

ప్రాతఃకాలమున నిద్దురనుండి లేవఁగనే శివుని ధ్యానముచేయుము వేని అమృతస్వరూపుఁడగు శివుఁడు నీకు మోక్షముఁ జూపును. ఐహికలంపటుఁడవై శివధ్యానముగావింపవేని మాయ విషమించి నిన్ను పాపలోకమునఁ గూలఁ ద్రోయును.

క. ఉపజిహ్వకుఁ బ్రాగ్దిక్కున
త్రిపుటికి మధ్యంబునందు దీపము తానై
జపియించు రామ మెవఁడా
తపసిని గనుఁగొన్న వాఁడు ధన్యుఁడు వేమా!

జిహ్వకు తూర్పుభాగమునను త్రిపుటికి నడుమను నున్న వెలుఁగును కనుఁగొనువాఁడే ధన్యుఁడు.

ఆ. ఉరిదిగాను గాలి యున్నతిగను మింటఁ

దురితముగను వచ్చి తొలఁగుచుండు
పురషుపైన నిల్చి పూనికఁ జూడరా, వి...

మహదాకాశమునందుఁ బరివ్యాప్తమైన వాయువు ఊరక ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసముల కుపయోగపడుచుండును. ఆయువును రేచక పూరక కుంభకాది సాధనములతో నుపయోగించుటకు సాధకుఁడు యత్నము విరివిగాఁ జేయవలయును.

ఆ. ఊడిగంబు జేసి యుబ్బించి గురువును
కూడి పొందవలెను కోర్కెలడఁచి
వేఁడి పరమపదవి వెలయంగఁ జూడరా,వి ...

గురునకు సేవఁజేసి యాతనిదయ నార్జించి పరబ్రహ్మస్థితి నెఱుఁగుము. గురుఁడే మోక్షము చూపును.

ఆ. ఊరకుంట తెలియు నుత్తమయోగంబు
మానసంపుకలిమి మధ్యమంబు
ఆసనాదివిధుల నధమయోగంబులు, వి...1209

'అహం బ్రహ్మాస్మి' యను నియతి ననుసరించి కేవల మీశ్వర విచారము చేయుచు నుండువాఁడు ఉత్తమయోగము నిర్వహించువాఁడు. తన్మయుఁడై మనస్సున నానందించుచు ధ్యానము నొనర్చుట మధ్యమయోగము. కేవలాసనాదులతో నవస్థపడుట అధమయోగమని యెఱుంగనగును.

ఆ. ఊర్ధ్వలోకమందు నుచితక్రమంబున
రూప మేమి లేక రూఢినుండు
పరమయోగి చూచుఁ బరమాత్ముఁ డితఁ డని, వి.

పరమాత్ముఁ డూర్ధ్వలోకమున తగువిధముగా నామరూప రహితుఁడై స్పష్టముగా వెలుఁగొందుచున్నాఁడు. ఆపరమాత్ముని నుత్తముఁడగు యోగిదక్క తదన్యులు గురుతించి కనుఁగొనఁ జాలరు.

తే. ఊర్జితానందపరిపూర్ణయుక్తియందు
స్వార్జితంబగు గురుభక్తి సంతరించి
దుర్జయంబును తొలఁగంగ దోలునేని
కర్జముగ ముక్తి లభియించు గదర వేమ!

సాధకుఁడు ఐహికచింతల దిగద్రావి సంతోషపరిపూర్ణుఁడై యుండి తానార్జించిన గురుభక్తి గురూపదేశము నాధారముఁ జేసికొని అంతరంగశత్రువులగు నరిషడ్వర్గమును జయింపఁగలిగినచో ముక్తి తప్పక చేకూరుననుట సత్యము.

ఆ. ఊరు సేరి యుండ నొగి సంతసింతురు
అడవియన్న మాత్ర నడలుచుంద్రు
ఊరు నడవి రెండు నొకటిగాఁ జూచిన
నారి తేరు యోగి యతఁడు వేమ.

అవివేకులగు ప్రజలూరు చేరినచో సంతోషింతురు. మార్గవశమున నడవిలో నుండవలసివచ్చినచో విచారపడుచుందురు. ఊరును అడవిని సమానముగా భావించువాఁడు ఆరితేరినయోగిగా గణింపఁదగును.

ఆ. ఋగ్యజుస్సు లెఱిఁగి యోగ్యత లేకున్న
విప్రుఁడైన నెట్లు విహితుఁ డగును

భర్తగలిగి యన్యు భావించుసతివలె, వి...

ఋగ్యజురాది వేదములఁ జదివినను యోగ్యత లేనిచో బ్రాహ్మ ణుఁడైనను వందనీయుఁడు కాఁజాలఁడు. అట్టిబ్రాహ్మణుఁడు భర్త గలిగియు విటులకై వెదకు జారసతివలె విసర్జింపఁదగినవాఁ డనుట సత్యము.

ఆ. ఎగువదిగువఁ జూడ కేప్రొద్దు మదిలోన
తగవు లేని తలఁపు దలఁచి వలచి
నీల్గి చూచు టెల్ల నెఱజాణవిద్యరా,వి... 1214

పైన క్రిందఁ జూచుచు నానావస్థలను బడుటకంటె నిస్సం దేహములగు నాధ్యాత్మికసిద్ధాంతము లాశ్రయించి బ్రహ్మస్వ రూపమును విజృంభించి కనుఁగొనయత్నించుటయే యుత్తమ విద్యయగును.

తే. ఎచటఁజూచిన నట్చోటనేమి తోఁచు
నచటిదృశ్యము దృక్కుగా నంటిపట్టి
రచ్చ జేయుట ముక్తికి రాజపథము
సచ్చిదానంద మపు డొప్పఁ జాలు వేమ! 1215

శబ్దస్పర్శరూపాదిపంచవిషయముల నెఱుంగు పంచేంద్రియ ములు దృశ్యములు. వీనినికార్యములయందు నియోగించువాఁడు దృక్కు. ప్రపంచమునంతటనున్న యీదృగ్దృశ్యముల నెఱింగి దృక్కును బ్రహ్మస్వరూపముగా గ్రహించుటయే ముక్తికి రాజ మార్గము. సచ్చిదానందస్వరూప మారాజమార్గము ననుసరించి నచో దప్పక గోచరించును.

ఆ. ఎచటనుండి వచ్చు నెచటికిఁ దాఁ బోవు
నిద్రచంద మెఱుఁగ నేర్చెనేని
అచలమైన వ్యక్తి నచ్చట నందుము, వి...

నిద్దుర ఎటనుండివచ్చుచున్నది. ఎచ్చటకుఁ బోవుచున్నది యను విషయము సమగ్రముగ నెఱింగినచో నిశ్చలమగు వ్యక్తిత్వము నీకు దప్పక లభించునుగావున నందులకై ప్రయత్నించుట కర్తవ్యము.

ఆ. ఎంతభాగ్యమున్న నంతకష్టపుఁజింత
చింతచేత మనసు చివుకు మనుసు
చింత లేకయుంట చెడిపోనిసంపద, వి...

ఐశ్వర్య మెక్కువయగు కొలఁది మానవునకు విచారము మెండగుచుండును. విచారమువలన మనస్సు చెడిపోవుచుండును. కావున సర్వానర్థములకు మూలమగు చింత కెడమీయక యుంటయే ఐశ్వర్యము.

ఆ. ఎన్ని ఎన్ని పూజ లెచటఁ జేసిన నేమి
భక్తి లేనిపూజ ఫలము లేదు
భక్తి గల్గుపూజ బహుళకారణ మగు, వి.

ఎన్ని పూజలనుజేసిన భక్తియే ప్రధానము. అది లేనిచో వ్యర్థ మగును. భక్తితోఁ జేయుపూజ తప్పక మోక్షసాధనముగాఁ బరిణమించును.

ఆ. ఏక మమర యుక్తి పాకంబు గమనించి
సోఁకి యుండు టెల్ల సూటి యగును

తాఁకి తాఁకి మిగిలి తళుకొత్తవలె నయా, వి.

'అహంబ్రహ్మాస్మి' యను మూలార్థమును గమనించి పరబ్రహ్మ స్వరూపముపై దృష్టియుంచి హృదయమును బ్రహ్మమునం దైక్యముగావించుటయే మోక్షమనఁబడును.

ఆ. ఏకమైనదాని నెక్కడఁ జూతురు
పాక మెఱిఁగి చెప్పు పరుఁ డెవండు
లోకమాయఁ జూడ లో వెలి నిండెరా, వి.

మాయ సర్వము నావరించియున్నది గావున బ్రహ్మస్వరూపము సందర్శింపఁగలుగుట సామాన్యకార్యము కాదు. దీనికను వగు సులభసూత్రమును బోధించు దైవతుల్యుఁడగు గురుఁడు కానరాఁడు గదా!

క. ఏచూడ్కి నిలిచి యుండునో
యాచూడ్కినిబట్టి మదిని నాఁ గా దనకే
రేచకపూరకకుంభక
సూచన పరమనెడుబయలు చూడుము వేమా!

మనస్సు నిచ్చవచ్చినటులఁ బోవనీయక యోగాభ్యాసముచేఁ జూపును నిలుప నభ్యసించి రేచకపూరకకుంభకాదులచే వాయునిరోధాదుల నొనరించుచు మహదాకాశమును దర్శింప నభ్యాసముచేయుట చాల ముఖ్యము.

ఆ. ఏరుదాఁటి మెట్ట కేఁగినపురుషుండు
పుట్టి సరకు గొనక పోయినట్లు
యోగపురుషుఁ డేల నోడలిఁ బాటించురా, వి.

నదిని దాఁటినపిమ్మట మానవుఁడు పడవను లెక్కపెట్టక తన త్రోవను దానేగునట్లు యోగము నెఱింగిన ధన్యుఁడు సంకల్ప సిద్ధుఁడైనపిమ్మట నీదేహమును విసర్జించుటకుఁ గొంచెమేని సంశ యింపఁడు.

ఆ. ఐదుచక్రములను నాదిని బడవైచి
యైదుచక్రములకు నవల వెలసి
యైదుచక్రములను నడవి బైలై తోఁచు, వి.

పంచభూతవివేచనఁజేసి ఆపంచభూతావృతమగుదానికంటె సవ్వల నున్న యీశునిరూపమును గుర్తింపవలయును.

ఆ. కడుపులోనివాని గానఁగా లేరయా
కష్టపడుదు రింతెకాని జనులు
హీన మెఱుఁగ నాతఁ డిదియేల యెఱుఁగును? వి.

మానవులు వృథాప్రయత్నములతో శ్రమల నొందుచుందురుగాని హృదయస్థుఁడగు శివుని గమనింపఁజాలరు. ఈస్వల్పాంశమును గమనింపఁ జాలనివారు మోక్షము నేమిగ్రహింపఁ గలుగుదురు.

ఆ. కదలనీయకుండ గట్టిగా లింగంబుఁ
గట్టివేయ నేమి ఘనత గల్గు
భావమందు శివుని భావించి కానరా, వి...

లింగధారులు కంఠమున గట్టిగా లింగమును బంధింతురు. దాన నేమిలాభము కలదు. శివునిఁ ద్రికరణశుద్ధిగా ధ్యానింపఁ జాలనివానికి ఎంతలింగమున్నను లాభములేదు.

ఆ. కదియఁ బట్టి హంస కళ లంట గమకించి
సదయహృదయమందు సంతరించి
విదితమైనబయల వెన్నంటి చూడరా, వి...

బుద్ధిని బంధించి హంసకళల నవలోకించి హృదయమునం దాకళలు నెలకొల్పుకొని మహదాకాశమును జ్ఞానపూర్ణమగు దృష్టిలోఁ గనుట కభ్యాసము చేయనగును.

ఆ. కనుల చూపు నిలిపి కాంతిని గమనించి
కాంచవలెను చిత్రకళలు దాటి
కోటకొమ్మఁ జేరి కోర్కె లడంపరా, వి...

దృక్శక్తిని నిలుపుట నేర్చుకొని కళలను నిలుకడగాఁ గాంచ నేర్చి ఆవల కానవచ్చు జ్యోతిర్మూర్తిపై దృష్టినుంచి ఐహికములగు కోర్కెలనన్నింటిని అడఁచుకొనుటకుఁ దీవ్రముగా యత్నింపుము.

ఆ. కనులు రెంటినడుమఁ గాసంత నిలిపిన
బొమలమీఁది చూడ్కిఁ బొందఁ జేయు
క్రమ మెఱింగి లోనికాంతిని పట్టుము, వి...

దృక్శక్తిని నిలుపనేర్చి భ్రూమధ్యముననున్న (త్రికూటస్థానమునందున్న) మహాత్కాంతిపుంజము నవలోకింపనేర్చి యా కాంతిని హృదయమున నెలకొల్పుటకు యత్నింపుము.

ఆ. కన్ను మిన్ను చేసి కాంతిని గమకించి
తన్ను నిలిపి చూచి తలఁపు వదలి
యున్నవాఁడు పరము గన్నవాఁడే యగు, వి.

కన్ను నూర్ధ్వముగాఁ బఱపి చిత్స్వరూపమును గుర్తించి ధ్యానించిన కేవలుఁడై తన్మయుఁ డగును.

ఆ. కన్నెఁ బడుచు గాంచి కదలనీకుండిన
యాస బట్టి యొక్క మూసఁ బట్టి
కరఁగఁబెట్టి దాని కడముట్టఁ జేయరా! వి...

కన్నెపడుచులఁ గాంచినంతనే, మోహమున వారలనంటి చలించు నీచబుద్ధిని బట్టితెచ్చి సమాధియనుమూసలోఁ బెట్టి దానినికరిగి రూపుమాపుటకు యత్నింపుము.

ఆ. కపటవేషమూని కడగండ్లు పడనేల
విపినభూమి తిరిగి విసుగనేల
యుపముతోనె ముక్తి యున్నది కనవలె, వి.

వేషములువేసి యోగినని పేరుబెట్టుకొనుటయు అడవులు తిరిగి విసుగునొందుటయు వృథాయాసము. ముక్తి సులభోపాయములతో లభ్యముకానుండ మందమతులు నానావస్థలకు లోనగుచున్నారు.

ఆ. కరఁగ కరఁగఁ బుట్టు కనకంబునకు వన్నె
పెనఁగ పెనఁగఁ బుట్టు ప్రేమ సతికి
ముదియముదియఁబుట్టుమోహంబులోభంబు, వి.

కరుగఁగా కరుగఁగా కనకమునకు వన్నె పుట్టును. అటులనే యెల్లపుడు పెనఁగుచున్నచో సిగ్గు బిడియముగల స్త్రీకి సైతము ప్రేమగలుగును. ముదిసినకొలఁదిమానవునకు వలపుద్రవ్యాదులపై నాశయు జనించుచుండును. ఇది లోకధర్మము.

ఆ. కరతలంబు నెత్తి కాలి నదిమిపట్టి
యూర్ధ్వదృష్టిచేత నొనర నిల్పి
సర్వమై తనరుటఁ జాలనాయువు కల్గు, వి...

చేతులను పయికిసాచి కాలి నదిమిపట్టి దృష్టి నూర్ధ్వప్రసారము గావించి సర్వావయవములఁ దనవశమునం దుంచుకొనుట యుత్తమయోగము. ఇది వీరాసనమునకుఁ జేరువ. దీని నవలంబించినచోఁ బూర్ణాయువు గలుగును.

ఆ. కల్పమనఁగ నగును గారణబీజంబు
కల్పమనఁగ శివునికల్పితంబు
అల్పుఁడేమి యెఱుఁగు నానందభోగము, వి...

కల్పమనఁగా బ్రహ్మకొకదినము. ఇది ఈశ్వరకల్పితము.— ఈకల్పమే కాలకల్పనమునకును సృష్టికిని బీజము. ఈకల్పము భువనానందకరమనియుఁ గల్పములు గడచుట శాశ్వతస్వర్గప్రాప్తికని స్వల్పబుద్ధు లెఱుంగరు.

ఆ. కలిగియు దినలేక కష్టించురోగికి
నాఁడువారిమీఁద నాస గలదె
అన్నమదముతోడ నఖిలమందంబులు, వి...

ఉన్నంతవఱకుఁ దిని సుఖముగా బ్రదుకచేతగానికష్టజాతకుఁడగు రోగి చెలువలపై వలపూనఁజాలఁడు. అన్నమదము తలకెక్కినవానికే మోహ మావరించును.

ఆ. కలిగినట్టె యుండు కలుగక యుండును
మఱియు లేకపోవు తిరిగిఁ గలుగు

గలిమి నెచటఁ జూడ గారడి యనవచ్చు,వి...

సంపద నింద్రజాలముతోఁ బోల్పవచ్చును. సంపదకలిగి నటులె యుండి సమకూరకయుండును. ఒకపుడు కలుగును. మఱియొకపుడు నశించును. దానికించుకేనియు నిలుకడ యనూ మాటలేదు.

ఆ. కలిమిగలయతనికిఁ గన్యక నిచ్చుచు
ముఱియుచుందు్ర గాదె మూఢజనులు
పూజఫలమె కాని పూనిక ల్నిల్చునా? వి...

కలిమి గలవానికి కన్నెనిచ్చి యుబ్బిపోయెదరు. ఇది చాల యవివేకకార్యము. ఇపుడున్నసంపదలు ఈపట్టుదలలు చివరప ఱకు నిలువఁగలవా? పూర్వసుకృతము లేనివానికి సంపదలెన్నఁ టికిఁ గలుగవు.

ఆ. కలుగుచింతలన్ని కడఁకతో దాఁటఁగ
వెలుఁగుచంద్రకాంతి వేడుకలర
నివ్వటిల్లఁ గోరు నిర్గుణయోగులు, వి... 1238

చింతలను అంధకారమును దాఁటినచో జ్ఞానమను చంద్ర కాంతి గోచరించును. దాన మోక్షము సిద్ధించును. నిర్గుణులగు యోగులునైత మిట్టికాంతిని దర్శించుటకే ప్రయత్నము చేయుచున్నారు.

ఆ. కలుగుసుఖము లెల్లఁ గల్లగా రోయుచు
మెలఁగుచుండవలయు మిహిరుపగిది
తెగుడు నేర్పుచూడ ధీరుఁడే యగునయా,వి...

సుఖముల నన్నింటిని జులకనగాఁజూచి తిరస్కరించి మను జుఁడు జ్ఞానవంతుఁడై స్వయంప్రభతో సూర్యునివలెఁ బ్రకా శింపవలయును. ఇటుల మెలఁగు నేర్పుగలవాఁడే ధైర్యశాలి యు నుత్తముఁడు.

ఆ. కలుపు దీసి నరులు కాపాడి పయిరులఁ
బెంచు ప్రేమవలెను బెనిచి మదిని
దృశ్యములను ద్రుంచి తెంపుగా నుండుము,వి.

కర్షకులు కలుపుదీసి పైరుగాపాడి ప్రేమతోఁజూచునటుల సాధకుఁడు మాయావరణమగు దృశ్యమును దిరస్కారభావము తోఁ జూడవలయును.

ఆ. కలుష మెల్లఁ దెలియఁ దలవంపులకు మూల
మరయ దత్త్వ మెల్ల నాత్మ బుట్టుఁ
దెలిసినందునకును ధీరుఁడు గావలె, వి... 1241

ఐహిక సంబంధములగు పాపములకు లోఁబడుట మిగుల నవమానకరము. నీహృదయమునందున్నజీవుని శివునిగాభావించి యాత్మజ్ఞాన మార్జించి యుత్తముఁడ వగుము.

ఆ. కలుష మొక్కయింత కాన్పింప దెందును
జూడ నెవరికైన సొంపు మీఱఁ
దామసం బడంగఁ దా వెల్గు జ్ఞానంబు, వి...

పుట్టువు మొదలుకొని వీఁడు పాపాత్ముఁడు వీఁడు పుణ్యా త్ముఁడని యొవనినేని నిర్ణయింప శక్యముగాదు.ఒక్కకోపస్వభా

వము లేకున్నచో ప్రతినరునకు జ్ఞానము కరగతమగు ననుట సత్యము.

ఆ. కస్తురివలపేల గజరాజమున కెన్న
తనదు మదపుధారతావి గాక
యోగి కేల రంభ యోగహర్షం బుండ, వి...

మదపుటేనుఁగు తనగండచ్యుతను లగుమదధారలతావి కా నందించును గాని కస్తూరి మొదలగు సుగంధద్రవ్యములను గోరదు. అటులే యోగిసైతము తనయోగవిద్యలతో నానందించునుగాని వలపులాడులచక్కఁదనమున కించుకేని మరియఁడు.

ఆ. కానరానిబయలు గనుటయే మోక్షంబు
మేను మఱచి నిద్ర మెలఁగినట్లు
తానుతాను గాను దలఁపు మఱపు దాఁటు, వి.

బాహ్యశరీరమును ప్రపంచమును నేను నీ వనుభావమును మఱచి సామాన్యదృష్టికగుపడని మహాకాశమును దిలకింపఁగలుగుటయేగాక, తనదేహమును దామఱచి నిదురనొందినటు లుండుటయే మోక్షము.

ఆ. కానరానివాని కనుపించువానితో
కాపు చేయ నలుక కరుణతోడ
కానరానివాని కరుణేమికందురో? వి...

కానరాని బ్రహ్మస్వరూపమును గానవచ్చు సామాన్యమాన వునియం దారోపించి యుపాసనము జేయవలయును. లేకున్న

యెడల నదృశ్యాకారముగనున్న బ్రహ్మస్వరూపముయొక్క
దయఁబొందుట కష్టము.

ఆ. కామి యైనజనుఁడు ఘనుఁడు గాఁడాయెనే
కామిగాఁడె కృష్ణసామి ముందు
కామి గానిజనుఁడు గణపతి గాఁడొకో? వి...

ప్రథమమునఁ గామవికారములకు లోనైనవారు పిమ్మట
మహాజ్ఞానులుగావచ్చును. దైవముగాభావింపఁబడు శ్రీకృష్ణుఁడు
పూర్వము కాముకుఁడెగదా! కామాదివికారముల నెఱుంగక
పుట్టుబ్రహ్మచారిగా నున్నవాఁడు వినాయకునివలెఁ గుక్షిం
భరుఁడే.

ఆ. కాయము దగ గూడి కషఁగి యోగిగ నున్న
కాయ మిలను బడిన ఘనుఁడు గాఁడు
కాయమునను ముక్తికడ తేఱవలె నయా, వి.

దేహమునాశ్రయించిదీనిసాహాయ్యముతోయోగియనిపించు
కొనినవాఁడు మరణించెనేని వానిశ్రమ యంతయు వ్యర్థమ
గును. అట్టివాఁ డుత్తనుఁడు గాఁడు. దేహముండఁగనే మాన
వుఁడు కడతేఱఁ బ్రయత్నింపవలయును.

ఆ. కాలు చేయి లేదు కంచుకంబు గలదు
కొమ్ము లేక యురికి చిమ్ము వేగ
గరిడి లేక చంపు కడుచోద్యమగునయా, వి...

మరణమనుదానికిఁ గాలుచేతులు లేవు. కాని మాయావరణ
మను కంచుకముగలదు. కొమ్ములులేవుగాని కాలపాశమను గొ

మ్ములతో నెట్టివారినైన కున్మఁబోవును. ఇంతియగాక యెట్టి సాము సాధనములను దోడుదీసికొనక యెంతవారినైనఁ బోకార్చును.

ఆ. కోటకోట తిరుగు కొమ్ము లేనుఁగు గాదు
త్రాటిపట్టెసందు తగిలియుండు
పోటుబంటునైన బోర్లింపక విడఁడు, వి...1249

జీవుఁడు ప్రతికళేబరమునందును గోటకుఁగోటకు దిరుగు నేనుఁగువలె సంచరించును. దేహమునకు ఈశ్వరునకునంటి తిరుగుచుండును. మాయావరణమును లోఁగొని యెంతవారినైన జీవుఁడు వంచించుచు నుండును.

ఆ గగనచిత్తదృష్టి గద్దియపైఁ జేర్చి
యనువరైనయాతఁ డచల మంటి
యుజ్వలాంశమందు నూహించుఁ దత్త్వము, వి.

దృగ్లక్ష్యము నార్జించుటకుముందు మహదాకాశముపై చూపు నిలుపవలయును. పిమ్మట నాచూపు సహస్రారమునఁ బ్రవేశింపఁజేయుట కభ్యసించి అచలయోగము ననుసరించి పరమాత్మస్వరూపము నూహించుటయే తత్త్వ మనఁబడును.

ఆ. గట్టుమీఁద నున్నఁ గాన్పించు సర్వము
తెలిసి తేటపడినఁ దెలియు నెల్ల
లోకవిషయములును లోనిరహస్యముల్, వి...

ఉన్నతమగుకొండపై నెక్కినచో సమస్తవస్తువులు క్రిందివి

గానుపించునట్లు జ్ఞానమునార్జించిన వానికి ప్రపంచవిషయములు లోకరహస్యములు స్పష్టముగాఁ దెలియును.

ఆ. గట్టురాళ్ల దెచ్చి కాళ్లచేతులఁ ద్రొక్కి
కాఁచి యులులచేతఁ గాసిఁ జేసి
మొఱకురాళ్ల కెఱఁగు మొప్పెల నేమందు? వి.

కొండరాళ్లదెచ్చి కాళ్లతోఁ జేతులతో ద్రొక్కి యులుల తోఁ జెక్కి బొమ్మలుచేసి యవివేకు లాబొమ్మలకు మ్రొక్కుచు న్నారు వారి నేమనవలయును?

ఆ. గర్వియింద్రియముల గట్టివేయఁగలేక
చావు వచ్చునపుడె సన్న్యసించు
నాత్మజయము లేదిఁ కంటునా మోక్షము? వి.

సంసారలంపటుఁడు ఇంద్రియముల జయించి సన్యాసము యౌవనమునఁ దీసికొనలేక చావఁబోవునపుడు సన్యాసముఁ బుచ్చుకొనును. ఆత్మోన్నతిలేనివాఁడు సన్యసించినను మోక్షము సమకూరనేఱదు.

ఆ. గాలి గాలి గలసె గగనంబు గగనంబు
మన్ను మన్ను గలసె మంట మంట
నీరు నీట గలసె నిర్మలంబై యుండె, వి...

జీవుఁడు పంచభూతావృతమగు దేహమునువిడచెనేని పృథివ్యాపస్తేజోవాయురాకాశములయందు ఆయాభాగములు వెంటనే గలసిపోవును. అపుడు జీవుఁడు నిర్మలముగనుండును.

ఆ. గాలి ఫణికిఁ జేసెఁ గసవు పసికిఁ జేసె

మంటి నెఱుకుఁ జేసె మఱవ కిలను
పుడమిని జనులకు బువ్వట్లు చేసెరా, వి....

పాములకు గాలియు, పశువులకు గసవు, ఎఱ్ఱలకు మట్టియు దైవ మాహారములుగఁ జేసెను. అటులే దైవము మానవులకు అన్నముగల్పించెఁ గాన దాని మానఁదగదు.

ఆ. గాలియందె పుట్టి గాలియందె పెఱిఁగి
గాలి దెలియ లేరు గాదె నరులు
గాలియందె యాత్మ కల దదే తత్త్వంబు, వి.

మానవులు గాలియందు జనించి గాలియందు వృద్ధినొంది గాలియొక్క శక్తి నెఱుంగఁజాలకున్నారు. ఆత్మయు గాలియందే కలదు. ఆవాయుస్థ మగునాత్మయే తత్త్వము బ్రహ్మస్వరూప మని యెఱుంగవలయును.

మత్తకోకిల:—

గాలి రాకలు పోక లుండెడికాలమే బ్రతుకాయెరా
లీలతోఁ బరమాత్మ నెంచఁగలేనిమాయల గంటిరా
చాల నమ్మియు నాత్మకీలున సాధనంబునఁ గానరా
మేలుగా నిఁక నీవు నీయెడ మేళగింపర వేమనా!

గాలియొక్క రాకవలన బ్రతుకుట పోకవలనఁ జనిపోవుటలు కలుగుచున్నవని యెఱింగియు మానవుఁడు మాయావశుఁడై యీశ్వరవిచారము చేయఁజాలకున్నాఁడు. పరమాత్ముని యందు విశ్వాసముంచి యాత్మసాధనముతో నీశ్వరుని గాంచి జీవేశ్వరైక్యము గావింపఁ బ్రయత్నించువాఁడు కడ తేరును.

ఆ. గుణవిహీనజనుని గుణమెంచఁగా నేల?
బుద్ధి లేనివాని పూజ యేల?
మనసు లేనివాని మంత్రంబు లేమయా, వి.1258

సుగుణములు లేనివానిని గూర్చి విశేషించి చర్చింపఁదగదు. బుద్ధిహీనులను బూజచేసి గౌరవింపఁగూడదు. మనసు నిలుకడ లేనివానివద్ద మహామంత్రములున్నను బాటించి వానిని బరిగ్రహింపఁ గూడదు.

ఆ. గురువు సేవఁ జేసి గురితోడ భుజియింప
వలెనటంచు నరులు వాంఛ దీఱ
బలుకుచుంద్రుగాని భావంబు గానరు, వి. 1259

గురువును సేవించవలయును. గురువులపంక్తిలో భుజింపవలయును. లేదా వారి ప్రసాదమును దినవలయును. అని పామరులందురు గాని దానియందలి భావము నెఱుఁగఁజాలకున్నారు. ఈ యాడంబరములకంటె గురుశుశ్రూష సలుపుటయే మోక్షకరము.

ఆ. గుహలలోన జొచ్చి గురువుల వెదకంగ
క్రూరమృగమొకండు తారసిలిన
ముక్తిదారి యదియె ముందుగా జూపురా, వి.

కొంద అవివేకులు మహామునులు గుహలలోనుందురు. వారుద్ధరింతురని గుట్టలను గట్టులను గుహలను దిరుగుచుందురు. వాండ్రు తిరుగుటతోఁ బెద్దపులి లోనగు క్రూరమృగములు

తారసించెనా ముక్తికదియే యోగులకంటె ముందుగాఁ ద్రోవఁ జూపును.

తే. గెంటి యెఱుకను జిత్తనుమంటఁ గలిపి
కంటి కింపగు గురుశక్తి మింటఁ జేర్చి
జంట బాసిన ఘనుఁడె పో జాణుఁ డరయ
బంటుతన మది పరమందుఁ బనికి వేమ ! 1251

తనపరిజ్ఞానమును ఆత్మజ్ఞానముగా మార్చి దృక్శక్తిని మహదాకాశముపైని జేర్చి సుఖదుఃఖము లనుజంటను దొలఁగినవాఁడే యుత్తముఁడు. ఆతఁడె పరలోకమును బొందఁగలుగును.

ఆ. గొఱ్ఱెలు పదివేలు కూడియుండినచోట
తల్లి నెఱిఁగి వచ్చు దానికొదమ
పరమయోగి నెఱిఁగి భక్తుండు వచ్చురా, వి...

పదివేలగొఱ్ఱెలలో తనతల్లి నెఱిఁగి పిల్లవచ్చునట్టులనే భక్తుఁడును పరమయోగిని గుర్తించ వచ్చును.

ఆ. ఘటపుజలములందు గగనము గాన్పించు
ఘటము జలము లేమి గగన మేది
ఘటములోన జ్యోతి క్రమమున జూడరా, వి...

కుండనీటిలో నాకాశము కాన్పించును గాని పట్టికుండలో నాకాశము గానుపింపదు. అటులే దేహమునాధారముగాఁ జేసి కొందువేని దేహమునందున్న ఆత్మతత్త్వము గానుపించును గాన దేహమె మోక్షసాధనము.

ఆ. చంద్రసూర్యగతులఁ జర్చించి వేగమే
రంధ్రమునను జొచ్చి రంగుమీఱఁ
జంద్రశాలఁ జేరి చైతన్యమందరా, వి... 1264

చంద్రసూర్యనాడుల గుర్తించి భ్రూమధ్యమున దృష్టి నిలిపి ఈశుని భజింపుము.

ఆ. చపలచిత్తవృత్తి జయమొంద గమకించి
నిపుణుఁడయ్యు యోగనియతి మీఱి
తపముఁ జేయువాఁడు తత్త్వాధికుండురా, వి...

మనస్సునకు గలచాంచల్యమును దొలంగించుకొనుటకు యోగముల నభ్యసించి, దాన కృతార్థుఁడై తపము జేయువాఁడు తప్పక యీశ్వరస్వరూపమును సందర్శింపఁగలుగును.

ఆ. చర్మ మెపుడు జీవసౌఖ్యంబు గోరును
జీవి కర్మములను జేరుచుండు
జీవి కర్మమెల్లఁ జెడరోయ తత్త్వమా, వి.

దేహములోని యొక్కొక్కభాగ మొక్కొక్కసుఖమును గోరును. చర్మము స్పర్శసుఖమున కాశించును. జీవి కర్మములకొఱకు వెదకుకొనుచుండును. కర్మములను వదలుకొనుటయే తత్త్వమునెఱుంగుట యగును.

ఆ. చిక్కి దక్కబోదు చిగిరించు మదిలోన
నిక్కి బట్టి గురుతు నెఱియఁ జూచి
సొక్కియున్న ఘనులు సూత్రాత్ము లగుదురు, వి.

ఆత్మతత్త్వము సాక్షాత్కరించి వెంటనే మాయమగును గాన నిశ్చలబుద్ధితో నుపాసించెడరేని తన్మయులగుదురు.

ఆ. చిత్తమందు శివుని జింతించి జూచిన
హత్తుకొనును బదవి హానిలేక
పొత్తు మఱవగానె పొందును సుఖములు, వి...

మనస్సునందు ఈశ్వరస్వరూపము బ్రతిష్ఠించి చూచిన చోఁ గొంతకాలమునకు ఈశ్వరసాక్షాత్కారమగును. ఎట్టియపాయము కలుగదు. ఇట్లు ఈశ్వరసాక్షాత్కారమైనపిమ్మట దేహమును వదలినయెడల మోక్షసౌఖ్యము సమకూరును.

ఆ. చిత్తవాజి నెక్కి శిక్షింప నేరక
తత్తఱపడినంతఁ దఱుగునొక్క
వారణాసి తనకు వైయ్యాసి కాఁబోలు, వి...

చిత్తమను గుఱ్ఱమునెక్కి మానవుఁడచురౌతు మెలఁకువతో దానిని నడిపింపవలయును. భయపడినమాత్రమున అశ్వమువలని ప్రమాద మెన్నటికిఁ దప్పదు. మనస్సను చంచలాశ్వము నెక్కినవాఁడు కాశికిబోయినను గయకుబోయినను లాభము లేదు.

ఆ. చింత పాఱఁదోలి చెవి యొగ్గి వినఁగనె
కొన్ని హితవు లమరి కొఱఁత దీఱు
కాన గురుని జేరి గమనించి చూడరా, వి...

. ఐహిక సంబంధములగు విచారములచు బోఁద్రోలి దేశికుని చెంతఁజేరి జ్ఞానోపదేశము లాలకించినయెడలఁ గొఱంతలన్ని

చెయుండిఁటీపోవునుగాన గురుని సేవించి విజ్ఞానము నార్జించుట కర్తవ్యము.

క. చిన్నది యెలనాయంబునఁ
గన్నది పతిలేక సుతుని కడుచిత్రముగా
నెన్నఁడు రతి లవ మెఱుఁగదు
చన్నీయక పెంచె నౌర జగముల వేమా!

మాయ యనుచిన్నది తొలుదొలుతనే, సంసారమను సుతుని గాంచెను. మాయునకు ఒరేశ్వరునితో నెపుడు సాంగత్యమే లేదు. అయినను కుమారుల నెటులగాంచెనో యెటుల సాకెనో యను సంశయము ఆశ్చర్య కారణముగా నున్నది. (మాయవలన ప్రపంచము నడచుచున్నదని భావము.)

ఆ. చీఁకటింటఁ బుట్టి చీఁకటఁ బెరిగిన
చీఁకటి మఱుఁగునను చిక్కనేల
చీఁకటి దెలిసిన సృష్టి కానిపించదా? వి...1272

మానవుఁడు మాయలో జన్మించి మాయలో బెరిఁగి మాయా వరణమునఁ దగులుకొనుచున్నాఁడు. ఈమాయఁబోనాడినచోఁ బ్రకృతిస్వరూపము గోచరించును.

ఆ. చెట్టునందుఁ బుట్టి చెలరేఁగుకాయలు
దనను కాంతితోడఁ దగిలి పండ్లు
పండు వానికింద్రు వర్ణంబు దెలియుఁడీ, వి ...

బ్రహ్మాండ మనువృక్షమునందు జ్ఞానమను కాయలు కలవు. మోక్షమను ఫలములు కలవు. మోక్షఫలమును భుజించుటకు నుత్సాహముతోఁ బ్రయత్నింపుము.

ఆ. చెవులలోన బుట్టు రవమె యాకాశంబు
కన్నుల గనునదియె గళల జ్వాల
ముక్కులోనిగాలి ముక్తికి త్రోవరా, వి. 1274

చెవిలో మాఱుమ్రోఁగు ప్రణవనాదఘంటాధ్వనియే మహాకాశము. కనులముందుఁ గానవచ్చుకళలె జ్వాలాసమూహము. ప్రాణాయామానుసారముగా నాసికతోఁ గాలిబీల్చుటయే యోగసాధనము. ఈమూఁడును మోక్షమునకు మార్గములు.

ఆ. చెవుల విన్నయట్టి రవమును వివరించి
మన సదెటఁగినపుడు మఱలుకొనును
చెవులు శబ్దమునను జెడరోయ ముక్తిరా, వి...

చెవులలోఁ బ్రణవరవమును విని దానిని మనస్సున నెలకొల్పుకొని ఇఁక శ్రుతిని శ్రవణమును విడిచి తన్మయతతోనుండి యితరశబ్దములకు విముఖతగా వర్తించుటయే ముక్తి.

ఆ. చదివి చదివి చదివి చావంగ నేటికి
చావు లేనిచదువు చదువవలయు
చదువు లేక కోటిజనులు సచ్చిరి గదా, వి...

చదివి చదివి కడకుఁ జచ్చిపోవుటకంటె చావు బ్రదుకులు లేని జ్ఞానవిద్య నభ్యసించుటయే యుత్తమము. చదువుకొనిన వారందఱు కడకుఁ జనిపోవుచుంటచే వారిచదువులు నిష్ఫలములు.

ఆ. చనఁగ చనఁగ దాఁకు జనుఁ ద్రోవలో కాశి
వినఁగ వినఁగ ప్రణవ విభవరవళి

కనఁగఁ గనఁగఁ బుట్టు కారణ మదియెరా, వి...

బాటసారిగాఁ దెంపులేకపోవుచున్నచోఁ బోవఁబోవ కాశి సమీపమగును. అటులే ఇతర ధ్వనులనాలింపక సమాధినుండి యాలించినచో దశవిధనాదములు వినవచ్చును. ప్రపంచచిత్రములు గాంచుటతోఁ దృష్టినొందకున్నచో బ్రహ్మమును సందర్శింపవచ్చును.

ఆ. చలముపట్టి మదిని జనియించుగుణముల
తతిని ద్రుంచి వేగఁ దమక ముడిగి
సతముగాను బుద్ధి సవరింప నదె ముక్తి, వి...

పట్టుదల వహించి మనమునందు జనించు సత్వరజస్తమోగుణముల బలము నడంచి జ్ఞాన శాలియై బుద్ధిని లోఁబఱచుకొన్న యెడల నదియే మోక్షమనఁబడును.

ఆ. చావు దెలియువాఁడు సన్న్యసించు న దెట్లు
కడపలందు ఘనత గదురు నెట్లు
పాప మొకటె మీఁద ఫలమేమి లేదురా, వి...

తన కింత కాలమే ఆయుఃపరిమితి యని బాగుగాఁ దెలిసిన వాఁడు సన్న్యసించి యీస్వల్పకాలములో నేమి యాత్మాచారము చేయఁగలనని సన్న్యాసమున కంగీకరింపఁడు. అట్టివాఁడు అంత్యమునఁ బొందఁదగినవిజ్ఞానము నొందలేఁడు. ఇంతకు ముఖ్యమేమన తనబంధువుల నందఱ నెడఁబాసి పరితపింపఁ జేసిన పాప మొక్కటియే దక్కును.

ఆ. చూపులోనిచూపుఁ జూడఁగఁ జూడఁగఁ

తెలివిలోని తెలివి వెలుఁగుచుండు
నిద్రలోనినిద్ర నిజమని తెలియరా, వి. 1280

బహిఃప్రపంచసందర్శనము మాని లోనిచూపుతో హృదయకమలమును దర్శింపనెంతువేని కళ లుదయించును. కళాసందర్శనానంతరము చూపులు పరబ్రహ్మస్వరూపమును దర్శింపఁ గలవు.

ఆ. చూపులోనిచూపు సూక్ష్మమై తెలియంగఁ
జూపులోనిచూపు శుభ్రమగును
జూపులోనిచూపు సురవర గమ్యంబు, వి...

నీవునిశ్చలమునిర్మలమునగు పరముపై నాసక్తియున్నయెడల దృష్టిని నాసాగ్రమున నిమిడ్చి యుత్సాహముతోఁ బట్టుదలతోఁ గాంచుచున్నయెడల బ్రహ్మస్వరూపము మిగులసమీపములోనే గోచరించితీరును.

ఆ. చొక్కమైనపరము చుఱుకరివై చూడ్కి
ముక్కుతుదనుగూర్చి ముదముతోడఁ
దక్కఁ జూచినంత దగ్గఱే యుండురా, వి...

దృష్టిని నాసాగ్రమునందు నిలిపి తదేకచిత్తుఁడవై యుపాసించిన బ్రహ్మము సాక్షాత్కరించును.

ఆ. ఛురికతోడఁ గోయఁ జొప్పడునే కాని
దానిపిడిని గోయతరమె నీకుఁ
దెలివి లేనిమేని బలమేమి చేయును? వి. 1283

కత్తితో నితరమును గోయఁగలవే గాని ఆకత్తిపిడితో

చేనినికోయఁ జాలవు. అట్టులే తెలివి లేనట్టి శరీరబలముతోనే కార్యమును ఉపాయము లేకున్న సాధింపఁజాలవు.

ఆ. జననమరణము లిల జంగమములు సుమ్మి
జననిజనకు లిలను జలధిరీతి
వినుతిఁజేసి గురుని వెన్నంటిచూడరా, వి...

జననమరణములును జననిజనకులును చక్రభ్రమణపురీతిని గలుగుచుండును గావున సూక్ష్మరూపి యగునీశుఁ గాంచి కృతకృత్యుఁడవు కమ్ము.

ఆ. జపము బాహ్యపూజఁ జాలగాఁ జేసియుఁ
గపటము విడలేక కష్టనరులు
ముక్తిఁబొంద లేక మునిఁగిరి తమమున, వి...

కొందఱు తమోగుణప్రధానులగు జనులు జపము, శివపూజలు గావించుచుఁ గపటవృత్తిని మానుకొనక యుండుటచే ముక్తిని బడయఁజాలక కడకుఁ దమోగుణముననే మునిఁగిపోవుచున్నారు.

ఆ. జాగ్రతనఁగ నేమి జన్మమనఁగ నేమి
జన్మమునకు నరయ జాగ్రతాయె
జన్మజాగ్రతలను సాధింపరా ముక్తి, వి. 1236

జన్మమన నేమియో జాగ్రత్త యననేమియో యీరెంటికి సంబంధ మెట్టిదో? సామాన్యు లెఱుంగఁజాలరు. జన్మమునకు జాగ్రత్తగ మంచిసంబంధముకలదు. ఈసంబంధము గమనించిన ముక్తి సాధ్యమగు ననుట సత్యము.

ఆ. జాతి వేఱులేక జన్మక్రమంబున
నెన్నఁడిని నభవుని నిలిపెనేని
నఖిలజనులలోన నతఁడు ఘనుండయా, వి...

జాతిభేదములు మతవైషమ్యములు పాటింపక జన్మక్రమము వలన మనుష్యజాతియంతయు సమానమని తలంచువాఁడు సర్వజాతుల వారిలోన నుత్తమోత్తముఁ డనుట సత్యము.

ఆ. జాతులందు నెట్టిజాతి ముఖ్యమొ చూడు
మెఱుకలేక దిరుగ నేమిఫలము
ఎఱుకగల్గ మనుజుఁ డేజాతి గలవాఁడొ, వి...

జాతులలో నేది ముఖ్యమని తెలివితక్కువచేత దిరుగుట వ్యర్థము. జ్ఞానముగలిగివిచారించినయెడల ఎఱుకగలమానవుఁడే జాతిలోనివాఁడైనను పూజనీయుఁ డనుట సత్యము.

ఆ. జారపురుషుమీఁద సద్భక్తి నిలుపుచుఁ
బతికి నిచ్చకముగఁ బరగుభంగిఁ
బరముకొఱకు యోగి పాటించు దేహంబు, వి.

మిండమగనిమీద మిగుల ప్రేమ వలపునిలిపి మగనివద్ద నిచ్చకముగా మెలంగు అంకుటాలివలె నిజమగుయోగి పరలోకముపై హృదయముంచి తత్సాధనము కొఱకే దేహము ధరించుచుండును.

ఆ. జీవలింగపూజఁ జేసినవారికి
శిలలరూపమందుఁ జింత యేల
చెలఁగి మధువు గ్రోలఁ జేఁదు రుచించునా, వి

జీవు: డనులింగమును అరసి పూజచేసినవానికి ఇతరశివలింగముఁబూజ చేయ నవసరము లేదు. తేనియద్రావి తన్మాధుర్యము ననుభవించువానికి చేదువస్తువు లెన్నఁటికిని రుచింపఁజాలవు.

ఆ. జీవిఁ జంపు టెల్ల శివభక్తి తప్పౌటే
జీవు నరసి కనుఁడు శివుఁడె యగును
జీవుఁడు శివుఁడనుట సిద్ధంబు దెలియురా, వి...

జీవహత్యచేయుట, శివునిజంపుటవంటిది. ఏలయన జీవుఁడే శివుఁడు,జీవుడు దైవస్వరూపుఁడు, శివుఁడను నంశము సిద్ధాంతము గాన నమ్మఁదగినది.

ఆ. జ్యోతియందె పుట్టి సొంపైన నాదము
బిందు వమరె నాదమందుఁ దెలియ
బిందువందుఁ బుట్టెఁ బృథివియాకాశముల్ ,వి.

జ్యోతియందు నాదము, నందు బిందువును, అందు బృథివ్యాదిపంచభూతములు జనించె నని యెఱుంగుము.

ఆ. టక్కుయోగి యెంత టాటోటు చేసిన
వివర మరసినంత వెగటు గలుగుఁ
బరము సున్న నరకబాధయు సిద్ధంబు, విశ్వ...

టక్కరియోగులు లోకులను మోసగించుట కెన్నియో మోసములు చేయుచుందురు. వారు కృత్రిములని తెలిసికొన్న పిమ్మట వాండ్ర చేష్టలన్నియు మిగులనసహ్యము పుట్టించును.

ఇట్టిబూటకపు సన్న్యాసులకుఁ బరలోకమున నరకబాధ తప్పక కలుగును.

ఆ. టక్కుమాట లాడి చిక్కులఁ బెట్టిన
నిక్క మెఱుఁగు నతఁడు నిర్వహించుఁ
జక్క నైనజ్ఞానసారంబు తెలియురా, వి. 1294

వంచకుఁ డగుయోగి టక్కరిమాటలాడుచు నెదటివానిని జిక్కులఁ బెట్టుటకు యత్నించెనేని సత్యమగు జ్ఞానముగలవాఁడా మోస మెఱింగి స్వకార్యము నిర్వర్తించుకొనఁగలుగును. కావున వంచకులబారిని జిక్కకుండుటకై జ్ఞానసారము నార్జింపవలయును.

ఆ. టీవి మిగులఁ గలుగఁ డెక్కెమ్ము లెత్తించి
యూరు నేల ముక్తి యుత్తది యగు
మంచిత్రోవకొఱకు మహిని యత్నింపరా! వి...

రాజులు కేవలము భోగపరాయణులు, ఐశ్వర్యలాలసులునై ధ్వజపతాకాదు లెత్తించి యాడంబరముగా రాజ్యము లేలుచుందురు. వైభవములమీఁదఁ దృష్ణగలవారికి ముక్తిలభింపదు గావున సన్మార్గముకొఱకు బాగుగాఁ గృషి చేయుము.

ఆ. లేవలేక యున్న డిల్లఁబోఁ డెన్నఁడు
నిక్కమైన జ్ఞాని నిలుకడగను
ఎంతలాపదలు నీకెన్నఁడు నెన్నఁడు, వి.

బాహ్యాడంబరములు పటాటోపములు లేనిమాత్రమున నిజమగు జ్ఞానముగలవాఁడ మానితుఁడు కాఁడు. పైఁగా నిలుకడగా

నుండ నేర్చును. అట్టినిరాడంబరున కెంతలాపదలువచ్చినను దనంత తొలంగి పోయితీఱును.

ఆ. డాఁగుపడినఁ బండు బాగు లేదందురు
అట్టిడాఁగు తమది యరయలేరు
తమ్ము నెంచువారు తమడాఁగు కానరు, వి.1297

పైభాగమునఁగొంచెము డాఁగున్నంత నే ఫలములను బాగుండ లేదందురు. నిజమున కిట్టిడాగులు తమకు లేకున్నవా? తమ్ముగొప్ప వారినిగాఁ దలంచుకొనువారు తమకుఁ గలడాఁగులను గుఱుతింప లేకున్నారు.

ఆ. తంత్రవాదు లెన్నఁ దఱుచుగ నున్నారు
మంత్రవాదు లరయ మహిని లేరు
జంత్రగాని బొమ్మచందను చూచిన, వి.

ప్రజలందఱుగారడివాని బొమ్మవంటివారు. వీరలందఱు కేవలము తంత్రవాదులు. అంతియేగాని మంత్రవాదులుకారు. అనఁగా స్వకార్యములఁ దంత్రములతో నిర్వహింతురుగాని మంత్రముల బలిమితో నిర్వహింపలేరు.

ఆ. తనకు భాగ్యమున్నఁ దక్కువ లేకుండఁ
గలుగుభాగ్యమెల్లఁ గల్లయనుచు
నమ్మకముగఁ జూచు నరుఁడగు యోగిరా, వి.

తానైశ్వర్యవంతుఁడయ్యుఁ ఎకొఅంత లేనిభాగ్యశాలియయ్యు భాగ్యములన్నియుఁ గల్లలని తలంచువాఁడెవడో యాతఁడొక్కఁడే నిశ్చయముగుయోగి.

ఆ. తను భరించునతనిఁ దనయాయుధమ్ముల
నగ్ని నింకఁ బరుని యాలి నెన్న
సరసమునకుఁ గొనఁగఁ జావె సిద్ధించును, వి...

తనను పోషించు ప్రభునితోడను, తనఆయుధములతోడను, నిప్పుతోడను, బరకాంతతోడను, సరసములాడువానికిఁ దప్పక చావు చేకూరును. కాన నివి వర్జనీయములు.

సీ. తమతలంపులలోనఁ దత్త్వశిఖామణిఁ
దలఁచినవారెల్లఁ దత్త్వవిదులు
ఘనమైన నిబిడాంధకారంబునను జ్యోతి
ననువుగఁ జూచిన యతఁడ యోగి
శివునిలో జీవుని జీవునిలో శివు
నొనరఁ దెలియువాఁడు యోగదృక్కు
సాంఖ్యయోగంబున సర్వంబు శివుఁ డని
నిశ్చయించినవాఁడు నిర్మలుండు

ఆ. ఇట్టి జాడఁ గాన రెందఱైనను నేమి
పుట్టుకాలశివుని బట్టఁగలరె
పొట్టజీవుఁ బాసి పోయి తానుబ్బురా, విశ్వ...

తలఁపులలో నీశ్వరుని నెలకొల్పి మననముచేయువాఁడె తత్త్వవేత్త. అజ్ఞానమను నంధకారమును బోఁగొట్టు జ్ఞానజ్యోతినిగలవాఁడే యోగీశ్వరుఁడు. శివునకు జీవునకు భేదాభ్యవసాయము గావించువాఁడె యోగదర్శి. సాంఖ్యయోగానుసారముగాఁ బ్రపంచము నంతయు నీశ్వరమయముగా నెంచువాఁడు

నిర్మలుండగుజ్ఞాని. ఇట్టిధర్మముల నెఱుంగనివారలు ఈశ్వరసాన్నిధ్యముచేరి యుబ్బఁ జాలరు. వారు చనిపోయిన పిదపఁ గళేబర ముబ్బవలసినదే!

ఆ. తలుచుఁ జదువఁ జదువఁ దర్కవాదమె కాని
దివ్యమైన తెలివి తేటపడదు
పసిరికాయపురుగుపగిదిని జెడిపోవు, వి. 1302

మిగులశ్రమచేసి సమస్తవిద్యలు పఠించినయెడల నావిద్యలు కేవల వితర్కములకు వాదములకు నక్కఱకు వచ్చును గాని జ్ఞానసాధకముగాదు. పసిరికాయ పురుగులతో చెడినటు లావిద్వాంసుఁడు విద్యవలననే చెడిపోవును.

ఆ. తరుణియంగ మెల్ల పురుషుఁ డెఱుంగును
బురుషు నంగ మెల్లఁ బోలఁతి యెఱుఁగుఁ
జీరగట్టుకున్న సిగ్గానొయెగ్గానొ, వి... 1303

స్త్రీలయొక్క అవయవములు సమగ్రముగా మగవాఁడె ఱుంగును. మగవాని యవయవములుఁ బూర్తిగా స్త్రీయెఱుంగును. అట్టిచో చీరలఁగట్టుకొనుట యెందులకు? కట్టుకొనకున్న కీడుకలదా సిగ్గుగలదా?

తే. తలఁప నెదిలేక భేదంబు తలఁపనీక
జోలలందును నర్థియై జోల లాడు
చున్న యోగీంద్రుఁ డనిచెప్ప నుచితమగును
వేమ ననియెడు యోగిని వెలయ వేమ! 1304

హృదయమున నెట్టివాంఛయు నుంచుకొనక శబ్దములయం

దున్న ప్రణవనాదమును ఆలించుచు ఇతరలోకవ్యవహారము లుజ్జ గించియున్నవాఁడే యోగీంద్రుఁడు. అట్టివాగిలో వేమన యొకఁడు.

ఆ. తల్లి గన్నతల్లి తనతల్లి పినతల్లి
తండ్రి గన్నతల్లి తాతతల్లి
యెల్ల శూద్రులైరి యేటిబ్రాహ్మణుఁ డీఁక, వి...

బ్రాహ్మణుని వంశక్రమము బ్రహ్మవద్దనుండి దీసికొందుమేని యాతనిపరంపర యంతయు శూద్రజాతియైయున్నది. దీనిచేఁ బ్రపంచమంతయు శూద్రజాతియే యని స్పష్టముగాఁ దెలియు చుండఁగా లోకులు మేము బ్రాహ్మణులమని యేల విఱ్ఱవీఁగెద రోగదా!

మత్తకోకిల:—

తల్లిదండ్రులు నన్నదమ్ములు తాతబందుగు లేలరా
మళ్లి జన్మములేని సద్గురుమర్మభావము నొందరా
పుల్లయైనను రాదు వెంటనుభూమిదాఁటియ పేగుచోఁ
గల్లభ్రాంతిని వీడి వేమన కార్యసిద్ధిని గాంచుమా.

తల్లిదండ్రి అన్నతమ్ములని మమకారము పెట్టుకొని తిరుగుట వృథా భ్రాంతిగాని వేఱుగాదు. కావున ప్రతిజన్మమున నిట్టి మమకారములలో నవస్థనొందక గురుసేవచే జన్మరాహిత్యము గావించుకొన యత్నింపుము. మన మెంతసంపాదించినను వెంట పూరిపుడకయైనను రాదని గ్రహించి ద్రవ్యవ్యామోహమును బ్రమలనడంచుకొని కార్యసిద్ధికి (మోక్షముకొఱకు ప్రయత్నించుట) ధర్మము.

ఆ. తల్లిదండ్రు లెంద ఱిల్లజన్మము లెన్ని
తిరిగి యెఱుఁగనటి దిక్కు లెన్ని
స్థిరము నస్థిరమును దెలియలేఁ డజ్ఞాని, వి. 1307

అజ్ఞానియగు మానవుఁడు, తల్లిదండ్రులు పూర్వజన్మమున నెందరైరో తిరిగి ఇంక నెందఱు కానున్నారో దృశ్యములలో నేవి స్థిరములో ఏవియస్థిరములో యనుసంశమును దెలిసికొనఁ జాలఁడు.

ఆ. తాను నింద్రియములఁ దనర జయించినఁ
దత్త్వ మరసి చూడఁ దాన యగును
రాజయోగి యిట్లు తేజరిల్లుచు నుండు, వి...

ఇంద్రియములపెంపు నడంచి జయించిన యెడల సత్యవంతుఁడగు నాతఁడే బ్రహ్మస్వరూపుఁడు రాజయోగి. యీవిధముగనే వర్తించుచుండును.

ఆ. తానె తత్త్వ మయ్యుఁ దన్నెఱుంగఁగ లేక
మాయ తత్త్వ మనుచు మఱగుచుండు
ధర్మకర్మములను దా రోయ తత్త్వము, వి...

మానవుఁడు తానీశ్వరస్వరూపుఁడయ్యు నదిగ్రహింపఁజాలక మాయయే తత్త్వమని తలంచుచుండును. ధర్మము కర్మము ఇవి రోయుటయే తత్త్వమనునది గ్రహింపఁ జనును.

క. తిన్నగఁ ద్రిపుటిని గురి గని
యున్నను నాదంబు వినఁగ నూహింపుము లోఁ

మిన్ను కని నిన్ను మఱతువు
వెన్నెలలో బయలు సేరి వెలయుము వేమా!

దృష్టిని ద్రష్ట దృశ్యము దర్శనమను త్రిపుటయందు లగ్నము గావించి ప్రణవనాదము వినఁగోరుము. పిమ్మట జ్యోతిర్మయ మగు తేజస్సును గాంచెదవు. పిదప తన్మయముతో నాజ్యోతి ర్మూర్తిలో లీనుఁడగుదువు.

ఆ. తిరిగి తిరిగి తిరిగి ద్రిమ్మరిగా నేల
తీర్థయాత్ర లనుచుఁ దెలివిమాలి
తెలివిలోనిగురుని దెరపిగా జూడరా, వి. 1311

వ్యర్థముగా తీర్థయాత్రలను తిరిగి యలయక బుద్ధిలోని ఈశ్వరు నెఱింగి సేవింపుము. తీర్థయాత్రలు నిష్ఫలములు.

ఆ. తెలుపు మాయఁ జేసి దిట్టతనంబునఁ
దెలుపు భస్మముగను దేటపఱచు
విధము కన్నఁ బరుసవేదియు లేదురా, వి. 1312

ఇదియొక స్వర్ణయోగము, పాదరసమునందలి తెలుపురంగును బోకార్చి పిమ్మట భస్మముగాఁ జేసినచో దానిసాధనమున బంగారమును జేయవచ్చును. ఇంతకంటే స్వర్ణయోగమునకు వేఱొక స్పర్శవేది లేదు.

ఆ. తోట్రిమానులోని లోఁతటజీవుల నెల్ల
మొల్లలేక చంపు ముదముతోడ
నగ్ని లేనిమంట యదియేమి చోద్యమో, వి ...

అనశ్వరము సారహీనమునగు నీదేహమునాశ్రయించియున్న దుర్బలప్రాణుల నకారణముగా మృత్యుదేవత దనపొట్టను చెట్టు కొనుచున్నది. మృత్యుదేవతచేష్టలు అగ్నిలేని మంటలతో సమానము.

ఆ. తొలుతిత్తిలోనఁ దొలుతఁ బుట్టినతాను
వెనుకఁ దెలియవలయు వివర మరసి
వెనుకఁ దెలియలేమి వెఱ్ఱియై చెడిపోవు, వి...

తాను తొలుతిత్తియందు జనించితిననియు గర్భస్థుఁడై బాలుఁడై యౌవనుఁడై వివిధావస్థలనొందితిననియు మానవుఁడు మఱచి గర్వాహంకారములతో వెఱ్ఱివాఁడై చెడిపోవుచున్నాఁడు.

క. త్రిపుటికిఁ జూడ్కిని బైనిడి
యుపజిహ్వకు సూటి చేసియుఁ మదిలోనే
తప మొనరించెడు భక్తుఁడు
నిపుణుండై వెలుఁగులోనె నేర్పున వేమా!

చూపును ఉపజిహ్వకుఁబై నుండి త్రిపుటి కంటు నటులఁ జేసి నిశ్చలమనస్సుతో తపస్సుచేయు భక్తుఁడు నేర్పరియై ఈశ్వర సాక్షాత్కార మొందఁగలుగును.

ఆ. తనియుఁ బిండమునను దగిలినమనుజుండు
పుట్టలేఁడు వాఁడు పుడమిలోన
నట్టిపుట్టుక గన నవనిలో లేదయా, వి...

గర్భస్థుఁడై పిండాకారముగానున్న జీవుఁడు పూర్వస్మృ

తితో నానందించుచు మాయావృతుఁడై మఱల జనించి పూర్వ స్మృతిఁ గోలుపోవుచున్నాఁడు. పూర్వస్మృతితో మాయావృతుఁడుగాక జనించు జీవుఁ డీభూలోకమున నెందును లేఁడు.

ఆ. దాత యైనవాఁడు తానె ముని చ్చెడుఁ
గానివాఁ డొసఁగునె కానియైన
జలము దప్పిదీర్చు మల మెట్లు తీర్చును? వి...

దాతయైనవాఁడు ఇతరులతోఁ బోటీ పెట్టుకొనక తనకుఁ దోచినది ముందుగ నిచ్చును. లోభి యొకపైసయేని యీయఁడు. మానవుని దప్పి దీర్చుటకు జలము పనికివచ్చును గాని మలము పనికిరాదు గదా! అటులే అర్థికి దాతసాయపడును.

ఆ. దార బందిగంబు తనయులు సంకెలల్
బంధువర్గ మెల్లఁ బ్రహరిగోడ
మోహ మెఱుఁగ లేఁడు మొక్కలికాఁడయా, వి.

మానవునకు సంసారము పెద్దచెఱసాల. భార్య బంధనాలయము. కొడుకులు కూతుండ్రు సంకెళ్లు. చుట్టములందఱు ప్రహరిగోడలు. మోహము ముఖ్యముగా నీకారాగృహవాసకారణము. అవివేకి యిదియెఱుంగజాలఁడు.

ఆ. దేవభూములందు దేవాలయములందు
దేవుఁ డనుచు మ్రొక్కి సేవఁ జేసి
తెలియ విశ్వకర్మ దేవాదిదేవుఁడౌ, వి...

దేవాలయములలోని విగ్రహముల నజ్ఞానముతో దైవతముగా నెంచుచుందురు. నిజమున కీవిగ్రహములుగాదు దేవుఁడు.

హీనిని సృష్టించిన విశ్వకర్మయే (శిల్పియే). దేవాది దేవుఁడని గ్రహింపవలయును.

ఆ. దొడ్డివాఁడు పెద్దతోఁడేలునైనను
మట్టుఁ జూచి దాని మర్మ మెఱిఁగి
గొడ్డు గొఱ్ఱెనైనఁ గొని చననీయఁడు, వి...

గొఱ్ఱెలను మందగాఁ జేర్చికాయు గొల్లవాఁడు తోఁడేలు పొలకువ గ్రహించి నంశన కలరూపు నెఱింగి కడవు గొడ్డు బోతుగొఱ్ఱెనైనఁ గొనిపోనీకుండఁ గాపాడును.

ఆ. బొమ్మరాటవాని దోర్బల మెల్లను
బొట్టకూటికొఱకె పట్టిన దగు
నదియె యోగి కమర నానంద మందఁడా, వి.

దొమ్మర ఆటవాఁడు ఆటపాటలలో మిగుల నేర్పుఁ జూపుచున్నాఁడు. వాఁడు తన నేర్పు పొట్టకూటి కుపయోగింపక యోగాభ్యాసమున కుపయోగించినచో శాశ్వతానందము సిద్ధించునుగదా.

ఆ. దోసముల్లువంటి తుర్యమందాత్మను
జూచి యాసల నటు ద్రుక్కఁజేసి
వాసనఁ దెలిసినవాఁడెపో బ్రహ్మము, వి...1322

దోసముల్లువలె కానవచ్చియుఁ గానరానటుల మిగుల సూక్ష్మముగా నున్న పరబ్రహ్మ స్వరూపమునందుఁ దలంపులు మగ్నముగావించి జ్ఞానవాసన నార్జించినవాఁడే బ్రహ్మస్వరూపుఁడు.

ఆ. ద్వారబంధమునకుఁ దలుపులు గడియలు
వలెనె నోటి కొప్పు గల నియతులు
ధర్మమెఱిఁగి పలుక ధన్యుఁడౌ భువిలోన, వి...

తలుపులు ద్వారబంధములు గొళ్లెములు గృహమున కెట్టుల సంరక్షకములో అటులే నోటికి దంతములు పెదవులు సంరక్షకములు. కావున వాఙ్నియమము నెఱింగి మెలకువగాఁ బలుకు వాఁడే ధన్యుండు.

ఆ. నచ్చు సేయరాదు నమ్మినైక్యమునకు
మ్రుచ్చులుకను మ్రింగి ముదము గాంచి
చొచ్చి బయలుదేరి సొమ్మసిల్లును యోగి, వి

యోగి తాను నమ్మినజీవేశ్వర ఐక్యమును గూర్చి సంశయింపఁడు. అజ్ఞానమును బూర్తిగా నశింపఁజేసి పిదప జ్యోతిస్స్వరూపమగు బ్రహ్మమును సందర్శించి తన్మయానందమున సోలలాడ సాగును.

ఆ. నయనదృష్టి మీఱ నడవడి గుర్తించి
భయము లేక నొక్కి బయలునడక
స్వయము జ్యోతి నంటి సౌభాగ్యమందురా, వి.

దృక్శక్తి నుపయోగించి హృదయాది స్థానములనున్న షట్కమలములను గుర్తించి అజ్ఞానామలవలనఁ గలుగు భయము బోద్రోలి స్వయంజ్యోతి నంటి మోక్షము నొందఁ గృషి చేయవలెను.

క. నలుగురు దొంగలఁ బట్టుక
తలఁబట్టఁగవలయు నొకని దగ దండింపన్
వలెరా ముగ్గురిఁ దీర్పుమి
యిలలోపల నెలుకఫలమె యిది యగు వేమా!

ధర్మార్థకామమోక్షములను నాలుగుపురుషార్థములలో నొక టియగు మోక్షమును స్వీకరించి మిగిలినమూఁడును ధర్మార్థకామముల వదలుటయే జ్ఞానమున్నందులకు ఫలము.

క. నలుగురు దొంగలఁ బట్టుక
తల ద్రుంపక యున్నయట్టి తామసి కేలా
గలుగును జ్ఞానము ధర ని
శ్చలపావన మాత్మసుఖము సత్యము వేమా!

ధర్మార్థకామమోక్షము లనునాలుగుపురుషార్థములపైఁ గలకోరిక నడంచివేసి నిష్కామబుద్ధితో నిర్వికల్పసమాధితో నీశ్వరధ్యానము గావింపక ఆత్మసుఖము కలుగ నేరదు.

క. నాటుము గురువరమంత్రము
దీటుగ మదియందుఁ జేర్చి ధీరుఁడ వగుచున్
దాఁటుము నినుఁ గనుచోటికిఁ
గోటికిఁ బడగెత్తనేమి కుదురర వేమా! 1328

మానవుఁడా, సంపదలనాసించి కోటికిఁ బడగనెత్తఁ దలంపక గురువర్యుఁ డుపదేశించిన మంత్రమును జపించుచు మనస్సునఁ బునశ్చరణఁజేయుచు నీశ్వర సాన్నిధ్యముఁ జేరుటకు యత్నింపుము.

ఆ. నాడెమైనలంజె నగవుమేలు నెఱుంగు
విటుని గుత్తరించువివర మెఱుఁగు
బానిసయినదాని పాటి గోరఁగరాదు, వి...

యువకులను వలచింపనేర్చిన లంజెకత్తియ నగవుపొందికతోనే మోహము కలిగించును. మాయోపాయములతో విటుల వంచించును. కామమునకు బానిసలగు నట్టిలంజకుటాండ్రతోఁ గూడరాదు.

ఆ. నయముగాను దృక్కు నాళంబులో నుంచి
భయము మాని పట్టి భ్రమలఁద్రొక్కి
స్వయముగాను బుద్ధి సాధించి చూడుము, వి...

అంతర్దృష్టిని సూర్యచంద్రాదినాడులనుండి సహస్రారకమలమునఁ జేర్చి భయము భ్రమ మాని స్వబుద్ధితో యోగసాధనము గావింతువేని యీశ్వరసాక్షాత్కార మగును.

ఆ. నరుఁడె యైన లేక నారాయణుం డైనఁ
దత్త్వబద్ధుఁ డైన ధరణి నరయ
మరణ మున్న దనుచు మదినినమ్ముఁగవలె, వి...

మానవుఁడైనను మాధవుఁడైనను తత్త్వవేత్తయైనను దైవమైనను చావు తప్పదనియు నేనాఁటికైన వచ్చియే తీఱుననియు గట్టిగా నమ్మవలయును.

క. నాడీచక్రము చూడఁగ
నాడులు పదిముఖ్య మల్లనాడులలోనఁ

గూడలి నాసికకుడియెుడ
మూఁడును నిళపింగళాఖ్యములఁ దగ వేమా!

నాడీచక్రమునందున్న వానిలోఁబదినాడులు (దశవిధప్రాణములు) ముఖ్యములు. గణనీయములు. వీనికుండలి నాసిక. అందు మిగులఁ బ్రాముఖ్యములు ఇడా పింగళా సుషుమ్నా నాడులని తెలిసికొనవలయును.

ఆ. నాదబిందుకళల నయమొంది యాత్మయం
దంది చపలచిత్త మమర నిల్పి
బ్రహ్మరంధ్రమునను బ్రబలిన యోగియా,వి...

సమాధిలోనుండ నేర్చి నాదబిందుకళలఁ గనుగొనుట యభ్యసించి చిత్తమునకు నిలకడనలవాటుచేసి బ్రహ్మరంధ్రమునందు గానవచ్చు జ్యోతిర్మండలమున దృష్టి లీనముగావింతువేని యోగివయ్యెదవు.

క. నాదము బిందువు బిందువు
నాదముగాఁ జేసి కళను నాదును బిందుగ్
నాదుగఁ జేసియు నీయొుక
నాదంబునఁ జూచుయోగి నాథుఁడు వేమా!

చిత్తశాంతితో నాదబిందుకళలను సందర్శించుటయేగాక నాదమును బిందువుగను బిందువును నాదముగను జేసి కళలను నాదమును బిందువును నాదముగను అనులోమవిలోమములుగా మార్చుచు ఒక్కనాదంబుననే ముప్పదియెనిమిదిచిత్కళలను జూచుట యోగికే సాధ్యము.

ఆ. నాద మలరఁ జేసి నాదముఁ బొంగించి
భేద మింత లేక పెనఁగినపుడు
పాలుకాల్వవలెను బాలురా యీనాదు, వి...

గురూపదేశ మార్గాను సారముగా వినవచ్చుచు ప్రాణవాయువుల సంచారమువలనఁ బుట్టునాదమును ఆలకించుచు నానందించుచుఁ దన్మయమునొందినయెడల హృదయాకాశము నాధ్వని విశేషించి ప్రవహించును.

ఆ. నాసికందు దృష్టి నయనించు యోగికి
వాసి వన్నె లేల వసుధలోనఁ?
గాశినాథుఁ డతఁడ గణుతింప లేరయా, వి...

నాసికయందు దృష్టిని నిలిపి యోగాభ్యాసము చేయుయోగిని గూర్చి వేఱు యోజింపవలసిన పనిలేదు. ఆతఁడు తప్పక కాశీవిశ్వేశ్వరసమానుఁ డగును.

ఆ. నాసికాగ్రమందు నయముగా గుఱినిల్పి
వాసిగాను జూడ వశ్య మగును
గాశికంచులఁ గనఁ గడగండ్లు పడనేల? వి...

దృష్టిని నాసికాగ్రమున నిలిపి నిశ్చలముగాఁ జూచినచో సమస్తప్రపంచముగూడఁ గానుపించును. ఈయోగము సిద్ధించినచో తీర్థయాత్రలకని కాశికని కంచికని తిరుగవలసిన పనిలేదు.

ఆ. నాసికాగ్రమందు నయమునఁ జేర్చక
మూసి మూయక కనుమూలలందుఁ

జూచి చూడ నతఁడె శుకయోగి యగుతన్నుఁ
బాయకున్ననాఁడె పరము వేమ ! 1338

చూపులను నాసికాగ్రమునఁ జేర్చి కనులు అర్ధనిమీలితములుగాఁజేసి లోచనమూలములతో (కనుగొలకులతోఁ) జూచియుఁ జూడనటుల సర్వమును దర్శించుయోగి శుకయోగియె.

ఆ. నివురు గప్పినట్లు నిశ్చలభక్తితోఁ
దగిలియుండ ముక్తి దానె వచ్చు
జగతి నొప్పఁ జెప్ప జాణఁడు లేఁడయా, వి...

తనకుఁ దెలిసిన యోగాదుల ననుష్ఠించుచు నివురుగప్పిననిప్పువలె బయటి కాడంబరములు చేయకయుండువానికి మోక్షము చేకూరును. తనకుఁదెలిసినదంతయుఁ బ్రపంచమునకుఁ జాటుట యసాధ్యము.

క. నిజగురులక్ష్యం బుంచుక
యజపాదిక్రియల మీఱి యలమటపడకే
నిజవిమలాంతస్సందిన
సుజనుని నెన్నంగఁ దరమె సూటిగ వేమా !

గురూపదేశమార్గమునఁ బోవుచు గురుభక్తిఁ గోలుపోవక తికమకపడక హృదయస్థుఁడగు బ్రహ్మస్వరూపుని గనుగొనినవాఁడు ధన్యుఁడు.

తే. నిటలదుర్గములో నున్న నిజ మెఱింగి
పటుతరంబుగ మది నిల్పి ప్రబలుయోగి

యంటిముట్టును నిర్గుణం బట్టె మదిని
గెంటువడ దెప్డు తెలియు నీకిటుకు వేమ! 1341

భ్రూమధ్యమున దృష్టిని సారించి మనస్సును విషయాదుల పైకిఁ బోకుండ బంధించియుండు యోగికి నిర్గుణస్వరూప మగును. ఈరహస్యము గ్రహింపఁదగినది.

ఆ. నిటలదుర్గ మెక్కి నిక్కి చూడంగనె
కుటిలరూపకళలఁ గూల్చు నెఱుక
పటుతరంబుగాను బట్టి సాధింపుఁడు, వి...

భ్రూమధ్యమున దృష్టిసారించినపుడు కృత్రిమ రూపములగు వికారదృశ్యములు గానవచ్చును. చూపును జలింపనీక వానిని జ్ఞానముచే సాధించినఁగాని కామితము ఫలింపఁజాలదు.

ఆ. నిద్రలోని నిద్ర నిజముగాఁ దెలిసిన
భద్ర మగును మిగులు బ్రహ్మవిద్య
నిద్ర తెలియువాఁడు నిర్మలయోగిరా, వి...

సమాధిలో మనస్సు కలిగినను మనోవికారము లంటవుగాన సమాధియే నిద్ర. సమాధిలో నచంచలుఁడ వగుదువేని బ్రహ్మము సాక్షాత్కరించును. సమాధి నెఱింగినవాఁడు నిజమగు యోగి.

ఆ. నిద్రలోన మనసు నిలుపుచు లోకముల్
భద్రముగను జూపి భ్రమయఁజేసి
పొత్తు విడువకుండు పొసఁగఁగ నీలోన, వి...

మనస్సును సమాధియందు మగ్నముగావించుచు స్వల్పవికారములకు లోనుగాక సిద్ధసంకల్పుఁడ వగువఱకు సమాధిసంబంధము విడువకున్నచో కామితసిద్ధియగును.

ఆ. నెనరు గలుగ గురుఁడు నిటలదుర్గముఁ జూపుఁ
గనులఁ జూడ్కి మఱుఁగుఁ గవయఁజూపుఁ
జెనకి యాత్మ రూపుచేసేతఁ జూపురా, వి...

గురుఁడు శిష్యునియెడ ననుగ్రహించినయెడల దృష్టులను నిటలమునఁ జేర్చువిధము, చూపు నంతస్సునందుఁ బ్రవేశింపఁ జేయువిధమున నేకాక, యజ్ఞానముఁ బోకార్చి యాత్మస్వరూపమునుగూడఁ జేసేతఁజూపును.

ఆ. పంచతత్త్వఫలము భావించి కడ మించి
కొంచె మైన మదిని గోలుపోక
యెంచి మించువాఁడ యేర్పడ్డయోగిరా, వి...

తత్త్వపంచకమును గుర్తించి వానిఫలముఁల దెలిసికొని మనోవికారములకు లోనుగాక పరమాత్మస్వరూపమును దర్శింపఁగలవాఁడే నిజమగుయోగినాఁబడును.

ఆ. పచ్చఁ జూచువారు పచ్చ మెచ్చెడువారు
పచ్చమీఁద వాంఛపడినవారు
పచ్చ విడుచువానిఁ బ్రభునిగాఁ జూతురు. వి...

లోకములోఁగలరత్నములలో మిగులవిలువగలదిపచ్చ. అట్టి పచ్చలను జూచిమురియువారు, దానికాసించువారు మిక్కిలి

పెట్టివారు. దానిపై నాసఁబోనాడి తృణముగాఁ జూచువాఁడే యోగీశ్వరుఁడు.

ఆ. పంచభూతములను నెంచుచు మదిలోన
మించి యందవలెను మిత్తిగొంగ
నంచుఁ దెలియువాఁడె యఖిలజ్ఞుఁడగుయోగి, వి.

పంచభూతములను వివేచన సేయుచు మనస్సు నీశునిపై బంధించువాఁడు సర్వజ్ఞుఁడగును. ఇట్టివివేకముగలవాఁడు యోగీశ్వరుఁ డనఁబడును.

ఆ. పట్టువిడక లోని గుట్టును గమనించి
ముట్టు టదియె మొలుకమూల మగును
బట్టబయలునందుఁ బాటింపనేలు కేది? వి...

పట్టువలఁ బోనాడక యోగాభ్యాసముగావించి బ్రహ్మస్వరూపము దర్శింపఁగలుగుటయే జ్ఞానము. కేవలమహదాకాశమును గాంచుచున్న జ్ఞానమువలని ఫలము సమకూరఁజాలదు.

ఆ. పండువలనఁ బుట్టెఁ బరగఁ బ్రపంచము
పండువలనఁ బుట్టెఁ బరము నిహము
పండు మేలెఱింగెఁ బ్రహ్మాదుఁ డిలలోన, వి...

ప్రకృతివలన భగవంతుఁడు వానివలన నిహపరలోకములు జనించెను. ప్రపంచనిర్మాతయగుభగవంతుని గొప్పతనమును పరమభక్తుఁడగు ప్రహ్లాదుఁ డెఱింగెను.

ఆ. పతగ మితరజంతువితతి కంతకు మేటి
యగును రెక్కలుండి యెగురకున్న

వట్టియోగి యిట్టి వైఖరివాఁడయా, వి...

రెక్కలుగలిగియు నెగురఁజాలకున్నచో పక్షి యితరజంతువులతోసమానమేగాని యేమియుగొప్పలేదు. అటులేయోగరహస్యము లెఱుంగకున్నచో, యోగికూడ సామాన్యమానవుఁడుగ నెంచఁదగినవాఁడె.

ఆ. పతనమందునట్టి పక్వఫలంబును
బట్టి తినఁగలాఁడు పచ్చికాయ
కాసపడనిరీతి స్నైహిక ముందును, వి... 1352

మనుజులు తొడిమవాడి (పడిన) బాగుగాఁ బండినపండుదిన నెంచుదురుగాని పచ్చికాయకాసింపరు. అటులే నిజమైనయోగులును ఐహికముల కాశింపరు.

ఆ. పతిని విడువరాదు పదివేలకైనను
బెట్టి చెప్పరాదు పెద్దకైనఁ
బతిని దిట్టరాదు సతి రూపవతియైన, వి...1353

చెలువలు తామెంతవయసుకావరమునవున్నను మగనివిడువరాదు. తాము రూపవతులమని మగని నాక్షేపింపరాదు. తామైశ్వర్యవంతులమని పెట్టి నలుగురిలో సాటరాదు.

మత్తకోకిల:—

పరమగురువరమంత్రసిద్ధిని
బట్టి నీలో నుంచరా
యురములో గుఱి బయలు దాఁకెడి
నూని నొక్కినతోడనే

కరతలామలకంబు బ్రహ్మము
గ్రాలుచుండును బ్రజ్ఞలోఁ
దిరము వేమన చేరుపదవిని
దెంపుగా మదినుంచరా. 1354

యోగ్యుఁడగు గురునిసాశ్రయించి మంత్రశక్తినార్జించిహృదయమునందున్న లక్ష్యమును గుర్తించి బుద్ధిని నొక్కెడవేని బ్రహ్మము సాక్షాత్కరించి కనులముందుఁ బ్రకాశించుననియు నది కైవల్యమునకుఁ జేర్చుననియు మనస్సులోఁ దలంపుము.

ఆ. పరమపదవిఁ గోరు భక్తుండు నిత్యము
రాజు గోరుచుండు రణజయంబు
మూర్ఖుఁ డెపుడు గోరు ముదితలతోఁబొందు,వి.

రాజులు రణజయమును గోరునటులనే సహజముగాభక్తుఁడు పరమపదవిని కోరును. అవివేకియగు నింద్రియలోలుఁడు పరకాంతల పొందునకుఁ దిరుగుచుండును.

ఆ. పవలు రేయుఁ జూడ భావంబులోపలఁ
దాను నేన టనెడితలఁపు మఱచి
యున్న యట్టియతఁడె యుత్తమయోగిరా,వి...

అవకాశమున్నపుడెల్ల రాత్రింబవళ్లను భేదములేకుండ జీవుని ఆత్మను నేకముగాఁ దలంచియున్నవాఁడే (సర్వజీవులు సమానులు, వాఁడే నేను, నేనేవాఁడు) నిజమగుయోగీశ్వరుఁడు.

ఆ. పాదపాయువులను బరగ దేహము మోయు

దేహిజీవములను దెలియు మోయు
ధరణి వీని రెంటిఁ దా నేల మోయునో, వి...

పాదములను మస్తేంద్రియములను దేహము మోయుచున్నది. దేహమును ప్రాణము మోయుచున్నది. ఈదేహమును బ్రాణములను జీవాత్మఁ డేల మోయవలయునో తోఁచకున్నది.

ఆ. పితృపతికిని జిక్కి పెనుత్రోవ గానక
వెతలఁ జిక్కువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు
సతులవలలఁ జిక్కి సంతాపపడ నేల? వి...1358

యముని బాఱినిబడి నరకయాతనల నొందువాఁడు మిగుల నవివేకియనఁదగువాఁడు. స్త్రీలవలపువలలఁ జిక్కి ప్రాయమునఁ గనుగలిగి మెలఁగినచో నంత్యమున నిట్టియవస్థ యెవనికి ఉండదు.

ఆ. పిల్లి యెలుక బట్టుఁ బ్రియమున నుండఁగ
నదియె కోడిఁ బట్ట ననుగమించు
మమతవిడువకున్న మానునా మోహము? వి.

పిల్లి యెలుకను బట్టుకొని మ్రింగును. అంతలో నూఱకయుండక కోళ్లనుగూడ మ్రింగఁ బ్రయత్నించును. అటులే మమకారముగూడ నున్నంతతో లభించినంతతోఁ దృప్తినొందక మోహమును వృద్ధిచేయును.

ఆ. పుట్టినజను లెల్ల భూమిని మనియున్నఁ
బుట్టునే జగములు పట్ట వెపుడు
యమునిలెక్క హెచ్చునవలఁ దగ్గుచునుండు, వి.

పుట్టినవారందఱు బ్రతికియున్నయెడల భూలోకము పట్టనే పట్టదు. ఉన్నవారుచచ్చుట క్రొత్తవారుపుట్టుట యమునివద్దజన నమరణములు లెక్క హెచ్చుటతగ్గుట సహజము.

ఆ. పుట్టినది మొదలుగఁ బురుషుఁ డేకాలంబు
పాప మెఱిఁగి శుద్ధపశువు గాక
ముదిసి యోగికరణి మొద మొప్పఁగావలె, వి...

జన్మము మొదలుకొని మనుజుఁడు పాపము చేయని దివస మే లేదు. కావున గురునియనుగ్రహమున జ్ఞానియై యోగియై వయసుతీరినపిదప నేసి కడ తేరవలయును.

ఆ. పుట్టు దుఃఖమునను బొరలు దుఃఖమునను
గిట్టు దుఃఖమునను గ్రిందుపడును
మనుజదుఃఖమువలె మఱి లేదు దుఃఖము, వి...

వృద్ధిక్షయభయాదులవలన మనుజుఁడు దుఃఖించుచుం డును. ఆహా! దుఃఖ మెంతటిది? దానితో సమమగు నితర వస్తువు లేదు. ఇంతయేల మనుజుని దుఃఖమువంటి దుఃఖ మే లేదు.

ఆ. పుట్టు బ్రహ్మ లైదు పుడమిని నడుపఁగాఁ
జేత బ్రాహ్మఁ డేల శ్రేష్ఠ మగును
ఏల విగ్రహములు ఎత్తుకొదినుటకా? వి...

పంచభూతమయమై ప్రపంచమంతయును ఈశ్వరుని రూప మున భాసిలునపుడు విగ్రహములఁ బూజించుట వ్యర్థమే య గును. ప్రపంచము బ్రహ్మనడుపుచుండ బ్రాహ్మణుఁ డెట్లుగొప్ప

ఆ. పుడమి యుప్పరంబుఁ బురికొనె జగముల
రక్షసేయఁ గల్గు రాజు లెవరు?
మహిపతి యనిపేరు మనుజున కేడదో?, వి...

భూలోకమున భూమ్యాకాశము లుగలసిన విశాలప్రదేశమై యున్నది. దీనినంతయు నేకముగాఁ బరిపాలింపఁదగిన రాజే లేఁడు. నిజమిటులుండ కొలఁదిభూభాగమును బరిపాలించువాని మహీపతి యనఁదగునా?

ఆ. పువ్వుచన్ను గలుగ భూమెల్ల వెలసేయుఁ
గొదమచన్నులు గన గోటిసేయుఁ
దడకచన్నులు గన దయ్యాలు నొల్లవు, వి...

విటులు కామాంధులై చెలువల పూఁపచనులకుఁ బ్రపంచ మంతయు వెలచేయుదురు. పటువుగానున్న పాలిండ్లకుఁ గోటి రూకలు వెలచేయుదురు. వాలుచనులు విటులుకాదుగదా దయ్యములైన నొల్లవు.

ఆ. పెట్టినంతఫలము పెక్కండ్ర కుపహాతిఁ
జేయకున్నఁ దాను జెరుపకున్నఁ
బెండ్లి సేయునట్టి పెద్దఫలంబురా, వి ... 1366

తాను బెట్టకపోయిన నూనె పెక్కండ్ర కపకారముచేసి వారికార్యములు చెఱుపకున్నయెడల పెండ్లిచేసినంత పుణ్యము వచ్చునని పెద్దలు చెప్పుదురు.

ఆ. ప్రాణులందు శివుని భావింప నేరక
యోగమందు లేల? యోగులార!

యోగమందుఁ గలదె భోగమందున్నట్లు, వి...

ప్రాణులలో నున్న శివుని ధ్యానింపఁగాఁజాలక జోగులై యోగము యోగమని మూఢులారా! కలువరించెద రేల? భోగముల ననుభవించుచు ముక్తినొందనవకాశముండ యోగములు యోగములని యేల మురియవలెనో.

ఆ. పృథివిఁ బుట్టె మొలక పృథివిలోఁ గలిసెను
మఱల నదియె పుట్టు మగఁడె సుతుఁడు
ధరణిజనుల కెల్లఁ దల్లియోఁ బెండ్లము, వి...

మొదట పృథివిస్వరూపమగు స్త్రీయుఁ బిదప బీజస్వరూపమగు పురుషుఁడు జనించిరి. ఈయిరువురు సంగమింపఁ బ్రజావృద్ధియయ్యెను. జనన పరంపరవలనఁ దానే కొడుకుగఁ జనించుగాన ప్రజలకుఁ బెండ్లము తల్లియగుచున్నది.

ఆ. బడుగు నెఱుఁగ లేని ప్రాభవం బది యేల
యోగి నెఱుఁగలేని యోగ మేల
వ్యాధిదెలియలేని వైద్యుఁడు నేలయా?, వి...

దీనులను దెలియఁజాలనివారి ప్రభుత్వమును, యోగి నెఱుఁగలేనివాని యోగమును, వ్యాధిదెలియనివాని వైద్యమును వ్యర్థములు.

ఆ. బాల్యమందు శివుని బరికింపఁగాలేరు
యౌవనంబునందు నరయలేరు
ముదిమియందుఁ గూడ మోసమే గందురు, వి.

మనుజు లలసులై బాల్యయౌవనవార్ధకములందు సయితము ఈశుని గుర్తింపక మోసపోయెదరు.

ఆ. బిగియు దృష్టి నెపుడు బింబమం దుంచిన
మననమందు నెఱుక మగ్న మగును
లగ్నచిత్తమమర రక్షించుచుండురా, వి...

దృష్టిని చిక్కబట్టి మననము చేసినచో జ్ఞానము సాక్షాత్కరించును. ఇట్లు జ్ఞానలగ్నమైనచో చిత్తము రక్షించుచుండును. ఎఱుకకు మనము ముఖ్యము.

ఆ. బిందు నాదుఁ జేసి ప్రియ మొప్పఁగాఁ నల్ల
నాదు బిందుఁ జేసి నయముగాను
బిందునాదునందు భేదించి చూడుము, వి...

ఓంకారము (ప్రణవమును) నుచ్చరించుచు తద్గతచేత స్కుఁడవై నాదబిందువులమధ్యము పరీక్షింపుము.

ఆ. బుద్ధియుతున కేల హాసఁగనిపక్ష్యము
కార్యవాది కేల కడుచలంబు
కుత్సితునకు నేల గురుదేవతాభక్తి, వి...1373

బుద్ధిమంతునకు కలియని మైత్రియును, కార్యపరతంత్రునకుఁ బట్టుదలను, కుత్సితునకు గౌరవసంపదయు నుచితములు గావు.

ఆ. బూటకంబుచేతఁ బుడమిలో నొకకొన్ని
నాటకంబు లాడి నయముఁ జూపి
దీటులేక తాము తిరుగుచు నుందురు,వి...1374

మూర్ఖులు కపటనాటకంబుల నాడుచు లోకులను వంచిం చుచు తమ కెదురులే దని తిరుగుచుందురు గాన వారిఁగలయ కుము. వారు బయటికి నీతిమంతులవలెనే యుందురు.

ఆ. బూదిపూఁత లెన్న బుజముల పొంకాలు
వ్రాలు లింగములును వరుసమతము
లిక్కడఁ దగుఁగాక యెక్కడఁ దగు నట్లు, వి.

భస్మలేపనములు బుజపుముద్రలు లింగములు మున్నగునవి ఇహలోకమున వంచింప నుపయోగించునే కాని పరమునఁ బని కిరావు. మతచిహ్నములు మోక్షసాధకములు గావు.

ఆ. ఫాలనేత్రునిఁ దలఁచి మనస్సునందు ప్రతిమఁ జేర్చి
పూజ చేయవలెను బుద్ధి నిలిపి
యాత్మపూజకంటె నదనంబు లేదయా, వి...

త్రినేత్రుని సర్వదా మనస్సునందు నిలిపి పూజచేయవల యును. ఇట్టి యాత్మపూజకంటె లోకమునం దింక నేదియు నధికము లేదు.

ఆ. బొందిని యెవరిసొమ్ము పోషింపఁ బలుమారు
ప్రాణ మెవరిసొమ్ము భక్తి సేయ
ధన మదెవరిసొమ్ము ధర్మమే తనసొమ్ము, వి...

మానవునకు శరీరమును రక్షించుటకుఁగాని ప్రాణముల నర్పిం చుటకుఁగాని ధనమును దానమును సేయుటకుఁగాని తనవలనఁ గాదు కాని తాను చేసిన ధర్మమును తనసొమ్ముగా నుపయోగించి కొనఁగలుగును.

ఆ. బొమ్మలాటవాఁడు బొమ్మల నాడించు
భువిని జనులు చూడఁ బొలుపుమీఱఁ
దాను మఱఁగియుండి దైవము నాడించు, వి.

బొమ్మలాటవాఁడు తాను గన్పడక బొమ్మల నాడించువిధముననే తాను గానరాకుండనుండి జనులనందఱను బొమ్మలాటవాఁడు బొమ్మల నాడించినటుల భగవంతుఁ డాడించుచున్నాఁడు.

ఆ. బొమలనడుమ గుర్తుఁ బొందింపఁ జాలక
విమలదృష్టి మదిని వెలుఁగఁబోదు
తమము దీఱినంతఁ దత్త్వంబు తా నగు, వి...

కనుబొమల నడుమ దృష్టి నిలుపనిది యోగదృష్టి కుదురదు. అట్లైనగాని తమ మడఁగదు. తమ మడఁగునేని తత్త్వంబు తాన యగును.

ఆ. బొంది నమ్మి మిగులఁ బోషించి పలుమాఱు
ప్రాణి విడుచు టెల్లఁ బాతకంబె
తనదులోన భక్తిఁ దనరుటే మోక్షము. వి...

శరీర మిహపరసాధకమని నమ్మికొని కడకు ఉపవాసాదులచే శుష్కింపఁజేసి ప్రాణములను విడచుట మిగులఁ బాపకార్యము. హృదయమున భక్తి పాదుకొలుపుటయే మోక్షమనఁబడును.

ఆ. బోడితలల జడల బూడిదె పూఁతల
భాషణాసనముల వేషములను

యోగు లైరె లోన బాగుగా కుండిన! వి.

హృదయశుద్ధి లేనివాఁడు బాహ్యాడంబరముగ తలలు బోడి చేసికొన్నను బూడిద పూసికొన్నను వేదాంతములు భాషించుచున్నను లాభములేదు. వాఁడు యోగిపదవాచ్యుఁ డెన్నఁటికిఁ గాఁడు.

ఆ. బ్రదుకు నిత్య మనుచుఁ బదరుచు వగమీఱి
విఱ్ఱవీఁగువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు
ప్రాణు లెల్ల యమునిబారికి గొఱ్ఱెలు, వి...1382

బ్రదుకు స్థిర మనుకొని విచ్చలవిడిగ మెలఁగువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు. ప్రపంచములోని ప్రాణు లెల్లను యమునిపాలిటికి గొఱ్ఱెలవంటివే. యముఁడనుకటికివాఁ డీగొఱ్ఱెల నెపుడో తెగటార్ప నున్నాఁడు.

ఆ. బ్రహ్మ మనఁగ నెటనొ పరదేశమున లేదు
బ్రహ్మ మనఁగ దానె బట్టబయలు
తన్నుఁ దా నెఱిఁగినఁ దానెపో బ్రహ్మంబు. వి...

బ్రహ్మము బ్రహ్మ మనఁగా నెచ్చటనో లేదు. తనను తా నెఱుఁగుటయే బ్రహ్మము నాఁబడును. బ్రహ్మము తానె.

ఆ. బ్రహ్మ మేడ ననుచుఁ బలుమాఱు నాడేరు
వెఱ్ఱిమూర్ఖజనులు విధముఁ జూడ
బ్రహ్మ మన్నిటఁ దగుఁ బరిపూర్ణమై యుండ, వి.

బ్రహ్మ మేది? లేదే యని వెఱ్ఱులై హేళన చేయుదురే

నిగా బ్రహ్మము సమస్తమునందును నిండియుండుట అవివేకులగు జను లెఱుఁగఁ జాలరు.

ఆ. బ్రహ్మఘటము మేను బ్రాణంబు దగ గాలి
మిత్రచంద్రశిఖులు నేత్రచయము
మఱియు బ్రహ్మమనఁగ మహిమీఁద లేదయా, వి.

బ్రహ్మస్వరూప మన నెచ్చటనో లేదు. మానవుఁడే బ్రహ్మము. మానవదేహము బ్రహ్మస్వరూపము. వాయువే ప్రాణము. సూర్యచంద్రాగ్నులే నేత్రములు. ఇట్టిమానవదేహము బ్రహ్మమనుట సత్యము.

ఉ. మేదిని లేనివాదముల మిక్కుటమైన బలంబులే
దు లే, నాదుగ గాలిలేనియెడ నవ్యము మేఘము
గప్పదల్లి స,ద్బోధము లేక సద్గురునిపుత్రుఁడవౌ
దెనిదానదృశ్యమా, వాదులఁబోకయుండుమిఁక
వచ్చునదెల్ల నెఱుంగు వేమనా! 1386

వృథావాదములవలన నెన్నఁటికి జ్ఞానము సమకూఱఁ జాలదు. వాయువు లేకున్న మేఘములు ప్రోఁగుకానట్టుల జ్ఞానమే లేకున్నచో నీవు గురుశిష్యుఁడవు కాఁజాలవు. వ్యర్థవాదములకుఁ బోక ప్రతిమహానుభావునివద్దను నోపినంతవఱకు బ్రహ్మవిద్య నెఱుంగఁ బ్రయత్నింపుము.

సీ. మొదలు మూలాధార మొదవ విఘ్నేశ్వరుం
డచ్చోట దేవాళి యలరుచుండు
నందు మీఁదటను రెండంగుళంబులమేర

స్వాధిష్ఠచక్రంబు వఱలు బ్రహ్మ
దీనికి నెన్మిది దేహాంగుళంబుల
మణిపూరచక్రంబు మలయును హరి
యంత దాశాంగుళ మవల ననాహత
మొప్పురుద్రుం డట నొనరియుండుఁ
తే. బదియు రెండంగుళములకుఁ బై విశుద్ధ
మందు జీవుఁడు పొందుగా నలరుచుండు
వెలయ మహిమాత్ముఁ డగ్నియై వెల్గుచుండు
నిట్టిజాడలు తెలియుట యెఱుక వేమ! 1387

మానవదేహమునందు గుదస్థానమున మూలాధార చక్రము గలదు. దాని కధిష్ఠానదేవతగ వినాయకుఁ డుండును. దానికి రెండంగుళముల పైభాగమున స్వాధిష్ఠాన చక్రము గలదు. దాని కధిపతి బ్రహ్మ. దానికావల నెనిమిదంగుళముల దూరమున మణిపూరక చక్రము గలదు. దానికధిపతి విష్ణువు. దానికావలఁ బదియంగుళముల దూరమున అనాహతచక్రము గలదు. దాని కధిపతి శివుఁడు. దానికి పండ్రెండంగుళముల దూరమున విశుద్ధ చక్రము కలదు. అందు జీవుఁ డధిపతిగ నుండును. జీవుఁడట అగ్నివంటికాంతితో నలరారును; ఇదియే ఆగ్నేయచక్రము. ఈ విషయముల నెఱుంగుటయే జ్ఞానము.

ఆ. యోగి ననుచుఁ గొంత యోగము గూర్చక
జగము నెల్లఁ బట్టి చంపి తినుచు
ధనముకొఱకు వాఁడు తగవాడుచుండిన

యోగికాఁడు వాఁడె యోగు వేమ! 1388

యోగిని యోగి నని పేరు పెట్టుకొని లోకములను పీకికొని తినెడివాఁడు యోగికాఁడు గాని యోగు (పనికిమాలినవాఁడు) మాత్రము అగును.

సీ. వాతపైత్యశ్లేష్మరీతు లొక్కటిగాఁగ
శాత్రవమిత్రులు సమముగాఁగ
సరవితో నన్న మౌషధము లొక్కటిగాఁగ
స్వర్ణలోష్టంబులు సమముగాఁగ
జాతిభేదంబుల సమము లొక్కటిగాఁగఁ
గర్మధర్మము లొక్కటియుఁగాఁగ
ఘనసుఖదుఃఖంబు లెనయ నొక్కటి గాఁగఁ
గన దివారాత్రు లొక్కటియుఁగాఁగఁ
ఆ. దెలిసి యాత్మలోన దేదీప్యమానమౌ
తేజమందు శివుని దేటపఱచి
మనసుఁ జేర్చి శివుని మగ్నత నుండరా, వి ...

వాతపైత్యశ్లేష్మాది దేహధర్మములను లెక్కింపక విరోధులను మిత్రులను సమముగాఁ జూచుచు, అన్నమును ఔషధమును నొకటిగాఁ దలంపుచు, బంగారమును మట్టిపెళ్లను సమముగా నెంచుచు, జాతిభేదములను బాటింపక, కర్మము ధర్మమును సరిగా నరయుచు, సుఖదుఃఖములను దివారాత్రములను నొకేరీతి తిలకించుచు, హృదయగతమగు జ్ఞానజ్యోతి సహాయమున పరాత్పరుని సందర్శించుచు నీశ్వరునిలో నైక్యముగా నెంచినవాఁడు యోగి యనఁబడును.

బ్రహ్మస్వరూపపద్ధతి.

అవతారిక. మోక్షార్థియగు జనుఁడు విరాగియై కాంతాకనక లోష్ఠముల సమానదృష్టితోఁ గాంచుచుఁ గామ్యములను విసర్జించి త్యాగియై యుండవలయును. అట్టిధన్యుఁడు త్రయీసారభూతము నాదబిందుకళారూపమగు ప్రణవస్వరూపమును గుర్తించి యోగాది సాధనములచే నింద్రియములను జయించి జీవేశ్వర స్వరూపములను బ్రహ్మస్వరూపమును గుర్తింపఁ గలఁడనియు బ్రహ్మస్వరూపానుభవము సామాన్యసాధనమువలన సాధ్యము కాదనియు తత్సాధనముల కీవిధముగా సాధకుఁడు ప్రయత్నింపవలయుననియుఁ దెలుప నిశ్చయించి వేమనయోగి బ్రహ్మస్వరూపపద్ధతినిగూర్చి చెప్పఁబోవుచున్నాఁడు.—

క. అఖిలాకారుఁ డనంతుఁడు
సకలాత్మలయందు సర్వసాక్షియుఁ దానై
నిఖిలముల నిర్వికారుఁడు
నికరము బ్రహ్మంబనంగ నిజముర వేమా! 1390

సమస్తవస్తుస్వరూపుఁడును నాశరహితుఁడును హృదయములలో సాక్షిగ వర్తించువాఁడును వికారరహితుఁడునై బ్రహ్మము తేజరిల్లు ననుట సత్యము.

ఆ. అగ్రమందుఁ జేరి యగ్రేశుఁడై యుండు
నిగ్రహించి యొకఁక నియతి మీఁటి

మోహగుణము లన్ని ముక్కోని దాఁటరా, వి.

బ్రహ్మము అగ్రభాగమున నుండును గావున నింద్రియముల నిగ్రహించి మోహగుణములను పోఁద్రోలి తన్మయుండవై బ్రహ్మమును దెలిసికొనుము.

ఆ. అచలతత్త్వ మనఁగ ననుభవగమ్యంబు
చూపి చెప్పరాదు సూక్ష్మ మదియె
మదికిఁ దోఁచుఁగాని మర్మ మెన్నఁగ రాదు, వి.

అచలతత్త్వము (అనఁగా: బ్రహ్మము) అనుభవవేద్యమే కాని చూపుటకుఁగాని చెప్పుటకుఁ గాని వీలు కలుగునది కాదు. అను భవవశమున గనుఁగొనఁదగినది గాని దీని మర్మమిది. ఇటులఁ గనుఁగొన నగునన వీలులేదు.

క. అచలతపోన్వితయుక్తిని
ప్రచురించెడియాత్మకాంతి ప్రతిబింబములో
సుచరిత్రంబగు నిష్కళ
రచియింపుము బట్టబయలు రాజిలు వేమా!

నిశ్చలమగు తపోదృష్టితో నున్నచో హృదయమునఁ గాంతి పుంజములు గోచరించి దృక్శక్తిని చెదరఁజేయును. అపుడు నిబ్బరించినచో నా కాంతులడంగుటయేగాని నిర్గుణస్వరూపము కానవచ్చును.

ఆ. అచలయోగతపము నందంగ గమకించి
ప్రచురమైనకాంతిఁ బడయుచుండి
రుచిరముగను దాఁట రూపింపఁ బరమాత్మ, వి.

నిశ్చలసమాధి నొందఁ బ్రయత్నించి దివ్యతేజమును దర్శించి మాయాతీతుఁడవై నిరూపించిన పరమాత్మ యగుదు.

క. అతిసూక్ష్మదృష్టిలోనను
మది కింపుగ శివునిగూర్చి మఱియొకతైనఁ
బ్రతిలేని మోక్ష మదె యగు
సతతపునిర్వాణపదవి సాక్ష్యము వేమా! 1395

దృష్టిని మిగుల సూక్ష్మలక్ష్యముగ నొనరించి ఈశ్వరస్వరూపమును దర్శించుచు నేకాగ్రబుద్ధితో నున్నయెడల ముక్తి చేకూరును. కైవల్యపదవి నందుట కిదియే సులభోపాయము.

ఆ. అందరానిపండ దదవి వెన్నెలనుండు
నుండుఁజూడ చోడ్డ నుండుగాని
పండుపడిన: జెట్టు పట్టంగ లేరయా, వి...

బ్రహ్మము అనఁగా అలభ్యమగు ఫలమువంటిది. అయ్యది చిదాకాశము నంటియుండును. అట్టి బ్రహ్మము సాక్షాత్కరించిన సంసారవృక్షము ఛేదకమగును.

క. అది యిది యని మదిఁ దోఁచెడు
సదనము గుర్తించి లోన సాధించినచోఁ
గుదురును బ్రహ్మానందము
గదిసిన మదిఁ జేర నొక్కి కనవలె వేమా!

అది యిది యని వస్తునిరూపణము చేయుభావమును గుర్తించి దానిని లోఁబఱచుకొన్నయెడల చంచలస్వభావము నశించి బ్రహ్మానంద మనుభవములోనికి వచ్చును.

ఆ. అందు నిందు ననక యన్నిటియందును
విష్ణు వమరియుండు వెలయ భువిని
వెనుకఁ జక్రి తిరుగు విష్ణుచక్రంబుతో, వి....

ఇచ్చట నచ్చట ననక సర్వవస్తువులందును విష్ణువు వ్యాపించియే యుండును. ఆతఁడే పరతత్త్వ మని యెఱుఁగుము. ఆతఁడు ప్రకృతి ననుసరించి చక్రధారియై వర్తించును.

ఆ. అన ననాహతమున నది లెస్సగాఁ జూచి
ఇఁకను దాన వాయు వీహఁ జేసి
కడమవాయు వందు గదలకుండినవాఁడు
చెప్పనేల నాఁడె శివుఁడు వేమ! 1399

అనాహతచక్రమున దృష్టిని బాగా నెలకొల్పి ఉదానవాయువు ననుసరించి ప్రాణ అపాన సమాన వ్యాన వాయువుల ననుగమించి చూచువాఁడు శివుఁ డనియే చెప్పవలయును.

ఆ. అన్నదానమునకు నధికసంపద గల్గి
యమరలోకపూజ్యుఁ డగును మీఱు
అన్న మగును బ్రహ్మమది గనలేరయా, వి...

అన్నదానమువలన సంపద లధికముగా గల్గును. సురలోకనుతుఁ డగును. అన్నమే బ్రహ్మము. దీనిని జను లెఱుంగక తిరుగుచుందురు.

ఆ. అన్నము నమృతమ్ము నంటు నం టనుచును
బరిహరింత్రు తెలియఁబడక ద్విజులు

అన్న మమృత మిదియ హరిహరబ్రహ్మలు
అంటవన్నవాని కంటు వేమ! 1401

అన్నము అమృతస్వరూపము. అట్టిదానిని అంటు అంటని పరిహరించెదరు. అట్లు చేయరాదు. హరిహరాదులును అమృతస్వరూపులే కదా! హరిహరాదులకువలె నన్నమున కంటులేదు. అంటు అంటనువానికే యంటు.

తే. అమల మవ్యయచింతన మసిపదంబు
గోరి జీవేశ్వరైక్యంబు గూర్చినంత
నవిరతంబగు పరిపూర్ణ మమరు నయ్యు
వాదులాడంగఁ జిక్కఁగ రాదు వేమ! 1402

విమలమును నాశనరహితము నగుతత్త్వమస్యాదిపదఘటితంబగుజీవేశ్వరైక్యంబును గూర్చిన పరిపూర్ణుఁడ వగుదువు. వాదములవలన బ్రహ్మము సాక్షాత్కరింపఁడు.

ఆ. అయిదువర్ణములనె యఖిలంబు తెలిసిన
నయిదునందు ముక్తి యమరియుండు
నయిదులోన నున్నయతఁడె పో యఖిలము, వి.

పంచాక్షరి స్వరూపమును బాగుగా నెఱింగినచో ముక్తియాయైదువర్ణములలోనే యిమిడి యున్నది. ఈయైదక్షరములలో నున్నవాఁడే సమస్తవ్యాపియగు భగవంతుఁడు.

ఆ. అర్థయంకణమున కాధార మైనట్టి
యొంటిమేడగుంజ నొనర నిల్పె
నింటి కొకమగండె యిల్లాండ్రు నేడ్గురు, వి.

దేహము ఒంటిస్తంభపుటిల్లువంటిది. దీనికి జీవుఁ డొకఁడె యజమానుఁడు కాని యిల్లాండ్రు (సప్తప్రకృతులు) ఏడ్గురు.

ఆ. అష్టదళములకును నాధార మైనట్టి
యాదిదేవుఁ డొకఁడె యఖిలజగము
త్రయముదాఁటువాఁడు తానె పో బ్రహ్మంబు, వి.

అష్టదళములకు నాధారమై యుండెడి దేవుఁ డొక్కఁడే ప్రపంచాతీతుఁడు. అతఁడే బ్రహ్మమును అగును. త్రిగుణముల నతిక్రమించువాఁడే బ్రహ్మస్వరూపుఁడు.

క. ఆఁకలిఁ జంపిన రా దది
యాకులఁ దిని యడవులందె యలసిన నైనన్
జీఁకటికోనం జిక్కదు
ఏకాకృతి మదిని నిల్పి యెఱుఁగుము వేమా!

బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము ఆఁకలిని జంపినంత నే రాదు. చీఁకటిగుహలు గూర్చున్న చిక్కదు. ఆకలములు దిన్న సాధ్యము కాదు. కావున నిరంతరధ్యానమున సంపాదింపుము.

క. ఆకాశంబున వాయువు
మ్రాకున దావాగ్ని యటుల మానసమం దా
యేకాకారుఁడు జగమున
జోకై తను దానె వెల్గు సుమ్మురవేమా! 1407

ఆకాశమునందు గాలియును మ్రానులో నగ్నియు నెట్లు లీనమై యుండునో అట్లే ఏకాకారుఁ డగుదైవము జగము లన్నియు నిండి స్వయంప్రకాశుఁడై యుండును.

ఆ. ఆకు వక్క సున్న మవి మూఁడువన్నెలు
నేక మైనచోటఁ దాఁకు నెఱుపు
సోఁకి త్రిగుణ మట్లు శోభించుఁ బరమాత్మ, వి.

మూఁడురంగులవియగు ఆకు వక్క సున్నమును కలిసిన నెట్టులు రక్తిమ యుదయించునో అట్లే త్రిగుణ సంపర్కమున పరమాత్మయు శోభిల్లును.

ఆ. ఆకులేనికొమ్మ యభ్ర మెల్లను నిండె
మ్రాకు మొదలుఁ దుదయు మహిని లేదు
ఏకమైనఫండు నింపొందుచుండును, వి...1409

ప్రకృతి యనుమహావృక్షము ఆకులు కొమ్మలు లేకున్నను ప్రపంచమంతయు నావరించియున్నది. దానికి మ్రాకును మొదలును లేదు. దానిఫలము బ్రహ్మానందానుభవమని తెలియుము.

ఆ. ఆకృతి నరయఁగ నిరాకృతి యనఁ దగు
నాకృతి నొగిఁ దగు నిరాకృతిట్టు
లవియు రెండులేక యప్రరూపమై యుండు, వి.

బ్రహ్మమే యాకారమున నుండునని విచారించుకొలఁది నిరాకారతఁ గాంచును. ఇట్టులే నిరాకారమును ఆకారతఁ బరిణమించును. కావున నీరెండును, లేనిది బ్రహ్మము అని యెఱుంగుము.

ఆ. ఆది జూచుచుండ నన్నిటఁ దా నుండు
నాది చూడ నొకరి కలవి కాదు
ఆది ముక్తి తెరువ దాత్మనే యుండును, వి...

ప్రపంచమూల మేది యని చూచిన నన్నిటను నది కన్పించియు నసాధ్యమగును. ఆమూలమే ముక్తికి తెరువు. అయ్యది తనయాత్మనే యుండును.

ఆ. ఆది నెవరు పుట్టి యువనికి దొరలైరి
వారె బ్రహ్మ విష్ణు పరశివు లనఁ
గనఁగ మాయశక్తి ఘనతేజ మందలు, వి...

లోకమును ప్రజలందఱికంటె ముందుగా జన్మించి ప్రపంచ పరిపాలనము గావించినవారు బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు. వీరుముగ్గురు మాయాస్వరూపులు.

ఆ. ఆఱుదూలములకు నాధార మైనట్టి
యొంటికంబ మింటి కొనర నిల్పి
యింటి కొకఁడు కర్త యేపారుచుండును, వి.

షట్చక్రమయమగు నీశరీరము అనుయింటికి బ్రహ్మదండమను (వెన్నెముక) నొంటికంబమును నిలువఁబెట్టి జీవస్వరూపుఁడగు నీశ్వరుఁడు గృహకర్తయై యలరారు చున్నాఁడు.

ఆ. ఉనికి మేరుశిఖర మున్నత్తతను జూచి
కనియుఁ గానఁబోవుఁ గదల దదియు
వినియు వినవు దాని విమలాంతరంగము, వి...

మేరుశిఖరమునందు నిలిచియున్నను కనిపించియు కనిపింపనట్టిదియై వినియు విననట్టిదై యుండునదియే బ్రహ్మము. ఇచ్చట మేరుశబ్దము యోగపారిభాషికము.

ఆ. ఉప్పు నీరునట్టు లూహించి చూచినఁ
గప్పురంబు జ్యోతి గలసినట్టు
లుప్పతిల్లు మదిని నొప్పుగా శివుఁ డుండు,వి...

నీటిలో నుప్పు కలుఁయున్నట్టులును,మంటలో కప్పురంబు లీన మగునట్టులును ఈశ్వరుఁడును మనస్సున కలసి యదృశ్యాకార ముగ నున్నాఁడు.

ఆ. ఉబ్బి గుర్తు చూచి యూహను రేకించి
నిబ్బరపడువాఁడు నిర్మలుండు
అబ్బరాని బయలునందును పొందును, వి...

ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసమును బిగియించి ఈశ్వరసంకేతమును చూచి మనస్సును చిక్కఁబట్టి తాల్మిగలవాఁడు దుస్సాధమగు బ్రహ్మము నొందఁగలుగును.

ఆ. ఉర్విజనులు పరమయోగీశ్వరునిఁ జూచి
తెగడువారె కాని తెలియలేరు
అమృతపురుచులను హస్త మెఱ్ఱెఱుఁగును? వి.

అమృతముయొక్క రుచిని హస్తమెఱుఁగనివిధమున ప్రపంచములోనివారు పరమయోగిని జూచి పరిహసింతురేగాని యాతనిమహత్వము తెలియఁజాలరు.

క. ఊకొనఁ జెప్పిన విన దది
ప్రాకటముగ లోకములను బాలించెడియా
పాకము మదిలో బయ లని
యేకాకృతి నవిరతముగ నెన్నుము వేమా!

చూచుటకును వినుటకును మాటలాడుటకును శక్యముగాక సర్వలోకములయందును నిండియుండిన బయలే బ్రహ్మమనియు నదియే సమస్తలోకములను బాలించుచున్నదని యెఱుఁగుము.

ఆ. ఎక్కువెట్టి గుఱుతి కేకమైనంతట
సొక్కి సోలి యుండు సూత్రముగను
ముక్కు సెవులు లేనిమూలమే పరమాత్మ, వి.

సమాధి నొంది లక్ష్యమును చిత్పదార్థముతో నైక్యముచేసి సహిష్ణుటఁ గలిగెడి యపరిచింత్యమగుమూలమే పరమాత్మయను కొనుము. పరమాత్మ నిరాకారము.

తే. ఎఱుక దోడ్కొని తత్త్వంబు నెఱుఁగు టెట్టు
లెఱుక తొలఁగిన తత్త్వము నెంచరాదు
ఎఱుక మఱపుల కందని యిరవు గనుము
ఎఱుఁగుచుండెడి దానినె యెంచి వేమ! 1420

జాగ్రదవస్థ నున్నతత్త్వము ననుసంధింప వీలులేదు. ఇట్టులే బొత్తిగా జ్ఞానశూన్యమైనను వీలు కలుగదు. కావున జాగ్రత్సుషుప్తులకు రెంటికి సంధిస్థలము గనుము. అదియే బ్రహ్మము.

క. ఎఱుకను బుట్టును తనువులు
మఱికినిదా మిఱుగుచుండు మోయుట గాదా
యెఱుక గలతనువు నొందిన
మఱియును జన్మించు టెట్లు మహిలో వేమా!

శరీరములు అజ్ఞానజన్యములై మఱికిలో మునిఁగి తేలుచుం

డును. కావున జ్ఞానయుతమగు శరీరము నొందినచో మరిమరి జన్మము నొందవలసిన పనిలేదు.

ఆ. ఎఱుక నెంచి చూడ నెఱేఁగించుచుండును
బరము దాఁకి చూడ బట్టువడును
గుఱికి బయలుఁ జేర గుణరహితంబురా, వి...

జ్ఞానముఁ బరికించినచో సమస్తము నెఱిఁగించుచు బరేశుని సాన్నిధ్యముఁ జేర్చి సాధ్యపడును. అలక్ష్యముగాఁ బ్రయత్నింతు మేని యేమియు లాభములేదు.

తే. ఎఱుక మఱపులు గానివి యెఱుఁగలేరు
పరమపరిపూర్ణసుఖ మూని పట్టలేరు
ఉరము బెదరని గుఱిగని యుండ లేరు
నిరుపమానందసంతృప్తి నిలుపువేమ! 1423

జాగ్రత్స్వప్నాద్యవస్థలు లేనిదియును పరిపూర్ణసుఖస్వరూపము కలదియును నగు బ్రహ్మము నెఱుఁగఁజాలరు.

ఆ. ఎఱుకమాలు జీవి యెంతకాలంబున్న
చచ్చిపుట్టుచుండు సహజముగను
ఎఱుక మఱచు చోటి నెఱుఁగుట బ్రహ్మము,వి.

జ్ఞానశూన్యుఁ డెన్నిమాఱులైనను జననమరణాదుల నొందుచునేయుండును. కావున జ్ఞానము సార్జించి బ్రహ్మముగనుటకు జ్ఞానాతీతమగు పదవిని సాధింపవలయును.

ఆ. ఎఱుక మఱపులందు నేమేమి తోఁచిన
సరికి గుఱియె గాదు సత్యమునకు

పరమనిర్గుణంబు బాటించి కనవలె, వి... 1425

జాగ్రత్సుషుప్త్యాదులతో నేయేరీతులు పొడఁగట్టినను నప్పుక నిర్గుణస్వరూపమును ప్రయత్నించి కనవలయును.

ఆ. ఎఱుకయుండువాని కెఱుకయే యుండును
ఎఱుక లేనివాని కెఱుక లేదు
ఎఱుక లేనియెఱుక నెఱుఁగుట తత్త్వము, వి.

జ్ఞానహీనునకుఁ బ్రపంచజ్ఞాన మెన్నఁటికిఁ గలుగదు. జ్ఞానశాలికి సమస్తాంశములు సుబోధములై యుండును. అట్టిజ్ఞానము నార్జించుటయే తత్త్వ మనఁబడుచున్నది.

ఆ. ఎవరి కెవరుగారి కెవ్వరుఁ గాఁబోరు
గవయఁ గోరు హంస గదియ నొక్క
శివునిరూప మూని సేవింప దొరకొను, వి...

ఈప్రపంచమున వృథా మరులుకొందురే కాని ఒకరి కొకరు కాఁజాలరు. కావున హంసనుబిగఁబట్టి మోహముఁ బోఁద్రోచి శివుని సేవింపఁ బూనుట యుత్తమము.

తే. ఎవ్వఁ డజ్ఞానతిమిరంబు నేపుమాపి
జ్ఞానమను వెన్నెలం దొప్పఁ బూను నేని
చంద్రుఁబోలిన గురునండ సాధకముగఁ
గూడినను గాని తీరదు కోర్కి వేమ! 1428

అజ్ఞానాంధకారమును బోఁద్రోలి జ్ఞానతేజమును వెలయించు సామర్థ్యముగల గురుని సాయ మున్నఁగాని బ్రహ్మము నొందఁ జాలవు. అపుడే కామితములు తీఱును.

ఆ. ఎవ్వఁడే మెఱుంగు నింపైనవస్తువు
దేహ మే మెఱుంగు దివ్యబోధ
విధము దెలియఁగోరి వేదాంత మెఱుఁగుడీ, వి.

అజ్ఞులు దేహ మేదియో ప్రియ మేదియో యప్రియ మేదియో నెఱుఁగఁజాలరు. కావున దివ్యబోధ రీతి నెఱుఁగఁ గోరిన నుపనిషత్స్వరూపము నెఱుఁగవలయును.

ఆ. ఐదు నైదు నారు నెన్మిది నొక్కటి
యోడలోన నుండి యోరసిల్లు
నోడ యెక్కి తిరుగు నోడయడే తత్త్వంబు, వి.

పంచవింశతి (25) తత్త్వములతోఁ గూడిన యీశరీరమున నధిష్ఠాతయై యుండెడివాఁడే పరమాత్మ యని తెలియుము.

ఆ. ఏడుమార్గములను నేకాంతమునఁ జేరి
యాడి పాడి ముక్తిగూడి వేడి
జాడలోని బయలు సాధించి కనవలె, వి. 1431

సప్తస్రోతస్సులను కదియఁ జేర్చి మనస్సునందు తన్మయత్వము నొందించి ధ్యానించి బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించికొనవలయును. అదియే ముక్తి.

ఆ. ఏడె యక్షరముల నీయంద మొందిన
నందు నిందు ముక్తి యలరుచుండు
నందు నిందు తెలియ నదియష్టో బ్రహ్మము, వి.

సప్తాక్షర ప్రకృతియందున్న యీశ్వరరూపమును గుర్తిం

చినయెడల ఇహాము పరము చేకూరును. ఇటుల నిహపరములను సాధింపఁ గలుగుటయే బ్రహ్మసాక్షాత్కారము.

ఆ. ఏపుమీఱ మదిని నెంచి మించుచు గుర్తు
రూపపు భ్రమ లడఁచి రూఢిపడక
కాపురంబుఁ జేరి కడగండ్లు మానుము; వి...

యోగాభ్యాసమున నిశ్చలముగా నుంచిన దృక్శక్తికిముందు వికారాకారములు చాలగానవచ్చును. వానికిలోనుగాక యచంచలముగానున్నచో ఐహికసంబంధములగు నవస్థలన్నియు నంతరించితీఱును.

క. ఏరూప మెచటఁ జూచిన
నీరూపమె గానిపించు నిలిపి తెలివి యా
నీరూపమె తా నెఱిఁగిన
ధారుణిలో నీశ్వరుండు తా నగు వేమా! 1434

నిశ్చలసమాధిలో నుండి యేరూపమును సాకారముగావీక్షింపఁదలంచిన నారూపము ప్రత్యక్షమగుచుండును. అట్లు ఈశ్వర స్వరూపమును దర్శించినచో నాతఁడే యీశ్వరుఁడనఁబడును.

క. ఏరూపున నారూపము
లోరూపునఁ జూచుచుండ లోకారాధ్యుం
డేరూపుఁ జూచువారికి
నారూపై కానిపించు నభవుఁడు వేమా! 1435

పరమేశ్వరుఁ డిట్టియాకారము గలవాఁడు అని హృదయదృష్టితోఁ గాంతుమేని లోకనాయకుఁడగు నాయీశ్వరుఁడు స్వ

రణానురూపమగు నాకారముతో భక్తులకుఁ గనిపించి కామితము లొసంగును.

ఆ. ఒకట రెంట మూట యోగీంద్రులను గూడి
యుదయపర్వతంబు మొదలి గిరుల
క్రమ మెఱింగి కాంచు ఘనపట్టణంబుల
వీరుఁ డొక్కఁ డేలు వినుర వేమ! 1436

జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులను మూడవస్థలయందును యోగీశ్వర సాన్నిధ్యముఁ జేయుచు క్రమముగా నుపాసన జేయువాఁడు కేవలుఁడగు నీశ్వరునిఁ గాంచఁగలుగును. ఈశ్వరుఁడే విశ్వమును బాలించుచున్నాఁడు.

క. ఏరూపు మదిని గోరిన
నారూపే తోఁచు భ్రమల నౌఁ గా దనమిం
ధారాళముగను బ్రహ్మము
కోరికలను మించిచూడ గుదురును వేమా!

మనస్సు నిష్టము వచ్చినట్లులు పోనిచ్చుచుండిన విభ్రమములపాలు సేయును. కాన కోరికల నడంచి మెలఁగవలయును. అపుడు భావాతీతమై బ్రహ్మము సాధకునకు సాక్షాత్కరించును.

ఆ. ఒక్కఘటములోనఁ బెక్కురూపులు నిల్చి
నెన్ని యెన్ని రూపు లెసఁగుచుండు
నవియు దోలఁగెనేని యన్నియుఁ బైకొను
నాత్మతత్త్వ మిట్టు లౌర వేమా! 1438

ఒక్కకుండలో నీరుపోసి యుంచినచో నం దనేక వస్తు

వులు ప్రతిబింబించును. నీరు తొలఁగించినయెడల అందేమి యుఁ గనుపింపవు. అటులే జీవుఁ డొకఁడే పెక్కుదేహములఁ దాల్చి కనఁబడుచున్నాఁడు. దేహసంబంధము తీఱినచో జీవుఁ డీశ్వరునిలో లీనమగును.

ఆ. ఒంటికంబమందు నొనరఁ జూచెదు జ్ఞప్తి
గూడి యాడి పాడి కోర్కెదీఱ
మేరదాఁటి చూడ్క మితి మీఱుచుండుగా, వి.

ఉపనిషత్తులు మొదలగువానివలన అద్వైతస్వరూపుఁడగు పరబ్రహ్మను దెలిసికొనవచ్చును. అట్లు దెలిసికొని మన సార ఆపరమాత్మను గొనియాడి యుత్తమోత్తమమగు వేదాంతజ్ఞానమున విచారించుకొలఁదిని ఆపరబ్రహ్మ దివ్యవైభవములకు మితి మేర లేకపోవుచుండును. పరబ్రహ్మలీలలు అధ్యాత్మవిద్యాతీతములు.

ఆ. కడఁక నింద్రియములఁ గట్టివేయఁగ లేక
చావు వచ్చునపుడు సన్యసించు
నాత్మజితము గామి నందునా మోక్షము? వి...

కొంత అవివేకులు ఇంద్రియములను లోఁబఱుచుకొనఁ జాలక చావఁబోవుముందు సన్యాసము నొందుదురు. ఇంద్రియముల జయించనివానికి మోక్షమబ్బునా ?

ఆ. కడుపులోనిమలము కష్టమై యుండఁగా 1441
నన్న మేమి కీడొ నుసుచుఁ దలఁచి
యుప మెఱుఁగక మనుజు లుపవాసముందురు,వి.

శరీరములో నున్నమలము అసహ్యముగా నున్నను సహించి యన్నము నేమి పాపమో కాని తినక జను లుపవసింతురు. కాన నుపవాసులు జ్ఞానశూన్యులు.

ఆ. అక్షరపుట మిట్టియరదంబులోఁ గూర్చి
యమర నొక్కరవము ననుభవించు
నతనికొఱకు ముక్తి యక్షయమై యుండు, వి.

బీజాక్షరసముదయ మనురథములో హృదయమునుంచి సమాధిలోనున్నచో ఓంకారరవము మిగుల గంభీరముగా వినిపించును. దాని నాలకించువానికి ముక్తి యెల్లపుడు చేకూరును.

ఆ. ఆత్మ తేజ మూని యనుభవించుట ముక్తి
ఆత్మతత్వ మెఱుఁగునతఁడె యోగి
యెఱిఁగి మరగినంత నేకమై తోఁచురా, వి...

ఆత్మరూపము నొంది:బ్రహ్మౌక్య మనుభవించుటయే ముక్తి. అట్టిది కలవాఁడే యోగి. అట్టివానికి సర్వము నేకవిధమున నీశ్వరస్వరూపముగాఁ గనిపించుచుండును.

ఆ. ఆత్మయందె తలఁపు ననువుగా నొనరించి
నిశ్చలముగ దృష్టి నిలిపెనేని
యతఁడు నీవె సుమ్మియనుమాన మేలరా, వి...

మనస్సులోఁ దలఁపులను జక్కఁగాఁ గుదురుపఱచి నిశ్చలమగుదృష్టితోఁ గాంచుచున్నయెడల ఈశ్వరస్వరూపము గోచరించును. అపుడు నీవె యీశ్వరుఁడవగుదు వనుటకు సందేహము లేదు.

ఆ. ఆత్మలోనిశివుని ననువుగా శోధించి
నిశ్చలముగ భక్తి నిలిపెనేని
సర్వముక్తుఁ డగును సర్వంబు దా నగు, వి...

హృదయకుహరాంతరాళమును శోధించి యందునున్న ఈశ్వరునియందు నిశ్చలభక్తి గలిగియుండునేని తాను సర్వముక్తుఁడగుటయేగాక యీశ్వరుఁడగును.

క. ఆత్మానాత్మవివేకము
స్వాత్మను గని యంతమీఁద స్వచ్ఛందగతిన్
ఆత్మకు లో వెలి నెగడు మ
హాత్ముని బొగడంగవశమె హరునకు వేమా!

ఆత్మ అనాత్మ వీనికిఁ గలసంబంధములు బాగుగా గ్రహించి స్వతంత్రబుద్ధి సముపార్జించి యాత్మాతీతమగు నీశ్వరస్వరూపమును దర్శింపఁ బ్రయత్నింపుము. అదియే మహాత్మ. సర్వదేవస్తుత్యము.

ఆ. ఆదిమూలవిద్య నానందభరితుఁడై
వేదతుల్య మనుచు విడక పూని
పాదుకొనినవాఁడు పడయును మోక్షంబు, వి..

ఆదిమూలమగు వేదాంతవిద్య నొంది యానంద పరిపూర్ణుఁడై అద్దానిని విధివిహితమని నమ్మి పట్టు విడక ధ్యానించుచుండెడివాఁడు మోక్షమును బడయఁగలుగును.

ఆ. ఆదిశక్తి దొడరి యలమట జెందక
ప్రాణపంచకంబు పట్టు నెఱిఁగి
అంతరిక్షమందు నభినుతించుట ముక్తి, వి.

ఈశ్వరవిచారమసాధ్యమని అలసత్వమును వహింపక సర్వదా పంచప్రాణములను నియమించి ఆకాశతత్త్వస్వరూపుఁ డగు నీశుని నుతించుటయే ముక్తి నాఁబడును.

ఆ. ఆశవిడక కాని పాశముక్తుఁడు కాఁడు
కాఁడు ముక్తుఁడైన గాని మృతుఁడు
మృతిని బడయకున్న క్షితి మోహమూడదు, వి.

ఆశవిడచినఁ గాని ముక్తుఁడు కాఁజాలఁడు. అట్లైనఁ గాని విషయములనుండి విరతుఁడు కాలేఁడు. విరతుఁడు అర్థాత్తును మృతుఁడైనఁ గాని మోహము నశింపదు.

ఆ. ఉత్తమాంశ బూనియు న్మహిలోఁ జేరి
మత్తు మించినట్లు మరగి రాక
సత్తమంబు మీఁటి సాధింప ముక్తిరా, వి. 1450

ఉత్తమమగు దైవాంశమువలన జనించి మానవు లజ్ఞానము వలన మత్తులై వర్తించుచుందురేగాని . యవివేక కారణమగు తమోగుణమును బోఁగొట్టుకొనుటయే ముక్తియని గ్రహింపఁ జాలకున్నారు.

క. ఉదకములోపలి తత్త్వము
వెదకియుండా నగుట దెలిసి వేగమె మదిలో
నుదకమువలెఁ దాఁ దత్త్వపు
మదిఁ దెలిసినవాఁడె తత్త్వమయుఁడౌ వేమా!

నీటిలోనినీడఁ దానే యని తెలిసికొన్నవిధముగ శరీరము నాశ్రయించినజీవుఁడే యీశ్వరుఁడని యనుభవరూపముగా తెలిసికొనినవాఁడె మోక్షానుభవముగలవాఁ డనఁబడును.

తే. ఉన్న నిర్వాణనిజచర్య గన్నవాఁడు
తన్ను తనలోనఁ జూచెడి తత్త్వ మెఱిఁగి
సన్నుతించును బరమాత్మ సమతమతిని
గన్ను గానని వాఁ డేమి గాంచు వేమ! 1452

కలరూపు నెఱింగి ఆత్మరూపమును హృదయాంతరాళమున గని ధ్యానించుటయే పరమాత్మసమ్మత మగు మార్గము. కన్ను గానని యజ్ఞానాంధుఁ డిందులకుఁ బనికిరాఁడు.

ఆ. ఎచటఁ జూడ్కి నిలిపి యెంతగఁ జూచిన
నచటఁ దోఁచు కళల నందరాదు
అచలమైనవ్యక్తి నందుట మోక్షంబు, వి...

ధ్యానము నొందేని నెలకొల్పి నిలుకడగాఁ జూచినచో తోలుఁదొలుత కళలు గోచరించును. అవి యనుభవసాక్ష్యములు మాత్రము కావు. ఏదప నీశ్వరరూపము దర్శింపఁగలుగుటయే ముక్తి.

ఆ. ఎన్ని తనువులైన మృతికి నడ్డము గావు
మృతిని గెలువ లేక యెఱుక లేక
దొంగరీతి కాగ దొరకునా మోక్షంబు? వి...

ఎన్ని తనువులు దాల్చినను అవి మృత్యువును జయింపఁ జాలవు. మృతిని జయింపలేక దొంగవలె మృత్యువునకు లోఁబడినవానికి మోక్ష మెన్నఁటికి లభింపనేరదు.

క. ఏక బ్రహ్మము నిత్యము
వైకృతము లనంగ దగినవస్తువు లెల్లన్

ఏకత్వం బని యెఱిఁగిన
శోకములేనట్టి ముక్తి సులభము వేమా! 1455

బ్రహ్మము ఏకమును నిత్యమునై యున్నయది. వికృతి స్వభావములగు వస్తువు లెల్లను బ్రహ్మమయములని యెఱింగి నచో ముక్తి సులభముగా నగును.

ఆ. ఏకమునను జూడ నెఱుక యేకంబౌను
భువిని సతిని గూడుపురుషుమాడ్కి
లోకకాంతునట్టు లోపల వెలుఁగును, వి. 1456

ఐక్యబుద్ధిని బరికించినచో లోకమునందలి దాంపత్యము వలె బ్రహ్మము ప్రపంచముతో నైక్యము వహించి యున్న ట్లులు స్పష్టమగును.

ఆ. ఏమి చదివి యేమి యెఱుక లేకుండిన
చదువులందు బరమసౌఖ్య మేది?
మానసైక్యమనె నుఱి ముక్తి కలుగురా, వి.

ఎన్నిచదువులు చదివినను బరమసౌఖ్యప్రదమగు జ్ఞాన మలవడదేని వ్యర్థము. కావున మానసమును బ్రహ్మముతో నైక్యము నొందింపఁ బ్రయత్నింపుము. దాననే ముక్తికలుగును.

ఆ. ఒకటిలోనఁ గొట్టి నొకటిలోననె పెట్టి
యొకటిలోను చూడు మొకటి చూపు
ఒకటియందె చూడ నొనరంగ ముక్తిరా, వి.

అజ్ఞానమును హృదయమునందె నిర్మూలముగావించి జ్ఞానము

నందు లీనముఁజేసి నిశ్చలదృష్టితోఁ గాంచెదవేని కళ లగుప డును. పిమ్మట బ్రహ్మస్వరూపము దాన గోచరించును.

ఆ. కలుష మెన్నికొనఁగ గౌరవహానియే
యరయఁ దత్వమెన్న నాత్మఘుటిక
తెలసి తాను పిదప స్థిరుఁడు కావలెనయా, వి.

పాపముల నెన్నిన గౌరవహానియే కాని ఫలము లేదు. కావున తత్త్వము నెన్ని తాను శాశ్వతుఁ డగుటకు ప్రయత్నింపవల యును. అపుడుగాని సాధకుఁడు స్థిరమగు విజ్ఞానముగలవాఁడు కాఁజాలఁడు.

ఆ. కష్టమైన మనసు గాంక్షించు యోగికి
జ్ఞానదీపశిఖయు డా నటింపఁ
గానవచ్చు నాత్మ క్రమమైన జ్ఞప్తితో, వి...

మిగుల కష్టకరమై విషయాదులపైకిఁ బోవు హృదయమును లోఁబఱచుకొన్న యోగి హృదయమున జ్ఞానజ్వాల ప్రజ్వరిల్లును. పిమ్మట నాత్మస్వరూపము క్రమమగువిధముగ గోచరించును.

ఆ. కష్టమైనమలము కడుపులో నుండఁగ
నంతకంటె జెడెనె అన్నరసము
ఉపము లేనిజనము లుపవాస ముందురు, వి...

పాపభూయిష్ఠమగు మలము తమకడుపులోనే యుండి నను అజ్ఞులై జను లుపవాసములఁ జేయుదురు. అద్దాన కొంచెమైనను ఫలము లేదు. గర్భమందలిమలముకంటె అన్న రసము దోషముకాదు గాన నుపవాసము నిరుపయోగము.

ఆ. కష్టలోభివాని కలిమికి నాసించి
బడుగువాఁడు దిరిగి పరిణమించుఁ
దగరువెంట నక్క దగిలినచందము, వి... 1462

పాపాత్ముఁ డగు లోభివానిసంపద కాసించి తగరువెంట నక్క దిరిగినట్టులు దరిద్రుఁడు ధనాశాపిశాచావిష్టుఁడై తిరుగుచుండును.

ఆ. కాయగాయ గాల్చి కనకముఁ జూడరా
కాయ మనఁగ బ్రహ్మకాయ మండ్రు
కాయఁ దెలియునతఁడె కౌస్తుభధరుఁడగు, వి...

సంసారమను విషవృక్షపుఫలమును నశింపఁ జేసి విద్యుత్తేజమును చూడవలయును. ఇట్లు బ్రహ్మరూపమును దర్శించినవాఁడు సాక్షాత్తు విష్ణువనియే యెన్నఁ దగును.

ఆ. కాయమును గడఁగియు గనక యావలనున్న
కాయమును విడిచినఁ గాఁడు యోగి
కాయమందు ముక్తిగతి కేఁగవలయురా, వి.

శరీరమును శోధించి యాత్మస్థితమగు జీవేశ్వరుని శరీరమును చూడక దేహము విడిచిపెట్టినవాఁడు యోగి కాఁజాలఁడు. కావున శరీరమునందే ముక్తిగతిని కనిపెట్టవలయును.

ఆ. కాలధర్మ మెఱిఁగి కపటవృత్తులు మాని
యాలుపిల్లలందు నాశ వదలి
మేలుగాను శివుని మేల్కని చూడరా, వి...

కాలపుస్వభావమును కనిపెట్టి కపటమును మోహమును

వీడి పెండ్లముబిడ్డలపైఁ గలమమకారము దిగద్రాని ఈశ్వరుని దర్శింప యత్నింపుము.

ఆ. కాశియాత్ర కేఁగి గంగస్నానముఁ జేసి
కష్టపడిరి ముక్తి గానలేక
యెనుము దిరుగుచుండు నెనుబోతు వెంబడి, వి.

అజ్ఞులు కొందఱ అంతస్థితుఁడగు నీశ్వరుని దర్శింపఁగా లేక కాశియాత్ర కని పోయి పెక్కు కష్టముల నొందిరి. ఇది ఎనుబోతువెంట నెనుము తిరిగినటుల నిష్ప్రయోజనము.

ఆ. కాశియాత్రఁ జేసి గాసిపడుట గాని
మోస మగును దాన ముక్తిలేదు
పాశ ముడుగఁ బూనుఫలమె యా కాశిరా, వి.

కాశియాత్ర యని కష్టపడుటే కాని దానివలన మోస ముదప్ప ముక్తి లేదు. కనుక కర్మబంధము వీడుటయే కాశి యనుకొని యందులకై ప్రయత్నింపవలయును.

ఆ. కూడిపరవశంపుకోర్కులు లేకుండ
నాటవలెను బుద్ధి నయముగాను
చోటు గనని వెలుఁగుఁ జొచ్చుటే మోక్షము, వి.

అస్వాధీనములగు కోరికలు లేకుండ బుద్ధిని లోఁబఱచుకొని ఈశ్వరునియందు పాదుకొలిపి యవేద్యమగు తత్కైవల్యము నొందుటయే మోక్షము.

క. కోటులు సంపాదించినఁ
గూటికె సరిపోయె బ్రదుకు గుంపులు కూలేఁ

ఏటికి నీసంసారము
చోటున నిను గన్ననాఁడె సుదినము వేమా!

కోట్లకొలఁది సంపాదించినను కూటికె సరిపోవును. తనవారందఱు తాను నశించుచున్నారు. కనుక నిఁక నీసంసారము నందు బ్రహ్మరూపము నెఱుంగుటకన్న ప్రయోజనము మఱి లేదు.

ఆ. కోపమునను నరకకూపముఁ జెందును
కోపమునను గుణము కొఱతవడును
కోపమునను బ్రదుకు కొంచెమై పోవును, వి...

కోపము మానవుని నరకకూపమునఁ గూలఁద్రోయును. కోపమువలన మానవుని యుత్తమగుణము లన్నియు నడుగఁ బట్టును. కోపమువలన బ్రతుకు నీచమైపోవును. కాన దానిని చేరఁదీయుట నీచము.

క. గంగాయమునల నడుమను
బంగారపుబొమ్మవోలె బాలిక యుండున్
సంగతిగఁ జెలిమిఁ జేసిన
భంగము లేకుండ ముక్తిపరమగు వేమా! 1471

ఇడాపింగళానాడులకుమధ్య కుండలినీశక్తి ప్రకాశించుచుండును. దానిని యోగాభ్యాసపాటవమున లోఁబఱచుకొన్న యెడల ముక్తి సాధ్యమగును.

క. గంగాధరుండె దైవము
సంగీతమె చెవుల కింపు సర్వజ్ఞులకున్

బంగారమె యుపభోగం
బంగజుఁడే మృత్యుహేతు వరయఁగ వేమా!

సర్వజ్ఞులగు వారలకు శివుఁడే దైవమును, సంగీతమే వీనులకు ఇంపు జనించునదియును ధనమే యుపభోగముగను మన్మథుఁడే మృత్యువునకు హేతువుగను తోఁచును.

తే. గమ్య మగుజ్ఞాన మందుట గగనవిద్య
జ్ఞాన ముదయించి మించఁ బ్రజ్ఞాన మమరుఁ
బరగు ప్రజ్ఞానమందుశే బ్రహ్మపదవి
పరశివుం డగు నిది యంద ధరను వేమ! 1473

లక్ష్యమగుజ్ఞానము నందుటయే యుత్తమవిద్య. అట్లైనఁ బ్రజ్ఞానమును దాన బ్రహ్మమును బడయఁగలుగును. ఇదియే తుదకు కైవల్యమునకు సాధకము నగును.

ఆ. గీము విడిచిపెట్టి గిక్కురు మనకుండ
జీవ ముడుగువేళ శివుని దలఁచు
మనసు గొల్పకయును మాయచేఁ బొరలెడు
పాపజనుల కెచటిపరము వేమ! 1474

బ్రదికినకాలమునందు తన యిచ్ఛవచ్చినట్లు ప్రవర్తించి చావుకాలము వచ్చినప్పుడైనను ఈశుని తలంచుటకు ఒప్పుకొనక అజ్ఞుఁడు మాయచే భ్రాంతుఁడగుచుండువానికి మోక్ష మేవిధముగాఁ గలుగఁగలదు.

ఆ. చిత్రదీపమువలె చింతను దిగద్రొక్కి
మిత్రముగను మనసు మెలఁకు వెటేఁగే

శత్రుగుణము లెల్ల సాధించుటయె ముక్తి, వి.

దీపము చీఁకటులఁ బోఁకార్చునటులనే జ్ఞానముచే నజ్ఞానము రూపుమాపి మనస్సును మిత్రునివలె లోఁబఱచుకొనువిధము నెఱింగి కామక్రోధాదులగు అరిషడ్వర్గమును జయింపఁ గలుగుటయే ముక్తి యనఁబడును.

ఆ. చక్కఁగాను మదిని జర్చించి కనవలె
ముక్కు తుదిని మించి మురిపెముగను
దృక్కు బ్రహ్మమనుచు మ్రొక్కినంతనెముక్తి, వి.

చక్కఁగా మనస్సునందు చర్చించి నాసాగ్రమందు దృష్టిని నిల్పి దానినే బ్రహ్మమని ధ్యానించుచు మ్రొక్కినచో ముక్తి చేకుఱును.

ఆ. చందమామ నీడఁ జక్కఁగాఁ దసలోన
నుండఁ జూచి కేల నూఁదిపట్టి
వెన్నెలబయలందు వెదకినంతనెముక్తి, వి. 1447

చంద్రప్రతిబింబమును హృదయఫలకమునందు ప్రతిబింబితమగునట్టులు చూచి వెదకినంతనే ముక్తి వెన్నెలబయలునుండి సముపలభ్యమై సాధకునిఁ గడతేర్చును.

ఆ. చదువులందు లేదు శాస్త్రంబులను లేదు
వేదములను లేదు వాదములను
బయలనుండు ముక్తి పాటించి చూడరా, వి.

చదువులందును శాస్త్రాదులయందును గానరాక ఏతదతీతమై

బ్రహ్మముండును. అద్దానిఁ బాటించి కనినచో ముక్తికలుగును. మెలకువగాఁ జూచిన ముక్తి బయలనే కలదు.

ఆ. జీవమునను నాత్మ స్థిరతను గానక
తిరుగు నస్థిరమును గుఱిగ నమ్మి
స్థిరము నస్థిరమును దెలియ జీవికి ముక్తి, వి...

అవివేకియగు మానవుఁడు తనదేహమునందున్న యాత్మకుఁ గలనిలుకడ నెఱుంగక యస్థిరవస్తుసముదాయము నీశ్వరబుద్ధితో నమ్ముచుండును. అటులొనర్పక స్థిరాస్థిర వస్తువివేచనము గడించుటయే ముక్తి.

క. జీవాధారుఁడు రుద్రుఁడు
సేవార్పనపరుఁడు నగుచు స్థిరమతి వెలుఁగుఁ
భావాతీతపరంబుగఁ
గావించుము మనసు బయలు ఘనముగ వేమా!

సమస్తజీవములకు నాధారుఁ డగునీశ్వరుఁడు స్థిరమతిని సర్వదా వెలుఁగుచునే యుండును. అట్టివాని సేవించి ముక్తుఁడ వగుటకు భావాతీతుఁడవై హృదయము బయలుగావింపుము.

క. జీవుని దెలియక వేఱుగ
దేవుని భ్రమ దిరుగునరుఁడు దేవుఁడు తలఁపఁ
జీవుం డని వివరించిన
భావింపఁగ ముక్తి బట్టబయలగు వేమా!

జీవుని ప్రభావమును గ్రహింపఁజాలక యనుభవశూన్యుఁ డగు మానవుఁడు దేవునికొఱకు వెదకుచుండును. అట్టి భ్రాం

తుల బోనాడి జీవుఁడు దేవుఁడు నొకటియే యని తెలిసికొను టయే ముక్తి యనఁబడును.

ఆ. జీవిలోన నుండు స్థిరమును గానక
తిరుగు నస్థిరమునె వరుస నమ్మి
స్థిరము నస్థిరమును దెలియ జీవికి ముక్తి, వి...

మనుజుఁడు లోన నీశ్వరస్వరూపుఁడగు జీవుఁ డున్నాఁడని యెఱుఁగఁజాలక యస్థిరవస్తుసముదాయముఁ నమ్మి సంసార సాగరమును దరింపలేక యవస్థపడుచుండును. జీవతత్త్వము నెఱుఁగుటయే ముక్తిమార్గము.

ఆ. జీవులెల్ల ముందు జీవాత్మ పరమాత్మ
జత లెఱుంగ బాపజలధిఁ బడరు
నావ నడుపువాఁడు నట్టేట మునుఁగునా? వి.

సమస్తప్రాణులును జీవాత్మపరమాత్మ భేదమును మున్ముందు గనే యెఱింగెదరేని వారి కిక పాపము లుండవు. ఎట్లందురా? నావనడుపువాఁ డేటిలోఁ బడునా?

క. జెండా వేయఁగవచ్చును
గొండలు పెకలింపవచ్చుఁ గుదిరినమదిలో
నిండారఁగ బరిపూర్ణముఁ
జెండాడఁగ ముక్తిత్రోవఁ జెలఁగును వేమా!

అజ్ఞాన పరిపూర్ణమగు నవివేకమును జెండాడినచో ముక్తి మార్గము సుగమమగునని జెండావేసి సాటింపు చేయవచ్చును.

ముక్తిమార్గము నెఱింగినవాఁడు కొండలనైన పెకలింపఁగలఁడు. వాని కసాధ్యములేదు.

తే. జాడ గలగుఱితమేడలో జోడుగూడి
వేఁడి యష్టాక్షరములందు విధ మెఱింగి
కూడి యాడెడువాఁడె పో కోవిదుండు
సత్వసంసిద్ధి పడయంగఁ జాలు వేమ! 1485

హృదయమునందు నీశుని ధ్యానించి యష్టాక్షరములను పారాయణ సేయుచు సర్వదా యానందనిమగ్నుఁ డగువాఁడే కోవిదుఁడు నాఁ దగువాఁడు. వాఁడే సత్యరూపుఁడగు నీశ్వరుని గాంచఁగలుగును.

క. జ్ఞానికిఁ గర్మం బేటికి
జ్ఞానికిఁ గర్మంబు గలుగఁజాలదు చూడఁగ
జ్ఞానమె కర్మంబైనను
మానవులకుఁ గర్మముక్తి మహిలో వేమా!

జ్ఞానానుభవము గలవానికి కర్మములంట నేరవు. జ్ఞానికిఁగర్మలతో నవసరములేదు. జ్ఞానులకుఁ జ్ఞానమేకర్మ. సామాన్యమానవుల కటులగాదు కర్మముల నంత మొందించుకొనుటయే. వారికి ముక్తి.

తే. తనదు దేహమందుఁ దనకున్న పరివార
మందఱిని బిగించి హర్ష మెసఁగ
నెల్లచావు లెఱిఁగి యిందందు యోజించి
నడవ మేటివర్తనముర వేమ!

శరీరమును తదంతరస్థమగు నింద్రియములను బిగియఁబట్టి ధ్యానించి యీశ్వరుని వెదకుటయే యుత్తమవర్తనమును బ్రహ్మ ప్రాప్తికి సాధనమును నగును.

క. తను దానై బయ లందుచు
నసుమానము లేక తానె యచలుం డగుచున్
వినయవిధేయత లొందిన
మనమే యానందరూపమయ మగు వేమా !

తను దానైయుండుచు సందేహములను పరిత్యజించి గర్వింపక మనస్సును ఆనందరూపము నొందింపఁదగును.

ఆ. తఱచు దమముఁ బాసి తనువులు మఱచియుఁ
బరమునందు మనసు బయలుపఱచి
కదియ నున్నయట్టి ఘను లెందఱున్నారొ,వి...

అజ్ఞానమును బోఁగొట్టివైచి నిర్వికల్పసమాధిలో హృదయమును లీనముగావించి హృదయమును బ్రహ్మముపై నెలకొల్పి తదానంద మనుభవించు ధన్యులు చాల స్వల్పసంఖ్యాకులుగా నున్నారు.

క. తలఁచినఁ దత్త్వం బగునే
తలఁపక తా నూరకున్నఁ దత్త్వం బగునే
తలఁచుట తలఁపమి రెండును
తలఁపక తానుండెనేనిఁ దత్త్వము వేమా !

చింతించినంతమాత్రానను చింతింపనంతను తత్త్వము చేకూ

రంబోదు. కావున మనసామననసాధారణమేని లేకుండ నిశ్చలముగానుంటయే తత్త్వమని గ్రహింపుము.

క. తానసంగ నెన్నఁడయ్యెనొ
యేసన నెవ్వండు గలఁడొ యెఱుకగుదానిక్
దానని మనమున నెఱుఁగక
పూనెడు జీవుండు జడుఁడు బొంకరి వేమా!

ఈశ్వరుఁ డెపుడేర్పడెనో జీవుఁడెప్పుడు విడిపోయి మఱల నెపుడీశ్వరునితోఁ గలసికొనునో తెలిసికొని దైవమును ధ్యానింపనివాఁడు మందమతియుఁ గల్లరివాఁడును నగు ననుటసత్యము.

ఆ. తాను సకలమాటఁ దనలోనిసకలంబు
తనదులోనివెలుఁగుఁ దానె యెఱిఁగి
యున్నమానవునకు నొనరును ముక్తిరా, వి...

సమస్తస్వరూపుడు తానే యనియును, సమస్తవస్తువులలో వెలుఁగుచు తానే యనియును, తనలో నిట్టివెలుఁగుఁగలదనియు తెలిసికొనువానికి ముక్తి హస్తగతమై యుండును.

తే. తాను సంకల్పరూపుఁడై తమకమందుఁ
దాను సంకల్పరహితుఁడై తగులు ముక్తి
ముక్తి యనఁ జిత్తశూన్యంబు మోక్ష మదియ
దీని నిక్కంబు గనువాఁడె మౌని వేమ! 1493

తాను ఇతరవ్యాసంగములను మానకున్నచో నాందోళనము కలుగును. అట్టివ్యాసంగములను మాని యీశ్వరధ్యానము చేయుటయే ముక్తి. ముక్తియనఁ శూన్యభావముతో నుంటయే. దానినే

మోక్షమందురు. ఈరహస్యము నెఱింగినవాఁడె మునీశ్వరుఁడు.

క. ధ్వని పుట్టిన నాలించుచు
ధ్వనిమధ్యమునందుఁ జేరి ధ్వని తానై తాఁ
గనుపించు నంతఁ దనహృ
ద్వనజంబునఁ జూడ ము క్తి వశమగు వేమా!

నిర్వికల్పసమాధిలో నున్నపుడు గొప్పవాదము తోలుదొలుత జనించును. ధ్వని మధ్యనుండి ధ్వని స్వరూపుఁడగు బ్రహ్మము కనిపించు. దానిని దర్శించిన ము క్తి సాధ్య మగును.

సీ. ధరణిలోఁ జదువెల్లఁ బరమాత్మలోనాత్మ
నైక్యంబు సేయని యజునిసొడ్డు
పంచభూతఘటితప్రకృతిని దలపోసి
యెఱుకెఱుంగనివాని నెత్తిసొడ్డు
పంచవింశతితత్త్వపద్ధతి నెఱుఁగక
వేదాంతి ననువాని మీఁదసొడ్డు
అంతరంగములోని యానుకూల్యము లేక
యోగి నే ననువాని కొక్కసొడ్డు
తే. తాను తానైన తత్త్వంబు తగులుగలిగి
వెలినిలోనను నొకపను దెలివితెలిసి
బ్రహ్మవేదంబు గనలేని పామరునకు
వెనుక నొకసొడ్డు గల దింక వినుము వేమ.

ప్రపంచమునందున్న విద్యలన్నింటిని పరమాత్మలో నాత్మనుగలు

పుట కుపకరించునటుల జేయనందున బ్రహ్మ నింద్యుఁడు. మానవుఁడయ్యు పంచభూతమయమగు ప్రకృతిని బంధించు జ్ఞానము లేనివాఁడు నింద్యుఁడు. ఇరువదియైదు తత్త్వములస్వరూపము నెఱుంగక వేదాంతినని నిక్కువాఁడు నింద్యుఁడు. హృదయమును వశముగావించుకొనలేక యోగీశ్వరుఁడని చెప్పుకొనువాఁడు నింద్యుఁడు. జీవునకు ఈశ్వరునకుఁ గలసంబంధము నెఱింగి అంతరంగమున బహిరంగమున దేవునిదర్శించుచు బ్రహ్మతత్త్వము నెఱుంగఁ జాలనిపామరుఁడు నింద్యుఁడు.

ఆ. నాకు నెవరు దిక్కు నడినాళములలోను
వేగుచుక్కవంటి వెలుఁగుదిక్కు
వెలుఁగుకంటె దిక్కు వెదుకంగ లేదయా, వి...

నాకు ఇతరులు దిక్కులేరు. సుషుమ్నానాడికి మధ్యనున్న తేజస్సే నాకు దిక్కు, నన్నదియే కడతేర్పఁదగినది. దానిని మించినదిక్కు లేదని మానవుఁడు తలంపవలయును.

ఆ. నాదు నాదు చూడ నాతులయందుండు
నాదు లేనియట్టి నరులె లేరు
భేద ముడిగి దీని బ్రియపడి కనుఁడయ్య, వి...

నాదము స్త్రీపురుషాదుల హృదయములందుఁ గలదు. నాదములేనిమానవులే లేరు. స్త్రీపురుషాదివర్ణాదిభేదములు మాని ప్రియముతో ప్రణవనాదమును గ్రహింపుము.

ఆ. నిజము కళలమీఱి నిత్యుండు కావలెఁ
బలుకులోనిపలుకు పదిలపఱచి

వేడుకలర ముక్తి వెన్నంటియుండురా, వి...

సత్యస్వరూపమును చక్కఁగా యోచించి కళల నతిక్రమించి ధ్యానముజేయుచు హృదయాంతరాళమున నద్దానిఁ బదిల పఱచినచో ముక్తి వెన్నంటియుండును.

క. నే ననఁగ మేను గా దని
మానసమున నెఱుఁగకున్న మనుజులకెల్లన్
స్వానుభవసిద్ధి దొరకదు
తా నగు పరమాత్మ నెఱుఁగఁ దరమా వేమా!

నేను నేను అను అహంశబ్దవాక్యము శరీరముగాదు; శరీరియే యని తెలియనిమనుజులకు స్వానుభవసిద్ధి దొరకజాలదు. కాన తా నగుపరమాత్మ నెఱుంగనగును.

ఆ. నే ననువచనంబు నీ వనఁగా వచ్చు
నీవు నే ననఁబడ్డు నిష్ఠ దెలియ
నేను నీవె నీవె నే ననవచ్చురా, వి...

'అహంబ్రహ్మాస్మి' యని యంపలు ననవచ్చునే కాని అద్దానియందలి పరమార్థము నెఱిఁగి యనుట కష్టము. అర్థమెఱిఁగినచో నేను నీవని నీవు నేనని పలుకనగును.

ఆ. నేను నీ వనియెడి నెత్తంపుమాటలు
మాని యుండువాఁడె మానవుఁడు
తాను నే ననియెడి తమకంబు మానరా, వి...

నేను నీవు అనియెడిభేదబుద్ధిని పరిత్యజించి యుండెడివాఁడే

ముక్తుఁడగును. కావున నాథేదబుద్ధి త్యజించి యందఱమొకటి యేయని తలంచుటధర్మము.

క. పంచగు నక్షయబిందువు
పంచాక్షరినాద మంద్రు పరమమునీంద్రుల్
ప్రాంచితముగ నది తెలిసిన
మంచిగనన్ మ్రొక్కునతఁడు మహిలో వేమా!

అక్షయమగు ప్రణవబిందువునే పంచాక్షరినాద మని పెద్దలు చెప్పుదురు. దానిని తెలియువాఁడు విజ్ఞుఁడు.

ఆ. పంచతత్త్వములకు బ్రహ్మల కొకసొద్దు
వారితండ్రి నెత్తి వైతు సొద్దు
నంతరంగ మెల్ల నాదిశక్తి యెఱుంగు, వి...

ముక్తికి పంచతత్త్వములు బ్రహ్మదేవుఁడు ఆదివిష్ణువు కారకులని కొందఱు చెప్పుచున్నారు. వారందఱు నిందాపాత్రులు. హృదయమును బాలింపఁదగినది ఆదిశక్తిగాన నామెకు మ్రొక్కుదును.

క. పంచమహాభూతములై
పంచశరీరములు గలిగి బ్రహ్మాండంబై
పంచావస్థలు దాఁటి న
టించుట పరిపూర్తిఁ జెందు డెంకిర వేమా!

పంచమహారూపస్వరూపములఁజెంది శరీరాకారముచే పరిణతులై బ్రహ్మాండభాండమునందు పంచావస్థలను దాటినటించువాఁడే పరిపూర్ణుఁడగును. వాఁడే ముక్తుఁడగును.

ఆ. పంచశత్రువులను బంచబాణుని గెల్చి
పంచవర్ణములను బఠనఁజేసి
పంచవక్త్రములను బ్రతిఫలించెడువాని
పంచఁ జేరువాఁడె పరుఁడు వేమ!

పంచేంద్రియములను మన్మథునిజయించి నమశ్శివాయ మంత్రము పఠనము చేయుచుఁ బంచముఖుఁడగు నీశ్వరుని ధ్యానముగలవాఁడు తప్పక మోక్షమునొందును.

క. పంచాక్షరిజపమందిన
సంచితకర్మములు వాయు సాకల్యముగా
మించును బరమజ్ఞానము
ద్రుంచును దుర్భ్రమల మదిని రూఢిగ వేమా!

పంచాక్షరిని జపించినచో కర్మలు తొలఁగును. జ్ఞానము సాకల్యముగా సాక్షాత్కరించును. అజ్ఞానమును దుర్భ్రాంతులును నశించును. ఉత్తమ జ్ఞానము సమకూడును.

క. పడిపడి మ్రొక్కఁగ నేటికి
గుడిలోఁ గలకఠినశిలల గుణములు చెడునా
గుడిదేహ మాత్మ దేవుఁడు
చెడుబాళ్ళకు వట్టిపూజ సేయకు వేమా!

మానవులు అవివేకులై గుళ్లలోనుండు రాళ్లు దేవతలనిభ్రాంతిపడి పడుచులేచుచు మ్రొక్కిమ్రొక్కి దండములు పెట్టుదురే గాని ఆకఠినమైన రాళ్లు ఎప్పుడైన మెత్తఁబడునా? ఫలము నిచ్చునా? అట్టి వట్టిభ్రమలకుఁ బోవనేల? తన దేహమేగుడి.

తన దేహములో నుండు ఆత్మయే గుడిలోనుండు దేవుఁడు. కనుక తనఆత్మను బూజింపవలయును గాని వట్టి కొండరాళ్లన్నిటికిఁ బూజ చేయకుము.

ఆ. పదును గల్గ మ్రాను పచ్చనై యుండును
ఈవి గలుగ లంజె యింట నుండుఁ
దలఁపుగలుగ హరియుఁ దన యొద్దనేయుండు,వి.

వాన గురిసి భూమి యంత పదునై చల్లఁబడినప్పుడు చెట్లన్నియుఁ జిగిర్చి పచ్చగా నుండును. ఊరక డబ్బు దోఁచిపెట్టుచుండిన రంకులాడి తనయింటనే కనిపెట్టుకొని యుండును. అట్లే భగవానుఁడును దనపై నెల్లప్పుడును ధ్యానము గలిగి యున్నపుడ వదలక భక్తుని వెనునంటియే యుండును. భగవత్సాన్నిధ్యమునకు నెడతెగనితలఁపే ప్రధానము.

తే. పరమనిర్గుణవిద్యలో భావ ముంచి
మానసజ్ఞానపరిపూర్ణమననమందు
నేకరూపము మది నెంచి నిచ్చఁ గనును
శాశ్వతానందసంసిద్ధి జరగు వేమ!

భావమును నిర్గుణపరముగా ననుసంధించి మననముఁజేసి యైక్యత నొందించి ఏకరూపుఁడగు నీశ్వరుని ధ్యానించుచో శాశ్వతమగు నానందము (మోక్షము) చేకుఱును.

ఆ. పరము గోరనట్టి పామరజనులకు
స్థిరము గాదు బుద్ధి చిక్కఁబోదు
తరము గానిపరముఁ దలపోత యగు రోఁత,వి.

పరము నపేక్షించని పామరులకు బుద్ధి స్థిరత నొందదు. కావున నట్టివారు తమ కశక్యమగుదానికొఱకై ప్రయత్నింప కుండుటయే మంచిది. వారు పరతత్త్వము కొఱకుఁ బ్రయత్నము చేయుటకంటె నగుబాటులేదు.

క. పరమాత్ముని వివరింపఁగ
నరుదా? యణు రేణువందు నతిసూక్ష్మగతిఁ
బరికింప నన్ని రూపుల
గురుఁడై తా వెలుఁగుచుండు గుఱుతుగ వేమా!

పరమాత్ముని దెలిసికొనవలెనన్న ఆశ్చర్య మేమున్నది? ఆ పరబ్రహ్మము పరమాణువుయొక్క రేణువులో సూక్ష్మాంశమందును అతిసూక్ష్మ రూపముగా నుండియు అంతటను వ్యాపించి ఎల్లపుడును సర్వము బోధించుగురుఁడై ప్రకాశించుచుండును.

ఆ. పరము పరమటంచుఁ బలుకుదు రందఱు
పరమునందు నేమి ప్రబల ముండుఁ?
బరమునందు నిండుఁ బరిపూర్ణుఁడే కదా! వి...

కొంద అవివేకులు పరము పరము అని యేమో పరమందు మిక్కిలి యున్నట్లు కలవరింతురు. అందేమి ఆధిక్యమున్నదో తెలియదు. ఆపరబ్రహ్మము పరమునందును ఇహమునందును పరిపూర్ణముగ నిండియేయున్నాఁడు గాని ఒకచో నుండి వేఱొకచో లేకపోలేదు.

క. పాదమున నడచు నరుఁ డట
లేదనఁగా భూమి దిరుగు లెస్సగఁ దనకే
యేదైన హాని వచ్చిన
సాధనమగు పదము నడవ జరుగదు వేమా!

మానవుఁడు కాలు తీసికొని పోవునట్లల్ల నడచిపోవుచునే యుండును. ఒకచోఁ గానిపనికిఁ గాల్బలముకొలఁదిని భూమి అంతయైనను దిరుగనేతిరుగును. తిరుగునప్పుడు వచ్చెడు పాపము తనకే వచ్చునుగాని తనను దీసికొనిపోయిన కాలున కెప్పటికిని రాదు. కావున ముందుగాఁ గాలు కదలనీయక దానిని తన స్వాధీనములో నుంచుకొనవలయును.

ఆ. గగన మమరఁ జూడ్కి కనుబాట నిక్కించి
నిలిపి చూడఁ జూడ నిలుచు సుఖము
సుఖములోనివరుస సూత్రింప బ్రహ్మము, వి...

చూడ్కిని కనుబొమలనడుమ నిల్పి ధ్యానించినచో సుఖము చేకుఱును. ఆసుఖక్రమమును పరికించినచో నదియే బ్రహ్మమగును. కాన సాధకుఁడు ముందు దృచ్ఛక్తి నచంచలము గావింపవలయును.

క. ఘంటారవమును మదిలో
వింటి న్నే గంటఁ గంటి విమలపుగాంతిన్
వెంటాడక బ్రహ్మంబును
గంటిని వగ కాదు నన్నుఁ గనుఁగొన వేమా!

ఘంటానాదమును బోలిన ప్రణవనాదమును హృదయమున

నాలకించితిని. కళారూపమగు మహాత్కాంతి పుంజములఁగాంచితిని. వెంటనంటిన బ్రహ్మస్వరూపమునుగంటిని నిజ మని వేమన సాటుచున్నాఁడు.

క. ఘనసార మగ్ని దొరఁకొన
ఘనసారగు బగును గాదె కారణవిద్యా
ఘనసారము విద్యాగ్నికి
ఘనసారమె కంటకంబు గలుగుర వేమా!

ఘనసారము (అనఁగా కప్పురము) అగ్నిసంయోగమాత్రాన ఘనసారము (గప్పమనది) యైనట్టులనే కారణవిద్యాఘనసారము అవిద్యాగ్నికి ఘనసారము అగును.

తే. చంద్రసూర్యాగ్ను లేర్పడ్డ చంద్రకళలఁ
జేరి పరశివు నాత్మలోఁ జింతఁ జేసి
చిన్మయానందమునఁ జేరఁ దన్మయంబు
ముక్తిమూలం బిదే జన్మములకు వేమ!

చంద్రసూర్యసంచారము గల నభస్తత్త్వమును మనస్సును చేర్చి పరశివుని ధ్యానించి చిన్మయానందమున తన్మయుఁడగుటయే ముక్తినాఁబడును.

ఆ. చంద్రునీడ నునిచి చక్కఁగా రవిమీఁద
నుండఁ జూచి కొఱత నుండఁజేసి
వెన్నెలఁ గదియుటగొ వెలయంగ ముక్తిరా.వి.

యోగానుభవవశమున హృదయదృష్టికిఁ గానవచ్చు సూర్య

చంద్రాదుల నతిక్రమించు కళాసముదయమును జూచి యా కాంతిపుంజమున భావమును లీనముగాంచుటయే ముక్తి.

క. చిత్తరువు ప్రతిమకైవడి
చిత్తమ్మును గల్ప మడఁచి చిరతరబుద్ధిన్
జిత్తునఁ దెలిసినవాఁడే
యొత్తినసుజ్ఞాని యందు రిహమున వేమా!

హృదయమును చిత్తరువువలెఁ జేసి ఇతరతలంపులుమాని నిశ్చలచిత్తముతో చిత్స్వరూపము నెఱింగినవాఁడే జ్ఞానశాలియని లోకమునఁ బ్రసిద్ధివహించును.

క. చిత్తము మనమును బుద్ధియు
హత్తునహంకారగుణము నాత్మకు లోగా
మొత్తముఁ జేయఁగ నేరని
మత్తులకును ముక్తిలేదు మహిలో వేమా!

మనస్సు బుద్ధి అహంకారము లోనగువానినిహృదయమునందు లయము గావింపఁజాలని యున్మత్తులకు మోక్షమెన్నఁటికిని లభింపఁజాలదు.

తే. చోరులకుఁ జిక్కిపోయినతీరె యగుట
నోట గుణియించు మంత్రము నీటఁ గలియు
మాటలందును బరమాత్మ మరగి రాఁడు
చిత్తమున స్వస్థతయు లేమిఁ జెడుగు వేమ!

మనస్సు శుద్ధిచేయక నోట జపించు మంత్రము దొంగకు చిక్కినసొమ్మువలె నీటఁగలసిపోవును. మాటలతోఁ బరమాత్మ

లోనుగాఁడు గావున హృదయమును ముందు నిలుకడగలదిగాఁ జేయవలయును. లేకున్న సర్వము చెడును.

క. చన్నగవరీతి సంపద
కొన్నాళ్లకు వ్రేగుఁజూపి గొబ్బునవ్రాలుక్
వెన్నెల చీఁకటి సరియగు
నన్నా శివలింగమాయ లన్నియు వేమా!

సంపదలు నిలుకడలు లేనివి. ఈశ్వరమాయచే నైశ్వర్యములు జవరాండ్ర గబ్బిగుబ్బల గట్టితనము తగ్గునట్లు పున్నమనాఁటి వెన్నెల లంతరించునట్లు నదృశ్యమగును.

తే. చూపు చెదరని వృత్తిలోఁ జూడ్కినంటి
యేపుమీఱిన మదినందు రూపుమాపి
తన్నుఁ దాఁ గాంచుచుండును తత్త్వవేత్త
నిర్వికారుండు నా భువి నెగడు వేమ!

నిశ్చలవృత్తితో ధ్యానించి హృదయమున నీశుని పాదు కొలిసి తత్త్వవేత్త యగువాఁడు తత్త్వమును అనఁగా తన స్వరూపమును నిర్వికారుఁడై పరికించుచుండును.

ఆ. చావు వచ్చినపుడు సన్న్యసించున దెల్లఁ
గడకు మొదటికులము చెడుట కాదె
పాప మొప్పు వేఱె ఫలముండఁబోదయా, వి.

ఆతురసన్న్యాసమని చావఁబోవువానికి సన్న్యాసమిప్పించెదరు. అది మొదటికులము మాపుకొనుటకెగాని మఱియెందులకుఁ గాదు. దానివలన పాపమెగాని ఫలములేదు.

ఆ. చూపులోనిచూపు సుజ్ఞానదాయిని
మనసులోనిమనసు మాయఁ దవులు
ఎఱుకలోనియెఱుక నెఱుఁగుమురా మూర్ఖ! వి.

దృగ్దృశ్యములను బరిశీలించుట జ్ఞానదాయకము. మనస్సులో ధ్యానముచేయుటవలన నజ్ఞానము తొలఁగఁజాలదు. కావున వివేకసాధ్యమగు జ్ఞానము నుపార్జింపుము.

ఆ. చూపులోనిచూపుఁ జూడ నేర్చినవాఁడు
చూపులోననుండి చూచువాఁడు
చూడఁజూడఁ దన్నుఁ జూచును నిక్కము, వి.

చూపులోనిచూపు (అనఁగా: అంతరంగదృక్కును) కలిగియుండెడివాఁడే నిక్కముగాఁ దనలోఁదన్ను చూచెడివాఁడును ఆత్మస్వరూపమును దర్శించువాఁడు నగును.

ఆ. జంగమాఖ్యభక్తి సంధి వేఱుగ లేదు
సగుణభావ మిదియ శాస్త్రవిధియు
నిర్గుణంబు వీడు నెరవేది యోగము, వి...

శాస్త్రవిధిప్రకారముగా నాలోచించితిమేని జంగమభక్తి సగుణోపాసనమార్గము యోగమార్గము నిర్గుణోపాసనమార్గమని గ్రహింపుము.

తే. జన్మమరణాద్యవస్థలజాడ మీఱి
మన్మయం బగుపరిపూర్తి మఱుఁగుఁ జేరి
తన్మయాకృతి నొందుటే తత్పదంబు
నిర్వికారుని కిది కల్లు నుర్వి వేమ!

జననమరణాదులు లేనిదియును చిత్స్వరూపమున నిండి యుండునదియు నగునాకృతితో తన్మయత్వము నొందుటయే ముక్తి నాఁ బడును. ఇవి నిర్వికారునకు మాత్రమే సాధ్యము.

క. జపములు చేసినఁ జిక్కదు
విపినములందున్నఁగాని విడుచునె భ్రమలా
జపమంత్రమూలసిద్ధికి
నెప మెన్ననిమోక్షపదవి నిలుచుర వేమా!

జపములను చేసినను అడవులఁ గూరుచున్నను కేవలము భ్రమయేకాని మోక్షపదవి చిక్కదు. కావున నట్టిమూల మంత్రసిద్ధుల కన్నిటికిని కారణము అగు మోక్షమార్గము నొందుము.

ఆ. జయము భయము దాఁటి చలపట్టి యుండును
దయకుఁ బాత్రుఁ డగును ధర్మపరుఁడు
నయముగాను గురుని నమ్మి నెమ్మది వేఁడు, వి.

ధర్మపరుఁడు జయమును భయమును వీడి పట్టుఁ బట్టి గురుని యనుగ్రహమున కృతకృత్యుఁ డగుటకుఁ బ్రయత్నించును. నీవును నట్టులనే చేయుము.

ఆ. జిహ్వా రసమువల్ల జీవంబు పోషించు
బ్రహ్మ మన్న రసముఁ బడయ లేరు
రసము ద్రాగనట్టిరాజులు సావరే? వి... 1531

జిహ్వారసము (అన్నరసము) ప్రాణాధారము గావున మానవులు దానికై వెంపరలాడుచుందురు గాని ఇహలోకతారక

వగు బ్రహ్మరసముకొఱ కెవరు యత్నింపరు. ఇఁక రాజు లన్న నో మదమత్తులై మద్యరసము లేకున్న చత్తుమన్నటు లుందురు గాని యీశ్వరవిచారణ గావింపరు.

ఆ. జీవగుణము గలుగుజీవంబు బ్రహ్మంబు
సాటివచ్చు టెట్లు సరవిఁ దెలియ
నూరికుక్క సింగ మొక్కటి యగునొక్కొ, వి.

జీవగుణంబులు కలిగియున్నంతవఱకును జీవము బ్రహ్మము కాఁజాలదు. ఎట్లనఁగా నూరికుక్క సింహమగునా?

ఆ. జీవనము దెలిసినఁ జెలఁగి మదిఁ జలించు
దైవ మగపడినను దగులు బుద్ధి
దీప్తభానుని గని తిమిరంబు నిలుచునా? వి...

తన యాయుర్దాయ మెంతకాలమో తెలిసినచో మనస్సు చంచలించును. దైవము సాక్షాత్కరించినచో బుద్ధి తదాసక్తమై యుండును. సూర్యునియందు చీకటులు నిలువనటుల జ్ఞాని నవివేకమాయ ఆవరింపఁజాలదు.

క. జీవము శాశ్వతరూపము
భావమునను నిలిచి లోనె పరుఁడై యుండున్
గేవలనిర్గుణ మదె యగుఁ
గాఠరమును గడకుఁ ద్రోసి కనవలె వేమా!

జీవముయొక్క శాశ్వతమగు (అచంచలము నపరిణామియు నగు) రూపమును మనస్సులో నిల్పి ధ్యానించినచో నయ్యదియే నిర్గుణరూపమగును.

ఆ. జీవుఁ డనఁగ మీఱు చిక్కులు పడ నేల?
వాయు వాకసంబు వహ్నిఁ గూడి
దేహి యనఁగ నొప్పె దేహంబులం దొప్పి, వి.

జీవుఁ డనఁగ పంచభూతసముదాయ విశిష్టుఁడై యేయున్నా డు. కాన నతనికై దుష్క్రియలు నొందవలదు.

ఆ. జీవుఁడె యగసాలి క్షితిలోనఁ దెలియంగ
భావ మైన తానె పరమశివుఁడు
వాయు వనెడియతఁడె వసుధ బ్రహ్మముకాదె, వి.

జీవుఁడు చిత్రములగు సొమ్ములుచేయు కంసాలివంటివాఁడు ఈశ్వరుఁడు భావవృత్తియగు జ్ఞానస్వరూపుఁడు. బ్రహ్మము సర్వ జన జీవనము సమస్తవ్యాప్తియు గలవాయువు వంటివాఁడు.

ఆ. జ్ఞానముద్ర చేత గనఁగ వచ్చెడి తళ్కు
కదియె మదికి శ్రేష్ఠమనుచు మునులు
పలికి రదియె తెలియఁ బరమార్థ మగునయా, వి.

జ్ఞానముద్రావశమున మన్నసమయమునఁ గానవచ్చు ప్రకా శము మిగుల నుత్తమమైనదని మహామునులే చెప్పిరి. అదియే పరమార్థమని మనస్సులో గ్రహింపుము.

తే. జ్ఞానసుజ్ఞానగతు లొప్పుజాడ లెఱుఁగ
నగును దైవజ్ఞు లగువార లరసిరేనిఁ
బాలు నీరును భేదింపఁ బరగు హంస
లట్టిసామర్థ్య మొప్పురా రవని వేమ! 1538

జ్ఞానము సుజ్ఞానము అను నీరెంటిజాడలు బాగుగా గమనిం చినమహానుభావులు సామాన్యులుగారు. పాలును నీరును విడఁదీయ నేర్పుగల హంసలవంటివారనుటలో సందియములేదు.

ఆ. ఒక్క మెత్తి చెప్ప నొక్కఁడే దేవుఁడు
నిక్కముగను లోన నిలిచియుండుఁ
జక్కఁ జూచునతని సంతోషమున ముంచు, వి.

దేవతలు పెక్కుమందిలేరు. ఒక్కటేయని జెండా ప్రాతి చెప్పవచ్చును. ఆతఁడు హృదయముననే కలఁడు. అతని సాధ్యములచే దర్శింతుమేని సంతోషమున ముంచివేయును.

తే. తత్పదము నెన్న ప్రత్యగాత్మమ్ము సుమ్మి
త్వంపదం బన బ్రహ్మరూపమ్మె కదర
అసి పదమ్మున లక్ష్యమ్ము నైక్యము గన
సోహమేర్పడుఁ దెలియంగఁ జూడు వేమ! 1540

తత్త్వమసియనుమహావాక్యములోనితత్పదముప్రత్యగాత్మను దెలుపుచున్నది. త్వం పదము బ్రహ్మమును అసిపదము రెంటికిఁ గల ఐక్యము నెఱింగించుచున్నది. దీనిని బరిశీలించి నేను ఈశ్వరుఁడనని తెలియును.

ఆ. తథ్యమైన పూర్ణతత్త్వము నీలోన
మిథ్య నరయఁగానె మిత్రమగును
సత్యనిత్యకర్తసాక్షి బ్రహ్మంబురా, వి... 1541

నిశ్చలమగు పూర్ణతత్త్వమును మనస్సులో ధ్యానించి జగ

ము మిథ్యయని భావింతువేని జీవుఁడు గానుపించును. సత్యమునిత్యములు నగుకర్మ లన్నింటికిసాక్షి బ్రహ్మమని యెఱుగుము.

ఆ. తనదురూప మెల్లఁ దనలోనఁ జూచియు
మనసుదీపముగను మమత విడచి
యనుదినమును గాంచు నతఁడె పో బ్రహ్మము,వి.

ఆత్మస్వరూపమును తన ఆత్మలో నీక్షించి సమస్తము నాత్మానుకృతిని జూచువాఁడు బ్రహ్మమున నైక్యము నొందును.

క. తనగుణము తనకు నుండఁగ
నెనయంగా నొరుని గుణము నెంచును మదిలోఁ
దనగుణము దెలియ కన్యునిఁ
బనిగొని దూషించువాఁడు వ్యర్థుఁడు వేమా !

మంచివో చెడ్డవియో తనగుణములు తనకుండగా ఇతరుల గుణములను ఎన్నుచు దన్నుదాను తలంపక పరులను దూషించువాఁడు వ్యర్థుఁడని భావింపవలయును.

ఆ. తనదురూప మెల్లఁ దనలోనఁ జూచియు
మనసు దీపముగను మమత విడిచి
యనుదినమును గాంచు నతఁడెపో బ్రహ్మంబు,వి.

మనస్సును దీపముగా నొనర్చి మనోదృష్టిచే నాత్మరూపమును ననుదినమును లోపల (అనఁగా:) అంతర్హృదయమునఁ గాంచువాఁడే బ్రహ్మస్వరూపుఁడు అగును.

ఆ. తన్నుఁ దాఁ దెలిసినఁ దానె పో బ్రహ్మంబు
తనువులోనిముక్తిఁ దగిలియుండు

తన్నెఱుఁగనివాఁడు తా నెట్టిబ్రహ్మంబు? వి...

తనను దాఁ దెలిసికొనుటయే బ్రహ్మమగును. ఇట్టిది తెలియనివాఁడు బ్రహ్మము కాఁజాలఁడు. ముక్తి దేహమునందే యిమిడియున్నది గాని యితరస్థలమున లేదు.

ఆ. తన్ను వెదకి చూడఁ దానె యా జీవుండు
తత్త్వమరయ నగును దానె యాత్మ
మన్ను మిన్ను లేదు మాయయు లేదయా, వి.

ఆత్మరూపమును వెదకినచో తానే (అనఁగా: జీవుఁడే) ఆ బ్రహ్మస్వరూపమును చెంది కాన్పించునే కాని తదితరమున నెందునైనను బ్రహ్మస్వరూపము లేదని తెలియుము.

ఆ. తపము లేల యరయ ధాత్రిజనుల కెల్ల
నొనర శివుని జూడ నుపమ గలదు
మనసు చెదరనీక మహిలోనఁ జూడరా, వి...

తపము మొదలగువానిచేఁ గృశించుట పనికిమాలినపని. ఈశ్వరుని జూడఁ దలంచినచో నిట్టికష్టములతో నించుకేనియుఁ బని లేదు. మనస్సుచెదరనీయక నిలుపఁగలిగినచో ఈశ్వరసాక్షాత్కారమగును.

తే. తమము మించినధ్యానంబు తత్పదమగు
విమలసుజ్ఞాన మనుప్రజ్ఞ విడిచి గనుచు
నిర్ణయంబును గనుచుండు నేర్పుతోడ, వి.

తమోగుణమును వీడి ధ్యానించుచు తత్పదవాచ్యుఁడై

ప్రజ్ఞారూపమును గుర్తెఱుంగుచు నుండిన కైవల్య నిర్ణయము గావించి యందులకు యత్నించువాఁడు నేర్పరి.

ఆ. తఱచు తనువుఁ బాసి తఱితోఁ దను మఱచి
తాను నే ననఁ దగు తలఁపు మఱచి
యుండునాతఁడు గద యుత్తమయోగియా, వి.

తనువుపై గలమమకారాదులు తొలగించి తన్నుతాను మఱచివీఁడు పరుఁడు ఇతఁడు స్వీయుఁడను విభేదముసుమాని యుండువాఁడే యుత్తముఁడగు యోగి.

తే. తలఁపుమఱపులు లే వందుఁ దాకినపుడె
తాను బ్రహ్మంబులోఁ జేరి తలఁగకుండుఁ
దత్పదంబును మరగిన తానె బ్రహ్మ
జ్ఞాన మిద్ది యెఱింగిన ఘనత వేమ! 1550

తలంపును మాయావృతముగానీయక జీవునియందు నెలకొల్పఁ గలిగినచో బ్రహ్మానుభవము కలుగును. బ్రహ్మానుభవముగలవాఁడె బ్రహ్మ. ఈజ్ఞానవిషయము నెఱుంగుట మిగుల గౌరవకరము.

ఆ. తల్లి యొకతె భువిని దండ్రియు నొక్కఁడు
నెల్లలోకములను నెంచిచూడఁ
గల్లగాదు గౌరి కఱకంఠులే సుమీ, వి...

లోకమున కంతకును పార్వతీపరమేశ్వరులే జననీజనకులు. వారికంటె నితరము మఱియేదియును లేదు. ఎల్లలోకములఁ బరిశీలించినను ఇదియేసత్యము.

ఆ. తాను జన్మమెత్తి దానధర్మము లీయఁ
గర్మగతిని యముఁడు కష్టపఱచుఁ
గర్మధర్మములను గడఁద్రోయు బ్రహ్మము, వి...

దాతయగువాఁడు పుట్టినదాది దానములుగావించినను కర్మములవలన యమబాధలు తొలంగకుండును. కావున కర్మముల నుధర్మములను తొలంగించుకొనుటయే బ్రహ్మము.

క. తాననెడియహంకారము
మానక తనుఁదానె చెఱుచు మైమఱపించున్
నేనని పలికెడివారికి
మానునె దుష్కర్మఫలము మహిలో వేమా!

'అహమస్మి' యనుగర్వభావమును త్యజింపనివారి కెచ్చటకు పోయినను దుష్కర్మఫలములు మానునా? అహంకారి మైమఱపువలననే నాశనమొందును.

క. తా నవుట దెలిసి మది నొక
తానును లేకుండు టెల్లఁ దనుఁ దానె యనం
దా నెఱిఁగి పరిణమించిన
మానవులకు ముక్తి గలదు మహిలో వేమా!

తానే జీవుఁడని గ్రహించి ఇంకొకదేవుఁడు లేఁడనియు జీవుఁడే యీశ్వరుఁడని ఈశ్వరుఁడే జీవుఁడని తలంచినవానికి మోక్షము సిద్ధించును.

క. తానును నే నని వేఱుగ
మానసమునఁ దలఁచునట్టి మానవుఁ డెటులుం

గానఁగ నేరఁడు తత్త్వము
మౌనులతోఁ దిరిగిరైన మహిలో వేమా!

విభేదబుద్ధితో పరుఁడు స్వీయుఁడని తలంచుచున్న మానవుఁడు మునులతోఁగలసి చిరకాలము వర్తించినను ఈశ్వరతత్త్వము నెన్నఁటికైనను గుర్తింపఁజాలఁ డనుట సత్యము.

క. తానును నేర్పరియైనను
దానకములఁ దన్నుఁ దానె తప్పించికొనం
దా నెన్నివిధములను మఱి
తానే పరమాత్మ యనుచుఁ దలఁపర వేమా!

నేర్పరియగు మానవుఁడు జ్ఞానబలముచే మాయావృతుఁడుగాక తొలంగి వివిధములగు నుపాయములచేఁ దనలోనున్న జీవుఁడే యీశ్వరుఁడని తలంపవలయును.

ఆ. తాను బుట్టుచోటు దాఁ జూచి పలికినఁ
దాను దిరుగుబుద్ధి ధరణిలోనఁ
దాను బుట్టుచోటు తత్త్వంబు తలఁపోయ, వి.

తనపుట్టుకకు అగుమూలకారణమగు మర్త్యస్థలమును (అనఁగా పంచభూతవివేచనఁ జేసినచో) మనస్సును విఱిగిపోవును. మాతృ స్వరూపమునందలి తత్త్వము నెఱింగిన విరక్తికలుగును.

తే. తామసంబంటు బుద్ధిని దగులఁ బెట్టి
నియమనిష్ఠలు మదియందు నిగుడఁజేసి
కామవర్గము జయమంద గలుగు ముక్తి
ఆమహాత్ముని సేవింప నగుర వేమ! 1558

తమోగుణప్రధానమగు బుద్ధిని విసర్జించి నియమము నిష్ఠ వీనియందు హృదయమును నెలకొల్పి కామాదులు విసర్జించిన వానికి మోక్షము గలుగును. అటులు వర్తించు మహాత్ముని సేవింపనగును.

ఆ. తిరిగి తిరిగి నరుఁడు మరులుకొను టెగాక
యందువలన నేమి యాస గలుగు ?
నంతరాత్మ నిలుపునతఁడె పో బ్రహ్మంబు, వి...

తిరిగి తిరిగి మానవుఁడు తీర్థయాత్రలతో మునిఁగి తేలుచుండును. దానివలన నించుకేనియు ఫలము లభింపదు. హృదయము ను నిలుపువాఁడే బ్రహ్మస్వరూపుఁడు.

ఆ. తిట్టికొట్టిరేని తిరిగి మాటాడక
యూఱకున్నఁ జూడ నుర్విమీఁద
వాఁడగుఁ బరమాత్మ వర్ణింప శక్యమా ? వి...

ప్రజలు చేయుదూషణభూషణలకు మాఱువల్కక యూఱకున్నవాఁడు పరాత్ముఁడే యనవచ్చును. అట్టివానిని వర్ణింప శక్యము గాదు.

ఆ. తిరిగి తిరిగి నరుఁడు ద్రిమ్మరి కాఁగానె
యందువల్ల నేమి యధికమొప్పు
నంతరంగ మెఱిగినప్పుడే శివుఁడౌను, వి...1561

అంతరంగము నెఱింగిన శివుఁ డగునే కాని తీర్థాదులవలన దిమ్మతిరుగుటచేత నిసుమంతయుఁ బ్రయోజనము లేదు.

ఆ. తెరవు ముక్కు చాయఁ దేఁగలిగినమీఁద
నందుఁ గనఁబడునదె యరయ లేరె
యరసిచూడ బయలె యల్లదె ముక్తిరా, వి...

నాసామార్గమున ధ్యానస్తిమితలోచనుఁడవై యుండు న ప్పుడు కన్పట్టెడిబయలె ముక్తి యని భావింపుము.

ఆ. తెలుపువాఁ డెవండు తెలియువాఁ డెవ్వఁడు
గుట్టుఁ బొంగునంత బట్టబయలు
సొరిది భాండమందు సూర్యునిచందంబు, వి...

ఈశ్వరతత్త్వమును గూర్చి యొకరు తెలుప మఱియొకరు తెలిసికొనవలసిన పనియుండదు. నీటికుండలో సూర్యునిబింబ మువలె, దానిరహస్యము నెఱింగినచో నీశ్వరరూపము గోచ రించును.

ఆ. తేకువ మమర బుద్ధి తెల్లముగా నిల్పి
తాఁక నది ప్రణవపుధ్యానమగును
సోఁకి మించువాఁడె సురలోకమును బొందు, వి.

బుద్ధిని దృఢముగా నిల్పి ప్రణవమున ధ్యానించుచు చిత్కళ నంటినచో సురలోకము నవశ్యము నొందును. అనఁగా దేవత్వము నొందు ననుట.

ఆ. దాన మమరఁ జేయ దరిఁ జేర్చు నయ్యది
మనమె నమ్మె నేని మాఁడుముంచు
జ్ఞానకలిక నమ్మఁ జంపురా వైరుల, వి... 1565

ఊహ్యము.

క. దృక్కనకు దృశ్యమునకును
మక్కువతో భేద మెంచ మఱిలేదు సుమీ
దృక్కనకు దృక్కు బ్రహ్మమె
నిక్కము నీయందు నిండి నెగడును వేమా!

దృగ్దృశ్యములకు భేదము నెంచ లేదు. దృక్కునుదృశ్యమును రెండును బ్రహ్మస్వరూపమునందే నిండియున్నవి. ఈరెండును నీయందుఁ గలవు.

ఆ. దూలములను బోలుదురవస్థ లవి యెల్ల
రోసి యాస లన్ని కోసివైచి
వాసనఁ దృజించువాఁడెపో బ్రహ్మంబు, వి...

మిగుల గొప్పవియగు కర్మబంధముల నన్నింటిని దొలంగించుకొని ఆసలను గోసివేసి ఐహికములగు వాసనలన్నింటిని విసర్జించిన ధన్యుఁడే యీశ్వరుఁడు.

క. దేహియు జ్ఞానానలమున
దాహంబై దేహ మెల్లఁ దల్లడపడఁగా
మోహము విడ శివుని జూడు ముక్తికి వేమా!

దేహము జ్ఞానాగ్నిచేత దగ్ధమై తల్లడపడు నప్పుడైనను మోహమును వీడి శివుని జూడుము. అదియే ముక్తి మార్గమనుకొని ఐహికములను విడచిపెట్టుము.

ఆ. దైవఘటన లేక దైవసుజ్ఞానం బ
దేల వచ్చు రెంటి కెఱుకపడక

రెఱుక నెఱుఁగువాని కెఱుకలోఁ గనిపించు, వి.

మానవునకు ఈశ్వరుని పేరణ లేక జ్ఞానము కలుగనేరదు. అట్లుగాక ఈశ్వరుని ప్రేరణయే యున్నచో వానికి జ్ఞానము సహజముగనే లభ్యమగును.

ఆ. దొడ్డవాండ్ర మనుచుఁ ద్రోవ డొంకలు గొట్టి
యడ్డమైనజనుల నంటఁగట్టి
దోఁచుకొన్న నట్టి దోష మెక్కడఁ బోవు? వి.

ద్రవ్యవంతులు పలుకుబడి గలవారునగు మూర్ఖులు త్రోవలు గొట్టి అడ్డము వచ్చినవారలను చెట్టుల కంటఁగట్టి పరుల ద్రవ్యములను దోఁచుకొందురు. ఈదోషఫలము పరలోకమున మాత్రము కుడువకపోదు.

క. ధూమాదులు నావృతమై
వ్యోమంబున కెగసి కలియునుపమను దనలో
శ్రీమించు శివుని జేరును
గామాదులఁ గలియఁడతఁడు ఘనముగ వేమా!

భూమియంతయు నావరించినపొగ మెల్లగా నాకాశములోఁ గలసిపోవుచున్నది. అటులే మానవహృదయములలో నున్న జీవుఁ డీశ్వరునితోఁ గలసికొనును. జీవుఁడు కామాది వికారములకు లోనుగాఁడు.

ఆ. ధరను దేవళముల తగులు వీడిననాఁడు
తనువు గుడిగఁజేసి తన్ను నిలిపి
లోకబుద్ధి విడిచి లోచూపుఁ జూడరా, వి...

విగ్రహారాధనబుద్ధి నశించినచో శరీరమునే ఆలయముగా జేసి యందు తనయాత్మనే నిలిపి లోకసాధారణదృష్టితో దైవమని నీక్షించినను ముక్తి కలుగును.

క. నాదము బ్రహ్మం బనుచును
వేదములను జదువవచ్చు వినికనినంతన్
నాదంబు లేనిబయలున
నాదాంతమె పూర్ణపదవి నయముగ వేమా!

నాదమె (శబ్దమె) బ్రహ్మంబని వేదములందు చదివి తెలిసికొనవచ్చును. ఇట్లు సర్వదా మననము చేయుచున్నచో నాదాంతమగు పూర్ణపదవియే బ్రహ్మమని సాక్షాత్కరించును.

క. నాదము ముక్తికిఁ దెరువగుఁ
బాదును దెలియంగ నగును బరిపక్వముతో
భేదంబు మాని మదిలో
వేదికపైఁజేరి వినుము విసువక వేమా! 1574

నాదమే ముక్తికి సాధనముగావున నాదతత్త్వమును పరిపక్వమగు బుద్ధితో నెఱుంగుటకు భేదబుద్ధులు పోనాడిహృదయమను వేదికపైఁ జేరి ప్రయత్నము చేయుము.

క. నిండినమతమున వెదకిన
నుండెడి నేవస్తువైన నుపము దలిర్పన్
దండిగ నిండినపిమ్మట
ఖండించిన వెర్రిగాదు గదరా వేమా!

మతస్థాపకులగు నాచార్యపురుషులచే నెలకొల్పఁబడినమత

ములో బాగుగాఁ బ్రవేశముకలిగించుకొని యోచించినచో తరింపఁదగినమార్గములు పెక్కులుకలవు.మతరహస్యములు బాగుగానవగతము చేసికొనినవాఁడు మత ధర్మములను ఆక్షేపింపఁ జాలఁడు.

ఆ. నిన్నుఁ జూచెనేనిఁ దన్నుఁదా మఱచును
దన్నుఁ జూచెనేని నిన్ను మఱచు
నేవిధమున మనుజుఁడెఱుఁగునిన్నును దన్ను,వి.

బ్రహ్మమునుఁ జూచినచో తనను దా మఱచును. (ఇచ్చట నిన్ను తన్ను శబ్దములు ఆత్మ దేహముల కన్వయించును) తన్నుఁ జూచినచో బ్రహ్మమును మఱచును. ఇట్టిస్థితిలో నుభయము నెఱుఁగగల్గుట కష్టతరము.

తే. నిమిషమైనను మది నిల్పి నిర్మలముగ
లింగజీవేశులను గాంచి భంగపడక
పూజ మదియందుఁ జేరుట పూర్ణపదవి
పరముగోరిన నిది చేయ బాగు వేమ! 1577

ఎంత కార్య బహుళముగలవాఁడైనను నిముసమేని తీఱిక కలుగఁ జేసికొని నిర్మలమగుబుద్ధితో లింగమును జీవేశులను గూర్చి నిశ్చలబుద్ధితోఁగాంచి పూజించుచో పూర్ణపదవి సిద్ధించును. మోక్షార్థికిది యావశ్యకము.

ఆ. నియతవృత్తి మీఱి నిటలదుర్గముఁ జేరి
భయము లేకయుండు బ్రహ్మవేత్త
జయము గల్గ ముక్తిఁ జవిచూచుచుండురా, వి.

సంసారమునకు నియతములగు పనిపాటలు వదలి దృచ్ఛక్తి నిటలమునఁ జేర్చి నిర్భయముగా వర్తించువాఁడె బ్రహ్మవేత్త. అతఁడె ముక్తిని జవిచూడగల ధన్యుఁడు.

క. నిరతం బెడ తెగకుండఁగ
పరిపూర్ణబ్రహ్మ మాత్మపదమున నుండఁగ
నిరవద్యమైననడవిని
జరియించును జగ మెఱుంగ సత్యము వేమా!

ఎల్లపుడు నెడ తెగకుండ పరిపూర్ణమగు బ్రహ్మము హృదయ మునందుండఁగా అవివేకులగు మానవులు అడవులఁ బట్టియందే మోకలదని వెదకుచుందురుగదా ?

ఆ. నిహతిపుట్టువులకు నెల విహ మందురు
కుహరలోకమందు గుతుక మేది ?
దహరమందుఁ జూడఁ దగులును దత్త్వంబు,వి.

జననమరణములకు ఇహమే కారణమందురు గాని కుహర లోకమందు గుతుకము కానరాదు. దహరమునందుఁజూచినచో తత్త్వంబు తగులును.

తే. నిర్గుణాంశము మది నెన్ని నేర్పుమీఱ
స్వర్గ మని యెంచుచుండిన శాశ్వతంబు
భర్గుఁడై తాను బాముల పాపునయ్య
దుర్గుణభ్రమలను బాయు దోసఁగు వేమ! 1581

నిర్గుణమగు నంశమును నేర్పుతో తా ననారతము ధ్యా ఫించి తద్ధ్యానస్తిమితుఁడై భావించుచో భర్గత్వము నొంది పాపములఁ బాపఁగలుగును. మనోభ్రమలు తొలఁగును.

తే. నిష్ఠయందును దృఢమైనదృష్టి బూని
కష్టయోగంబులను మించి కాంక్షదీఱ
వ్యష్టిపరిపూర్ణ మందుట వదలకున్న
స్పష్ట మపు డౌను సంతోషసరణి వేమ! 1582

నిష్ఠలు నియమములయందు బుద్ధిని నిలుకడగాఁ గష్టములగు యోగములను వదలివేసి జ్ఞానపరిపూర్ణుఁ డగుటకుఁ బ్రయత్న ముచేసినచో బ్రహ్మానందము చేకూరును.

క. నీరనుఁ బుట్టిన దుప్పగు
క్షారము నీరాయె నీరు క్షారము నొకటే
యీరీతి శివుని జీవుని
వారక మది నెఱుఁగ నగును వసుధను వేమా!

నీటివలనఁ బుట్టినది క్షారము. క్షారము నీటిస్వరూపము. ఇదే విధమున జీవునకు ఈశ్వరునకుఁ గల జన్యజనక తాదాత్మ్యము నూహింపవలయును.

క. నీ వాడిన నే నాడుదు
నీ వుండిన నేను నుందు నిర్విణ్ణుఁడ నై
నీవు దలంచినఁ దలఁపుదు
నీవు నగిన నేను నగుదు నిజముగ వేమా! 1584

పరమాత్మా! నేను స్వతంత్రుఁడనుగాను. నీవుపలికిన నేనుపలుకుచున్నాను. నీవున్న నే నుందును. నీవుతలంచిన నేనుతలంచుచున్నాను. నీవునవ్విన నేను నవ్వుచున్నాఁడను. నేను చేయునవి నీలీలలే.

తే. నీవు నెఱేఁగను లోకంబు నీకుఁ దోఁచు
నీవు మఱిగినతోడ్తోడ నెందుఁ బోయె
ననెడియెఱుకను విడనాడఁ డయ్యయోగి
దానఁ బరమార్థ మెఱుఁగంగ నౌను వేమ!

"నీవు కనుగొనుచో నీకు లోకము కానిపించును. నీవు పరమాత్మదర్శనముననుండి లోకము గాంచవేని నీకు లోకమే లేదు" యోగియంశమున గనునించి పరమార్థమును గ్రహించుచున్నాఁడు.

క. నేఁ జచ్చినతోడనె మఱి
దాఁ జచ్చును నపుడె పంచతత్త్వము లొకటౌ
రాజత్స్వరూపమందును
దా జితుఁడై నిలచియుండు తథ్యము వేమా!

అహంకారము నశించినంతనే తానను బుద్ధియుఁ బోవును. పంచతత్త్వము లపు డేకమై పరమాత్మస్వరూపము మాత్రము నిలిచియుండును.

ఆ. పంచభూతములను బరగియుండినవాఁడు
పంచలింగములను బ్రబలియుండు
పంచబీజమునను భావింపఁ దానయా, వి...

పంచభూతములును పంచేంద్రియములును పంచబీజములును పరేశ్వరుని రూపులు.

ఆ. పంచభూతములను బరగ నింద్రియముల
సంచరించినపుడు జగము కలుగు

సంచరింపకున్న జగమెట్లు కలుగురా? వి...1588

పంచభూతములతోడి సంయోగమున నింద్రియములు చరించెనేని జగము లుత్పత్తియగును. లేకున్న జగము లుత్పత్తియగుట కవకాశమే లేదనవచ్చును.

ఆ. పటిమవిూఱ మనసుఁ బాటించి చూడక
 కిటుకుఁ దెలియరాదు కెరలుటకును
 జటిలవేష మేల జైత్రుఁడై సాధింప, వి...1589

మనస్సును పటిమతో నిల్పకున్న అందలికిటుకును తెలిసికొనఁజాలవు. జటిలవేషమును వేయఁ బ్రయోజనము' లేదు. మోక్షము సాధించుటకు జటివేషము అవసరములేదు.

క. పంతము విడకయె నెమ్మది
 చింతనమున గుర్తుఁ దెలసి చిన్మయమందన్
 వింత లడంగును మానస
 మింతింతని చెప్పరాని దెలుఁగుము వేమా!

పట్టినపట్టు వదలక ధ్యానించుచుండిన చిత్స్వరూపము నొందఁగలఁడు. అపుడు భ్రాంతులు తొలంగును. ఇంతయనరాని బ్రహ్మముగూడ గోచరించును.

ఆ. పనితొడవులు వేఱు బంగార మొక్కటి
 పలుఘటములు వేఱు ప్రాణ మొకటి
 యరయ దిండ్లు వేఱ టాకలి యొక్కటి, వి...

బంగార మొకటె యయ్యు పనులమెఱుఁగుచే ననేకవిధములగానవచ్చు నటుల ఆహారములు వేఱువేఱయ్యు నాఁకలి

యొకటియే యగునట్లు పరమాత్ముఁడొక్కఁడై మాయావికారము లచే వేఱుగాఁ గనిపించుచున్నాఁడు.

ఆ. పరగ బొందులు పది ప్రాణంబ దొక్కటి
పుష్పజాతులు పది పూజ యొకటి
పసులవన్నెలు పది పా లన్ని యొక్కటి, వి...

దేహములు పెక్కులుగా నున్నను వానియంతరంగమున గల ప్రాణ మొకటియే. పూవులు వేఱువేఱుగా నున్నను పూజయొకటియే. పశువులవన్నెలు వేఱువేఱుగా నున్నను పాలొక్కటియే.

ఆ. పరధనంబునకును బారుగాఁ జేఁ జాచి
సత్య మింత లేనిచట్టుద్విజులు
ద్విజుల మనుచు నెంత్రు తేజ మింతయు లేక, వి.

పరధనముల కాశించి దుర్దానములు గొనుచున్న యవివేకు లగు బ్రాహ్మణులు తామే బ్రాహ్మణులమని నిక్కుచుందురు. ఇట్టి నీచవృత్తిఁ గలవారికడ బ్రహ్మతేజ మెటులుండును.

ఆ. పరగ బొమ్మగుడ్డు పరికించి చూచిన
గులములన్ని యండె కూడి పుట్టె
నంద ఱొకటఁ గలియ నన్న దమ్ము లెకదా! వి...

తొలుదొలుత బ్రహ్మాండ మను గ్రుడ్డునుండి జాతులన్నియుఁ గలసి జన్మించెను. కానఁ బ్రజలంద ఱన్నదమ్ములు. జాతిభేదములు తగవు.

క. పరులను నీ వని తలఁచెడి
పరబుద్ధిని మీర కీవు పదరక యున్నన్
సిరవేత్త్ర తందు దోఁచెడు
పరిపూర్ణమె బట్టబయలు బాగుగ వేమా !

ఇతరులు తాను అనెడి భేదబుద్ధిని వదలి సమత్వము నవలంబించెదవేని బ్రహ్మస్వరూపము పరిపూర్ణముగా బట్టబయలగును. అభేదస్థితియే ముక్తిదాయకము.

ఆ. పలుగురాళ్లఁ దెచ్చి పరగ గుడులు గట్టి
చెలఁగి శిలలసేవఁ జేయ నేల?
శిలలసేవఁ జేయ ఫలమేమి గల్గురా ? వి...

రాళ్లతో గుళ్లుగోపురములు గట్టి యర్చన చేసినంతమాత్రానఁ గొంచెమైనను ఫలము గలుగఁజాలదు. శిలలసేవ జేయుటవలన మోక్షమురాదు గాన విగ్రహారాధనము అనవసరము.

ఆ. పాలు ద్రాగినపుడు ప్రాణంబు రక్షించుఁ
బాలు ద్రాగకున్న బడలి కొను
పాలవలన ముక్తిఫలమందఁగా లేక
చాల రోగపడును జగతి వేమ !

పాలుద్రావినచో అలసియున్న ప్రాణములు కుదుటపడును. పాలు ద్రావకున్నచో బడలిక కలుగును. పాలుద్రావినచో రోగములనుండి విముక్తి గావచ్చునని తెలియక మానవులం రుజాపీడితు లగుచున్నారు.

ఆ. పాలు పెరుఁగు వెన్న పరగు నన్నముఁ దిని
స్త్రీల గననివాఁడు శీలవంతుఁ
డొక్కఁడైనవాఁడె యుత్తమశివుఁడయా, వి.

పాలు పెరుఁగు వెన్న లోనగు క్రొవ్వుగలిగించు బలమైన యాహారములను భుజించుచు స్త్రీలకొఱకుఁ బ్రయత్నింపని వాఁడె బుద్ధిమంతుఁడు. వాఁడె యీశ్వరరూపుఁడు (ఉపవాసము లుండువారు విరాగులలో విశేషములేదు).

ఆ. పిండ మండమందు బెనఁగుచునున్నట్టి
తండ్రి బిందునాదు దనరఁ గూడి
యండమై నిలిచిన యపుడు గర్భ మటందు
రవనిజనము లప్పు డరయ వేమ!

పిండము గర్భకోశమునఁ జేరి బిందునాదువుల నొంది యండరూపమున నిలిచె నేని గర్భ మని పలుకుదురు.

ఆ. అండ పిండము నడిబిందు వాత్మజ్యోతి
యర్కజ్యోతి సరసిజాండమందు
నాదబిందువులకు నడుమ నద్భుతజ్యోతి, వి...

పిండాండములనడుమబిందువున సరసిజాండమందు సూర్యుని జ్యోతియును నాదబిందువులనడుమ పరమాత్మయును అద్భుత కాంతితో వెలుఁగుచుండును.

ఆ. పిడుగుపడినతావు దడదడగా నుండు
పిడుగుపడినఁ గొంప నడికిఁ గూలు
పిడుగుపడినవానిప్రేత మేమనవచ్చు? వి.

ఆసమయమున సీత మిక్కిలిభయదుఃఖములనుబొంది శరీరము కంపింప నేడ్చుచు శోషముతో కండ్లెఱ్ఱజేసి రావణునితో నిట్లనెను. 'నాభర్తలేనిసమయమున దొంగతనముగ నన్ను నీవు తీసికొనివచ్చి నందులకు నీకు సిగ్గుగలుగుటలేదా? దుష్టాత్ముఁడా! నీవు నిశ్చయముగ నన్ను హరించునుద్దేశముగలవాడవై భయముచే నాతనియెదుటబడి నన్ను దీసికొనిపోలేక మాయామృగముచే నాతని నాశ్రమమునుండి మఱలించితివి. నామామగారిస్నేహితుడును, వృద్ధుడుననగు జటాయువు నన్ను రక్షించుటకు యత్నింప వానిని నీవు పడగొట్టితివి. రాక్షసాధమా! పరిగల్భపుమాటలనుబలికిన నీవు యుద్ధమున రాముని జయించి నన్ను దీసికొనిరాలేక దొంగతనముగ దీసికొనివచ్చుటచే నీపరాక్రమమెట్టిదో కనిపించుచునేయున్నది. భర్తలేనిసమయమున పరస్త్రీలను హరించుటయను నీపని యధర్మమైనదనియు, మిక్కిలి నీచమైనదనియు శూరులు నిందింతురు. ఛీ! నీవు పొగడుకొనిన నీ శౌర్యము, నీబలము, కులనాశనకరమగు నీచరిత్రము నిందింపదగినవి. నీవతివేగముగ బరుగెత్తుకొనిపోవుచున్నావు. ఒకనిమిషము నిలువుము. ప్రాణములతో దిరుగవెళ్ళవు. రామలక్ష్మణులకంటబడినయెడల నీవు నీసేన నీకెంతసహాయముజేయుచున్నను నొకగడియయైనను జీవింపలేవు. వారిశరబాధను నీవెట్లు సహింపగలవు? నన్నిప్పుడు విడిచి నీవు మేలును, శ్రేయస్సును బొందుము. నీ వట్లుచేయనిచో నామఱదియు, నాభర్తయు గోపముజెంది నిన్ను నాశనమొందించెదరు. నీచా? నీవు నన్నెందుకొఱకు బలవంతముగ దొంగిలించితివో యాకార్యమెంతమాత్రము నీకు నెఱవేఱదు. నాభర్త నాకు గనబడనియెడల నేను చాలకాలము జీవింపను. మరణకాలము సమీపించినప్పుడు జనులు విపరీతమగుపనులజేయునటుల నీవు మంచిశ్రేయస్సుకలుగని పనులను జేయుచున్నావు. నీకంఠమునమృత్యుపాశము కట్టబడినట్లు కనబడు

ఆ. పిడుగును నఱచేత బిగఁబట్టి యందులో
గల్మషంబు లెల్లఁ గడకు తీసి
కడమకరముచేతఁ గలిజనములఁ బ్రోచు
కర్మకర్త నెఱుఁగఁ గదర వేమ!

దైవము అమేయమహిమోపేతుఁడు. పిడుగైనను అరచేతఁ బట్టుకొని పాపములఁ బోఁద్రోలి యాప్తుల నాశ్రితులను రక్షించును. ఆతఁడే సమస్తకర్మసాక్షి.

క. పిలిచినఁ బలుకును దేవుఁడు
పలుకుననే నిండియున్న ప్రభువై యుండున్
వెలుఁగున వెలుఁగై మించెడు
వెలుఁగే పరమాత్మ బయలువిడ కది వేమా!

పరమాత్ముఁడు మానవునిహృదయమున నున్నను పలుకులో నిమిడియున్నను పిలిచిన పలుకఁడు. హృదయముననున్న జ్ఞానజ్యోతియేపరమాత్ముఁడను సంశయము మాత్రము మఱచిపోకుము.

ఆ. పిసినివానియింట పీనుఁగు వెడలినఁ
గట్టెకోలలకును గాసు లిచ్చి
వెచ్చమాయె నంచు వెక్కి-వెక్కి- మఱేడ్చు, వి.

పీనాసివానియింటిలోఁ బీనుఁగువెళ్లినచో దహనాదికృత్యముల కెటులో కాసో రూకయో వెచ్చించి పిదప ద్రవ్యమంతయు వ్యయమాయెనని వెక్కి-వెక్కి- యేడ్వసాగును.

ఆ. పుక్కిఁటిసతివానిఁ బూజింప దోషంబు
యురముసుదతివాని యూహ లెస్స

నెత్తియువిదవాని బత్తియే పర మిచ్చు, వి...

బ్రహ్మను పూజించుట దోషమేగాని ఫలములేదు. విష్ణుమూర్తిని పూజించుట కొంతవఱకు మంచిది. శివుని పూజించుటయే మిగుల నుత్తమము. శివునిపైఁ గలభక్తియే భక్తి.

ఆ. పుట్టలోను తేనె పుట్టినరీతిని
గట్టుమీఁద మణియుఁ బుట్టునట్టు
కట్టెలోన నగ్ని పుట్టినవిధమునఁ
బుట్టి మెట్టవలెను భువిని వేమ. 1609

పుట్టలోఁదేనె పుట్టినట్లు కొండరాళ్లలో మణులు పుట్టినట్లు కట్టెలలో అగ్నిహోత్రము జనించినట్లు మానవుఁడు ఘనత నే పొందవలయును. అట్టివానిపుట్టువే పుట్టువు.

ఆ. పుట్టి చచ్చు నరుఁడు పూర్వ మే మెఱుఁగక
బట్టబయలనుండి భ్రమసి యైనఁ
దెలివి విడిచి భూమి దిరుగంగనేటికి? వి...1610

మానవుఁడు జననమరణములను గూర్చి చూచి ప్రపంచమంతయు భ్రాంతిమూలకమని యెఱింగియు తెలివిమాని విషయలోలుఁడై ప్రపంచమంతయుఁ దిరుగుచున్నాఁడు.

ఆ. పుట్టినదియు మొదలు పురుషుఁ డేర్పడుదాఁక
మంత్రసానిగూడు మరగి యంత
పోయిరావె యనుచు పుత్తురు సెలవిచ్చి, వి...

జన్మించి పురుషుఁడేర్పడునంతకును మంత్రసానిపై గౌరవమునుంచి పిమ్మట పంపివేతురు. అనఁగా: కార్య ముండినంత

వఱకును లోకులు ఆదరింతురు. సూతికాదూతికలు సావికులు కార్యాంతమున విసర్జనీయులని లోకోక్తి గలదు.

ఆ. పుట్టినపుడె బొడ్డు పట్టి కోయుచు నుండ
నప్పుడు గురుముద్ర లానతిపడె
ముద్ర లేనివారు ముజ్జగంబుల లేరు,వి...1612

శిశువు పుట్టినపుడే బొడ్డు:కోయుచు నుండినప్పుడు గురుముద్రలు పడినవి కావున నీమూఁడు లోకములందు గురుముద్రలును లేనివారలే లేరు.

తే. పుట్టినప్పుడు తెచ్చెనే పుడమి విడచి
గిట్టునప్పుడు గొనునొకో యట్టిధనము
నడుమ నీయాజ్ఞ వచ్చెఁ ద్రినయన యనుచు
నర్థికిని నీయఁ డేమందు వ్యర్థు వేమ!

మానవుఁడు పుట్టునపుడు వెంట ధనముగొని రాలేదు. చనిపోవుతఱి వెంటఁ గొనిపోవఁడు కాని నడుమ కర్చుపెట్టవలసి వచ్చినపుడే "యీశ్వరా! యెట్లురా" యని లోభి పరితపించుచుండును.

ఆ. పుట్టువార లెవరు పుట్టకుందు రెవరు
పుట్టి గిట్టనట్టిపురుషు లెవరు
పుట్టి పుట్టనట్టు బోధించి చూడరా, వి...

కర్మానుభవము గలవారందఱు జననమరణములకు లోనగుచున్నారు. పుట్టినవారిలోఁ జావనివారు లేరు. కావున పుట్టువుల వలని వెతలేనిమార్గము జ్ఞాని యోజింపవలయును.

ఆ. పుట్టుశక్తు లైదు పుడమి నటింపంగ
విప్రు లెల్ల వేదవేత్త లంద్రు
శక్తిపుత్త్రకులము జగతి నెఱుంగరో, వి...

శక్తిపంచకము పుడమి నుండఁగా విప్రులందఱును వేదవేత్త లగుచుందురే కాని శక్తిపుత్త్రకకులము నెఱుంగరు.

క. పుడమిని గలనడజీవులు
బడబాగ్నియు దీవులకును భానుని యెడలన్
జడమును గూడినయప్పుడె
వెడలని ప్రళయంబులకును విధమిది వేమా!

ప్రాణులయందలి ప్రాణతేజము బడబాగ్నియు సూర్యునియందలి వేడిజలములందలి జడము ఇవియన్నియు నేకమగునపుడు జవదాఁటరాని ప్రళయము కలుగుచుండును. ఇదియె ప్రళయవిధము.

ఆ. పుడమిలోన నరులు పుత్త్రులఁ గనఁగోరి
యడలుచుందు రనుపమాశ చేతఁ
గొడుకు కలిగినంతఁ గుల ముద్ధరించునా, వి...

ప్రపంచమునందు మనుజులు పుత్త్రులఁ బడయఁగోరి బడలుచుందురే కాని కొడుకు పుట్టినమాత్రాన కులమునుద్ధరించునా? ఉద్ధరింపఁడు. ఇది పేరాస.

ఆ. పుత్త్రసంతు లేక పుత్త్రుండు జగతిలో
బుణ్యలోక మెట్లు పొందఁగలఁడు
పుత్త్రహీనునకును బుణ్యంబు గల దెట్లు? వి...

పుత్రసంతానములేని మానవుఁడు పుణ్యలోకము నెటులనేని పొందఁజాలఁడు. పుత్రహీనునకుఁ బుణ్యములు నైతములభింపవు.

ఆ. పురుషచిహ్నఁ జూడ బుట్టె స్త్రీలకు భ్రమ
పురుషుఁ డేహ్యమనుచుఁ బుట్టరాదె
శివుఁడు పురుషుఁడైన స్త్రీలకు జిక్కునా? వి...

పురుషేంద్రియములు గాంచఁగనే స్త్రీలకు వలపుజనించుచున్నదిగాని పురుషుఁ డసహ్యరూపుఁడని మాత్రము విరాగము కలుగుటలేదు. పురుషుఁడు ఆత్మసాక్షాత్కారముగలవాఁడైనచో నెన్నఁటికిని స్త్రీలకు జిక్కఁడు.

క. పురములు నాఱింటిపై నొక
పురమందున మూలశక్తి పూనిక గనుమా
యురమున గురి గనినంతట
పరిపూర్ణపుబ్రహ్మరూపు బయలగు వేమా!

షడాధారచక్రములకుఁ బయినున్న సహస్రారముననున్న మూలశక్తిని లక్ష్యదృష్టితోఁ దిలకించుటకు అభ్యసించినచో పరిపూర్ణమగు బ్రహ్మస్వరూపము గోచరించి తీరును.

ఆ. పురహరునకు నేతపురువు తా నేసిన
స్థిరము కలుగు జ్ఞానజీవమయ్యె
నేత కేమి వచ్చె నిజభక్తిహేతువు! వి...

(కాళహస్తిలో) ఈశ్వరునకు వస్త్రము నేయుటచేతసాలెపురుగునకుఁ గూడ చక్కనిజ్ఞానము కలిగెను. వస్త్రమున కేమిగాని భువిలో పురుషునకు భక్తియే ప్రధానవిషయము.

ఆ. పునుఁగుఁబిల్లియేల పుట్టించువాసనల్
దానిమహిమ లేమి ధరణిలోన
బ్రహ్మచేఁతలెల్ల పాడైనచేతలు, వి...

పునుఁగుపిల్లి సామాన్యజంతువు. దానియందు గొప్పతనమను నది లేకపోయినను మిగుల సువాసనగల పునుఁగు నిచ్చుచున్నది. ఆనీచజంతువున కంత మహత్త్వము నొసంగుటబట్టిచూడ బ్రహ్మ చేష్టలు పనికిమాలినవని తోఁచుచున్నది.

ఆ. పురుషుభాగ్యముననె పుణ్యవతివొరకుఁ
బుణ్యవతికినట్టె పుట్టు సుఖము
నిరువు రనుభవింప హితులును బుత్రులు
నష్టభోగములును నమరు వేమ!

పురుషునిపుణ్యమువలననే అనుకూలవతియగుభార్య లభించి దానివలన భర్తకు సౌఖ్యములు లభించుచున్నవి. ఈయిరువురు సంసారసుఖములనుభవించుటవలన హితులు పుత్రులు మొదలగు అష్టైశ్వర్యములు లంభించుచున్నవి.

ఆ. పూజ సేయఁ జేయఁ బూజారి తానాయె
పూజ్యవస్తు వెన్న భువిని దానె
ఏడఁ బూజసేయ నెల్లదిక్కులు తానె
తాను నేను నేను దానె వేమ.

కులీనుఁడైనను పూజచేయచేయ పూజారియగును. పూజ్య వస్తువే తాను పూజారియై పూజింపవలసినది దేనిని? సర్వత్ర

తానే బ్రహ్మస్వరూపుఁడై యుండ ఇతరపూజావిధులవలన ఫల మేమి ?

తే. పూని సుఖదుఃఖముల మీఱి లోనఁ జేరి
తాను తానగుతత్త్వంబుఁ దాఁకి తాఁకి
పోరి పరిపూర్తి నొందుట పుణ్య మయ్య
ఇట్లు కాకున్న కడతేరు టెట్లు వేమ!

సుఖదుఃఖములను లక్ష్యము సేయక తాను తానగుతత్త్వమును గమనించి ధ్యానించి పూర్ణస్వరూపము నొందుటయే మేటిపుణ్య మగును.

క. పూర్ణ మగుయుక్తి యోగికిఁ
బూర్ణము సాధనము సపరిపూర్ణము సంసా
రార్ణవతారకగోచర
పూర్ణము పరిపూర్తిఁ జెందఁ బూనుము వేమా!

యోగానుకూలములగు యుక్తులను గ్రహించుట యోగికిఁ బ్రధానసాధనము. పిదప సంసారసాగరము దరించుటకు అనుకూలమగు పరిపూర్ణత్వమును సంపాదించుటకుఁ బ్రయత్నము చేయనగును.

ఆ. పెక్కుచదువు లేలఁ జిక్కువాదము లేల
నొక్కమనసుతోడ నూరకున్న
సర్వసిద్ధుఁ డగును సర్వంబుఁ దా నగు, వి...

పెక్కుచదువులు పెక్కువాదములకంటెను ఒక్కమనసు

తోడ వివేచనచేసెనేని సర్వమయస్వరూపుఁడగు దైవమే తా నగును.

ఆ. పెట్టువార లెవరు పెట్టకుం డ్రెవ్వరు
పెట్టి పెట్టనట్టి దిట్ట లెవరు
పట్టుఁ దప్పకుండ భావించి చూడరా, వి...

ఒకఁడు పెట్టువాఁడు. ఒకఁడు పెట్టనివాఁడులేఁడు. పెట్టియుఁ బెట్టనియటుల నటించువాఁడును లేఁడు. పెట్టినను పెట్టకున్నను జీవులకు ఈశ్వరుఁడే కర్త గాన నాతని ధ్యానింపవలయును.

ఆ. పెట్టి పోయువాఁడు కట్టడిగలదాత
తిట్టి పోయువాఁడు తుట్టెపురుగు
రట్టు సేయువాఁడు రాణింపునకు రాఁడు, వి...

బీదసాదలకు మిగుల సంతోషముతోఁ బెట్టిపోయువాఁడు మంచిదాత. పెట్టియుఁ దిట్టువాఁడు తుట్టెపురుగువంటివాఁడు. తాను పెట్టితినని రద్దిచేయువాఁ డెన్నఁటికి ఎన్నికలోనికి రాఁ జాలఁడనుట సత్యము.

ఆ. పెరటఁ జెట్టు బెట్టి పరికింపకుండిన
వెలుగుదాఁటి తీఁగ వెడలబాఱు
నాఁడుదానిగుణము నటువలె నుండురా, వి...

పెరటిలోఁ జెట్టునుబెట్టి దానిమొగము చూడకున్నచో దానితీగకంచెనుగూడదాఁటి బజారునఁబడును. అటులే యాఁడుదానిని హద్దులో నుంచకున్నచో సంసారము చెడును.

ఆ. పొట్టివాఁడు కీడు పొడలపురుగు కీడు
వట్టియాశ కీడు వరడు కీడు
పొట్టిచేయికాలు పొసఁగుట కీడురా, వి...

పొట్టివానివలన నపాయముకలుగును. పొడలపురుగు నపాయకరమే. వృథాకాంక్షయు వరడుగూడ నపాయకరములు. ఇంతియే సహజముగానుండక పొట్టిగానున్న కాలుచేతులుగూడ నపాయకరములే.

క. పొందుము హృదిగురిదగు నా
నందము సదసద్వివేకనాదము పైగా
నిందించు భ్రమల నెల్లను
సందీయనబయలు చేరు సాక్షిగ వేమా! 1632

మంచిచెడుగు అను వివేకము ఓంకారనాదమువంటిది. దానిని నాలకించినచో నానందము కలుగును. ఆయానందానుభవము నొందుచు భ్రమలను బోనాడి తిలకింతువేని బ్రహ్మమును జేరఁ గలుగుదువు.

ఆ. ప్రణవమంత్రమహిమ భావింప లింగంబె
మూఁడుమూర్తులందు మొనసి యుండు
మాన్యు లెఱిఁగి కొలువ మనుజుల శక్యమా, వి.

ఓంకారమహిమమే పరికించినచో త్రిమూర్త్యాత్మకమై తేజరిల్లును. కావున నట్టిదానిని సేవింపుము. ఇది యెఱింగి సేవించుట సామాన్యజనుల కసాధ్యము.

క. ప్రత్యక్షము రవిచంద్రులు
ప్రత్యక్షము వాయు వగ్ని పానీయంబుల్
ప్రత్యక్షము భూదేవత
ప్రత్యక్షము విశ్వ మెల్లఁ బరగెడి వేమా! 1634

శివుని యష్టమూర్తులలో యేడుమూర్తులు మాత్రము ప్రత్యక్షములుగాఁ గనిపించుచున్నవి. ఎనిమిదవమూర్తిని గుర్తించుటకుఁ బ్రయత్నముచేయుము.

ఆ. ప్రణవ మెఱుఁగనతఁడు భక్తుండు తాఁ గాఁడు
జ్యోతి జూడ నతఁడు జోగి గాఁడు
నిత్య మెఱుఁగ నతఁడు నిర్వాణి కాఁడయా,వి.

ఓంకారము నెఱుఁగనివాఁడు భక్తుఁడుగాఁడు. ఆత్మజ్యోతి నెఱుంగనివాఁడు యోగికాఁడు. నిత్యమును గుర్తింపనేరనివాఁడును నిర్వాణి కాఁజాలఁడు.

క. ప్రత్యక్ష మగుము శివ యని
నిత్యము మదిలోనఁదలఁచి నిలచినయపుడే
సత్యముగ జ్యోతి కనఁబడు
నిత్యములో తృప్తిఁ జెంది నెరయుము వేమా!

సాక్షాత్కరింపుము 'శివా' యని ప్రతిదినమును మనస్సున ధ్యానించుచుండినచో నిజముగా జ్యోతి (ఆత్మరూపము) ప్రత్యక్షమగును. తద్దర్శనము నొంది సంతుష్టుఁడవగుము.

క. ప్రథమమున మాతృదేవత
పదపడి జనకుం డటగును బరికింప నిఁకన్

గుదిరినసదమలగురుఁడే
తుదిదైవము పెరలు వేరు తోరము వేమా!

తొలుత తల్లిదండ్రులును పిమ్మట గురువును దైవరూపులగుదురు. ఇంతకంటెను వేఱు లోకమందు లేరు.

ఆ. ప్రభుల కిచ్చునట్లు రహి పేదలకు నీరు
వనిత కిచ్చునట్లు వటుల కీరు
సురకు నిచ్చునట్లు సుధకును నీయరు, వి...

అవివేకులగు మానవులు రాజులకు దండుగులుకట్టుదురు గాని పేదసాదల కీయరు. జారులు స్త్రీలకు రొక్కము సమర్పింతురు గాని వటువులకుఁ గొంచెమేని యీయరు. త్రాగుబోతులు మద్యమునకు వెచ్చింతురుగాని పాలుఁగొనరు. ఇది లోకాచారముగా నున్నది.

ఆ. ప్రవరయున్న పేరు పరిఢవిల్లిన నేమి
దానియందు నేపు తగ్గె మీకు
నిజము దెలియ మీరు నిత్యము పూజ్యులై
యుండఁ గంద్రు జగతి నొనర వేమ! 1639

బ్రాహ్మణోత్తములారా! మీకుఁ బ్రవరగలదు. మీరు ఋషిసంప్రదాయములోనివారె. కాని మీకులగౌరవములయందు మీకు విశ్వాసములేకున్నది. నిజము యోజించినచో జ్ఞానానుభవములో వర్తింతురేని మీరు నిత్యమును పూజ్యులె.

ఆ. ప్రాకటముగ నింత లోకమందున గుంటి
పల్లెముత్తఁ డెన్న పరమగుణుఁడు

అన్నదానమునను హరిపూజచేతను
హరునిలోనఁ గలిమి కతఁడె వేమ! 1640

ప్రపంచమునందుఁగల దాతలందఱికంటె గుంటుపల్లి ముత్తరాజు మాత్ర్యుఁడే యుత్తముఁడు. అన్నదానమునందు శివపూజయందు ఈశ్వరసాక్షాత్కారమునందు అంతవాఁడు లేఁడు.

ఆ. ప్రాణబంధములను బంటకా పెఱుఁగునా
యెఱుకగలుగు జ్ఞాని యెఱుఁగుఁ గాక
ముద్రలందు లేదు మూలమందే కాక, వి...

ప్రాణబంధములను పంటకాపు ఎఱుంగఁజాలఁడు గాని యోగి యెఱుఁగఁగలఁడు. ముద్రలందు ముక్తిలేదు. మూలమునందే ముక్తి గలదు.

ఆ. ప్రాణమగును గాలి బ్రహ్మాండ మగుమేను
మిత్రచంద్రశిఖులు నేత్రచయము
మఱియుదేవుఁడిఁకనుమహిమీఁదనెవరయా! వి..

విశ్వమే విరాట్పురుషుఁడు. ఆవిరాట్పురుషునకు గాలియే ప్రాణము. బ్రహ్మాండమే దేహము. సూర్యచంద్రులే నేత్రద్వయము. ఇఁక నింతకుమించి ప్రత్యక్షదైవ మెందుఁగలఁడు?

ఆ. ప్రాణ మిలను లేక పరమందఁగా రాదు
ప్రాణముండఁగానె పరము కలదు
ప్రాణి పరము గనుటె భావింప నేరరే, వి...

మనుజులు ప్రాణమున్ననే పరము నందవచ్చును. లేకపోయి

నచో పొందఁజాలరు. కావున ప్రాణి పరము గనుటి యెట్లో జ్ఞాను లెఱుంగనగును.

ఆ. ప్రాణరక్షణ కిల పరమశివునిమీఁద
ధ్యాన మమర లేమి దగిలి నరుఁడు
పుట్టు చచ్చుచుండు పుడమిలోపలఁబుట్టు
చెదలుగానువాఁడు చెడును వేమ!

ఆత్మోద్ధరణమునకుఁ దన్ను దా బ్రోత్సహించికొని ధ్యానింప యత్నింపనివాఁడు చెదలుపురుగువలె మాటిమాటికిఁ బుట్టుచు చచ్చుచు నుండుగాని యెన్నటికిని గడతేరజాల రనుట సత్యము.

ఆ. ప్రాణిచేరునాఁడు పరగ దేహమునకు
హాని లేక యుండు నరయ నంట
ప్రాణి పోయినపుడు పనికిరా దీదేహ
మనుచుఁ బలుకుదు రిల జనులు వేమ!

ప్రాణమున్నంతవఱకే దేహము ఎట్టిచేగి నొందక బాగుగా నుండును. ప్రాణముపోయినపిమ్మట నీదేహము ఎందులకయినను బనికిరాదని లోకులంద ఱెఱింగియున్నారు.

ఆ. పృథివివారి కెల్లఁ బెట్టును నొకగిన్నె
పొత్తు గుడిచి కులము పొలియఁ జేయ
తలను చేయి వెట్టి తగ నమ్మఁ జెప్పును
వారకాంత నమ్మవలదు వేమ!

పశుపుచెలియగు భోగముదానివలనఁ గావలయు నన్ని చెడుగులు గలుగును. విటులందఱకు నొకపాత్రలోనే యన్నము

బెట్టి వారిపొత్తునఁ గుడిచి కులముల ముందుఁ బోకార్చును. నెత్తిని చేయిబెట్టి నమ్మకములు పలుకుగాని మనస్సు మాత్ర మీయదు.

ఆ. ప్రొద్దుపొడుచుచోటుఁ బ్రొద్దునిలుచుచోటుఁ
బ్రొద్దుగ్రుంకుచోటుఁ బొసఁగఁ జూచి
ప్రొద్దెఱిఁగినవాఁడు పొలుపైనయోగిరా, వి.

ఉదయాస్తమయములందలి యాథార్థ్యము నెఱింగి ప్రవర్తించువాఁడు ఉత్తముఁడగుయోగి.

ఆ. ప్రియము లేనివిందు పిండివంటల చేటు
భక్తి లేనిపూజ పత్రిచేటు
ఓజమాలు నాలదోలిమాడల చేటు, వి...

ప్రియముగాఁ బెట్టని విందువలన వస్తువ్యయముదక్క ఫలము లేదు. భక్తిలేని పూజ పత్రిపాడుచేయుటకె. పతిభక్తిలేని భార్య డబ్బు దండుగునకెగాని ఫలము లేదు.

ఆ. ప్రొద్దుపొడుచు టెఱిఁగి ప్రొద్దునడ యెఱింగి
ప్రొద్దుగ్రుంకునట్టిపోలి కెఱిఁగి
ప్రొద్దుదెలియునతఁడె పొలుపొంద బ్రహ్మంబు, వి.

సూర్యుఁ డుదయించుట నడచుట అస్తమించుట వీనికిఁ గల కారణముల గ్రహించి వీనిని దన మానవజీవితముతోఁ బోల్చుకొని భగవత్స్వరూపుఁడగు సూర్యుని తత్త్వము నెఱుంగువాఁడె బ్రహ్మము.

ఆ. ఫణితి దెలిసి మాటు పల్కుటే యుక్తము
గణన కెక్కునట్టి ఘనుఁడె యెపుడు
గుణము లేకయున్న గుదురనే యూహాలు, వి.

న్యాయవేత్తయగు నుత్తముఁడు విషయము గ్రహించె నేనిసమయము నెఱింగి తెలియఁ బలుకటయే యుక్తము. గుణశాలి కానివాఁడు సత్యము నెఱింగి తెలిపినను లోకులు పాటింపరు.

ఆ. ఫలక మెడుమచేతఁ బట్టి ఖడ్గం బూన
బంటుతనమురాదు ప్రతిభ లేమి
వీథిలోను దిరుగ వెలఁది పురుషుఁ డౌనె, వి...

డాలుడవాలును బూనినమాత్రాన సహజపరాక్రమము లేనివానికి బంటుతనమురాదు. తెగించి వీథిలో దిరిగినంతమాత్రాన స్త్రీ యెన్నంటికిని బురుషునితో సాటిగాదు.

ఆ. ఫలము లేనికార్యములు సేయ నొల్లరు
కలజనంబు లెల్ల నిల నిజంబు
ఫలము మంచిదైన బరమందు ముదమందు, వి.

ఎవరైనను నిష్ప్రయోజనముగా నేపని కైనను గాని నమ్మి తలపెట్టరు. ఆఫలము మంచిదైనచో ఇహాము పరము చేకూరి సంతోషకారణ మగును.

ఆ. ఫాలనేత్రుఁడైన భావింపలేఁడయా
ఆలి మీాఱఁ బెట్టి యాదిమరవ
గోలయనుచు నమ్మకూడదు వెఱ్ఱియై, వి...

ఈశ్వరునంతటివాఁడైనను స్త్రీకిస్వాతంత్ర్యము నిచ్చినచో తద్వర్తనమును గుఱుతింపలేఁడు. స్త్రీ నెన్నఁటికి వెట్టిది యనినమ్మి వదలుట యపాయకరము.

ఆ. బంగి త్రాగి తిరిగి బకము చాడ్పున నుండ
సంగ్రహింపరాదు చంద్రకళలు
బ్రుంగు మదిని లోగి మిన్నంది యుండరా, వి.

బంగి ద్రాగి కొంగవలె దొంగజపము చేసిన వానికి చంద్ర కళలు లభ్యములు కావు. మనస్సును లోఁబఱచికొని విజ్ఞాన దృష్టితో నాకసముగాంచిననే గోచరించును.

ఆ. బట్టత్రాళ్లతోను బంధించి గట్టఁగా
లింగ మెవరిసొమ్ము దొంగిలింప
నాత్మలోనిలింగ మటువలె యుండునే! వి...

జాఱిపోవునేమోయని లైంగ్యులు బట్టలతో త్రాళ్లతో లింగ మును బంధించి కట్టుకొందురు. దానిని దొంగయేని దొంగలిం పలేఁడు. కాని ఈశ్రమయేల? హృదయమున ఈశ్వరుఁడను లింగము లేదా? ఇంత పదిలగముగ నదియున్నదా?

ఆ. బంగి త్రాగువాఁడు భావము నందఁడు
నింగి కెగయుకైపు నిల్వలేఁడు
లింగ మమర బంగి లీలను చెందునా? వి...

బంగి త్రాగువాఁడు మత్తుచే నిలువలేక పడిపోవునేగాని యోగానుభవమునకు అక్కఱకు రాఁజాలఁడు. బ్రహ్మస్వరూ పము భంగీమత్తున కెన్నఁటికి సాధ్యము కాదు.

క. బట్టబయలందు శ్వాసము
ముట్టుచు నెగరోజిపట్టి మూలమునందే
నెట్టుచు విడుచుచు నుండిన
గుట్టుపరబ్రహ్మమంచు గూడుము వేమా!

రేచకపూరక కుంభ కాదుల నియమములననుసరించి వాయువును బీల్చుచు విడచుచు లోన నిముడ్చుకొనుచు నుండువానికి పరబ్రహ్మస్వరూపమునకుఁ గల గుట్టు తెలియును.

తే. బట్టబయలైన తత్త్వమే బ్రహ్మ మనఁగ
నిట్టనిలువున మదిఁజేర్చి నెగడవలెను
దట్టిగట్టిన జయమున్నె జెట్టివలెను
గుట్టులో గుట్టు పరమంబు గూడు వేమ!

బ్రహ్మమన నేదియో రహస్యము కాదు. అది బహిరంగమయిన తత్త్వమే! హృదయము నిలిపిన బ్రహ్మము దర్శింపవచ్చును. దట్టి గట్టి జెట్టివలెఁ దిరిగిన లాభములేదు. ఈగుట్టు నెఱింగిన పరమము బోధపడును.

క. బట్టబయ లైన బ్రహ్మము
గుట్టును మది నెంచి లోన గుణము పడినచో
దిట్టముగ జగము గిట్టును
దిట్టరివై యెఱుక మఱచి తిరుగుము వేమా!

ప్రస్ఫుటమై బ్రహ్మమనుమాయను పఠించినచో జగత్తు అంతయును మిథ్య యని తెలియును. అపుడు నీవు నేర్పరివై

జ్ఞానానుభవమును వదలి యీశ్వర సాక్షాత్కారముచే నానందింపవచ్చును.

ఆ. పటువుగాను బుద్ధి పరికించి నొక్కుచు
కుటిలగుణములన్ని కూల ద్రొక్కి
పటుతరంబుగాను బలపడఁ జూడరా, వి...

బుద్ధిని ప్రస్ఫుటముగా నొక్కుచు కుటిలగుణములను పోనడంచి బ్రహ్మముఁ గన బ్రయత్నము సేయుము.

ఆ. బండదానికేల బంగరుమొలత్రాడు
విధవరాలి కేల వెండిగొలుసు
ముచ్చుముండ కేల ముంజేతికడియాలు, వి...

మొండిబండదానికినుపకడియములు చాలును. బంగారుమొలత్రాడెందులకు? విధవకుఁ దులసిపేరులే కావలయునుగాని వెండిగొలుసులెందులకు? ముచ్చుదానికి దరిద్రవేషమే తగునుగాని ముంజేతికడియము లెందులకు? నిరుపయోగములు.

తే. బంధముక్తుల రెంటిని పదిలముగను
కోరరాకయ మదియందుఁ గోర్కె లడఁచి
చేయుపనులెల్ల బయటను జెనకి మించు
వలయునది కూడు నీకె యావలను వేమ!

బంధమునుగాని ముక్తినిగాని అభిలషింపకయే నిష్కామమనస్సుతో కార్యములను చేయుచున్నచో బ్రహ్మత్వము నొందును. వాంఛితములు తమంతనే నెఱవేఱును.

ఆ. బంధుకోటిఁ బాసి బయలును దెలియక
సింధుపుత్రిమాయఁ జిక్కెఁగాదె
శార్ఙ్గియంతవాఁడె జనులకు శక్యమా? వి...

విష్ణుమూర్తియంతటి మహానుభావుఁడు అజ్ఞానియై భార్య యగు లక్ష్మీమాట లాలించి తనవారిని విడిచి యత్తవారిల్లగు సముద్రము చేరెను. తక్కినవారిసంగతి చెప్పవలసిన దేమున్నది?

ఆ. బన్నపడగ గుఱిని పట్టులో పట్టుగా
చిన్నబలముఁ జేర్చి చింతవిడిచి
యున్నవాఁడె ముక్తిగన్నవాఁడగు సుమ్మి,వి...

భంగమునొందక పట్టినపట్టు వీడక సూక్ష్మశరీరిని గుఱితించి నిశ్చింతతో నుండినవాఁడే ముక్తుఁ డనఁదగును.

క. బయలందె పుట్టు సర్వము
బయలందే లీనమగును బ్రహ్మాండంబుల్
బయలని మదిలోఁ దెలసిన
బయలందే ముక్తి బట్టబయలగు వేమా!

సమస్తమును బయలునందున జనించును. బ్రహ్మాండాదులు గూడ బయలులో లీనము లగుచున్నవి. బయలుస్వరూపమును బాగుగా గ్రహించినయెడల ముక్తి యందే గోచరించును.

క. బయలున పుట్టినబంధము
బయలందే లీనమగును బరమాత్మునకున్

బయలున పుట్టెడిసంపద
బయలుగ కలుపంగ ముక్తి బయలగు వేమా!

బయలున సమస్తము జనించినటులే బంధములుగూడజనించి బయలులోనే లీనము లగుచున్నవి. బయలునుండి జనించు సమస్తమును బయలుతోఁ గలుప నేర్చినచో ముక్తి సుసాధ్యమగును.

ఆ. బయలు బయలుగాను పరికింపఁ జాలక
బయలులోనివారు బయటపడిరి
బయలులోనిచాలు పరికింప తత్త్వమా, వి...

సాధకులు బయలును బయలని పరికింపలేక పెక్కుభంగపాటుల నొందిరి. కావున బయలులోని నిజమును పరికించుము. అదియే బ్రహ్మము.

ఆ. బయల నిల్లు గట్టి పరికింప నేరక
భ్రమసి తిరుగువాఁడె పామరుండు
బయలుపడిన తానె బ్రహ్మమై పోవును, వి...

మహదాకాశమున దృష్టిసారించి చిత్కళలు దర్శించి తరింపక పేరాశలకు భ్రమసి తిరుగువాఁడు పామరుఁడు. బయలు స్వరూపమును గుర్తించినవాఁడె బ్రహ్మస్వరూపుఁ డనఁబడును.

క. బయలనుచు బయలుపాడగన
బయలునఁ దనమనసు నిలిచి బాగుగఁ దనరున్
బయలని తలఁచెడిభ్రాంతియె
బయలై తనుదానె కాంచు బ్రహ్మము వేమా!

బయలై యాకాశమని భావించి దానిని నిజూచి మనస్సునిలిపి. నచో బయలు సామాన్యప్రదేశమను భ్రాంతి తొలఁగి బ్రహ్మ స్వరూపమును సందర్శింప నవకాశము తటస్థించును.

క. బయలున బంధము పుట్టును
బయలున పరమాత్మునకును బంధము కలుగున్
బయలున గంధము గదిసెను
బయలున బయ లయ్యెడిదియె పరమగు వేమా!

బయలుననే బంధము జనించుచున్నది. బయలువలననే పరమాత్మకు సహితము బంధము కలుగుచున్నది. బయలునుండి బంధము సంభవించి తమకే తాము తొలంగి యందుఁ బరము గోచరించుచున్నది.

ఆ. బయలు బయలుగాను బలపడినప్పుడే
తెగువతోడ నైక్య మగును మదిని
జ్ఞప్తియందు నెఱుక గనుటయే లేదయా, వి...

బయలు బయలుగా బలపడిన యపుడే బ్రహ్మైక్యము కలుగును. అప్పుడు జ్ఞప్తి యుంచికొని యెఱుకకై యత్నింపవలసిన యవసరమే యుండదు.

ఆ. బయలు బ్రహ్మమనుచుఁ బరికించుచుందురు
బయ లదేల దాను బ్రహ్మ మగును
బ్రహ్మమైనబయలు పరికింప తత్త్వమే, వి...

బయలు బ్రహ్మ మనెదరు; కాని తానే బ్రహ్మమైయున్న

ప్పుడు ఆబయలుతో నేమి ప్రయోజనము? బ్రహ్మస్వరూపమగు బయలు నెఱుఁగుటయే తత్త్వ మనఁబడును.

ఆ. బయలు రూపు తనకు బయలుగాఁ జేసి యా
బయలురూపు నంటి భ్రమయకుండి
బయలఁలోనిబయలు భావింప పరమాత్మ, వి...

ఆకాశతత్త్వమును ఆత్మాధారమునుగా నిలిపి తద్ద్వారా చూపును బ్రహ్మమునంటఁగాఁజేసి భ్రాంతి నొందక భావించినచో పరమాత్మ సాక్షాత్కరించును.

ఆ. బయలురూపురూపు బయలుగా చేసియు
కంటిరూపు బయటఁ గదియఁజేసి
బయలుకానిబయలు పరికింప తత్త్వము, వి...

ఆకాశమునందు నిర్మలముగ దృష్టిసారించి కంటికగుపించు సామాన్యవస్తువులను సందర్శింప మీదృక్శక్తిని కదియఁజేసినచో తత్త్వము తనంత సిద్ధించును.

ఆ. బయలు రూపు లేని భావంబులో నెంచి
బయలురూపుబట్టి బయలుచేసి
బ్రహ్మము బయలనుచు భావింప తత్త్వము, వి...

బయలును తొలుదొలుత శూన్యస్థలముగాఁ దలంచి పిదప బయలును సాకారముగా నిరూపించి పిదప నిరాకారముగఁ దలంచుచు బ్రహ్మమునుగూడ నిటులె బయలుగా భావించుటయే తత్త్వ మనఁబడును.

ఆ. బయలులోనె పెనఁగి బయలులో మునిఁగియు
బయలు దెలియలేఁడె బంధకుండు
బయలు బ్రహ్మమనుచు భావించి చూడరా,వి.

బయలులో పెనఁగియు మునిఁగియును బయలనఁగా బ్రహ్మమని బంధకుఁడు (అనగా: సంసారి) తెలియలేఁడు. బయలే బ్రహ్మమని భావించి చూడవలయును.

ఆ. బయలులోనిబయలు పరికించి చూడక
బయలు రూపుఁ జూచి వలచు నౌర
పుటికిదేహమందు మోహంబు విడఁడయా,వి.

సామాన్యులు బయలునం దిమిడియున్న యాకాశతత్త్వము జూచి యాథార్థ్యము గ్రహింపఁజాలక బయలుజూచి తమ్ము తరింపఁజేయు నని మురియుచున్నారు. ఇంతియగాక మలినాకరమగు దేహముపైని గూడ వ్యామోహము వదల లేకున్నారు.

క. బయలే చూడఁగ సర్వము
బయలున లీనములు చూడ బ్రహ్మాండంబుల్
బయలని తోఁచెడి మదిలో
బయలందిన ముక్తి బట్టబయలగు వేమా!

సమస్తప్రపంచమునకును బయలే ఆధారము. దాననేసమస్త బ్రహ్మాండములు అన్నియు నిమిడియున్నవి. ఇద్దాని గనిన సమస్తమును బట్టబయలగును. ముక్తి చేకూరును.

క. బయ లయినది యెంతెంతయొ
బయలున బ్రహ్మాండమునకు పట్టది యెంతో
రయమున రవి తా నెంతో
భయపడుదురు దానిఁ జూడ బయలని వేమా!

ఆకాశము ఎంత వైశాల్యముగలదో బ్రహ్మాండమున కాయా కాశముననున్న నెలవెంతయో అందిమిడియున్న సూర్యుఁడెంత వాఁడో సామాన్యులు గ్రహింపఁజాలక వృథాభయనులకు లోనై యది బట్టబయలని యుపేక్షింతురు.

ఆ. బట్టెలట్టు లఱవ ఫలమేమి కలదురా
అందు సార్థకంబు జెందకున్న
విన్నవారు వారి వెఱ్ఱులుగా నెంత్రు, వి...

వేదములను గేదెలవలె ఊరక యఱచిన ఫలములేదు; దాని యందలి (అనఁగా: వేదమునందలి) అర్థమును గని తత్ప్రకార ము కృతకృత్యులు కావలయును. లేకున్న వెఱ్ఱివానిగ లోకు లెంతురు.

ఆ. బలముకొనఁగ గాలి బట్టి రేచించుచు
గలియఁ పూరకంబు గడలుకొనఁగ
విలయకుంభకంపువిధ మంది చూడరా, వి...

బలిష్ఠ మగుశ్వాసమును నిరోధించుట నెగయించుట పూరించుట మున్నగుత్రిమార్గముల నభ్యసింపుము.

ఆ. బలము చూపుచేల బలవంతముగ రాదు
కులముఁ జూచి మెచ్చ గుదురఁ బోదు

తలముఁ ద్రొక్కి యట్లు తలకొని విడరాదు,వి.

బలముఁ జూపినను కులముఁ జూపినను ఆత్మజ్ఞానము కలుగఁబోదు. వెంట నంటి పట్టువీడకయ ప్రయత్నింపవలయును. దాననే బ్రహ్మము గోచరింపఁగలదు.

క. బహువిధవస్తువులందును
మహి గలిగెడి యెల్లజాతి మనుజులయందున్
రహిమించు బ్రహ్మమని మది
గ్రహియింపుము బాహ్యశబ్దకథితము వేమా!

సమస్తవస్తువులందును జాతులందును మనుజులయందును మించి యుండెడునదియే బ్రహ్మ మని గ్రహింపుము.

ఆ. బాగుగాను ముక్తిఁ బడయంగ ముందుగా
యోగిగాఁగ గురుని కేఁగి మ్రొక్కి
వేగ బుద్ధినొక్కి విలయమొందుట తగు, వి...

ముక్తిని సులభముగాఁ బడయ నెంచినవాఁడు గురువర్యు నాశ్రయించి శుశ్రూషఁజేసి బుద్ధిని వశపఱచుకొని ఐహికముల నుండి తొలంగుటయే తగినపని.

ఆ. బాట తెలియకున్న బహుదూరమై తోఁచు
చోటు తెలియకున్న చూపొనరదు
కోటకొమ్మమీఁద గుదురుగఁ జూడరా, వి...

బాట తెలియకున్నచో గమ్యస్థానము మిగులదూరముగాఁ దోఁచును. ద్రష్టవ్యపదార్థము తెలియకున్నచో చూపు చొరఁ

జాలదు. కాన హృదయస్థుఁడగు ఈశ్వరుని తొలుత గుర్తించి సందర్శింపఁ బ్రయత్నించి కడతేరుము.

ఆ. బాలెఁ డేసి జడలు భస్మాంగలేపనల్
మదనముదముతోడ మాఱుమలయ
కోక లుడిగి యంగరేకులు బలిసెరా, వి...1686

మొదట యోగులుకానెంచి కొందఱు చలచిత్తులు జడలు బాఱలకొలఁది పెంచి బూడిదపూసి కాసెకోకలుకట్టి సన్యాసి వేషములు వేయుచున్నారు. ప్రపంచమున, స్త్రీలముఖము చూచి వలపునకులోనై మరల వస్త్రాలంకారముల కియ్యకొను చున్నారు.

తే. బాలప్రాయంబునను ముక్తి బడయరాదు
వయసునందును కామంబు వదలఁబోదు
ముదిమియందును చింతలో ముక్తిలేదు
చచ్చి సాధింప నగునేమొ జగతి వేమ!

బాల్యమునం దజ్ఞానమునను వయసునందు కామోద్రేకము నను ముదిమిని చింతలచేతను కాలము గడచునే గాని ముక్తికై ప్రయత్నించుట కష్టము. చచ్చినపిదప ముక్తి సాధింపవచ్చునే మోగాని బ్రతికినంతవఱకు సాధ్యముగాదు.

ఆ. బాలప్రాయమందె భ్రమల నడంపక
మేలుపొంద రెపుడు మేదినందు
కీలు దెలిసి మదిని కీడ్పఁగకుందుము, వి...

లేతప్రాయముననే భ్రాంతుల నశింపఁజేయకున్న ఎట్టివారై

నను పిదప మేలును పొందఁజాలరు. కావున నీరహస్యము నెఱింగి కీడ్పడక ముక్తిని సాధింపుము.

ఆ. బాల్యమందు స్వామిభక్తి లేకుండును
యౌవనమున హరుని తేవఁ గనరు
వార్ధకంబునందు వర్ణింప లే రిఁక, వి...

మనుజులు బాల్యమున అజ్ఞానులైనకతన ఈశ్వరవిచారణ జేయఁజాలరు. యౌవనమున కాంతాలోలురై తత్త్వము నన్వేషింపఁజాలరు. వార్ధకమున దేహము రుజాపీడితమగుటచే మోక్షవిచారము సలుపలేరు. ఇఁక వీరు కడతేరువిధ మేదియో?

క. బాలుఁడ వై యున్నప్పుడు
చాలవు యౌవనమునందు సంపదరూపుల్
మేళనమౌ ముదిమియె యే
వేళను గడతేర్పశివుని వెదకుర వేమా!

బాల్యము ఈశ్వరవిచారమునకు శక్తిగలదికాదు.యౌవనము కామోద్రేకాదులను గలుగఁజేయును. కావున ముదిమియే మానవునిగడతేర్చి యీశ్వరసాన్నిధ్యమునకుఁ జేర్చును.

ఆ. బిందునాదు నాదుబిందునుగాఁ జేసి
నాది బిందులాది నాదుఁ జేసి
బిందులోనినాదు భేదించిచూడరా, వి...

బిందునాదులను నాదుబిందులనుగా తాదాత్మ్యము నొందించి బిందులోనినాదును భేదించి చూడుము. దానతత్త్వరూపము గోచరింపఁగలదు.

ఆ. బిందురక్తములను బెరసినదేహము
చంద మెఱుఁగక ద్విజశబ్ద మిడుచు
నడచినట్టి విడుచున నరకంబు మృత్యువు, వి...

బిందురక్తములు బెరసినదేహపుచందము నెఱుంగక ద్విజుఁడనుకొనినచో మృత్యువేకాని వేఱుఫలము కలుగఁబోదు. కడకాతఁడు నరకముపాలుకాక తప్పదు.

ఆ. బిందు వనఁగ మాయ బీజంబు శివుఁడయా
అందు కనక మయ్యె నప్పులయ్యె
సంధి వెలయ జగము సర్వంబు తా నాయె, వి.

బిందుబీజములును, మాయయును, ఈశ్వరుఁడును, వారివలననే యీపరిదృశ్యమానమగు సమస్తప్రపంచము సృజింపఁబడినది. ఈసంధివలననే సమస్తప్రపంచము ఈశ్వరరూపముగా నేర్పడినది.

ఆ. బిందువందు పుట్టె పెంపైననాదము
నాదమందు పుట్టె నాదిశివుఁడు
శివునిమధ్యమందుఁ జెలఁగును సూక్ష్మంబు,వి...

బిందువునందు నాదము పుట్టఁగా నందు పరశివుఁడు జన్మించెను. శివునిమధ్య సూక్ష్మమగు ప్రకృతిరూపము గోచరించుచున్నది.

ఆ. బిదుసేవకుండు బీజమై యుండును
సాధుసేవకుండు సర్వహితుఁడు
తీర్థసేవకుండు తిరుగుచుండెడి గదా, వి...

ఎల్లపుడు ఇంద్రియవశంవదుఁ డగువాఁడై బీజమై జననాదికములతో మునిఁగి తేలును. సాదువుల సేవించువాఁడు సమస్త జనహితుఁ డగును. తీర్థసేవకుఁడు కాకివలెఁ దిరుగుచుండును.

ఆ. బొంది వేలు కాని భువి ప్రాణ మొక్కటి
అన్నము లిల వేలు ఆఁక లొకటి
పుష్పము లిటు వేలు పూజయొక్కటి సుమ్ము, వి.

శరీరములు వేలువేలుగను ప్రాణము ఒక్కటిగ నుండును. ఎట్లనఁగా: అన్నములు వేలైనను ఆకలియొక్కటియైనట్లులనే పువ్వులువేలైనను పూజయొక్కటియైనట్లులనే యని యెఱుంగుము.

ఆ. బ్రహ్మ గుజ్జమయ్యె భవుఁడు పల్లంబయ్యె
నాదివిష్ణు వెన్న నంకమాయె
నందుమీఁద నుండు నాఁడుదో మగవాఁడో, వి.

బ్రహ్మ గుజ్జమయ్యెను. శివుఁడా గుజ్జమునకు పల్లమయ్యెను. విష్ణువు ఆపల్లమునకు అంకమాయెను. పైనెక్కినది స్త్రీయో పురుషుఁడో (ప్రకృతి) గురుతింపుము.

ఆ. బ్రహ్మ జంపి విష్ణుభాగంబున గలిపి
విష్ణుఁ జంపి శివుని వీటఁ గలిపి
శివుని జంపి తాను శివయోగి కావలె, వి...

ముందు బ్రహ్మను ధ్యానించి పిదప నాతనివదలి విష్ణుని ధ్యానింపుము. ఆవల విష్ణునివదలి శివుని ధ్యానింపుము. శివధ్యాన

మును మానినచోఁ గడకు నీవె శివస్వరూపుఁడవై శివయోగిగా మాఱఁగలవు.

తే. బ్రహ్మ తన్మయచింతన భవహరంబు
బ్రహ్మ మాత్మావలోకన ప్రముదితంబు
బ్రహ్మమం దైక్య మగునాత్మ పరవశంబు
విమలమతి నెంచునపు డిదె విధము వేమ!

బ్రహ్మ తన్మయచింతన పాపహరము. బ్రహ్మము ఆత్మావలోకన ప్రముదితము. బ్రహ్మమునందు లీనమగుట సంతోషహేతువు. కావున నెల్లప్పుడును బ్రహ్మము ననుసంధింపుము.

ఆ. బ్రహ్మ బ్రహ్మ యన్న బ్రహ్మం బదెట్టిదో
వలసి తెలిసి చూడ వద్దనుండు
ముద్రలోన నుండు ముద్రిక గానరు, వి...1700

బ్రహ్మస్వరూపమును యోగాదిసాధనలతో దర్శింపనేర్చినచో సాధకునకు అండగానుండి కడతేర్చును. బ్రహ్మము హృదయమున నున్నను సామాన్యులు తెలిసికొనఁ జాలకున్నారు.

ఆ. బ్రహ్మమవల నున్న ప్రళయకాలం బైన
నదియు బ్రహ్మచేత నందవచ్చు
బ్రహ్మ మమరు జ్ఞప్తి పట్టులో కట్టురా, వి...

బ్రహ్మమును సందర్శించి కృతార్థుఁ డైనవానికి ప్రళయకాలమునం దైన ముక్తిఁ బడయుట కవకాశములు కలవు. బ్రహ్మమును హృదయమున నిలుపుకొని సందర్శించుట కభ్యాసము బాగుగాఁ జేయవలయు.

ఆ. బ్రహ్మ మున్న చోటు పరగంగ తెలియక
ఎందొ వెదుక బ్రహ్మ మేల గలుగు
నంజనంబు లేక యాసొమ్ము దొరకదు, వి...

అంజనము లేక సొమ్ము దొరకనియట్లులనే బ్రహ్మమున్న చోటు తెలియక తక్కినతావుల వెదకినను దొరకదు.

ఆ. బ్రహ్మమును తెలియవు భావమం దుంచిన
తనువు గుడిగఁ జేసి తన్ను నిలిపి
లోకబుద్ధి విడచి లోఁజూపు చూడరా, వి...

భావమును గుదురుపఱచి అందు ఆత్మభావము నుంచి విభేద దృష్టిని మానినచో బ్రహ్మమును పొందఁగలఁగుదువు.

తే. బ్రహ్మ మెఱుఁగనివా రెట్లు పారులైరొ
జిహ్వ రుచులకు దోఁపదో జీవులార
గహ్వరం బైనమదియందు కనుఁడి మీరు, వి...

బ్రహ్మమును తెలియనివార లేవిధమున బ్రాహ్మణులు కాఁగలిగిరి? బ్రహ్మము జిహ్వవేద్యము గాక మనోవేద్యమని యెఱుంగుఁడు. ఈసంగతి సత్యమొ యసత్యమో మనస్సులో నూహింపుఁడు.

ఆ. బ్రహ్మ మెఱుఁగు జ్ఞప్తి పదిలంబుగా నుంచి
తనువుమఱచి వేగఁ దన్ను దలఁచి
లోకబుద్ధి మఱచి లోఁజూపు చూడరా, వి...

బ్రహ్మము నెఱుఁగఁదగినయెఱుకను పదిల్లపఱచి నిస్పృ

హుఁడై లోకము అనుబుద్ధిని బొత్తిగా మఱచి హృదయాంతర మునందు వెదకినచో ముక్తి గలుగును.

ఆ. బ్రహ్మ యెవనికొడుకు పరికింపఁగాభువి
విష్ణు వెవనికొడుకు వెలయఁ జూడ
శివుఁ డెవరికి కొడుకు చిత్తమందుంచరు, వి...

లోకులు మాయావశులై త్రిమూర్తులయందే భక్తియుంతు రుగాని బ్రహ్మ, విష్ణువు, మహేశ్వరు లెవరికుమారులో వారికి జనన కారణమగు పరతత్త్వస్వరూప మెట్టిదో యెఱుంగఁ బ్ర యత్నము చేయుటలేదు.

ఆ. బ్రహ్మవంశభవులు ప్రబలులై యుండఁగా
నితరజాతులకును గతులు గలవె
వనములోనిక్రోఁతి వసుమతి నడపునా? వి. 1707

బ్రహ్మవంశ్యులు ప్రబలులై యున్నంతవఱకు నితరులకు గతులు లేవు. కలిగినను వారసమర్థులయ్యే యుందురు. కోఁతి భూపరిపాలనము చేయలేనటుల నితరజాతులు కార్యతంత్ర ములు నడుపలేరు.

ఆ. బ్రహ్మవాదు లెల్ల బ్రహ్మం బనంగను
వలసి తెలిసిచూడ వద్దనుండు
ముందునున్న యట్టి ముద్రికఁ గానరు, వి...

బ్రహ్మవాదులు బ్రహ్మమని చెప్పెడిదానిని పరికించి చూచి నచో నీయొద్దనే యుండును. ముందున్నదానినే (బ్రహ్మమునే) లోకులు కాంచఁజాలకున్నారు.

ఆ. బ్రహ్మవిష్ణుశివుల భాగంబులను నిల్పి
పరమయోగిరైన బ్రహ్మ మగును
బ్రహ్మమైనవాని భావింప శక్యమా? వి...

త్రిమూర్తులయంశముల నెఱింగి యోగియైనచో బ్రహ్మ స్వరూపము నొందును. అట్టివానిని భావింప శక్యము అగునా? కాదు. వాఁడు కేవలదైవస్వరూపుఁడు.

ఆ. బ్రహ్మవేత్తల మని పౌరుష మాడేరు
బ్రహ్మమేమి దానిభావ మేమి
తెలుపా నలుపా యెఱుపా తెలిసిన పలుకుఁడీ,వి.

వృథాడంబరులగు కొందఱుమానవులు మేము బ్రహ్మవేత్తల మని పలుకుచుందురేగాని బ్రహ్మమన నేమియో అది తెలుపా నలుపా ఎఱుపా తెలిసికొనరు. తెలిసికొన్న చెప్పకుందురా?

ఆ. బ్రహ్మసంతతి యన భక్తులై వెలసిరి
ఋషులజాతులెన్నొ రీతు లయ్యె
ఋతక కెక్క వారి రోయక పిలుతురా?, వి.

బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మసంతతివారనియు భక్తులనియు ఋషి సంప్రదాయమువారనియుఁ బెక్కురీతులఁ బేరొందియున్నారు. వా రుత్తమమగు నాత్మవిచారము చేసిననే గౌరవింతురు గాని చెడునడవడితో లోకము గౌరవింపదు.

తే. బ్రహ్మసుఖతత్త్వ విజ్ఞానపరముఁ గోరి
గురుకళాజాలనియతనూకోర్కి మిగిలి

యోగనిర్ముక్తరూపుఁడై యున్న యెడల
పరమశివుఁడని భాసిల్లు ధరణి వేమ! 1712

బ్రహ్మసుఖమును గోరి గురుమార్గక్రమమున కళల గమనించి యోగనిరతుఁడై యున్న యెడల బంధముక్తుఁడై పరమశివుఁడై భాసిల్లఁ గల్గును.

ఆ. బ్రహ్మవిష్ణువులకు పరగఁగ రుద్రుఁడు
సిగయ యగుట నెఱిఁగి సృష్టిజనుల
రుద్రనిందఁ జేసి రూఢి తప్పుదురయా, వి...

బ్రహ్మకును విష్ణువునకును శివుఁడు శిఖవంటివాఁడు. జనులట్టి పరాత్పరుఁడగు నీశ్వరరూపము నెఱుంగఁ జాలక మతావేశముచే శివనిందఁ గావించి దుర్గతిపాలగుచున్నారు.

ఆ. బ్రహ్మపరువుచెడును బ్రాహ్మణు లాదొడ్డ
బ్రహ్మవలనఁ బుట్టి పరగి రనఁగ
బ్రహ్మవేత్త యగును బ్రాహ్మణుఁడే యైన, వి...

అవివేకులగుమానవులు తాము బ్రహ్మసంతతివారమని చెప్పుకొనుటవలన బ్రహ్మకు గౌరవము పోవుచున్నది. జాతిమాత్రముచే బ్రాహ్మణులు గొప్పవారు కారు. బ్రాహ్మణుఁడైనవాఁడు బ్రహ్మవేత్తయై యుండవలసినదే కాని వాఁడెట్లు బ్రాహ్మణుఁడు?

ఆ. అంగమందు లింగ మమరంగ మర్దించి
జంగమందుబెట్టి యంగుపఱచి
రంగుగాను వసుధ గ్రుంగఁగఁజూడరా, వి...

హృదయమునందు నీశ్వరస్వరూపము లీనముగావించికొని జంగమరూపుఁడగు దైవమును ధ్యానించుచుఁ బంచభూతావృత్త మగు ప్రపంచమును శూన్యభావముతోఁ జూడ నభ్యసించుము.

క. అంచ ఘనాక్షరబిందువు
పంచాక్షరినాదమంత్రు పరమమునీంద్రుల్
ప్రాంచితముగ నది తెలిసిన
మంచాసన మెక్కువాఁడు మహిలో వేమా!

హంసయే ఓంకారస్వరూపమనియు అదియే పంచాక్షరీనాద మనియు నుత్తములగు మునీంద్రులు చెప్పుచున్నారు. ఈవిష మును బాగుగా నెఱింగినవాఁడె యోగీశ్వరుఁ డనఁబడును.

ఆ. అచరచరసమూహ మంగము లింగము
సరణి దెలిసి యట్టి శైవమేల
అష్టతనువు లమర హరుఁడౌట నెఱుఁగరా, వి.

అచిరలింగమని చరలింగమని లింగములతో నవస్థపడు శైవు లమతము నిస్సారమైనది. శివుఁడష్టమూర్తి స్వరూపుఁడై సమస్త వ్యాపియైయుండ లింగములోనుండెనని లింగధారణము చేయుట నిరుపయోగము.

ఆ. అందలమును మోయ యందఱపై నుండి
పొంది వేడ్క మీఱు పూర్ణుఁ డతఁడు
అతనిపూజఫలము నందఁగఁ జేయును, వి....

భక్తులందఱు అందలముపై నెక్కించి మోయుచుండ భక్తుల పైనుండి స్వోత్కర్షను గరువింపక యీశ్వరస్వరూపము దర్శిం-

చువాఁడె సంపూర్ణుఁడు. అట్టిధన్యుని పూజచేసినయెడల ఫలము లభించును.

క. అనుచితపురుషుం డొక్కఁడు
విను నిత్యానిత్య మనెడి విధ మెట్టి దనం
దనసంకల్పమె బంధము
తనసంకల్పంబె క్షయము దనరఁగ వేమా!

మానవజన్మము మిగుల ననుచిత మైనది. నిత్యానిత్యములను గూర్చి విచారించుటకు సూక్ష్మమగు సాధన మొకటి గలదు. తన సంకల్పమె కర్మబంధమునకును కర్మక్షయమునకుఁ గారణమగుచున్నది.

క. అనుభవకేళికి లోనగు
తనువులు మూఁడుడిగి లోనితథ్యముఁగని యా
జననాంతర మచరంగను
కనువదె బ్రహ్మంబు మదిని గట్టిగ వేమా! 1720

అనుభవకేళికి వశం వదమగు స్థూలసూక్ష్మ కారణశరీరములు మూఁడింటిని వదలి తత్త్వరహస్యము గమనించి పుట్టువు మొదలు చావువఱకు బ్రహ్మమును సందర్శింపఁ బ్రయత్నింప వలయును.

ఆ. అనువుమీఱ మదిని నానంద మందెడి
నరుఁడు పరుడు గాండె నయముగాను
మనసు నిలుపకున్న మఱి ముక్తి లేదయా, వి.

హృదయమునందు పరికించినచో నానందము ననుభవించెడి

పురుషుఁడే పరాత్మ యనియును దానిపై మనసు నిల్పుటయే ముక్తియనియు నెఱుఁగఁదగును.

తే. అన్యు లుండనిస్థలమందు నాత్మవిద్య
చిత్తతిమిరమ్ము నణఁగించి చెంగలించి
పండువెన్నెలకాంతిలోఁ బ్రాఁకిచూడు
మప్పు డానందమును బొందఁ నగును వేమ!

ఇతరు లెవరులేని నిర్మానుష్యప్రదేశమునఁ జేరి హృదయగత మగునజ్ఞానమునంతయుఁ దొలఁగించుకొని మనస్సునందున్న జ్యోతిస్స్వరూపమును దర్శింప నారంభించినచో నానందము కలుగును.

ఆ. అమల మవ్యయంబు నంత రాత్మకు లోన
విమలదృష్టిఁ బూని విడక మించి
తెమలకున్న వాఁడు తెరబయ ల్సేరును, వి...

నిర్మలమును నాశనరహితము నగు ఆత్మ తేజస్సే ఈశ్వరుఁ డని నమ్మి పొందవలయును. అట్టివాఁడు బ్రహ్మము జేరి కృతార్థుఁడు కాఁగలఁడు.

క. అభవుని మదిలోఁ గాంచెడు
శుభకరమగుచూడ్కి నంది సొంపలరంగా
నభిముఖదృష్టిని బూనుము
రభసము లేనట్టియొలుక రాజిలు వేమా! 1724

దృక్శక్తిని హృదయమున కేంద్రీకరించి యీశ్వరుని సందర్శించుట కభిముఖుఁడ వగుదువేని సులభసాధ్యమగు జ్ఞానము సమకూరుననుట సత్యము.

ఆ. అయిదునైదునైదు నైదింటఁ జేకూడు
మూఁడు మూఁటఁ జేరి మురియు నొకటి
మురిసిన సకలంబు మోహించి యుండురా, వి.

ఈశరీరమునందు పంచమహాభూతములకు పంచేంద్రియములకు పంచప్రాణములకు పంచతన్మాత్రలకు సంబంధముగలదు. స్థూలసూక్ష్మకారణదేహవిశిష్టమగు కళేబరమునకు త్రిగుణములవలని యాటంకములు కలవు. వీనినన్నిటిని జ్ఞానదృష్టిచే నెఱింగి మోక్షమును బడయుము.

ఆ. అయిదువర్ణములను నానంద మెఱిఁగిన
నందె చూడ ముక్తి యలరుచుండు
అయిదులోనఁ దెలియు టదియొపో బ్రహ్మంబు,వి.

పంచాక్షరియందలి ఆనందమె వెలుఁగుచుండును. అదియే ముక్తియును బ్రహ్మము యనియుఁ జెప్పఁబడును. అందలి యానంద మెఱుంగుటయే ముక్తిని పొందుట.

ఆ. అల్పసుఖము లెల్ల నాశించి మనుజుఁడు
బహుళదుఃఖములను బాధపడును
పరసుఖంబు నొంది బ్రదుకఁగ నేరఁడు, వి...

మానవుఁడు స్వల్పములగు నింద్రియసుఖములకు జిహ్వాచాపల్యములకు లోనై వివిధదుఃఖములచే బాధలొందుచుండునేగాని దుఃఖనివారణమార్గమగు మోక్షసౌఖ్యమును గడింపఁజాలఁడు.

ఆ. అక్షయమనుటంక మండంబుతోఁ గూర్చి
అమరగుణవికార మనుభవించి

అక్షయంబునంట నక్షయంబై యుండు, వి...

అనశ్వరమగు కైవల్యమును మనస్సునఁజేర్చి గుణవికారరహితుఁడై యక్షయత్వము నొంది బ్రహ్మము నొందవలయును.

క. అక్షరపదవికి పదివే
లక్షరముల నఱవ నేల 'నల శివ' యను రెం
డక్షరము లణఁచు దిరితము
తక్షణమే పదవి గలుగు తథ్యము వేమా! 1723

అక్షరరూపము (బ్రహ్మత్వము)నొందుటను పదివేలమాటలను పలుకుటకంటెను శివయనునొకమాటఁ బలికిన చాలును. ఆరెండు వర్ణములే తక్షణము శివసాయుజ్యము సమకూర్చును.

క. అక్షరపుటడవిఁ జొరకయె
యక్షరమగుమహిమ గాన నవనిం దొలుతొ
నక్షరమును జపియించిన
నక్షయముగ నదియె చాలు నరయుము వేమా!

అక్షరములను అడవిని చొరకయే యక్షరత్వము నొందఁజాలవు. కావున తొలియక్షర మగునోంకారము నుపాసించి జపించినచోనదియే నిన్ను తప్పక తరింపఁజేయును.

ఆ. ఆకసంబు శూన్య మందు శబ్దము పుట్టె
శబ్ద మధ్యమునను సరగఁ జూడ
శబ్దరహిత మగుచు వెలఁగును బ్రహ్మంబు,వి...

ఆకాశము శూన్యము. అందు శబ్దము పుట్టెను. ఆశబ్దము

(ఓం) నందే బ్రహ్మము శబ్దరహితముగ స్ఫోటరూపమున వెలుఁగు చున్నది.

ఆ. ఆత్మ తేజ మూని యనువుగా శోధించి
తేజ మాత్మయందు తేటపఱచి
మింటిమంటి నడుమ మిన్నంది చూడరా, వి...

ఆత్మ తేజముతో బ్రహ్మమును సంశోధించి బ్రహ్మమునం దాత్మ తేజమును నెలకొల్పి దృక్శక్తిని పరంజ్యోతిస్వరూపముపై నెలకొల్పి చూచుటకు అభ్యాసము గావింపుము.

ఆ. ఆది నంటిచూడ నలవి గా దెరికి
సోది చెప్పఁదరమె సుఖమెఱింగి
వాద మేల బయలు వర్ణించి చూడరా, వి...

అన్నిటికి నాదియగు ప్రకృతిని కనుఁగొన నెవ్వరికిని సాధ్యము కాదు. కావున కేవల చిత్స్వరూపమును ధ్యానింపుము. ఆదిని గాంచితిమని చెప్పువారిమాట లనృతము.

ఆ. ఆలుమగఁడు సుతుఁడు నందఱిలో నాత్మ
మేలుగానె యుండి మెఱయుచుండు
వేఱువేఱుగానె వెలసె రూపంబులై, వి... 1734

దారపుత్రాదులందును సమస్తమునందును ఏకరూపముగా నాత్మప్రకాశించుచున్నను ఘటభేదమున వేఱ్వేఱుగా ప్రకాశింపుచున్నది. కావున నాత్మసంబంధముచే మానవులు సమానులు.

ఆ. ఆశపాశము బట్టింతు రాలుసుతులు
గాసిపడెదవు కూటికే గడపరాదు
శోకమందిన కాలుఁడు తాఁకి విడఁడు
పాకమెఱిఁగిన బ్రహ్మంబు పరఁగు వేమ! 1735

ఆలుబిడ్డలవలన మానవులకు ఆశాపాశముదక్క నితరసుఖములేదు. సంసారము చేయువానికి కూటికి గుడ్డకు సంపాదన చాలదు. ఇట్లు సంసారదుఃఖముతోఁ బుణ్యపాపములు మఱచి చనిపోయినచో నాతనికి యమబాధ తప్పదు. కావున నుచితము నెఱింగి మొదటినుండి వర్తించిన బ్రహ్మము లభించును.

ఆ. ఇట్టియౌవనమున నీశ్వరధ్యానంబు
గలిగి జేయవలయుఁ గడఁకతోడఁ
జేయకున్నయెడల క్షితి సౌఖ్య మేదయా? వి.

ఈయౌవన మున్నప్పుడే యీశ్వరుని పట్టుదలతో ధ్యానింపలేనిచో నిఁక నీప్రపంచమున నెప్పటికిని సౌఖ్యమే లేదు.

ఆ. ఇట్టిలింగమందు నీరేడుజగములు
పుట్టి బ్రదుక నరులు భువిని వెలసి
గట్టిగా యమునికి కానుకలైయుంద్రు, వి...

ఈప్రకృతి శక్తివలనఁ బదునాలుగు లోకములు పుట్టినవి. అందు నరు లభివృద్ధి నొందిరి. మానవులందఱేనాఁటికైనను యమునకుఁ గానుక కావలసినవారే!

ఆ. ఇతరచింతలన్ని వెతలని మదినెంచి
జతుకమంటురీతి జగము మఱచి

సతత మాత్మయందె సయ్యాటలాడరా, వి...

తక్కినవైన యైహిక చింత లన్నియును బాధల గల్గించును. కాన వానిని విడనాడి నిరీహుఁడవై యాత్మధ్యానము సేయుము. లక్క యితరవస్తువుల నంటునట్లు జగముల కంటి యంటనటు లుండుము.

క. ఇది యది గానిది మదిలో
చెదరనిగుఱితోడఁ జూచి చేపట్టికనన్
గదలక మెదలక తోఁచెడు
విదితం బే దందు బెనఁగి వెలయుము వేమా!

ఇట్టిదని నిరూపింపరాని బ్రహ్మస్వరూపమును లక్ష్యబుద్ధితో దర్శించినచో నిశ్చలమ్ముగా గోచరించును. నీబుద్ధియందు లీనముగావించి కృతార్థుఁడవు కమ్ము.

క. ఇది రాజమార్గభావము
సుధయై జగములకు నెల్ల సూక్ష్మాకృతి యై
సదమలమతియై తోఁచెడు
నదియే పరమయినబయ లనందగు వేమా! 1740

సూక్ష్మాకృతితోనున్న బ్రహ్మస్వరూపమును నిశ్చలమగు మనస్సుతో గాంచి మోక్షానుభవము నొందుటయే సాధకునకు రాజమార్గమును అమృతప్రాయము నయియున్నది.

క. ఇది లేక జరుగ దనుచును
మదిలో నేవస్తువైన మమతఁదగు మతిం

గదిసి విడిచి పోఁజాలని
దదెపో సంసారబీజ మనఁబడు వేమా! 1741

ఈవస్తువు లేనిచో గడువఁజాలదని ఏవస్తువుపైనేని మమకారము వహించి దానిని వదలక లోనగుటయే సంసారబీజమని విజ్ఞానులు చెప్పుచున్నారు.

క. ఇంద్రియపరవశుఁ డధముం
డింద్రియపరవశుఁడె భక్తియెడ మధ్యముఁడౌ
నింద్రియజయుఁ డుత్తముఁడు జి
తేంద్రియసమధికుఁడు వినమహేశుఁడు వేమా!

ఇంద్రియవశంవదుఁడగు మానవుఁ డధముఁ డగును. అట్టివాఁడు భక్తియోగమున కక్కఱకురాఁడు. ఇంద్రియములను జయించినవాఁ డుత్తముఁడు. యోగ్యుఁడు. ఈశ్వరస్వరూపుఁడని చెప్పఁబడును.

క. ఇరుమూఁడక్షరసాధన
పరుఁడగు నిర్వాతదీపపద్ధతి మదిలో
గుఱిమీఱి బయలు సేరిన
నిరుపమసానందమూర్తి నిత్యుఁడు వేమా! 1743

పంచాక్షరీసాధనపరుఁ డగువాఁడు నిర్వాతదీపమును బోలి నిశ్చలుఁడై ధ్యానించి ఈశునిరూపము నొందఁగలఁడు.

ఆ. ఈజగమున ముక్తి కిరుమూటి కవ్వల
రాజమార్గ మమరు రంగుగాను

తేజ మూని నొక్కి తెంపుగాఁ జూడరా, వి...

పంచతత్త్వములను విమర్శించినచో తదనంతరమునం దద్వ్యవహితముగనే ము క్తి కలదు. బ్రహ్మతేజము నార్జించి బుద్ధిని లోఁబఱచికొని తెంపుతో ముక్తికై యత్నింపుము.

ఆ. ఈడుగానిదాని తోడికిఁ బొల్పడి
జోడుగూడరాదు సూటిగాను
కూడి తప్పెనేని గుణములు కొంచెమౌ, వి.

తనకుఁ దగనిపొలఁతితోఁ దగులాటమునకుఁ దిగరాదు. కొంతకాలము కలసియుండి పిదప నాయుంపుడుకత్తె తన్నువదలినచో ఉన్న గౌరవమంతయు దానివలననే పోవును.

క. ఉత్తమమగు జ్ఞప్తికి నై
సత్తమ నిజరూపభావసాదృశ్యములోఁ
బొత్తున పారంగతుఁ డై
హత్తెడునధ్యాత్మవిద్య ననువుగ వేమా! 1746

ఉత్తమజ్ఞానముతో తాదాత్మ్యసిద్ధికై రూపము, భావము, సాదృశ్యముల నెఱిఁగి యత్నించుటయే యధ్యాత్మవిద్య యనఁబడును. దాని నార్జింప యత్నింపుము.

క. ఉదయాద్రికి పైనుండెడు
సదయుని మది నిల్పి చూడ శక్యము గాఁగాఁ
గుదురుపడు జ్ఞప్తి నిలిచిన
నదియే పరిపూర్ణసౌఖ్య మందెడు వేమా! 1747

ఉదయాద్రి కావలనుండు సూర్యబింబమునందు విష్ణువు నిలచియున్నాఁడు. ఆమహావిష్ణుస్వరూపమును దర్శింపఁగలుగు దువేని జ్ఞానము కుదురును. ఇందు నిశ్చలబుద్ధి కలవాఁడ వగుదు వేని మోక్షసౌఖ్యనుగూడఁ దనంత లభించును.

క. ఊకొనఁ జెప్పిన విన వది
ప్రాకటముగ లోకములను బాలించెడు నా
పాకము మదిలో బయ లని
యేకాకృతి నవిరతముగ నెన్నుము వేమా!

చెప్పినను వినినను గ్రహింప సాధ్యము కానట్టిది బ్రహ్మస్వరూపము; అద్దానిని యేకాకారమున ధ్యానించిననే లభ్యము అగును. అదియే బయలు. సమస్తలోకముల నదియే పాలించు చున్నది.

క. ఊకొని వినఁగావచ్చును
బ్రాకటముగ కథల నెల్ల బలుదెఱఁగులుగా
నేకీభావమునందును
సోకుట దుర్లభము మదికి సుడివడు వేమా!

ఎన్నిమాటలైనను చెప్పవచ్చును వినవచ్చును; ఎన్నికథల నైన నెఱుంగవచ్చును గాని బ్రహ్మాత్మైక్యత నొందుట యలవి గానిపని యని యెఱుంగుము.

క. ఊపిరి లోనికి లాగుచుఁ
బ్రాపుగ లోనిలువఁ జూచి పనుపుగ విడుచున్

జూపోర్వని బయలందుచు
గాపుగ నీలోన నిన్నె కనవలె వేమా ! 1750

శ్వాసమును బీల్చుచు బిగియఁబట్టుచు విడుచుచు మనస్సును నిశ్చలత్వము నొందించి బయలున నున్నయాత్మరూపమును సందర్శింపుము. (ఇవియే రేచక పూరక కుంభకము లనఁబడును.)

తే. ఊపి రున్నంతవఱకును కాపురంబు
చేసి కడతేఱలేకయే చిక్కువడరె
పాపలో చూపుమించు లే పావనంబు
దానిమార్గంబె తెలియఁగా దగును వేమ !1751

మానవు లూపిరియున్నంతవఱకు సంసారపుజంజాటములోఁబడి మునిఁగి తేలుచుండి నానావస్థలకు లోనయ్యెదరు. దానిఁ తొలంగించుకొనుటకు కనీనికలయందున్న తత్త్వము గ్రహించుట యవసరము. దానికి వలయువిధము గ్రహింపుము.

ఆ. ఎక్కు వెట్టి పరము నేకాంతమును గోరి
ముక్కుకొనను చూడ్కి మొనయ నిలిపి
సొక్కియుండు టదియె సోహంస్వరూపము, వి.

మనస్సును ఎక్కువెట్టి నిశ్చలత నలవఱచికొని దృష్టినాసాగ్రమున నిలిపి తత్పరుఁడై యుండుటయే సోహంస్వరూపము.

ఆ. ఎక్కువెట్టి మనసు నేకాంతమునఁ జేర్చి
మ్రొక్కువాఁడె పరము దక్కువాఁడు

నిక్కి చూచునపుడె నిర్ఘాత మబ్బురా, వి...

ఈశ్వరునిపై లగ్నముచేసిన హృదయమును ఏకాంతముగా వించి దైవస్వరూపము సందర్శించి మ్రొక్కువాఁడె మోక్షము గడింపఁగల్గుగును. వెట్టిగాఁ జూచినచో వానికేమియు గోచరింపదు.

ఆ. ఎక్కువెట్టి మనుజుఁ డేకాంత మమరఁగా
దక్కఁగోరుచుండు ధన్యుఁ డరయ
బ్రక్కనుండు నెఱుక పరిపూర్ణమందురా, వి.

జ్ఞానము మానవునకు సమీపముననే యున్నదిగావున దాని నొందుటకై దృక్ఛక్తి కేంద్రీకరించి ఏకాంతమున నీశ్వరరూపమును సందర్శింప యత్నించి కృతార్థుఁడవు కమ్ము.

తే. ఎచ్చుగచ్చులు నుడివిన నేమి ఫలము
మ్రుచ్చువేషంబు పూనిన మూల మేది
అచ్చుపడ తన్నెఱింగిన యతఁడె యోగి
సచ్చిదానందపూర్ణుఁడౌ జగతి వేమ! 1755

ఊఱక డంబములు పలికిన ఫలములేదు. కపటసన్యాసివేషములవలన ఫలములేదు. ఆత్మజ్ఞానము గలవాఁడే యోగీశ్వరుఁడు. సచ్చిదానందసంపూర్ణుఁ డనఁబడును.

తే. ఎండమావులచాడ్పున నుండు జగము
లుండు పరమాత్మ యందును దండిగాను
నిండుమదిలోన శోధించి నెగడవలెను
మిథ్య యనునమ్మకము నీవు మీఱి వేమ! 1756

ఈశ్వరతత్త్వమను బ్రహ్మాండమునందు, లోకములన్నియు ఎండమావులవలె నిలుకడలేకున్నవి. పరిశుద్ధాంతఃకరణముతో తత్త్వవిచారముచేసి జగము మిథ్య; ఈశ్వరుఁడు నిత్యుఁడని గ్రహింపుము.

ఆ. ఎంత కడుగ నోటి యెంగిలి పోవునే
యెల్ల కాలమందు నెంగిలితగు
ననుదినంబు చూడ నన్నృతమాడెడు నోరు, వి.

అనుదినమును అన్నృతమాడుచున్న యీనోటిని శుభ్రము చేయవలయునన్న సాధ్యముకాదు. ఎంతకడిగినను నెంగిలి పోదు. నోరున్నవఱకు ఎంగిలియు స్థిరముగా నుండునదియే.

తే. ఎదుట గాన్పించుదానిని యెంచరాదు
మదిని గుఱుతొంది యుండుట మానితంబు
సదయహృదయత సాక్షిగా సంతరించు
హృదయరంజక మపుడగు నెన్న వేమ! 1758

బ్రహ్మము కన్నులయెదుట గనుపట్టుచున్నను ఎంచుట కలవి గానియట్టిది. అట్టిబ్రహ్మరూపమును సార్వకాలీనమగు చిత్తసాక్షిత్వము నొందుదువేని నిత్యానందము లభించును.

క. ఎందును తలఁపఁగ లేఁడఁట
పొందుగఁ బరమాత్మ నీఁకను బొందుట యెట్లా
ముందుగఁ దను దా దెలిసిన
నందే పరమాత్మ తెలియు నవనిని వేమా! 1759

పరమాత్మ యెందును నిత్యముగా లేదని చెప్పుచున్నారు. దాని

పొందువిధ మెటులని సాధకుఁడు తొలుదొలుతనే గ్రహిం
చెనేని అందే (ఆతలంపునందే) పరమాత్మ గోచరించును.

తే. ఎదుట నిల్పినచూపులో నేక మమర
నెఱిఁగి మరగినతోడనే యెంచగాదు
మదికి లోవెలి బయలగు మఱుగుఁజేరు
స్థిరత చిత్తంబునకుఁ గూర్పఁ దివురు వేమ! 1760

ఎదుటివస్తువుపైని దృష్టి నిలిపి దానియందు మనస్సు లక్ష్య
మైనక్షిమ్మట యూరకుండక యా చిత్స్వరూపము నొందున
ట్లుల యత్నింపుము.

ఆ. ఎనిమిదక్షరముల నేర్పడ నెఱిఁగియు
వినియు కనఁగరాక వెలయువాని
తనువు మఱచి తెలియఁదత్వాత్ముఁడగును రా,వి.

మనుజుఁడు అష్టాక్షరములం దిమిడియున్న యాభగవత్స్వ
రూపమునందు నెఱుగఁగల్గిన తత్త్వరూపుఁడు కాఁగలఁడు. అం
దులకు యత్నించువాఁడు తన్నుఁ దా మఱువవలయును.

క. ఎనిమిదిదిక్కులు బయలై
యెనిమిదిఁటికినారి కెన్న నెక్కుడుబయలై
వినరానిబయల నడచినఁ
గనరా యచ్చోట నన్ను గలసియు వేమా !

అష్టదిక్కులును ఆకాశరూపమున ననంతత్వము నొంది
షడధ్వముల కతీతమై యనిర్వాచ్యమగు తత్త్వము గనుము.

తే. ఎన్నిదినములు బ్రతికిన నేమి ఫలము

పిన్న పెద్దలు చెలరేఁగి పేరులేక
యన్నదమ్ములు నాప్తులు నందె చనిరి, వి...

పెద్దలు పిన్నలు మిగులనభివృద్ధిలోనికి వచ్చిగతించిరి. అన్నలుతమ్ములు ఆప్తులు ముందుగాఁ జనిపోయిరి. ఇఁక నెన్నిదినములు బ్రతికినను ఫలములేదని వేమన విరక్తిగాఁ జెప్పుకొనుచున్నాఁడు.

తే. ఎన్నివిద్యలు నేర్చిన నెఱుఁగరాదు
తన్ను నిర్గుణమనుజ్ఞప్తి తాఁకవలెను
'నిర్ణయోనాస్తి, యన్నది నిండియుండు
గురునిబోధకు నన్యమే కొలఁది వేమ! 1764

ఎన్నివిద్యలు నేర్చినను ఆత్మస్వరూపము గుర్తించుట చాలకష్టము. దైవము నిర్గుణుఁడనుభావను తనంతనే కలుగవలయునుగాని నిర్ణయింపఁ దగినసాధనములు లేవు. "నిర్ణయోనాస్తి" యని గురువులు బోధించుచున్నారు.

క. ఎనుబది నాలుగు లక్షల
టనఁబరగిన జీవరాసులందును మును దా
జనియించువిధము దెలిసిన
మనుజుఁడెపో దారి గాంచు మహిలో వేమా!

ఎనభైనాలుగులక్షల ప్రాణికోటిలో తనమునుపటి జన్మవిధము నెఱింగినవాఁడే ముక్తుఁడగును.

ఆ. ఎల్లి నేఁడు నిన్న నేలాగుననుఁ గాని
మనసు నిలుపువాఁడు మంచివాఁడు

శివుఁడు భర్తకర్త చింతింప నేలరా? వి...1766

ఎప్పటికైనను మనస్సు నిలుపువాఁడు మంచివాఁడు. కనుక ఈశ్వరునియందు మనస్సు నిల్పి ఆయనయే సమస్తమునకు నాధారమని ధ్యానింపుము. ఇతరవిచారము లనవసరము.

తే. ఎవ్వరెవ రననే నను నేమెఱిఁగియొ
తా నెవం డైన నెఱుఁగనిమానవుండు
అడిగినపుడైన లక్ష్యంబు నమరఁజేయు
గొంత తెలిసెడిఁగాదె యీవింత వేమ! 1767

తా నెవఁడో గ్రహింపలేని మానవుఁడు ఎవఁడవు నీవనినంతనే నేనేయని చెప్పుచున్నాఁడు. ఎదటివాఁడు ఎవఁడవు నీవన్నపుడు అందలి యంతరార్థము లక్ష్యమునందుంచికొన్నచో తానన నెవఁడో గుర్తించుటకు వీలుగలుగును.

తే. ఎవ్వరెఱుఁగనితత్త్వంబు నెఱుఁగు టెట్లు
లోను చూడఁగఁ జూడంగ లోక మగును
తలఁపు మఱపులు దాఁటుచే తన్మయంబు
నిత్యపూర్ణత సానందనిరితి వేమ! 1768

ఎవ్వరికి నెఱుంగరానితత్త్వమును తా నెఱుఁగుట దుర్లభము. కావున సర్వాంతర్యామియగు పరాత్పరుని ధ్యానించి అజ్ఞానమువదలి తన్మయత్వము నొందుట మంచిది.

క. ఏకాంత మిరవు గన్గొని
లోకాంతముఁ జేరఁబోయి లోబయలగునా

పాకంబు బూని మించిన
నీ కింపగుచిత్పరంబు నెలవగు వేమా! 1769

ఏకాంత ప్రదేశమునఁ గూరుచుండి నిత్యానిత్యవివేచనను జేయుచు ఆకాశతత్త్వము నెఱింగి మించినచో చిత్తును పొందఁగలవు.

క. ఏకాంత మిరవు గన్గొను
శ్రీకాంతుని బ్రహ్మమయుని జిన్మయుఁ బరుని
న్సాకారరూపు సాక్షి ని
జాకారమె పరమపదవి యారయ వేమా! 1770

ఏకాంతప్రదేశమునఁజేరి లక్ష్మీవల్లభుఁడును, బ్రహ్మస్వరూపుఁడును, జ్ఞానమయుఁడును, పరాత్పరుఁడు నగు సాకారరూపుని భగవానుని దివ్యరూపము దర్శించుటయే పరమపదవి యగును.

క. ఏకం బ్రహ్మ మనంగా
వైకల్పితమై జగంబు వారల కెల్లన్
సాకారత్వము లుడిగిన
శోకము మోహంబు లేదు శుభమగు వేమా!

బ్రహ్మస్వరూప మొకటియేయని భావించి లోకులకు అటులె యెఱుంగఁజేయు సాకార నిరాకారవాదము లుడిగి వర్తించు వానికి శోకమోహాతీతమగు మోక్షము గలుగును.

క. ఏచినపంచేంద్రియసుఖ
నీచవ్యాపార ముడిగి నిజముగఁ దానై

లోచూపుఁ జూడ నొల్లక
వాచాబ్రహ్మంబు వదలవలదుర వేమా! 1772

మాటిమాటికి చెలరేఁగు పంచేంద్రియములవలనిసుఖములను వదలి ఆత్మజ్ఞానమును సంపాదించి వ్యామోహకరములగు వస్తువులను జూడక వాగ్గోచరమగు బ్రహ్మమును సందర్శింపఁ బ్రయత్నింపుము.

ఆ. ఏకసమమునందు నెఱుక గల్గినయోగి
పరు లెఱింగి చూడ భావమందు
ఆశ లేక మించి యన్నిట దా నగు, వి...1773

జ్ఞానసంపూర్ణుఁడగు యోగీశ్వరుఁడు ఇతరవిషయములలోఁ బ్రసక్తికలిగించుకొనక నిశ్చలుఁడై యుండును. పరులకాయుత్తమోత్తముఁడు ఆశాదూరుఁడై ప్రత్యక్షమగుచుండును.

క. ఏజనుఁడు గుణకదంబము
నీజగమునఁ బట్టనేర్చు నిమిడికపడఁగా
నాజనుఁడె ముక్తికర్తుఁడు
రాజితపరిపూర్ణహృదయరంజక వేమా! 1774

ఏజనుఁడు గుణములను లోఁబఱచుకొని స్వేచ్ఛగాసంచరింపఁజాలునో యతఁడే మోక్షమున కర్హుఁడు. జ్ఞానాఢ్యులగువారి రంజింప నేర్పుగల వేమనా! ఇది సత్యము.

క. ఏతత్త్వ మమర గోరెదొ
ఆతత్త్వము సరిగ నడపు మారసి స్వరముల్

ఖ్యాతిగ వర్ణము లెన్నక
యాతురత న్నిలుపు మదిని ననువుగ వేమా!

జాతికులభేదములకు లోనుగాక వాంఛితమగు తత్త్వముపైని మనస్సుంచి అనుకూలములగు స్వరముల నెఱింగి మనస్సును శ్రద్ధా విశ్వాసములతో నిలిపి కృతార్థుఁడవు కమ్ము.

తే. ఏది తినకయు బ్రతికిన నేమి గలదు
వాదునకు జిక్కఁ దక్కనివరుస గనుము
భేదబుద్ధిని జూచిన బెనఁగఁబోదు
సమత గలవాఁడె యోగ్యుఁడీ జగతి వేమ! 1776

నిరాహారుఁడై మనుటలోగాని వాదించుటలోగాని భేదబుద్ధితో మెలఁగుటలో బ్రయోజనము లేదు. సమత్వముగా నుండువాఁడే భూలోకమున నుత్తముఁడు.

ఆ. ఏది యేదని మదిలోని పాదు దెలిసి
కాదు కాదని పరికించి కనులు దెఱచి
ఆదిమూలము గనుచుండు నాత్మవేత్త
దానసే పరమానంద మాను వేమ! 1777

నిరంతరము ఈశ్వరసక్తచిత్తుఁడై మనోభ్రమలపాలుగాక మఱపులేనివాఁడై పరమహంసస్వరూపమును కనుఁగొనుచునాత్మవేత్త దాననే పరమానందమును బడయఁగలుగును.

ఆ. ఏమిఁ కానిదాని నెఱుఁగుట లక్ష్యంబు
సాముచేసినట్లు సాధ్యపఱచి
నియమనిష్ఠ వదలి నిర్ణయ మందరా, వి...1778

ఇదమిత్థమని నిరూపింపరాని బ్రహ్మస్వరూపమును సాము నేర్చినటుల నేర్పుతోఁగాంచనేర్చి లక్ష్యముంచి నియమము నిష్ఠ వదలి మోక్షమునొందుము.

తే. ఏమిసాధనముల నంద నేమిఫలము
తామసాన్విత మగును త్తిఁ దగులఁ బెట్టి
నీమనిష్ఠలు మదియందు నెఱపవలెను
మనసునిలుకడ గనునట్లు మనఁగ వేమ! 1779

ఇతరసాధనముల నెన్నిటి నవలంబించినను లాభములేదు. కావున తన్ను తానుద్ధరించుకొనఁ దలంచినచో తమోగుణమును పూర్తిగ వదలవలయును. మనస్సు నిలుకడనొందుటకు వలయు నియమనిష్ఠ లవలంబింపవలయును.

క. ఏరికిఁ దక్కనిచిన్మయు
దారికిఁ దోడ్పడుట నెఱుక తనలో దానై
పోరుచు బైకొనుచుండును
సారెకు సమయింపఁ జూడు సరసత వేమా! 1780

ఎట్టివారికిని సాధ్యుఁడుగాని చిత్స్వరూపుని జ్ఞానసాహాయ్యమున హృదయమునందే గని తన్మయత నొందుటచే నజ్ఞానము తనంతన నశించును.

క. ఏవంక మనసు కలిగిన
నావంకను నింద్రియంబు లన్నియు నేగు
న్నీవంక మనసు కలిగిన
నేవంకకు నింద్రియంబు లేగవు వేమా! 1781

మనస్సేదిక్కునకుఁ బోవునో ఇంద్రియములన్నియు నాదిక్కునకే బోవుచుండును. ఇంద్రియములవలన మోసపోక కడతేర నెంచినచో మనస్సును ఈశ్వరునిమీఁదికిఁ ద్రిప్పుము. ఇంద్రియము లీశ్వరునియందే లీనమగును.

క. ఒకటని రెండని యెన్నుచుఁ
ప్రకటితముగ లెక్కఁబెట్టి పైకొనుచుండున్
నికరముగ నెలుకదాఁటిన
సకలేశుని గాంచుటదియొపరసము వేమా! 1782

గురూపదేశమగు మంత్రము నిశ్చలహృదయముతో జపమాలదాల్చి ఒకటి రెండు మూఁడని లెక్కించుచు జపముగావించునెడ జ్ఞానము లభించును. జ్ఞానము నతిక్రమించుచో నీశ్వరసాక్షాత్కారమగును.

క. ఒంటరిగా నున్నప్పుడు
గంటికి మింటికిని నడుమ గాపురముగ నీ
యింటను గన్గొని పిమ్మట
జంటించు జితాత్మమయుని జపమున వేమా!

ఏకాంతముగా నున్నపుడు కంటికి మింటికి మధ్య నెలకొని యున్నయీశ్వరస్వరూపమును హృదయమున నెలకొల్పి చిదాత్మమయుండగు బ్రహ్మముతో లీనముగాఁ బ్రయత్నింపుము.

ఆ. ఒంటికంబమందు నొనర నంకణ మౌను
ఆరునంకణముల నమర నిల్పి
ఆవల నీక చూడ నమరును తత్త్వము, వి...

ఈశరీరము ఒంటిస్తంభపుమేడివంటిది. ఇందు ఆధారములు ఆఱును నారంకణములు. వీటినిదాఁటి అటుపైనియున్న బ్రహ్మమును సందర్శింపుము.

ఆ. ఒంటిమేడలోన నొనరంగఁ జూచిన
మంటిమింటినడుమ మహితముగను
కంటిజ్యోతిమిగిలి కలియ నెక్కుము హంస, వి.

ఒంటిస్తంభముమేడలో నిశ్చలమగు ధ్యానమునజూచినచో గొప్పవెలుఁగు కానవచ్చును. దానినిపొందుటకై యత్నింపుదువేని హంసము నెక్కవలయును. (ప్రాణాయామసాధనము చేయవలయును.)

ఆ. కడఁకతోన నరుఁడు కామంబు గట్టినఁ
జిత్తమునను చికిలి చిత్రరూపు
కైవడి నిలనుండు ఘనుఁ డాతఁ డేసుమీ, వి.

కామమును జయించి మనస్సును వశపఱచుకొని చిత్తరువులోనిబొమ్మవలె విషయములకు లొంగకయుండెడువాఁడే యాత్మస్వరూపుఁ డనఁబడును.

క. కడలేనియాదికాలం
బెడఁబడకుండఁగను జ్ఞాన మెఱుఁగకయున్నన్
విడువఁడు జడమతులను మఱి
నడువుఁడి ఘనులెల్ల ముక్తినట్టుగ వేమా! 1787

బ్రతికినంతకాలము విషయాదులకు లోనై జ్ఞానమును సమార్జింపఁజాలని మందమతులతో స్నేహముచేయుట మాని ముక్తి

మార్గముచు యోగ్యుఁడగువాఁ డన్వేషించి సౌఖ్యము లొందుట ముఖ్యకర్తవ్యము.

ఆ. కడుపునిండ సుధను క్రమముతో ద్రావిన
పాలమీఁద నేలఁబాఱుమనసు
తత్త్వ మెఱుఁగువెనుక తన్వంగు లేటికి? వి...

తృప్తిగా నమృతము ద్రావినవానికి పాలక్కఱలేనట్టులే మనస్తత్త్వము తెలిసింగినవానికి ఇతరతత్త్వము, స్త్రీలతో భోగించుట యనావశ్యకములు.

తే. కదలకుండఁగ మది నిల్పి కడిసి పట్టి
నిదురలో నిద్రచూచుచు నేర్పు మిగిలి
పదరకుండెడివాఁడె పో బ్రహ్మనిభుఁడు
నిధియె సంతోషముల కెల్ల నిజము వేమ! 1789

మనస్సును నిశ్చలముగా నుంచి సమాధిస్థుఁడవై నిదురలో నుండి నిద్రాతత్త్వమును గ్రహించి లేనిపోనిడంబములను బలుకక జాగ్రతను వహించితివేని బ్రహ్మము నొందగలవు. ఆబ్రహ్మమే సంతోషములకెల్ల నిధి యనఁబడును.

క. కదలని జీవములందును
తుదిమొదలుగనాఱురుచులుతోలగకయుండుఁగా
గదలెడి జీవములందును
వదలవు కష్టంబు సుఖము వసుధను వేమా!

కదలమెదలలేనిముదుసలివానికిఁగూడజిహ్వాచాపల్యము నశిపదు. కదలిమెదలి స్వయంసహాయముతో వర్తించువారికిజిహ్వా

చాపల్యమేగాక కష్టసుఖములుగూడ వదలకుండుననుటలో నాశ్చర్యమేమి?

క. కనుచాటు తప్ప కాగుటి
మననంబునఁ జేరి నొక్కి మానొక్కనినంతఁ
వినుచుండుఁ బ్రణవరవమును
గని దాఁటున నిర్గుణంబుగతి యగు వేమా!

కనుఱెప్పపాటునైన నడ్డమురానీక లక్ష్యమును సందర్శింతు వేని మహత్తరముగాఁ బ్రణవరవము వినిపించును. దానిని దాఁటితి మేని నిర్గుణస్వరూపమగు బ్రహ్మము గోచరించును.

తే. కనులచూడ్కిని జెదరక కట్టి నొక్కి
తనువుపై నాస విడిచిన తావు బట్టి
యున్నమనుజుఁడె శివుఁడయా యుర్విలోన
నతనికేటికి సుఖదుఃఖవితతి వేమ! 1792

దృష్టిని నొక్కిపట్టి శరీరమును మఱచి ఈశ్వరునియందు మనస్సును లగ్నముచేసినవానికి ఏవిధములైనను సుఖదుఃఖములును లేవు. ఆతఁడీశ్వరస్వరూపుఁడు.

ఆ. కనులఁ జూడఁబడని కలుషవిదూరుని
మనమునందు జేర్చి మరులుగొనక
తనకు ముక్తి లేదు తలఁపులు మెండైన, వి...

అపరిదృశ్యమానుఁడగునీశ్వరునిమనస్సునందుఁజేర్చి నిష్కాముకుఁడై ప్రవర్తింపక పెక్కుతలంపులతోఁ బ్రవర్తించినయెడల ముక్తి లభ్యముకాదు.

క. కప్పయు పామును బోరం
గప్పను సర్పంబు మ్రింగుకై వడి మెఱియం
గప్పను వెడలం ద్రోసెడి
యొప్పున నాచొప్పు దెలిసి యుండర వేమా!

మండూకమును సర్పమును బోరునెడ సర్పము మండూకమును మ్రింగివైచును. సమర్థుండైనచో ఆ పామునుండి మండుకమును విడిపించును. అట్లే మాయ జీవుని మ్రింగునప్పుడు విజ్ఞుండై గురువు మాయను ఇడిపించును.

ఆ. కపటమైన పనులు కడఁబెట్టి చూడక
తత్త్వ మెట్లు తనకు తగులువడును
దగులువడినఁ గాని ధన్యత నొందఁడు, వి...

పరులవంచించు చెడుబుద్ధిని బోనాడినగాని తత్త్వము మానవునకు గోచరింపదు. తత్త్వముగోచరించినగాని మానవుఁడు కృతార్థుఁడు కాఁజాలఁడు.

ఆ. కంబమునను జొచ్చి కడ తేరిపోయెడి
తెఱు వెఱుఁగకయుండెఁ దిరిగివచ్చి
తెరువు దెలిసి దాఁట దేవుఁ డందురు కదా, వి...

శరీరములో ప్రవేశించి వెడలుచుండెడి ఈయవస్థలను తెలిసి కొని ఏతదతీతుఁ డగుటయే ఈశ్వరత్వము నొందుటయనియందురు. దాని నొందినవాఁ డీశ్వరుఁడె.

క. కర్మజ్ఞానేంద్రియములు
నిర్మలహృదయమున జేర్చి నిర్గుణమతితో

ధర్మంబని వివరించుట
మర్మం బధ్యాత్మయోగమహిమము వేమా!

కర్మేంద్రియమును జ్ఞానేంద్రియమును ఈశ్వరవిచారమున కుపయోగించుచు హృదయమును నిర్గుణముగావించి ధర్మాధర్మ వివేచనముఁ జేయుచు నుండుటయే అధ్యాత్మయోగ మనఁ బడును.

ఆ. కల్ల నిజము తెలిసి గాలిభూతము రోసి
యింటిమీఁద నాస యేల విడరొ
నీటిమీఁద బుగ్గ నిలుకడ కాదయా, వి...1798

మానవదేహమునకుఁ గలస్థిరత్వము అస్థిరత్వము దెలిసికొని ప్రాణవాయువు మిగులఁ జంచలమైనదని గుర్తించికూడ జనులు దేహముపై వ్యామోహము మానలేకున్నారు. నీటిబుగ్గలవంటి యీ మేనులకు నిలుకడ యెక్కడిది?

తే. కలుషములనెల్ల ఖండించు గతి నెఱింగి
చిన్మయానందపట్టాభిషిక్తుఁ డైన
వాని నెన్నంగఁదరమె యీవసుధయందుఁ
బరశివుం డని వర్ణింపఁబడును వేమ! 1799

పాపకార్యముల నన్నింటిని విసర్జించి జ్ఞానానందసామ్రాజ్యమునకుఁ బట్టాభిషిక్తుఁడై యుండు మహాత్ముని వర్ణించుట యశక్యము. ఆతఁడు కేవల మీశ్వరస్వరూపుఁడు.

ఆ. కాంతపైనిప్రేమ స్వాంతము రంజించు

జింతదీఱు దరుణి చిక్కినపుడె
వింతయమరఁ బోదు విశ్వసాక్షిని గూడ, వి...

స్త్రీని వలచినపుడు మనస్సున కానందముగానుండును. చెలువచేతికిఁ జిక్కినేని చింతలన్నియుఁ దీఱిపోవును. పరమేశ్వరునితో లీనమగుచో శాశ్వతానందమేగాని యిట్టితుచ్ఛమగు నింద్రియసుఖము లభింపఁజాలదు.

క. కించిన్మాత్రమును మదికిఁ
జంచలమును బుట్టనీక జాగ్రతతో నా
నంచితమగు గురుభక్తిని
మించినపరిపూర్ణమూని మెలఁగుము వేమా.

ఇసుమంతైనను మనస్సును చలింపనీయక మెలఁకువతో గురూక్తమార్గమున నాత్మధ్యానము చేయుటయే ముక్తి కనువగు మార్గము.

ఆ. కీలుదెలిసి మదిని గేవలాత్మను గూడి
భావమందు సొక్కి బయలు దాఁకి
చేరియుంట ముక్తిఁ జెందంగఁ బూనరా, వి...

ఆధ్యాత్మిక విద్యారహస్యమును గ్రహించి హృదయము నాత్మతో సంయోగించి తన్మయమున చిత్స్వరూపమును జేరితివేని ముక్తి సముపలభ్యమగును.

క. కుండలియోగము దెలిసిన
బండాలము యోగి కేల బాలికబొందం

దండిగ నాతను వందునె
మెండుగ నిల ముక్తికాంత మెలఁగుర వేమా!

కుండలినీయోగము నెఱింగిన యుత్తముఁ డనుయోగికి కాంతాసంగముతోఁ బనియుండదు. అట్టియోగి హృదయమున ముక్తికాంత సంచరించుచుండ నింకఁ బరకాంతతో నేమిపని?

ఆ. కేవలాంతరాత్మ జీవుండు నిజమని
వట్టివాదులాడువారి ద్రొక్కి
త్రొక్కి పట్టి నాల్క తుదిఁ గోయ పాపమా? వి.

కొందఱవివేకులుఅంతరాత్మయేజీవుఁడనివాదించుచున్నారు. ఇటుల మిథ్యావాదము చేయువారి సిగఁద్రొక్కిపట్టి నాలుక గోసినను పాపము కలుగ నేరదు.

ఆ. కొండమీఁద జ్యోతి కోమను దీపింపఁగా
నిండి పూర్ణముండు నిబిడముగను
అండఁజేరకున్న నంటగరాదయా, వి... 1805

హృదయస్థమగు సహస్రారకమలమున సంపూర్ణమగు ప్రకాశముకలదు. ఆజ్యోతిస్వరూపము నాశ్రయించి దరిచేరకున్నచో మోక్షము లభింపఁజాలదు.

ఆ. కోరి మదిని గురుని కొలువు జేయుట మేలు
గారవమున దెలుపు గహనవిద్య
దూరదృష్టి నిలిపి తొడరుట మోక్షంబు, వి...

గురువులను ప్రార్థన చేసి కోరికొనినచో నాపరించి రహస్య

మగు నధ్యాత్మ విద్య నిత్తురు. దాని నార్జించి దూరదృష్టితో మెలఁగుదువేని మోక్షము లభించును.

క. క్రమమున దేహత్రయములు
విమలజ్ఞానంబుచేత వివరించినచో
నమలం బగునస్తోకము
కొమరొప్పగ జాగ్రతందు గూడును వేమా!

దేహత్రయములను (స్థూలసూక్ష్మకారణములు) నిర్మలమగు జ్ఞానదృష్టిని వివరించి గర్హించినచో నందు అమలమగు జ్యోతిస్సు అపరాత్మరూపము కనుపట్టును.

తే. ఖండపరశువుఁ బూజింప దండిదావి
భూతి నిచ్చును గావున నీతి గలిగి
శివుని బ్రార్థించుతరి ననుభవము నందఁ
జేయు నైశ్వర్య మిచ్చుటచేత వేమ! 1808

శివునిఁ బ్రార్థించినవారికి సమస్తములగు నైశ్వర్యములు లభించును. శివునియోగాద్యనుభవరూపమునఁ బ్రార్థించిన యెడల నాతఁ డణిమాద్యైశ్వర్య ప్రదానముచే సాధకులఁ దృప్తి పఱచును.

తే. గట్టురాచూలిపతియైన గంగధరుని
గుట్టు మదిలోనఁ దెలిసినఁ బట్టువిడక
చట్టువలె మనముందుట శాశ్వతంబు
బిట్టయగునట్టి యాతఁడె తెలియ వేమ! 1809

ఈశ్వరుని తత్త్వమును హృదయమున నెలకొలిపి నిరంతర ధ్యానమునఁ దన్మయత్వము నొంది నిశ్చలముగ నుండువాఁడె ముక్తుఁడని తెలిసికొనుము.

తే. గగనగోచరనిర్గుణగమ్య మూని
తమము మీఱినధ్యానంపుతత్పరమున
దెమల కందుట మోక్షంబు తెరువు గాదె
విమల సుజ్ఞాన మబ్బిన వెలయు వేమ! 1810

చిద్గమ్యమగు తత్త్వము నొంది యజ్ఞానమును రూపుమాపి నిరంతరధ్యానముతో నుండుటయే మోక్షము. అది జ్ఞానశాలికి మాత్రమె లభించుగాని యన్యులకు లభింపదు.

తే. గమనగమ్యనిరాలయగతిని మనసు
సమరసత్వంబుగా నెంచి సాక్షి యగుచు
భ్రమ లడంచిన బ్రహ్మంబు బట్టబయలు
క్రమ మెఱుంగమి లోనెల్లఁ దమమె వేమ! 1811

చిత్స్వరూపమునందు హృదయమును నిరామయముగా నెలకొల్పి తాను సాక్షియై బ్రాంతులను దొలంగించుకొన్న యెడల బ్రహ్మము బట్టబయలగును. లేకున్నచో అంతస్తమము నశింపదు.

తే. గగనగోప్యనిరాలయ ఘట్టమందు
విమలనిర్మలనిష్కళవేదిఁ జేరి
తన్ను గని చింత చేయుటే తత్పదంబు
గురుకటాక్షము లభియింప గుదుర్చు వేమ. 1812

చిద్గోప్యమును నిర్మలమును నిష్కళమును అగు నాపరేశుని చింత జేయుటయే తత్పరము. అయ్యది గురువుల కటాక్షము గలవారికె లభించి సాధ్యమగును.

ఆ. గుడులు దేవతలని గుర్తులు గావింత్రు
ముష్టిబాపలనుచు మూర్ఖనేల
మొప్పెలకును దారి మురియఁగఁ జూపిరి, వి...

గుడులు దేవతలను బ్రాహ్మణులు తమ జీవికకై ఏర్పఱచిరని మూర్ఖులు ఏడ్చుచుందురే కాని బ్రహ్మప్రాప్తికి మూర్ఖుల కీవిధమునఁ జూపిరని గ్రహింపలేరు.

ఆ. గుణికి జ్ఞానమహిమ గోరంతఁ జెప్పిన
కొండ యగును వాని గుణముచేత
గుణవిహీను కెట్లు గుదురు నారీతిగ, వి...

గుణవంతునకు జ్ఞానమహిమ నలుసంత చెప్పినను కొండంత యగును; కాని గుణహీనునకు మాత్రము అట్లు కాదు.

ఆ. గురువు లేక విద్య గుఱుతుగా దొరకదు
నృపతి లేక భూమి తృప్తి గాదు
గురువు విద్య లేక గురుతరద్విజుఁ డౌనె? వి...

గురువులేనిచో విద్య నిస్సందేహముగాలభింపదు. రాజులేకున్నచో పరిపాల్యులగు ప్రజలకు భూమి భోగ్యము కాఁజాలదు. గురుడు విద్యలేనివాఁ డెన్నఁటికిని బ్రాహ్మణుఁడు కానేరఁడు.

తే. ఘనచిదాకాశమైనట్టిగతి నెఱింగి
యనిలరేచకపూరకం బనువుగాను

పనుపడఁగ లాగి కుంభించి పాటుపడర
మనెదు సుజ్ఞాన మమర నేమరక వేమ! 1816

బ్రహ్మస్వరూపమెచిదాకాశమనునంశమును గ్రహించి రేచక పూరకకుంభకాదులచేఁ బ్రాణవాయువును వినియోగను గావించుచు పాటుపడినయెడల జ్ఞానివై కడతేరగలవు.

ఆ. చింతమానుకొనను జేరిన నలకాంత
వింతఁ జూపి చనును విడువరాదు
పంతగించి దాని పట్టినసే మేలు, వి... 1817

మనస్సును విశ్వసించినఁ దప్పుత్రోవల నీడ్చుకొనిపోవును. గాన నట్టులు పోనీయక పట్టియుండుటయే మేలు.

తే. చిన్మయానందపురి నడిసీమఁ జేరి
తన్మయుండైన పరశివతత్త్వవేత్త
మన్మయంబగు రాజ్యంబు మఱిగి యుండు
జన్మరాహిత్యమందు నిజమ్ము వేమ! 1818

చిన్మయానందము నొంది పరశివతత్త్వవేత్త యగువాఁడు మనోరాజ్యమును పాలించుచు జన్మరహితుఁడై యుండఁ గలఁడు.

క. చెప్పియుఁ జూపఁగ రానిది
మెప్పుగ మదిలోనఁ జూచి మెలఁకువతోడన్
త్రిప్పులు పడకయ చూచిన
నొప్పుగ జగ మెల్ల నిండి యుండిన వేమా!

నోటితో చెప్పుటకును కంటికి చూపుటకును వీలుకానట్టిది పరబ్రహ్మస్వరూపము. కావున భ్రాంతిరహితమగుదృష్టితో చూచిన లోకముల నిండి కాన్పించును.

తే. చెప్పవచ్చును దానెంతో చేసినట్లు
ముప్పు త్రిప్పలు దలఁగను మూలమేది
చెప్పుమాటలు తనమది నేఁతలగునె,వి... 1820

ఎదటివాని కెన్నివార్తలనైనను జెప్పవచ్చునుగాని మనస్సు భ్రాంతికి లోనుగానిమార్గము నెఱుంగుట చాలకష్టము. మాటల నెన్నియేనియెదటివానికిఁ జెప్పుటసులభమెగాని తానాచరించుట యసాధ్యము.

ఆ. చెలిమితోడ ముందు చింతించి గగనంబు
బలముతోడ బ్రాకి భావ మూని
ఫలవిహీనమైన భావచిన్మయమంది
విలయమందువాఁడు విభుఁడు వేమ! 1821

మొదట సమభావముతో మహదాఁకాశమును సందర్శింప నేర్చిపిదపనిశ్చలదృష్టితో నవలోకింప నభ్యసించి ఫలరహితమగు జ్ఞానస్వరూపమును గనుఁగొని మరణించువాఁడె యుత్తమోత్తముఁ డనిచెప్పఁబడును.

ఆ. చక్కగాను మదిని సాధించి కనవలె
నిక్కి చూచునెఱుక నేర్పుమీఱ
ముక్కుతుదిని చూపు ముదమందఁ జూడరా,వి.

నాసాగ్రమందు దృష్టి నిలుపు తెఱంగును చక్కగా నభ్యసించి పిదప నారీతిని చేసి బ్రహ్మమును సంతసముతో సంశోధించి కనుగొన యత్నింపుము.

తే. చేరి యష్టాక్షరము లెంచి దారిమిగిలి
కోరికలు లేనిమోక్షాధికారి యగుచుఁ
బోరి చిత్పదమందినఁ బొంచి మించు, వి...

అష్టాక్షరిమంత్రమును జపముగావించుచు జ్ఞానమార్గమును గ్రహించి నిష్కామముగా బ్రహ్మస్వరూపము సందర్శింపనేర్చి చిత్పదమును జెంది సుఖింపుము.

ఆ. చక్కఁజేసి మదిని సాధింప నేరమి
ముక్కుమీఁద దృష్టి మొనయు టరుదు
నిక్కమైనజ్యోతి నిన్నంటియుండురా, వి...

మనస్సును చక్కచేసికొనకుండునంతవఱకు నాసాగ్రమున దృష్టి నిలుచుట కష్టము. దృష్టి నిలిచెనా పరబ్రహ్మము సర్వము నీలోఁ నివసించియుండును.

క. చక్కనిపూనికతోడను
ముక్కుతుద న్నిలిపి మనసు మూలము గనమి
న్దక్కదు నిత్యవినోదము
దృక్కగునాబయలు సేర దృఢమగు వేమా!

నిశ్చలమగు ప్రయత్నముతో నాసాగ్రమునందు దృష్టిని నిలిపి మనోమూలముఁ బటుతరముగా నందుఁ జేర్చినచో బ్రహ్మస్వరూపము బయలుపడును.

ఆ. చందమామ వెలుఁగుఁ జక్కఁగాఁ బరికింపు
వెన్నెలం దలరెడి వెలయు బయల
దానిరూపుఁ దెలియఁగానె ముక్తిఘటిల్లు,వి...

చంద్రబింబమునందుఁ గలవెలుఁగును జక్కఁగాఁబరికించి పిదపవెన్నెలయందున్న వెలుఁగును బరికింతువేని బయలుగోచరించును. దానితత్త్వమును గ్రహించెదవేని ముక్తి లభించితీఱును.

ఆ. చదువులందు లేదు శాస్త్రంబులను లేదు
వాదములను దైవభేదములను
బయల నున్నముక్తిఁ బాటించి చూడరా,వి...

చదువులలోను శాస్త్రములలోను వెదకినఁ గానరాక తదతీతమైన రూపముతో బయలనున్న ముక్తిని కనుగొనుము.

ఆ. చదువులన్ని చదివి చాలవివేకియై
మగిడి తన్నెఱుఁగక మందజనుఁడు
విసుగుచదువటంచు వెఱ్ఱియై చెడిపోవు, వి...

మానవుఁడు సమస్తవిద్యలు శ్రద్ధతోనేర్చి ఆత్మతత్త్వమును గ్రహింపఁజాలక చదువులన్నియు నిష్ఫలములు. ఇందులకై విలువగల కాలము వ్యయము గావించితిననుకొని వెఱ్ఱితో గడబట్టుచున్నాఁడు.

ఆ. చాయలోనిచాయఁ జక్కఁగా గుర్తించి
కోయవలెను భ్రమలఁ గొంకులేక
మాయమాయ మానుమహిదత్త్వమందురా,వి.

జ్యోతియందు జ్యోతిస్స్వరూపముగనున్న బ్రహ్మమును గురు
తించి భ్రమలను మొదలంట నశింపఁజేసినయెడల మాయ యనం
తరించి తత్త్వము లభించును.

తే. చూపురూపుల రెంటిని జూచి దాని
నిరుకు తెలియంగ మదినుంచ నేర్పు గనుచు
గాపురంబగు కైవల్యకార్యమాను
నిర్మలజ్ఞాని పని బూని నిజము వేమ! 1830

చూపును రూపును ఐక్యముఁజేసి మనస్సును తదాయత్తముఁ
జేసి యంతరరహస్యములఁగని పెట్టుచు కైవల్యము నొందుటకై
యత్నము సేయవలయును.

తే. చూపులో చూపు వెలిచూపు చూడనేల
నాదియంత్రము లేనట్టి దచల మగును
వేదగురుమూర్తి మదీ నెంచు వేగముగను, వి.

ఆంతరంగికమగులక్ష్యమును చూచి యచలమగు తత్త్వమును
మనస్సునందు చేర్చి ధ్యానించుట ముక్తికి సాధనము.

తే. చూపురూపుల రెంటిని జూచి దాని
నన్నియును గాక తన్ను దా గన్నదాని
నిర్మలంబుగ మది నెంచు నిర్మలుండు
నిర్గుణబ్రహ్మ మరచేత నిలుపు వేమ! 1832

చూపును రూపమునుబాగుగా సందర్శించి వానియందులక్ష్య
మును వదలియీశ్వరునిపై విశ్వాసముంచి నిర్మలమతితో వర్తించు
వాఁడె పుణ్యాత్ముఁడు. వానికి నిర్గుణబ్రహ్మమఱచేతఁ జిక్కును.

ఆ. జగమునందు లేదు జలములందును లేదు
నిగమవేద్యమైన నిజపదంబు
సగుణనిర్గుణముల సాధించి చూడరా, వి...

బ్రహ్మము నిగమవేద్యము. అది లోకములయందుజలమునందును లేదు. సగుణోపాసనము నిర్గుణోపాసనములు విసువకగావించినచో నీవు సందర్శించి కృతార్థుఁడవు కాఁగలవు.

ఆ. జతుక మంటురీతి జాబిల్లి వెలుగంది
ప్రతిఫలింప గుఱేని బరిణమించి
వెదుకవలెను మదిని వేదాంతమర్మము, వి...

లక్క కరఁగి యితరవస్తువులను అంటునటులుహృదయమును కళాసాక్షాత్కారమున గోచరించు చంద్రజ్యోతియందులీనము గావించి వెదుకనేర్చినచో వేదాంతరహస్యము (బ్రహ్మము) కన్పించును.

ఆ. జననమరణవేళ స్వాతంత్ర్యమా లేదు
తేను లేదు మున్ను పోను లేదు
నడుమఁ గర్తననుట నగుఁబాటు గాదఁటే, వి...

మానవునకు జన్మమున మరణమున స్వతంత్రములేదు. ధనము వెంటతీసికొని వచ్చుటలేదు. ఆర్జించినది కొనిపోవుటలేదు. ఇట్టులుండ అవివేకులు మేమే యన్నింటికిఁ గర్తలమనుట నవ్వులపాటు కాదా!

ఆ. జాతికులములంచు జనులెల్ల బద్ధులై

బ్రహ్మస్వరూపపద్ధతి.

భావపరమునందు ప్రాలుమాలి
చచ్చిపుట్టుచుండ్రు జడమతులై భువి, వి...

జాతి యని కులమని ఎల్ల జనులు బద్ధులై వివేచనశూన్యులై జననమరణములను జడత్వమువలన పొందుచుందురు.

ఆ. జాతిమతము విడిచి చని యోగిగా మేలు
జాతితోనె యున్న నీతివలదె
మతము బట్టి జాతి మానకుంట కొఱంత, వి...

యోగిగా నెంచినవాఁడు జాతిమతములను వదలుట మంచిది. జాతి నాశ్రయింతుమేని నీతి నెన్నఁటికి వదలరాదు. ఏమతము వాఁడైనను జాత్యనుచారములగు దురాచారముల వదలకుంట దోషము.

ఆ. జీవభావ మెఱుఁగఁ జెడ దెన్నటికి మతి
దైవమును నెఱుంగ దనదు బుద్ధి
తేజ ముదయమంద దిమిరంబు నిల్వదు, వి...

జీవమర్మము తెలిసికొని యున్నచో తేజము గలిగిన తిమిరములు నిలువనట్టులనే విఘ్నములు లేక బ్రహ్మత్వము నొందఁ గల్గుదురు.

ఆ. జీవవశమురీతి జిన్మాత్రతను మించి
భావమమత నమరు పట్టుఁ బట్టి
కలియుహంస మదిని గర్మసన్న్యాసియై, వి...

జీవునకు వశంగతమైన చిన్మాత్రతను అతిక్రమించి భావమును

బ్రహ్మముపై నెలకొల్పి హంసను కదిపి కర్మసన్యాసి వగుదువేని కడతేరఁగలవు.

క. జవదాఁట నేల గుఱిగా
భవహరమగు భక్తి బూని పరిపక్వముగా
ధ్రువమైన బయలు జేరఁగ
శివమన్మయచిన్మయంబు చేకురు వేమా! 1840

లక్ష్యమునువిసర్జింపక పాపములఁబోకార్చి ఈశ్వరునియందు భక్తిగలిగియున్నచో కర్మము పరిపక్వమై చిత్స్వరూపము నొందఁగలఁడు.

ఆ. జాలి నొందరాదు జవదాఁటి కనరాదు
ఆదిమూల మైనయాత్మ మఱుగు
పోరిచేరి పొంది పూర్ణము నందురా, వి...

ఆత్మరహస్యమునకుఁగల మూలతత్త్వము కాంచఁజాలమైతి మేయని విచారపడినను యోగనియమములు పరిత్యజించినను లాభములేదు. ఇంద్రియముల జయించి ఈశ్వరతత్త్వమునొంద వలయును.

ఆ. జ్ఞాననిష్ఠఁ బూని మేను మఱచువాఁడు
కామిగాఁడు మోక్షకామిగాని
నీమనిష్ఠలుడిపి నిర్గుణ మందురా, వి... 1842

జ్ఞాననిష్ఠ కలిగి నిస్పృహుఁడై యుండువాఁడు మోక్షకామి యగుగాని కాముకుఁడు కాఁజాలఁడు. కావున నియమనిష్ఠలు మాని నిర్గుణబ్రహ్మము నొందుము.

క. తక్రముతో నుద్భవమై
తక్రమ్మున దేలు వెన్న తరబడి సంసా
రక్రమమున బుట్టియు మన
చక్రము గుర్తింప నగును జతురత వేమా!

తక్రము (మజ్జిగ)లో బుట్టి దానినుండి వేఱుపాటునొంది పరిదృశ్యమానమగు వెన్నవలె సంసారమునఁ బుట్టియు నద్దానినుండి జ్ఞాన మేర్పడవలయును.

క. తననిజరూపము జూడం
గను దగుమార్గంబు తెలియఁ గావలె నన్నన్
ఘనగురునియండ జేరక
యొనఁగూడునె సాముఁ జేయ నుర్విని వేమా!

ఆత్మరూపమునరయవలయునని కోరికగలిగియున్నచో గురునియండను జేరి మెలఁగవలయును. లేకున్నచో నెంతవానికేని యాత్మరూపము గోచరింపదు.

క. తనలోపల సకలంబును
తనరం దా నగుట నెఱిఁగి తారక మాత్మం
గనుఁగొనుచు బరిణమించిన
మనుజునకును ముక్తి గలదు మహిలో వేమా!

తనలోనే సమస్తమును గని తానే సమస్తస్వరూపుఁడగు నట్లుభావించి తారకమును బాగుగా గుర్తించి సమత్వము నొందినవానికి ముక్తి యవశ్యము గలదు.

క. తనలో సర్వం బుండఁగఁ
తనలోపల వెదుకలేక ధర వెదకెడి యీ
తనువుల మోసెడియెద్దుల
మనములఁ దెల్పంగవశమె మహిలో వేమా!

తత్త్వమంతయుఁ దనయందేయుండఁగా నెచటనోగలదని వెదకసాగు అవివేకులు దేహభారము మోయు పశువులవంటి వారు. వారికి తత్త్వబోధగావించుట యశక్యము.

క. తనమతమును తా నెఱుఁగఁడె
మనమునఁ దలపోయ నెవని మార్గం బగునో
యనయము నిజాలంబును
గని మెలఁగుట ముక్తి కిరవు గదరా వేమా!

తాను మోక్షార్థమై యవలంబించు మతమేదియో తా నే మార్గము నాదర్శముగా నుంచికొనెనో యనునంశము అందలి రహస్యము గుర్తించుటయే ముక్తిప్రధానకారణము.

క. తనుఁ దా దెలియుట తత్త్వము
తన కన్యులు బోధసేయ ధరలో గలరా
తను దాఁ దెలియక యుండిన
తన కెవరును తెలుపలేరు తథ్యము వేమా!

తత్త్వమనఁ దన్నుఁ దాఁ దెలిసికొనుటయగును. ఈవిషయమును దృష్టాంతసమన్వితముగ నెవరు దెలుపలేరు. స్వయముగా నీవిషయమును గ్రహింపఁజాలనివాని కెవరు బోధింపఁజాలరనుట సత్యము.

తే. తాను తానైన బయలున దనరి బుద్ధి
పూనికను నిల్చునప్పుడే పూర్ణమంది
నిర్ణయో నాస్తి సర్వత్ర నిండునదియె, వి...

జీవుఁడే యీశ్వరుఁ డనుభావమును గ్రహించి నిశ్చలమగు సమాధియోగమునొందుట పూర్ణతత్త్వము. ఇందునకు శాస్త్రీయములగు నిర్ణయములు లేవు. ఆత్మతత్త్వము సర్వత్ర నిండి యున్నది.

ఆ. తావు లేనిచోట తావు తానైయుండు
తావు గలుగుచోటఁ దాను లేఁడు
తావు తానె యైనఁ దత్త్వంబు తెలియునా? వి.

శూన్యమునఁ బూర్ణుఁడై పూర్ణమున శూన్యుఁడై చిత్రముగా పరాత్ముఁడు వెలుఁగుచున్నాఁడు. తావు తత్త్వము అయియున్న ఈశ్వరునిమహిమ గుర్తింపుము.

క. తొమ్మిదిబొఱ్ఱలతిత్తిని
నమ్మి శివుని దలఁప లేక నశియింతువు నీ
విమ్మహి గృధ్రచయంబులు
సమ్మతిగా నిన్ను దినును చక్కఁగ వేమా! 1851

నవరంధ్రమయమగు నీశరీరమును నమ్మి ఈశ్వరుని సేవింపవేని నశింతువు. ఇయ్యది (దేహము) చివరకు గద్దలపాలగునే కాని యుపయోగింపదు.

ఆ. త్రాడు పాముటంచు తాఁ జూచి భయపడుఁ

దెలిసి త్రాడటన్న దీఱు భయము
భయము తీఱినపుడె బ్రహ్మంబు తా నగు,వి...

అజ్ఞానమునఁ ద్రాడే పామని నమ్మినచో భయముకలుగుచుండును. అట్టిభయజనకమగు భ్రాంతి తీఱెనా ఆనందముకలుగును. అటులే సంసారము భ్రాంతిగాని నిజముకాదని తెలిసెనా? ఆనందమయమగు బ్రహ్మము లభించును.

తే. దర్పణంబున దనరూపు తగిలినట్లు
నేర్పుగలిగినమదిలోన నీదురూప
మర్పణంబుగ నెఱుకలో నడచిచూడ
నోర్పు కలవాఁడె నేర్పు తా నొనర వేమ! 1853

అద్దములోఁ దనరూపమునుజూచునట్లు హృదయమున నీశ్వరరూపమును సందర్శింపనేర్చి జ్ఞానశాలివై వర్తింతువేని మోక్షము నీకు సులభసాధ్యము కాఁగలదు.

క. దాపున నున్నది యద్దము
రూపున నీరూపుఁ జూచిరూఢిగ గని యా
పాపకు లోనగుచూపున
బ్రాపై శివుఁడుండుఁ గనుము పనుపడి వేమా!

జ్ఞానమను అద్దము నీకు సమీపముననే యున్నది. అందు నీ యాత్మతత్త్వమును గుర్తించి దర్శించి యంతర్దృష్టిలో నిలచి యున్న ఈశ్వరస్వరూపమును దిలకించుటకుఁ బ్రయత్నింపుము.

ఆ. దూరమోచనలకు దూరమౌ దైవము

తనువు దూరమైనఁ దగులునపుడు
జీవి దవ్వుచేయ దేవుఁడై నిలుచును, వి...1855
ఆలోచనలను చేయుచు కాలక్షేపము గావించుచో దైవముమిగులదూరమగును. ఆలోచనలు దేహమునకు దూరము గావించినచో బ్రహ్మము సమీపించును. ఆలోచన లంతరింపఁగనే మానవుం డీశ్వరత్వమును బడయును.

ఆ. దేహమూలమందు దేహి దేవుఁ డటంచు
దెలిసియున్న బుధులు తీర్థయాత్ర
లరయ బోరు జగతి నాత్మ తామై యునికి, వి.
శరీరములోనున్న జీవియే దేవుఁడని తెలిసినబుధులు (అనఁగా జ్ఞానులు) తామే దేవరూపులు గనుక తీర్థయాత్రలకుఁ బోవరు. తామే యాత్మరూపులమని యెఱుంగుదురు.

ఆ. దొమ్మ మాయుకొఱకు నమ్మవారికి వేఁట
లిమ్మటం డ్రిదేమి దొమ్మతెవులొ?
అమ్మవారిపేర నందఱు దినుటకా, వి... 1857
గ్రామములలోనే వేనివ్యాధులు ప్రబలినచో నది నివారించుటకు అమ్మవారికి వేఁటలను బలియిమ్మని కొందఱు బోధించుచుందురు. అది యేమిరోగమో యట్లుచెప్పుటకు? అమ్మవారిపేరు తోఁబొట్టనిండఁ దినవలెనని కాఁబోలును.

ఆ. ధాత్రిజనుల కెల్లఁ దగ నెఱింగించెద
నొనర హారు నెఱుంగు నుపమ యొకటి
మనసు చెదరనీక మహిమతోఁ జూచు టే, వి...

ఈశ్వరుని చూచుటకు మనస్సును నిశ్చలముగా నుంచుట యొక్కటియే మంచియుపాయము. ప్రపంచమున కంతటికిని సులభోపాయము నెఱుఁగఁజేయుచున్నాఁడను.

క. నాదము దెలిసినయోగియు
వేదాంతములోన నున్నవిధి దెలుపుమది
న్నాదంబె ముక్తిపదమని
యాదరమున జనులతోడ ననరా వేమా! 1859

ప్రణవనాదము నెఱింగిన యోగీశ్వరుఁడు వేదాంతమునందు గలమూలతత్త్వమునంతయు బోధింపఁ గలుగును. ప్రణవనాదమే ముక్తిపదమని యనుభవవిదులు లోకములో సాటనగును.

ఆ. నాదునాదు గూడి నామరూపంబైన
నాదులోన నాదు నాటియుండు
వాదుఁ జేయువారు వర్ణింపలేరయా! వి ...

శబ్దము శబ్దమును ఒక్కటిగా చేరి నామరూపాదుల నొంది ప్రపంచమునందంతటను వ్యాపించియుండును. కాని దీనిని మూర్ఖులు తెలిసికొనఁజాలరు.

క. నాలుగువీథుల మధ్యను
మేలుగ బ్రహ్మంబు నుండ మెలఁకువతోడం
జాలగ గురుమూలంబున
వీలుగఁ బొందంగ నగునువినరా వేమా! 1861

నాలుగుతత్త్వములతోఁ గూడికొని బ్రహ్మము జాగ్రదవస్థ

నొందియుండును. కావున గురునిసాయమునఁ గృషిచేసి బ్రహ్మ
మును బడయుటకు శక్తికొలఁది ప్రయత్నింపుము.

ఆ. నిజము వరుస నెఱిఁగి నిర్గుణత్వం బంద
పలుకులో నిశబ్ద మలర దెలియఁ
బలుకకుండువాఁడె పరమాత్ముఁ డందురు, వి...

సత్యమును గ్రహించి నిర్గుణస్వరూపమగు బ్రహ్మము నుపా
సించి ప్రణవనాదముచు భక్తిశ్రద్ధలతో నాలించి యానందించు
ధన్యుఁడు పరమాత్మతో సమానుఁ డని చెప్పుదురు.

తే. నిత్యసత్యనిరామయనిర్గుణంబు
మృత్యుసమదృష్టిలో నెంచి మిన్నకుండి
భృత్యభృత్యానురాగుఁడై భృకుటి నంటి
నృత్యమాడుచు నుండుటే నియతి వేమ! 1863

నిత్యము, సత్యము, నిరామయము, నిర్గుణమునగు బ్రహ్మ
మును,మృత్యువును సమానదృష్టితోఁ గాంచుచు విషయాదు లుజ్జ
గించి పరిజనమును ప్రేమించుచు భృకుటియందున్న జ్యోతినంది
నృత్య మాడుటయే యోగనియమ మనఁబడును.

తే. నిత్యసత్యవ్రతాచారనిపుణుఁడ వయి
పరమధర్మార్థములనెల్లఁ బట్టి చూచి
సిద్ధిబొందెడి పరిపూర్ణచింతఁ బూను
మప్పు డానంద మమితమౌ నయ్య వేమ! 1864

సత్యాచారము నవలంబించి ఉత్తమధర్మముల నభ్యసించి సిద్ధి

నొందుట సర్వదా ప్రయత్నించుచుండుము.అందువలన ఆనంద మమితముగా లభించును.

క. నిత్యానందవివేకము
సత్యంబుగ దెలియకున్న శక్యంబగునా
ముత్యము సరిగురుమర్మము
భృత్యుఁడవై మది నెఱుంగఁ బెంపగు వేమా!

నిత్యానందమగు కైవల్యము తద్విషయిక జ్ఞానములేనివానికి లభింపదు. నిర్మలుఁడగు గురునిసేవించి భృత్యభావముతో బ్రహ్మ విద్య నభ్యసింపుము.

ఆ. నిద్రమేలు తెలిసి నిలుపుఁడీ మీలోన
బ్రాణిమేలు తెలిసి బాయకుండుఁ
బ్రాణి నిదురసందు పరమాత్ముఁ డుండును,వి...

జాగ్రదవస్థయందలి సుగుణము గ్రహించి దాని నవలంబించి జీవికెంతయో మేలు కలుగును. ప్రాణికి సమాధికిని మధ్య పరమాత్ముఁ డిమిడియున్నాఁడని మనస్సులో గ్రహింపుము.

క. నిను నీ వెఱుఁగఁగ నెంచిన
మనమున సంకల్పములను మానఁగవలెరా
అనుమానరహితముగ గుఱి
వినయంబున గురుని బట్టి వెదకుము వేమా!

ఆత్మతత్త్వము నీవెఱుంగఁదలంచితివేని యితరసంకల్పముల నన్నిఁటిని మానుకొనవలయును. అనుమాన రహితమునకై గుఱి

గలగురుని నాశ్రయించి వినయముగ శుశ్రూషఁ గావింతువేని కృతార్థుఁడ వగుదువు.

ఆ. నిన్ను జూచు చుండ నిండును తత్త్వంబు
తన్ను జూచు చుండ దగులుమాయ
నిన్ను రెుఱిఁగినపుడె తన్ను దా నెఱుఁగును,వి..

ఆత్మను సందర్శింపఁ జాలుదువేని తత్వములభించును.నిన్ను నీవు చూచుకొందువేని మాయఁ దగులుకొనును. ఆత్మతత్వము నెఱుంగుదువేని బ్రహ్మము నీయందె కనిపించును.

ఆ. నిర్మలాత్మ విద్య నిత్యసత్యజ్ఞాన
నిరతుఁ డైనవాఁడ నేప్పమిాఱ
ననుభవింపఁ గోర నలసట బొందును. వి ...

నిర్మలమగు నాత్మ విద్యను నిత్యసత్యవ్రతనిరతుఁ డగువాఁడు ఎన్నికష్టముల కైన నోర్చి యభ్యసించి యనుభవింపఁ గోరునే గాని వదలివేయఁబోఁడు.

క. నీతియు భక్తియు జ్ఞానము
రీతుల వర్తించు మదిని రే వెలుఁగగుచున్
జ్యోతిని నాదగు బ్రహ్మము
భూతాత్ముఁడు నిన్నుఁబొందు బొడగను వేమా!

నీతి, భక్తి, జ్ఞానము అనురీతులలో మెలంగుచు హృదయము నందలి జ్యోతిస్స్వరూపముతో లీనుఁడవగుచు నందుదయించు ప్రణవనాద బ్రహ్మముతోఁ గలసికొనుటకుఁ బ్రయత్నము చేయుము.

క. నీలోనియెఱుక యనునది
నీలోననె పెరిఁగి పెరిఁగి నీలో నడఁగున్
నీలోనిచిత్ర మడఁచిన
నాలోఁపన బ్రహ్మ బయలు నందును వేమా!

హృదయాంతరస్థమగు జ్ఞానము పెరిఁగి పెరిఁగి యందే లీనమగును. నీలోని చిత్రములను బరికించి అడంచినచో బ్రహ్మ మట్టివానికి బహిరంగమై గోచరించును.

ఆ. నీళ్ల మునుఁగ నేల నిధుల మెట్టఁగ నేల
మొనసి వేల్పులకును మ్రొక్క నేల
కపటకల్మషములు కడుపులో నుండఁగా, వి...

హృదయమున పాపవర్తనము, మోసము ఉన్నంతవఱకు పుణ్యతీర్థములలో మునిఁగినను నిధులలో నివసించినను వేల్పులకుఁ బ్రాణాచారములు సలిపినను ఫలములేదు.

క. నీవనినను నేననినను
భావమ్మున నెఱుకయొక్క పద్ధతి యగునా!
భావంబు దెలిసి మది ని
ర్భావముగా నిన్ను గనుట పరమగు వేమా!

నీవు నేను అని వాదులాడుకొనుభావము జ్ఞానపురీతి గాదు. మరి యేదియందురా? ఈశ్వరతత్త్వ మెఱింగి నిర్భావముగా ధ్యానించుటయే పరమునొందు సాధకము.

ఆ. నీవు నిలిచియుండు నిఖిలంబు నిలువదు
నిలిచియుండు నెండ నీరువలెను

నీవు నిశ్చయంబు నిఖిలంబు మాయయా, వి.

ఈశ్వరా! నీవు నిలచియుందువు. సమస్తవస్తువులు కొలఁది కాలములో నశించునవియే. నీవలన వెలుఁగు సూర్యుని తేజము గూడ నీరువలె నెన్నఁడో మాఱిపోవును. నీవొకఁడవె సత్యస్వరూపుఁడవు. లోకమంతయు మాయయే.

ఆ. నీవు పలుకుచున్న నిత్యపూజితుఁ డౌను
నీవు పలుకకున్న నిదురపోవు
నీవు పలుకుపలుక నిర్మలుం డగునయా, వి...

ఈశ్వరుఁడు జీవరూపమున హృదయమునఁ జేరి పలుకుచో మానవుఁడు పూజ్యుఁడగును. ఈశ్వరుఁడు పలుకఁడేని జనుఁడు మరణించి నటులే! ఈశ్వరప్రేరితుఁడై పలుకువాఁడు పాపరహితుఁ డనఁబడును.

ఆ. నీవు వినగ నొకటి నిలిచి యుండఁగ లేదు
నిలువ నెండమావి జలములట్లె
నీవు నిన్నెఱుఁగుట నిశ్చయం బాయెరా, వి...

ఈశ్వరా! నీవువినాగా లోకములో స్థిరమైనపదార్థము వేఱొకటిలేదు. ఇతరములు ఎండమావులలో జలమువలె భ్రాంతి జనకములె గాని స్థిరములు గావు. నీ ప్రభావము నీవు తప్ప సామాన్యు లెఱుంగఁ జాలరనుట సత్యము.

ఆ. నేయి వెన్న కాఁచి నీడనే యుంచిన
పేరి గట్టిపడును పెరుఁగు రీతి
పోరిపోరి మదిని పోనీక పట్టుము, వి... 1877

వెన్న కాచి సిద్ధము చేసినదైనను నేను నీడనుంచిన గట్టి పారినట్టులే పరిపక్వముచేసినను మనస్సును కొంచె మేమరి నచో లోఁబడదుగాన నెటులేని దాని లోఁబఱచికొనుము.

ఆ. పంచభూతములను పరఁగ వలను బట్టి
సంచరింపకుండు సరణి దెలిసి
వేఁటాలాడి బెస్తవాటంబు నెఱుఁగుము, వి.

పంచభూతములను జ్ఞానమనువలతో పట్టి చలనము లేకుండ గట్టి వైచి వేఁటాడి వేఁటవానినిబోలె వశపఱచికొనవలయును.

ఆ. పంచఋషులు భువిని పరమపవిత్రులు
మించి లోకమునకు మేలుకొఱకు
సంచితార్థములను సమసింపఁ జేయరా, వి...

ఏవురు ఋషులు కేవలము లోకోద్ధరణమునకు మాత్రమే పుట్టియున్నారు. వారు సమస్తపాపములను పోఁగొట్టు శక్తి గలవారలు. వారిని సేవించి సంచితములఁ బోకార్చుకొనుము.

ఆ. పంచముఖములందు పంచాక్షరి జనించె
పంచవర్ణములను బ్రబలె జగము
పంచముఖుని మీరు బ్రస్తుతిసేయుఁడీ, వి. 1880

పంచముఖుఁడగు నీశు నైదుముఖములనుండి పంచాక్షరి జనించెను. కావున పంచాక్షరీజనకుఁడగు నీశుని నుతింపుఁడు. ఆపంచవర్ణములనుండియే ప్రపంచమేర్పడినదని గ్రహింపుఁడు.

ఆ. పంచవర్ణ మెఱుఁగ పరము నెఱుంగును
పరము నెఱుఁగ నిచ్ఛ ప్రజ్వరిల్లు

ప్రజ్వరిల్లువాఁడు పరము తా నగునయ్యా, వి...

పంచాక్షరిమంత్రములోనితత్త్వ మెఱింగినచో పరుని గూడ నెఱుఁగఁగల్గును. అట్టివాఁడు తానే పరముఁ దగును.

క. పడయఁగరానిది పూర్ణము
తడఁబడకలమననమందు దలపడినంతం
జిడిముడి లేకటు నిల్చిన
విడనాడఁగ బట్టబయలె వెలయును వేమా!

సామాన్యజనలభ్యముగానియట్టి పరాత్మునిపూర్ణస్వరూపము తత్తఱపాటు లేనిమనముతో మననము చేసిన బ్రహ్మము బట్టబయలువలె గోచరించును.

క. పనుపడి నిర్గుణ మనునది
తన కెద్దియుఁ దోఁపఁ బోదు తత్త్వ మెఱుఁగకే
మననాంతరంగమందును
వినయం బగుబయలు జేరి వెలయును వేమా!

నిర్గుణమనునది ఏదియును తత్త్వము నెఱుంగనంతవఱకు ను బాహ్యచక్షుస్సులకు గోచరింపదు. హృదయము ధ్యానానుకూల మొనరించినచో చిత్స్వరూపమును జేరును.

తే. పరమసిద్ధాంతమగునట్టి బయలు చేరి
పట్టువిడుపులు వదలి తాఁ బ్రాఁకి నిలిచి
వట్టిదని లోకపాశంబు వదల నగును, వి...

ఉపనిషత్ప్రతిపాదితుఁ డగునీశ్వరుని ననశ్వరతము ధ్యా

హానివచ్చుఁ గాన నదియుఁ జూచి
జ్ఞానదీపకళిక కడకొత్తవలెనయా, వి... 1891

మోహము, ఆశ, కామము లోనగునవి పాశములవంటివి. వానికి లోఁబడినచో మానవుఁడు బంధితుఁడై హానిచెందును. కావున హృదయమున జ్ఞానదీపమును బ్రజ్వలింపఁజేసినచో పాశములు వ్యర్థము లగును.

ఆ. ప్రాణమందు శివుని భావించి తేలక
ముద్రలనుచు బడెడిమూర్ఖులార
ముద్రలందు లేదు మూలమందే కాక, వి...

ప్రాణమునం దున్నశివుని భావింపలేక ముద్రలు ముద్రలని బడుచుందురు. మూర్ఖులార! దైవము మూలమునందే కలఁడు గాని ముద్రలలో లేఁడని నమ్ముఁడు.

ఆ. బ్రదుకువార లెవరు బ్రదుకకుందు రెవరు
బ్రదికి బ్రదుక లేని ప్రాణు లెవరు
క్షితిని శోధజేసి స్థిరముగాఁ జూడరా, వి...

చక్కఁగా వివేచనఁజేసి చూచినచో నీప్రపంచము నందు బ్రదుకువారు బ్రదుక గలవారలు బ్రదుక లేనివార లెవ్వ రెవ్వరో తేటతెల్ల మగును. అందఱు నస్థిరులే.

క. భగవంతుఁడైనదేవుఁడు
జగముల దనలోనఁ బెంచి జాలముజూపుం
దగురీతిని దానన్నిఁటి
నగణితుఁడై వెలయుచుండు ననువుగ వేమా!

షడ్గుణైశ్వర్యవిరాజితుఁడగు దేవుఁడు జగము తనలోనే పెంచి మాయఁజేసి తా నాజగములన్నిటిలోను నిండి వర్ణింప రానివిధమున వెలుఁగుచున్నాఁడు.

క. భగవంతుని ప్రతిబింబం
బగు నీశుం డొరసి మాయ నగులోకమునం
దగభోజ్యమునగు జీవుం
డొగి భోక్తయె విద్యగూడి యొప్పఁగ వేమా!

భగవంతుని ప్రతిబింబమగు నీశ్వరుఁడు జీవుఁడై జ్ఞానశాలియై యొప్పటచేత మాయావృతమగు సమస్తమును భోజ్యముగాఁ జేసికొని తాను భోక్తయై శాశ్వతముగ నెలకొనియున్నాఁడు.

ఆ. భద్రమైనమనసు బలపడినంతట
వద్దఁ దగును పరము వశముగాను
నిద్రలోనినిద్ర నిలుపుకొనుచుఁ జూడు, వి...

మనస్సును జాగ్రత్తగా బలపఱిచినచో సమాధియలవడును. అటుపైని ధ్యానమునుండి ఈశ్వరతత్త్వము బయలపడి సమీపస్థితమగును.

క. భయముసుమీ యజ్ఞానము
భయ ముడిగిన నిశ్చయంబు పరమార్థంబౌ
లయముసుమీ యీదేహము
జయము సుమీ జీవుఁ డనుచు సాటర వేమా!

అజ్ఞానము భయంకరమైనది. అయ్యది పోయిన పరమార్థము

తెల్ల మగును. ఈశరీర మెప్పటికైనను లయమగునదియే యని యు జీవుఁడు స్థిరముగా నుండు ననియు సాటి చెప్పుము.

ఆ. భానుసోమవహ్ని భవ్యలోచను మదిఁ
దలఁపకున్న ఫలము గలుగఁ బోదు
ఇహపరంబులకు మహేశ్వరుఁ డతఁడౌట, వి...

సూర్యచంద్రాగ్నులు నేత్రములుగాఁగల ఈశ్వరుని మదిలో దలంపనివారికి ఇహపరముల్క కధినాథుఁడగు నీశ్వరుని యను గ్రహము లేనివారికి మోక్షము లభింపదు.

ఆ. భార్యమీఁద నాశ పరగు బురుషునకు
మగనిమీఁద నాశ మగువకుండు
శివునిమీఁద నాశ సిద్ధున కుండురా, వి...1899

భార్యను ప్రేమించిన భర్తనుకూడ భార్య ప్రేమించును. ఇయ్యది ప్రపంచలక్షణము. ఇట్లే ముక్తుఁడగు సిద్ధునకును శివునకును పరస్పరము ప్రేమ ముండుచు.

ఆ. భావ మరయ వేఱె పరదేశమున లేదు
తాను జేయుపనులఁ దగిలియుండు
భావమందు శివుని పరికింపుచుండుము, వి...

భావము భావ మనఁగా ఎచ్చటనో లేదు. తాను చేయుప నుల నంటియున్నది. తనభావము దానుపరీక్షించినచో దనయం దే ఈశ్వరుఁడు నంతర్యామియైయున్నాఁడుగానఁబరికింపుము.

క. భావాభావము లంటక
సేవించెడు బట్టబయలు స్థిరమతిలోనన్

కేవలము శివధ్యానము
భావరమును గన్నవాఁడె ధన్యుఁడు వేమా!

భావము అభావములను అంటుకొనక బట్టబయలుగ చిత్స్వరూపము హృదయస్థమై యున్నది. కేవలము ఈశ్వరధ్యానము గావించునన్యుఁ డామహాత్స్వరూపమును సందర్శింపఁగలుగును.

తే. భాష లెన్నిటిలో నైన భావ మొకటె
వేషములలోన జిక్కి వివిధమెఱుంగు
పోషకుండని తలఁచుట పొందు గాదు
దోషమున్న నెఱుంగుము తొలుత వేమ!

భావము నెవటివాఁడు గ్రహింపకుండుటకుఁ బెక్కుభాష లుపయోగించుచున్నారము. అటులే యీశ్వరుఁ డొకఁడయ్యు సర్వజనసాధ్యుఁడు కాకుంటకుఁ బెక్కువేషములతో నున్నాఁడు. ఈశ్వరుఁడు సర్వజనపోషకుఁడుగదా నన్ను గాపాడఁడా యని తలంపఁదగదు. ఆత్మదోష మెఱుంగనివాని నీశ్వరుఁడు కాపాడఁ జాలఁడు.

క. భువనాకారుని మదిలోఁ
బ్రవిమలశుభమూర్తిగాను బరికించిన పో
భవనాశమగును బూర్ణుఁడు
శివదేవుఁడు చిన్మయుండు స్థిరుఁడగు వేమా!

ప్రపంచాకారుఁడగునీశ్వరునిశుభమూర్తిగా నెంచిహృదయమున సంపర్శింపఁగల్గినచో జ్ఞానమయుండగు నాదైవము స్థిరముగా హృదయస్థుఁడై గోచరించుచునే యుండును.

ఆ. మంట లోహమందు మ్రాఁకుల శిలలందు
పటములందు గోడఁ బ్రతిమలందు
దన్నుఁ దెలియుకొఱకుఁ దగులదా పరమాత్మ, వి.

మంట లోహము మ్రానులు శిలలు పటములుఁ బ్రతిమలు మున్నగువానియం దెల్లయెడలను పరమాత్మ నిండియేయుండును. అటులే నీయందును నిండియున్నదని గ్రహింపుము.

ఆ. మంటికుండవంటి మాయశరీరంబు
చచ్చు నెన్నఁడైనఁ జావ దాత్మ
ఘటము లెన్నియైన గగన మొక్కటికదా, వి...

మృద్ఘటమువలెనున్న నీశరీర మెప్పుడో యొకప్పుడు నశించును గాని ఆత్మ నశింపదు. ఆకాశ ప్రతిబింబము గల కుండలు పెక్కులు నశించునుగాని ఆకాశము నశింపదుగదా!

ఆ. మడియువాఁ డెవండు మడియని దెవ్వఁడు
పాటుఁ జేసి చూడ బట్టబయలు
సొరది జలఘటమున సూర్యునిచందము, వి...

జలఘటములోని సూర్యబింబమువలె నీప్రపంచమున్నది. బాగుగా యోచించి చూచినచో నిందు రహస్యమేలేదు. లోకములో స్థిరముగానుండువాఁ డెవఁడు? గతించువాఁ డెవఁడు? అంతయు మిథ్య.

ఆ. మది నెఱిఁగినవాని మహిమ గాన మెందును
మది నెఱుంగువాఁడె మహి మనుజుఁడు
వెదకి తనువులోన వేడ్కతో నిను జూచు, వి.

మన స్తత్త్వమును బాగుగా నెఱింగినవారు చాలయరుదుగా నున్నారు. మనస్సు నెఱింగినవాఁడే మనుష్యుఁ డనఁదగువాఁడు. ఆతఁడు తనహృదయము శోధించి యందు నీశ్వరుని గాంచఁగలిగియున్నాఁడు.

ఆ. మనముఁ జూచి గెల్చి మనములో సుఖియింప
గడకు మోక్షపదము గను నచటనె
చెట్టుఁ బెట్ట ఫలము చేకురదే దాన!వి...1103

మన స్తత్త్వమును జూచి దాని గెల్చి సుఖించినవానికి మోక్షతత్త్వము మనస్సులోనె గనుపట్టును. చెట్టుబెట్టి పోషించినచో ఫలము గలుగుటలో నాశ్చర్య మేమున్నది?

ఆ. మనసునందు ముక్తిమలయుచు నుండఁగ
మనసు నెఱుఁగ లేనిమనుజు లెల్ల
మనసు నంట లేక మాయమై పోయిరి, వి...

మనసులోనే ముక్తియుండఁగా మూర్ఖులై మనుజులందఱును మనస్సును తెలిసికొనలేక నశించిపోయిరి.

ఆ. మనసు ముక్తియనుచు మది నెఱుఁగఁగ లేరు
మనసుచేతఁ దలిగి మాయ మైరి
మనసు తాననైన మర్మజ్ఞుఁ డగు యోగి, వి...

మనస్సే మోక్షమునకు సాధనమని సామాన్యమానవు లెఱుంగఁజాలక మనశ్చేష్టలకు లోనై మాయమై పోవుచున్నారు. మన స్తత్త్వము గుర్తించి లోఁబఱచికొన్న ధన్యుఁడే మర్మవిజ్ఞానియగు యోగీశ్వరుఁ డనఁబడును.

ఆ. మనసులోన శివుని మానక నిల్పిన
యోగి యగు నతండె యుర్విలోన
శివుని దలఁపలేనిచిత్తం బదేలనో? వి... 1911

హృదయమున శివుని నిలిపి ధ్యానించువాఁడు యోగియనఁబడును. అటుల శివుని నిలిపి ధ్యానింపఁజాలనిమానవునకుఁ జిత్తమున్నను లేకపోయినను ఒక్కటిమే.

ఆ. మాయరూపు రూపుమాయగాఁ జేసియు
మాయరూపును బెనుమాయఁ జేసి
మాయలోనిమాయ మతిపరంజ్యోతి రా,వి...

అజ్ఞానావరణము నంతయు జ్ఞానసాధనముచేఁ దొలంగించుకొని మాయయే ప్రకృతిస్వరూపము రహస్యమును గ్రహించి మాయాపురుషుఁడనఁదగి జ్యోతిస్స్వరూపముతో నున్న బ్రహ్మము దర్శింప యత్నింపుము.

ఆ. ముగురిలోన వెన్క ముందు గానఁగ లేక
నరకమునకుఁ జోవునరులు గలరు
ముగురికందనట్టిమూలమూర్తి యొకండు, వి.

జనులు త్రిమూర్తులలో వారుగొప్ప వీరుగొప్ప యని చర్చింపఁబోయి తెలియక నరకమునఁ గూలుచుందురే గాని త్రిమూర్తుల నతిశయించి ఆదిమూర్తిని ఎఱుఁగఁ బ్రయత్నింపరు.

ఆ. ముగురుమూర్తు లన్నమూలభావ మెఱిఁగి
మూలవానితోడ ముచ్చటాడి

సత్తు చిత్తు లోనిసారంబు తెలియురా, వి....

త్రిమూర్తు లున్నచోటును కని వారిని దర్శించి సత్తుచిత్తుల సారమును తెలిసికొని ముక్తుఁడ వగుము.

ఆ. మూఢజనుల కెల్ల మూలమై తగుయోగి
తారకంబు గాను దైవరూపు
బట్టబయలు జేసి పరమాత్ముఁ జూపఁడో, వి...

మూఢజనుల కంతటికి తారకుఁడై సజ్జనుఁడగుయోగి దైవ రూపము నెఱింగించి మనుజుల ధన్యులను చేయకయుండునా? కాన గురు నాశ్రయింపనగును.

ఆ. మేకచంకఁ బెట్టి మెలఁగుచు మందలో
భ్రమసి తిరుగు గొల్లపగిదిగాను
దేవు నెఱుఁగక పెఱదేవతల దలంచు, వి...

అవివేకులు మేఁకను చంకలోఁ బెట్టికొని మందంత గాలించు వెదకుగొల్లవానివలె హృదయమునందున్న దేవుని గుర్తింపలేక పెఱదేవతలను దలంచుచుందురు.

ఆ. మ్రానుఁ గాలవేసి మహిమీఁద నొకజాణ
పూని తిరుగుచుండెఁ బొందుగాను
కాలివేయు మ్రాను కడురమ్యమై యుండు, వి.

పరమాత్మయనుజాణ సంసారమను బండకొయ్యను కాలికిఁ దగిలించికొని లోకవ్యాపారమును బాగుగా జరుపుచున్నది. కాలికిఁ దగులుకొనియున్నసంసార మనుబండకొయ్య మనోహర ముగా అనుకూలముగానున్నది. పరమాత్మకు దుఃఖకరముగ లేదు.

క. మ్రాఁకున ననలంబుండును
మ్రాఁకున నాయనలనువలె మనుజులలోనఁ
డీకొని తా రాజిల్లుచు
నేకంబగు బ్రహ్మముండు నెప్పుడు వేమా! 1918

మ్రానులో నగ్ని యంతర్ధానమై యున్నయట్టుల నే పరమాత్మ యును సమస్తమానవులహృదయములలో నేకరూపముగ బ్రహ్మము ప్రకాశించుచున్నది.

ఆ. రతి యొనర్పఁ బూని సతిని వేఁడినయట్టి
మతిని వేఁడి పరమునుఱుఁగుఁ దెలిసి
గతిని గోరుచుండు ఘనయోగు లిలలోన, వి.

తనవలపులాడిని సంభోగార్థము ప్రార్థించినటుల పరమాత్మను మోక్షముకొఱకుఁ బ్రార్థించి తత్త్వము నెఱింగి కైవల్యమును సదా కోరుచుండువాఁడు యోగి యనఁబడును.

ఆ. రమ్యమైన మనసు రాజని యెంచుచు
గమ్యముగను దాని గట్టు దెలిసి
మరగి పూర్ణపదవి మహిలోనఁ గానరా, వి...

సాధకుఁడా! నీహృదయము చదరంగములోనిరాజుగా భావించి దానిని గట్టువిధమును దెలిసికొని కైవల్యమును బడయుటకుఁ బ్రయత్నము చేయుము.

ఆ. రూప మడఁగ జీవరూపంబు గనరాదు
అట్టిరూప మడఁప నలవి గాదు
బ్రహ్మ మడఁగకున్న బ్రహ్మంబు గనరాదు, వి...

మనుజుఁడు రూపమడఁగి మరణించుచో నీశ్వరతత్త్వమన దగు జీవుని కనుగొన వీలుండదు. మనుజుఁడు గతించినను జీవుఁడు గతింపఁడు. అతఁడు నిత్యుఁడు. ఆనిత్యస్వరూపమగు బ్రహ్మము నెఱుంగుట బ్రహ్మకులసంభవము సాధనము కాదు.

ఆ. రూపవంతు లట్టి రూపులు ముగ్గురు
వారివారి నెఱఁగి గారవింప
మొదల తానె యుండి మోక్షంబు గల్గురా, వి.

త్రిమూర్తులు మంచియాకృతి గలవారు. వారిముప్పురనెఱింగి గౌరవింపఁ బ్రయత్నించుచో ముందు ఆత్మతత్త్వము తెలియును. పిమ్మట మోక్షముగూడఁ గలుగును.

ఆ. రూపుఁ జూచి మెచ్చి రూపింప నేరక
వేదశాస్త్రములను వెదుకుటేల
దాపుగానె యున్న దర్పణ మట్టుల
శివుఁడు భావమందు జెలఁగు వేమ! 1923

బ్రహ్మస్వరూపము తనహృదయములో నున్నను ఇట్టిదని నిరూపింపఁజాలక వేదశాస్త్రములను వ్యర్థముగా వెదుకఁబూనెదరే కాని భావములోని శివుని కానఁజాలరు.

క. లలితశివతత్త్వపదమునఁ
గలిసిన శివయోగి యేల గలియు జగముల్‌
జలబిందువు ముత్తియమై
కలియునె తొల్లింటినీటఁ గనరా వేమా! 1924

ముక్తుఁడైనవాఁడు మరల నిఁక నెప్పటికిని జగములలోఁ కలియక ముత్తియమైన నీటిబిందువు మరల నీటిస్వరూపమును పొందనియట్టులనే యవినాశియు నవికారియునై యుండును.

ఆ. లేదు జగతి నంచు వాదు సేయఁగ వచ్చు
సోది సెప్ప రాదు సూక్ష్మ మెఱిఁగి
పాదుకొల్పి బుద్ధిఁ బరికించి చూడరా, వి...

ఈశ్వరుఁ డనువాఁడు లేనేలేఁడు. సత్యమని వాదముల నెన్నింటినైనఁ జేయవచ్చును. నీవారశూకమువలె సూక్ష్మాకారముగనున్న పరమాత్మ నెఱింగితి నని చెప్పుట సామాన్యము కాదు. బుద్ధిని లోఁబఱచికొని చూచిన గాని పరమాత్మ గోచరింపదు.

తే. లోకములయందు వెలియైనలోతుఁ జూడ
బూని వర్తించి పరిపూర్తి పొందువాఁడు
ఉన్నవాఁడౌను ముక్తుఁడై యున్నవాఁడు
పరమసంతోషనిలయుఁడై పరగు వేమ! 1926

లోకాతిరిక్తమైన బ్రహ్మస్వరూపమును సందర్శించి జ్ఞానపూర్ణుఁడైయుండువాఁ డొకఁడె ప్రపంచములో నుండువాఁడు. అతఁడు ముక్తుఁడై సంతోషనిలయుఁడై శాశ్వతసుఖములఁ బడయఁగలుగును

ఆ. వాఁడు వాఁడు గాఁడు వానిలోపలనుండు
వాఁడె వాఁడు వాఁడు వాఁడు గాఁడు
వాఁడు వాని గూర్చువాఁడెపో బ్రహ్మంబు, వి.

మానవుఁ డెన్నఁటికి ఈశ్వరుఁడు కాఁడు. మానవదేహము నందున్న ఆత్మయే యీశ్వరుఁడు. మానవుని యీశ్వరునిగాఁ దలంపఁజనదు. ఆత్మను పరమాత్మతో జతపఱచువాఁడె బ్రహ్మ మనఁబడును.

క. వినవలె నాదము తనలోఁ
గనవలె బ్రహ్మంబు విడక కౌతుక మొప్పన్
గనవలె సోహంభావము
తను దానై పరమునంద దగులక వేమా! 1928

ప్రణవమును విని యద్దానియందు మ్రోయుచున్న నాదమునుగని 'సోహమస్మి' యనుమహావాక్యార్థమును గ్రహించి తత్త్వైక్యమును పొందఁగాఁ దగును.

ఆ. విన్నవాఁ డెవండొ కన్నవాఁ డెవ్వఁడో
విన్నకన్న వానివివర మేమొ
అగసి చూడవలయు నంబుధి నైనను, వి...

ద్రష్టయై ప్రపంచమునంతయుఁ దిలకించువాఁడెవఁడో, శ్రోతయై సర్వరహస్యములనాలించువాఁడెవఁడో ఆట్టిదైవమునుగూర్చి వివరమేదియో మోక్షార్థియగువాఁడు సముద్రమునేని గావించి తెలిసికొనవలెను.

ఆ. విమలదృష్టిఁ బూని విజ్ఞాన మందమి
తమము బాయనగునె తథ్యముగను
దమము మీఱినంతఁ దత్త్వజ్ఞుఁ డగునయా, వి..

నిర్మలమగుదృష్టితో విజ్ఞానమును పొంద కున్నంతవఱకును

తమ మడఁగదు. అట్లు క్రమక్రమమున తమమడంగెనేని వాఁడే తత్త్వమై యుండఁగలఁడు.

తే. వేదగీతంబులను మించి వెలయువాని
నాదబిందువు కళలంటి నయము గాను
సాధకంబున జొచ్చుచే సన్మతంబు
జన్మసార్థక మప్పుడె జనును వేమ! 1931

వేదాతీతుఁడును నాదబిందుస్వరూపుఁడును అగు బ్రహ్మము సాధకమున (అనఁగా సాధనచతుష్టయసంపత్తిచేత) కలియుటే తన్మయత్వ మనఁబడును. అయ్యది కలిగిననే జన్మము సార్థకమైనట్టులు లెక్కింప నగును.

ఆ. వేదముఁ జదివియు విఱ్ఱవీగుటకాని
యధమగతిని బడిరి యయ్యలెల్ల
బ్రహ్మమహిమఁ దెలిసి బ్రదికినబ్రదుకయా, వి...

బ్రాహ్మణులు మేము వేదములను జదివితి మని విఱ్ఱవీగుటే కాని బ్రహ్మము మహిమను గనఁజాలక యధోగతికి పాలగుటను ఎఱుంగరైరి. బ్రహ్మము నెఱింగినవాని బ్రదుకే బ్రదుకు.

ఆ. వేదవిప్రులెల్ల విశ్వోపకారులు
సాక్షి యున్నవాఁడు జగతిలోన
నట్టివారి నరులు నరయ రిదేలొకో, వి. 1933

వేదవిప్రులందఱును విశ్వమున కుపచరించినవారలు అందులకు దైవమే సాక్షియై యున్నాఁడు. లోకులు అట్టివారిని ఎందులకో విచారింపనైనను విచారింపరు.

తే. వేదశాస్త్రపురాణముల్ వెదుక నేల?
ఆది తుదియును లేకయ యచల మగును
సార మిది మించి వెలిగెడి సత్యమగును
వాదములఁ గానరాకుండి వరలు వేమ! 1934

వేదములు పురాణములు మున్నగువాని నేల వెదుకవలయును? ఆద్యంతశూన్యుఁడై యచలుఁడై యున్న బ్రహ్మమును సర్వవ్యాపిని కోరిన చోట కనుము. వాదములకు దిగినవారికి డెన్నఁటికిని గోచరింపఁజాలఁడు.

ఆ. వెన్ను దగిలియుండు కన్ను గానినాఁడు
చిన్ననాఁటినుండి చెలిమిఁజూపు
అన్నదమ్ములకును నాప్తుఁడై యుండును, వి...

దైవము కన్నులు దెఱువని పసికందువులమై యున్నపుడు మనకు వెన్నంటియుండియు చిన్నతనము మొదలుకొని మిగులస్నేహముతోఁ దిలకించుచు అన్నదమ్ములవలె మిగులనాప్తుఁడై కాపాడుచున్నాఁడు.

ఆ. వేదసార మెల్ల వెదకి తాఁ జూచియు
లీనమైన బ్రహ్మరీతి దెలిసి
పరము గనెడివాఁడు పరమాత్ముఁ డగునయా, వి.

వేదములలోనిసారమునంతను వెదకి లీనుఁడై యున్న పరమాత్ముని తెలిసికొనెడివాఁడే పరమాత్మ యగును.

క. వేదాంతసారగుణ సం
వాదితుఁ డగు గురుని వేఁడి పరిపూర్ణుఁడ వై
మోదంబున గుఱిసుంచుము
సాధనలో ముక్తి గలుగు సత్యము వేమా !

ఉపనిషత్సారజ్ఞుఁ డగుగురుపును ప్రార్థించి పరిపూర్ణభావముతో గురూపదేశమును సంతోషపూర్వకముగా గుఱిదప్పక ధ్యానించినచో ముక్తి తప్పక కలుగును.

గురుభక్తిపద్ధతి.

అవతారిక:—ఏకాగ్రచిత్తమునకు సాధనము లగు యోగనియమములు, షట్చక్రస్వరూపము, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞవిచారము, సాంఖ్యామనస్కతారకాదులనియమములు, పంచముద్రల స్వరూపభేదములు, దశవిధనాదములు, కళాదికములు లోనగునాధ్యాత్మికరహస్యములను నేర్వవలయు నన్నచో బ్రహ్మజ్ఞానియగు యోగీశ్వరుని గురునిగాఁ జేకొనవలయు ననియు, అటుల గురూపదేశము లొందకున్నచో సాధకుఁడు తరింపఁజాలఁ డనియు, స్వయంకృషివలన నాధ్యాత్మిక రహస్యపరిజ్ఞాన మలవడఁజాలదనియు, లోకులకు సాటనెంచి వేమన మహాయోగి గురుభక్తిపద్ధతిలో గురుసేవావిధము నెఱుంగఁజేయుచున్నాఁడు.—

ఆ. అంజనంబు కనుల కంటించి చూచిన
సొమ్ముదొరకుభువిని సూత్రముగను
గురునినమ్మి కరుణ గుణమంటిచూడరా, వి...

కాటుకను పెట్టుకొనిచూచిన భూనిక్షిప్తమగునిధి దొరకిన రీతిగానే గురుసహాయమున మోక్షము నొందఁ గలుగుదువు.

ఆ. అన్ని దానములను నన్నదానమె గొప్ప
కన్నవారికంటె ఘనులు లేరు
ఎన్నగురున కన్న నెక్కువ లేదయా, వి...1939

ప్రపంచమునందలి యన్నిదానములకంటె నన్నదాన ముత్తమమైనట్టులే గురునికంటె నుత్తములు వేఱే లేరు. తల్లిదండ్రులను మించినయోగ్యులు లేరు.

ఆ. ఆత్మయందె దృష్టి ననువుగా నొనరించి
నిశ్చలముగ దృష్టి నిలిపెనేని
అతఁడు నీవె సుమ్మి యనుమాన మేలరా? వి.

చూపును ఆత్మయందు బెదరనీయక నిలుచునట్టులు చేయఁ గలిగినచో కైవల్యము నొందఁగలుగుదువు.

క. ఇతరాపేక్షలు పోనిడి
సతతము గురుభక్తి యుక్తి సారముగనకే
గతి యగుబ్రహ్మానందను
మతి కింపుగ దోఁపఁబోదు మహిలో వేమా!

సంసారసంబంధము లగు నపేక్షల నన్నింటినిబోకార్చుకొని భక్తిచే మోక్షమును గూర్చిన యుపదేశములు, గురువువలన

గ్రహించినఁగాని శిష్యునకు జ్ఞానరూపమగు బ్రహ్మానందము కలుగఁజాలదు.

క. ఇరువదియాఱవతత్త్వం
బరయగ జీవాత్మనెలవు నలపరమాత్మ
న్నిరువొందఁ గూర్చు గురుపద
మెరయంగా గురువటంచు నెంతురు వేమా !

శరీరము పంచవింశతి తత్త్వమయమైనది. గురువు ఇరువది యాఱవతత్త్వమనఁదగు జీవునిస్థానమునఁ బరమాత్ముని పొందునట్లు చేయును గనుక గురువని యందురు.

ఆ. ఇహమునందు గురున కీదేహ మిచ్చిన
పరముఁ జూపి గుఱుతు బట్టియిచ్చు
స్థిరముగాను బుద్ధి చెడనీక చూడరా, వి...1943

ఈలోకమునం దనశరీరమును గురువుల కర్పించువాని కాగురుఁడు పరము నెఱుఁగు నుపాయములఁ జూపించును. పిమ్మట నిశ్చలబుద్ధితో కనుంగొని యాత్మతత్త్వముతో నానందింపవచ్చును.

ఆ. ఇహమునందు నేమి యిడుములఁ బడినను
బరమసాధనార్థపథము గాదు
గురునియుక్తి మీఱి గుర్తించి చూడరా, వి...

ఇహలోకమునకై యెన్ని పాటులఁబడినను అయ్యవి పరలోకసాధకములు కానేఱవు. కావున వానిఁ బరిత్యజించి గురువుల సేవించి బ్రహ్మము సందర్శింపఁ బ్రయత్నింపుము.

ఆ. ఇహము విడచి ఫలము లింపుగ గలవని,
మహిని బల్కువారి మాట కల్ల
ఇహములోనె పరము నెఱుగుట కానరా, వి...

ఇహమునఁ బ్రయత్నింపనేల పరమునఁ బెక్కులు ఫలములు కలవని చెప్పెడివారిమాట యంతగా పాటింపఁదగినది కాదు. గనుక ఇహమునందె పరమునుకూడ సాధింపవలయును.

క. ఈఘటమునందుఁ జూచియు
ఏఘటమున నింతె యనుచు నెఱుఁగక మదిలో
నేఘటముమీఁద వాంఛయు
మోఘం బని కొనఁగవలయు ముఖ్యము వేమా!

ఆత్మౌపమ్యమున సమస్తశరీరులు నిట్లే యుందురని నిశ్చయించికొని ఇతరులపై మమత్వము నభిలాషమును వ్యర్థమని విడిచి పెట్టవలయును. ఇది ముఖ్యకర్తవ్యము.

ఆ. ఈఁదవచ్చు నేరు బాధ లేకుండనే
యాదిగురువు లేక యందరాదు
సోదిఁ జెప్ప నేల చొక్కినమది చూడు, వి...

అనాయాసముగా నేటినైన నీఁదవచ్చునుగాని గురువులేక బ్రహ్మము నుపాసింపఁజాలము. ఇంతసోదియేల? జ్ఞానదృష్టితోఁ జూచిన నిది నీకే తెలియును.

తే. ఈషణాదుల నన్నిటి నీడ్చిపట్టి
మోసపోకయు మదిలోన గాసిపడక

రోసి బయలునఁజేరుట వాసి యగును
ఇట్టులగు నాతఁడెన్నిక కెక్కు వేమ! 1948

ధనదారాపుత్రేషణములను నంటగట్టుకొని కష్టములపాలు గాక విరక్తివహించి విజ్ఞానముచే ముక్తినార్జించుట కర్తవ్యము. ఇటులొనర్చువాఁడె పేరెన్నిక నొందఁగలుగును.

క. ఉచితాహారమువల్లనె
యుచితంబుగ బుద్ధిస్థిరత నొప్పునటులనే
యుచితగురుబోధవల్లను
సుచరితుఁడై పరము గాంచు సుమ్మురవేమా!

అనుకూలమగు సాత్త్వికాహారమును భుజించిన యెడల సాత్త్వికగుణ మలవడును. అటులే యనుకూలుఁడగు గురువర్యుని నాశ్రయించినయెడల మోక్షమును బడయవచ్చును.

క. ఉచ్చకు త్రోవగు తావున
వచ్చంగా జగము పుట్టె తాతలనాఁడే
హెచ్చగు కులజుం డెవ్వఁడు
మచ్చిక మది దోయుమయ్య మాన్యత వేమా!

ఉచ్చకు నిలయమగు స్థానమునఁ బుట్టి వచ్చుచున్న నీజగత్తులోని మనుజులు తమలో తాము హెచ్చుతగ్గులకై పోరుట మంచిది కాదు.

ఆ. ఉండునుండు జ్ఞాని యుగములు చనినను
ప్రాణహాని లేదు ప్రళయమునను
ప్రాణహానియైన పరమాత్మ గలియురా, వి ...

ఎన్నియుగములు గడచి చనుచున్నను చలింపక జ్ఞానియగు వాఁ డుండును. ఆతనికి ప్రాణహానియే లేదు. అట్టిస్వస్థత గల్గినచో నదియే కైవల్యము.

క. ఉడుగక క్రతువులఁ దపముల
నడవుల తీర్థములఁ దిరిగినంతనె ధరలో
నొడయని గనుగొనఁ జాలఁడు
కడుధీరత గురుఁడు సెప్పఁగల డిది వేమా! 1952

విసుగు విరామము లేక యజ్ఞయాగాదులకు అడవులకుఁ దిరుగుచున్నంత మాత్రమున మానవునకు ముక్తి చేకూరదు. పట్టుదలవహించి గురూపదేశము దలఁదాల్చినవానికే మోక్షము లభ్యమగును.

తే. ఉత్తమజ్ఞాననిలయమహా నుపము చేత
భక్తి సాధించి పూర్ణత బడయవచ్చు
ముక్తి కిరవగు గురునాజ్ఞ మొదటిదయ్యె
నది లభించిన సర్వంబు నబ్బు వేమ! 1953

పరిపూర్ణమగుభక్తిని సాధించి పూర్ణుఁడై గురువులు చెప్పిన చొప్పున నడచుకొనుచుండెనేని వాఁడు తప్పక ముక్తికిరవగును. మోక్షమునకు జ్ఞానజన్యమగు యుక్తిగావలెను.

తే. ఉదధి లంఘించి దాఁటినయుత్తముండు
మదిని రామాజ్ఞ మీఱక మాయ లడఁచి
హృదయమందున రామునిఁ బదిలపఱచె
నౌర మారుతి తత్త్వజ్ఞుఁ డగుట వేమ! 1954

సముద్రములను కూడ నొక్కయంగలో దాఁటిన యుత్త మోత్తముఁడు పరమభక్తుఁడు బ్రహ్మచారియగు నాంజనేయుఁడు గూడ రాముని గురువుగా నమ్మి యాతని యాజ్ఞమీఱక శ్రీరామస్వరూపము హృదయగతము గావించుకొని తత్త్వము గ్రహించెను. గురూపదేశములేని దెంతవానికేని తత్త్వము సాధ్యము కాదు.

ఆ. ఉన్నదన్న దెలుక నూహను రెట్టించి
మన్ను మిన్ను నడుమ మాఱు లేక
యున్నవాఁడె పరము గన్నవాఁ డగునురా, వి.

సర్వమునకుఁ గారకుఁడుగా భగవంతుఁ డొకఁడు గలఁడని తలంచి హృదయగతమగు సహస్రారమున దృచ్ఛక్తినిజేర్చి జ్యోతిర్మండలమును సందర్శింపఁగల ధన్యుఁడే పరమాత్ముని గాంచిన వాఁడు.

ఆ. ఉపముచేత గురుని దపమునఁ జూడక
జపము చేయువాఁడు చపలుఁ డగును
నెపము వడక మించి నేర్పున జూడరా, వి...

గురూపదేశానుసారముగ బ్రహ్మస్వరూపమును యుక్తిచేఁ గనుగొనవలయును గాని జపము తపముఁ జేయుచున్న నేమియు లాభముండదు. నీయవివేకముచేఁ దత్త్వము గనవైతి వను నెపమునొందక నేర్పుతో మెలంగుము.

ఆ. ఉపము గలుగునాతఁ డూరకుండగ రాదు
గురునితోడ బొందు కూడవలయు

గురుఁడు సెప్పురీతి గుఱిమీఱరాదయా, వి...

యుక్తిగలవాఁ డూరకప్రొద్దుఁ బుచ్చక గురుని జేరి యాతని సేవించుచు నతని చెప్పినచొప్పున నడచికొని కృతార్థుండగుట కై యత్నింపవలయును. గురునాజ్ఞ జవదాఁటరాదు.

ఆ. ఉపముతోడ గురుని నొప్పుగా సేవించి
జపము హృదిని జేయు జాడ లెఱిఁగి
తపముఁ జేయువాఁడు తత్వజ్ఞుఁ డగుయోగి, వి.

యుక్తిగా గురుని సేవించు రీతులను జపముచేయు చొప్పును నరసి ధ్యానించువాఁడు, తపముఁగావించువాఁడు తత్త్వజ్ఞుఁడుగా గణింపఁబడును.

ఆ. ఉపము దోఁపనట్టియుపవాసముల లేదు
తపము చేయనైన తగులరాదు
జపములోన గురుని జవదాఁటకుండరా, వి...

ఉపములేనియుపవాసాదుల తపముల నెన్ని చేసినను నిష్ప్రయోజనమే కావున గురువులనాజ్ఞను మీఱక మెలంగి కృతకృత్యుఁడవుగా నెంతువేని గురునాజ్ఞ దలఁదాల్చి మెలఁగుము.

ఆ. ఉబ్బి గురుని వేఁడి నిబ్బరపడువాఁడు
దబ్బరాడఁబోఁడు తత్త్వమున
నిబ్బరంపుమదిని నిర్వాణతను గాంచు, వి...1960

సంతుష్టుఁడై గురుని నుతించుచు ఆత్మధ్యానముఁ జేయువాఁడు తన్మయుఁ డగునుగాని ఐహికములకు లోనై కల్లలాడి కాలము గడుపఁడు.

ఆ. ఉసురులేనితిత్తి యిసుమంత నూఁదిన
పంచలోహములును భస్మమగును
పెద్ద లుసురుమన్న పెనుమంట లెగయవా? వి.

ప్రాణములేని కొలిమితిత్తి యించుక యూఁదినమాత్రమునఁ గుంపటెలోనున్న సమస్తలోహములు బూడిదయై పోవుచున్నవి. పరబ్రహ్మస్వరూపము నెఱింగిన యుత్తములు నూరు మన్నచో లోకములు మండిపోకుండునా?

క. ఎక్కడ వెదకిన తానై
మ్రొక్కనుతా వెందు లేక మూలము తానై
చక్కగ నిర్భయుఁడగుచును
నిక్కము నిన్నంటియుండు నిజముగ వేమా!

పరమాత్మ ఎచ్చటఁ జూచినను నిండియుండి నీవెనువెంటనే సంచరించుచుండును. కాన ధీరుఁడవై తత్త్వమును కనుఁగొనుటకు బ్రహ్మస్వరూపము గాంచుటకు యత్నింపుము.

తే. ఎక్కువెట్టిన రూపము చిక్కవెట్టి
నిక్కఁబట్టుము నిజ మని సొక్కి ముట్టి
చిక్కగను బూర్ణమందుము చిక్కవెందు
గురుని బెడియ కుపాయంబు కుదురు వేమ!

ధ్యానమున నిల్పినపరరూపమునే చెదఱనీయక పట్టి పూర్ణరూపుఁడవై గురునిసాయమున కేవలుఁడవు అగుటకై యత్నింపుము. గుర్వనుగ్రహమునఁ గార్యసిద్ధి యగును.

ఆ. ఎట్టిమంత్రమైన నెంగిలి గాకుండ
బలుకవశము గాదు బ్రహ్మకైన
ఎంగి లెంగి లందు రీనాటితోడనే, వి ...1964

ఎటువంటి మంత్రము నైనను నోటితో నుచ్చరింపవలసి వచ్చుటచే ఎంగిలి గాని మంత్రమే ఈలోకములో లేనే లేదు. కావున ఎంగిలని నిందింపరాదు.

క. ఎడపక క్రతువులు తపములు
నడవులవాసంబు తీర్థయాత్రలచేయన్
ఒడయని కనుగొనఁజాలఁడు
కడువడి గురునిష్ఠ పరుఁడు కావలె వేమా!1965

ఎడతెగక యజ్ఞములు తపసులు అరణ్యావాసములు తీర్థయాత్రలు చేయుచున్నంత మాత్రమున భగవంతుఁడు ముక్తి నీయఁడు. ముక్తికి గురునిష్ఠ ఆవశ్యకము.

క. ఏపాపమైనఁ జక్కఁగఁ
బాపును గురుమర్మఘటిక బహుజన్మతతిన్
జూపట్టి యడఁగఁద్రొక్కుచు
కాపై మదిలోన వెలుఁగు ఘనమున వేమా!

గురుభక్తి యనునది యెట్టిపాపముల నైనను పాఱద్రోలిజన్మదుఃఖములను తొలఁగించి పరతత్త్వమును సాక్షాత్కరింపఁ జేయును. అంతేగాక తోడునీడయై హృదయమున నెప్పుడు వెలుఁగుచుండును.

ఆ. కపట ముడిగి గురుని కై దండ యొనరించి
యుపముతోడ భక్తి నునికిఁ జేసి
తప మెఱింగినంత ధన్యత వొడమును, వి...

సాధకుఁడు కపటమును వదలిపెట్టి గురునిసాయము నవలంబించి శుశ్రూషఁ జేసి తపస్తత్త్వపురహస్యము నెఱుంగఁ గలిగిననో ధన్యుఁడు కాఁగలఁడు.

ఆ. కారు కారు గురులు కాగుణితముఁ జెప్ప
శాస్త్రపాఠములను జదివి చెప్ప
ముక్తిదారిఁ జూపు మూలము గురుఁడురా, వి.

కాగుణితము కావ్యాదులను చెప్పినంతమాత్రాన నందఱు గురువులు కారు; కాని ముక్తిదారి జెప్పువాఁ డొక్కఁడే ముఖ్యుఁడగు గురువు.

తే. గుట్టుగురుభక్తిలో ముట్టి మిట్టిపడక
జెట్టివలె బోరి లోమర్మ మిట్టి దనుచు
నట్టుపడఁ జూచి మించుట నాణెమరయ
పిట్టకబురులచే నేమి గిట్టు వేమ! 1969

గురుభక్తిలోనిగుట్టును తెలిసికొని గర్వింపక జెట్టివలె మాయతోఁ బోరి కనిపెట్టి మోక్షమునకు ప్రయత్నింపవలయునే కాని పిట్టకబుర్లవలనఁ గొంచెమైన నుపయోగము లేదు.

ఆ. గురుచరణము బట్టఁ గుక్కలు గఱచునా
గురుచరణము విడువ గుక్క కఱచుఁ
గుక్కకున్న గుణము గురునకు లేదురా, వి...

గురునిపాదములయందు నున్నన్నినాళ్లును మాయ యేమియు చేయఁజాలదు. కాని అందుఁబాసినచో బాధింపఁబూనును. గాన గురునికంటె మాయయే సర్వవిధముల గుణముగలది.

క. గుఱిగానలేక మర్త్యులు
పరిచితశాస్త్రముల వాదపద్ధతి గనర
గ్గుఱి గురువు జ్యోతి నిచ్చును
దరి దెలిసినఁవాడె యోగి ధరలో వేమా! 1971

మనుజుఁడు లక్ష్యశుద్ధిని పొందలేక ఎన్నిదినములు శాస్త్రములవాదించినను బ్రహ్మము నొందఁజాలఁడు. గురుని సేవించినచో జ్ఞానజ్యోతిని జూపి కడతేర్చును.

క. గురుఁడగు నాత్ముఁడు శిష్యుఁడు
పరగంగా జీవుఁడనుచు బరికించుచు నీ
గురుశిష్యపరమయోగం
బురుతరముగ గూర్చువాఁడు యోగిర వేమా!

గురువు పరమాత్ముఁడు శిష్యుఁడు జీవాత్ముఁడు అను మూల తత్త్వము నెఱిఁగి జీవాత్ముని పరమాత్మునిలోఁ జేర్చుటకు యత్నించు ధన్యుఁడే నిజమగు యోగిగా గణింపఁదగినవాఁడు.

క. గురుఁ డనఁగ ధేనువై తగు
వరశిష్యుఁడు వత్స మగుచు వర్తింపంగా
దఱి గలిగినప్పు డొసఁగును
నిరుపమలక్ష్యామృతంబు నిజముగ వేమా! 1973

గురువు కామధేనువు. శిష్యుఁడు వత్సమువంటివాఁడు గనుక గురువు జ్ఞానామృతమును శిష్యునకుఁ దరుణము గనిపెట్టి యొసంగి కాపాడుచుండును.

క. గురుఁ డనఁగా బరమాత్ముఁడు
పరగంగా శిష్యుఁ డనఁగ బటుజీవుఁ డగుఁ
గురుశిష్యజీవసంపద
గురుతరమునఁ గూర్చు నతఁడె గురువగు వేమా!

శిష్యుఁడు జీవాత్ముఁడు. గురువు పరమాత్ముఁడు. గురుశిష్యసంయోగమే జీవేశ్వరైక్యము. ఇదియే మోక్షము. ఇది గుర్వనుగ్రహమునఁ గాని లభ్యము కాఁజాలదు.

క. గురుఁ డనఁగా మొదలంతకు
గురుశిష్యు లనంగఁ నెల్లకొమ్మలు కానం
గురువును గానఁగఁ జూతురు
ధరలోపల మనుజులెల్ల దలఁపఁగ వేమా! 1975

సమస్తమునకును గురుఁడు మూలము. శిష్యులు శాఖలు కావున వా రుభయులును పరస్పరసాయమున లోకము నుద్ధరింపఁ బూనవలయునుగాన ప్రతిసాధకుఁడు గురుని నాశ్రయించును.

ఆ. గురువు శిష్యుఁ డనఁగ గొన లెట్టు మొద లెట్టు
గురువు శిష్యుఁ డనెడి గుఱుతు లెట్లు
గురున కుండఁదగిన పరువు లేకుండిన, వి...1976

గురుశిష్యులకుఁ గల సంబంధ మెట్టిది? గురుశిష్యులకుఁ గల

పరస్పరభేదమెయ్యది అనునంశము గురువు తానుండఁదగిన గౌరవస్థితిలో నున్నఁగాని తేలదు.

ఆ. గుఱుతు గనుచుఁ జెప్ప గురు వెవ్వఁడును లేఁడు
గురు తెలుంగు శిష్యనరుఁడు లేఁడు
గురుఁడు శిష్యుఁ డనుట గ్రుడ్డెద్దు చేనురా, వి.

గురుశిష్యన్యాయము చాల యసందర్భముగా నున్నది. శిష్యునకు జ్ఞానోపదేశముచేయు గురువుగాని గురునియాన ననుసరించి మెలంగు శిష్యుఁడుగాని లేఁడు. గురుశిష్య న్యాయము గ్రుడ్డియెద్దు చేనులోఁ బడినటులున్నది.

ఆ. గురుని గూడు చేసి గుణము వర్తిగఁ జేసి
సరవి గర్మసమితిఁ జమురు జేసి
మూల నొక్క జ్యోతి ముట్టించి చూడరా, వి.

తిథి వారాదులఁ బాటించి కర్మముల నాచరింపక పోవుట వలన జాతియంతయు సంకరమయ్యెను. స్త్రీలయవినీతిగల నడత వలనఁ బురుషుల సిగ్గుబోవుచున్నది. మడుగులుంటవలనభూమి యంతయుఁ జెడిపోవుచున్నది.

ఆ. గుఱుతు తిథులవలనఁ గులమెల్లఁ జెడిపోయె
స్త్రీలనడతవలన సిగ్గువోయె
నేహ్యపల్వలముల నిల యెల్లఁ జెడెనయా, వి.

గుఱుతు తిథులవలన కులములును స్త్రీలవలన సిగ్గును పాడు గుంటలవలన భూమియును చెడిపోయెను.

ఆ. గురునితోడఁ బొందు కూడి యుండినవాఁడు
చేరి బ్రహ్మమంటి చెలఁగి యుండు
మఱుఁగు తెలిసెనేని మర్మంబు లేదయా, వి...

గురునితో నైక్యముఁ జెందియుండుటే కైవల్యము. ఈమర్మము నెఱింగినవాఁడే బ్రహ్మము. ఇంతకంటెను వేద్యమింకను లేదు. గురుబోధవలన మఱుగుఁదెలిసెనా కష్టముండదు.

ఆ. గురుని నిందఁ జేసి గుట్టెఱుంగనివాఁడు
యమునిబాధ నొందు క్రమముగాను
దేనెలోనియీఁగ తెఱఁగున నగునయా, వి...

గురుని నిందఁజేసి, విద్యామర్మము తెలిసికొననివాఁడు తేనెలోఁ బడిన యీఁగవలె బాధలకు పాల్పడును.

ఆ. గురుని పరమగురుని గుఱుతుగా దెలియక
గురు వటంచుఁ దలఁప గ్రుడ్డిరీతి
గురునకు గురువైన గురుఁడు ప్రాణేశుండు, వి.

అవివేకియగు మానవుఁడు గురువెట్టివాఁడో పరమగురు వెట్టివాఁడో తెలిసికొనఁజాలక కానఁబడిన వానినే గురువుగాఁ దలంచును. జ్ఞానబోధచేయువాఁడు గురువు. మోక్షప్రదాతయగు భగవంతుఁడు పరమగురుఁడు.

ఆ. గురుని శిష్యునియతి గుఱుతుగా మదిలోన
కానలేఁడు భ్రాంతి మానలేఁడు
గురునిశిష్యుఁ డెంచు గుఱియదె యగుసుర్రా, వి.

అజ్ఞానియగు శిష్యుఁడు గురుశిష్యులకుఁ గల యంతరము గ్రహింపఁజాలక భ్రాంతిచేఁ జెడిపోవును. ఈ కారణమువలన నే గురుని శిష్యుఁ డాశ్రయించుట తటస్థించుచున్నది.

తే. గురుపరంపర నీవిద్య గూఢ మెఱిఁగి
పరమపరిపూర్ణ మందుట పరవశతర
నిరుపమానందసుఖకేళి నెఱపవలెను
బరశివుం డన భాసిల్లవలెను వేమ! 1984

గురుపరంపరవలన నీయాత్మవిద్యలోఁ గలరహస్యము నెఱింగి పూర్ణత నొంది ఆనందము ననుభవించుచు పరశివుఁడుగా సాధకుఁడు మారుటకు యత్నింపవలయును.

సీ. గురుబోధ తెలియని కుటిలశాస్త్రంబులు
పరికింపఁగా నేమి ఫలముగలదు
ఆత్మైక్య మెఱుఁగక యఖిలయోగంబులు
సాధింపఁగా నేమి సాధ్యమగును
తన్మయత్వంబును తానెఱుంగనివారి
సేవఁజేసిన నేమి సిద్ధికలుగు
తుదిచే టెఱుంగక చదువులు పెక్కులు
చదివిన ఫలమేమి సత్యముగను

తే. అనుచు సద్గురుబోధగా ననవరతము
వేయినోరులఁ జెప్పిన మాయజగము
వానిచేఁ జేయఁ జూతురు వాస్తవంబు
మదిని దెలియంగలే రీశు మహిమ వేమ! 1985

గురుబోధను బడయఁజాలక పరస్పర విరుద్ధము లగు శాస్త్రములు పఠించుటవలన ఫలములేదు. జీవునకు ఈశ్వరునకు గల యైక్యభావము సాధింప లేనివాని కేమియు సాధ్యము కాదు. ఎల్లపుడు తన్మయానందమున మునిఁగి తేలుచుఁ దన్ను జ్ఞానార్థియై సేవించు శిష్యుని మొగమేనిచూడని గురుని సేవించుటవలన ఫలము లేదు. ఎప్పుడో చావు గలదని గ్రహింపక కలకాలము చదువుకొను చదువు నిష్ఫలము. ఇటుల నెన్నివిధముల వేమన సాటి చెప్పుచున్నను ఈమాయజగ మీయంశమును గ్రహించి హృదయమున నీశ్వరరూపమును గాంచలేకున్నది. ఏమన్న నేమిలాభము?

ఆ. గురువు తానయ్యును గుణమించుకయు లేక
చందమామ కిచ్చె శాప మతఁడు
గురుఁడు కోప-మూనఁగూడ దెప్పటికైన, వి.

తాను గురువయ్యును ఓర్పునకు బదులుగా మార్పునొంది బృహస్పతి చంద్రుని శపించెను. గురుఁడైనవాఁ డిట్లెన్నటికిని గోపించి శిష్యుని శపింపరాదు.

తే. గురుముఖంబున నెఱిఁగిన గుర్తు విడక
నిస్తరంగసముద్రంబు నియతి మనసు
నిలిపి యపరోక్ష మందుట నిర్గుణంబు
దాన పరిపూర్ణసంతోష మౌను వేమ! 1987

గురుముఖమున విని యున్న గురుతును వదలిపెట్టక నిశ్చల సమాధియందు మది నంది మోక్షము నొందుటయే నిర్గుణోపా

సనాఫలము దానివలన శాశ్వతానందము సులభముగా లభ్య మగును.

ఆ. గురువు కలుగు నాత్మ గురు తెలెంగెద మని
కాల మెల్ల రిత్త గడిపి రయ్య
గురువు దొరకునపుడు కూలు నీదేహంబు, వి.

పెక్కండ్రు వంచకులు మేము గురువులము జ్ఞానోపదేశము గావింతుమని కాలమును విత్తమును దుర్వ్యయము గావించిరి. నిజమగు గురుఁడు లభించినగాని యీశరీరసంబంధము తొలఁగిపోదు.

ఆ. గురువు చిల్లగింజ కుంభ మీ దేహంబు
ఆత్మ కలుషపంక మడుగుఁబట్టు
తేరి నిలిచెనేని దివ్యామృతమ్మురా, వి... 1983

పాపావృతమైన యీ దేహము మురికినీటికుండ. నీటిమురికి నంతయుఁ నడుగుఁబట్టఁ జేయుటకు గురుఁడను చిల్లగింజ కావల యును. అపుడు జ్ఞానమను పరిశుద్ధోదకము తేరి పానయోగ్య ముగా లభించును.

ఆ. గురువు తానయినను హరుని తాఁ జూపును
బ్రహ్మలోక మితఁడు పాఱఁజూపు
శిష్యు నరసి తట్టి చీఁకటిఁ బాపురా, వి...1989

నిజమగు గురువే యైనయెడల యాతఁడు ఈశుని జూపించి బ్రహ్మలోకమును జూపి హస్తమిచ్చి శిష్యుని చేరఁదీసి యాతని

యజ్ఞానమును పాఱఁద్రోలి యభయహస్తమిచ్చి ముక్తి నొసం
యించును.

ఆ. గురువునకును పుచ్చకూరైన నీయరు
అరయ వేశ్యకిత్తు రర్థ మెల్ల
గురుఁడు వేశ్యకన్న గుణహీనుఁ డగునొకో, వి.

లోకులు నాస్తికులై గురువనినఁ బుచ్చకూరనైనను నీయక
బోగముదాని కర్థముల నర్పింతురు. ఆహా! బోగముదానికన్న
గురుఁడు గుణహీనుఁడా!

ఆ. గురువు లేక విద్య గురుతుగా దొరకదు
నృపతి లేక భూమి నియతిగాదు
గురువు విద్య లేక గురుతరద్విజుఁ డౌనె? వి...

గురువు లేకున్నయెడల జ్ఞానసంబంధము ఎన్నిటికిఁ గుదు
రదు. రాజు లేక యున్నయెడల భూమి సర్వజనభోగ్యము
కాదు. గురువుజ్ఞానము ఎవనికిలేదో వాఁడు బ్రాహ్మణపదవాచ్యుఁ
డు గాఁడు.

ఆ. గురుని శిక్షలేక గుఱు తెట్లు కల్గునో
అజునికైన వానియబ్బకైన
తాళ్ళపుఁజెవి లేక తలు పెట్టులూడును, వి...

గురునియనుగ్రహము కొంచెమైనను లేక బ్రహ్మదేవు
నంతటివాని కైనను లక్ష్యము సిద్ధింపదు. తాళముచెవిలేక తలు
పువచ్చునా? రాదు కదా.

ఆ. గురువు వచ్చుచున్నఁ గూర్చుండి లేవని
తుంటరులకు నెట్లు దొరకు ముక్తి
మగని లెక్కగొనని ముగుదకాగతి పట్టు, వి.

గురువువచ్చుచున్న లేచి యెదురురానిమూర్ఖులకు సద్గతి దొరకదు. మగఁడు వచ్చుచుండఁ జూచి లేచి నిలిచియుండని కాంతకుఁ గూడ నటులే సద్గతి లభింపఁ జాలదు.

తే. గురువుసెప్పినయుక్తులు కూడి మిగిలి
మరుపులేదని నిజమాడి మహితుఁ డగుచు
నెఱపుచుండును శివయోగి నేర్పుతోడఁ
బరము సాధింప నతని కేర్పడును వేమ. 1994

గురువు చెప్పినబోధనమును మఱచిపోక యనుష్ఠించుచు దా ననుష్ఠించినవిషయము గురున కెఱింగించుచు నుండువాఁడే శివయోగి. పరలోక మట్టివానికి మాత్రమే సుసాధ్యమగును.

ఆ. ఘటములోన నున్నగతు లన్నియును ద్రెంచి
దిటవు చేసి మనసు తేటపఱచి
ఘటము నిల్పువాఁడు ఘనతత్త్వయోగిరా, వి...

ఘటములో నున్నట్టిగతులను త్రుంచివైచి మనస్సును దిటవు చేసికొని శరీరమునం దీశుని నిలుపుకొనువాఁడే తత్త్వవేత్త యగును.

ఆ. చపలచిత్తవృత్తి సాధించి నిలిపినఁ
ద్రిపుటిబిలముఁ జేరు దెంపుగలిగి
జపము లోనిజపముజయశీలతను మించు, వి...

చపలమగు చిత్తవృత్తిని నిలిపి త్రిపుటియందు చేర్చి బ్రహ్మ మును ధ్యానించుచుండవలయును. అట్లుచేసినచో తా నొనరిం చిన జపము సఫలమగును.

తే. చర్చమీఱినజ్ఞానంబు సంతరించి
మూర్ఛజెందినయట్లున్న ముక్తిగలుగు
గూర్చి మెచ్చఁడె గుఱిదాఁటి కోవిదుండు
తీర్చు గురుదరి జేరంగ దివిరి వేమ! 1997

జ్ఞానమును కూర్చికొని మూర్ఛనొందినట్లు తన్మయము నటిం చుచు లక్ష్యమును దాఁటి బ్రహ్మము జేరుటకై కోవిదుఁడు యత్నించును. ఎందేని భ్రాంతియున్న గురుఁడు తొలగించి తోడ్పడును.

ఆ. చెడుగుణంబు లెల్లఁ జేపట్టి శిక్షించి
పరమపదవి సిద్ధపడఁగఁజూపు
నట్టి గురుని వేఁడి యపరోక్ష మందరా, వి...

దుర్గుణములను పాఱఁద్రోలి పరమపదమును జూపించుగురుని ప్రత్యక్షమున సేవింపుము.

ఆ. చదువు రాదటన్న సామాన్యత యిఁకేల
బుద్ధి కుదురకున్న పొందు కేల
గురుని గూర్పముక్తి కరతలామలకమా, వి...

చదువురానివాని సమత్వమును నిశ్చలబుద్ధి లేనివాని పొంది కయును నిరర్థకములు. గురునాశ్రయించినయెడల ముక్తి యతని చేతనే కానవచ్చును.

క. చుట్టుకొనియున్న మాయను
నెట్టుము గురుభక్తిమీఱి నియతాత్ముఁడ వై
ముట్టుము తత్పరతను మన
మట్టిట్టు ను జెందనీక మాన్యత వేమా! 2000

ఆవరించియున్న మాయను నశింపఁ జేసి గురుభక్తిగలిగి నియతుఁడవై తత్పరతతో మనస్సుఁ జంచలింపనీయక బ్రహ్మము నుపాసింపుము.

క. చూచెడివఱకే సాధన
చూచినమదియందు దోఁచిసులభం బగునా
తోచెడిమర్మము నీవని
కాచుకొనియు గురుని గోరి కనవలె వేమా?

చూచునంతవఱకే సాధన. కావున మనస్సునందున్న మర్మము ను జూచి సర్వమునాత్మమయమనినమ్మి ముక్తుఁడవు కావలయును. ఇందులకు గురుని నెడబాయక యత్నింపవలయును.

ఆ. ఛాత్రధర్మమెఱిఁగి చక్కనిభక్తితో
గురుని సేవఁ జేయ గుదిరినపుడె
సర్వమర్మములును జక్కఁగా విడిపోవు, వి...

గురుశిష్య సంప్రదాయములు బాగుగా నెఱింగి నిశ్చలభక్తి గురుసేవఁ జేయ నేర్చుకొనినంతనే హృదయ గతములగు మర్మములన్నియుఁ దమంతటనే విచ్చిపోవును గాన గురుసేవ జ్ఞాన సాధనమున కావశ్యకము.

ఆ. ఛాయనొసఁగుఁ జెట్టు సాధువు బోధట్టు
లడఁగి దరిని జేరి బడయవచ్చు
నట్టునిట్టు దాఁట నదిపోవు నిది రాదు. వి...

నీడనొసఁగు చెట్టును సాధువగు గురువొసంగు బోధయు ఫలదాయకములగును. ఈరెండును (చెట్టు గురువు) ఫలములను (నీడను జ్ఞానమును) దరిచేరిననే ప్రసాదించును. లేకున్న జ్ఞానము కలుగదు. నీడ లభింపదు.

క. జగమున గురుఁ డుదయించిన
జగమునఁ గలజనులు శరణు శరణన రొక్కో-
జగమెఱిఁగి మ్రొక్కఁ జూచెడి
నిగమాగమనిర్వికారనిపుణుఁడు వేమా! 2004

సర్వలోకగురుఁ డుదయించినచో మానవు లాతనికి శరణాగతులై మ్రొక్కుచుందురు. ఆగురూత్తముఁడు లోకము మ్రొక్కుటను నిర్వికారముగఁ గాంచి యనుగ్రహించును.

ఆ. జననమరణములన స్వప్నసుషుప్తులు
జగములందు నెండ జగములుండు
నరుఁడు జగమునంట నగుబాటు గాదొకో, వి.

చావు పుట్టువులు కల నిద్దురవంటివి. జగములుగూడ నెండమావులలోని నీటివలె నిజముకానివి. ఇట్టిచో వివేకియగు మానవుఁ డీయైహికములలోఁ దగులుకొని వదలించుకొనఁజాలకుంట నవ్వులచేటు కాదా!

తే. జాగుసేయక గురుసేవ జరిపి దాన
యోగయోగాంగముల నేర్చి యోగు లగుచు
ఆశలను మానుటను కాదె యచలతపము
సిద్ధినొందును ముక్తికిఁ జేర్ప వేమ. 2006

ఆలస్యము నొనర్పక గురువుల సేవించి యోగయోగాంగముల నభ్యసించి యోగులై యాసల మొదలంటఁ గోయఁగలుగుటయే నిశ్చలమగు తపస్సు. దానఁ దపస్సిద్ధియు ముక్తియు లభించును.

ఆ. జ్ఞానులమని యంద్రు చపలాత్ము లగువారు
తెలివి లేక తమ్ము దెలియ లేరు
కష్టమైనయడవి గాసిలుచున్నారు, వి... 2007

చపలులు తమ్ము జ్ఞానుల మని చెప్పికొందురే గాని తమ తెలివిలేమిని తాము కొంచెము గాని దెలిసికొనఁజాలరు. అట్టి అవివేకులు తపములు చేసికొనుచు సారము నెఱుంగక యడవులలో నానావస్థలపా లగుచున్నారు.

ఆ. జ్ఞానమెన్న గురువు జ్ఞానహైన్యము బుద్ధి
రెంటిపందు రిమ్ము రేచునపుడు
రిమ్ము తెలిసె నేని రెండొకరూపురా, వి...

జ్ఞానము గురువు, జ్ఞానశూన్యత అజ్ఞానము. జ్ఞానాజ్ఞానముల మధ్య చంచలహృదయము భ్రమల నొందుచుండును. ఈ భ్రమ నెఱింగి కట్టివేయఁ గలిగినచో జ్ఞానాజ్ఞానము లేకరూపమై మోక్షసాధకము లగును.

ఆ. జ్ఞానవంతుని కడు కర్మసంబద్ధులు
వెఱ్ఱియందు ప్రకృతి విడువ లేక
వెఱ్ఱి కనని ప్రకృతి వెతకినఁ గల్గునా? వి... 2009

జ్ఞానము గలవానిని గొందఱు వెఱ్ఱివారని యనెదరేగాని లోకములో వెఱ్ఱికి తెలియని వేద్య మేదియును లేదని యెఱుంగరు కదా. (వెఱ్ఱియనుమాట జ్ఞానికిఁ దగును.)

ఆ. జ్ఞాని యనెడువాడు ఘనతేజమందును
బూని సుఖముఁ జెందు పుట్టఁబోఁడు
తానె తానటయ్యు తనలోనె వెల్గును, వి...

జ్ఞానవంతుఁ డగునుత్తముఁడు ప్రతిభాశాలియై ప్రశస్తి నొందును. ఆతనికి బునర్జన్మ మనునది యుండదు. ఆత్మస్వరూపమగు బ్రహ్మముతో నాతఁడు గలసి యానందము ననుభవించుచుండును.

ఆ. టీకవ్రాసిన ట్లనేకులు పెద్దలు
లోకమందు జెప్పి రేక మనుచు
కాకులట్టిజనులు కాన రీమర్మము, వి... 2011

ఎందరో పెద్దలు ప్రపంచములోని మర్మమును టీకవలె వివరముగా చెప్పినను తెలివిలేనివారై లోకులు దేవుఁ డొకఁడే యను నీరహస్యము నెఱుంగఁజాలకున్నారు.

ఆ. తత్త్వ మెఱుఁగువాఁడు దైవంబు నెఱుఁగును
సర్వసారములను జావఁ జేయు
కదళిమ్రింగువాఁడు గరళంబు మ్రింగఁడు, వి...

తత్త్వవేత్త దైవమును ఎఱుంగఁగలుగును.సమస్తమును కూడ తెలిసికొనఁగలఁడు. ఎట్లన: గరళముమ్రింగెడివాఁడు కదళిని మ్రింగఁజాలఁడా?

ఆ. తనదుమనసుచేత దర్కించి జ్యోతిష
 మెంతఁ జేసె ననుచు నెంచి చూచు
 తనయదృష్టమంత నైన మెఱుంగఁడా? వి...

మూర్ఖుఁడై తాను విఫలుఁడైనప్పుడు గ్రహములు వక్రించి వెతలఁ గూర్చెనని నిందింపఁబూనుకొనునే కాని తొలుత తన యదృష్టమును నైన మెఱింగి యట్లు చేయుచున్నాఁడని తలం పఁడు.

ఆ. తనవిరక్తియనెడి దాసిచేతను చిక్కి
 మిగిలి వెడల లేక మినుకుచున్న
 నరుని కేడ ముక్తి వరలెడిచెప్పుఁడీ, వి...2114

విరక్తియను దాసి దాని తగులాటములోఁనిరుక్కొని దాని బాఱినుండి తొలఁగి బయటఁ బడఁజాలని యశక్తుఁడగు మాన వునకు ముక్తి యేవిధముగానైన లభింపఁ జాలదు.

ఆ. తనివి దీఱ గురుని ధ్యానించి మదిలోన
 దనువుమఱచి గురుని దాఁకి నపుడె
 తనరుచుండు బ్రహ్మతత్త్వమందురు దాని, వి.

గురుని హృదయమున ధ్యానముఁ జేయుచుఁ దన్నుదాను మఱచి బ్రహ్మానందము నొందుచు ధ్యానదృష్టిలోఁ గురుస్వరూప

మును దర్శింపఁ గలుగుచో నదియె బ్రహ్మతత్త్వ మని చెప్పు దురు.

ఆ. తలఁపులోనఁ గలుగు దా దైవ మెప్రొద్దు
తలఁచి చూడ నదియ తత్త్వ మగును
ఊరకుండ నేర్వ నుత్తమయోగిరా, వి...2016

భగవంతుఁడు హృదయమున నివసించియున్నాఁడు. సంకల్పశుద్ధిగాఁ జూచినచో తత్త్వరూపుఁడగు భగవంతుఁడు కనుపించును. ఎట్టి వికారము లొందక తత్త్వరూపము దర్శించువాఁడె యుత్తముఁడగు యోగి.

ఆ. తలఁపులోనిమరులు తలఁపు లెఱుంగక
తలలు బోడులైన ధన్యు లేమి
తలఁపులోనితలఁపు తత్త్వమం చెఱుఁగుము, వి.

మనోమర్మముల నెఱుంగఁజాలక తలలను బోడులను జేసికొనినంత నే ధన్యులు గాఁజాలరు. తత్త్వము గ్రహించినగాని ఫలముండదు.

తే. తలవరులకైన నెప్పుడు ధర్మ మొప్పు
సామియానతిఁ జేయుచు తా మెఱుఁగమి
గురులహితబోధ మీ రెడికూళలకును
నరకకూపంబె శరణమౌ యరయ వేమ! 2018

తలవరులు రాచకర్జములయందు నేమఱక యజమాని యాన నిర్వహించుచు ధర్మము తొలంగక యుందురు. అట్లు శిష్యులు

గూడ గురునిరూపనకు లోఁబడవలయును. లేకున్నచో నట్టి శిష్యులకు నరకమే గతి యగును.

ఆ. తల్లిదండ్రిమీఁద దయలేనిపుత్రుండు
పుట్ట నేమి లేక గిట్ట నేమి
పుట్టలోనఁ జెదలు పుట్టదా? గిట్టదా? వి... 2019

తల్లిదండ్రులపై ప్రేమలేని పుత్రుని పుట్టుక పుట్టలోని చెదలుపుట్టుకవలె నిరర్థకము అగును. వాఁడున్నను ఊడినను ఒకటె.

ఆ. తల్లిదండ్రు లెన్నఁదగు తొలిగురువులు
పార్వతీభవు లిల పరమగురులు
కూలివాండ్ర జగతి గురులన ద్రోహము, వి...

తల్లిదండ్రులు ఆదిగురువులు. పార్వతీపరమేశ్వరులు పరమగురువులు నగుదురు గాన ధనాశచే నితరు లేవిధముగాబోధించినను ఆరెండు విషయములు మఱువరాదు. కూలికి లేనివి కానివి బోధించువానిని గురువనఁ బాపము వచ్చును.

ఆ. తల్లిబిడ్డలకును తగవు పుట్టించెడి
ధనము సుఖము గూర్చు నని గడింత్రు
కాని యెల్ల యెడల ఘనదుఃఖకర మది, వి...

తల్లిబిడ్డలకు తగవుల బుట్టించు ధనము సుఖప్రదమనికూర్చుటగు యోగ్యము కాదు. ధనము సర్వవిధముల దుఃఖము కలిగించును.

ఆ. తల్లి యాలు నయ్యె తగఁ గోడలును నయ్యె
గోడ లనఁగ సంగ గూఁతు రాయె
మాయవిడక ముక్తిమహి నీకఁ గల్గదు, వి...

జనులు మరల మరల పుట్టుచుండుటచేత ఈజన్మమునందలి తల్లి యున్నగువారు ఇంక నొకజన్మమున ఆలు మున్నగువారుగా పుట్టుచుందురు. ఇదియేయీశ్వరమాయ. దీనినిదాఁటినగానిముక్తి గలుగదు.

ఆ. తాను నిర్మలుఁడుగ దనరుగుణము లన్ని
చేయలేని గురుఁడు చెడుగురుండు
గుడ్డి తట్టు నెక్కి గుణికి నట్లగునురా, వి...1013

తాను నిర్మలుఁడై గుణముల నన్నిటిని నిర్మలములుగా చేయలేని గురువు నాశ్రయించుట గ్రుడ్డిగుఱ్ఱము నెక్కి కూర్చినట్లగును. అట్టిగురువే మిగుల నీచగురువు.

ఆ. తాను విమలుఁడైన దనగుణ మంతయు
శివున కీని గురువు చెడుగుగురువు
గ్రుడ్డిగుఱ్ఱ మెక్కి గుడిఁ జుట్టినట్లగు, వి...

తాను విమలుఁడై తనగుణములను లోకముల కుపయోగింపనివాఁడు కుజనుఁడు. అట్టిగురు నాశ్రయించుట గ్రుడ్డిగుఱ్ఱము నెక్కి గుడిచుట్టు తిరుగుటవంటిది.

ఆ. తామసించి చేయఁ దగ దెట్టికార్యంబు
వేగిరింప నదియు విషమ మగును
పచ్చికాయఁ దెచ్చి పడవేయ ఫలమౌనె? వి...

తొందరపడి యేపనియుఁ జేయరాదు. తొందరపాటువలనఁ గార్యము భంగము. కక్కురితిపడి పచ్చికాయ దెచ్చి పడ వేసిన మాత్రమున నది పండదు గదా!

ఆ. తి_త్తిలోనిశివుని స్థిరముగా దెలియక
తిక్కపట్టి నరుఁడు తిరుగుచుండు
దిక్కదెల్ప గురుఁడి కొక్కఁడె దిక్కురా, వి...

శరీర మనఃసీసంచిలో నున్నయీశ్వరు నెఱుంగఁజాలక తిక్క యె_త్తితిరుగు సీనరులకు తెల్పి సమాధానము చేయుటకు గురుఁడు తప్ప యితరులు తగరు.

ఆ. తిరిగి తిరిగి నరుఁడు మరులుకొనుటె గాక
యందువలననేమి యధికమగును
అంతరంగ మెఱుఁగ నప్పుడు శివుఁడగు, వి...

దేశములన్నింటిని దిరిగినంతమాత్రమున నెన్నఁటికిని లాభ ములేదు. దానివలన వృథాశ్రమయే మిగులును. అంతరంగస్థుఁ డగు శివస్వరూపమును గు_ర్తించుటయే మోక్షసాధనము.

ఆ. తొ_త్తుతోడిపొందు తొ_ట్టిపెసలమూట
ముచ్చుతోటిపొందు తెచ్చు నింద
తలవరిదగుపొందు తలతోనె తీరురో, వి...

చినిగినగోతమునుండి పెసలు కారిపోవునట్లు దాసితో సంగమించినచో నది తప్పక బయటపడును. ముచ్చుదానితో భోగించినచో లోకనింద మిగులును. తలవరివానిసతితోఁ గూడినచో నెన్నఁటికేని ప్రాణాపాయము కలుగఁజేయును.

తే. తొల్లి జేసినపాపంబు తొలఁగుకొఱకె
పుట్టిచచ్చుచు మఱలను బుట్టుచుండ్రు
గురుని జేరియు వేఁడి తా గొల్చునేని
పుట్టుదుఃఖము బాడయి పోవు వేమ! 2029

పూర్వజన్మసంచితపాపములు నశించుటకే మనుజుఁడు మరల మరల చచ్చిపుట్టుచుండును; గాన గురుని సేవించినచో మరల మరలఁ బుట్టవలసిన యవస్థ కలుగదు.

ఆ. త్రాడు మెడకు వేసి తనకు శూద్రత్వంబు
పోయె ననెడి దెల్ల బుద్ధిలేమి
మది నిలువక త్రాడు మఱివన్నె దెచ్చునా? వి.

మెడలో (జందెము) త్రాడువేసి శూద్రత్వము పోయెనను బుద్ధిలోపముగాని వేఱుకాదు. మనస్సు నిలుకడ లేని వాని కీ జందెపుఁబోగులు కడ తేర్పఁ జాలవు.

ఆ. దగ్గ ఉన్నవాఁడు తప్పక దక్షుఁడు
ఎడము పడినవాఁడు దుడుకు గడుసు
అనుసరించువారి కయ్యెడు గార్యముల్, వి...

ఎంతటినేర్పరియైనను సర్వదా యాశ్రయింపనిచో కార్యములను నెఱవేర్చుకొనఁజాలఁడు. దూరముగ నుంచి యాశ్రయింపకున్నచో గడుసువాఁ డని వంకలు పెట్టుచుందురు. అనుసరించువారికిఁగాని కార్యములు కావు.

ఆ. దశగలారినెల్ల తమబంధువు లటండ్రు
దశయు లేమి నెంత్రు తక్కువగను

దశ యనంగను ధనదశ యొక్కటే దశ, వి...

అష్టవంతుల నందఱు జనులు తమవారనిచెప్పుకొనుచుం దురు; గాన లోకములో నన్నిటికంటె ధనదశయే గొప్పది. ఆద శలేకున్నచో జాతియున్నవాఁడును జాతిహీనుఁడే.

ఆ. దర్శనంబునందు ధర షణ్మతములందు
వర్ణ మూశ్రమమును వదల కెపుడు
తిరుగుచున్న వాఁడు ధరలోన నజ్ఞాని, వి...

అవివేకి యగువాఁడు అంధపరంపరగా షడ్దర్శనములను షణ్మతములను వర్ణాశ్రమధర్మములను విడువఁజాలక యజ్ఞాని యై స్వతంత్రబుద్ధి రహితుఁడై సంచరించు చుండెను.

ఆ. దాత లేనికొంప దయ్యాలపెనువాడ
నీతి లేనిమాట రాతివేట
ప్రీతి లేనిలంజె ప్రేతవాహనమయా, వి...2034

దాతలేని గ్రామము దయ్యాలపట్టణము. నీతి లేక పలుకు మాట రాతితో నాడు దెబ్బలాట. ప్రేమలేని వలపులాఁడి కూటమి పీనుగును మోయుటే.

ఆ. దాస రనఁగవచ్చు వేసార్లకైనను
జంగ మనఁగవచ్చు లింగ మున్న
బాప డనఁగరాదు పదివేలకైనను, వి... 2035

పట్టె నామములు బెట్టి దాసరి యనిపించుకొనవచ్చును. లింగము గట్టుకొని జంగ మనిపించుకొనవచ్చును గాని బ్రహ్మ

జ్ఞానము లేనిది వట్టిపటాటోపములతో బ్రాహ్మణుఁ డనిపించు కొనుట యసాధ్యము.

క. దినముల వ్యర్థము పుచ్చక
కనుచుండుమి యాత్మ నెపుడు ఘనగురుబోధ
న్నిను నీ వెఱుఁగక యున్నను
గొనకొని మది చెఱుచునిన్ను గొబ్బున వేమా!

కాలమును వ్యర్థముగా గడవఁ ద్రోయక నీలో నీవు గురువు జేసినయాత్మబోధను ధ్యానించి ఆత్మస్వరూప సందర్శనమునకుఁ గృషి చేయుము. నిన్ను నీవు చంచలుఁడవై యెఱుంగఁజాలవేని చెడిపోదువు.

తే. దురితముల నెల్ల ఖండించుగురుని జేరి
పరమనిర్గుణమననంబు ప్రాఁకినంత
గురుతరంబుగ గుణములు కొట్టువడును
పరశివుం డన భాసిల్లు ధరను వేమ! 2037

మోక్షమార్గద్రష్టయగు గురునాశ్రయించి నిర్గుణోపాసనము విధ్యుక్తముగ నెఱవేర్చిన యెడల దుర్గుణంబు లన్నియు నంతరించును. శివస్వరూపమును బిమ్మట వహించి ధన్యుఁడు కావచ్చును.

తే. దివ్యపరతత్త్వ మనుజ్ఞప్తి ధీజయుండు
మరలి పుట్టనిగురుభక్తి మహిమతోడ
నక్షయాత్మకపరమంది యమలుఁ డగును
ఏమతిన మాతనికి నంట దెపుడు వేమ! 2038

పరతత్త్వోపాసనము గావించుధన్యునకు గురుభక్తియే తరింపఁ దోడ్పడును. వానికి మోక్షము సుగమ మగును. ఐహికసంబంధమగు నెట్టి మలినమైన నాతని నంటుకొనఁ జాలదు.

తే. దివ్యమైనట్టి పరశివతేజ మూని
భవ్య మగుయుక్తి మదిలోన భద్రపఱచి
సేవ్యుఁ డై యుండుచే ముక్తి స్థిరముగాను
కావ్యముల రాదు గురుబోధ కలదు వేమ!

పరశివ తేజమును హృదయమునందు నుంచుకొని నియమానుసారముగ దానిని ధ్యానించుచు సేవించుటవలన ముక్తిచేకూరును. గురుబోధవలన నేనాఁటికైన మోక్షము లభించును గాని గ్రంథపఠనమువలన లభింపదు.

ఆ. దేవభూములందు దేవాలయములందు
దేవుఁ డనుచు మ్రొక్కి తెలియలేక
తిరుగుచుండువాఁడు దేవాదిదేవుఁడా! వి...

కొందఱు దేవళములలో దేవుఁడున్నాఁడని యెడలెఱుంగక మ్రొక్కుచుందురు. ఇటుల మ్రొక్కువా రవివేకులుగాని దైవస్వరూపానుభవము గలవారు కానేకారు.

ఆ. దేహ మాత్మరూపు తేట తెల్లము జేసి
యవలి చూపు జూచు నతఁడె గురువు
భ్రమరము తనరూపు క్రిములకిచ్చినరీతి, వి...

తుమ్మెద తనయాకారము పురుగునకుఁ గలుగఁజేయునట్లు ఆత్మరూపము శిష్యున కెఱింగించి దేహభ్రాంతిని బోఁగొట్టి

స్వస్వరూపజ్ఞానము శిష్యున కందఁజేసినవాఁడె గురు వనఁదగు వాఁడు.

తే. దేహ మాత్మలు వేఱని తెలియలేక
మోహమునఁ జిక్కి నిద్రలో మునుఁగు టేల?
సాహసంబున గురుభక్తి సలుపవలెను
వివర మాతండు దెలిపెడి వేగ వేమ! 2042

శరీరమునకు ఆత్మకు సంబంధములేదని తెలిసికొనలేక అజ్ఞానులు మోహనిద్రలో మునిఁగి తేలుచున్నారు. సద్గురుసన్నిధి చేరినచో నతఁ డజ్ఞానమును బోకార్చి తరింపఁజేయఁగలఁడు.

ఆ. ధర్మమునకు గీడు తలఁచినవాఁడు తా
దుష్టుఁ డగుచు తుదకు ద్రోవయె చెడు
గురువుపత్ని గవయ గోరెడునీచుండు
మొదలు చెడఁడె ముప్పు మూడి వేమ! 2043

ధర్మమును జవదాఁటి సంచరించునీచుఁడు తప్పక నశించును. గురుపత్నితో సంగమించిన చంద్రుఁడు గొప్పదనము నంతయుఁ గోలుపోయి మొదలునకే మోసము చెందలేదా?

ఆ. నిజగురూపదేశ నిశ్చయాత్మకవిద్య
రక్షకం బటండ్రు రాజవీథి
మధ్యమార్గమందు మాన్యతఁ జూడరా, వి...

గురూపదేశ మగు నిజమైన విద్య శిష్యుని గడతేర్చుటకు రాజవీథి వంటిది. ఈమార్గము ననుసరించి నిర్గమించినచో మోక్షము సుగమమగును.

ఆ. నిజము కల్ల రెండు నీలకంఠుఁ డెఱుంగు
నిజము లాడకున్న నీతి దప్పు
నిజములాడునపుడు నీరూప మనవచ్చు, వి...

సత్యాసత్యములను సర్వేశ్వరుఁ డెఱింగియేయున్నాఁడు. కావున నిజమునే బలుకుము. నీతిని తొలఁగినడవకుము. నిజము పలుకువాఁ డీశ్వరరూపుఁ డననగును.

క. నిందించు భ్రమలఁ జెందక
పొందినమదిఁ జేర నొక్కి పోడిమితో నీ
వందుకొని గురురహస్యము
సందియ్యక పూర్ణుఁ డగుము సరగున వేమా!

నిందాభ్రమలను వీడి మదిని చిక్కఁబట్టి గురూపదేశరహస్యమును సర్వదా ధ్యానించి పూర్ణుఁడవగుము.

తే. నిరత మాత్మచిదానందనిలయమందు
సరవితోడుత పరిపూర్ణసౌఖ్య మెఱిఁగి
యరిది యగుబయ లేర్పరుట యనుభవంబు. వి.

ఎల్లప్పుడును ఆత్మయనుచిదానందనిలయమునందు పరిపూర్ణ సౌఖ్యపుస్వరూపము నెఱింగి చిన్మయుఁ డగుటయే యనుభవ మనఁబడును. దాన బయలు చేరవచ్చును.

ఆ. నూటనిమిదిగళ్ల నోముల పుణ్యాలు
కలవా జీవులకును గణన లేదు
చెడినసీళ్లు నదుల చేరెడినట్లయా, వి.. 2048

అష్టోత్తరశతగాయత్రిజపమువలనను దదితర జపముల వలనను గొంచెమేని లాభములేదు. ఈజపతపములుముఱికి నీరుగుంటలఁజేరునట్లు గాలిలోఁ గలసిపోవు ననుట సత్యము.

ఆ. నూఱు పలుకవచ్చు నుడి వ్రాయఁగారాదు
వ్రాఁతకన్నసాక్షి వలవ దెన్న
బరగ లేనివ్రాఁత భంగపాటుం దెచ్చు, వి...

కల్లలు అవసరము వెంట ఎన్నింటినైన పలుకవచ్చునుగాని కల్లమాత్రము వ్రాయరాదు. వ్రాఁత పరలోకమున మనపాపమునకు సాక్ష్యమగును. లేనివ్రాఁత ఇహపరములలో నానావమానములు గూర్చును.

ఆ. నేర్చి నడతు నన్న నేరమి తా వచ్చు
నోర్చి నడతు నన్న నోర్వరాదు
కూర్చి నడతు నన్న కూడంగ నీయదు, వి...

నలుగురి కనుకూలముగా నేర్పుగా నడుచుకొందమనుకొన్న నేదియో పొరపాటు వచ్చుచునే యుండును. ఓర్పుగా నుందమనుకొన్న సహనశక్తి కలుగుటలేదు. నలువురితోఁ గలసిమెలసి యుందమన్నఁ బరిస్థితులు కలియనీయవు. ఇఁక నెటులో?

ఆ. పట్టుగొమ్మ వదలి పలవింప నేటికి
ఇట్టిగురుని వేఁడి గుట్టు నెఱిఁగి
నిట్టనిల్లువు గాంచి నిర్గుణ మందరా, వి. 2051

అవలంబము లేక విలపించుటకంటె గురువును జేరి రహస్యము నొంది నిర్గుణత్వము నొందుము.

ఆ. పడఁతి మోసె నొకఁడు పడతి మెసె నొకండు
పడఁతి నురము జేర్చి బ్రదికె నొకఁడు
పడఁతికొఱకె పెక్కుపాట్లను బడిరయ్యా, ...

లోక మంతయును స్త్రీలకై పెక్కుపాటులను అనుభవించి యున్నయది. శివుఁడు తనయాలిని సగము మేనదాల్చి మోయ లేక తిరుగుచున్నాఁడు. విష్ణువు వక్షమున నుంచికొనినాఁడు. బ్రహ్మదేవుఁడు తననోటిలో నుంచికొనినాఁడు. చూచితిరా త్రిమూర్తుల యవస్థలు..

ఆ పడుచుమాటలాడి పరితపింపఁగ నేల
వెడగుచర్య లడచి వేఁడి గురుని
యడుగులంటిమ్రొక్కియాసనువిడఁద్రొక్కు,వి.

పడుచుమాటలఁ బలికి పిమ్మట పశ్చాత్తప్తుఁడ వగుటకంటెను ముందుగనే గురువులపాదములపై వ్రాలి ముక్తుఁడగుటకు యత్నింపుము. చెడునడవడి మానుకొమ్ము.

ఆ. పడుచు నూఱకేలఁ బాఱ చూచెదరొక్కొ
యెంతవారలైన భ్రాంతి సెంది
లోన మీఱుకాము లొంగఁజేయఁగలేక, వి.

ఎంతవారైన స్త్రీలు కనుపింపఁగనే లోనికామమును లొంగదీయఁజాలక లోకులు వారి నేల పాఱఁజూచి చెడిపోయెదరో కదా !

ఆ. పరఁగ దేవుఁ జేసి ప్రజలను మ్రొక్కించి
తొక్కుభూమి కెల్ల దొరను జేసి
మనుజవరులకు నిల మాంగల్యమును జేసి
యాజ్ఞచేసి యేలె నతఁడు వేమ! 2055

శిల్పి దేవునివిగ్రహము సృష్టిచేసి యాతనినే (ఆవిగ్రహమునే) ప్రభువునుగాఁ జేయుచున్నాఁడు. మనుజులకు దాంపత్యబంధములు తెగిపోవకుండుటకై మంగళసూత్రముల నిర్మించుచున్నాఁడు. ఇందుచేఁ బాలించువాఁడు శిల్పియే కదా!

ఆ. పరఁగ నింతదనుకఁ బడినపా టెఱుఁగఁడో
ఘనత నొప్పమనుజుఁ డనఁగఁ బుట్టి
కీడు మే లెఱుఁగక క్రిందగు చిత్రము, వి...

మనుజుఁడు తా నిన్నిజన్మములందును పడినపాటును స్మరించియును మరల క్రిందుమీఁ దగుచుండును. ఎంతటి చిత్రము!

ఆ. పరధనంబులకును ప్రాణము లిచ్చును
సత్య మింత లేక జారుఁ డగును
ద్విజులమంచు నెంత్రు తేజ మించుక లేదు, వి.

ఈకలికాలమునఁ బరులధనమునకు నాశించి దానిగ్రహించుటకుఁ బ్రాణములైన ధారవోయుచు జారవృత్తితోఁ బడుపుఁ జెలువలఁ గవయుచు జ్ఞానహీనులు మేము బ్రాహ్మణులమని తేజశ్శూన్యులయ్యుఁ జెప్పుకొనుచున్నారు. ఎంత లజ్జాకరము?

ఆ. పరపురుషునిమీఁదఁ బ్రాణంబు వెట్టుక
మగువ సేయుచుండు మంచితనము

అట్టిభంగి యోగి యాత్మ భావించును, వి...

జారిణి పరపురుషునిమీఁది యాసచేత మగనిదరిని మంచితన మున నటించునట్టులే యోగియును ఆత్మసిద్ధికై శరీరమును పోషింపుచు మోక్షమునకై ప్రయత్నించును.

క. పరమాత్ముని చింతనలోఁ
దలుచుగనుండుటయె తగును ధర నొక్కటికిన్
దిరిపెము నెత్తి భుజించుచు
దొరవలె గృహవేదికందు దొంగుము వేమా!

పరమాత్మధ్యానమే తలుచుగా మదిలో నుంచుము. ఇట్లు చేయుచు నిరీహుఁడవై యేగృహమున నేని యుండి భిక్షాన్న ములోఁ బొట్టబోసికొనుము.

క. పరిపక్వ మొప్ప శిష్యున
కురమందలి బయలు చూపి యుద్ధతి మీఱన్
పరిపూర్ణ మందఁ జేసెడు
గురుఁడు పరబ్రహ్మమైన గుణనిధి వేమా! 2060

శిష్యుని కర్మము పరిపక్వమొందుటకు హృదయమందున్న ఆకాశమును జూపి జ్ఞానపరిపూర్ణుని గావించు మహానుభావుఁడే గురుఁడనిగాని పరబ్రహ్మమనిగాని చెప్పఁదగువాఁడు.

ఆ. పరులవిత్తమందు భ్రాంతి వాసినయట్టి
పురుషుఁ డవనిలోనఁ బుణ్యమూర్తి
పరులవిత్త మరయ పాపసంచితమగు, వి...

పరద్రవ్యములపైని ఆశ లేనివాఁడే యరసినచో పుణ్యమూర్తి యని తెలిసికొనుము. పరులద్రవ్యమున కాసనొందుట పాపము మూటఁగట్టుకొనుటయే.

ఆ. పక్షిజాతి బట్టి పరఁగ హింసలు బెట్టి
గుళ్లు గట్టి యందు గుదురఁబెట్టి
యుంచువారి కట్టివంచన రాదొకో, వి...2062

నిరపకారులై యుండుపక్షులఁ బట్టికొని గూళ్లలో పంజరములలో బంధించువారికిఁ గూడ అట్టిగతియేకలుగును.

క. పాదుకొని హృదయమందును
సాధారణవృత్తు లడఁచి సన్నుతిగను జీ
వాధారచక్రమందును
మోదంబున విష్ణుపతికి మ్రొక్కుము వేమా!

హృదయమును ఆవరించియున్న ఐహికములగు సాధారణవృత్తుల వదలివేసి జీవాధారచక్రము నధిష్ఠించియున్న విష్ణుపతికి నమస్కరించుచు గడతేఱుటకుఁ బ్రయత్నింపుము.

ఆ. పాలగలియు నీరు పాలెయై రాజిల్లు
నట్లు గురునివలన కోవిదుఁడగు
సాధుసజ్జనముల సంగతు లిట్లురా, వి... 2064

పాలుతోఁ గలసిన నీరు మాధుర్యము వర్ణమునొంది పాలె యగునటుల సామాన్యశిష్యుఁడు సహితము గురుసేవవలన గురునియంతవాఁ డగుచున్నాఁడు. సజ్జనసాంగత్యము లీవిధము గనే యుండును.

ఆ. పాలనీటికలఁత పరహంస మెఱుఁగును
నీరుపాల నెట్లు నేర్చు నెమలి
అజ్ఞుఁడైన హీనుఁ డలశివు నెఱుఁగునా? వి...

పాలనీళ్ల భేదమును పరహంస మెఱుఁగునుగాని నెమలి యె ఱుఁగనట్టులనే అజ్ఞుఁడు ప్రాజ్ఞునివలె శివుని యెఱుఁగఁజాలఁడు. పరమార్థజ్ఞాన మీశ్వరదత్తము.

ఆ. పాలప్రియముచేతఁ బరఁగ నేడ్చెడిబిడ్డ
తుత్తుదప్పులకిల శోకపడఁగ
దల్లిపనులు తీర్చి తనయుని ముద్దాడు, వి...

పాలకై బిడ్డ లేడ్చుచున్న పని త్వరితముగ తీర్చికొనిన పిమ్మటనే బిడ్డలను తల్లిముద్దాడినట్టులు గురువును శిష్యుని ఆద రించి ముక్తునిఁ జేయును.

ఆ. పాలరాళ్లె దెచ్చి పరఁగంగ గుడిగట్టి
చెలఁగి శిలల పూజ చేయుచుంద్రు
శిలలసేవఁ జేయఁ జిక్కున దేమిటి! వి... 2067

అలంకారములకొఱకుఁ దెల్లని పాలరాళ్లతో దేవళములు గట్టి యజ్ఞులు మఱియుచు నందున్న శిలల దైవముగా నెంచి పూజించుచుందురు. శిలలను పూజించుటవలన లభించు ఫలమే మియు లేదు.

ఆ. పాలు పెరుగు వెన్న పాయసంబును నేయి
జున్ను లెన్నియైనఁ జూడ పాలె
పాలవంటికులము బ్రహ్మంబు గానర్రో, వి...

వెన్న పరమాన్నము. నెయ్యి జున్ను లోనగునవి యన్నియుం నామభేదములుదాల్చియున్ననుమూలవస్తువుపాలెగదా! అటులె బ్రహ్మగూడ సాధకుల యభిరుచులఁ బట్టి నామాంతరములు రూపాంతరము లొందుచున్నాఁడు.

ఆ. కల్లలాడుకంటె కష్టంబు మఱి లేదు
కష్టమెప్పుడో కీడు కలుగఁజేయు
ద్విజుఁడ ననుట చూడ ద్రిమ్మరితనమురా, వి...

కల్లలకంటె కష్టప్రదములు వేఱుగాలేవు. అయినను కల్లలకు జంకక తిరిగెడువాఁడు ద్విజుఁడైనను ద్రిమ్మరియే యగును. కల్లలాడిన నేడు కష్టమురాకున్నను ఏనాటికైన కష్టము రాక పోదు.

ఆ. కల్లుద్రాగువాని కల్లుమ్రుచ్చనరాదు
కల్లలాడువాఁడె కల్లుమ్రుచ్చు.
కల్లుద్రాగుకంటె కల్లలాడుట కీడు, వి... 2070

మధుపానము చేయువాని ద్రాగుబోతని యనరాదు. కల్లలాడువాఁడె నిజముగాఁ ద్రాగుబోతు కల్లుద్రాగుటకంటెఁ గల్లలనాడుటయే మిగుల గీడుగలుగఁ జేయును.

ఆ. నిజము లాడునతఁడు నిర్మలుఁడై యుండు
నిజము నాడునతఁడు నీతిపరుఁడు
నిజము బల్కకున్న నీచచండాలుఁడు, వి...

నిజముబల్కువాఁడు నిర్మలుఁడై యుండును. వాఁడే నీతి

పరుఁడు. నిజమును పలుకనివాఁడే నిజమును బరికించినచోఁ చండాలుఁ డనఁదగును. జాతిచండాలుఁడు చండాలుఁడుకాఁడు.

క. పగ లుడుగ నాశ లుడుగును
వగ పుడుగం గోర్కె లుడుగు వడి జన్మంబుల్
తగు లుడుగు భోగ ముడిగిన
త్రిగుణంబును నుడుగ ముక్తి తెరువగు వేమా!

విరోధములు మానినగాని ఆశ లంతరింపఁజాలవు. విచారము మానినఁగాని కోరుకు లంతరింపవు. భోగముల యంటుఁబాసిన గాని జన్మాంతరము లొందుట దప్పదు. త్రిగుణముల వదలినఁ గాని మోక్షము చేకూఱదు.

ఆ. పుట్టు పుట్టలేదె పుడమిని జనులెల్ల
పుట్టి గిట్టలేదె పూర్వు లెవరు?
పుట్టి గిట్టు టెల్ల పట్టి భ్రాంతులు సుమీ, వి...

పుట్టినవారందఱు మరణించుచునే యున్నారు. పుట్టినవారిలోఁ జావనివారులేరు. పుట్టువు చావు రెండును భ్రాంతులు. ఏలయనఁ జచ్చినవాఁడు తిరుగఁబుట్టుచున్నాఁడు. పుట్టినవాఁడు తిరుగఁ జచ్చుచున్నాఁడు.

ఆ. పూసపోగుపసిఁడి పుష్పంబు మొదలగు
సంపద గలవాఁడు జగతియందు
హీనకులజుఁడైన హెచ్చనియందురు, వి. 2074

పూస బుట్ట మున్నగునాభరణము లున్నవానిని హీనజాతి

వానినైనను హెచ్చనుచుందురు. ఆహా ఏమి చెప్పఁదగును. అర్థ వైభవమును.

ఆ. పెట్టి పోయలేని వట్టిదేబెలు భూమి
బుట్టి రేమి వారు గిట్టి రేమి
పుట్టలోనఁ జెదలు పుట్టదా గిట్టదా, వి...2075

ఇతరులకుఁ గొంచెమేని యీయఁజాలని యవివేకి దేబెలు పుట్టిన నెంతయో చచ్చిన నంతయే. పుట్టలోఁ జెదలు పుట్టిచచ్చునట్లు వీని జననమరణములు మిగిలినవారిని విచారపెట్టవు.

ఆ. పొత్తు గుడువ వచ్చు పుత్త్రుఁడే వయసైన
దొత్తుకొడుకు నెంగి లెత్తుకుంద్రె
కాని వానిజోలిఁ గాన రీరీతిగా, వి... 2076

కొడుకును ఎంత పెద్దవాఁ డైనను దగ్గఱఁ జేర్చుకొని తండ్రి పొత్తునభోజనముఁ జేయుచున్నాఁడు. తొత్తుకొడుకుతో నెవరేని యిటులఁ జేయరు. కానివానిని లోకులీవిధముగాఁ దిరస్కరింతురు.

ఆ. ప్రభువు క్రోఁతియైన ప్రగ్గడ పందియౌ
సైనికుండు పక్కి సేన పసులు
నేన్గు లశ్వములును నెలుకలు పిల్లులు, వి. 2077

రాజుకోఁతివలెఁ జంచలుఁడైనచో మంత్రి పందివలెఁ దిండిపోతగును. సైనికులు పక్షివలెఁ దిరుగుబోతు లగుదురు. సైన్యము పశువులవలెఁ గుక్షింభరులగుదురు. ఏనుఁగులు గుఱ్ఱములు, ఎలుకలు పిల్లులవలెఁ బికిమాలిన వగును.

ఆ. ఫణికి కోర లుండ భయ మొందునట్టులే
వెరతు రయ్య దుష్టవిభవమునకు
కోరలూడఁ ద్రాఁచు మీఱునా దుష్టత, వి...

పాము నకు కోఱలు విషముగలదని గూడ భయపడినటుల లోకులు నీచుని యైశ్వర్యముగాంచి గూడ భయ మొందుచు నుందురు. కోఱలూడిన పామువలె సంపదలేని నీచుఁ డపాయకారి కాఁడు.

ఆ. బాపఁ డనఁగ నేమి భక్తుఁ డనఁగ నేమి
జోగి యనఁగ నేమి స్రుక్కు నేమి
ఇన్ని యేల వెనుక నినజుండు పని దీర్చు, వి...

బ్రాహ్మణుఁడు భక్తుఁడు మున్నగు భేదముల నాలోచింపక యముఁడు అందఱను వారివారి పాపముల కనుగుణముగా దండించును. ఈ మాఱు లోకము ఓతరలోకములలో సాగవు.

ఆ. బాలచనులఁ బూలబంతులఁ బోల్తురు
ప్రాలుమాలినట్టి భ్రాంతు లవని
మాంసఖండమందు మఱి యేమి యున్నది ? వి.

స్త్రీలచన్నులను పూలబంతులు అని బల్కుదురే కాని అందేమియు లేదు. ఇట్లు చెండ్లతోఁ బోల్చువారు భ్రమగలవారు. చనులు కేవలము మాంసపుముద్దలుగాని వేఱుగావు.

ఆ. బాల్యమందు తాను బహువిధముల పట్టి
చప్పరించినట్టి స్తనములకును
మోహ మింత యేల మూఢాత్మ తెల్పియరా, వి..

స్పష్టము.

ఆ. బూతు లేనిలంజె భూతంబు కూఁతురు
ప్రీతి లేనిపాటు చేఁతచేటు
దాత లేనియూరు దయ్యాలపేట రా, వి...2082

విటుల యభిమతముఁ దీఱఁగలియలేని యుంపుడుకత్తె పిశాచము. ప్రియముగాఁ జేయనిపని నిష్ఫలము. దాతలు లేనివాడ దయ్యాలకొంపయే.

ఆ. బ్రాహ్మణునకు మ్రొక్క బహుదీవన లొసంగు
నాత్మశుద్ధి గలుగు నాతఁడైనఁ
గలుగు నన్ని కామి గంతశోషయె సుమీ, వి.

ఆత్మశుద్ధి గలవాఁడైన బ్రాహ్మణునకు మ్రొక్కిన పెక్కుదీవనలనిచ్చును. కానివానికి మ్రొక్కిన కంఠశోష తప్ప వేఱె ఫలము లేదు.

క. భక్తికి మూలము జ్ఞానము
రక్తిగ గురు చెంతఁ జేరి రక్కొనినంతన్
యుక్తిగ నెఱుకై తోఁచును
ముక్తికి నిలయమగు దారి మునుకొని వేమా!

భక్తిమూలముగాఁ గలది జ్ఞానము. గనుక గురువులభక్తితో సేవించి ముక్తి కిరవగుజ్ఞానము నొందుము.

ఆ. బత్తి లేక లంజె పలుమారు పిలచిన
బత్తి గాదు లయపుమిత్తిగాని
మిత్తి బోరఁగ నిల్లు మ్రింగక పోవునా? వి...

సోకి సోకి మాయ సొక్కించు టరుదురా, వి.

ప్రవృత్తినివృత్తిరహితమైనపద్ధతిని భగవంతుని ఏకరూపుగా ధ్యానించుచు మాయకు లోఁబడక మెలంగవలయును.

ఆ. రాజయోగమూని తేజ మందుట ముక్తి
తేజ మందకున్న దేబెలె కద
మర్మ మంత లేక మహిఁ గురుఁ జూడుము, వి.

రాజయోగము నవలంబించియును తేజము నందఁగలుగుట యేముక్తి. అటులందఁజాలక యున్నచో వట్టితెలివిలేనివాఁడవు గనుక గురువుల నాశ్రయించి ముక్తుఁడవు గమ్ము.

ఆ. రాజయోగమునను రాజత్వమును బొంది
రాజరాజు దొడ్డరా జనంగ
రాజయోగముననె రాజశేఖరుఁ డాయె, వి...

రాజయోగము నాశ్రయించుటచేతనే రాజరాజు చక్రవర్తి యయ్యెను. రాజయోగమున నీశ్వరుఁడు రాజశేఖరుఁడయ్యెను. రాజయోగము ఆచరణీయము.

ఆ. రాజసంబుచేత రాజ్యభారం బందు
నోర్పు లేనియాతఁ డుభయతఁ జెడు
నీటిపైన గుండు నిలుచునా మునుఁగక, వి...

రాజసంబు గల సాధకునకు రాజ్యాధిపత్యము కలుగును. రాజై శాంతము మాని ప్రజలఁ బీడించువాఁడైనచో రాజ్యము మోక్షము చెడును. నీటిపై రాయి నిలువ నటుల శాంతహీనున కేదియు నిలువదు.

ఆ. రాజసంబు జెంది రమణులపొందాస
పడెడువాఁడు గురునిప్రాపెఱుఁగునె ?
విటులమరుగుయువతివిభుభక్తియెఱుఁగునా? వి.

రాజసము గలవాఁడయ్యు గాంతాలోలుఁడగు జడుఁడు గురునియనుగ్రహము నేవిధముగ నైనఁ బడయఁజాలఁడు. విటుల కలవాటుపడిన వెలఁది భక్తితో భర్తను దిలకింపదు గదా!

ఆ. రూఢిగాను భక్తి రూపించి చెప్పిన
వాఁడె పరమగురుఁడు వసుధలోన
వేఁడి పరము గనుటె వేదాంతవేద్యము, వి...

భక్తిని నిరూఢిగా దెలియఁ జెప్పువాఁడే యుత్తమోత్తముఁడగు గురువు. కావున నాగురువును బ్రార్థించి ముక్తుఁడవగుము. మోక్షము నొందుటయే వేదాంత మెఱిఁగినందులకు ఫలము.

ఆ. రూఢి మదిని మించి రొదవినఁ జాలక
కాఁడు జేర నేమి ఘనము గలుగు
వీటిలోన తవము విన్నంద వినుచుండు, వి...

మనస్సును మించి నాదము కనిపెట్టఁజాలక శ్మశానములో తిరుగాడుచున్నంతమాత్రాన నేమియు నాధిక్య మలవడదు. నాదము నాలింతువేని మహదాకాశము నెఱుంగవచ్చును.

ఆ. రోగియైనవాఁడె రోగి నెఱుంగును
రోగి నరసి చూచి రూఢిగాను
రోగి కిడినవాని రాగి బంగారమౌ, వి...2126

రోగి యగువాఁడె యెదటివానిని బరికించి రోగిగాఁ గుర్తిం

పఁ గలుగును. ఇతరులు గుర్తింపలేరు. అట్లు గుర్తించి రోగికి తామ్రభస్మమునిచ్చినను సువర్ణభస్మము వలెఁ బనిచేయును.

ఆ. లజ్జలజ్జ యనుచు లలనలమీఁదికి
లజ్జ విడిచి తిరుగు లావరియయి
లజ్జతెలిసె నేని లలనలఁ దాఁకునా? వి...2127

కొందఱు గడుసరివాండ్రు బయటికి లజ్జలజ్జయని యిచ్చకము లాడుచు లజ్జవిడచి తిరుగుచున్నారు. నిజముగా లజ్జగలవారు పడతులఁ దాఁకనైనఁ దాఁకుదురా ?

ఆ. లేఁడు లేఁ డనినను లేఁడు లేనే లేఁడు
కాఁడు కాఁ డటన్న గానెకాఁడు
తోఁడు తోఁ డనినను దోడనే తోఁడగు, వి...

దైవము మనుజుల మనోధర్మము ననుసరించి లేఁడన్నవానికి లేకయు కాఁడనినవానికి కాకయు తోఁడనినవానికి తోడ్పడియు వచ్చుచుండును.

ఆ. లోకమందుఁ బుట్టి లోకమందె పెరిగి
లోకవిభవ మోర్వలేక జనుఁడు
లోకమందు జవికి లోఁబడి చెడిపోవు, వి...

జనులు లోకములోఁ బుట్టి అందే పెరిగి యిచ్చట లోకులగు వారిసంపదల నోర్వఁజాలక విషయాసక్తులై చెడిపోవుచుందురు.

ఆ. లోకములకు గురువు లోకులకును గురు
వదియుఁ దెలిసి మోక్షమందఁ గోరి
గురుని గనక నరకకూపముఁ జెందును, వి...

లోకములకు లోకులకు గురువే ఆధారము. ఆయంశమును గ్రహించి మోక్షమునొందఁ దలఁచిన వాఁడు గురునాశ్రయింప వలయును. లేనిచో నరకమే గతి యగును.

ఆ. లోను జూచినతఁడు లోకంబు లెఱుఁగును
బయలఁ జూచినతఁడు పరమయోగి
తన్నుఁ జూచినతఁడు తా నౌను సర్వము, వి.

అంతస్సును కని పెట్టినవాఁడు అఖిలమును కని పెట్టఁజాలును. బయలు దర్శింపఁ గలవాఁడె యుత్తముఁడు. తనలోని యాత్మ తత్వము గ్రహించినవాఁడె యాత్మజ్ఞుఁడు.

క. వంచనచేసెడి యెఱుకను
మించినపరతత్త్వమమరు మేలిమి గన నా
శించును గన్గొని యుండిన
సంచారములేనిబయలు సరగున వేమా! 2132

సామాన్యజనులకు లోనుగాక వంచించు జ్ఞానము నార్జించి మించినవానికి పరతత్త్వ మమరును. దానినిదర్శించి యానందించుచున్నచో నిర్గుణస్వరూపమగు బ్రహ్మము సాక్షాత్కరించును.

ఆ. వట్టిమమతఁ జిక్కి వావివరుస లంచుఁ
దిక్కుపట్టి నరుఁడు తిరుగుఁ గాని
యెక్కడితలిదండ్రు లేమియుఁ దన కేల? వి...

నిరర్థకమగు మమత్వమునకు లోఁబడి వావులని వరుసలని నరుఁడు తిక్కపట్టి తిరుగుచుండునే కాని తలిదండ్రులతత్వము నరయఁ జాలఁడు.

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము

గురుభక్తిపద్ధతి. తేలప్రో లు.797

ఆ. వక్షమందు గురుని వర్ణించి చూడరా
రక్షకత్వమునకు రాచబాట
అక్షమాల జపమె యవని దొంగలరీతి, వి...

హృదయమున నిశ్చలముగా బ్రహ్మస్వరూపమును దర్శింపఁ బ్రయత్నించుట ఆత్మోద్ధరణమునకుఁ ద్రోవ. అక్షమాలఁబెట్టుకొని జపములు గావించుట పరులను మోసగించుటకే.

ఆ. వాక్కువలన గలుగు వరమగు మోక్షంబు
వాక్కువలనఁ గలుగు వరలు ఘనత
వాక్కువలనఁగలుగు నెక్కుడైశ్వర్యముల్, వి.

మాటవలననే మోక్షము ఘనత యైశ్వర్యము మున్నగునవి యన్నియును గలుగును.

ఆ. వాక్కునందు గురువు వక్తృతను గురువు
చీఁకటినటు గురుఁడు చిక్కియుండు
అఖిలమునకు గురువె యాధారమైయుండు, వి.

వాక్కులకు వక్తృత్వమునకు అంధకారమునకు దానిని పోఁగొట్టుటకు ఇంతయేల? సమస్తమునకు గురువే మూలాధారమని నమ్ముము.

ఆ. వారకాంత లెల్ల వలపించి వత్తురు
బుద్ధులెల్ల తొలఁగఁ బుచ్చుకొనరు
మాట రూఢిగాఁగ మగలెల్ల వత్తురు,వి. 2137

పురుషులబుద్ధులు చెఱచి వారిసంపదలు కొల్లగొనుటకు వార

కాంతలు వలపించుచుందురు. తమలోఁ బమకు మాటలు గలియఁగనే పురుషులు రోవెలందుల విడువకుందురు.

ఆ. విటునిఁ జేరఁ గోరి వీథిని మది నుంచు
పడఁతిరీతి పరము బ్రాఁక నగును
గుణము లన్ని మఱచి గుర్తించి చూడరా, వి.

జారిణి విటుని జేరఁగోరి వీథిలో నిలువఁబడియుండునట్లు లనే గుణము లన్నిటిని లెక్కసేయక మఱచి పరముకొఱకుఁ బ్రయత్నింపుము.

ఆ. విటులఁ జూడఁగానె మటుమాయఁ జేయును
కిటికియందుఁ జేరి కేకరించు
పటిమ మీఱ స్త్రీలఁ బరికింప లేరయా, వి...

స్త్రీలు గావించు మోహతంత్రములు సామాన్యములుగావు. పురుషులను మోసముచేయుట కెన్నివిధములనో యత్నింతురు. కిటికిలోఁజేరి వలపుఁజూపులతోఁ జూచుచుందురు. స్త్రీలవంచనోపాయము లెఱుంగుట యసాధ్యము.

ఆ. వెఱపు లేక గురుని వేఁడుచు వేసారి
స్థిరముగాను పూజ చేసి చేసి
పరము గన్నవాఁడు పరిపూర్ణ యోగిరా,వి...

వైరాగ్యము శ్రమయే.ఎటులను భయముఁ బోనాడి గురుని బలుమాఱు బూజించుచు మోక్షరహస్యములఁ దెలుపఁ బ్రార్థించుచు గురూపదేశానుసారముగాఁ బరముగన్నవాఁడే జ్ఞానపూర్ణుఁడగు యోగి.

ప్రపంచస్వభావపద్ధతి.

అవ. పంచభూతముల సమ్మేళనమువలనఁ బ్రపంచము కలిగెను. ఈ ప్రపంచమునందలి మానవులు కుటుంబభారవాహులై ఆశాపాశములచేఁ గట్టఁబడి యుక్తాయుక్తవివేచనశూన్యులయి కార్యాకార్యవిచారణశూన్యులై యున్నారు. ఆత్మోద్ధరణమార్గము యోజించుటకు మాఱు స్వలాభములగు పనులలో మైమఱచి వర్తించుచున్నారు. మృత్యువు సన్నిహితముగా నుండెననియు స్వల్పావకాశముగల యీమానవజీవితములో బరమార్థవిచారణముచేయఁదగిన యమూల్యకాలము ఇంద్రియసౌఖ్యములకు వినియోగించుట మిగుల దోషమనియుఁ బ్రపంచమునకు వేమనమహాయోగి సాటఁజెంచి యీక్రిందివిధముగ ప్రపంచస్వభావపద్ధతిఁ దెలుపుచున్నాఁడు.—

ఆ. అండములను బుట్టు నలరు ప్రాణులు కొన్ని
బుద్బుదములఁ బుట్టు పురుగులెల్ల
స్వేదములను బుట్టు జీవులు కొన్నిరా, వి....

ప్రపంచమునందలి జీవరాశి పెక్కువిధములఁ గానుపించుచున్నది. కొన్ని గ్రుడ్లనుండియుఁ గొన్ని చెమటనుండియు మఱికొన్ని వాయువునుండియు జనించుచున్నవి.

ఆ. అందె యింద్రజాల మయ్యె లోకంబులై.

మించె నొకటి కొకటి మింటియందు
తన్నుఁ దానె జూడ తలఁపుల మఱచెను, వి...

ప్రకృతియందు దైవవశమున లోకము లేర్పడెను. పిదప గారడివలె మాయలోకము నావరించెను. పిదప నొకదానినొకటి మించ జీవరాశి ప్రయత్నము చేయసాగెను. మాయావశమున జ్ఞానశక్తి జీవరాశి కోలుపోయెను.

ఆ. అన్నిజాతులకును నాధారమైనట్టి
లున్నసానగాది మన్నెఋషుల
నెన్ని జన్మములను నెక్కడగానము, వి...2143

సమస్తమునకు నాధారమై యుందురని వినునట్టి సానగాది ఋషిగణము ఎచ్చటఁ జూచినను కానఁజాలము. ఈకలికాలమున నట్టిమహర్షులు కనుపించుటలేదు.

క. అరిషడ్వర్గంబులచే
నరు లెల్లను జిక్కి సొక్కి నైజము విడకే
యరుగుదురు గాక యెఱుఁగక
మఱుఁగైనది బ్రహ్మమనుచు మహిలో వేమా!

మనుజులు కామాదివికారములచేఁ గృశించుచు స్వభావసిద్ధమగు చిత్తచాంచల్యమునువిడువక బ్రహ్మము మఱుగున నున్నది. దానిని కనుఁగొందమని ప్రయత్నింపఁజాలకున్నారు.

ఆ. ఆలివంకవార లాత్మ బంధువు లైరి
తల్లివంకవారు తగినపాటి
తండ్రివంకవారు దాయాదులైరయా, వి...

లోకములో పెండ్లమువంకవారు ఆత్మబంధువు లగుచు న్నారు. తల్లివంకవారు తగుపాటిబంధువులగుచున్నారు. తండ్రి వంకవారిసంగతి తెలుపనే పనిలేదు. వారే దాయాదులు.

ఆ. ఆలి నొంచలేక యధమత నొందుచు
వెనుక నుంటి ననుట వెఱ్ఱితనము
చెట్టుముదురునేని చిదిమిన బోవునా ? వి...

భార్యను స్వాధీనముఁ జేసికొనఁజాలక వెనుకఁబడుట తెలివి తక్కువ యగుఁగా. కావున తొలుతనుండియే యత్నింపవల యును. చెట్టు ముదిరినపిమ్మట వంగునా ?

ఆ. ఆలు రంభ యైన నతిశీలవతి యైన
జారపురుషుఁ డేల జాడ మాను
మాలవాడ కుక్క మరగిన విడుచునా? వి...

ఆలు చక్కనిదైనను గుణవంతురాలైనను జారుఁడగు మగఁ డు పరకాంతలను వెదకుచునే యుండును. కుక్క మాలవాడలో నలవాటుపడిన మరల నిల్లు చేరదుగదా !

ఆ. ఇచ్చి పుచ్చుకొన్న హితులును మనుమలు
తగ్గు లేక యల్లుఁ దామరవలె
కాచి పూచి పండి కడు రమ్యమై యుండు, వి.

ఇచ్చి పుచ్చుకొనుటవలన చుట్టపక్కము లెక్కువగుదురు. చుట్టరికము తామరకొలనువలె నుండును. అపుడాకుటుంబము నేత్రానందకరముగ నుండును.

ఆ. ఇలను శూద్రులౌట నెఱుఁగరు మొదలను
మనసు నతనిమీఁద మరులుకొల్పి
కొల్వఁగారొ ద్విజులు కోటానుకోట్లుగా, వి...

లోకులు బ్రహ్మత్వముకొఱకుఁ బెనఁగులాడ నవసరములేదు. దైవముపై నిజమగు భక్తిగల ప్రతిమానవుఁడు బ్రాహ్మణుఁడగును. ఈబ్రాహ్మణులందఱు ఉపనయనము కాకముందు శూద్రులే!

ఆ. ఈకె లంటఁ జేసెఁ దోఁకలంటఁగఁ జేసె
గోక లంటఁ జేసె లోకమునకు
మానరక్షణంబు మర్యాద యని తెల్ప, వి...

దేవుఁడు మనుష్యులకు మానసంరక్షణమే మర్యాదయని తెలుపుటకు తనసృష్టిలోనిజంతువులకు ఈకలుతోఁకలు కోకలు మున్నగువానిని సృజించెను.

క. ఈఘనసూత్ర మెఱుంగుము
నీఘటమున శివుఁడు జేరి యిరవుకొనంగా
నేఘటపటముల కందక
తా ఘనుఁడై యాడుచుండు తథ్యము వేమా!

దేవుఁడు నీశరీరమును ఇరవుగాఁ జేసికొని ఘటములకుఁ బటములకు నందక మనస్సునం దాడుచున్నాఁడు. ఈసూత్రమును మెలఁకువతో గ్రహింపుము.

క. ఈచెవిగొఱికిన నొల్లరు
వాచవులకు విందు మన్న వాక్యంబులచే

పూఁచను బడుచులు వెఱచిన
ఆచందము లాయె జగము లన్నియు వేమా!

కలహప్రియులు పరులమీఁదఁ జెప్పు కొండెము లాలింపఁ జెవులొసంగుదురుగాని చెవికొఱకుట కిష్టపడరు. పూఁపచను పడఁతులు కలయికకు వెఱచునట్లు బుద్ధిమంతులు కొండెమును వినుటకే వెఱతురు.

క. ఈతనువునందుఁ జూచిన
నేతనువుల కింతె యనుచు నెదిరిని దన్నుం
జూతురు లోఁగాఁ జూపున
నాతురముగఁ దపసు లెల్ల నమరఁగ వేమా!

తనదేహమునం దెటుల బ్రహ్మముగలదో ప్రతిశరీరమున నటులే గలదని పరమయోగులు ఎదటివానిని దన్ను సమానభావముతోఁ గాంచుచుందురు.

ఆ. ఉత్తమోత్తముఁ డగు నుర్వి తత్త్వజ్ఞుఁడు
మహిమ జూపువాఁడు మధ్యముండు
వేషధారి యుదరపోషకుఁ డధముండు, వి...

తత్త్వము నెఱిఁగినవాఁ డుత్తముఁ డనియును మహిమఁ బ్రదర్శించెడివాఁడు మధ్యముఁ డనియును గుక్షింభరుఁడు వేషధారియగు దాంభికుఁ డధముఁ డనియుం నెఱుంగుము.

ఆ. ఉదకమందు మొసలి యుబ్బి యేనుఁగుఁ బట్టు
మతక మేమొ బయల మసలభోదు
ఎఱుక మఱుఁగుఁ దెలిసి యేకమై యుట్లుండు, వి.

నీటిలో మొసలి ఏనుఁగును బట్టి కదలనీయనియట్టులే విజ్ఞానమువలన మనస్సును బట్టి మఱగనీయక యైక్యము నొందింపవలయును. మొసలి బయట మసలలేనటుల నెఱుక లేకున్న నీబ్రదుకు వృథాయగును.

ఆ. అనయ మీసు బాపి యనలంబుఁ జల్లార్చి
గోఁచి బిగియఁ గట్టి గోప మడఁచి
యాస విడచెనేని నతఁడు దా యోగియా, వి.

నిజమగు యోగి కానెంచినవాఁడు ఈర్ష్యను వదలిపెట్టి కామానలము క్షుదనలమును విడచి మనస్సును విషయాదుల మీఁదికి మరలనీయక పదిలపఱుపవలయును. ఆస మొదలంటఁ గోసివేయవలయును.

ఆ. అన్నము తినువేళ నాత్మ రుచుల గోరు
మదియు నాల్కసెప్ప నడుగుచుండు
ఆత్మకు తృణమైన నయ్యయో యనరాదు, వి.

భోగముల ననుభవించు కొలఁదిని సంతృప్తి కలుగక ఆశయే పెరుగుచుండును. కనుక ఆత్మకై (మనస్సుకై) దయపడరాదు. ఆత్మ తృణమేని యపేక్షింపదు.

ఆ. ఆశకన్న దుఃఖ మతిశయింపఁగ లేదు
చూపు నిలుపకున్న సుఖము లేదు
మనసు నిలుపకున్న మఱి ముక్తిలేదయా, వి.

ఆశకంటె దుఃఖకారణము మఱియొకటిది లేదు. చూపు

నిలుపకున్నచో సాధకునకు సుఖము కలుగదు. మనస్సు నిలుప లేనివానికి మోక్షమురాదు.

ఆ. ఆశ గననివాని నాశ్రయింపఁగ రాదు
ఆశ దీర్చువాని నడుగవలయు
ఆశ గలుగునంత కమలుండు గాఁడయా, వి...

ఎదటి వాని కష్టమును ఆశను గుర్తించి ధనమీయని వాని నాశ్రయింపరాదు. ఆశతీర్చువానినే యాచింపవలయును. మోక్షాశగలవాఁడు ఆశాపాశము మొదలంటఁ గోసివేసిన గాని కృతార్థుఁడు గాఁడు.

ఆ. ఆశ గోసి వేసి యనలంబు చల్లార్చి
గోఁచి బిగియఁగట్టి కోప మడఁచి
యాస విడుచువాఁడు నగు నిల యోగిగా, వి.

విషయములపై గలయభిలాషను పో నడంచి కోపము మున్నగు వానిని రూపు మాపి నిరీహుఁడై యుండువాఁ డుత్తమయోగి యగును.

ఆ. ఆశచేత మనుజు లాయువు గలనాళ్లు
దిరుగుచుండ్రు భ్రమలఁ ద్రిప్ప లేక
ముఱికిభాండమందు ముసరు నీఁగలభంగి, వి.

విషయాభిలాషచేత బ్రదికినన్నినాళ్లును మనుజులు ముఱికి కుండపై నీఁగలు ముసరిన ట్లుందురు. ఆశగలవాఁడు భ్రమలను దిగవిడువఁజాలఁడు.

క. ఆశను విడువనిజీవికి
క్లేశము విడిపింప దరమె కేశవునకు నా
యాశాపాశము లెల్లను
రోసిన క్లేశంబు విడుచు రూఢిగ వేమా! 2162

ఆశను త్యజించనివానికి కేశవునంతవాఁడైనను మోక్షమొసంగుట దుర్లభమనియును ఆశవిడిచినచో క్లేశములు వదలుననియు రూఢిగ నెఱుంగుము.

ఆ. ఆశపాపజాతి యన్నిటికంటె నా
యాసచేత యతుల మోసపోరె
చూచి విడుచువారు శుద్ధాత్ము లెందైన, వి...

అన్నింటికంటెను ఆశయే పాపజాతి. కావున సదా మోసపోక తత్త్వము నెఱింగి త్యజించువారు ధర్మాత్ములనఁదగుదురు. ఆశచే మునులంతటివారుగూడ మోసపోయిరి.

ఆ. ఆశపాశము మొదలంటగా దెగఁగోసి
పాఱవేయకున్న ఫలము గలదె
కొక్కు బోనులోనఁజిక్కినచందము, వి...2164

ఆశ యొకపాశము (బంధము) వంటిది కాన దానిని మొదలంట కోసివేయనంతవఱకు బోనులోని పందికొక్కునకువలె జీవునకు ఇహలోక బంధవిముక్తి కలుగఁజాలదు.

ఆ. ఆశపాశ మెల్లఁ గోసి వేసినవాని
చిత్త మెపుడు గురుని చేరియుండు
మోహపాశ మున్న మోక్ష మెక్కడిదయా? వి

ఆశాపాశమును ఛేదించి గురుసేవ జేయుచుండుము. మోక్షము కలుగును. చిత్తశుద్ధి చేకూరును. అట్లుగాక మోహమునఁ బడితివా ఇఁకమీఁద మోక్షమే నీకు దుర్లభ మగును.

ఆ. ఆశ యనెడిదాని కోసి వేయఁగ లేక
మోహబుద్ధివలన మునుఁగువారు
కాశివాసులైనఁ గనఁబోరు మోక్షము, వి...

ఆశాపాశమును వదల్చుకొనఁజాలక మోసపోయియుండెడి వారు కాశికి పోయినను ముక్తినొందఁజాలరు.

క. ఆశయె యిహపరసౌఖ్యవి
నాశము భవబంధములకు నయముగ తానే
యీశుని గనుఁగొన నీయదు
ఆశవినాశంబె పరను మవనిని వేమా! 2167

సంసారబంధములకు ఇహలోకము పరలోకము లేకుండఁ జేయుటకు ఆశయే కారణము. మానవుని నాశనముఁ జేయుటకు ఈశ్వరసన్నిధిఁ జేరనీయక పోవుటకు ఆశయే తోడ్పడు చున్నది.

ఆ. ఆశలనెడిత్రాళ్ల నఖిలజనంబులు
కట్టుపడుచు ముక్తి గానరైరి
జ్ఞానఖడ్గమునను ఖండింపరాదొకో, వి... 2168

ఆశయనుత్రాళ్ళచే జనులందఱు బాధితులగుచు మోక్షమును గనుఁగొనజాలకున్నారు. ఆశను మొదలంటన నఱుకవలయునన్న జ్ఞానఖడ్గము గావలయునుగాన జ్ఞానమార్జింపవలెను.

ఆ. ఆశ లుడుగఁ గాని పాశముక్తుఁడు గాఁడు
ముక్తుఁ డైనఁగాని మునియు గాఁడు
మునియు నైనఁగాని మోహంబు లుడుగవు, వి.

ఆశలు మొదలంటఁ బోయినఁగాని పాపము లడుగంటవు. పాపము లడుగంటినగాని సంసారబంధములనుండి ముక్తుఁడు గాఁడు. సంసారముక్తుఁడై గాని మోహాదు లడుగంటఁజాలవు.

ఆ. ఇంత వగవ నేల యేకాంతబుద్ధిని
హరిహరాదులందు నాస లుడిగి
వాసన దెలిసినవాఁడెపో బ్రహ్మము, వి...2170

పెక్కువిధములఁ బరితపించుటకంటె హరిహరాది భేదబుద్ధిని ఆశను పరిత్యజించి వాసనాతత్త్వమును కనిపెట్టినచో ముక్తుఁడు కాఁగలఁడు. వాసనాతత్త్వ మెఱుంగుటే బ్రహ్మము నెఱుంగుట.

ఆ. ఇంద్రపదవి గోరి యింపుగా యజ్ఞముల్
కలిమిచేతఁ జేసి కాములైరి
పరమయోగ మూని పట్టఁగలేమిని, వి...2171

యోగమువలన స్వర్గలోకము సాధింపఁజాలని యవివేకులు యజ్ఞములు గావించి ఇంద్రపదవిఁ బడయఁ జూచుచున్నారు. యజ్ఞమువలన స్వర్గములో దొరకునది కామమే (రంభాసంభోగమే) గాని వేఱుగాదు.

క. ఇది నాకుఁ జాల దనుచును
మదిలో దా నెపుడు దలఁచి మమతగను మతిం

పొదలుచు విడువం జాలని
దదియే సంసారబీజ మనఁబడు వేమా! 2172

ఉన్నంతతో తృప్తిఁబొందవలయును. అట్లు గాక ఎంతవచ్చినను చాలదు చాలదు అని అసంతృప్తితో నుండుటయే సంసారమునకు మూలకారణము.

ఆ. ఇదియె పరమటంచు మదికి దోఁచినఁ జాలు
మనసు చెదరుకోర్కె మట్టుపఱచి
సుధను గ్రోలువాఁడు సుడిఁబడి చచ్చునా? వి.

తా నసుభవించునదియే యుత్తమ మనుకొని మనస్సును చెదరిపోనీక ఆత్మబోధామృతమును గ్రోలువాఁడు ఎప్పటికిని మృతుఁడు గానేరఁడు.

ఆ. ఎక్కుఁడైన యాశ లినుమడియై యుండఁ
దిక్కుపట్టి నరుఁడు తిరుగుచుండు
కుక్కవంటియాప కూర్చుండ నీయదు, వి...

ఆశలు మనుజుని పిశాచములవలె చుట్టుకొని త్రిప్పుచున్నందున నరుఁ డిట్లు భ్రాంతుఁ డగుచున్నాఁడు.

సీ. కమలభవాండంబు కర్పటం బది యెంత
దానిలోపలి జగత్త్రయ మదెంత
దానినాల్గవపాలు ధారుణి యని యెంత
దీనియేడవపాలు దీవియెంత
యందు తొమ్మిదవది యగుతునియ యదెంత
యాతునియలభాష లమితమగుచు

అట్టిభాషలతోడ ననువుమీఱంగఁ గడు
పొలుపొందుచున్నట్టి భూము లెన్ని
తే. అట్టిభూముల నేలువా రమితనృపులు
ఘనులు పెక్కండ్రు గల రని కడకు నెఱిఁగి
యొకరిదయ చాలగానమ్మి యుండుమనుజు
విభవ మేమనఁగావచ్చు వెఱ్ఱివేమ! 2175

బ్రహ్మాండమంతయు నొకతలపుట్టగాన నది మిగుల చిన్నది. మూఁడులోకములాపుట్టలో మిగుల స్వల్పభాగములు జలమయమగు ప్రపంచములో భూమి నాలుగవపాలు. ఆభూమియంతయు నేడుద్వీపములుగా మాఱెను. కాన నందలి మనజంబూద్వీపము మిక్కిలిచిన్నది.అందుఁ బెక్కుభాషలు మాటలాడు ప్రజలు కలరు. ఈప్రజాసమూహమును ఈస్వల్పభూమిని బరిపాలించు రాజులు నసంఖ్యాకులైయున్నారు. ఈప్రపంచములో రాజునకుగల స్వాతంత్ర్య మిట్టిదని లోకులు గ్రహింపక, యేరాజునో ఆశ్రయించి జీవించుట యెంతయజ్ఞానమో యోచింపుఁడు.

క. కన్నెల నవలోకింపఁగ
జన్నులపై దృష్టిపాఱు సహజం బిలలో
కన్నుల కింపగుదృష్టిని
తన్నెఱుఁగుట ముక్తికిరవుతగునిది వేమా!2176

వయసువచ్చుచున్న చిన్నారికన్నెలఁ గాంచఁగనే చూపులు వారి యుబ్బుచన్నులపై కుఱుకును. అటు లుఱుకనీయక హృద

యమునందున్న బ్రహ్మస్వరూపము నెఱుంగ నుపయోగించుటయే మోక్షసాధనము.

ఆ. కన్నె వరుఁడు చేరి కదియంగ నొక్కప్పు
డుచ్చయందు పిండ ముద్భవించు
హెచ్చుకులజుఁ డెవఁడు హీనుఁ డెవండురా? వి.

స్త్రీపురుషుల సంయోగమునందలి జలమునందే ప్రపంచమంతయును బుట్టియుండఁగా నిఁక నిట్టిప్రపంచములో హెచ్చుతగ్గులకై కట్టుకొన ప్రయోజనము లేదు.

ఆ. కమలభవుఁడు సేయుఁ గడుసృష్టి యందురు
హరి భరించు చంపు హరుఁ డటండ్రు
మూర్తు లిందఱైన మూల మొక్కటియెరా, వి.

బ్రహ్మ సృజించు ననియును హరి పోషించు ననియును హరుఁడు నశింపఁజేయుననియు నందురు; కాని విచారించినచో నీముగ్గురు నొక్కరే. ముగ్గురికి మూలమొకటే యని యెఱుంగఁగలవు.

ఆ. కల్ల మారగించి కన్నులు ముకుళించి
బిఱబిగిసియుండు బీదయోగి
మేఁకపోతువలెను మెఱమెచ్చులకు నయి, వి...

చలిదిఅన్నముఁ దిని కన్నులు మూసికొని మేఁకపోతువలె బిగిసికొని మెఱమెచ్చులకై యోగుల మని కొందఱ అవివేకులు కూర్చొని యుందురు.

ఆ. కలిగినట్టులుండు కలుగక యుండును
మఱియు లేక యుండు మఱియుఁ గలుగు
నాశకోలఁదిని శివుఁ డందించుచుండును, వి...

ఆశాపరవశులగు ప్రాకృతుల కీశ్వరుఁడు వారివారినిష్ఠ ననుస రించి కలిగినట్లు కలుఁగనట్లు లేనియట్లు ఉన్నయట్లు ఆశాను సారముగా ఫలప్రదాత యగుచుండును.

ఆ. కావవలయు మగఁడు కాంత నెల్లప్పుడు
కావలేనివాఁడు చావ వలయు
కాపులేనిదానికాపురం బడుగనా ? వి. 2181

మగఁడు తనభార్యను వి:గుల మెలఁకువతో నేలుకొనవల యును. చేతఁగాకున్న లోకనింద చెవికిసోఁకక ముందే చావవల యును. విచ్చలవిడిగా నాఁడుదాని విడచితిమేని యాకాపుర మడుగ వీలులేదు.

ఆ. కాశి మధుర కంచి గయప్రయాగలు సేతు
వాసతోడ వీని నాత్మజూచి
వాసన నెఱుఁగమి వట్టివెట్టివిధంబు, వి...2182

కాశి గయప్రయాగ మొదలగు పుణ్యక్షేత్రముల నాశతోఁ జూచి వైరాగ్యమును గడించి వాసనగ్రహింపఁ జాలకున్నచో పుణ్యక్షేత్రసందర్శనమంతయు వెట్టి తిరుగుడు కాఁగలదు.

ఆ. కుక్కయే మెఱుఁగును గురులింగదేవర
నక్కపో తెఱుఁగునె యొక్కప్రొద్దు
మొక్కఁడిడికెపుడు మోక్ష మందఁగ నౌనో?వి.

నీచులు అధికుల నెఱుఁగఁజాలరు. కుక్క గురుదేవర నెఱుం గునా? నక్కకు ఒక్కప్రొద్దు తెలియునా?

ఆ. కోమటికి దురాశ కొండలు వాములు
చందనంబు సోన చంద్ర కళలు
ఆశకు మితి లేదె కక్కడ గతి లేదు, వి...2184

కోమటికి ఇతరజాతులకంటె దురాశ మెండు. వానిదృష్టికి కొండలు వాములవలెను, చంద్రకిరణ వారము గంధపుఁ జెక్క వలెను గానవచ్చుచుండును. ఆశాలోలురకిహమునఁ దృప్తి పర మున మోక్షము కలుగదు.

ఆ. కోమటి నిష్ఠలు గుఱికిరా వెన్నఁడు
లోభిగుణముచూడ రూఢి యగును
బలిని దాసరి కిడఁ బొలుపడ నగునొకో! వి....

కోమటిచేష్టలు (ఇచ్చకపుపనులు)ఎప్పటికి సఫలములు కానే రవు; కాని లోభము మాత్రము ప్రకట మగును. దాసరి ముం బలియొసంగిన గామితములు సఫలముగానటుల కోమటి కెంత యిచ్చినను తృప్తికలుగదు.

ఆ. చిత్తమనెడివేరు శిథిలమైనప్పుడే
ప్రకృతి యనెడిచెట్టు పడును పిదపఁ
గోర్కులనెడి పెద్దకొమ్మ లెండునుగదా! వి.

మనోమూలము శిథిలత నొందినవెంటనే మాయావృక్షము కూలును. మొదలు కూలినపిమ్మట ఆశాఖలు ఎట్లు నిలువఁ గలవు? కాన యోగికి మనోనిగ్రహ మావశ్యకము.

తే. చిత్తవృత్తులు మదియందుఁ జేరనీక
రిక్తబయలున గుఱి మించి రేయి బవలు
మత్తుఁడై యుండువాఁడెపో మాన్యుఁ డరయ
సత్తఁ దెలిసియె దరిజేర సరవి వేమ! 2187

వికల్పములను మనస్సులోనఁ బుట్టనీయక చిత్స్వరూప మును ధ్యానించుచుండువాఁడే యుత్తముఁ డగుయోగి యని యెఱుంగుము. ఎదటివానివిద్య నెఱుంగని దాశ్రయింపరాదు.

క. చక్కెర గలిపి తినంగా
ముక్కినతవుఁ డైన లెప్ప మోహము గదుర
న్నెక్కుడు బానిసయైన
న్మక్కువగను దివ్యభామ మహిలో వేమా!

చక్కెర గలిపినచో ముక్కు తవుడును ప్రియమైన భక్ష్య మానట్లే మోహముఁ గలిగెనేని దాసియును దివ్యభామవలె కాన్పించును.

ఆ. చదువులందు రాజపదవులందును పాడి
మొదవులందు స్త్రీలపెదవులందు
నాశ లుడిగినట్టి యయ్యలు ముక్తులు, వి...

చిగురాకుఁ బోడుల పెదవులందు పాడిపశువులందు చదువు లుద్యోగములు సంపదలు మున్నగువానిపైనను నభిలాష లేని వారే నిక్కమగు ముక్తులు అని తెలిసికొనుము.

క. చనువారెల్లను జనులం
జనిపోయిన వారిపుణ్యసత్కథ లెల్లన్

వినవలెఁ గనవలె మనవలె
ననిమిషులకుఁ దెలుపఁగూడ దంత్యము వేమా!

చనిపోయిన మహానుభావుల చరిత్రము పఠనపాఠవాదు లవలన సర్వదా ననుకరించుచు సాధారణులు ముక్తు లగుటకై యత్నింపవలయును. తనయంత్యకాలము వెల్లడింపరాదు.

ఆ. జననమునకు మున్ను జననిగర్భములోన
మునుపు జేసినట్టి ముష్కరంబు
ననుభవించి యునికి నాశలు విడువరు, వి...

పుట్టుటకు ముందుగా తల్లిగర్భములో తా నదివఱకు చేసిన కర్మఫలము పూర్ణముగా ననుభవించియును మరల నాశలను త్యజింపరు గదా!

క. జన్మము నెత్తినమనుజుఁడు
చిన్మయపరిపూర్ణమహిమఁ జిత్తము నెఱుఁగన్
దన్మయత నొందనేర్చును
చిన్మయుఁ బరమేశు మదిని జేర్చును వేమా!

జనుఁడు చిద్రూపపుమహిమము నెఱిఁగినచో ముందు దన్మయము కలుగును. పిదప నీశ్వరసాన్నిధ్యము చేరును.

ఆ. జాతివార లెల్ల జాతివిద్యలు నేర్చి
జాణలైరి మీఱి జగతిలోన
బ్రాహ్మణు లనువారు బ్రహ్మము నెఱుఁగరు, వి.

ప్రతిజాతివారు తమతమ జాతీయవిద్యల నభ్యసించి మిగుల

నేర్పరులై బ్రదుకుచున్నారు. బ్రాహ్మణులమని చెప్పువారు తమ జాతివాఁడుగ నున్న బ్రహ్మము నేల తెలిసికొనఁజాలరో గదా!

ఆ. జిహ్వ రుచుల గోరు జీర్ణించునంతకు
సతియుఁ బతియుఁ గోరు సుతుల ధనము
హవ్యవహుఁడు చూడ నందఱఁ గోరును, వి.

బ్రతికి యున్నంత కాలము నాలుక రుచులను గోరుచుండును. భార్యాభర్తలు సంతానమును ధనమును గోరుచుందురు. అగ్నిహోత్రుఁడు సమయ మెఱిఁగి యందఱను జవిచూడఁ గోరుచున్నాఁడు.

ఆ. జిహ్వాలంపటంబు జీవనంబై యుండు
జిహ్వాలంపటంబె జీవపోష
జిహ్వచేత నరులు చీకాకువడిరయా, వి...2195

జిహ్వాలంపటము పోఁగొట్టికొనఁదగినది గానిది. కాననే నరులు జిహ్వాచాపల్యములకు లోనై అనేకవిధములగు కష్టములకు పాల్పడుచుందురు.

ఆ. జీవము దెలిసినఁ జెలఁగి మది చలించు
దైవ మగుపడినను దగులు బుద్ధి
దీప్తభానుని గని తిమిరంబు నిలుచునా? వి...

జీవస్వరూపముఁ దెలిసినచో మనస్సు కుదుట పడును. పిమ్మట దైవమగుపడును. సూర్యు నెదుటఁ బడుచీఁకటులవలె పిమ్మట బంధములు తొలఁగి చనును.

క. జీవాధారము నీరము
జీవాధారంబు గాలి చెలఁగుచు నుండున్
కావలసిన నవి యొక్కరి
యీవిని కోరకయె చిక్కు నిలలో వేమా! 2197

పరమేశ్వరుని జీవదయాళుత్వము నేమనికొనియాడఁగలము? సమస్తజీవములకు నాధారములై వాయునీరములను ఇతరాపేక్ష లేక చిక్కునట్లు చేసియున్నాఁడు కదా!

క. ఎక్కుడిసుతు లెక్కుడిసతు
లెక్కుడిబంధువులు సఖులు నెక్కుడిభృత్యుల్
డొక్కువడి పోవు వేళలఁ
జక్కటికిని నెవరురారు సహజము వేమా! 2198

చుట్టములు చెలికాండ్రు భార్యాసుతులు మాయలు తాను పోవుతఱి యెంత ఆప్తులుగానున్న వీరిలో నొకఁడైన వెంటరాఁడు. ఇది సహజము. ఇట్టివారిపై మమకార మేల పెట్టుకొనవలయును?

ఆ. ఏది కులము నీకు నేది స్థలంబురా
పాదుకొనుము మదిని పక్వ మెఱిఁగి
యాదరించుదాని నవలీల ముట్టరా, వి... 2199

నీయంత నీవే నీకులస్థలాదులను గూర్చి చర్చింపవేని విషయవాసనపోయి వైరాగ్యము గలుగును. పిమ్మట నీశ్వరుని జేరఁగలుగుదువు. హృదయము పక్వముగానిది ఫలము లేదు.

ఆ. ఒక్కతనువున కిలఁ బెక్కుపాట్లను బడి
పెక్కుదినము లెల్లఁ బ్రేలి ప్రేలి
అగ్నిలోనఁ బడునొ యలనక్కపాలౌనొ
తెలియుఁడయ్య యింకను దీని వేమ! 2200

ఈతుచ్ఛశరీరమునకై ఇన్నిపాట్లుపడి ఎన్నిదినములో నోటి కొలఁది ప్రేలుచుందురు. కాని యిది ఎప్పుడో యొకనాఁడు నిప్పువాతనో నక్కలవాతనో పడును. దీని కింత మమకార మేలనో?

తే. కచముఁ గక్ష్యంబు నోరును గనులు మేను
నాభియును బాహుమూలంబు నాతి కెపుడు
నోర్వఁ దగనట్టిగౌలుతో నొప్పుచుండు
నింతకే యేల నింతిపై భ్రాంతి వేమ! 2201

మోహములగు నరులు చెలువలను గమలగంధులని స్తాంకవ గంధులని పేరులతో వ్యవహరింతురుగాని వీరివెండ్రుకలు, కచ కుచాదులు, కనులు, మేనుపొక్కిలి దుర్వాసన కునికిపట్టులు. ఇట్టి దుర్గంధమందిరమునకై పురుషు లేల భ్రాంతి నొందెదరో?

తే. కండ లెముకలు నెత్తురు గలిగి తనువు
మూత్రమలములతో నుండు ముట్టరాక
కాయజుని బాణమం చాస గల్గఁ జెడును
ఆస బాపెడివిధమును నరయు వేమ! 2202

నెత్తురు మలము మూత్రము మున్నగువానితో నిండిన స్త్రీ యను మురుగుగుంటను మన్మథబాణమని మూర్ఖుఁడై మనుజుఁడు

మెచ్చుకొని చెడిపోవుచున్నాఁడు. ఈపేరాశ తొలఁగు విధము యోజింపనగును.

ఆ. కడుపులోని మలము కడమవి యెముకల
కలదు మాంస మింత కప్పుతోలు
మలము నెత్తిమీఁద మానెట్టు కలుగురా, వి.

ఈశరీరములో నేమున్నది? మలము నెత్తురు ఎముకలు మాంసము పైని తోలు. ఇట్టిదానికై జనులు ఎట్లు వలతురో కదా? ఇట్టిదేహ మాశ్రయించువారికి ముక్తివచ్చునా?

ఆ. కడుపులోనిరోఁత కడు నోటియెంగిలి
కడుగ వశమె బ్రహ్మకొడుకునకును
సత్యమున్నఁ గొంత జగతిపై సిద్ధించు, వి...

కడుపులో మిగుల రోఁతగలిగించు మలమూత్రాదులు కలవు. నోటిలో నేవము గలుగఁజేయు జొల్లు ఎంగిలిగలదు. వీనిని నిర్మలము బ్రహ్మకొడుకేని చేయఁజాలఁడు. ఇట్టిమేనుతో ముక్తి చేకూరునా యని కొంద అందురు గాని సత్యవంతుఁడైనచో ఫలము సిద్ధింపకపోదు.

ఆ. కన్నెదానిమేను కస్తూరివాసన
ముసలిదానిమేను ముఱికికంపు
వయసుదానిమేను వర్ణింప శక్యమా! వి...

మనుజులు విషయాసక్తులై కన్నెమేను కస్తూరివాసనయనియు ముసలిదానిమేను ముఱికికంపుఅనియును వయసుదానిమేను తావియ నుపమానమనియుఁ గొనియాడుచుందురు.

క. కాలములమహిమ దెలియక
వాలాయము నిత్య మనుచు వరలుదు రింతే
యేలనొ కాలము దెలియరు
వాలాయము జాటుమయ్య వసుమతి వేమా!

మనుజులు కాలముయొక్క తత్త్వము గనిపెట్టఁజాలక తాము నిత్యమనుకొని దుర్విషయములఁ జిక్కి మూర్ఖులై నశించుచుందురు.

ఆ. కాలవశముఁ బట్టి కర్మజీవిగణంబు
మత్తులగుచు నుండి మఱచినారు
మత్తులైనజనుల మనసేటి మనసయా, వి...

కాలవశమునఁ గర్మవశమున జనించిన యీజీవులందఱు మదోన్మత్తులై తమ్ముఁదాము మఱచి త్రొక్కులాడుపడుచున్నారు. మత్తులగువారిమనస్సు ఎందులకు నుపయోగింపదు.

ఆ. కాలిసంకెలయగు గరిమతోఁ దనభార్య
చేతివిఱిచి కట్లు శిశువు లెల్ల
సరిపడ చెఱసాల సంసారకూపంబు, వి... 2208

భార్య కాలికి సంకెలవంటిది. శిశువులు చేతివిఱిచికట్టులవంటివారు. సంసారమనునది మానవునకు గొప్పచెఱసాలవంటిది. ఇందున్నవఱకు మానవునకు ముక్తిలేదు.

ఆ. కైపువస్తువులను గాంక్షించి సేవింప
కానిపను లొనర్చు మేనెఱుఁగక
అట్లు పూనువారి నధము లటందురు, వి...2209

మత్తువస్తువులను సేవించినయెడల నెంతటి యకృత్యముల నేని పాపమునకు జంకక చేయవచ్చును. అట్లు చేయువానిని మాత్రము లోకులు అధముఁడని తప్పక తలంచుచుందురు.

ఆ. జన్మముల నిఁకెన్ని జన్మంబు లెత్తును
కర్మధర్మములకు గణన యెంతొ
కర్మధర్మములను కడతేఱలేరయ్యా, వి... 2210

ఎనిజన్మములనైనను నిట్టులు స్వకృతకర్మధర్మములఫలము లనుభవించుటకై పుట్టుచునే యుండవలయును. గనుక కర్మవలన గడతేఱఁజాలరు.

ఆ. జన్మవదలి వేఱు జన్మంబు లెత్తంగ
కర్మధర్మములకు గణన గలదె
కర్మధర్మములను కడతేఱవచ్చునా! వి... 2211

జీవుఁడు కర్మవశమున నెడతెగక జన్మాంతరములకు లోనగుచున్నాఁడు. అట్టివానికర్మలు లెక్కింప వీలులేని ప్రతిజన్మమున గొన్నికొన్ని చేయుచునేయున్నాఁడు. కర్మమునుండి కడతేఱుట యసాధ్యము.

క. ధన మెచ్చిన మద మెచ్చును
మదమెచ్చిన దుర్గుణంబు మానక హెచ్చున్
ధన ముడిగిన మద ముడుగును
మదముడిగిన దుర్గుణంబు మానును వేమా!

ధనమువలన మదమును దాన దుర్గుణమును కలుగును. అది లేకున్నఁ గ్రమముగా మదమును దుర్గుణమును మానును.

ఆ. ధర విరక్తితోడ దలఁపుల విడువమి
తనకు తగులునట్లు తత్వ మరయఁ
దత్త్వ మరయఁ దాను దానగు బ్రహ్మంబు, వి.

విరక్తుఁడైనను కామములను పరిత్యజింపనిచో తత్త్వము కలుగఁజాలదు. ఆతత్త్వమే యాత్మరూపమునఁ దేజరిల్లుటకుఁ బ్రయత్నించిన బ్రహ్మము గాననగును.

క. నడజీవులు స్థావరములు
వడి చని పోవంగ నెఱిఁగి భావములోనక్
విడువక బ్రహ్మము దలఁపరు
వడి చని పోకుందురేమొ వసుధను వేమా !

జీవులగు చరములు పర్వతాదులకు స్థావరములు కాలవశమున వృద్ధిక్షయము లొందుచున్నవి. ఈసంగతిఁ గనులారఁ జూచు మానవులు తా మస్థిరుల మని బ్రహ్మమును దలఁపఁ బ్రయత్నింపరు గదా!

క. ధర గిరులు జలధు లన్నియు
బరికింపఁగఁ బ్రళయమునను భస్మములయ్యా
సురలును మునులును జనఁగా
నెఱియోధు లిటుండఁ గలరె నేర్పన వేమా !

పర్వతములు సముద్రములుమున్నగుమహద్వస్తువులే ప్రళయకాలమున లయించు ననఁగా నిఁక తక్కిన మ్రుక్కడుల గుఱించి చెప్పవలసినదేమి? సర్వ మస్థిరమే!

క. ధరఁబుట్టి భోగి నయితిని
బరమం దిచ్చునటు మాని పడఁతులకై నే
తిరిగి యలసితిని ద్రవ్యము
మఱి యార్జించితిని కడకు మరణమె వేమా!

ప్రపంచమునం బుట్టి భోగవాంఛచేత పరమును విడనాడి ధనము నార్జించి నిష్ప్రయోజనముగా నలసిపోయితినికదా! ఇఁక మిగిలినది మరణ మొకటియే.

క. భుక్తిని మిక్కిలి విషయా
సక్తత తా దిరుగుచుండు సత్రములందుర్
భుక్తిని ముక్తి లభింపదు
భక్తిని జీవునకు ముక్తి భద్రము వేమా! 2217

తిండికని త్రిప్పల కని జనుఁడు సత్రములందుఁ బడితిరుగునే గాని భుక్తియును లభింపదు. ముక్తియును లభింపనేఱదు. కాన ముముక్షుఁడ వగుటకు యత్నింపుము.

క. భోగంబుల కాశింపక
రాగద్వేషంబు లుడిగి రంగుగ దమలో
వేగమె మోక్షపదంబును
రాఁగను నాతండు యోగి రాయుఁడు వేమా!

భోగంబులను కోరక రాగద్వేషాదులను పరిత్యజించినవాఁడతిశీఘ్రకాలములో మోక్షము నొందఁగలవాఁడగును. అతఁడే యోగీశ్వరుఁ డనఁదగువాఁడు.

ఆ. భోగవాంఛచేతఁ బొలుపేదో యెఱుఁగక
దోహబుద్ధి నొరుల ద్రూచుచుండ
సాహసించువాఁడు సర్వదా చెడునురా, వి...

భోగముల ననుభవింపవలయు ననునాసతో యుక్తాయుక్త మెంచక పరులకు ద్రోహముచేయవలయునని యత్నించువాఁడు తానే సర్వవిధములఁ జెడిపోయి తీఱును.

తే. ముక్కు గోరును సద్గంధములను నట్లె
చెవులు కరములు గన్నులు జిహ్వ యొడలు
ఇన్నియును గోరునటువంటి యిల్లురోసి
తన్ను గనుగొని సుఖియింపఁదగును వేమ! 2220

ముక్కుచెవులు మున్నగున విన్నియును విషయములనే వాంఛించుచుండును. కనుక వీనిని పరిత్యజించి ఆత్మను సందర్శించి సుఖింపుము.

ఆ. ముండమోపితోడ మునుఁగుచు తేలుచు
నుండఁగానె మోహ ముండెఁ గాక
అండఁబాయు వెనుక నాయాశలే లేవు, వి...

మోహమనునది స్త్రీలతోఁ గలసి మెలసి యున్నకొలది అభివృద్ధినొందునుగాని నశింపదు. స్త్రీసంసర్గము ఆతలంపులు మానుకొనినఁగాని యది వదలిపోదు.

ఆ. అతిథిరాకఁ జూచి యదలించి పడవైచి
కఠినచిత్తులగుచుఁ గానలేరు
కర్మమునకు ముందు ధర్మము గానరో, వి...

అతిథి యింటికి వచ్చెనేని గృహస్థు లదలించి వెడలనడతురు గాని ప్రేమతోఁ జూడరు. ధర్మము గావించినచో గర్మములు తొలఁగిపోవునని గ్రహింపరుగదా!

ఆ. ఊరునూరు దిరిగి యున్నది గనలేదు
మోరయెత్తి చూచి మొనయలేరు
పాఱఁ జూచుటదియె పరముగాఁ గాదొకో, వి.

విషయలోలురగు మానవులు ఊరక గ్రామగ్రామములు తిరుగుచుందురు. తలయెత్తి యోగదృష్టితోఁ గాంచునట్లు మింటిని గాంతురు. అంతియేగాని పాఱఁజూచుటలోఁ బరముకలదని వారెఱుంగరు.

క. ఎండినమ్రా నొక టడవిని
నుండిన నం దగ్నిఁ బుట్టి యూడ్చును చెట్లన్
దండి గలవంశ మెల్లను
చండాలుం డొకఁడు పుట్టి చదువును వేమా!

ఎండినమ్రాను అడవిలోనున్నచోఁ గాలవశమున దానదగ్ని పడెనేని యడవినంతయు నది గాల్చివేయును. అటులే యుత్తమవంశమునందు ఒకనీచుఁడు జనించెనేని వాఁడు కులము రూపుమాపును.

ఆ. ఔ ననంగ వచ్చు నైనది కానిది
యన్యుఁ డెదుట నుండి యడుగఁడేని
నిలిచి యడుగువాఁడు కలిగిన నిలువఁడు, వి...

ఎదుట నెవ్వఁడైనను ఆక్షేపించువాఁడు లేక యుండునంత

వణకును అయినదానిని కానిదానిని కూడ ఎదురు తిరిగి వాదిం పవచ్చును. ఎదుట నెవ్వడేనిచేయున్న మాటలాడడు.

ఆ. కట్టుబట్టఁ జూచి ఘనతఁ జెప్పఁగరాదు
కానరాదు లోనిఘనత లెల్ల
జంగమైనవాని జాతినెంచఁగ నిట్లు, వి.., 2226

ఎదటివానిని వేషభాషల యాడంబరమునుబట్టి యుత్తము నిగాభావింపఁదగు. బాహ్యాకారమువలననంతరంగము తెలియదు. ఇటులె భూతిపుండ్రములుగలవారిని జంగములుగాఁ దలంపరాదు.

క. కలలోనిసంప దెల్లను
కలగని మేల్కాంచినపిదప కనఁబడ కేగున్
బలుభోగభాగ్యగుణములు
కలరీతిగ నమ్మవలెను ఘనముగ వేమా! 2227

కలలో కనుపించినసంపద మేల్కాంచిన పిమ్మట మాయమై పోయినట్టులనే భోగభాగ్యములుకూడ దమంతట నశించును. భాగ్యములను గలలోని యైశ్వర్యమువలెఁ దలంపవలయును.

ఆ. కలిమి గల్గనేమి కరుణ లేకుండిన
కలిమి తగునె దుష్టకర్ములకును
తేనె గూర్చ నీఁగ తెరువునఁ జోవదా?వి...

కలిమి కరుణాశాలురకున్న యుపయోగముగాని దుష్టులకున్న లాభము లేదు. తేనె నీఁగలు సమకూర్చినటుల నీచులు ధనమా ర్జించినను అది సులభముగా సమస్తజనభోగ్యము కానేరదు.

ఆ. గతికి మతి యటంచు గమకించినంతలో
మతికి గతియు గల్గు మహితముగను
సతికి సుతులు పుట్టి సంతుష్టఁ జేయరా? వి...

అదృష్టమునకు మనస్సే యాధారము. మనస్సునకు అదృష్టమే యాధారము. సతికి సుతులు జనించి సంతోషపఱచునట్లు మనసునకు అదృష్టము సంతోషకారణ మగుచున్నది.

ఆ. జీవిజీవి జంపి జీవికి బెట్టంగ
జీవి తాన బలసి చెలఁగుచుండు
జీవహింసకులకు చిక్కునా మోక్షంబు? వి...

ఒకజీవిని జంపి మఱియొక దానికిఁ బెట్టుటవలనఁ దినినది బలియుచున్నది. కాని యిటులఁ గాకులఁ జంపి గ్రద్దలకుఁబెట్టువానికి మాత్రము మోక్ష మెన్నటికి సమకూరఁజాల దనుట సత్యము.

ఆ. ఠీవి లేదటంచు డెందంబులో నెంచి
జ్ఞాని నెఱుఁగలేని మానవుండు
డాంబికునకు లొంగి డయ్యును కడపట, వి...

జ్ఞాని నవివేకిచూచి వీనియొద్ద వేషభాషాదులవలని యాడంబరములు లేవని వదలి డాంబికుల నాశ్రయించి కడకు నానావస్థలకుఁ బాలగుచున్నాఁడు. డాంబిక మెంతయవస్థాకారణము?

ఆ. తత్త్వహీను లుండ్రు తఱచుగా భువిలోన
తత్త్వ మెఱుఁగువారు తఱచు లేరు
కలిగి రేని వారు కాన్పింపరారయా, వి...2232

ప్రపంచములో చాలవఱకు నజ్ఞానులే కలరు గాని జ్ఞానులు తఱచుగాలేరు. ఉండిరిపో వారు సామాన్యుల కెన్నఁటికిఁ గనఁబడరు.

ఆ. తనకు నొప్పిపుట్టి తనువెంత బడలిన
కూళవిటుఁడు యువతి గూడు సుమ్మి
పండ్లుపడిన కుక్క పసరంబు గఱవదా, వి...

తనశరీర మెంత బడలియున్నను బుద్ధిహీనుఁడై విషయముల గోరువాఁడు సతులపొందు మానఁడు. పండ్లూడినను కుక్క పసరములను గఱచుటకుఁ బ్రయత్నించుచునే యుండును.

క. తనకులగోత్రము లాకృతి
తనసంపదకలిమి బలిమి తనకేలనయా
తనవెంట రావు నిజ మిది
తనసత్యమె తోడ వచ్చు తనతో వేమా! 2234

కులము గోత్రము సంపద మున్నగున వేవియును తనతోడ రావు; కాని తాను చేసినసత్యము మాత్రము వచ్చుచుండును. కానఁ దనయున్నతి తన కుపకరింపదు.

క. తనకేనాఁడు సుభిక్షము
తన కేనాఁడును భగంబు తనరవలయునం
చును దనదశకై యొల్లెడ
మనసందున చివుకుచుండు మనుజుఁడు వేమా!

మనుజుఁడు భోగము భాగ్యము మున్నగునవి యన్నియును

తనకే కావలయు నని యూఱక యాశించి చెడిపోవుచుందురు.
తనకై తానటు లాశింపరాదు.

క. తనతల్లిలోప మెఱిఁగిన
మనుజుఁడు చింతిల్లు నెప్పుడు మానసమందున్
తనయాలిలోప మెఱిఁగిన
ఘనుఁడైనను దానివిడుచు గదరా వేమా!

మానవుఁడు తనతల్లి చెడునడవడి గలదని విన్నచో మాతృ
గౌరవముంచి యేమియుఁ జేయఁజాలక విచారపడును. భార్య
లోపము గ్రహించెనేని దాంపత్యబంధము త్రెంచి దానిని విడచి
పెట్టును.

ఆ. తనదుభ్రాతృవరులు ధర నేలుచుండఁగా
దనకు నుండు సంద్రు వెనుక వారు
తనదుకాలు గోయ తమ్ముఁడు ఏడ్చునా! వి...

తనతోఁ బుట్టువు లెక్కుడనో రాజ్యము నేలుచుండఁ దాము
రాజులమని కొందఱ అవివేకులు మురియుచున్నారు. తనకాలు
గోసిన తమ్మునకు నొప్పిలేనట్లు తోఁబుట్టువులు రాజ్యము నేలినఁ
దమ కంటియే ఫలము.

ఆ. తనవిపత్తు తెలియ దప్పించుకొనఁ జూచు
నెట్టిమనుజుఁ డైన నెట్టు లైన
నరకబాధ వినుచు నరయఁడా ధర్మము, వి...

తనకు వచ్చినట్టియాపదను తప్పించికొనఁజూచెడి మను
జుఁడు నరకబాధలను ఇతరులవలన వినునప్పుడు, వ్యాజముతో

తనకు పరిహారముగ వెనకచునే యుండునుగాని తప్పించుకొనఁ జాలఁడు.

క. తను వలచిన దా వలచును
తను వలవకయున్న నెవఁడు తా వలవఁ డిలం
దనదుపటాటోపంబులు
తనమాయలు పనికిరావు ధరలో వేమా! 2239

మనము ఎదటివానినిఁ బ్రేమింతుమేని మనల నెదటివారు ప్రేమింతురు. మనము ప్రేమింపమా నితరులు ప్రేమింపరు. మన పటాటోపములు మనకపటవర్తనములు జూచిమాత్రము లోకులు ప్రేమింపరు.

ఆ. తనువు తా ననుకొను తనకు వాసనఁ బట్టి
జననమరణములను జక్కఁ జిక్కి
పొలుపున నెఱుఁగక పొర్లాడుచుండెడి, వి...

మానవుఁ డైహిక వాసనలకు లోనై జననమరణాద్యవస్థలొందుచుఁ దానే తనువనుకొని ఆత్మస్వరూపము నెఱుంగక మదించి తిరుగుచుండును. ఇట్టి మదముగలవానికిఁ బరమెటుల లభించును?

ఆ. తనువు పోవువేళ దనువును బాంధవుల్
వెంటరారు నిజము వెఱ్ఱులార
తనువు విడచిపోక దనకు తోడౌ గుణె, వి...

శరీరము నశించిపోయెడినాఁడు అంతవఱకును కూడనుండిన బంధువులు మున్నగువారిలో నెవ్వరును కూడ రారు; కాన తన నమ్మికమాత్రమే వచ్చును.

ఆ. తనువు విడిచి తాను వరలిపోయెడివేళ
తనదుభార్యసుతులు తగినవారు
లొక్కరైన నేగ రసురమాత్రమె కాని
తనదుమంచితోడు తనకు వేమ! 2242

జీవుఁడు దేహమువీడిపోవుతఱి బ్రదికిపన్నాళ్లుమమకారముఁ జూపిన భార్యగాని బిడ్డలుగాని వెంటరారు. ప్రాణమొకటియె పోవును. కడకీప్రాణమునకుఁ దోడగునవి మంచి చెడ్డ యను రెండుమాత్రమె.

ఆ. తమకు గలుగు పెక్కు తప్పు లటుండఁగా
నొరుల నేర మెంచు నో గెపుడును
జక్కిలంబు జూచి జంతి కేరినయట్లు, వి...

తాము చేసినతప్పు లెన్నో యుండినను వాని లెక్కచేయక దుర్జనుఁడు ఇతరులతప్పులను చక్కిలము జంతికను వెక్కిరించి నట్లు లెక్కపెట్టపోవును.

ఆ. తరుణి యన్నఁ గన్నఁ దనయుని జూచిన
మరునికళల మించు మనసుపాఱు
పాపజాతిమనసుఁ బట్టంగ రాకుండు, వి...2244

ఆఁడుది చక్కనివాఁడగు అన్నసైనను గుమారుసైనను జూచి నంతనే వలపునొంది మనస్సును విచ్చలవిడిగాఁ బోవనిచ్చును. పాపజాతిమనస్సు వలపులో యుక్తాయుక్తములు గ్రహింపనే గ్రహింపదు.

చ. తరుణుని బెండ్లియాడి తగ
తమ్ములు నన్నలు బావయం చనఁ
వరుసలఁ జిక్కి సొక్కి మఱి
వాంఛలచేతనె తేనెటీఁగయై
సరవి మునింగి నాతనికి
సత్పథమబ్బునె నిన్నుఁ గాన కీ
ధరణిని ముక్తిలేదు ఇఁక
దాఁపక చెప్పమి వెఱ్ఱివేమనా! 2245

ప్రపంచవ్యామోహమున మునిఁగి తేలుచు నెవతెనో పెండ్లియాడి అన్నలని తమ్ములని బావలని మఱఁదులని పరులఁ బ్రేమించుచు కుటుంబవ్యామోహములఁగో సొక్కి సోలుచుఁ దేనెటీఁగవలె ధనముఁ గూడఁబెట్టుచు నుండువానికి మోక్షము విరాగియై ఈశ్వరసాక్షాత్కారము నొందినఁగాని కలుగఁ జాలదని లోకములకు దాఁచ సాటవలయును.

ఆ. తల్లి దండ్రి చావఁ దనయుఁడు తానేడ్చు
మగఁడు చావ నాలు వగచుచుండు
కార్యవశమె కాని కలుగునా మోహము? వి.

తల్లిదండ్రులమృతికి కొడుకును మగనిమృతికి ఆలును కార్యవశమున దుఃఖించెదరేకాని నిజమగు దుఃఖము కాదు.

ఆ. తల్లి దండ్రి హితులు తగినచుట్టము లెల్ల
నేరి కోరి పోరు నెగుపు చూచి
పడుచు నిత్తు రింతె భాగ్యమీయఁగ లేరు, వి.

తల్లిదండ్రి చుట్టములు తమయొడఁబడుచు సుఖపడవలయు నని యెంచి యెరికోరి సంపదగలవారి కొడుపడుచు నిచ్చెదరు. ఒకప్పు డాబిడ్డ యత్తింటివారు దరిద్రులగుచో మాత్ర మిందో కఁడేని భాగ్య మీయఁజాలఁడు.

ఆ. తాను దినక తగిన ధర్మము సేయక
కొడుకుల కని ధనముఁ గూడఁ బెట్టి
తెలియఁజెప్పలేక తీఱిపోదురు వెన్క-
సొమ్ము పరులఁ జేరు జూడు వేమ! 2248

లోభులు తాము దినక ధర్మకార్యములకు వినియోగింపక కొడుకులకని ద్రవ్యము కూడఁ బెట్టి మృత్యువాసన్నమైనపుడు దాఁచినధనము నెఱింగింపలేక మరణించుచున్నారు. పిదప నాధనము పరులపాలగుచున్నది.

క. తానును జను లేమనుకొనఁ
బూనుదురో దాని నరసి పొందిక జెడనీ
రానిపథంబున నడచిన
దానన నె ధర్మాత్ముఁ డంద్రు తన్నిట వేమా! 2249

తానును జనులు ఏమనుకొందురో యని భయమువొందుచు ధర్మమార్గమున నడచుకొనుచుండవలయును. అందువలన నేధర్మాత్ముఁడను పేరు వచ్చును.

ఆ. తిరిగి వచ్చువేళ మఱలిపోయెడువేళ
వెంటదేరు ధనము నంటఁ బోరు
తానెటకుఁ జనునొ ధనమెందు బోవునో వి...

పుట్టునపుడును గిట్టునపుడు ధనము నెవ్వరును తెచ్చుట యును లేదు. తీసికొనిపోవుటయు లేదు. తాను బోవుచోటు వేఱు. ధనము బోవుచోటు వేఱు. ఇట్టిధనమున కేల యాశపడ వలెనో?

ఆ. దేహ మనెడియింటి దినదినంబును నూడ్చి
యలికి పూసి మెత్తి యనువుపఱచి
కాపు విడిచి పోవు కడపట నీజీవి, వి... 2251

జీవుఁడు దేహమనునింటి నాశ్రయించి యందు వసించి దిన దినము స్నానపానము అలంకారములను గృహోచితకృత్య ములు చేయుచు కడకు దానినిపరులపాలు జేసిపోవుచున్నాఁడు.

ఆ. దోఁపునిచ్చువాఁడు తులలేనినెఱదాత
దోఁచుకొన్నవాఁడుద్రోహి యయ్యె
ప్రాపుఁ జూపువాఁడు పరమపూజ్యుండట
ప్రాపుఁ జెఱచువాఁడు పశువు వేమ! 2252

పరులను దోఁచుకొన నిచ్చినాతఁడు గొప్పదాత. దోఁచు కొన్నవాఁడు ద్రోహి. అనదలకుఁ బ్రాపును జూపువాఁడు భూజన పూజ్యుఁడు. ప్రాపుఁ జెఱుచువాఁడు పశుప్రాయుఁడు.

ఆ. ద్విజవరుండు చెడ్డ దిక్కు లేకయె భూమి
మనుజు లెల్లఁ జెడుదు రనుట కేమి
కాలగతులు మాఱి కలియు ధర్మము మాఱ్చు,వి.

బ్రాహ్మణుఁడు వర్ణాశ్రమముల ధర్మములు గాపాడఁదగిన వాఁ

డు. అతఁడు చెడినచో మనుజులందఱు స్వధర్మములు దొలంగు దురు. కాలగతులు మాఱిపోవును. కలియుగము తారుమాఱగును.

ఆ. దానధర్మములను తాఁ జేసి పుట్టమి
కర్మగతిని యముఁడు కష్టపఱచు
కర్మధర్మములను కడవీడ బ్రహ్మంబు, వి...2254

తాను దానధర్మాదులను చేసియుండని కారణమున యముఁడు కష్టపఱచును. కావున వానిని దొలఁగించుకొనుటచే బ్రహ్మముఁ జేరును.

ఆ. ధనవిహీనుఁడయ్యు దండ్రి పుణ్యము చేయు
భాగ్యమునను నరుఁడు పట్టి యగుచు
బహుళధనము గూర్చు భద్రమార్గంబున
పరుల కిచ్చు కీర్తిఁ బడయు వేమ! 2255

ధనహీనుఁడగు మానవుఁ డెవఁడేని పుణ్యము గావించిన యెడల వానికి సుకృతవశమున నదృష్టవంతుఁడగు తనయుఁ డుదయించి విశేషధన మార్జించి తానుదాతయై కీర్తినార్జించి పేరొందుచున్నాఁడు.

క. నదియుదకంబును ప్రియమగు
మదినొదవెడి తత్త్వబుద్ధి మగ్నత నెన్నం
దుదిపదవి గలిమ ఘనమగు
నుదధి బ్రవేశించుగంగ యొప్పగు వేమా.2256

నదీనీరములు సముద్రములోఁ జేరినయెడలఁ బావనము

లగును. ఆటులే మానవునితత్త్వబుద్ధియు మోక్షమును సాధించె నేని సార్థకమగును.

క. నరకులమునఁ దాఁ బుట్టియు
నరకులమునఁ దాను బెరిగి నరుఁడయ్యును దా
నరకులమును ఛీ ఛీ యని
హరకులమునఁ దిరుగునేని హరుఁడౌ వేమా!

యోగీశ్వరుఁడగువాఁడు తాను పుట్టి పెరిగి యున్నతినొందిన మానవజాతిపై మమకారము విడనాడి హరుని నిరంతరము హృదయమున ధ్యానముచేయుచున్నయెడల హరస్వరూపుఁ డగును.

ఆ. నరుఁడు జాగరమున నటియించుచుండును
నరుని కిలను జాగ్ర తరుదుసుష్ఠు
నరుఁడు జాగ్రతనుట ధరణిలో పరమాత్మ, వి.

నరుఁ డెంత మెలఁకువగా నున్నను వానికి యోగరూపనుగు జాగ్రతశక్తి చాలతక్కువగా నున్నది. మానవునకు జాగ్రత్తవిరివిగా నున్నచో వానిని బరమాత్మగానే తలంపవచ్చును.

ఆ. నీరుపైనిఁబడిన నిప్పులు బొగ్గులౌ
నిప్పుమీఁద కుండనీరు పెట్ట
గళపెళనుచు గ్రాలు కడు చోద్యమిది కదా, వి.

నీరు తనపైఁబడినంతమాత్రమున గణగణమండుచున్న అగ్ని కణములు బొగ్గులగుచున్నవి. అగ్నికణములమీఁదఁ గుండతో

నీరుఁబెట్టినచో నది కొంచెముసేపులో సలసలకాగుచున్నది. ఇది విచిత్రముగదా!

ఆ. నీరు మొదలుపెట్ట నీరమే మొలకయ్యె
మొలక విశ్వమగుచు మొనయుచుండు
నీరు విశ్వమగుట నేర్పుతో తెలియుము, వి...

తొలిసృష్టి యుదకము. అద్దాననే మహావృక్షసులు ప్రపంచమంతయును జనించినది. నీరు విశ్వమగుటను నేర్పుతో తెలిసికొనుము. (ఉదకము పరబ్రహ్మస్వరూపము.)

ఆ. నీళ్లలోనిమీను నిగిడి దూరము పాఱు
బయల మూరెడైనఁ బాఱలేదు
స్థానబలిమికాని తనబలిమి కాదయా, వి...

ఎంతవారికిని స్థానబలమును అనుసరించియే మాటచెల్లును గాని వేఱు గాదు. ఎట్లనఁగా: నీళ్లలో చేఁప యెంతదూరమైన నీఁదగలదు. బయటికి వచ్చినచో మూరెఁడేని పోలేదు.

ఆ. నేయిలేనికూడు నీయాన కసవది
కూరలేనితిండి కుక్కతిండి
ప్రియము లేనికూడు పిండపుకూడురా, వి...

నేయిలేనిభోజనము గడ్డితినుటవంటిది. కూరలేనిభోజనము కుక్కతిండివంటిది. ప్రియముగాఁ బెట్టనియన్నము పిండముల కుపయోగించుకూటితో సమానము.

క. నోరెఱిఁగి తామవేవియు
నేరనిజంతువులఁ జంపి నెమ్మది దిను నా
క్రూరపుసంకరజాతుల
మారణమే మందు రింక మహిలో వేమా!

తాము విద్యావాసనగలవారయ్యు నోరులేనిజంతువులఁ జంపి తినుపాపాత్ములను యముఁడు తనలోకమునకుఁ జేర్చుకొని యెన్ని యగచాట్లు పెట్టనున్నాఁడోగదా !

ఆ. న్యాయశాస్త్ర మరయ నన్యాయ మొనరించు
ధర్మశాస్త్ర మొసఁగు దుర్మతంబు
జ్యోతిషంబు జనుల నీతులు దప్పించు, వి...

శాస్త్రజ్ఞాన మవివేకకారణము. న్యాయశాస్త్రజ్ఞానమన్యాయములు చేయించును. ధర్మశాస్త్రజ్ఞానము దుర్మతములబోధించును. జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞానము మనుజుల నీతిదూరులఁ జేయుచున్నది.

క. పంకజాక్షిఁ గన్న బంగరు పొడగన్న
దిమ్మబట్టి యుండు తెలివి యొప్పు
మనుజులకును తత్త్వ మహిమెట్లు కల్గురా? వి.

స్త్రీలచక్కదనమును గాంచినను బంగారమును జూచినను మానవులకుఁ గల తెలివితేట లంతరించుచున్నవి. ఇట్టి యజ్ఞానులకుఁ దత్త్వజ్ఞాన మలవడుట యసాధ్యము.

ఆ. న్యూనము గల తనభార్యను
కాననమున జంపవచ్చు గడుచిత్రముగా

దా నెఱుక క్రిందుగురీతిని
మానముఁ గాపాడుకొనెడి మహితుఁడు వేమా!

చెడునడువడిగల భార్యను నిస్సందేహముగా నడవిలోఁ జంపవలయును. యోగి జ్ఞానశక్తిని గాపాడుకొనునటుల మానుషవంతుఁ డభిమానము గాపాడుకొనవలయును.

ఆ. పంచమనిగమంబు భారతం బగు నని
పొగడి రేల జనులు బుద్ధిమాలి
హింస నెంచి చూడ నిష్టమె ట్లయ్యెనో, వి...

భారతముచు పంచమవేదమని పొగడిరే కాని ఆబుద్ధిమంతుల కాహింసాకార్య మేతీరున నిష్ట మయ్యెనో చెప్పఁజాలము. భారతము ప్రశంసించువారు బుద్ధిహీనులు.

ఆ. పచ్చదనముఁ జూచి యిచ్చను కాముకుల్
చిచ్చులో బడుదురు క్షితితలమున
యిచ్చ గలుగఁజేయు నెచ్చుగా మోహము, వి.

చెలువలమేని పసుపువన్నెఁజూచి కాముకులు వలపుచిచ్చులోఁబడి నాశనమగుచున్నారు. మోహ మెంతవారి తలంపులనైనను వశముఁ జేసికొని యాటలాడించునుగదా!

ఆ. పచ్చవిల్తుచేత గ్రచ్చుఱ జనులెల్ల
దచ్చనాడ వైరి ధరణిలోన
గులజుఁ డెవ్వఁ డిందు గులహీనుఁ డెవ్వఁడు! వి.

లోకమునందలి జనులందఱు మన్మథుని పూవుటమ్ముల గుఱికి

లోనై కీలుబొమ్మలవడువున నాడుచున్నారు. ఈకామాంధులలోఁ గులహీనుఁడు కులీనుఁడు అనుభేద మేర్పరింపరాదు.

ఆ. పట్టుకుండి యధికభాగ్యంబు పట్టినా
దొడ్డవారిఁ దిట్టి త్రుళ్లిపడును
అల్పజాతికుక్క యధికుల నెఱుఁగునా? వి...

రాకరాక భాగ్యము కల్గినచో అల్పజాతివారు అధికులను గొప్పవారిని తిట్టఁబూనుకొనియెదరు. కుక్క గొప్ప కొంచెము నెఱుంగలేనివిధమున వీరును వర్తింతురు.

ఆ. పచ్చిమలము దినుచు పండుటాకు నమలి
యుచ్చ దప్పి దీర్చి యుడుకు కోర్చి
కచ్చను బిగియింపఁగలుగునా తత్త్వము? వి.

యోగులమని కానల వసించువా రుపవసించుటచేఁ దమ మలము దాము తినుచున్నారు. జలము త్రావ మానుటచే మూత్ర పానము గావించుచున్నాఁడు. ఆకలికి పండుటాకులు నమలి కామవికారము గల్గకుంటకు కచ్చబిగించుచున్నాఁడు. ఇట్టి వారికి మోక్షము కలుగునా?

ఆ. పత్తనమ్ములందు పతులకు సతులకు
మోహ మెచ్చుదాన యూహ లెచ్చు
ముక్తిమార్గమునకు యుక్తియే తెలియదు, వి.

పట్టణవాసులగు స్త్రీపురుషులకుఁ గామవికారములు చెడుతలంపులు మెండు. అట్టి భోగలాలసులకు ముక్తి సాధించువిధ మెన్నఁటికిఁ దెలియరాదు.

ఆ. పరదళములఁ జూచి ప్రాణంపుబ్రీతిచే
నులుకుపిఱికివాఁడటూరిదాఁక
యముఁడు వచ్చునేని యడ్డ మింకెవ్వరు? వి...

విరోధి సైన్యములను జూచినంతన పిఱికిబంట్లు కాలికి బుద్ధి చెప్పి పాఱిపోవుచుందురు. యముఁడు ఎదురుగావచ్చిన నింక నెంతవఱకుఁ బాఱిపోవఁగలుగుదురు?

ఆ. పరబలంబుఁ జూచి ప్రాణరక్షణమున
కుఱికి పాఱిపోవు పిఱికివరుఁడు
యముఁడు కుపితుఁడైననడ్డ మెవ్వఁడు సుమీ?వి.

పిఱికివాఁడు శత్రువులఁ జూచి ప్రాణములపై నాసచే పాఱిపోవును; గాని యముఁడు కుపితుఁడైన నెట్లు తప్పించికొని పోఁగలుగును? అడ్డుపడువా రెవరుందురు?

ఆ. పరమభాగవతులు ప్రజలు సంతోషించు
నాటపాట నేర్చి నీటుగాను
కోట్లకొలఁది తెచ్చి కూటికి లేకుంద్రు, వి...

ఆటలను బాటలను బాగుగా నేర్చి భాగవతులు జనులను రంజింపఁ జేయుటకు ఎన్నిపాట్లుపడి ఎంతడబ్బు నార్జించినను కూటికి లేకయే చివరకు తంటాలు బడుచుందురు.

క. పాతకసంసారార్ణవ
మేతెఱఁగున దాఁటెదీవు హెచ్చరికమెయిన్
చేతనమూర్తిని మదిలో
ఖ్యాతిగ నెన్నంగ దగును ఘనమతి వేమా!

సంసారము మహాసముద్రము. దీనినుండి బయటపడుట సామాన్యకార్యము కాదుగాన మెలఁకువఁగలిగి పరమాత్ముని హృదయమున నిలిపి ధ్యానింపుము. దానఁ గడ తేఱఁగలుగుదువు.

ఆ. పాపజాతినరుఁడు పరసతిఁ గోరుట
చేఁప జిహ్వారుచికిఁ జిక్కునట్లు
తీపునంటి యీఁగ తెగువతో నీల్గదా? వి...

పాపజాతులగు మానవులు జిహ్వాచాపల్యమున చేఁపలు గాలములోఁ దగులుకొన్నట్లు పరకాంతలనాశించి నశించుచున్నారు. తేనెలోఁబడ్డ యీఁగలకువలె పరకాంతాసక్తులకుఁ జావుతప్పదు.

ఆ. పాశబంధుచేత బంధువర్గము లెల్లఁ
జిక్కఁజూతు రరయ జీవము చన
నొక్కఁడైన నేగఁ డుసురుమాత్రమె కాని, వి.

మానవులు మోహపాశబద్ధులై చుట్టపక్కములపై మమకారము పెట్టుకొని విఱ్ఱవీగుచుందురు. చచ్చినపిమ్మట వెంటనీ ప్రేమపాత్రు లెవరును. రారు. ప్రాణముమాత్ర మొక్కటియే వెడలిపోవును.

క. పిండంబై యుదరంబున
నుండును గొన్నాళ్లు పిదప నుర్వీస్థలిపై
పిండంబై జనియించును
పిండంబౌ ప్రాణరక్ష పృథివిని వేమా! 2279

స్త్రీపురుషుల శుక్లశోణితములు మొదట పిండాకారమై కొన్నాళ్లుండును. పిదప నొకయాకారము దాల్చి జన్మమునొం

దును. ఈపిండము తనను గడతేర్చుననుటకంటే నవివేక మింకొ
కటిలేదు.

ఆ. భవము పూర్వకర్మఫలము ననుభవింపఁ
గలిగె ననుచు మదిని గట్టిపఱచి
కష్టసుఖము లేవి గలిగిన తలఁపకు, వి... 2280

పూర్వకర్మఫలము ననుభవించుటకే తన కీజన్మము కలిగెనని
గట్టి చేసికొని కష్టములకు లొంగక యుండుము.

ఆ. భవము సాగరంబు భార్యయా మకరము
చేఁప జలగ లగును శిశువు లెల్ల
భవహరుఁ దలఁపక పాఱ మందగ లేఁడు,వి...

సంసారమనుసాగరమునకు భార్యయే మొసలి; శిశువులు
చేఁపలు జలగలవంటివారలు. ఈశ్వరుఁడుగూడ నీసంసారసాగర
మునకు అంతు నెఱుంగఁజాలఁడు.

ఆ. మంత్రవిద్య లెల్ల మాయలకొఱ కిల
సృష్టియందు బ్రహ్మ సృష్టిఁజేసె
మత్తుఁడైనవాఁడు మది నిల్ప లేఁడయా, వి...

మంత్రము మున్నగుమాయలు ఈజగమునంతయును మోస
గింప దైవము నిర్మించెను. దీని నెఱింగియుఁ మనస్సును నిలుపఁ
జాలక మదోన్మత్తులు నశించుచున్నారు.

ఆ. మదముచేత లోకమాయలు దెలియరు
మదముచేత దన్ను మఱచు నెపుడు
బుద్ధిలేనిపసులపోలికఁ జెడుదురు,వి... 2289

మానవులు మఱిముచే యుక్తాయుక్తజ్ఞానము కోలుపోయి లోకమాయలు గుఱుతింపలేక తమ్ము తాము మఱచి కేవలపశుప్రాయులై మరణము నొందుచున్నారు.

క. మరణము దాఁపగుచున్నది
స్థిరబుద్ధిని బరముకన్నఁ జిక్కును మోక్షం
బరయుచుఁ బురిలో మించిన
పరమార్థమె బట్టబయలు ప్రాఁకుము వేమా!

మరణ మాసన్నమై యున్నదియని నిశ్చయించికొని మోక్షమును వెదకుచు పరమార్థమును పొందవలయును. కాన స్థిరబుద్ధితోఁ జూచినచో స్వరూపము గానుపించును. దేహాతీతుఁడవై దానితో నేకీభవించుటకుఁ బాటుపడుము.

ఆ. మాట మఱుఁగు సిగ్గు మనుజలోకంబెల్ల
చీరె మఱుఁగు సిగ్గు చెప్పనేల
బయట నింటి సిగ్గు బండసంసారంబు, వి...

మనుష్యులు తమలజ్జను మాటలమఱుఁగున దాఁచుకొనుచున్నారు. స్త్రీలు చీరెమఱుఁగున దాఁచుకొనుచున్నారు. ఎవటి యింటివాని సిగ్గుమాత్రము లక్ష్యముచేయక యందఱుబైటవేయ సిద్ధపడుచున్నారు.

ఆ. మాయయె చెఱసాల మనసె యోచింపంగఁ
బెద్దశృంఖలంబు భేదములను
ఇట్లు బద్ధనరుని కెన్నడు మోక్షము, వి...3386

మాయయే యొకచెఱసాల. మనస్సే యొక గొలుసు. ఇట్టులు బద్ధుఁడై యున్నవాని కెన్నటికిని మోక్షము చేకూఱదు.

ఆ. ముఖముఁ జూచినంత మోహంబు ఘనమౌను
దిసమొలను గనంగ దీరు నద్ది
కూడినవలపెల్ల కు_స్తరింపఁగరాదె, వి... 2237

కాంతల మొగమును గనినంతనె మోహముగలుగును. చెలువల దిగంబరరూపము చూచినంతనే ఏవముగలిగి వలపు నశించును. మోహమును దునుమ్టఁజేయుట కిదియొకయుపాయము.

ఆ. మొగముఁ జూచినపుడె మోహంబు ఘనమౌను
ధనముఁ జూచినపుడె తగులు మనసు
కూలి నష్టమైనఁ గోరునే కొఱగామి, వి. 2238

ఎట్టిస్థితిలో నున్నను స్త్రీలముఖమును పొడఁగాంచినంతనె వలపు జనించును. ధనము చూచినంతనే లోభము జన్మించును. ఈవలపువలన ఆలోభమువలన గొంచెము సుఖముండుటవలననే. అవివేకు లాశపడుచున్నారు. కూలిపాటు సుఖములేకున్న నెవఁడాశించును.

ఆ. మొండివాని కేల ముంజేతికడియాలు
తొఱ్ఱివాని కేల గట్టుపండ్లు
గాడిదలకు నేల గడ్డముల్ మీసముల్, వి...

మొండివానికి కడియములును తొఱ్ఱివానికి కృత్రిమదంతములు నపుంసకులకు గడ్డములు మున్నగునవియును నిష్ప్రయోజకములు.

ఆ. మొదట నాసఁ బెట్టి తుది లేదు పొమ్మను
పరమలోభు లైన పాపులకును
వారియుసురు దాఁకి వగచెడిపోవురా, వి...

మొదట అంతయిచ్చెద మింతయిచ్చెద మని యాసపెట్టి త్రిప్పిత్రిప్పి కడకు లేదనిచెప్పు పాపాత్ములు యాచకుల యుసురుగొట్టి యేనాఁటికైనఁ గూలారక పోవరు.

ఆ. మొలకచనులనాఁడు మూఁడుకోటులు సేయు
కులుకుచనులనాఁడు కోటిసేయు
తటుకుచనులనాఁడు దయ్యాలు నొల్లవు. వి.

మూర్ఖులును విషయాసక్తులు నైననరులు స్త్రీలను మొలకచనులు మూడుకోటులు సేయు ననుచు గులుకుగుబ్బలు కోటిరూకలు చేయుననియు వాలుచన్నులు పిశాచములకేని పనికిరావనియు నిట్టి నీచమున్నగు మాటలతో వ్యామోహమును నుతింతురు.

ఆ. మృగమదమ్ము చూడ మీఁద నల్లగ నుండు
పరిఢవిల్లు దాని పరిమళంబు
గురువు లయినవారిగుణము లీలాగురా, వి...

కస్తూరి చూచుటకు నల్లగా నున్నను వాసన ఘనమైయుండు నట్టులే ఘనులగు గురువులు గుణములచే నొప్పుచుందురు గాని బాహ్యాడంబరములతో నుండరు.

ఆ. యోని బోను జేసి యొడలు డంబుగఁ జేసి
నాల్క నిడుపు గత్తినములుదు నని
వివర మెఱుఁగ కేర్చు విటుఁడే ద్విపాదుండు,వి.

యోని భోగముఁ జేసి వివరము నెఱుఁగక విషయాసక్తతఁ దిరుగుచుండెడి మనుజుఁడే ఆలోచించినచో ద్విపాత్పశువనఁబడును. వీఁడు పశువుకన్న కడజాతివాఁడు.

ఆ. యోని గడుగునీటి నొనరంగ ద్రాగిన
బ్రహ్మమత మటంచు బలుకు బెట్టు
బ్రహ్మనిష్ఠవలన బ్రాహ్మణు ల్గావలె, వి... 2204

రుద్రాభిషేకము జేసిన నీరుద్రావుటవలన బ్రహ్మమతమును గౌరవించినటులగు నని యవివేకులగు బ్రాహ్మణులు తలంచుచున్నారు. బ్రహ్మనిష్ఠవలనఁ దప్ప బ్రహ్మత్వము ఇంకొకదానివలన నెన్నటికి రాఁజాలదు.

ఆ. యోనియందె పుట్టి యోనికి రుచిఁ జేయు
చన్ను గుడిచి పెరిగి చన్నుఁ బట్టు
సృష్టిలోని ప్రాణిసిగ్గేల యెఱుఁగదు, వి...2205

యోనియందే పుట్టి మనుజులు మరల దానికే యాసించుచుందురు. చన్నుబాలుద్రావి పెద్దవారై మోహమున చెలువల చన్నులఁ బట్టుటకుఁ గోరుచున్నారు. సృష్టిలోని ప్రాణులు తాము చేయు-అవినీతికార్యముల కేల లజ్జింపరో?

ఆ. రాజసంబు గోరి రాజ్యభారమునందు
నోర్పు లేనియీతఁ డుభయతఁ జెడు
నీటిపైన గుండు నిలుచునా మునుఁగక? వి...

రాజసభావముచేత రాజ్యభారమును సహింపలేని రాజు ఉభయలోకములయందును భ్రష్టుఁడై చెడిపోవును. నీటిపైన

రాతిగుండు నిలువఁటాలనటుల రాజస మపేక్షించువారికి రాజ్య మెన్నటికిని దక్కఁజాలదు.

ఆ. రాతిబసవని గని రంగుగా మ్రొక్కుచు
రూఢిబసవని గాల రుద్దుచుంద్రు
బసవభక్తు లెల్ల పాపులు తలపోయ, వి...2207

శివభక్తులు రాతితోఁ జేసినబసవనికి మ్రొక్కుచు నిజమగు బసవని కొట్టుచుందురు; కావున బసవభక్తు లెల్లరును ఎంత పాపాత్ములో కదా !

ఆ. రాతిప్రతిమ దెచ్చి రాజసంబుగ నుంచి
పూజ సేయువరుఁడు బుద్ధిమాలి
భావమందు నరుఁడు భావింప నేరఁడు, వి...

మనుజుఁడు తెలివిలేమిచేత రాతిబొమ్మను తెచ్చి రాజసభావముతోఁ బూజఁ జేయుటకు పూనుకొనును. అంతియకాని యీశ్వరస్వరూపమును మనస్సులో భావింపలేఁడు.

ఆ. రాతిలింగమునకు రాజులు మొదలుగా
పూజసేయుదు రిల పూలతోడ
ఆత్మలింగము నను నానంద మొందదు, వి...

రాజలు మున్నగువారెల్లరును రాతిలింగములకే పూజలు సేయఁబూనుదురే కాని ఆత్మలింగము పూజించి యానందింపరుకదా ! ఎంత యవివేకము.

ఆ. రామభక్తుల మని రాతిబొమ్మకు మ్రొక్కి
భజన సేయ నేల భక్తిలేక

భక్తినిల్పనతఁడు భజనము సేయునా? వి.2300

రామభక్తి గలవారలమని రాతిబొమ్మకు మ్రొక్కుచు భజనలు చేయువారికి మనస్సులో భక్తిమాత్రముండదు. భక్తినిలుపనివారు భజనసేయఁగలుగుదురా? దాన ఫలముండునా?

ఆ. రూపులేని వనిత రూఢిపతివ్రత
నీటులేనివాఁడు పోటుబంటు
తెలుపవచ్చునెట్లు దేవరబంటుల, వి... 2301

అందము లేని స్త్రీ పతివ్రతయును నీటులేనివాఁడు పోటుమానిసిగాఁగా నుందురు. ఆహా ఇట్టిమూఢలోకము దేవభక్తుల నెటుల గుర్తింపఁగలదు.

ఆ. రూపువంక పేరు రూఢిగానిలుచును
పేరువంక క్రియలు పెనఁగుచుండు
నాశ మౌను తుదకు నామరూపక్రియల్,వి...

మానసికోపాసనము గావించినయెడల దివ్యస్వరూపముగోచరించును. దాని నొకనామముబెట్టి గుర్తించియారాధింపవచ్చును. పిదపఁ బూజాదిక్రియ లామూర్తికర్పింపవచ్చును. ముక్తఁదగుతఱి కానామమురూపము క్రియ లంతరించును.

ఆ. రూపువివర మొకట రూఢిగా దాఁగన్న
తలఁచునప్పుడెల్ల మెలఁగు మదిని
అట్లు మెలపి కోరు మాగురురూపుని,వి...2303

ఒక ఆకారమును హృదయముననుంచి ధ్యానించినయెడల స్పష్టముగా నది కాన్పించుచుఁ దలఁచినపుడెల్ల దర్శనమొసఁగు

చుండును. అటులె గురుస్వరూపమును గూడ మనస్సులోనిల్పి దర్శింపఁ గలుగుట తారణోపాయము.

ఆ. లవణ మెంత దానిలాభంబు గన నెంత
కొద్ది దనుచు నెన్నఁగూడునయ్య
భోగమేటికినుపయోగంబె లెక్కగు, వి...2304

చిన్నవస్తువులను సైతము లక్ష్యము చేయకుండనుండరాదు. ఉప్పెంత దానిభోగమెంత? కావున నుపయోగము కొలఁది గౌరవింపవలెనుగాని గొప్పతనమును గౌరవింపరాదు.

ఆ. లోభ మోహములను ప్రాభవములు దప్పు
దలఁచినపను లెల్ల తప్పి చనును
తా నొకటి దలఁచిన దైవ మొండగుచుండు, వి.

లోభము మోహము ఈరెండుగలవానికి గొప్పతనముదక్కదు. వాఁడు తలంచినపనులన్నియు వ్యర్థములగును. వాఁడొకటి తలంచిన దైవము వేఱొకటి తలంచి కార్యభంగము గావించుచుండును.

ఆ. లోభివానికల్మి లోలత నాసించి
బడుగువాఁడు తిరుగుఁ బరిణమించు
తగరు వెంట నక్క దగిలినచందము, వి...2306

లోభికిఁ గలసంపదఁ జూచి యెటులైనసంగ్రహింపవలయు నని ధనాశాలోలుఁడగు నవివేకి వానిని వెంటనంటి దిరుగ సాగును. పొట్టేలు వెంటఁబడిన నక్కవలె నాయవివేకి విఫల సంకల్పుఁ డగుచున్నాఁడు.

ఆ. లోభి దాత యైన లోకంబులోపల
పరుల నడుగ బోఁడు ప్రాలుమాలి
ఒకని కీనివాఁడె యోచింపఁ బెనులోభి, వి...

దాతలు లోభులైనయెడల లోకమున యాచకులే లేక పోయెడివారు. ఒకరి కీయక తామనుభవింపక యుండులోభులుంటవలనఁగూడ యాచకులసంఖ్య యెక్కుడగుచున్నది.

ఆ. లోభివాని జంప లోకంబులోపల
మందు వలదు వైద్యమతమె గలదు
పైక మడుగ నతఁడు భగ్గురుమని చచ్చు, వి...

లోభిని చంపుటకు తగినయౌషధము లవసరములేదు. దీనికి మంచియోగ మొకటిగలదు. ఆలోభిని పైకమడిగితిమాయియాయనోపక తనంతనే చచ్చును.

ఆ. వనము బిలములందు వరయోగి తా నుండు
పనియె యుందునవక పాటుపడును
తనివిదీర మదిని దలకొని చూచును, వి...2309

అడవులందును బిలములందు నుండి విసువక సర్వదా నీశ్వరుని తనమనస్సున నిలుపుకొని యీలోకమున నాకేమి యనుకొనక యాయువున్నవఱకు మోక్షమునకుఁ బాటుపడి తృప్తితీఱఁ బరమాత్మస్వరూపమును బిదపఁ గాంచువాఁడు నిజమైన యోగీశ్వరుఁడు.

ఆ. పరలు రత్నసమితివలె గూర్చు ధాన్యంబుఁ
జక్క దంచి వండి మిక్కుటముగ

సుష్టుభోజనములఁ జూరగా నిడువాఁడు
చెప్పనేల వాఁడు శివుఁడు వేమ! 2311

రత్నములను సమకూర్చినటుల శ్రమపడి ధాన్యము పోగు చేసి బాగుగా నాధాన్యమును అరుగపంపించి వండి తృప్తిగా భోజనమిడువాఁ డుత్తముఁడు.

ఆ. వలపు గలిగెనేని వనజాక్షి యధరంబు
పంచదారకుప్ప పాలకోవ
చూతఫలరసంబు జున్నుసమానము, వి...2311

వలపు గలిగినచో వలపులాడివాతెఱ పంచదారవలెను పాల కోవవలెను తీయమామిడిరసమువలెను జున్నువలెను విటులకు మిగుల రుచిగానుండును.

ఆ. వలపు దీఱెనేని వనజాక్షియధరంబు
ములకపంటి గిజరు ముష్టిరసము
చింతపొంత యగును జీడిసమానమౌ, వి...

విటులచే వలపున్నపు డంతగొప్పగాఁ బోల్పఁబడిన చెలువ మోవి కామము దీఱినపిమ్మట ములగపండు గిజరువలె,విషముష్టి కాయరసమువలె, చింతపండువలె, జీడిగింజవలె నసహ్యము కలుగఁజేయుచున్నది.

ఆ. వల్లవైపులేక వాగ్దత్తమటుచేసి
అదిగో యిదిగో యనుచు నాసపెట్టి
గడుపుపెట్టి రేపు గడియగా నిమ్మను, వి...2313

లోభులు వెనుక ముందుల నాలోచించికొనక వాగ్దత్తమును చేసి అదిగో యిదిగో యని యాసలఁబెట్టి యాచకులను ద్రిప్పి

త్రిప్పి కడకు నేఁడు జేఁపు ఎల్లుండి యని గడువులు బెట్టి తుట్టతుదకు లేదు పొమ్మనియందురు.

ఆ. వాఁడువాఁ డనంగ వానికేమిర లోటు
వాఁడట నరదేవవర్యు నెపుడు
వాఁడు కాక యదియె వాఁడనఁ దప్పేమి? వి.

వాఁడువాఁడని భగవంతుని పిలచినంతమాత్రమున వాని కేమియు లోపమురాదు. ఎవ రెటులఁదలంచినను భగవంతుఁడు సర్వలోకపూజ్యుఁడే. అతఁడు స్త్రీ కాదు గావున వాఁడనవచ్చును దానఁ దప్పులేదు.

ఆ. వాతగుణముచేత వగగన్న మగవాఁడు
లొట్టకనుఁదాని లోలతకును
బుట్టి జగతి నిలుచు పునరుద్భవించును, వి...

వాతరోగముచే నవయవములు వశముగానివాఁ డెటులోఁ గామవికారము నాపుకొనలేక లొట్టకన్నులదానిని గలసి మరలఁ గుమారుఁడై పుట్టి మరలఁ గలసి మరలఁ బుట్టి యిట్లు జన్మాంతరముల ననుభవించుచున్నాఁడు. -

ఆ. వానభయముచేత వడి దూరెదరు లోన
నెంతకెంత యైన మొండిచఱతు
రేల లోకజనులు మే లోర్వకుందురు, వి...

లోకులు చల్లఁగా నున్న వాన కోర్వరు. ఎంతవేఁడిగానున్నను మొండిచఱచి ఎండకు ఓర్చెదరు. ఇంతయేల లోకులు మేలును బొత్తిగా నోర్వఁజాలరు.

ఆ. వారకాంత లెల్ల వలచి యేతెంతురా
పొందుఁజేసి ధనము పుచ్చుకొనక
మాట రూఢిగాఁగ మగ లెల్ల వత్తురు, వి...

వారకాంత లాడుమాటలను నిజములుగాఁ దలంచి విటులు వత్తురుగాని వారకాంతలుమాత్రము ధనము చెల్లింపనిది ఎంత వానినైన వలచి భోగింపనీయరు.

ఆ. విజయుఁ డైనవాఁడు విల్లందినంతనె
కుజను లెల్లవారు కూలిరిగద
భజనచేయునతఁడు విజయము గాంచఁడా? వి.

విజయుఁడు రణమున విల్లు బాణములు పట్టుకొన్నంతమాత్రమునఁ గౌరవసైన్యమంతయు నశించెను. వారు ఈశ్వరధ్యానము చేయుచున్నచో నట్టి మృత్యువులేకుండ సుఖముగా బ్రదుకువారే!

ఆ. విటునిగన్న వలపు విశదమై యుండును
బోటిచూపునకును సాటి గలదె
కంటిలోనిపాప కుంటెనగాఁడయా, వి...2319

విటులను జూడఁగానే కాంతలు చూపులతోనే వలపు వెల్లడించుచున్నారు. వారిచూపులకు సామాన్యము లేనేలేదు. ఇంత యేల? ఆసతీపురుషులకుఁ జూపులోని పాపయే తార్పుకాఁడు

ఆ. విటులకనుల కెంతొ విభ్రమమై తోఁచు
సాటిలేనిపోలఁతి చక్కదనము
కంటిలోనిపాప కుంటెనతనమె కా! వి... 2320

విటులకంటికి వలవులాండ్ర్ర మెలఁకువలు మితిలేని సౌందర్య మును జూపుచుండును. ఇదియంతయుఁ గంటిపాపచేయు కుంటెతనమె.

ఆ. విడువవలయు నూరు విశ్రాంతి గాకున్న
విడువవలయు నాలివిధము చెడిన
విడువవలయు రాజు వితరణి గాకున్న, వి...

విశ్రాంతిలేనియూరును చెడువిధము గలభార్యను వితరణము లేనిరాజును పరిత్యజింపవలయును.

ఆ. విడువ ముడువ లేక కుడువ కట్టఁగ లేక
వెలుపు లేక విద్యవిధము లేక
వెడలలేనివాని నడపీనుఁగనరొకో, వి... 2322

కట్టుటకు పెట్టుటకు మున్నగువానికై ద్రవ్యము నార్జింపలేని వాండ్రు ధనమునార్జింప ననుకూలమగు విద్యావివేకములు లేని వాండ్రు నలువురిలోకిఁ బోయి రాలేనివాండ్రు నడపీనుఁగులుగా లోకులచే భావింపఁబడుదురు.

ఆ. విత్తహీనమైన వేళలందును తల్లి,
తనయు లాలు సుహృదు లనెడివార
లెల్ల శత్రులగుదు రెండైన నిజ మిది, వి...

ద్రవ్యములేనియప్పుడు తల్లి కొడుకులు స్నేహితులు మున్నగువారైనను శత్రువులై పోయెదరు. ఇది సత్యము.

ఆ. విత్తు మ్రగ్గనేని వృద్ధి కానేరదు
విత్తు మ్రగ్గకున్న వృద్ధి యగును
విత్తు విశ్వమునకు వివరింప నేదియో? వి... 2324

విత్తు వేఁడిచే ప్రగ్గకున్నచో బీజరూపము దాల్చును. విత్తు ప్రగ్గనేని యెన్నటికి మొలువదు. ఇటువలె విశ్వము మొలచుటకుఁగూడఁ బూర్వ మొక విత్తుగలదు. దాని నెఱుంగవలయును.

క. విధి లేక జరుగ దనుచును
మదిలో నేవస్తువైన మనసునఁగూడన్
బొదలుచు విడువఁగఁజాలని
యదియే సంసారబీజ మనఁబడు వేమా! 2325

మనస్సు కామాదివికారములపై దగులుకొన్నపుడు విధి యటులుంటచేఁ దగులుకొనెనని పలుకుచు మనోవికారముల నణంచుకొనక పోవుటయే సంసారమూల మగుచున్నది.

ఆ. విన్నవానికన్నఁ గన్నవాఁ డధికుండు
కన్న వానికన్నఁ గలియువాఁడు
ఉన్నతోన్నతుఁడయి యుర్విలోపలనుండు, వి.

ఈశ్వరచరిత్రము విన్నవానికంటె ఈశ్వరచరిత్రము కనుఁగొన్నవాఁడు ధన్యుఁడు.అంతకంటె నీశ్వరునితో నైక్యమగువాఁడు మహానుభావుఁడు.ఉత్తముఁడను పేరొంది శాశ్వతకీర్తినొందఁగల్గును.

ఆ. వినియు వినకయుండు కనియుఁ గానకయుండు
తలఁచి తలఁపకుండు తాను యోగి
మనుజవరులచేత మఱి పూజ గొనుచుండు, వి.

జ్ఞానియగువాఁడు మోక్షధర్మములు వినియు విననియట్లు ఈశ్వరస్వరూపము కనియుఁ గననియట్లు ఈశ్వరుని దలంచుచుఁ దలంచనట్లు నుండి మానవులచేఁ బూజాదులనొందుచునుండును.

ఆ. విప్రు నెంగిలాకు వీధికుక్కలపాలు
మాలపుల్లెలైన మానితంబు
నంతు కెక్కునాకు మాలపుల్లె యటండ్రు, వి.

విప్రులుండువాడలో విస్తరులు చెల్లచెదరుగా నుండును. కుక్కలు పీకుచుండును. త్రోవను బోవువారు మాలవిస్తరాకు అని యసహ్యించుకొనుచున్నారు. మాలవిస్తరులైన ఇంతకుఁ గొంతవఱకు నయము. మాలవాడలో నెక్కడనో యొకచోట ఒకటే కాన్పించును.

ఆ. విశ్వమందు పరుని వివరంబుఁ గానక
పరమహంస నెట్లు పట్టవచ్చు
మానసమున నిష్ఠఁ బూనఁగవలెఁ గాని, వి...

ప్రపంచములోనున్న పరాత్పరుని వివరమును తెలిసికొనని వారు పరహంసమును గనిపట్టఁజాలరు. కావున నిష్ఠను పూనుకొనవలయును. పరమహంసమును గుర్తింపవలెను.

ఆ. విశ్వమందు బ్రహ్మ విస్తరించుట గాక
వేఱె బ్రహ్మమనుచు వెదుకనేల ?
తగిలి యుండుఁగాదె తనలోన బ్రహ్మంబు,వి...

ప్రపంచమునందు బ్రహ్మము విస్తరించియున్నాఁడు. వేఱె

బ్రహ్మము లేనే లేదు. తనహృదయమున బ్రహ్మము నిలిచియుం డ బ్రహ్మమునకు వెదకుట పొరబాటు గదా!

ఆ. విశ్వము నడుపంగ విశ్వేశ్వరుం డుండ
బ్రాహ్మణులకు నేల పట్టుదలలు
వనములోని క్రోంతి వసుమతి నడపునా? వి...

ప్రపంచమునంతను నడుపుటకు ఈశ్వరుఁ డుండఁగా బ్రాహ్మణుఁడు తనతో నున్నదని పట్టుబట్టుట యజ్ఞానవిలసితము. అడవిక్రోంతి ప్రపంచము నడుపుచున్నట్లు బ్రాహ్మణులు ప్రపంచము నడుపుచున్నారు.

ఆ. కానికులముదైన కంటికింపైనప్డు
విటుఁడు తలఁచెనేని విడువ లేఁడు
మరగి గ్రుడ్డికుక్క మలమును తినునట్లు, వి...

స్త్రీ ఎట్టినీచవంశపుదైనను చక్కనిదైనచో విటుఁడు మహానందమున దానినుపభోగించుచు వదలజాలకుండును. గ్రుడ్డికుక్క పెంటమరగినటుల విటులు పరకాంతల మరగుచున్నారు.

ఆ. విశ్వసింపఁ దగిన వేషంబు మరి లేదు
కుడువఁ గూడు లేదు కోక లేదు
విశ్వమయుఁడె యైన విభు నేల తెలియరో? వి.

ఈసాధారణమానవులు వేషభాషల యాడంబరము లేనివారయ్యుఁ దినుటకుఁ దిండి గట్టుటకు వస్త్రములు చాలినన్ని లేకుండియు నీశ్వరవిచారము చేయకున్నారు. భగవంతుని నేసంబం

ధములులేని గర్భదరిద్రులే తలంపకున్న నిఁక శ్రీమంతులగు భోగ లాలసులు తలంతురా ?

ఆ. విష్ణుభక్తులిలను వీభూతిపాలైరి
శివునిభక్తులెల్ల సిద్ధులైరి
భక్తులెల్ల జీవిపాటని దప్పిరి, వి... 2334

వైష్ణవులు శైవులుగను శైవులు సిద్ధులుగను మాఱి వివిధపథములఁ జెడిపోయిరి. భక్తులలోఁ గట్టుబాటులు సరిగాలేవు.

ఆ. వీడవలయునువానిఁ గూడిన నెగ్గగు
వీటివాడలందు వెలయువాఁడు
పాడు చేయుపనులు పరిపాటియేగదా! వి...

సహవాసము చేయఁదగనివారితో చేరిన నెంతవాఁడైనను అసమానము నొందును. నలుగురిలోనికిఁ బోనేర్చినవాఁడు నీచ స్నేహము చేయరాదు. నీచులకు నింద్యకార్యములు సహజము లేగదా!

ఆ. విడుచుదానిపొందు విడువఁ జాలనివాఁడు
చచ్చుదాఁకమోయు చాపగుడిసె
భాగవతులపట్టుఁ బాపంగ నోపఁడు, వి...2336

విడిచివేసిన గుడిసెవేటుదాని కలవాటుపడినవాఁడు దాని వెంట చాపగుడిసె సామానులు వీదిభాగవతులు బుట్టలు తట్టు మోసినటుల మోసికొని లజ్జాభిమానములు విడిచి తిరుగక తప్పదు.

ఆ. వెదకి కానలేఁడు వేదాంతవేద్యుని
తత్త్వవేత్త లేఁడు ధరణిలోన
గలిగనే నతండు కానంగరాఁడయా, వి...

పరేశ్వరుని వెదకి కన్నులతో చూచినవాఁడు ఎవ్వడును లేఁడు. భూలోకమున నిజమగు తత్త్వవిదులు లేరు. ఒకవేళ తత్త్వవేత్తలగువార లున్నచో సామాన్యమానవుల కెన్నటి కగుపడరు.

ఆ. వెదకి వెదకి వెదకి వేసారి వేసారి
తిరిగి తిరిగి తిరిగి దిమ్మతిరిగి
బొమ్మలాటఁ జూచి పోఁబడి గంటిరా, వి...

మూర్ఖులారా! మీరు పరమాత్ముని గనుగొన వెదకివెదకి వేసారితిరి. క్షేత్రములని పాత్రములని దేశదేశములను దిరిగితిరి. లోకము బొమ్మలాటవంటిది. దీనిని మీరు కనులారఁ గాంచియుఁ జావు సమీపములో నున్నదని యెఱుంగఁజాలకున్నారు గదా!

ఆ. వెన్న చేతఁ బట్టి వివరంబు తెలియక
ఘృతముఁ గోరునట్టి ఘతనిభంగి
తాను దైవమయ్యు దైవంబుఁ దలఁచును, వి.

వెన్న చేతిలోపట్టుకొని నేతికై వెదకువానివలె తానె దైవమయ్యును అజ్ఞుఁడు దైవముకొఱకు వెదకులాడును. వెన్న కాఁచిన నెయ్యియగును. రెండునొకటే. అటులే జీవుఁడు మాయావరణము తొలఁగి నాత్మ యగును. రెండు నొకటే.

ఆ. వెనుకఁ జూత మన్న వెసను కష్టపుగుంట
ముందుఁ జూత మన్న ముఱికిగుంట
వెలఁదిఁ జూచి యేల వేడుకపడుదురు ? వి...

స్త్రీజన్మము మిగుల ఏహ్యామైనది. స్త్రీస్వరూపము ముందుఁ జూచిన మురికిగుంట; వెనకఁజూచిన వెగటుగుంట.ఇట్టి స్త్రీ నిజూచి కాముకులేల వేడుకపడి వలచి వెన్నాడుచున్నారో తోఁచకున్నది.

ఆ. వెఱ్ఱివానికైన వేషధారికినైనఁ
రోగికైనఁ బరమయోగికైన
స్త్రీలఁ జూచినపుడు చిత్తము రంజిల్లు, వి...

వెఱ్ఱివానికైనను కపటునకైనను రోగపీడితునకైనను యోగీశ్వరునకైన నా స్త్రీరూపము గానవచ్చినంతన కామవికారములు గలుగుచుండుట సహజము.

ఆ. వెలఁదిసొంపుఁ జూచి విఱ్ఱవీఁగఁగ రాదు
కలికి గుణము కాదె కారణంబు
చపలచిత్తవృత్తి జారిణి కుండదా? వి...2342

స్త్రీలకు సొగసుకంటెను గుణమే ప్రధానమైనది. కావున సొంపుకై గర్వింపరాదు. చక్కనిదని వలచితివేని యది జారిణి. కావున చపలమగుచిత్తముగలదై పరులకొఱకుఁ బ్రాఁకులాడసాగును గాన రూపమునకు మురియరాదు.

ఆ. వేదములను జదివి వెఱవేమి గాంచిరి
యరిగి తిరిగి పత్తు రందఱు కద

బ్రహ్మమేమొ దెలిసి బ్రదుకుట నిజమయా, వి.

బ్రాహ్మణులు వేదములు వేదములని కలువరింతురుగాని వేదములను జదివి యేమివెలుఁగు నొందిరి. కావున బ్రహ్మమనఁగా నేమొ తెలిసికొని బ్రదుకుట యుత్తమము. ఇదియే బ్రాహ్మణ ధర్మము.

ఆ. వేదవిద్య లెల్ల వేశ్యలవంటివి
భ్రమలఁ బెట్టి తేటపడఁగ నీవు
గుప్తవిద్య యొకటె కులకాంతవంటిది, వి...

వేదాదివిద్యలు వేశ్యలవంటివి. ఏలయన వేదాదులయందలి సిద్ధాంతములు పరస్పరభిన్నముగా నుండును. వేశ్యలుఁగూడ నిటులే పరాభిప్రాయముతో నుందురు. ముక్తినీయఁజాలినదిగుప్తమగు యోగవిద్య యొకటే.

ఆ. వేదశాస్త్రములను విరివిగాఁ దా నేర్చి
వాద మాడువాఁడు వట్టివాఁడు
సారమైనగుఱుతు సాక్షిగా నెంచుము, వి...

వేదములను శాస్త్రములను చదివి వాదములాడువాఁడు వ్యర్థుఁడు. కావున నట్లుచేయక సర్వసాక్షి యగువానిని ధ్యానింపుము. అదియే నేర్చినవిద్యకు ఫలము.

త. వేదాంతుల మని కొందఱు
వాదములకు నడుముగట్టి వత్తురు వారల్
సాధులుఁ గారని చెప్పఁగ
భేదగుణం బొకటి గురుతు పెద్దది వేమా!

వేదాంతులమని కొందఱు వంచకులు పేరులుబెట్టుకొని ఔనన్నది కాదని కాదన్నది ఔనని వాదింతురు. వారుసాధు శీలురు కారని చెప్పుటకు వారికిఁగల భేదబుద్ధి యొక్కటియే దృష్టాంతము.

ఆ. వేషధారి నెపుడు విశ్వసింపఁగ రాదు
వేషదోషము లోకవిధమె యగును
రట్టుకాదె మును పురావణు వేషంబు, వి...2347

వేషములను వేసికొని యుండువాని నెల్లప్పుడును విశ్వసింప రాదు. రావణుఁడు వేషము వేసికొన్నందుల కేగదా పరుల మో సగించి అంతటియపకీర్తికి పాలయ్యెను. వేషము దోషమిందుచే సమను.

ఆ. వేష మొనరఁ గట్టి వెట్టిశూద్రత్వంబు
తనకు లేదనుకొను ధరణిద్విజుఁడు
అరిది గిట్టువేళ నడఁగు ద్విజత్వంబు, వి...

అవివేకి యగుమానవుఁడు యజ్ఞోపవీతాదులు భూతిపూతలు లోనగు బాహ్యచిహ్నలు దాల్చి తనకు శూద్రత్వములేదు. బ్రాహ్మణుఁడనని విఱ్ఱవీగుచుండును. చనిపోయిన పిదప నీబాహ్య చిహ్నలు తొలగింపఁబడును గావున అప్పుడైన నీబ్రాహ్మ్యము కడఁబట్టుచున్నది.

ఆ. వ్యాధి నెఱుఁగలేనివైద్య మదేలరా?
కొదవఁ దెలియలేనికోర్కు లేల?
మనసు తెలియలేనిమర్మజ్ఞు లేటికి? వి... 2349

వ్యాధి దెలియని వైద్యమును కొదువ దెలియని కోర్కెలును మనసు నెఱుఁగలేని మర్మజ్ఞతయును నిష్ప్రయోజనకరములు.

ఆ. వ్రతము లాచరింప వట్టికష్టమె గాని
బ్రతుకుమీఁద నాశపడుట లేదు
వ్రతముచేత గురుని వెదుకంగలేరయా, వి...

వ్రతము లుపవాసములు కష్టప్రదములు మాత్రమేయగును; గాని కార్యసాఫల్యము నొందింపఁజాలవు. వ్రతములుచేయువారు బ్రదుకు నాశింపరు. గురునివెదకి పడయలేరు గదా!

ఆ. వ్రతము లెన్నియైన వట్టిచిక్కులె కాని
యాత్మచిక్కు గావ నలవికాదు
ఆత్మచిక్కు బాపునతఁడె పో ఘనయోగి, వి...

ఎన్నివ్రతములయినను చిక్కులే గాని ఆత్మచిక్కుడలించునవి యొక్కటియును లేవు. అట్టిదానిని కనుఁగొనినవాఁడే ఆత్మచిక్కును దొలంగింపఁగల యోగీశ్వరుఁడు.

ఆ. శాంతమే జనులను జయము నొందించును
శాంతముననె గురుని జాడ దెలియు
శాంతభావమహిమఁ జర్చింప లేమయా, వి...

జనులకు శాంతము జయమునిచ్చును. గురువులగొప్పతనము శాంతము తెలియఁజేయును. ఆహా! దానిగుణములను సాంతముగా వర్ణింపతరముకాదు గదా!

ఆ. శిలను బ్రతిమఁ జేసి చీఁకటిలోఁ బెట్టి
మ్రొక్కవలవ దికను మూఢులార

ఉల్లమందు బ్రహ్మ ముండుటఁ దెలియఁడీ, వి.

ఓమూర్ఖులార! ఇటుపైని రాళ్లను బొమ్మలనుచేసి మ్రొక్కకుండవలయును. హృదయములో బ్రహ్మము ఉన్నాఁడని యెఱుంగుఁడు.

ఆ. శిలలఁ జూచి నరులు శివుఁడని భావింత్రు
శిలలు శిలలె కాని శివుఁడు కాఁడు
తనదులోనిశివుని తానేల తెలియఁడో, వి...

రాళ్లను జూచి నరుఁడు శివుఁడని భావించునే కాని శిలలు శిలలే. శివుఁడు కాఁడని యెఱుంగఁడు. అవివేకి తనహృదయములో నున్నశివుని కానలేఁడు కదా!

ఆ. శివుఁడు బ్రహ్మ మనుచు స్మృతు లెల్లఁ బలికినఁ
బరుల నేలఁగొల్చు బ్రాహ్మణుండు
హరునిభక్తు లెల్ల నరయఁగా నరుదెకా, వి...

స్మృతు లన్నియును శివుఁడే బ్రహ్మ మని పలుకుచున్నను బ్రాహ్మణుఁడు పరులనెందులకు సేవింపవలయును. ప్రపంచములో నిజమగు శివభక్తులు చాలయరుదుగా నున్నారు.

ఆ. శిష్యవర్గమునకు శివుఁ జూపనేఱక
కాని మతములోనఁ గలుపునట్టి
గురుని నరసి చూడ గ్రుడ్డెద్దుచేనురా, వి...

తన్నాశ్రయించిన మోక్షార్థులగు శిష్యులకు నీశ్వరుని జూపలేక పోఁగా కానిమతములు గలుపుచు చెడుబోధగలుపు గురువు

గురువు కాఁడు. వానిబోధగ్రుడ్డియెద్దు చేనులోఁ బడినటు లుండును.

క. శీలముఁ గలసుందరి తన
యాలైనను స్వర్గమేల నైహికసుఖమే
శీలము లేనిది చూడఁగఁ
గాలునిపటుదూత యగును గదరా వేమా!

గుణవంతురాలగు స్త్రీ భార్యయైనయెడల సంసారము స్వర్గమువలె సౌఖ్యదాయకమై యుండును. భార్య గుణవంతురాలు కానిచో నది యమదూతవలె మగని ప్రాణములు దీయును.

ఆ. శూద్రతనము పోయె శూద్రుఁడ గానని
ద్విజుఁ డనుకొను టెల్ల తెలివిలేమి
ఇత్తడెసఁగు పసిఁడి కీడనవచ్చునా? వి... 2358

శూద్రత్వము పోయినది. బ్రాహ్మణుఁడ నైతి ననుకొన్నంత మాత్రాన విప్రుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁజాలఁడు. ఇత్తడి ఎత్తుకెత్తైనను పసిఁడికి సమానమని చెప్పరాదుగదా!

ఆ. శూద్రయువతికొడుకు శుద్ధాంతరంగుఁడై
వేదవేద్యమైనపాదు తెలిసి
బ్రహ్మపదవి గన్నఁ బ్రాహ్మణుఁడే కదా! వి...

శూద్రుఁడైనను గురూపదేశము నొంది వేదములకందని బ్రహ్మస్వరూపమును దెలిసికొనఁగలిగెనేని అతఁడే బ్రహ్మస్వరూపము నెఱింగిన బ్రాహ్మణోత్తముఁడు. సామాన్యులు బ్రాహ్మణులే కారు.

ఆ. శూద్రు లనుచు భువిని శూద్రుల బోనాడు
మాలకన్న దుడుకు మహిని లేఁడు
నరకమునకు నేఁగు నష్టమైన వెనుక, వి... 2360

శూద్రులు జాతిహీనులని చులుకన జేసి పలుకువాఁడు మాల వాఁడు. ఆమాలవానికంటె దుడుకు వేరొకఁడు లేఁడు. ఆతఁడు చచ్చి పిదప జాతిదూషణవశమునఁ దప్పక నరకమునఁ బడి పోవును.

ఆ. సకలజాతిపురుష సాంకర్యమునకును
సతుల నిచ్చి తాము సమ్మతింత్రె
ఉంకునె కనలేని యోగులు బాపలా, వి...

తమకులకాంతలు చెడిపెలై సకలపురుషులతోఁ గొన్నియెడల మెలఁగుచుండ బాపలుచూచి యూఱుకొనుచున్నారు. తమలోపము తాము గ్రహింపలేని జోగులు బాప లెటులగుదురో తెలియకున్నది.

క. సకలము నాఁకలికొఱకే
నికరంబుగఁ బెట్టి మనకు నీచపుగుణముల్
సకలంబందు వసించెడి.
యకలంకుఁడె యేమి వింతొ యరయర వేమా!

మనము చేయు మంచిచెడుగులన్నియు ఆఁకలికొఱకె; పొట్టబోసికొనుటకె భగవంతుఁడు సమస్తములగు నీచగుణములు కల్పించుచున్నాఁడు. ఈపనులు చేయించువాఁడు సర్వనియంతయగు భగవంతుఁడు. ఎంతవింత!

ఆ. సకలరూప మాత్మసాక్షిలో నెంచుట
నికరమైనబయలు నిర్ణయంబు
వికల మింతలేక వెలుగునుతత్వంబు, వి...

సమస్తజగత్స్వరూపమును ఆత్మలో నెంచుచు చిత్స్వరూపమును వైకల్యము నొందక గాంచుటయే తత్త్వమగును.

ఆ. సకలవిద్య లెఱింగి చచ్చి బ్రదుకువిద్య
యొకటినేర మనుచు నుర్విజనులు
కటకటంబడుదురె కడహాని దెలియరు, వి...

అన్నివిద్యలను తెలిసికొంటిమి. చచ్చినవాని బ్రతికించువిద్య నెఱుంగలేకపోతిమి గదా! యని మనుజులు చివరకు చింత నొందెదరు. తాము చనిపోవుటమాత్ర మెఱుఁగరు.

ఆ. సకలశాస్త్రములను జదివియు వ్రాసియుఁ
దెలియఁగలరు చావుఁ దెలియలేరు
చావుఁ దెలియలేనిచదువు లవేలరా? వి...

జనులు సమస్తశాస్త్రములను చదువుకొన్నను తమచావును తాము తెలిసికొనఁజాలరు. చావు దెలియలేని యాచదువులు వ్యర్థములు. నిష్ఫలములు.

ఆ. సకలశాస్త్రములను సంపుటంబులు వ్రాసి
చదువ నేర్చియైనఁ జా వెఱుఁగరు
చా వెఱుఁగనిచదువు చదువంగనేలనో? వి...

శాస్త్రముల నన్నింటిని దిరుగఁదోడి క్రొత్తగా వ్రాయనేర్చిన వారైనను చావెట్టిదో యెపుడు వచ్చునో యెఱుంగఁజాల

కున్నారు. తమచావు తా మెఱుంగనివారి కీచదువు సంద
లెందులకో ?

ఆ. సతత మాత్మరూపు సాధించి శోధించి
యుతముగాను బుద్ధి నూని నొక్కి
గతిని గోరి ముక్తి గనుటయే లాభంబు, వి...

ఆత్మస్వరూపము గనుఁగొనుటకు గాటముగాఁ బ్రయత్నించి హృదయము శోధించి బుద్ధిని లోఁబఱచుకొని సద్గతి కోరి బ్రహ్మస్వరూపమును గాంచఁగలుగుటయే మోక్షము.

ఆ. సంతబసివిపొందు చలిపందిలిజలంబు
త్రోవ నమ్ముతోడు తొత్తునంటు
రచ్చసభల నిద్ర రాజులు మెత్తురా ? వి...2368

గుడిసెలంజెతోఁ గవయుట, చలివేంద్ర నీరుద్రావుట, త్రోవనుబోవువాని నమ్ముట, దాసితోఁ గలయుట, కొలువుకూటములో నిదురించుట యనునివి నీచములు. రాజనింద్యములు.

ఆ. సత్య మనఁగ వేఱె జగమున గనలేదు
నిత్య మగుచు నాత్మ నెగడియుండు
నిత్యవస్తు వెఱుఁగ నీవెపో బ్రహ్మంబు, వి...

సత్యమనునది వేఱుచోటలేదు. హృదయమునందె యిమిడి యున్నది. నిత్యమగు సత్యరూప మెఱుఁగుటయే బ్రహ్మస్వరూప మెఱుంగుట.

ఆ. సత్యవంతులయెడ సరసమాడఁగరాదు
పేదవారితోడఁ బెనఁగరాదు
కలిమిగలుగువారి గలియనేరాదయా, వి...

సత్యవంతులతో సరసము లాడరాదు. పేదవారితో బెనఁగ రాదు. కలిమి గలుగువారితోఁ గలియరాదు.

ఆ. సతికి బతికి నైన సంపదే సంపద
పుత్రసంపదయును భువిని మేలు
సరగ ముదిసి బ్రదుకు సంపదే సంపద, వి...

సతీపతు లానందముతోఁ బరస్పర మనుభవించు భాగ్యమే భాగ్యము. పుత్రసంపదయే సంపద. ముదిమిలో నైశ్వర్యముతో అనుకూలవతియగు పత్నితో సత్పుత్రులతో లేమిలేక బ్రతుకు వాని సంపదయే సంపద.

ఆ. సతి యొనర్చుచెడుగు పతి కవశ్యము వచ్చు
పతి యొసర్చుమంచి సతికి సగము
పతి యొనర్చు చెడుగు సతి కేలరాదురా? వి.

భార్యచేసిన చెడుగులో సగపాలు భర్తకు తప్పక వచ్చితీరును. భర్తయొనర్చు మంచిలో సగము భార్యకు సంక్రమించును. భర్తజేయుచెడుగు భార్య కేలరాదో యని నా కాశ్చర్యమగుచున్నది.

ఆ. సతులమాయనమ్మి సౌఖ్యంబు గలదని
మతివిహీనులైరి మనుజులెల్ల
గతులు సతులవలనఁ గానంగలేరయా, వి...

స్త్రీలమాయను నమ్మి సౌఖ్యము గలదని మనుజులు మూర్ఖులై చెడిపోయిరి. సతులను నమ్మకొనినచో స్వర్గాదిగతులు కలుగవని యవివేకు లెఱుంగలేకున్నారు.

ఆ. సంద్రమునకుఁ జూడ సరి యేదియును లేదు
అట్టిజలధినీర మనువు గాదు
అనువుగానినీరె యది యేమి చేయును? వి...

సముద్రమునందలి నీరపారము. అంత నీరెచటను లేదు. కాని యందలి నీరుత్రావుట కుపయోగింపదు కాన నా నీరంతయు వ్యర్థము. అటులె లోభిసంపదయు సర్వజనభోగ్యముగామి వ్యర్థము.

ఆ. సదసునందు వేశ్య సైగలు కనుపింప
ముదితమీఁద నాశ ముడివడంగ
మదిని భ్రమయకెపుడు మారొ్కనిచూడరా, వి.

ఒకానొకతఱి సభలలో వేశ్య లాడుచుందురు. వేశ్యలు అభినయముపట్టుచు సైగలు గావింతురు. అపుడు నీ కావేశ్యపై ఆశ కలుగవచ్చును. నీవు భ్రమనొందక వేశ్యలకృత్యములు కృత్రిమములని మాత్రము తలంచి వారికి లోఁబడక యెదిరింపుము.

ఆ. సతిని జూచి చూచి సౌఖ్యంబుఁ గోరును
గతిని గానలేఁడు కర్మజీవి
గతులు సతులవలన గానంగ లేరయా, వి...

కర్మబద్ధుఁడగు మానవుఁడు పరస్త్రీని గాంచినంతనే వలచి దానిని గవయఁ బ్రయత్నించునేగాని రాఁగలగతులను విచారింపఁడు. సతులవలన గతులకుఁ దొలంగవలసివచ్చునని వారెఱుంగరు.

ఆ. సాటి చెప్పనగునె సాధుసజ్జనునకు
గొప్పచదువుఁ జదివి యొప్పననుచు
వాదులాడునతని వదరుట లేలరా? వి...2377

సాధువులగు నుత్తములకుఁ దఱచి తఱచి చెప్పుట కష్టము. వారు గొప్పగొప్పవిద్యలు నేర్చియుఁ దగుదుమని యెదటివారితో వివాదము లాడుచుందురు. ఈ వదరుబోతుతనమువలనఁ బ్రయోజనముకలదా?

ఆ. సాటి చేయవచ్చుఁ జదివి వాదములాడు
చదువరులను జెట్టి సముదయమును
పోరి పోరి గెల్చునోరునోవనివాఁడు, వి...

శాస్త్రములను జదివి వాదులాడువారిని జెట్టీలను సమానులుగ పోల్చవచ్చును. పండితులు వాదులాడునపుడు ఎంతపోరినను నోరునొచ్చనివాఁడే గెలుపు నొందినవాఁడు.

ఆ. సాటి యెవరు లేరు సాంబమూర్తికిఁ బోల్ప
దీటులేని గొప్పదేవుఁ డతఁడె
ధాటి కలుగు నతని ధ్యానించువానికి, వి...

ఈశ్వరుని పోల్చిచూపుట కెవ్వరును అతనిసాటిదైవములు లేరు. కావున నతనిని అనన్యచిత్తముతో ధ్యానించినవారికి గొప్పతనము చేకూరును.

ఆ. సాధనంబు లేక సమకూడ దేదియు
బోధలేనివిద్య పొంద దెపుడు
పాదుకొల్పి మదిని భావించి చూడరా, వి...

అభ్యాసము లేక యేదియైనను నలవడగా నేరదు. గురుబోధ లేనిదే విద్యయుఁ బట్టువడదు. కావున దేవుని మదిలో పొదు కొల్పి నిరంతరమును ధ్యానించి కనుఁగొనుచుండుము.

ఆ. సాధుజనులచెలిమి చాలింపఁగా రాదు
ప్రకృతి విడక యున్నఁ బరము లేదు
పింద గోసి చూడ బీజంబు గలుగునా? వి...

సాధువులగువారి చెలిమిని మానరాదు. ఐహికముల జంజాటము మానుకొనకున్న మోక్షముగలుగదు. పిందెనుగోసినచో బీజములు (విత్తులు) లభింపవు. అటులె ప్రకృతిబంధములు విడిపోవకున్నచో మోక్షము రాదు.

ఆ. సాధుజనులఁ బట్టి సంతాప మొందింప
కులవినాశమందు క్రూరజనుఁడు
సాధుజనులపూజ సాయుజ్య మిచ్చురా, వి...

సజ్జనుల సంతాపింపఁ జేసిన క్రూరునికులము నశించును. వారిని పూజించినచో నీశ్వరసాయుజ్యము లభించును.

ఆ. సారము గలయుక్తి సమముగా మది నిల్పి
నిత్యమైనముక్తి నెల వెఱింగి
భక్తి యుక్తి మీఱ బయలంది యుండుము, వి.

సారముగలది యగు యోగవిద్య నభ్యసించి ముక్తియందు హృదయమును మగ్నముగావించి భక్తియోగమును సాధనము గావించుకొని యీశ్వరరూపమునుదర్శించి కృతార్థుఁడవు కమ్ము.

ఆ. సిద్ధులైనవారిచిత్తము రంజిల్లు
నొడలిమెఱుఁగు లెక్క కిడరు గాన
పనసపండుఘనత పై నేమి కలదురా? వి...

సిద్ధులచిత్తము నిత్యము సంతోషవంతమై యుండును. వారు పైమెఱుంగులఁగాంచి లేనిపోని మమకారములు పెట్టుకొనరు. పనసపండు బైటికెటులున్నను లోన మిక్కిలి బాగుగానుండును. పైమెఱుంగులన్నచో బయట సొంపు. లోన కంపు.

ఆ. సుగుణవంతురాలు సుదతియై యుండిన
బుద్ధిమంతు లగుచుఁ బుత్రు లొప్ప
స్వర్గమేటి కయ్య సంసారి కింకను, వి... 23౮౫

మంచిగుణములు గలభార్యయు, బుద్ధిమంతులగు కుమారులు గలిగి యున్నవానికి వేఱుస్వర్గలోక మక్కఱ లేకయే సంసారమే స్వర్గమగును.

ఆ. సుతులుసతులు మాయ సుఖదుఃఖములు మాయ
సంసృతియును మాయ జాలి మాయ
మాయ బ్రతుకున కనె మాయ గల్పించెరా, వి.

కొడుకులు భార్యలు సుఖదుఃఖములు మున్నగునవి యన్నియును నస్థిరములే. ఆహా! ఈయస్థిరమగు బ్రదుకున కెన్నియస్థిరములను సిర్మించినవాఁడు.

ఆ. సురలు మాను లెప్పుడు సరవి వర్తింతురు
ధర్మమార్గ మొకటి తారకముగ
అట్లు కానివార లసురులై చచ్చిరి, వి... 2387

మునీశ్వరులు దేవతలు ఎల్లప్పుడును ధర్మమార్గమునే చరింతురు. ఆధర్మముఁ దప్పినవారలు అసురులై జనించి చచ్చిరి కదా? కాన ధర్మమే యనుసరణీయము.

ఆ. సూక్ష్మమరయ నీకు సుఖతత్త్వభావంబు
పుట్టు చావు లేనిపురవుదారి
మానసంబు నంటి మఱవక చూడరా, వి...

సూక్ష్మబుద్ధియే నీకు సుఖతత్వభావము అదియే. చావు పుట్టుకలు లేనియోగము. కావున మనస్సులో దాని ననుసంధించి మఱచి పోకయుండుము.

ఆ. అడుగ కర్థ మిచ్చునతఁడు బ్రహ్మజ్ఞాని
అడుగ నర్థ మిచ్చు నతఁడు త్యాగి
అడుగ నీయలేనియాతఁడు పెనులోభి, వి...

అడుగకయే ధనమిచ్చువాఁడు బ్రహ్మజ్ఞాని. అడిగిన నిచ్చువాఁడు త్యాగి. అడిగినను నీయనివాఁడు లోభి.

క. అడుగఁ దగువారి నడుగుట
యిడినయెడం గొసరకుంట యీలే ననఁగాఁ
గడునై వేడకయుండుట
యడిగెడివారలకు నీతి యగురా వేమా! 2390

అడుగఁదగినవారిని మాత్రమే యాచించుటయు, ఇచ్చినచో దాతను గొసరకుండుటయు, ఈయనివానిని ప్రార్థింపకుండుటయు యాచకు లెఱుంగఁ దగిననీతి.

ఆ. అరుదుగా నడిగినయతఁ డర్థి గాఁబోఁడు
తఱుచుగా నొసఁగక దాత గాఁడు
దాత కర్థి కింత తారతమ్యము సుమా! వి...

ఎప్పుడో అడిగినంతమాత్రాన జనుఁడు అర్థిగాఁడు. ఎప్పుడును ఇచ్చిన గాని దాతకాఁడు. దాతకు అర్థికి నంతటిభేదమున్నది.

ఆ. అల్పుఁడైనవాని కధికభాగ్యము గల్గ
దొడ్డవారి తిట్టి తొలఁగఁద్రోలు
అల్పజాతివారు అధికుల నెఱుఁగునా? వి...

అల్పుఁడు ఎక్కువసంపదనొందెనేని గర్వించి గొప్పవారి తిట్టుటకుఁ బూర్వస్థితినుండి దొలంగించుటకు యత్నించును. నీచులు ఉత్తముల నెఱుంగఁజాలరుగదా!

ఆ. ఇచ్చి నొచ్చుటేల నిల భాగభోగ్యముల్
ఇచ్చిపోవుచుండు వాంఛదీఱ
చచ్చినట్లు నరుఁడు శత్రుఁడై సాధించు, వి...

యాచకులకుఁ గొంచెమో గొప్పయో యిచ్చి పిదప విచారపడరాదు. సంపదలు వచ్చుచుఁ బోవుచుండును. మనుజుఁడు శత్రువు సాధించినట్లు సంపదల సాధింపఁగలఁడు.

క. ఇచ్చెడివారలసంపద
హెచ్చెడినే గాని లేమి యెట్లు కలుగురా?
నిచ్చెలమసీటిఁ జల్లిన
విచ్చలవిడి నూరుచుండు వినరా వేమా! 2394

ఇచ్చెడివారిసంపద హెచ్చునే గాని తగ్గదు. చెలమనీళ్లుచల్లు కొలందిని ఊరుచునే యుండునుగాని తగ్గదు.

ఆ. ఇచ్చువానియొద్ద నియనివాఁ డుండిన
చచ్చుఁ గాని యీవిసాగనీఁడు
కల్పతరువుక్రింద గ్రచ్చచెట్టున్నట్టు, వి...2395

దాతయొద్ది లోభివాఁడున్నయెడల ప్రాణమైన దీసికొను గాని దాతను గాసైన నీయనీఁడు. కల్పతరువును గచ్చచెట్టు ఆవరించినటులు లోభి దాత నావరించియుండును.

ఆ. ఇంచుకంత బోన మీశ్వరార్పణ మన్న
పుణ్యలోకములకుఁ బోవు నరుఁడు
అన్నదానముకన్న నధికదానము లేదు, వి...

తనకున్నంతలోఁ గొంతయీశ్వరార్పణమని యతిథులకుఁ బెట్టినంతమాత్రన జనులు పుణ్యలోకముల కేగుచున్నారు. కావున నన్నదానమును మించిన యోగ్యమగుదాన మింకొకటి లేదు.

క. డంబములు పలుకువాని ని
జంబుగ దా నమ్మునట్టి జనుఁ డరయఁగ జ్ఞా
నం బిసుమంతయు లేని మృ
గం బని యెంచుటకు నడ్డులేదుర వేమా! 2397

మాటిమాటికి బడాయిలు పలుకుచున్నవానిమాటలు సత్యములని నమ్ముమానవుఁడు జ్ఞానములేనిమృగమని యెంచుటలో సాహసముగాని సందేహముగాని లేదు.

ఆ. తండ్రిసొమ్మదైన దాయాదిసొమ్మైన
పరులసొమ్ము లైనఁ బ్రాప్తధనము
వయను దీనులకును దానము నిచ్చును, వి...

సొమ్ము ఎవ్వరిదైనను తనచేతఁ బడినవెంటనే బీదలకుదానము చేయఁ బ్రయత్నించువాఁడె నిజమగుదాత.

ఆ. తనదుదాన మరయఁ దనబిడ్డ సముమగుఁ
దండ్రిదాన మెల్ల తనకు తోడు
అన్యు లిచ్చుదాన మది తల్లివంటిది, వి...2399

తాను చేసిన దానము తనకుఁ గొమారునివలె నాపత్కాలమునఁ దోడగును. తనతండ్రి చేసిన దానము తోఁబుట్టువువలె సాయపడును. రక్తసంబంధులగు తనబంధువులు చేసినదానము తన్ను కన్నతల్లివలెఁ గాపాడును.

ఆ. తనదుకర్మ చేతఁ దాను లోకములోనఁ
దనదుతల్లిగర్భముననె పుట్టె
తన్ను మఱచి యింకఁ దగనివి చేయునా? వి...

తాను పూర్వము చేసికొనిన కర్మలవలన తల్లిగర్భమున మానవుఁడు కర్మవశమున మాతృగర్భమున మరలమరల జన్మము నొందుచున్నాఁడు. తనజన్మవృత్తి మనుజుఁ డెఱింగి యిఁక నీ జన్మము లెత్తుట చాలుననుకొని కర్మమునుండి తొలంగవలెను.

ఆ. తనదుబాగు గోరి ధర్మంబుఁ జెప్పిన
దిట్టుచుండు నధముఁ డెట్టయెదుట
గడ్డివేయఁ బోట్లగొడ్డు కొమ్మాడించు, వి...

గడ్డివేయఁబోఁగా పోట్లగొడ్డు కొమ్ములాడించునటుల నీచుఁడు తన మేలుఁగోరి చెప్పినను ఎదటివాని దూషించుటకు మొదలు పెట్టుచుండును.

ఆ. తల్లిగర్భమందుఁ దాఁ బుట్టినప్పుడు
నలుతలింగమున్నె యఱియుమయ్య
నడుమ లింగమూన నగుఁబాటు గాదొకో, వి.

మాతృ గర్భమునుండి బయలుదేరునపుడు మానవున కెవనికి కంఠమున లింగములేదు. మధ్య లింగమును గట్టుకొనుట నవ్వులపాటుగాక వేఱుగాదు.

ఆ. తల్లిదండ్రు లాత్మసఖులు నన్నలు దమ్ము
లెలమి బంధుభృత్యు లెల్ల జనులు
గలిగి వర్ధిలంగ ఘనతతో నుండుము, వి...

తల్లి దండ్రులు చెలికాండ్రు అన్న దమ్ములు చుట్టములు బంట్లు మొదలగు జనులతోఁ గలసి మెలసి యుండుట మంచిది, అట్లు ఏకభావముతోనుండి ఘనత సంపాదింపఁ బ్రయత్నము చేయవలయును.

ఆ. తాత గన్నతల్లి తండ్రిని గనుతల్లి
తన్ను గన్నతల్లి తల్లితల్లి
తల్లి శూద్రురాలు తా నెట్లు బాపఁడు, వి...

తాత తల్లిమున్నగువారందఱును శూద్రులైయుండఁగా తాను మాత్ర మొక్కఁ డెట్లు బ్రాహ్మణుఁ డగును?

తన కున్నంతలో విరివిగా దానము చేసినవాఁడు ఒక విధముగాఁ గృతార్థుఁ డగును. మనస్సును నమ్మి యోగాదుల నేర్చినచో మాయాదికములు నశించును. జ్ఞానమును నమ్ముకొనిన యెడల సర్వానర్థములు తొలంగిపోవును.

ఆ. దానములను జేసి ధరఁ గీర్తినొందంగ
బహుధనముల నొసఁగి భక్తిలేక
తుదకు నరుఁడు చెడును గద కడగండ్లురా, వి.

కొందఱు మూర్ఖులు దాతయను పేరొందఁ దలంచి చేత నున్న ధనమంతయు నితరుల కొసంగుదురు. పిదప కుటుంబ పోషణమునకు ఇతర వ్యయములకుఁ జేత నేమియులేక నానా వస్థలపడుదురు.

ఆ. దానములను నన్నదానమె దొడ్డది
గానములను సామగాన మెచ్చు
ధ్యానములను శివుని ధ్యానమే శ్రేష్ఠంబు, వి.

దానములలో నెల్ల నన్నదానమె గొప్పది. ధ్యానములలో శివుని ధ్యానమే యుత్తమ మైనది. గానము లన్నిటిలో సామగానమే శ్రేష్ఠమైనది.

ఆ. ధనము చాల గూర్చి తనుదానధర్మముల్
ఒనరుపకయ యిచ్చు తనయులకును
తేనె గూర్చి యీఁగ తెరువరులకు నీదె! వి.

లుబ్ధుఁడు ధనమును విస్తారముగా కూడఁబెట్టి దాన ధర్మము

లను చేయకయే తన కుమారుల కిచ్చును. తేనెటీగ తేనెగూర్చి తెరువరుల కిచ్చుటయుం నిదియుం సమము.

ఆ. ధనము లేమి యనెడిదావానలం బది
తన్నుఁ జెఱుచు మీఱె దాపు చెఱచు
ధనము లేమి మదిని దలఁచినపాపము, వి...

దరిద్రమను కాఱుచిచ్చు తనను తన తావునుగూడఁ గాల్చి వేయును. దరిద్రమును దలంచుకొన్నంత మాత్రమునఁ బాప ము గూడవచ్చును.

ఆ. ధనము గూడఁ బెట్టి ధర్మంబు సేయక
యూరకుంద్రు పాపు లూహ లేక
ధనము వెంటరాదు ధర్మంబు సేయుఁడీ, వి...

ధనము కూడఁబెట్టి పాపాత్ములు ధర్మము చేయక ఊరకుం దురు. మీరట్టులు చేయక ధర్మమును చేయుఁడు. ధనము వెంట రాదు. ధర్మము వెంటవచ్చి సర్వవిధముల తోడ్పడును.

ఆ. ధర్మకంటకుండు ధనముచే గర్వించి
సకలసంపదలను సరగఁ గనియు
కడకు తాను మేలు గానక చెడిపోవు, వి...

ధర్మము వలనఁ గంటకించు దుర్మార్గుఁడు ధనగర్వమున విఱ్ఱ వీఁగుచుఁ దన సంపదలకుఁ దానె మురియుచుఁ గట్టకడకు ధన మేలునేని తాను పొందక చెడిపోవుచున్నాఁడు.

ఆ. ధర్మమన్న వినరు తనువు నమ్మిన నరుల్
యమునివారు వచ్చి యడలఁ జేసి

చొచ్చి కట్టఁ దరముచోఁ బాఱఁగలరొకో, వి.

ధర్మము చేసినచో ఇహపరములలోఁ దరింప వచ్చునని యెన్నివిధములఁ జెప్పినను లోభులు తెలిసికొనఁ జాలకున్నారు యమకింకరులు వచ్చి నానావస్థలఁ బెట్టుచున్నపు డెటులఁ దప్పించుకొందురో ఈలోభు లపు డెచటికిఁ బాఱిపోదురో?

క. ధనలక్ష్మిని సేవించిన
ధన మూర్జింపంగ వచ్చు ధర్మముగానే
ధనహీనులకు నొసంగెడు
ధనమే మూలంబు ముక్తి దారికి వేమా! 2419

ఎల్లపుడు భక్తి శ్రద్ధలతో ధనలక్ష్మిని సేవించిన యెడల ద్రవ్యము విశేషముగా సంపాదింప వచ్చును. సంపాదించిన ద్రవ్యము ధర్మార్థముగా విరివిగా ధనహీనుల కొసంగిన యెడల నాదాత ముక్తి నొందఁ గలఁడు.

తే. ధర్మపరుఁడైన పరిపూర్ణదాత గురుఁడు
దాన మొనరించునంతటఁ దత్వ మమరు
దాను దానగు మననంబు దాఁకఁగ నగు
దాన సార్థక్య మపుడేటు తనరు వేమ! 2420

ధర్మపరుఁడై దాతయైనవానికి తత్త్వము తప్పక సిద్ధించును. తత్త్వము సిద్ధించినచో ఆత్మ సందర్శనము గావించు నేర్పు అలవడును. దానితో జన్మము సార్థకమై సిద్ధ సంకల్పుఁ డగును.

ఆ. ధర్మ మరసి పూని ధర్మరాజాదులు
నిర్మలంపు ప్రౌఢి నిల్పికొనిరి
ధర్మమే నృపులకు తారకయోగంబు, వి...

తత్త్వవేత్త లగుటవలన ధర్మరాజు మొదలగు పూర్వ రాజన్యులు ఇహలోకమునఁ బరలోకమునఁ గడతేరిరి. రాజులకుధర్మము తొలంగక యుండుట తారక యోగమువలె శుభప్రదము.

ఆ. నమోనమో యనవచ్చు నారాయణనవచ్చు
మేలువారిఁ జూచి మెచ్చవచ్చు
కొంగుకాసు నడుగ గొబ్బున నీలేరు, వి...

'నమోనమోనారాయణా'యనవచ్చును;గొప్పవారినిచూచి మెచ్చుకొనవచ్చునుగాని కొంగుకాసున డిగినచో నీవాగాడంబరులుమాత్ర మీయరు. ఈ డంబములు లోభుల కెందులకో?

స్వభావపద్ధతి..

అవతారిక. మానవుఁడు తొలుత సజాతీయులగు జనులహృదయములు భావములు పరిణామములు గుర్తించినఁగాని ప్రపంచ వ్యవహారములు నిర్వర్తించుకొనఁజాలఁ డనియు, ఇందులకు సాధారణధర్మములు, నీతి, నియమములు ప్రతిమానవుఁ డెఱుంగవలయుననియు, నీతిలేనిమానవుఁడు మానవతత్త్వపరిజ్ఞానము లేనిజనుఁడు పరమార్థవిచారణమునకు ఈశ్వరకైంకర్యమునకు అక్కఱకురాఁడనియు స్వభావజ్ఞానము నీతిగ్రహణముఆవశ్యక

మనియుఁ దలంచి వేమనమహాయోగి ప్రపంచోద్ధరణార్థమై నీతులను మానవస్వభావముల నీక్రిందివిధముగా లోకమున కెఱింగించుచున్నాఁడు.—

ఆ. ఆఁడుదానిబొంకు గోడపెట్టినయట్టు
పురుషవరునిబొంకు పూరితడుక
స్త్రీలనేర్పు మగలఁ జీకాకుపఱచురా, వి...

ఆఁడుదాని బొంకు గోడవలె దృఢముగా నుండును. మగవాఁడు బొంకినచో తడికవలె నతుకులు బొతుకులుగా నుండును. స్త్రీలనేర్పులే మగవారల ననేక విధములుగాఁ జిక్కులపాలు చేయుచున్నవి.

క. ఆలనఁ గలసౌఖ్యములకు
నాలయ మగునేని దాని నాలనవచ్చుఁ
నాలాగునఁ గాకుండినఁ
గాలునిపెనుదూత యదియె కదరా వేమా!

మగని సౌఖ్యములకు నిలయమగు సాధ్వియే నిక్కమగు భార్య; దానినే భార్యయని ప్రశంసింపవలయును. మగనికష్టములలోఁ బాలుగొనక నానావస్థల గలిగించుదాని యమదూతయనినను దోషము లేదు.

క. ఆ లనఁగా నాత్మసుమీ
యా లనఁగా నమ్మసుమ్మి యరయఁగ మదిలో
నా లమ్మ యనఁగ నెవ్వరో
వాలాయము దీని దెలియవలయును వేమా!

భార్య ఆత్మవంటిది. అంతియేగాక తల్లి గూడ నైయున్నది. తానే భార్యయందుఁ గొడుకై జనించుగాన భార్య తల్లితో సమానమను ధర్మమును ప్రతిమానవుఁడు తెలిసికొనవలయును

ఆ. ఆలిఁ దోలి వెంట నధముఁడై తావెంట
నేల పోవు టెల్ల నెడ్డెతనము
చెట్టు ముదుర నిచ్చి చిదిమినఁ బోవునా? వి.

స్వేచ్ఛయిచ్చి భార్యను ముందుచెరిసి దానివెంటనే తానును చెడిపోయెడివాఁడు పరమమూర్ఖుఁడు. చెట్టు ముదిరిన పిమ్మట సాధ్యము గానట్లు చనవు బలమైనపిదప భార్య లోఁబడదు.

ఆ. ఇంతిచనులబిరుసు కొంతకాలమె గాని
పంతగించి చూడ పాలతిత్తి
చెంత విడక యేడ్చు చీరఁడా పుత్రుఁడు, వి.

స్త్రీల స్తనముల కాఠిన్యము ఎల్లకాలము నుండునది కాదు. అవి పాలతిత్తులు. కొడుకు పాలకై యేడ్చి వానియందలి సారము గట్టితనము గుంజివేయుచున్నాఁడు.

ఆ. ఇంతి తనదు పేరె యెల్లకాలంబును
ప్రజలు దలఁచునట్లు ప్రతిభ గాంచె
నింతికి పతిభక్తి యెంతనవచ్చును? వి... 2428

ఆఁడుది తన పేరే శాశ్వతముగా నిలుచునట్లు సంతానరూపమున నెలకొనుచున్నది. స్త్రీ యట్లు ప్రతిభ గాంచుటకుఁ గారణము ఆమెకుఁ గల పతిభక్తియే సుమా!

ఆ. ఇహాపరంబులందు నింతులపై నాశ
సహజవృత్తి దగిలి సమయుచుంద్రు
రహిత మమరు భక్తి రాణింప దేలొకో, వి...

ఐహికాముష్మికములందు స్త్రీవాంఛ చేతన నేకులు చెడిపోయె దరు. ఇది జనులకు సహజమైనది. విషయాదులయందు శూన్య బుద్ధి మానవుల కేల కలుగదో గదా!

ఆ. ఈఁత వచ్చినపుడు లోఁ తనిపించునా
ప్రాతదోషి కెపుడు భయము లేదు
క్రోఁతి కొమ్మ కెక్కి కుప్పించి దూకదా, వి...

కోఁతికిఁ జెట్టుమీఁదినుండి దుముకుట యెటులసులభమో అటులే ఈఁతగానికి నెంత లోఁతుగల నీటిని దాఁటుటకైనను తేలిక. ప్రాతనేరగానికిఁ గూడ నటులే యెంత తప్పునినను భయము లేదు.

ఆ. ఎట్టిజీవికైన నిల కాంత భ్రాంతియే
తెలియరయ్య యెపుడు తేటగాను
మనసుశుద్ధి గన్న మఱియొక్క టగునయా, వి.

ఎటువంటివానికైన స్త్రీల వఖపేయుండును; గాని వారిపై విరక్తిగలుగదుకదా! మనశ్శుద్ధిఁగలవారి కీవ్యామోహమే యుం డదు.

ఆ. ఎట్టిస్త్రీలఁ గనిన నింతింత యనరాదు
కామవహ్ని లక్క గరఁగినట్టు
ఇట్టి గాఢమోహ మెంతైనఁ జేయురా, వి...

స్త్రీల సౌందర్యముచు గాంచినంతమాత్రమునఁ బురుషుఁడు లక్కవలెఁ గరఁగి నీరగుచున్నాఁడు. ఇట్టిమోహము మానవుని నరకగతికిఁ ద్రోయుననుటలో నించుకేని యాశ్చర్యములేదు.

ఆ. ఒడలు శిథిలమైన నోరువు గలసతి
గుణము మేల్మిఁ బట్టి కోటిసేయుఁ
బ్రాఁత యెనుము పాలు రోఁతనవచ్చునా ? వి.

వయసుజారి యవయవపటుత్వము తగ్గినను గుణవంతురాలగు కులసతి తన మేల్మిగొనములచే నెంతయేని విలువఁ జేయును. ప్రాఁతది (ముదుసలిది) యగుకోలఁది యెనుముపాలు సారవంతములుగా మాఱుట మన మెఱుంగనిదా?

ఆ. ఔర యాఁడుదాని నా బ్రహ్మ సృష్టించె
పురుషుపాలిటి పెనుభూతమట్లు
దానివలను జిక్కగానివాఁ డుండెనే, వి. 2434

బ్రహ్మ ఆఁడుదానిని పురుషునిపాలిటి భూతములాగున సృష్టించెను ఆహా! దాని వలనుపడనివాఁడును కలఁడా?

ఆ. కాకిగూఁట నాఁడుకోకిల తనగ్రుడ్లఁ
బెట్టి పెనుపఁ జేయు గుట్టెఱుఁగుడి
యాఁడువారిమోస మప్పుడైనఁ దెలియదా ? వి.

* కాకిగూఁటిలో నాఁడుకోకిలమఱుఁగుగా గ్రుడ్లుపెట్టిపోవుచున్నది. కాకి పొరపడి తనశిశువులని పెంచుచున్నది. ఈగుట్టు గ్రహించినయెడల స్త్రీజాతి యెంతమోసముచేయునదో తెలియును.

ఆ. కాంతమేను జూచి కలవరపడెదరు
కడుపులోని రోఁత గానలేక
ఇంతరోఁత గల్గు నీదేహ మేలరా? వి... 2436

బయటికి మాత్రము పొంకముగా మేడిపండువలెనున్నస్త్రీ యాకారమునుజూచి దానిశరీరమునఁగల రోఁతఁ బరిశీలింపక మోహించుచున్నాఁడు. ఇంత రోఁతమేనుతో సంబంధము తన కెందులకో?

ఆ. కూటికి నెడఁబాసి కూర్చున్న మనుజుఁడు
వెలఁదులఁ గనుఁగొన్న వెతలఁబడును
చెలఁగి యగ్ని జూచు శలభంబుచాడ్పున, వి...

తినుటకు తిండి లేక మాడుచున్నవారు సయితము ఆఁడు వారిఁ బొడఁగనినచో మరులొంది అగ్నిలో మిడుతలవలె స్త్రీల వలలోఁబడి గతించుచున్నారు.

ఆ. కూడు చీరఁ బాసి గుళ్లపంచలఁ బడు
నట్టు వ్రాసె బ్రహ్మ యతుల నొసలు
తోయజాక్షిచేర దోసంబు లంటురా? వి...

యతీశ్వరులముఖమున బ్రహ్మదేవుఁడు కూడుగుడ్డలు మాని గుడులపంచలలోఁ బడి యుండుఁడని వ్రాసెను. కావున వారు స్త్రీలను జేరుట మిగుల పాపకారణము.

ఆ. కైక పుట్టి చెఱిచెఁ గా రాముపట్టంబు
సీత పుట్టి లంక చెఱిచెగాదె
కౌరవులను జెఱిచెఁ గద ద్రౌపదియుఁ గూడ, వి.

కైకజననమువలనరాముఁడు పట్టాభిషిక్తుఁడగుటతప్పెను.సీత పుట్టుటవలన లంకారాజ్యము పాడుబడెను. ద్రౌపదివలనఁ గౌరవరాజ్యము కడతేఱెను. కాన స్త్రీలవలనఁ బ్రపంచమున కెంత యరిష్టమేని గలదు.

ఆ. కొప్పుసొగసు గన్న కుచకుంభములు గన్న
చెప్పరానితావు చెలిమి గన్న
ముప్పిరి గొనుచుండు మునికైన మోహము,వి.

చెలువలకొప్పుఁ జూచినను,చనుగుండల బింకముఁజూచినను, మర్మప్రదేశపు సోయగముఁ జూచినను మునులకైనను వలపు గలుగుచుండును.

ఆ. చక్కనైనవాని మక్కువ గన్నంత
తక్కువగసుఁ జూచు తనదువిభుని
ఆఁడుబుద్ధికంటె నపరబుద్ధి యిఁకేది? వి... 2441

ఆఁడుది చక్కనివానిని చూడఁగనే వానినివలచి తనపెనిమిటిని తక్కువవానిఁగా బరికించును. ఆఁడుదాని బుద్ధికంటెఁ బాపపుబుద్ధి లోకములో లేదు.

ఆ. చదువు లెల్లఁ జదివి సర్వజ్ఞులై యుండి
బ్రహ్మవిద్యలెల్ల బదటఁ గలిపి
పడఁతిఁ దలఁచునంత పరమయోగము మాను,వి.

సమస్తవిద్యల నభ్యసించి సర్వవిషయముల నెఱింగిన మహానుభావులు సైతము తమకుఁగల బ్రహ్మజ్ఞానమును బూడిదలోఁగలిపి స్త్రీనిగాంచినంతనే యోగవిద్య మానుచున్నారు.

ఆ. గుణవతి గలగృహము గోము నొందించును
చీఁకటింట దివ్వె చెలఁగునట్లు
దేబె యున్నకొంప దివ్వె మల్పినయట్లు, వి...

గుణవంతురాలగు స్త్రీయున్నయిల్లు దీపముగల యింటివలె తేజరిల్లును. అది లేనియిల్లు పాడుపాఱిన చీఁకటింటివలె గహనమై తేఱిచూడ వీలులేకుండును.

క. జిత్తులమాఱు లనందగు
తొత్తులతోఁ గూడ నేమి తుష్టి గలుగురా
చిత్తమున బ్రహ్మ మరయుము
సత్తత నీకప్పు డొప్పుఁ జాలును వేమా! 2444

మోసకత్తెలతోఁ గూడినమాత్రాన నీకు వచ్చిన దేమియును లేదు. కావున ఆసాంగత్యమునువీడి చిత్తమును బ్రహ్మము నుపాసించుటయందు వర్తింపఁజేయుము.

క. జిలిబిలిమాటలు పలికెడు
కులటల నమ్మంగరాదు కుహనయదగురా
కొలివితో నవమానించుచు
తొలిప్రియమును మాపకుండ తొలఁగుము వేమ!

జారసతుల జిలిబిలిమాటలకు మోసపోయితివేని కొలఁది కాలముననే అవమానించి తొల్లిటిప్రియముఁ జూపకయుందురు. కావున నాఁడుదానిని నమ్మక వారిపైఁ బ్రేమఁ బ్రకటింపక తొలుతనుండి మెలఁకువతో మెలఁగుము.

తే. జారుచనుదోయి పైకెత్తి చేర బిగియఁ
గంచుకము కట్టి కామినీకపటవేష
ధారిణులవలఁబడి నీవు తగులుకొనకు
తలఁగు మది నరకము చేర్చు దారి వేమ! 2446

స్తనములు జాఱి వయసు చెల్లినను స్త్రీలు పురుషులను వల లోవేసికొనుటకై పైకెత్తి బిగియఁగట్టికొని నటించెదరు. కావున నట్టివారివలన నీవు తగుల్కొనకుము. తగులఁకొంటివా నీకునరకమే గతియగును.

ఆ. జాలలోన నుండి స్త్రీల వీథులవంకఁ
జూడ నీయరాదు సుమ్ము వినక
చేతురేని యట్లుచేటులు మూఁడురా, వి...2447

గవాక్షములో నుండి స్త్రీలను తొంగితొంగి వీథులవంకఁ జూడ నిచ్చినయెడల ఎప్పుడో యొకనాఁడు వాండ్రకు జెడు బుద్ధిపుట్టును. దాన సంసారమునకే చేటువచ్చును.

ఆ. జగడమునకు బోదు జారిణి యెప్పుడు
మాయఁ జేసి పురుషు మమతఁ బెట్టు
కానిమాటలాడు గయ్యాళి సతతము, వి...

జారయైనస్త్రీ పెనిమిటితో తగవులాడక సాధ్యమైనంత వఱకు మాయఁజేసి మమత్వమును గల్గించును; కాని గయ్యాళి మాత్రము అట్లు కాదు. తగవునకు కాలుదువ్వును.

ఆ. జ్ఞాత యైనవాని నేతగా భావించి
నీతు లెఱుఁగవలయు నియతిగలిగి

జ్ఞాను లున్నలాభ మూనునే తెలియమి, వి...

తెలిసినవానిని దేవునిగా భావించి నీతులను నేర్చుకొనవల యును. అట్లైనచో జ్ఞానులున్నందువలనిలాభములు చేకుఱును. లేకున్నచో జ్ఞానులవలని ప్రయోజనమే లేకపోవును.

ఆ. తేనె పంచదార తియ్యమామిడిపండు
దిన్నగాని తీపి తెలియరాదు
కన్న నింపు పుట్టు కామిని యధరంబు, వి...

తేనె పంచదార తీయమామిడిపండులోనగు మధురవస్తువుల చవి తినినగాని తెలియదు. చెలువలమోవియటులఁగాదు. చూచి నంతమాత్రముననే తీపిగలుగఁజేయును.

ఆ. తొడలమెఱుపుఁ జూడ దొడ్డచనులఁ జూడ
వగలు చూడ వానివన్నెఁ జూడ
నయ్యల కెప్పుడైన నాశలు పుట్టవా ? వి...

చెలువల తొడలబింకము, బటువు చనులపొంకము, వగలు, కులుకులు, మేనినిగ్గులు చూచినంతమాత్రమున యోగులకైనను స్త్రీలపై వలపు కలుగుచుండును.

క. తొమ్మిదిక్రంతలతిత్తికి
నిమ్మగుసొమ్ములును కులము నేటికి చెప్పుమా ?
నమ్మకు దేహము నాదని
నెమ్మది బ్రహ్మంబు తెలియు నేనని వేమా ! 2452

నవరంధ్రములుగల నీశరీరమునకు కులుకులు సొమ్ములున్న

గున లేటికి? నిప్ప్రయోజనములు. కావున శరీరమును స్థిరమను కొనక బ్రహ్మముఁ జేరుము.

ఆ. దేహభావ మెల్ల తెలియంగఁ జూచిన
నఖిల హేయములకు నాలయంబు
పరసతిగమనంబు ప్రత్యక్షనాశము, వి... 2453

దేహముయొక్క రీతిని పాఱఁజూచినచో సమస్తహేయములకును తానమైయుండును. పరసతులతోఁ బొందు ప్రత్యక్షముగ వినాశనము గల్గించును.

క. సతిచేసి పతిని వేఁడెడు
సతి మర్మము కానవచ్చు సరసోక్తులనే
మతిపోక లడఁచిపట్టిన
సతిదుర్గతి వీడినదగు సత్యము వేమా! 2454

మాటిమాటికి విధేయతఁ బ్రకటించుచు మగనిని వేఁడుచుండెడిమగనాలిపరిహాస చేష్టలఁజూచి దానిహృదయమర్మమును గనిపెట్టవచ్చును. ఇచ్చవచ్చినటులఁ జూచినఁ దానిపైకిఁ దలంపును బోనీయనికాంతకు దుర్గతులు కలుగవు.

క. నభమైన నందవచ్చును
ఇభమును బట్టంగ వచ్చు నిముడికగానే
వ్యభిచారిణి మది నిలుపఁగ
ప్రభువులకును సాధ్యపడదు పైకొన వేమా!

ఆకాశమునైనను అంటుకొనవచ్చును. ఏనుఁగును నిలిపి

లోఁబఱుపవచ్చును; కాని ఎంతటిప్రభువులకైనను వ్యభిచరించు దాని మనస్సును నిల్పుట దుష్కరము.

ఆ. నరుని బిందువునను నాతిగర్భము దాల్చు
 రాతియుప్పుచేత రసము దాల్చు
 బుద్ధి తెలివియున్న భువనంబు తాల్పదా, వి...

పురుషుని బిందువువలనఁ జెలువ గర్భముఁదాల్చుచున్నది. పాదరసము రాతియుప్పువలనఁ గట్టుపడుచున్నది. మానవుఁడు బుద్ధిశాలి యైనచో నటులె సమస్తభువనములను తలఁపులో నిలుపవచ్చును.

ఆ. నాడెమైన చెడిప నయ మెఱింగి తిరుగు
 విటుని గుస్తరించు వివర మెఱుఁగు
 బానిసైనతొత్తు పాటింపరాదయ్య, వి... 2457

నేర్పుగల అంకుటాలు యుక్తాయుక్తముల నెఱింగి విటుల వలపించు వివరముగ్రహించి మెలఁకువగా సంచరించును. బానిస యగు తొత్తుమాత్ర మటులఁ జరింపక విటునిబ్రదుకు బయట వేయును.

ఆ. నాతిపైనిప్రేమ నానాఁటికిని రోఁత
 జ్యోతిపైని ప్రేమ జూడఁగాను
 మాతృప్రేమ యొకటె మర్యాద దాల్చును, వి.

స్త్రీలపైనిప్రేమఁ బెట్టుకొనుట రోఁత. జ్యోతిపైని పెట్టుకొనుట దగియుండును. అది తల్లిపైఁ జూపు ప్రేమవలె గౌరవముఁ గాపాడును.

ఆ. నాథుఁ డున్న యట్టి ననబోఁడి యాతని
దేవుఁడనుచు నెంచి సేవఁ జేయఁ
దగును గాని యొరుని తా నంటవచ్చునా? వి.

పెనిమిటి గల స్త్రీ) ఆతనినే (పతినే) దైవమునుగా భావింప వలయునే కాని ఇతరులను ముట్టుకొనరాదు. భర్తను దైవముగా నెంచి యెల్లప్డుడు సేవింపవలెను.

ఆ. నీళ్లమీఁదఁ జూడు నెఱియ నోడలబల్మి
బట్టబయలఁ జూడు బండిబలిమి
ఆఁడుదానిబలిమి నాడనే చూడరా, వి...

పడవకుఁ గల గట్టితనము నీటిపైనఁదేలును. బండికిఁగలగొప్ప తనము బహిరంగస్థలమున దెలియును. ఆఁడుదాని గొప్పతనము సంసారము చేయుటలోఁ దెలియును.

ఆ. పలుకనేర్చునపుడు బంగార మాసించు
మాటలకు వలచుట మహిమగాదె
కొఱక నేర్చినదియు గోఁకిన చెప్పునా? వి...

వేశ్య మాటమాటాడినందులకు ధనమునిమ్మని విటులఁ బీడించును. అది యెపుడు మాటకారిహానిమాటలకు మోహింపదు. కొఱకినగాని పలుకనిదానిని గోఁకినయెడల నేమిలాభముండదు గదా!

ఆ. పతిని తిట్టరాదు పదివేలకైనను
పెట్టి చెప్పరాదు ప్రియముగాను
పతిని మీఱరాదు సతి మానవతి యైని, వి...

పతిని తిట్టకుండుటయును ఒరులకు దాన మొసఁగి చెప్పకుండు టయును భర్తను మీఱకుండుటయును మానవతియగు మగువకు నుండవలసిన శుభలక్షణములు.

ఆ. పతిని నిందఁజేసి పాటించి యెంచని
సతుల కెట్లు ముక్తి సాధక మగు
ఎట్లు కల్గు నియతి నెంచఁగా శక్యమా, వి...

పతిని నిందించుచుండెడి పాపాత్మురాండ్రకు గతులు ఎట్లును గలుగఁజాలవు. వారికిఁ బాపవిముక్తిగల్గి మోక్షమబ్బు విధము తెలుప నెవనికేని వశముగాదు.

ఆ. పతిని భావమందు పరమాత్మగా నెంచు
పడఁతి కమరుగతిని పరవఁటంద్రు
పతిని దూరునట్టి పడఁతికి దుర్గతి, వి... 2464

పతిని మనస్సులో దైవముగా భావించు స్త్రీకి పరము కలుగును. అట్లు గానిదానికి దుర్గతి కలుగును.

ఆ. పరపురుషునిమీఁదఁ బ్రాణంబు పెట్టుక
మగువ సేయఁజూచు మంచితనము
అట్టిభంగి యోగి యాత్మను భావించు, వి...

పరపురుషునిపైఁ బ్రాణములను పెట్టుకొని యాడుది స్వభర్తకు ప్రియముఁ జేయఁ జూచుచుండును. అటులే యోగీశ్వరుఁడును సంసారమునందు భ్రాంతియుంచుకొనక బ్రహ్మమునందే మనస్సు నుంచుకొని కాలము గడుపును.

ఆ. పరసతిగమనంబు ప్రత్యక్షనరకంబు
అరయ నిందల కెల్ల నాలయంబు
పురుషుఁడు వినఁ జంపు భూపతి నొప్పించు, వి.

పరసతితోఁ గలసినయెడల నరకమునఁ బడవలసివచ్చును. లోకనిందలు తలపైఁ బడును. మగఁడు వినెనేని ప్రాణములను దీయును. రాజు విన్నచో శిక్షించును.

ఆ. పిచ్చివానికైన పేదవానికి నైన
కుష్ఠరోగి కైన కుంటి కైన
భామ కానుపింపఁ బాముల పెట్టురా, వి...2467

పిచ్చివాఁడైనను పేదవాఁడైనను కుష్ఠరోగియైనను కుంటియైనను స్త్రీ కనిపించినంతమాత్రాన మరులుకొనును.

ఆ. బోటి యొకతె బ్రహ్మనోటిమీఁదనె తన్నె
కొమ్మ యొకతె విష్ణురొమ్ము తన్నె
సఖియ యొకతె శివుని సగముగాఁ జేసెను, వి.

స్త్రీలవలన మహానుభావులే యవమానమునొందిరి. ఇఁక సామాన్యులగతి యడుగవలసినదేమున్నది. సరస్వతి బ్రహ్మను నోటిమీదదన్నినది (నోట నివసించెను). లక్ష్మి విష్ణుని రొమ్ము మీఁదఁ దన్నెను (వక్షమున నివసించెను). పార్వతి శివునిదేహములో సగముగాఁజేసెను. ఇఁక మానవులాఁడువారిముం దెంత?

ఆ. బొల్లిమాటలాడు బోగముదానితో
దొల్లి డుల్ల నిల్లు గుల్లఁజేసి
వెళ్లిరమ్మటంచు వెడలించు నింటిని, వి...2469

పురుషుఁడు బొల్లిమాటలాడు భోగముదానితో పొందుఁ జేసినచో నిల్లంతయును దోఁచుకొని వెళ్లిపొమ్మని వెడలనడఁచును.

ఆ. భాగ్యవంతురాలు పరులయాఁకలి దప్పి
తెలిసి పెట్టనేర్చు తీర్పనేర్చు
తనదు దుష్టభార్య తనయాఁకలినెగాని
పరులయాఁక లెఱుఁగఁబడదు వేమ! 2470

ఉత్తమురాలగు స్త్రీ పరుల యాఁకలిదప్పికలుఁగనిపెంచి వారలకు అన్నాదికములఁ బెట్టి తృప్తిపఱచును. దుష్టురాలు తనయాఁకలిని మాత్రము పాటించి పరు లెంత యాఁకలితోనున్నను గన్నెత్తిచూడదు.

ఆ. భార్య తనదుపాలిభారపుసంకెలల్
చిన్నచిన్న శిశువు జింజిరీలు
అరయఁగ చెఱసాల యగును సంసారము, వి.

పురుషునకు సంసారము చెఱసాలవంటిది. భార్యయే సంకెళ్లు. చిన్నచిన్న శిశువులు సంకెళ్ళకు బిగించు మేకులవంటివారు. దీనిలోఁబడినవారి కెన్నఁటికిని మోక్షముండదు.

ఆ. మగఁడు తప్పులేక మనసిచ్చియున్నను
సహజగుణము విడదు జారకాంత
పిండిదిన్నకుక్క పీతికాసింపదా? వి... 2472

మగఁడు తప్పింపక మనస్సునంతను తనకే యిచ్చియున్నను

జారకాంత పిండితినుకుక్కపీతికిప్రేమించునట్లుఇతరులను వలచు చునే యుండును.

ఆ. మగఁడు మదనుఁడైన మంచికాఁపురమైన
సహజ మేల మాను జారకాంత
పాలుద్రావు కుక్క పరుగెత్తి పోవదా? వి...

పాలుద్రాగినకుక్క యజమానిపైఁ గృతజ్ఞతతోనుండక పాఱి పోవునటుల మంచికాఁపురము గలదైనను మగఁడు చక్కనివాఁడై నను జారకాంత నైజమగుచంచలబుద్ధిని మానుకొనదు.

ఆ. మాట మిగులు నాలు మగనికి యమదూత
యోరపడఁగ పాము కుద్ది యగును
తనకుఁగానియాలు దానవురాలురా, ...వి,2474

మాట మిగిలి మగనినిదూషించుకాంత భర్తపాలిటికి యమ దూత. పడఁగవిప్పి కఱవనుంకించుపాము. భర్త కుపకరించని భార్యను రాక్షసియని చెప్పవలయును.

ఆ. మానధనము విడదు మఱి పుణ్యవతి యైన
బూని పతికి భక్తి పొసఁగఁ జేయు
లోన మెచ్చుచుండు లోగుట్టు గనవలె, వి...

పుణ్యవతియైన స్త్రీ మానమును సంరక్షించుకొని పెనిమిటికి శుశ్రూషలను చేయుచుండును. పతిభక్తి యెప్పుడును విడనా డదు. భర్తృగుణములు హృదయమున గణించుచుండును. అట్టి యుత్తమురాలి హృదయము గ్రహింపవలయును.

ఆ. యోనిలింగమందు నుద్భవమయ్యెను
వాదమేల తనకు భేద మేల
ఆదిహరుఁడె తండ్రి యాహరియే తల్లి, వి...

యోనిలింగములలో నుద్భవమైన ఈమాయసంసారమున నైక మత్యములేక యేల వాదులాడుకొనవలయును? శివుఁడు లోకులకుఁ దండ్రి. విష్ణువే జనులకు దల్లి యని యెఱుఁగనగును.

ఆ. యోనిలోనె పుట్టి యోనిలోనె పెరిగి
యోనిలేని తెరువు గానలేక
యోనిఁ జూచి పరమయోగంబు మఱచురా, వి.

మానవుఁడు మాతృయోనినుండి బయలువెడలి యోనిలోఁ బిండిమాదిపెరిగి తుద కాయోనికొఱకె వెదకసాగి యోగాది విద్యల మఱచుచున్నాఁడు. జన్మదుఃఖములు లేనిమార్గమును యోచింపఁజాలఁడు.

ఆ. వరుఁడు చక్కనైన వజ్రాలగని యైన
తళుకుమెఱుపువంటి తత్త్వమున్న
నన్యపురుషవాంఛ యాఁడుదానికి నుండు, వి.

తనభర్త వజ్రమువంటివాఁడైనను సొగసుకాఁడైనను చదివి యున్నను ఆఁడుది మాత్రము సహజముగా పరపురుషునిపైన నే ప్రేమ నుంచికొనును. ఇది స్త్రీసహజము.

ఆ. వల్లభునికి నిష్టవస్తువు నందిచ్చి
యతనిమానసమున కతికియున్న
నట్టివనిత మంచికట్టడి కలదగు, వి... 2479

భర్త కభిమతముల నొనఁగూర్చుచు నతని కనుకూలముగా నున్నయువతి సద్గతి కలది యగును.

ఆ. వశము గానియాలి వైర మే మనవచ్చు
యశముఁ జెఱుచు గాని యనువుపడదు
కొసరు టెల్ల దానికోరికనే తీర్చు, వి 2480

స్వాధీనముగాని యాలు ప్రబలమైనశత్రువు. యశోపహారిణి యునై యుండును. అట్టిదానిని మరల మరల కొసరుట దాని యిష్టమును దీర్చుటకే గాని మంచికి గానేరదు.

ఆ. వాడ సత్యమెల్ల వడిసముద్రములోన
బండి సత్యమెల్ల బట్టబయల
నాఁడుదానిసత్య మేడను జెల్లదు, వి... 2481

పడవయొక్క గొప్పదనము సముద్రములోఁ బ్రయాణము చేయుతఱి తెలియును. బండియొక్క గొప్పదనము నేలపై బరువుమోయుచోఁ దెలియును. ఆఁడుదాని సత్యవృత్తిమాత్ర మెచ్చటను నిర్ణయింపరాదు.

ఆ. వాదమాడి తిట్టు వరుస నెవ్వరినైన
జేర రా దటన్నఁ జేటుతెచ్చు
గడుసురాలు తెలియ వడిసెలఁబోలురా, వి...

గయ్యాళిపెండ్లము వడిసెలవలెఁ బరులనొప్పింపనుమాత్ర మక్కఱకువచ్చును. ఎంతవారితోనైనఁ దగవులాడును. చేరఁ దీయకపోయినను అపాయమును గలుగఁజేయును. ఇట్టి గయ్యాళి చెలిమి యపాయకరము.

ఆ. వెడగు వేత్తలగుచు వినగన రీనరుల్
వేయిమార్గములను వేలుపజుఁడె
అతఁడు సృష్టికర్త యంతకు గురు తెన్న, వి...

ఎన్ని చెప్పినను ఈనరులు మోహమున తెలియలేరు; గాని దేవుఁడే అజుఁడు. ఈసమస్తమును అతడే సృజించెనని నమ్ముము. ఈగురుతులు ప్రత్యక్షముగాఁ జూపినను బామరులు వినకుంటకన కుంట పరితాపకరము.

ఆ. వెతలు దీర్చువాఁడు వేదాంతవేద్యుండు
రతుల నేలువాడు రమణుఁ డగును
సతిని బెనఁగువాఁడు సంసారయోగిరా, వి...

సంసారసంబంధములగు శ్రమలను దొలంగించువాఁడే గురూత్తముఁడు. వలపుదీఱఁగలయికలలో నలరించువాఁడె వలపుకాఁడు. సంసారిణియగు గులకాంతతోఁగలసి యోగముల మఱవని వాఁడె సంసారయోగి.

ఆ. వెదక వెదక దొరకు వేదాంతవేద్యుండు
వెదకువానిఁ దాను వెదకు చుండు
వెదుక నేర్చినట్టి వెరవర్లు గలరొకో, వి... 2485

వెదుకగా వెదుకఁగా వేదవేద్యుఁడగు నీశ్వరుఁడు దొరకును. ఆయీశ్వరుఁడు సైతము తన్ను వెదకు భక్తుని నొకకంటఁ గని పెట్టియే యుండును. భగవంతుని వెదకు నుపాయశాలురు మాత్రము చాల దక్కువమంది యున్నారు.

ఆ. ముద్దుగుమ్మ కేల ముసలిమగడు మది
వశముగాక విటుని వలను జిక్క
వెఱ్ఱి మొద్దునకును వేదశాస్త్రము లేల? వి...

జవ్వనికి ముసలిమగఁడున్నచో నతనికి వశముగాక విటుని వలలలోఁ బడును. అటులె నవివేకియగు మూర్ఖునకు వేద శాస్త్రజ్ఞానమున్నయెడల ననుభవయోగ్యముగాక విఫలమగును.

ఆ. సముదయంబునందు సర్వ మొక్కటియైన
వైర మొదవ దేమి వార లేమి
ఎచ్చుతగ్గులందు నేర్పడనే హాని, వి... 2487

ప్రపంచమునందలి జాతులన్నియు నొక్కటియే యని తలంచినచో దగవులకు తావేయుండదు. జాతులనువిడఁదీసి హెచ్చు దగ్గుల నేర్పఱచిన నపాయమువచ్చును.

తే. సర్వకులధర్మమర్మముల్ సంతరించి
సకలయోగంబులను మించి సమ్మతముగ
బట్టబయలందుఁ జేరుటే బ్రహ్మవిద్య
గుట్టిది యటంచుఁ దెల్పురా గురుడు వేమ!

సమస్తములకు గులాచారాదికములను వదలివేసి సర్వసమత్వము నవలంబించి సమస్తయోగముల కనుకూలముగా మోక్ష స్వరూపము నెఱుంగుటయే బ్రహ్మవిద్య. ఈరహస్యము నెఱింగించువాఁడె గురువు.

ఆ. సాధుసజ్జనులను సంతరించినవాడు
ప్రజలసంతసంబు పఱచువాడు

కదిసి శాత్రవులను గరుణ జూచినవాడు
పాదుకొన్న ముక్తిపరుడు వేమ !

నిరుపద్రవకరులగు సజ్జనులను సంతోషపఱచువాఁడును, ప్రజారంజకుఁడగువాఁడును, తనను జంపవచ్చిన విరోధినేని గరుణించినవాఁడును దప్పక మోక్షమును బడయఁగలఁడు.

ఆ. సిగ్గటంచనఁబడు సిగ్గ దెచ్చో నుండు
నాఁక లెచటనుండు నరయగాను
దాఁగియున్న వాని దా నేల తెలియఁడో? వి...

సిగ్గు, ఆకలి మున్నగునవి మనోజన్యములే కాని వస్తుతః లేవని యెఱుంగుము. ఈదాఁగియున్నవానిని దెలిసికొనుటయే యోగానుభవమునఁగల ప్రధానఫలము.

ఆ. సిగ్గు గల దటంద్రు సృష్టిలోఁపలివారు
వెఱ్ఱివేమనగని వెఱఁగుపడిరి
తనకు గలుగు సిగ్గు దైవమెఱుంగడా ? వి...

అవివేకులగు ప్రజలు తామె సిగ్గుగలవారమని దిగంబరుఁడైన వేమనయోగినిజూచి భయపడుచున్నారు. తాము లజ్జాపదము నెంత దాఁచినను దానిని భగవంతుఁ డెఱింగియేయున్నాఁడు. ఇంక నెందుల కీలజ్జావరణము.

ఆ. సిగ్గు దాఁగు నెచట జీఁకటి యెట దాఁగు
నాఁక లేడ దాఁగు నాత్మలోన
దాఁగియున్ననిద్ర దాఁగుట తెలియుఁడీ, వి.

ఈపంచభూతావృతకళేబరమున సిగ్గెచట దాఁగియున్నదో అజ్ఞాన మెచట దాఁగియున్నదో ఆకలి యెట దాఁగియున్నదో నిదుర యెచట దాఁగియున్నదో యోగి యగువాఁడు ముందు గ్రహింపవలయును.

ఆ. సిగ్గు విడువకున్న శివసౌఖ్యమే లేదు
తగ్గిమొగ్గకున్న సిగ్గు విడదు
సిగ్గు విడుచువాఁడె చిరకాలజీవిరా, వి... 2493

లజ్జాభిమానములు విసర్జించినగాని మోక్షము లభింపదు. అహంకారాదుల జంపుకొని శుశ్రూషలఁ గావించినగాని సిగ్గు పోదు. సిగ్గువిడచినవాఁడె మృతజీవుఁ డనఁబడును.

ఆ. శీలవ్రతముచేత శిష్యులశిష్యులై
తపసి కర్మములను దార వోసి
విశ్వకర్మకులము వీటఁ బుచ్చిరి గదా, వి

విశ్వకర్మవంశజులగు (కంసాలురు) వారు శీలవంతులనుని ఆచారవంతులమని పెద్దపేరులఁ బెట్టుకొని తమలోఁ దామె శిష్యోపశిష్యులగుచు తపస్సు కర్మము వీనిని బాటించక తామె గాక జాతినిగూడఁ బాడుచేయుచున్నారు!

ఆ. సున్నమన్న నేదొ సూక్తిని దెలిసిన
వన్నెగన్న యట్టి వారు గాక
యెన్నఁగలరె యొరు లిఁకెన్ని యోజించిన, వి.

వస్తుస్వరూపము మానవుఁడు ప్రపంచానుభవముచే గుర్తింపవలయును. ఒక్కసున్నము తారాక్కణ దీసికొనుఁడు. అను

భవశూన్యుఁ డది సున్నమని గ్రహింపఁగలఁడా! అటుల సమస్త విద్యల కనుభవము కావలయును.

ఆ. సొమ్ము గన్నదనుక జ్యోతివెలుఁ గనవలె
సొమ్ము గన్న వెనుక జ్యోతి యేల
దేవుఁడైన వెనుక దేహంబు చీఁకేల, వి...2496

సొమ్ములు వెదకుకొన్నంతవఱకు దీపము కావలయును. సొమ్ములగుపడిన పిదప దీప మెందులకు? అటులె జీవుఁడు ఈశ్వర సాక్షాత్కార మగువఱకు దేహముదాల్పవలెనుగాని యావల నీదేహముతోఁ బనియుండదు.

ఆ. సొమ్ము లున్నచోట్ల శోధింపఁగలుగును
సొమ్ము లేనిచోట శోధ యేల
అంజనంబులేక యాసొమ్ము తెలియదు, వి...

సొమ్ము లెచటనున్నవో యచటనే శోధింపవలయును. ఈ భూగర్భద్రవ్యము గుర్తింప అంజనము కావలయును. అటులే సాధకుఁడుగూడ తత్త్వ మెచ్చటనున్నదో అచ్చట శోధింపవలయును. అయ్యది గురువుల యనుగ్రహములేనిది లభింపదు.

ఆ. సోమయాజి ననుచు సొంపుగా వేషంబు
గట్టిమాంస మెల్లఁ గాల్చి తినును
ద్విజుఁడఁ దా ననఁగ నధిక మేమి గల్గును? వి...

సోమయాజులమని వేషము వేసికొని గట్టిగట్టిమాంసమును గాల్చుకొని తినుచు కొందఱు బ్రాహ్మణులు మేమే ద్విజులమని చెప్పుకొనుచున్నారు. వీరి కాధిక్యము ఎట్లువచ్చునో?

ఆ. సోమలతలరసము సోలలకొలఁదిని
ద్రావ నేల తామె మే లటంద్రు
క్రతుఫలంబు కంఠగత మగుఁ గాఁబోలు, వి....

సోలతలరసము ఎంతదాగినను ప్రయోజనము కొంచె మైనను కానరాదు. ఆధిక్యము సోమరసము త్రాఁగుటవలన రాదు. ఇంతమాత్రమున వారికి యజ్ఞఫలము గొంతవఱకు బట్టునందురుగాని యదియు కల్లయే.

ఆ. స్వప్న మనఁగ మేనిస్వాతంత్ర్యమా గాదు
స్వప్నమనఁగ జీవ సంకటంబు
అల్పనరుఁడు తెలియు టవనిలో నరుదయా, వి.

స్వప్నమనునది భ్రమ. అందువలన స్వప్న మెన్నటికి దేహ స్వతంత్రముగాదు. అజ్ఞానావృతుడైఁ జీవుఁడు కలలోఁ గొట్టు కొనునుగాన కల జీవుని సంకటపఱచునది. ఈసంగతి సామాన్యు లెఱుంగఁజాలరు.

ఆ. స్నాన మొనరఁ జేసి సద్ధర్మ మీయక
నీళ్లమునుఁగ నగున నేర్పు లేక
నీళ్లయందు కోఁడి నెలవుగా మునుఁగదా? వి.

స్నానముఁ జేసి ధర్మమును చేయక మునిఁగితిమన్నంతనఁ గొంచె మైనను ఫలము గలుగఁబోదు. నీటికోడి నీటిలో నెల్లప్పుడు మునుఁగుటలేదా? వీరిస్నానమంతె.

ఆ. స్నానసంధ్యజపము జరియించు భుజియించు
నిష్ఠ లెన్నియైన నెఱపుగాని

ఒకని కీయఁడేమి సుకృతంబు కలుగునో? వి...

లోభి స్నానము సంధ్య జపము మున్నగువాని నెన్నిటినైనను జేసికొనును గాని సుకృతమును మాత్రము తెలిసికొని యాచకున కొకకాసైనసేయఁడు. ఒకని కీయనివాని కెటులఁ బుణ్యము కల్గును?

ఆ. స్వానుభూతిలేక శాస్త్రవాసనలచే
సంశయంబు విడదు సాధకునకు
చిత్రదీపమునను చీఁకటి పోనట్లు, వి... 2503

స్వానుభవము లేనిచో ఎంతటిశాస్త్రవాసనయున్నను నజ్ఞానాంధాకారము పాయదు. చిత్రపటములో నున్నదీపమువలన నెన్నఁటికిఁ జీఁకటిపోదుగదా!

ఆ. స్త్రీలచనులు పూలచెండ్లుగాఁ బోల్చును
ప్రాలుమాలినట్టి పందకొడుకు
చన్ను లెట్లు పూలసాటియౌను చెప్పుము? వి...

మోహమున నోడలెఱుంగని యవివేకులు చెలువలగుబ్బలను బూలబంతులుగాఁ బోల్చుచున్నారు. మాంసపుముద్ద లగు చన్నులు పూలచెండ్ల కెటుల సాటివచ్చునోగదా!

ఆ. స్త్రీలఁ జూచి నరుఁడు చిత్తంబు నిలుకడ
చేయలేక తాను చెడును గాదె
ఏటికట్టమ్రాన దెందాఁక నిలుచురా? వి...

స్త్రీని మూడఁగానే యెంతవానికైనఁ జిత్తము చలించును. మోహము నాపుకొనఁజాలక కడకుఁ జెడిపోవును. ఏటియొడ్డు

ఁగల ప్రాణమునకు నిలుకడ లేనట్లు స్త్రీలతోఁ గలసి యుండు పురుషుని శీలము నిలుకడలేనిది.

ఆ. స్త్రీలు కల్గుచోటఁ జెల్లాటములు కల్గు
స్త్రీలు లేనిచోటు చిన్నవోవు
స్త్రీలచేత నరులు చిక్కులఁ బడుదురు, వి...

స్త్రీలున్నచోటఁ దప్పక తగవులు కలుగును. అటులని స్త్రీలను విసర్జింతమా? స్త్రీలు లేనిచోటులలో నందములేదు. చందములేదు. మానవు లనేకులు స్త్రీలవలె ననేక చిక్కులపాలగుచున్నారు.

క. అతినిద్రావంతునకు
న్నతిపానికి నిరశనునకు నతికోపునకుఁ
ధృతిహీనున కపకృతునకు
జతపడ దీబ్రహ్మవిద్య చాటర వేమా! 2507

అపకారబుద్ధి, అతినిద్ర, పానము, ఉపవాసము, మితిమీఱినకోపము, అధైర్యము గలవానికి బ్రహ్మవిద్య పట్టుపడ దని చాటవచ్చును.

ఆ. అద నెఱిఁగినమగువ యనువెర్గు చనువెర్గు
ముదముతోడి మగనిమోహ మెఱుఁగు
విభుని శ్రేష్ఠగుణము వేశ్య తా నెఱుఁగురా? వి.

యుక్తాయుక్తజ్ఞానముగల కులకాంత మగని మంచితనము చనువు,వలపు గ్రహింపనేర్చును. కేవల ధనలోలురాలగు వేశ్య విటుని మంచిగుణములను గ్రహింపఁజాలదుగదా!

ఆ. అధికజనులతోడ నాప్తులతోడను
పరువు గురు తెఱింగి పలుకకున్న
వచ్చు చెడ్డతనము హెచ్చుగా గాంభీర్య
మహిమ హానిఁ జెందు మహిని వేమ! 2509

గొప్పవారితోను ఆప్తులతోను పరువునుకని పెట్టి సంభాషిం పక యుండినచో నాపదలు వాటిల్లును. అటులె నన్నియెడల గాంభీర్యముగా నున్నను విపత్తులు కలుగును.

ఆ. అనఁగ ననఁగ రాగ మతిరమ్యమై యుండు
వెనఁగ బెనఁగ సతికి ప్రేమ పుట్టు,
తినఁగఁ దినఁగ వేము దియ్యనై యుండురా, వి.

పాడఁగాఁ బాడఁగా రాగములువచ్చును. కలసినకొలఁది సతికిఁ బురుషునిపైఁ బ్రేమకలుగును. తిన్నకొలఁది వేపాకుఁగూడ దీయఁగా నుండును.సాధనమువలన సాధ్యముగాని దేదియులేదు.

ఆ. అనువు గానిబంటు నల్పుఁ డేలినయెడ
మాఱుమలయు నొండె మగుడు టొండె
దూలమూఁతకోల దొరకినచందము, వి...2511

దూలమును చేతికఱ్ఱగాఁ దీసికొన్న నేరీతిగా నుపకరింపదో, అటులే పనికిమాలినవానిని బంటుగా నుంచికొనినచో లాభ మండదు. అట్టిబంటు యజమానునకుఁ దిరుగఁబడును. లేదా కొట్టవచ్చును.

ఆ. అప్పుదీయ రోఁత హరిహరాదుల కైన
మొప్పెతోడ మైత్రి మొదలె రోఁత

తప్పు పలుక రోంత తాకట్టిడిన రోంత, వి...2512

అప్పుతీయుట, కుదువఁబెట్టుట, అసత్యభాష ణము హరిహరాదులంతటివారికైనను రోంతలు పుట్టించును.

ఆ. అరయ లజ్జఁ జూడ నందఱియందుండు
లజ్జ లేనివాఁడు లాలితుండె
లజ్జ గల్గువానిలాభంబు లేమయ? వి... 2513

లజ్జ ప్రతిమానవునకుఁ గలదు. లజ్జలేనివాఁడు మనుష్యగణము లోఁ జేరినవాఁడు కాఁడుకాని లజ్జవలనమాత్రము లాభము లేదని నొక్కి చెప్పవచ్చును.

ఆ. అల్పుఁడైనవాని కధికార మబ్బెనా
దొడ్డ కొంచె మనక తూల బలుకు
చెప్పుకొఱుకు కుక్క చెఱకునే మెఱుఁగురా? వి.

అల్పునకు అధికార మిచ్చినచో మంచిచెడ్డలను విచారింపఁబూనక పెద్దల తూలనాడఁ బూనును. చెప్పురుచిమరఁగిననీచపుజంతువగుకుక్క చెఱకునందుఁ గలమాధుర్యము గ్రహింప లేదుగదా!

ఆ. అల్లుని కగుమృతికి నాత్మ జింతించును
తనయుమృతికి తాను తల్లడిల్లు
పుణ్యపురుషు మృతియు భూమికి మృతియగు. వి

లోకులు సామాన్యముగా అల్లుఁడు గతించిన లోలోన జింతింతురు. తమగర్భవాసమునఁ బుట్టినకొడుకు గతించినచో

తల్లడిల్లుదుగు. ఉత్తముఁడు గతించిన దలిదండ్రులేగాక లోక మంతయుఁ దల్లడిల్లును.

ఆ. ఇంగలంబుతోడ నీల నల్పుతోడను
పరునియాలితోడ పతితుతోడ
సరసమాడు టెల్ల చావుకు మూలము, వి...

నిప్పుతో నీచునితో పరస్త్రీతో పాపాత్ములతో సరస మాడుట యంతయును తన చావునకే మూలమని యెఱుంగ వలయును.

క. ఇచ్చకము భువి నవశ్యము
కుచ్చిత మిహలోకనింద కోవిదునకు నీ
తచ్చనవె హానివచ్చును
మచ్చరమే తన్ను జెఱచు మహిలో వేమా!

ఇచ్చకములాడుట కుచ్చితముగావర్తించుట ఇతరులనిందించుట లోనగునవి యెంత తెలిసినవానికేని యపాయకరము. మచ్చరము ఎంతవానికేని ప్రాణహానికరము.

ఆ. ఇహమునందు బాధ లెన్నైన బడవచ్చు
యముని బాధ లేక యమరవలెను
పరునిబాధ లేక బ్రతుకుఁడు నరులార, వి...

ఇహలోకమునందు ఎంతటికష్టములనైన ననుభవింపవచ్చును గాని యమలోకకష్టము అసహ్యములై యుండును. కాన యముని బాధని పడకుండ బ్రదుకవలెను.

ఆ. ఈఁగతల విషంబ దిముడదు నీలోన
తేలు తోఁకవిషము తెంపుఁ జూపు
పాముకోఱవిషము పట్టి చంపును గదా. వి...

ఈఁగతలలోవిషముగలదు. అదిలోనికేగినవాంతులుగలుగును. తేలుకొండిలోని విషము చాల బాధపెట్టును. పాము కోఱలోని విషము ప్రాణము దీయును కాన విషమునుండి బయటపడుము.

ఆ. ఈఁగ తేనెరుచికి నింపుగాఁ జచ్చును
ఓగు కామరుచికి నొదిగి చచ్చు
త్యాగి గానివాని ధర్మ మడిగినఁ జచ్చు, వి...

ఈఁగ తేనె కాసపడి దానిలోఁబడి చనిపోవుచున్నది. అవివేకి చెలువల చక్కఁదనముజూచి 'కామమునఁ గన్నుగానక చనిపోవుచున్నాఁడు. లోభిని ద్రవ్యమడిగినంతన ప్రాణములను గోలుపోవుచున్నాఁడు.

ఆ. ఉక్కుచూర్ణము దిన నుడుగును కష్టంబు
లుక్కుచూర్ణము దిన నుడుగు క్షయము
నుక్కుచూర్ణము దిన నుడుగును కర్మముల్, వి.

ఉక్కుచూర్ణము తినుటవలన క్షయసమస్తకష్టములును కర్మములును తొలఁగి సుఖింపఁగలుగును.

ఆ. ఊపి రున్నయపుడె యుపదేశ మందుము
రూపుమాయు నెపుడొ రూఢిగాను
బాపఁడైననేమి బడబాగ్ని మ్రింగునా? వి...

ప్రాణమున్నప్పుడే పరమునకై పాటుపడి కృతార్థుఁడవు కమ్ము. ప్రాణ మెపుడో పోవును. నీవుబ్రాహ్మణుఁడ వని నిన్నుమృత్యుదేవత యెన్నఁటికి విడువదు.

ఆ. ఋణము పెంచి నరుని హీనుగా నొనరించి
విడుచుతండ్రి వైరివీరుఁ డరయ
అలవిగానియట్టి యాలును నట్టులే, వి...2523

ఋణములుచేసి కుటుంబమును జిక్కులపాలుచేసిన తండ్రి కొమారునకు విరోధివంటివాఁడు. తన్ను మించినభార్యయు మగనికిఁ గూడ నటులె శత్రువని యెఱుంగనగును.

ఆ. ఎంచి యెంచి పూజ లెన్ని సేసిన నేమి
భక్తిలేని పూజ ఫలములేదు
కాన పూజ సేయఁ గారణ మెఱుఁగుఁడీ, వి...

ఎన్నివిధములగు పూజలను చేసినను భక్తిలేనిచో నవియన్నియును నిష్ప్రయోజనములు. పూజకు భక్తియే కారణమనునది గమనింపఁదగినయంశము.

ఆ. ఎఱుక లేనిదొరల నెన్నాళ్లు కొలిచిన
బ్రదుకులేదు వట్టిభ్రాంతికాని
గొడ్డుటావు పాలు గోకిన చేఁపునా? వి...2525

విజ్ఞానములేని ప్రభువులను ఎన్నిదినములుకొలిచినను వ్యర్థమే యగును. గొడ్డుపోయినఆవు గంగడోలునెంతగోకినను పాలు చేపదుగదా.

క. ఏగుణముల నాపదలగు
నాగుణము లడంప వలయు నాసక్తుండై
ఏగుణములు మే లొనరుచు
నాగుణముల ననుసరించి యలరుము వేమా!

మానవున కెట్టిగుణము లాపదల గలుగఁజేయునో యట్టి గుణములు తప్పక విసర్జింప వలయును. ఏగుణములు మేలు సమకూర్చునో వాని ననుసరించి కాలము గడుపవలయును.

ఆ. ఐకమత్య మెన్న నాల్మగలకు వాసి
మగని బుద్ధు లెల్ల మగువ నేర్చు
దానిరక్షణంబె వానిరక్షణ మగు, వి... 2527

దంపతులకైకమత్యమే మేలు నిచ్చును. అద్దాని రక్షించుకొనుటయే వారి కాత్మరక్షణ మనఁదగును. ఐకమత్యమున్నచో భర్తృసుగుణముల నన్నిఁటి భార్య నేర్చుకొన వీలగును.

ఆ. ఐకమత్య మొక్క టావశ్యకం బెప్డు
దానిబలిమి నెంత దైనఁ గూడు
గడ్డివెంటఁ బెట్టి కట్టరా ఏనుంగు? వి... 2528

ఐకమత్యము ముఖ్యములగువానిలో నొకటి. దానివలన నెంతపనియైనను సుసాధ్యమగును. గడ్డిపఱకలు తోడైనచో నేనుంగును సైతము కట్టివేయుటలేదా!

ఆ. ఐదువ్రేళ్ల బలిమి హస్తంబు పనిఁజేయు
నం దొకటియు వీడ బొందిక చెడు
స్నేహితుఁ డొకఁడు విడిన చెడుఁగదా పనిబల్మి, వి.

ఐదువ్రేళ్లసహాయమున్నగాని హస్తము పనిచేయఁజాలదు అందొకటివిడిచిపోయినచో హస్తముతనపనిచేయలేదు. అటులే తనవాఁడొకఁడు తనుఁ విడచెనేని కార్యములన్నియుఁ జెడును.

ఆ. ఐనవారలంచు నాప్తు లటంచును
బందుగులను నమ్మ పాడిగాదు
తనకు నైనవాఁడు తా నొకఁడే యగు,వి...

ఆప్తులని అయినవారలని బందుగులని నమ్మకుము. ఎవనికి వాఁడొకఁడే ఆప్తుఁడగును.ఆపత్కాలమునఁ దనకుఁదానొకఁడె యగును. అపు డీబందుగులు తోడుపడరు.

ఆ. ఔరసుండె నీకు వారసుం డగుఁ గాక
వేశ్యయందుఁ బుట్టు వెధవకొడుకు
నీవు పోయినపుడు నీరైన వదలునా?వి...2531

ఔరసుఁడు వారసుడుగాని తొత్తుకొడుకు వారసుఁడుగాఁడు. తొత్తుకొడుకు పెట్టినంతవఱకుఁ దినును గాని యీవలఁ జేరెడు నీరైన వదలఁడు.

క. కనరానిది పరవంచన
వినరానిది గురునినింద విని కనియును తా
ననరానిది పెద్దలమతి
మనరానిది మానహాని మహిలో వేమా. 2532

పరులవంచింపవలయునని యనుకొనునెడ వినుఁటయుఁదప్పు. గురునింద చెవిని జొరనిచ్చుట దోషము. పెద్దలనడవడి నాక్షేపిం

చుట కలుషము. మానహాని సంభవించిన పిదప జీవించుటకంటె నీచములేదు.

క. కఱకంఠునికోపమువలె
వరగౌతముశాపమట్టు వర్ణింపంగాఁ
జిరకష్టజీవులైతగు
వరులను మది నొచ్చి తిట్ట నాశమె వేమా!

ఈశునికోపమువలెను గౌతముని శాపమువలెను కష్టజీవులు సంతాపము నొంది తిట్టినచో ఆతిట్టు కులమునుగూడనశింపఁ జేయును.

ఆ. కల్ల నిజము రెండు కఱకంఠుఁ డెఱుఁగును
నీరు పల్లమెఱుఁగు నిజముగాను
తనయునిజన్మంబు తల్లి తా నెఱుఁగును, వి...

సత్యాసత్యముల నీశుఁడును మెట్టపల్లములను నీరును ఎఱుఁగును. తనకుమారుని జన్మక్రమము తల్లింయ్యెఱుగును. ఇతరు లెటు లెఱుంగఁగలరు?

ఆ. ఖగములందు చూడఁగా ముచ్చటగ నుండు
తెగలు గన్న నైన తేటపడదె
దేవు డీనిసొగసు దేబె నీకేలరా? వి... 2535

పక్షులకు దైవము జక్కని యీఁకెలు అందమగునాకారము నొసంగియున్నాఁడు. వానిలోఁ బెక్కుతెగలున్నను వేనికవియే మనోహరముగానున్నవి. అటులే దేవుఁడు మనుజులకాకారము

ప్రసాదించియున్నాఁడు. దేవుఁడీయనియందము తెచ్చిపెట్టు కొనవచ్చునా ?

ఆ. ఖలులతోడిపొందు కలుషంబు గలిగించు
మాన దెంత మేటిమానికైన
వానిచేరఁదీయ వలవదు చెడుదువు, వి...

దుష్టులతోడిసహవాసము ఎంతటివారికైనను కీడును గలిగించును. దుస్సహవాసమువలన మునులకైనఁజెట్టలు తప్పవు. కావున నెన్నఁటికి నీచుని జేరఁదీసి చెడకుము.

ఆ. చిక్కియున్న వేళ సింహంబు నైనను
బక్కకుక్క యైన బాధసేయు
బలిమి లేనివేళ పంతముల్ చెల్లవు, వి...2537

కాలముచాలనిచో నెంతటి బలవంతులనైనను అల్పులు బాధించెదరు. చిక్కి కృశించియున్నచో సింహమును గుక్క సైతము పీడించుటకు మొదలుపెట్టును.

ఆ. చెప్పులోనిరాయి చెవిలోనిజోరీగ
కంటిలోనినలుసు కాలిముల్లు
ఇంటిలోనిపోరు ఇంతంతకాదయా, వి...2538

చెప్పులోనిరాయి చెవిలో దూరిన జోరీగ కంటిలోఁబడిన నలుసు కాలిలో విఱిగినముల్లును చిన్నదైనను గొప్పకష్టమును గల్గించును. వీనిబాధకు మితియే లేదు.

ఆ. చక్కదనము లేల సంపద లేలను
విద్య లేల భూమి విరివి యేల

పుత్రపదవికన్నఁ బుట్టునె పదవులు? వి...2539

పుత్రసంపదకంటెను పరలోకముల నీయఁగలసంపద లితరము లేవియును లేవు. చక్కదనము, సంపద, విద్య, భూమి మొదలగువానికంటెఁ బుత్రసంపదయే గొప్పది.

ఆ. చదివినతనికన్న చాకలియే మేలు
కులము వేల్పుకన్న కుక్క మేలు
సకలసురలకన్న జారభామిని మేలు, వి... 2540

అవివేకియై చదువుకొనియు నుపయోగములేనివానికంటెఁ జదువుకొనని చాకలి మేలు. మ్రొక్కినఫలములేని కులదైవతముల కంటె నిల్లుకాచుకుక్క మేలు. మోక్షము ప్రసాదింపని వేల్పుల కంటెఁ గామముదీర్చు జారకాంతయే యుత్తమురాలు.

ఆ. జంత్రమంత్రమహిమ జాతవేదుఁ డెఱుంగు
మంత్రవాది యెఱుగు దంత్రమహిమ
తింత్రిణీకమహిమ తినువాఁ డెఱుంగు, వి...

యంత్రములయొక్కయు మంత్రములయొక్కయు మహిమ యగ్నిహోత్రుఁ డెఱుంగును. తంత్రముల మహిమ మంత్ర శాస్త్రవేత్త యెఱుంగును. చింతపండురుచి యటులే తినువానికిఁ దెలియును.

ఆ. జీవితొలఁగనపుడె జీవనౌషధమిచ్చి
జీవి నిలుపవలయుఁ జీవనముగ
జీవి తొలగనేని జీవనౌషధ మేల ? వి...2542

ప్రాణము పోకముందు వైద్యుఁడగువాఁడు జీవనౌషధముల

నొసంగి రోగికి సేవచేయవలయును. ప్రాణము పోయినపిదప నౌషధములన్నియు నిష్ఫలములు గావున ముందె జాగ్రత్త పడుట యుక్తము.

ఆ. జన్నములను మఱియు జన్నియల ననేక
ముల నొనర్చి యున్న ఫలము గాన
రాక యుండునీతి లేకున్న మాత్రాన? వి...2543

ఎన్నివిధములగు యజ్ఞాదులను జేసియున్నను నీతిలేకున్నచో నన్నియుం నిష్ఫలములు.

ఆ. ఝషము నీరువెడల జచ్చుటే సిద్ధము
నీట నుండె నేని నిక్కిపడును
అండ తొలఁగువెడల నందఱని యట్లె, వి...

చేఁప నీటిలో నున్నంతవఱకు కెగిరియెగిరిపడును. బయటికి వచ్చినచోఁ జచ్చును. అటులె మానవుఁడు అండగలిగియున్న వఱకు కెగిరిపడును. పిదప వానిగతి తెలుపఁబనిలేదు.

ఆ. డీకొనంగఁ దగదు డెంద మెఱుంగక
యడుగవచ్చి కొంత యనిన వాని
చెప్పునంత వినియు మెప్పుగా బలుకుమీ, వి.

ఎదటివానితోఁ దగవులాడుట యెన్నఁటికిఁ దగదు. వాఁడే విషయము నేని యడుగవచ్చినయెడల నడుగుట పూర్తియగు దనుక విని పిదప నెమ్మదిగా జవాబు చెప్పుట యుక్తము.

ఆ. తగవు తీర్చువేళ ధర్మంబు దప్పిన
మానవుండు ముక్తి మానియుండు

ధర్మమునె పలికిన దైవంబు తోడగు, వి...

తగవును తీర్చునపుడు ధర్మమును దప్పిన మనుజునకు ముక్తి దొరకదు. ధర్మముచెప్పి ప్రజాద్వేషియైనచో నట్టివానికి దైవము తోడై సహాయముచేయును.

ఆ. తగినకులజుఁడైన తనయెత్తుధనమైన
పరపురుషుని నేల పట్ట నిచ్చు
పరమసాధ్విచూడ నొరుల నంటదు సుమా !వి.

గొప్పకులమువాఁడైనను, తనయెత్తు ద్రవ్యముపోసినను, పతివ్రత పరపురుషుని కనులఁదేరియైనచూడదు. ఒరుల నంటదు. అంటుకొననీయదు. ఇది యుత్తమకాంతల లక్షణము.

ఆ. తండ్రిమాటలు విని తల్లిని దెగటార్చి
పరశురాముఁ డేమి ఫలము గనెను
నిలువ నీడ లేక కులగిరిఁ జేరఁడా ? వి...2548

తండ్రిమాటలనువిని తల్లికి ద్రోహము చేయరాదు. చేసిన పరశురామునకు నిలువనీడలేక మహేంద్రగిరికిఁ దపముచేసికొనుటకై పోయెనుగదా!

ఆ తనయుఁ డెవ్వఁడైని తనతండ్రికంటెను
పేరు తెచ్చునట్టి పెద్దయైన
జనకు హీను జేయ సాహసించినఁ జేటు
మూఁడు నిహపరముల మొనసి వేమ ! 2549

కొమారుఁడు గొప్పవాఁడైనను తండ్రికంటె నుత్తమోత్త

ముఁడైనను తండ్రినిమాత్ర మవమానింపరాదు. అట్టికుమారునకు ఇహమునఁ బరమున దుర్గతి కలుగును.

ఆ. తన్ను గన్నయట్టి తల్లివంటిది సుమ్ము
అన్యకాంత న్యాయ మరసిచూడ
కన్నదానిజనులు కానంగలేరయా ? వి...2550

పరస్త్రీ తనకు మాతృసమాన. ఇట్టిదని అందఱు నెఱింగియే యున్నను ప్రవర్తనలలో గానలేరు.

ఆ. తప్పుపలుకు పలికి తాటోటు జేసిన
కూడియున్న లక్ష్మి క్రుంగిపోవు
నోటికుండ నీళ్లు నొనరఁగా నిల్చునా ? వి...

అసత్యము లాడెడువానియింట నెన్నఁటికి లక్ష్మి నిలువదు. ఓటికుండలో నీరుపోసినయెడల నిలువవుగదా?

ఆ. తరుణి పుణ్యవతిగ వరుని పట్టియె యగు
పాపిని యగుమగని ప్రాపువలన
భర్తవర్తనంబె పడఁతులయందుండు,వి...2552

మగనిని బట్టియే స్త్రీ పతివ్రత యగుచున్నది. మగనిని బట్టియే స్త్రీ అంకుటాలగుచున్నది. ఆఁడుదానిమంచినడవడికి చెడునడవడికి మగనినడవడియె ప్రధానహేతువని యెఱుంగనగును.

ఆ. తల్లిదండ్రులందు దారిద్ర్యయుతులందు
నమ్మిన నిరుపేదనరులయందు
ప్రభులయందుఁ జూడ భయభక్తు లుంచుము,వి

తల్లితండ్రులయందును, నిరుపేదలయందును, దన్ను నమ్మిన చీడవారియందును, రాజులయందును భయభక్తులనుంచుట శ్రేయస్కరము.

ఆ. దళముకొని యొకపు దారిద్ర్య మేర్పడ
హీనకార్యములు సహించి చేయ
బరువు మాయునింతె ఫలమింత చిక్కదు, వి.

దారిద్ర్యమునకు లొంగినవా రేపనులఁ జేయరాదు. చేసి నచో ఫలము కొంచెమేని లేకయుండును; దరిద్రావస్థలోఁ జేసిన పనులు కష్టములచేటేగాని ఫలప్రదములు గావు.

ఆ. దానధర్మములును దయయు సత్యము నీతి
వినయధైర్యశౌర్యవితరణములు
రాజుపాలిటికివి రాజయోగంబులు, వి... 2555

త్యాగముచేయుట, ధర్మమునొనరించుట, దయ, సత్యము, నీతి, వినయము తెగువ, పరాక్రమము, దానము లోనగు నుత్తమధర్మములు రాజుల కవశ్యము ఆచరణీయములు. ఇవి రాజులకు రాజయోగమువంటివి.

ఆ. దొంగతనము అంకు దొరసియుండు జగతి
అంకులాడి కింట శంకపుట్టు
దొంగకన్న తేవెలుంగొప్పకానట్టు, వి... 2556

దొంగతనమునకు అంకుతనమునకు సంబంధము మిక్కిలి దగ్గఱగా నుండును. దొంగవానికి వెన్నెల రుచించనివిధముగా

అంకుదానికిఁగూడఁ గాపురము రుచించదుగాన నీయిరువు రొకతెగవారు.

ఆ. దొంగమాటలాడ దొరుకునె మోక్షము
చేతగానిపలుకు చేటుదెచ్చు
గురువుపద్దు గాదు గుణహైన్య మది యగు, వి.

గురువులమని చెప్పుకొనువారు దొంగమాటలాడిన ఫలము లేదు. దాన మోక్షమును కలుగదు. ఇదియెన్నఁటికి గురునిలక్షణముగాదు. గాన కపటగురువు లీగుణహీనతఁ దొలంగించుకొనుట యుక్తము.

ఆ. దొమ్మతెగులుచేత దూలినగేదెకు
వాతవేయ బ్రదికి వచ్చెనేని
ప్రాఁతయెనుముపాలు రోఁతనవచ్చునా? వి...

దొమ్మ తగిలిన గేదె వాతవేసినఁ బ్రదుకునేని గ్రాహ్యమే గాని పరిత్యాజ్యము గాదు. దానిపాలుగూడ నటులె గ్రాహ్యములు గాని త్యాజ్యములుగావు.

ఆ. ద్విజకులంబునందు తేజరిల్లుచుఁ బుట్టి
తాఁ దరించి యొరుల దాఁటఁ జేయ
లేనియాతఁ డున్న లేకున్ననొక్కటే, వి...

బ్రాహ్మణవంశమునందు పుట్టి తాను తరించి పరులనుతరింపఁ జేయలేనివాఁ డున్నను పోయినను నొక్కటే యగును.

ఆ. ద్విజుల ఖేదపెట్టి తిట్టఁ దొడఁగువాఁడు
మృతిని బొంది తాను వెతలఁ బడఁగ

గాలుదరినిజేరఁ గడతేఱలేఁడయా, వి...2560

అకారణముగ బ్రహ్మజ్ఞులగువారిని దూషించుచు వారినిఖేద పఱచువారు చచ్చి నానావస్థలకు లోనై తుదకు యమలోక మునఁజేరి యెన్నటికిఁ గడతేఱలేకపోవుదురు.

ఆ. దోసకారియైన దూసరికాఁడైన
పతితుడైన వేదబాహ్యుఁడైన
పట్టిలేనిపేదవాని కీఁదగు నీవి, వి... 2561

దోసములు చేయువాఁడైననుతగవులమారియైనను కులహీనుఁడైనను వేదాచార దూరుఁడైనను బీదవాఁడైనచో వారిలోప ములను బాటింపక దాతతోఁచినంత వాని కొసంగుట ధర్మము.

క. నందనుఁడు పెరిగి పెద్దల
కందఱకు విధేయుఁ డైన నానందమగుఁగా
పొందిక చెడి సత్పురుషుల
నిందను బడఁ జింత కలుగు నిక్కము వేమా!

తండ్రికి దనకుమారుఁడు పెఱిఁగి పెద్దవాఁడై నలుగురకుఁ దలలో నాలుకవలె నున్నచో గలుగునానందమునకు మేరలేదు. తగవు మాలి నలుగురిలో నిందాపాత్రుఁడగుచోఁ గలుగువిచా రమునకు నటులే మేరయుండదు.

క. నలుగురుగలచోటను దా
దల చూపుచు మెలఁగుచుండి ధన్యత గనఁగాఁ
దలఁచెడియాతఁడు నిచ్చలు
గలమాటలె పలుకుచుండఁగాఁ దగు వేమా!

వర్తించినచో తీరును. త్రిగుణము లుడిగిన ముక్తిసాధ్య మగును.

ఆ. పట్టి విడువరాదు పదిలక్షలకునైనఁ
బెట్టి దెప్పరాదు పేదకైన
వెట్టి గొలువరాదు విభుఁ డెట్టిఘనుఁడైన, వి...

ఎంతలాభము వచ్చినను సరే అభయహస్తమొసంగి చేపట్టినవానిని విడువరాదు. నిరుపేదకైనను బెట్టి దెప్పరాదు. ఎంత ప్రభువు నైనను నీచుఁడైనచోఁ గొలువరాదు.

తే. పటుతరంబుగ తనయాత్మభావమంది
నిటలదుర్గముపై నున్న నియతిమీఱి
ఘటము నుఱచినవాఁడు పో ఘనుఁడు నుమ్మి
కుటిలకర్ముల కిది యెట్లు కూడు వేమ! 2571

నిశ్చలహృదయుఁడై హృదయమునందు ధ్యానించుచు తలంపును నిటలమున హత్తించి తన్నుతాను మఱచి సమాధిలోనుండువాఁడె యుత్తముఁడు. పాపాత్ములకిది యెన్నఁటికి సాధ్యము కాదు.

ఆ. పడుచు నిచ్చినతని బత్తె మిచ్చినవానిఁ
గడుపు చల్లఁజేసి ఘనత నిడుచు
నడుప నేర నతఁడు నాలిముచ్చె గదా! వి...

కన్యకనిచ్చువానిని అన్నము పెట్టినవానిని ఎల్లప్పుడును గౌరవించుచునే యుండవలయును. అటుల గౌరవింపనివాఁడు మిగులఁ బాపాత్ముఁ డనఁదగును.

ఆ. పతకమందు నొప్పు బలురత్నముల పెంపు
బంగరందు గూర్పఁబడువు గనును
గాని యితరలోహ మైనహీనముకాదె, వి...

రత్నముల యందముకాంతి బంగరుపతకములోఁ జెక్కఁబడినపుడె తెలియును. ఇతరలోహములలోఁ జెక్కినవానికున్న కాంతియును సజ్జనదుర్జనసాంగత్యము లిట్టివి.

ఆ. పత్తనములఁ గలుగు ప్రౌఢాంగనలు వారు
పల్లెలందు నిలిచి బ్రదుకఁ గలరె
సుఖులు పరమదారి శోభింపఁ జాలరు, వి...

పట్టణముల నేర్పుగల చెలువలు చాలమంది గలరు. వారిని బల్లెలలోనుంచినచో బ్రతుకఁజాలరు. అటులే సుఖము నపేక్షించువారు మోక్షమును బడయుట కెన్నఁటికిఁ బనికిరాదు.

ఆ. పంది పిల్ల లీను పదునైదు నొకటిని
కుంజరంబ దీను కొదమ నొకటి
నుత్తమపురుషుఁ డటు లొక్కఁడుచాలఁడా? వి.

ఉత్తమగుణములను గలుగుకొమరు నొక్కని గనుటయే బహుసంతానముఁగనుటకన్న నుత్తమము. పందిపదునైదుపిల్లలఁ బెట్టుచున్నది. ఫలమేమి? ఏనుఁగు ఒకకొదమనే పెట్టుచున్నది. చూడుము.

ఆ. పదుగురాడు మాట పాటియై ధరఁ జెల్లు
ఒక్కఁడాడుమాట యెక్క దెందు
ఊరకుండ వానికూ రెల్ల నోపదు, వి... 2576

ఒకఁడు మంచిచెప్పినను చెడుగుచెప్పినను బాటిచేయరు. తప్పో ఒప్పో పదిమంది యొకమాట చెప్పినచో తలదాల్చుచుందురు. అట్టితరుణములో మాటలాడక యూఱకున్నవాఁడె ధన్యుఁడు. వాని నెవరేమి చేయలేరు?

ఆ. పనసతొనలకన్న పంచదారలకన్న
జుంటితేనెకన్న జున్నుకన్న
చెఱకురసముకన్న చెలులమాటలు తీపి, వి...

పనసతొనలు పంచదార జుంటితేనె జున్ను మున్నగుమధుర పదార్థములన్నిటికంటెను స్త్రీలమాటలు మిగుల మధురములుగా నుండును.

ఆ. పప్పులేనికూడు పరుల కసహ్యమై
యప్పులేనివాఁడె యధికబలుఁడు
ముప్పులేనివాఁడు మొదటిసుజ్ఞానిరా, వి...

పప్పులేని భోజనము భోజనమే కాదు. ఒరులకు బాకిపడనివాఁడె ధన్యుఁడు. ఐహికసంబంధములగు విషయనిర్బంధములకు దగులుకొననివాఁడె జ్ఞానశాలియని యెఱుంగవలయును.

ఆ. పరఁగ రాజకులులు పాతినధన మెల్ల
భటులపాలొ కవులపాలొ తలఁప
నొనర హీనజనుని ధనము దాయాదుల
పాలొ జారకాంతపాలొ వేమ! 2579

రాజులు పూడ్చినధనము భటులు కవులు మున్నగువారి

పాలు అగును. నీచులధనము దాయాదులపాల పడును. లేదా అంకుటాంౘడపాలగును గాని సుకృతమున కుపకరింపదు.

ఆ. పరులదత్త మొప్పి పాలన చేసిన
నిల స్వదత్తమునకు నినుమడియగు
నవనిపరులదత్త మపహరింపఁగ రాదు, వి...

పరులిచ్చిన ధర్మము పాలించినచో తా నిచ్చినదానికంటె రెట్టింపుఫలము నిచ్చును. ఎన్నఁటికి ధర్మార్థముగా పరులొసంగిన ద్రవ్యము నపహరింపరాదు.

ఆ. పరులమేలు చూచి పలుగాకివలె నెప్డు
పట్టిమాటలాడువాఁ డధముఁడు
అట్టివాని బ్రదుకు టడి యేల మంటికా, వి...

పరుల మేలున కోర్వలేనివాఁడు అధముఁడేయగును. మనుజుఁ డితరుల శ్రేయస్సుల కానందింపవలయును. అటులానందింపని వాని బ్రదుకొక బ్రదుకుగాదు.

ఆ. పరులవిత్తమందు భ్రాంతిమానినయట్టి
పురుషుఁడవనిలోనఁ బుణ్యమూర్తి
పరులవిత్త మరయ పాపసంచిత మగు, వి...

పరద్రవ్యమునందు ఇచ్ఛ మానినవాఁడే విచారించినచో పుణ్యమూర్తి యగును. పరులవిత్తమును సంగ్రహముచేయ నెంచుట పాపమును మూటఁగట్టుగొనుటయే.

ఆ. పలుగువాని కేల పరసమృద్ధి దలంపఁ
బలుకు వరుసవానిబలిమితప్ప

చలమువాని కేల సాత్వికధర్మము ? వి... 2583

ఓరువలేనివానికిఁ బరుల నైశ్వర్యాదికములు రుచింపవు. తనగొప్పతనమునకె తా నానందించును. అటులే పట్టుదలగల్గి తనమాటయే నెగ్గవలయు ననువానికి శాంతగుణము గూడ రుచింపదు.

ఆ. పలుతెఱఁగులుగాను బగ యుండుచోటుల
చిటుకు మనఁగ ప్రియముఁ జెప్పవలయు
కాల్పఁదగినకట్టె కడఁకతో మ్రింగదా, వి...

అనేకవిధముల శత్రుత్వ మున్నను ప్రియమును మాత్రము త్వరగా నెఱింగింపవలయును. కట్టె అగ్నిలోఁబడి రూపుమాయు నట్లు తగవును శాంతవాక్యములతో రూపుమాయును.

ఆ. పాడి గాదు జగతి పంచాంగములు నెప్పి
కొంచెమైన బుద్ధి నొంచ లేక
బ్రహ్మ మెఱుఁగ కిట్లు పౌరోహితము జేయ, వి

బ్రహ్మము నుపాసింపక బ్రాహ్మణు లీవిధమున పంచాంగమును చెప్పుట పౌరోహిత్యము చేయుటయును మంచిది కాదు. బ్రహ్మస్వరూప మెఱుంగుట ముఖ్యము.

ఆ. పాపరాశిఁ బుట్టి పాపంబు దెలియక
పాపబుద్ధిచేత బరఁగియుండు
భక్తి గలిగియున్న పాపంబు లేదయా, వి...

మనుజుఁడు పాపరాశిలోఁ జనించియుఁ బాపమన నేమో

తెలిసికొనక పాపబుద్ధులతో మెలఁగుచుండును. భక్తియున్న చో నట్టి పాపము లెన్నటికి మానవు నావరింపఁజాలవు.

ఆ. పాలపక్షి శకున ఫల మిచ్చు నందురు
పాలపక్షి కేమి ఫలము తెలియు
తనదు మేలు కీళ్లు తనతోడ నుండఁగ, వి...2587

శకునములు పాలపిట్టవలనఁ దెలియునని మూర్ఖులు భ్రాంతి పడెదరు. పాలపిట్టకు ఆగామిఫలము లెట్లు తెలియును? తన మంచి తనచెడుగు తనతోనుండ పక్షియెట్లు నిశ్చయించును?

ఆ. అన్న మధిక మైన నరయ మృత్యువు నిజం
బన్న మంట కున్న నాత్మ నొచ్చు
చంపఁ బెంప బువ్వ చాలదా వేయేల? వి...

అన్నము మితిమీఱితిన్నచో అజీర్ణాదికములచే మరణించుట నిశ్చయము. అన్నము తిననిచో ఆత్మ మిగుల క్షోభించును. కావున మనుజుల చంపుటకు వృద్ధినొందించుటకు అన్న మొక్కటియే చాలును.

ఆ. అన్న మిడుటకన్న నధిక దానంబుల
నెన్ని చేయనేమి యెన్న బోరు
అన్న మెన్న జీవనాధార మగునయా, వి...

జీవనాధార మగుటచేత అన్నదానముకంటెను మించిన దాన మింకొకటి యుత్తమమైనది లేదు. ఏదానమువలనను జను లు తృప్తిపడరు గాని యన్నదానమువలన తృప్తిపడుదురు.

ఆ. ఆఱుగురుని జంపి హరిమీఁద ధ్యానంబు
నిలిపి నిశ్చయముగ నెగడి యాత్మ
గతి నెఱుంగుచుండు ఘనుఁడగు యోగిరా, వి.

అరిషడ్వర్గములను జంపి ఈశ్వరునిపై మనస్సును నిలిపి ముక్తుఁ డగుటకై యత్నించువాఁడె ఆత్మశుద్ధిగలవాఁడు. వాఁడె యోగియనఁదగినవాఁడు.

ఆ. ఇన్ని ఫలములందు నేఫలం బెక్కువ
అన్నఫలముకంటె నధికమేది
కన్నవి గననిది కాన్పించునారూపు, వి... 2591

పుణ్యము లన్నింటికంటె గొప్పదియు, అన్నదానఫలముకంటె నెక్కువయైనదియు నేదియనినచో దృశ్యాదృశ్యములను జూపగల యాత్మజ్ఞానమే గొప్పదిగాఁ జెప్పనగును.

ఆ. ఊకయందుఁ బుట్టి యున్నది యన్నంబు
వ్రాకునందు ఫలము మానితమగు
సోకుగాలిపట్టి శోధించుచుందురా, వి... 2592

ఊకగల ధాన్యములనుండి అన్నము లభించుచున్నది. ఫలములు వ్రాకులనుండి లభించుచున్నవి. వాయువు వీచి జీవులదేహముల శోధించుచు శుద్ధి చేయుచున్నవి.

ఆ. దానములను నన్నదానమే దొడ్డది
గానములను సామగాన మెచ్చు
ధ్యానములను శివుని ధ్యానమే శ్రేష్ఠంబు, వి.

దానములలో నన్నదానమును గానములలో సామగానమును ధ్యానములలో శివధ్యానమును ఉత్తమములు.

క. భయమంతయు దేహమునకె
భయ ముడిగిన నిశ్చయంబు పరమాత్మునకే
లయమంతయు జీవునకే
జయ మాత్మకు ననుచు జగతి చాటుర వేమా!

భయక్రోధాదులవలని భయములన్నియు దేహమునకె. భయ ముడిగినచో పరమాత్మ సాక్షాత్కారమగును. దేహమునకు నశించుట తప్పదు. ఆత్మకుఁ గడకు విజయము కలుగుననుట సత్యము.

ఆ. భారతమునఁ బలుకు పలుధర్మములయందు
సత్యనిష్ఠ మేటిసత్యమె కద
వసుధ దాన కలుగు వన్నియ మిన్నయా, వి.

భారతములోని ధర్మము లన్నిటిలో సత్యనిష్ఠయే యుత్తమ ధర్మ మనఁబడెను గాన దాని నవలంబింపుము. సత్యనిష్ఠవలన వచ్చు కీర్తికి సాటియేలేదు.

ఆ. భావ మరసి తన్ను భార్య సేవించిన
నింటికైన నగును నీశ్వరుండు
అదియు లేక బ్రదుకు టధమము భువిలోన, వి.

తనమనస్సును కనిపెట్టి భార్య యనుకూలయై తన్ను సేవించినచో ఈశ్వరుఁడు తనకు సదా సన్నిహితుఁ డై యేయుం

డును. అదిలేని సంసారి బ్రదుకుకంటె నధమము వేఱొకటి లేదు.

ఆ. భాషలాడ కున్న పరులు మెచ్చరు గాన
భాషలాడవలయు పరువుఁ జూచి
భాష పరువు తెలుఁగు పరమాత్ముఁడెఱుఁగురా. వి.

మాటలాడనిచో వ్యవహారము జరుగదు. కావున ఎంతటి వాని యడ్నును వ్యవహారమునకై భాషించుచునే యుండవలయును. మాటల సత్యాసత్యములను బరమాత్ముఁడు చూచుచునే యుండును.

ఆ. భూపతికృప నమ్మి భూమి చెఱచువాఁడు
ప్రజలయుసురుదాఁకి పడును పిదప
నెగురవేయు బంతి యెందాఁక నిలుచురా, వి.

రాజుల నాశ్రయించి ప్రజలవృత్తులను దోఁచుకొను మంత్రి ప్రజల యుసురుదాఁకి యెన్నఁటికైనఁ జచ్చును. ఎగురవేసినబంతి యెన్నఁటికైన క్రిందఁబడకుండునా?

ఆ. భూమి నాది యనిన భూమి ఫక్కున నవ్వు
దానహీనుఁ జూచి ధనము నవ్వు
కదనభీతుఁ జూచి కాలుఁడు నవ్వును, వి...

అస్థిరములగు దేహములుగల యీమానవు లీభూమి నాదియనిన భూదేవత పరిహసించును. దానహీనుని గాంచినచో ధనము పరిహసించును. యుద్ధమునిన భయపడు పిఱికివానిని గాంచిన యముఁడు నవ్వును.

ఆ. భూమిపేరువల్ల పుణ్యస్థలములాయె
వెలయ రాళ్లవల్ల వేల్పులాయె
నీళ్లపేరువల్ల నిఖిలతీర్థము లాయె, వి... 2600

పుణ్యక్షేత్రములకు మహిమ భూములనుబట్టియే యేర్పడుచున్నది. రాళ్లవలననే దైవత విగ్రహము లేర్పడుచున్నవి. నీళ్లవలననే తీర్థరాజము లేర్పడుచున్నవి. సామాన్యు లిది గ్రహింపజాలరు.

ఆ. భూమిమీద పుణ్యపురుషులు లేకున్న
జగము లేల వెలుఁగు పగలు రాత్రి
అంత బయలుకాదె యాడకాడకుఁ జూడ, వి.

పుణ్యాత్ములు భూలోకమున నుంటవలననే సూర్యచంద్రులుదయించుట ఎండ వెన్నెలలుగాయుట పగలురాత్రులు కలుగుట తటస్థించుచున్నది. లేనిచో ప్రపంచమంతయు బంగరుబయలయ్యెడిదే!

ఆ. మగువకాలమందు మగవ కష్టించిన
సుతుల కాలమందు సుఖముఁజెందు
కలిమిలేము లెంత గ్గల వెంతవారికి
బలిమిపుత్ర బలిమె బలిమి వేమ! 2602

ఆఁడుది కష్టకాలమువచ్చి తనబిడ్డలుపసివారుగానున్నపుడు శ్రమపడినచో బిడ్డలు పెద్దవారైన పిదప ఆకష్టములన్నియుఁ దీఱిపోవును. కాన పుత్రసంపదవంటిసంపద స్త్రీకి వేఱొకటి లేదనుట సత్యము.

ఆ. మగనిమీఁద భక్తి మానకుండినకాంత
మూఁడులోకములను ముక్తి గనును
మగువలందఱకును మగలె దేవతలయా, వి...

మగనిపైని భక్తి గలిగినస్త్రీ ముల్లోకములను చూఱకొనఁ జాలును. కావున స్త్రీలకందఱకును భర్తలే దైవములు.

ఆ. మనసు దెలిసి యొకనిమాటకు బ్రతిచెప్ప
సంతసించు నతఁడు చాలమెచ్చు
మనసు తెలియకున్న గునియుచు నను నేదొ, వి.

మనసు కనిపెట్టి పలికినచో నెంతటివారైనను సంతసింతురు. ఎదటివానిమనస్సు గుర్తింపక యేదియో పలికినచో వారు గునిసి వ్యతిరేకింతురు.

ఆ. మనుట లెల్ల కల్ల మన సెల్ల దొంగ యిం
కేటిప్రాణ మింక నేటిబ్రదుకు
మాట సత్యమైన మఱిశతాయుష్యంబు, వి...

మనుట లన్నియును కల్లలు. మన స్సొకదొంగ. ఇట్టిస్థితిలో శతాయుష్యాదులు ఎట్లు కలుగును? మాటమాత్రము సత్యమైనచో శతాయుష్యము కలుగును.

ఆ. మైలకోకతోడ మాసినతలతోడ
వాడలిముఱికితోడ నుండెనేని
అధికకులజునైన నట్టిట్టు పిలువరు, వి... 2606

ఎంత యుత్తమకులజులైనను తలమాసి యొడలుమాసి ముఱికిబట్టలతోఁ బరుల నాశ్రయించినచో వానిని దప్పక గేలి

చేయుదురుగాని గౌరవింపరు. అందులకై శుభ్రముగానుండుట మంచిది.

ఆ. మాటఁ జెప్ప వినని మనుజుఁడు మూర్ఖుఁడు
మాట విన్న నరుఁడు మాన్యుఁ డగును
మాట వినఁగఁ జెప్ప మానుట కూడదు, వి...

ఎదటివాఁడు చెప్పుమాటలోని మంచి చెడుగులు గుర్తించి యాలకింపనివాఁడు మూర్ఖుఁడు. మాటవిన్నవాఁడు ఉత్తముఁడు. ఇతరులు ఉచితవిషయము వినుట లేదని న్యాయశాలి యెన్నఁటికిఁ దానెఱింగిన తగవు చెప్పుట మానుకొనరాదు.

క. మాయిల్లని మాపాల మని
కాయము తనసొమ్మటంచు గామాతురుఁడై
మాయని పదవిని గోరక
దాయాదులపాలు చేయఁ దగదుర వేమా!

సర్వమును తాను తనది యనుమమత్వము నుంచికొని యనశ్వరమగు పదవినిబొంది బ్రదికినాలుగునాళ్లు విఱ్ఱవీగి మోక్షాపేక్షమాని కడకు ఉన్నదంతయుఁ బాలివాండ్ర పాలుచేయుట తగదు.

ఆ. మాల మాలగాఁడు మహిమీఁద నేప్రొద్దు
మాట తిరుగువాఁడె మాలగాక
వాని మాల యన్న వాఁడెపో పెనుమాల, వి.

నిజమును విచారించినచో మాలవానికంటెను మాట తిరి

గెడివాఁడే ఎక్కుడు మాల యగుగు. కులము నూలను అంత్య జుఁడనువాఁడే అంత్యజుఁడు.

ఆ. మాలవాఁడయినను మఱి యాత్మమీఁదను
మనసునిలిపెనేని మాలగాఁడు
మనసు నిలుపకున్న మహిమీద మాలడౌ, వి.

మాలవాఁ డైనప్పటికిని ఆత్మధ్యానము గలిగినచో వాఁడు మాల కానేరఁడు. అగ్రవర్ణుఁడు అయ్యు ఆత్మజ్ఞానశాలి కాఁడేని యట్టివాఁడే మాలవాఁడగును.

ఆ. మాలవానిఁ జూచి యేల నిందింపంగ
పాటిలేనిమాట పలుకుట గద
వానిలోనఁ బలుకువానికులం బేది? వి... 2611

పాటిలేనిమాటలఁ బల్కుచు మాల యని యేలయనెదరు? వాఁడు మాలయైనచో వానిలోనివాఁడెవ్వడో తెలిసికొనుఁడు. ఆత్మకులేని కులభేదములు మనుజులకేల?

ఆ. ముండమోపి కేల ముత్యాలపాపట
వన్నె లెల్ల పుణ్యవతికిఁగాక
కుక్కయేపి కేల కుచ్చులపల్లంబు, వి... 2612

ముండమోపికి ముత్యములపాపట నిరర్థకము. అట్టియలంకారము పుణ్యకాంతకే తగును. అట్టులే కుక్కకు గుఱ్ఱమునకుఁ గట్టఁదగిన కుచ్చులపల్లము గట్టుటయు నిరర్థకము.

ఆ. మేడిపండుఁ జూడ మేలిమై యుండును
పొట్ట విచ్చిచూడ పురుగు లుండు

బెరుకువాని మదిని బింక మీలాగురా, వి...

మేడిపండు బయటి కెంతయొ మనోహరముగా నుండును గాని విచ్చిచూచినయెడల లోనఁ బురుగు లసహ్యముగానుం డును. అటులే నీచుఁడు బయటికి బాగుగాఁ గానవచ్చినను లోన నెంతయో విషముండును.

ఆ. రజ్జు లాడరాదు రణభూమిలోపల
బుజ్జగింపరాదు బొంకువాని
నొజ్జతోడ వాదు లొనరంగ మానరా, వి...

రణరంగమునఁ దమలోఁ దాము తగవులాడరాదు. బొంకు వానినిచేరదీసి వానిని గౌరవింపఁదగదు. గురువులతో నెన్నఁటికి వాదు లాడరాదు. ఇవి యనర్థకములు.

ఆ. లక్ష్మి యేలినట్టి లంకాధిపతిపురి
పిల్లకోఁతి పౌజు కొల్లఁబెట్టె
కలసివచ్చువేళ ఘను లౌదు రల్పులు, వి...

లక్ష్మికి నిలయ మనఁబడిన లంకేశునంతటివానినగరు కూడ కోఁతులు కొల్లఁబెట్టినవి. కాల మనుకూలింపనిచో నల్పులు ఘనులగుదురు. ఘను లల్పులగుదురు.

ఆ. వసుధ నొడ్డెకేల వైద్యకార్యంబులు
గ్రుడ్డివాని కేల గునుగుపరుగు
బుడ్డవాని కేల పో కుప్పిగంతులు, వి... 2616

ఒడ్డెవానికి వైద్యమును గ్రుడ్డివానికి పరుగులెత్తుటలును బుడ్డ వానికి కుప్పిగంతులు సాధ్యములుకావు.

ఆ. వావివర్తనలును వరుసలు మర్యాద
దప్పి నడచెనేని తగులుకీడు
వదల దపుడు తాకువందురఁ దప్పదు, వి...

వావివర్తనలును వరుసయును మర్యాదయును తప్పినడచెడి వాఁడు ఎప్పుడో యొకప్పుడు కీడును పొందనే పొందును. అపు డేడ్చి పశ్చాత్తాపపడియు లాభము లేదు.

ఆ. విద్య గలిగి యుండి వినయము లేకున్న
నైదువలకు మేలిమైనమణుల
సొమ్ము లుండి కంఠసూత్రము లేనట్లు, వి...

విద్య యున్నను వినయము లేకపోయిన పండితులపాండిత్యము, సొమ్ములుండియు మంగళసూత్రము లేనికాంతల జీవితమువలె నిష్ఫలము.

క. విద్యలలోపల నీతియు
వాద్యంబులోన వీణ వరరసికులకున్
హృద్యంబై విలసిల్లును
విద్యలలో బ్రహ్మవిద్య విద్యర వేమా! 2619

విద్యలలో నీతియును బ్రహ్మవిద్యయును వాద్యములలో వీణయును హృద్యమై విలసిల్లుచుండును.

ఆ. విశ్వనాథునందు విప్రులయందును
విభునియందు వేదవిధులయందు
భక్తిలేనివాఁడు పాపాత్ముఁ డిలలోన, వి. 2620

శివునియందును బ్రాహ్మణులయందును రాజులయందును

వేదశాస్త్రములయందును భక్తిలేనివాఁడు మిగులఁ బాపాత్ముఁడు.

ఆ. వెలఁదిచక్కఁదనము వెలవైన యీడును
విభునికరుణ లేమి విగతి నుండు
నీదు కరుణ లేమి నేర్పులు కొఱగావు, వి...

స్త్రీకి చక్కఁదన మెంత యున్నను పెనిమిటికరుణలేక ప్రకాశింపనట్టులనే దేవునిదయలేక ఎట్టినేర్పులును కొఱగావు. కాన దైవానుగ్రహము సంపాదింపఁదగినది.

ఆ. జవ్వనంబునందు జవరాండ్రతో పొందు
గోరకుండువాఁ డి కేడ లేఁడు
కాని దాని గోరకయె యున్న ఘనుఁడురా, వి...

యౌవనమునందు జవరాండ్రపొందుగోరక యుండువాఁడే యుత్తముఁ డనఁదగినవాఁడు. అట్టియుత్తములు మిగుల నరుదుగానున్నారు. వారు వంద్యులు.

ఆ. జడలు దాలుచుటకు జగము 'ఛీ' యనునట్లు
నొడలు విఱచుటెల్ల యోగమెల్ల
ముక్తికాంతతోడ ముద్దాడుటకెగదా, వి...

లోకులంద అసహ్యించుకొనునటుల జడలుదాల్చుటయు ఒడలు విఱచి తిరుగుటయు యోగముల నభ్యసించుటయు మోక్షమును బొందుటకే యనుమాట సత్యము.

ఆ. తలను వ్రేలవేసి తాలిమి లేకయు
యోగి తెలచు గనులు మూయుచుండు

జ్ఞాన మింక నెటుండు కష్టజీవికి చెప్పుమ, వి...

డాంబికులగు యోగులు లోకులను వంచించుటకై తల వ్రేలవైచి కనులఁ దెఱచుచు మూయుచు ద్రవ్యసంగ్రహాపరాయణులై యుందురు. ఇట్టివారికి జ్ఞానముకలుగుననుట కల్ల.

ఆ. కసవు నేతి తినెడుపసరముఁ దినువాని
మాల యండ్రుగాదె మహిని నరులు
పట్టి కోడిఁ దిన్న బాప లటందురా? వి...

కసవుతిని క్షీరములొసంగి మనుజుల కుపకరించు పశువులను దినువానిని మాలవాఁడని ప్రజ లాడుచున్నారు. తృణధాన్యములు దినుకోడిని తినువానిని బ్రాహ్మణుఁ డని యనుట యుక్తమగునా? (బ్రాహ్మణునకు మాంసభక్షణము యుక్తముకాదని భావము.)

ఆ. కాననంబుఁ జేరి కడుశ్రమ నొందిన
నాసలుండు రాజ్యమందె మరల
కష్టములకు నోర్వఁగల్గును సుఖములు, వి...

అడవులఁ బడి యిడుమలఁ బడినందున నలుఁడు చివరకు రాజ్యము నొందెను. కావున కష్టముల నోర్చుకొనిన సుఖములు కలుగును. కష్టము లొందనిది సుఖము లబ్బవు.

ఆ. కాలకంఠు నెదిరి ఘనముగాఁ బోరిన
నర్జునునకు వశము కర్జమైన
పాశుపతము గలిగె పగతుర దునుమాడ,వి...

కాలకంఠు నెదిర్చి పోరినయర్జునునకు పాశుపతము లభిం

చెను. కావున పోరుటకైనను గొప్పవానితోడనే యత్నింపవల
యును. అపుడు శ్రమ ఫలమునకు వచ్చును.

ఆ. కావిబట్టఁ గట్టి ఘనయోగివలె నుండి
వెలయ రాత్రిగాఁగ విడిచిపెట్టి
తొడరి తిరుగువాఁడుదొరకోలుసన్న్యాసి,వి...

కావిబట్టలు గట్టికొని యుండి పగలంతయు డంబముగాఁ
దిరిగి రాత్రికాఁగానే విడిచివేసి మేలిదుస్తులతో తిరుగుచుం
డెడివాఁడు దౌర్భాగ్యపుసన్న్యాసి యగును.

ఆ. కావుకావు మంచు కరుణకై యేడ్చెడి
శిశువు చేరఁ దీసి చిత్త మలర
పాల నిచ్చునట్టి పడఁతి పుణ్యాత్మురా, వి...2629

ఎదటబిడ్డ పాలులేక కావు కావని యేడ్చుచున్నపుడు చేరఁ
బోయి బిడ్డకుఁ దనివిదీరునటుల మనస్ఫూర్తిగాఁ బాలొసంగు
స్త్రీరత్నమును పుణ్యాత్మురాలని ప్రశంసింపవలయును.

ఆ. కాశినీళ్లు మోసి కాళ్ళు మొగము వాచి
యెందు సుఖము లేక నెండి యుండి
చచ్చి వెనుక ముక్తి సాధింపగలరొకో! వి...

కాశిగంగయని నీళ్ళను మోసిమోసి బుజములు పుండ్లుపడి
చచ్చినపిమ్మట ముక్తిని సాధింపఁగలరో లేరో కావున ముందు
గనే ముక్తికై యత్నింపవలయును.

ఆ. కాశియాత్రఁ జేసి గాసినొందఁగ నేల
రోయుగుణవికారరూప మడఁచు

మోసపోక యెఱుకమూలంబు గనుచుండు, వి.

తీర్థయాత్రలకని కాశిరామేశ్వరములకని నానావస్థలనొంద వలసిన యవసరములేదు. త్రిగుణముల వికారమునడంచి యజ్ఞానములలోఁగాక బ్రహ్మస్వరూపమును గనువాఁడు ధన్యుఁడు.

ఆ. కుండ పగిలె నేని క్రొత్తది గొనవచ్చు
భూతలంబునందు పొందుగాను
కూలఁబడిననరుఁడు కుదురుట యరుదయా, వి.

కుండపగిలిపోయినచోఁ గ్రొత్తకుండఁగొని కుండలేనిలోటు తీర్చుకొనవచ్చునుగాని యింటికైనమగవాఁడు చనిపోయినచో నాలోపము నేవిధముగనైన సవరింప శక్యముకాదు.

ఆ. కొంపలోన మఱుఁగు కోకలోన మఱుఁగు
కన్నతల్లిమఱుఁగు కడుపుమఱుఁగు
ఇన్నిమఱుఁగు లందు నీశుఁడు మఱుఁగురా, వి.

ప్రపంచమంతయును మఱుఁగులతో నిండియున్నది. ఇంటిలోని గుట్టు మఱుఁగు, వలువలోని యవయవము మఱుఁగు, మాతృగర్భము మఱుఁగు, కుక్షి మఱుఁగు ఇన్ని మఱుఁగులు మానవవిషయములోనుండ నిఁక బరమాత్ముఁడు మఱుఁగనుటలో నాశ్చర్యమేయున్నది.

ఆ. గంగ స్నానమాడి ఘనులైనవారెల్ల
భంగపడిరి పెక్కుబాధ లంది
గంగనీటికన్న గయతీర్థముల కన్న
నెన్న వేముతీర్థ మెచ్చు వేమ! 2634

గంగాస్నానముచేసిన భవబంధములనుండి ముక్తులము గా వచ్చునని తలంచినవారందఱు రోగాదులచే నానావస్థల పడు చున్నారు. అట్టివారికి గంగా గయాతీర్థములకంటె వేపచెట్టు ద్రవమె ఆరోగ్యకరము.

ఆ. గురునిసేవఁ జేసి గురుతెతోడ భుజియింప
వలె నటంచు నరులు వాంఛదీఱఁ
బలుకుచుంద్రు గాని భావంబు గానరు, వి...

గురుని సేవించి లక్ష్యముతో నతనిపంక్తిని భోజనము చేయ వలయునందురే కాని యందలి యంతరార్థమును కనలేరు. గురునివద్ద విజ్ఞానమొందుట యన్నిఁటికంటె ముఖ్యము.

ఆ. గొడ్డుటావుఁ బిదుకఁ గుండఁ జేకొని పోవ
పండ్లూడఁ దన్ను బాల నియదు
లోభివాని నడుగ లాభంబు లేదయా, వి ...

గొడ్డుటావు బిదికిన పాలులేక పైఁగా పండ్లూడదన్నినట్టు లనే లోభి నడిగినను ప్రయోజనము లేకపోవును.

ఆ. చిన్ననాటినుండి చేసినకర్మంబు
పిన్న పెద్దలకును బెరిగి వచ్చు
మంటి మింటి నడుమ మది నిల్పి చూడరా, వి.

బాల్యమునుండి చేసినకర్మ మెంతవారికి అయినను అనుభవ మునకు రాకమానదు. దానినుండి విముక్తి కాఁ దలంచితివేని భూమ్యాకాశములు నిండియున్న జ్యోతిర్మూర్తిని దర్శింప యత్నింపుము.

ఆ. చీము గారుపంట చెదలుపట్టెడియింట
బురుగుముట్టుగుంట బుసులకంట
బిడ్డచీకుచంట బిగి యండ నేర్చునా ? వి...

చీముగారుచున్న దంతములకును చెదలుపట్టియున్న యింటికి పురుగులతో నిండియున్న కొలనునకూ పుసియోడ్చుచున్న కంటికి బిడ్డపాలు చీకుచున్న చన్నుగవకు బిగిత మించుకయేని యుండఁజాలదు.

ఆ. చదువుఁ జదువకున్న సౌఖ్యంబులును లేవు
చదువుఁ జదివెనేని సరసుఁ డగును
చదువు మర్మ మెఱిఁగి చదువఁగఁజూడుము, వి.

చదువునేర్వకున్న మానవున కెట్టిసౌఖ్యము లభింపఁజాలదు. చదువుకొన్నవాఁడే సరసుఁడు. చదువుకొనువాఁడు విద్యలలోని మర్మము గ్రహించుటకుఁ జదువవలయును గాని వృథా పఠన మొనర్పఁదగదు.

ఆ. ఛత్రమున్నఁ దగిన ఛాయ యేర్పడియుండు
శాస్త్ర మెఱుఁగఁదగిన జ్ఞాన మొదవు
నబ్బయున్నవాని కండయున్నట్టులే, వి...2640

తండ్రిగలవాని కండయున్నటుల ఛత్రమున్నవానికి నీడ లభించునటుల, శాస్త్రపరిచయముగలవానికి జ్ఞానముకలిగి తీఱు ననుట సత్యము.

ఆ. తావు తెలిసినతడు తావీలు వెంబడి
ఏవిధమునైన నిరవు సేరు

భావ మెఱుఁగకున్న పర మెఱుంగుట యెట్లు? వి.

స్థానము నెఱింగియుంన్నచో ఎట్లైనను ఇట్లు చేరఁగలుగు నట్లే భావ ముండినచో పరేశ్వరు నెట్లయినను పొందగలఁడు. గాన సద్భావము సాధకున కావశ్యము.

ఆ. తావు తప్పకుండ తనమనంబున నిల్పి
తావుఁ జేరునట్లు తంత్ర పఱిచి
తాను దావుఁ జేర తావుఁ దా నేకమౌ, వి...

హృదయమును విషయాదులపైకిఁ బోకుండ నిలిపి మోక్షముపైఁ బదిలపఱచి; బ్రహ్మస్వరూపమును గాంచఁగలిగినచో తాను బ్రహ్మస్వరూపముతోఁ గలియవచ్చును.

ఆ. తోఁక గల్గువాని దొడరిగొంతులు గోసి
మేఁకజీవములను మెడలు విఱిచి
కడమవాని నెల్ల గాల్చుక తిందురు, వి...

మాంసాహారులగు మానవులు జీవవాత్సల్యమును బోనాడి జిహ్వాచాంచల్యలోలురై గొఱ్ఱెలు మేఁకలులోనగు జీవముళను దిని కడుపునించుకొనుచున్నారు. ఇది మగుల నీచకార్యము.

ఆ. దున్నపోతుమడక దురుతుగా సాగదు
ఎద్దుమడకకంటె హెచ్చుగాదు
ముద్దరాలి మగఁడు ముదుసలి మెచ్చునా? వి.

దున్నపోతుతో దున్నసాగినయెడలఁ గొంచెమేని పనిరాదు. ఎద్దులమడక యెంతయో మంచిది. పడుచువాఁడు ముదుసలిని

మెచ్చునట్లు ఎద్దుమడకముందు దున్నపోతుమడకను లోకులు మెచ్చుకొనరు.

ఆ. నియమమునను వేత్త నేమంబు నొనగూర్చి
షోడశోపచారసూక్తులిలను
జేసి శివుని నెపుడు సేవించుచుండును, వి...

వేదవేత్త నియమముతో షోడశపూజల నెప్పుడు నీశుని పూజించి సంతుష్టునిఁ జేయుచుండును.

ఆ. నోటిపుప్పి కెల్ల నొప్పి లేకుంటకు
నాకుపోకసున్న మౌషధముగఁ
బెట్టకుండెనేని బెనురోఁత వేయురా, వి...

నోటిపుప్పికి నొప్పి పోవుటకై మందు వేయనిచో రోత పుట్టించును. దానికి ముఖ్యమగుమందు ఆకు పోక సున్నముతోఁ గూడిన తాంబూలమె!

ఆ. నేర్పు గలుగువారు నెఱతనముగలారు
విద్యచేత విఱ్ఱవీగువారు
పసిఁడిగలుగువారి బానిసకొడుకులు, వి...2647

సమస్తవ్యవహారములలో నేర్పరులు, వ్యవహారవేత్తలు, విద్య గలవారమని విఱ్ఱవీగువారు, ద్రవ్యవంతునకు బానిసకొడుకు వంటివారు ద్రవ్యములేని వీరి ప్రజ్ఞ నిరర్థకము.

ఆ. పట్టువస్త్రములను పరఁగ భూషణములను
కుదువ లిడుట లెల్ల గొదువ పద్దు
లనుభవింపకూడ దతఁ డెట్టివాఁడైన, వి...

పట్టువస్త్రములను భూషణములను కుదువయుంచుట కాని పని. తానెంతవాఁడైనను కుదువవస్తువులను ఋణదాత యుపయోగింపఁదగదు.

ఆ. పరుల కుపకరించి పరుసొమ్ముపరునకుఁ
బరఁగ నిచ్చెనేని పరము కలుగు
బరముకన్న నేమి పావన మాసొమ్ము, వి...

ఇతరుల కుపకరించి వారిసొమ్ము వారికిచ్చివేసినఁ బరము కలుగును. విచారించినచో పరముకంటెను ఆసొమ్ము అంత ఎక్కువ పవిత్రమైనది కాదు. గాన ఋణ ముంచుకొనఁదగదు.

ఆ. పరుల మోసపుచ్చి ధర ధన మార్జించి
కడుపు నించికొనుట కానిపద్దు
ఋణము సేయుమనుజుఁ డెక్కువ కెక్కునా? వి.

ఇతరులను మోసము చేసి ధనము నార్జించుటయును ఋణము తీయుటయును తగని కార్యములు. ఋణము చేసినవాఁ డెంతవాఁడైన మంచి పేరు గడింపలేఁడు.

ఆ. పరులు చదువఁ జూచి నిరసనబుద్ధితో
వట్టిమాటలాడ వ్యర్థుఁ డగును
అట్టివాని బ్రదుకు లరయఁగా నేటికి? వి...2651

ఇతరులు చదివికొనిరని ఏవగించువారుపరమమూర్ఖులు. అట్టివారున్నను పోయినను ఒకటియే యగును.

ఆ. పూసపోఁగుఁ బెట్టి పురుషునిబుజ మెక్కి
కన్నులార్చి వారకాంతఁజేరి
తనకు లొంగువానిఁ దడయక చంపురా,వి...

వేశ్య పరపురుషుల వలపించుటకై సొమ్ములు పెట్టికొని మగ వాండ్ర బుజములు పట్టుకొని కనులార్పుచు గులుకుచు నటించి తనకు లొంగినవాని ప్రాణము లెపుడో నిలువునఁ దీయును.

ఆ. పెట్టెడిపతియింటఁ బెట్టనిలోభున్నఁ
ద్రిప్పిత్రిప్పి తిరుగఁ గొట్టుచుండు
పండినచేనిలో పల్లేరుఁ బోలును, వి....2653

దాతయగు ప్రభువు గృహములో లోభియున్నచో యాచ కులను ద్రిప్పి త్రిప్పి వెడలఁ గొట్టుచుండును. దాతను విడువని లోభి పండిన చేనిలోనున్న పల్లేరుకంపవంటివాఁడు.

ఆ. బాపఁ డెముకకూఁడు భక్షింపసాగెను
బోవు పేరటంబు బోచ్చుముండ
కులముమానముడుగఁగోర్కులు మెండయ్యె,వి.

కలికాలవశమున వర్ణాశ్రమధర్మము లడుగంటుచున్నవి. బ్రాహ్మణులు మాంసాహారు లగుచున్నారు. వితంతువులు వెంద్రు కలు గొఱిగించుకొనక పేరటములు చేయుచున్నారు. కుల గౌరములు రూపుమాయుకొలఁదిజనులలో నీచబుద్ధులతిశయించు చున్నవి.

ఆ. బాపలన్న దొడ్డపరువునఁ జూతురు
కానిపనులు సేయ హీనులండ్రు

కులము లెక్కయేమి గుణము ప్రధానంబు, వి...

బ్రాహ్మణులనిన గౌరవించెదరు కాని అనుచితములను చేసి నచో వారినికూడ హీను లందురు. కులమును బట్టి కాదు గుణమునుబట్టి జనుల గౌరవింపవలయును.

ఆ. బిడియ మింత లేక పెద్దను నే నంచు
బింకములను బలుకు సంకరునకు
హెచ్చు కల్గ దిచటఁ జచ్చినరాదాడ, వి...

సిగ్గు ఇసుమంతయైనను లేక నేను పెద్దనని ఎన్ని బింకములు పల్కినను హెచ్చు ఇచ్చటనురాదు. అచ్చటను రాదు. ఇహపరములలో వాఁ డనామకుఁడే.

ఆ. బ్రహ్మను తలఁగొట్టి పారవైచినయప్పు
డడ్డపడఁగ నోపరైరి సురలు
శివునికరుణ లేమిఁ జెడిపోక పోదురా, వి...

శివుఁడు బ్రహ్మతల నఱకి పాఱవైచినపుడు దేవతలుచూచు చుండిరిగాని యొకరైన నడ్డుపడరైరి. శివుని వ్యతిరేకించియెదు రాడినచోఁ దాము చెడిపోదుమనియే యూఱకుండిరి.

ఆ. మత్తచిత్తుల తమమర్మంబు తెలియక
చిత్తచలనమంది చెడిరి భువిని
బత్తిలేనివాఁడు పరమాత్మునెఱుఁగునా ? వి...

మదాంధులగు మానవులు మర్మము గ్రహింపఁజాలక చిత్తము నిలుపలేక చెడిపోవుచున్నారు. భక్తితో మెలఁగకుండువారెన్నఁటికిఁ బరమాత్ముని దర్శింపఁజాలరు.

ఆ. మనసు నదయలేని మాలకొడుకునొద్దఁ
జేరియున్న ప్రజకుఁ జేటు నిజము
పెద్దతనము లెంచఁ బెంకెలచందము, వి...

మనసు నిలుకడలేని దుర్మార్గునివద్దఁజేరిన ప్రజల కెన్నఁటి కైనను అపాయము కలుగుననుట సత్యము. వాండ్రు పెద్దచిన్న తనము లెంచక ఆశ్రయించినవారికే ద్రోహము చేయుదురు.

ఆ. మనసు నిల్పలేని మాయావిరక్తులు
మనసుపడుదు రేల మగువకొఱకు
ఇంతవ్యర్థజన్మ మింక నెందులకయా? వి...

బయటికి విరక్తునివలె నటించుచున్న యీమాయాసన్యాసులు పరకాంతలనిన నాసపడి వారికై పెనుఁగులాడుచుందురు. ఇట్టి నీచజన్మము వారికి దేవుఁడేల యొసంగెనో కదా!

ఆ. మాటలాడఁ గలుగు మర్మము లెఱిఁగిన
పిన్న పెద్దతనము లెన్నవలదు
పిన్న చేతిదివ్వె పెద్దగా వెలుగదా? వి...2661

యుక్తాయుక్తముల నెఱింగి మాటలాడ నేర్చినవారినిగూర్చి పెద్దచిన్నతనములు విచారించుట యనవసరము. చిన్నవానిచేత నున్నను దీపము బాగుగానే ప్రకాశించునుగదా!

ఆ మాటలాడవచ్చు మనసు నిల్పగలేఁడు
తెలుపవచ్చు దన్ను దెలియలేఁడు
సురియఁబట్టవచ్చు శూరుఁడు గాలేఁడు, వి...

మానవుఁడు మాటలకెన్నియేని చెప్పఁగలఁడుగాని మనస్సు

మాత్రము చెప్పినటుల నిలుపలేఁడు. ఇతరులకేదియో తెలుపఁ గలఁడుగాని తన్నుఁదాను తెలిసికొనఁజాలఁడు. ఆయుధము పట్టుకొనఁగలఁడుగాని శూరుఁడుమాత్రము కాఁజాలఁడు.

ఆ. మాట వినని యాలు మగనికి బందాలు
దారిఁ జేరఁ బ్రాణమానహాని
అట్టియాలి విడిచి యడవి నుండుట మేలు, వి.

అనుకూలవతి కానియాలు మనుజునకు సంకెల కావున అట్టివానిని విడిచి యడవిలో నొంటిగా నుండుటయే యుత్తమము. దానివలనఁ బ్రాణహానియుఁ దటస్థించును.

ఆ. మాలకన్నియలకు మంచిరూపంబున్న
ముట్టనే త్రిశంకుపట్టి నాఁడు
కానిపనులు సేయ ఘను లాసపడుదురా? వి...

మాలకన్నెలగు విశ్వామిత్రునిపుత్రికలు రూపవతులు వలచి పైఁబడినను హరిశ్చంద్రుఁడు నిరాకరించెను. ఉత్తములగువారెన్నఁటికి నీచకార్యములు చేయుటకు నియ్యకొనరు.

ఆ. మాలవానిఁ జూచి యేల నిందింతురు
తూలుమాటపలుక ద్రోహ్మ యేమొ.
ఆతనిఁ జూచి పలుకు నతనికులం బేది? వి...2665

అదియేమి రోగమోగాని లోకులు మాలవానిని జూడఁగానే మాటలు తూలుచుందురు. శాస్త్రగ్రంథములను దిరుగవేసి చూచినచో వానికులము బాగుగా బోధయగును. వాఁడనుకొన్నంత హీనుఁడుకాఁడు. [illegible]

ఆ. మాలవాని నేల మహిమీఁద నిందింప
నొడల రక్తమాంస మొకటె కాదె
వానిలోన మెలఁగు వానికులం బేది? వి...2666

మనవలెనే మాలకును రక్తమాంసము లొక్కటిగానే యుండె గదా! ఇఁక మాల నేల నిందింపవలయును? వానికులముతోఁ బనియేమి! వానిహృదయ మందలి యాత్మకులము విచారింపవలయును.

ఆ. రాజయోగ మూని తేజమందుట ముక్తి
తేజమందకున్న దేబె లరయ
మర్మరహితగురుని మహిఁ జేరవలెనయా, వి...

రాజయోగము నవలంబించి మోక్షము గడింపఁగలుగుటయే ముక్తి, అట్లు మోక్షమునొందనివార లవివేకులు. ఇందులకు మాయమర్మములు లేనిగురువర్యు నాశ్రయింపవలయును.

ఆ. విటుఁడు డాగుఁ జేసి విడిచి పెట్టినయది
పేదపెనిమిటిఁ గని ప్రియము సేయు
కుప్పలోని చెప్పుఁ గుక్క తిన్నట్లయా, వి...

విటుఁడు కులము చెఱచి విడిచి పెట్టిన లంజె నిరుపేదయగు తన పెనిమిటితో మంచిగాఁ గాపురము చేయసాగును. రాశిగానున్న చెప్పులఁగాంచినచో గుక్కయును గుట్టు చక్కఁగా నొక్కొకటి తినసాగును.

ఆ. విటుఁడు స్త్రీని రోసి విడిచి పెట్టినపిదప
నేడనున్న సిగ్గు నెంచనేల

కుడిచి వేయుపుల్లె గోతులదొర్లదా, వి... 2669

విటుఁడు బాగుగాభోగించి విడచినలంజె ఎక్కుడు సిగ్గుతో నున్న నించుకేనియు ఫలములేదు. పుల్లియాకు గోతులలోదొర్లి నట్లు లజ్జతో నెంత మారుమూలల కొదిగినను నిష్ఫలము.

ఆ. విశ్వకర్మ మహిమ వినఁగను చిత్రము
విశ్వకర్మ మహిమ శాశ్వతంబు
విశ్వకర్మ లేమి విశ్వంబు నిలుచునా? వి...2670

విశ్వకర్మప్రభావము వినుటకు మిగుల నాశ్చర్యమైనది. విశ్వకర్మమహిమ శాశ్వతమైనది. విశ్వకర్మయే లేకున్నచో నీవిశ్వ మీవిధముగా నిలచుటకే యవకాశము లేకపోయెడిది.

ఆ. వేషభాష లింకఁ గాషాయవస్త్రముల్
బోఁడినెత్తు లొప్పఁ బొరయుచుంద్రు
తలలు బోడులైనఁ దలఁపులు బోడులా? వి.

వంచకులు వేషభాషలతోను కాషాయవస్త్రములతోను బోడితలలతోను తిరిగెదరు; కాని తలఁపులు మాయనంతవఱకు వేషములు మాఱి బోడితలలైనమాత్రమున ఫలములేదు.

ఆ. సతుల గవయుటయును సుతులఁ బడసెద మని
వెతలఁబడుట యెంతో వెఱ్ఱితనము
నేల నున్నటాయి నెత్తికెత్తినయట్లు, వి...

సంతానము గాంచి వారివలనఁ బుణ్యలోకములను బడయ వచ్చునని సతులతో నుపభోగించుట మిగుల నవివేకకార్యము. ఇది నేలనున్న టాయిని నెత్తిపైకొనుట వంటిది.

ఆ. హాని కలుగఁ బోదు హరి మది నెంచెడు
వాని కబ్బు పరము వసుధయందు
పూని నిష్ఠమీఱి పొదలక యుండుము, వి...

హరిని సర్వదా ధ్యానించువాని కెప్పటికిని హాని కలుగదు. వానికి పరము లభించును. కావున నిష్ఠతో దేవుని ధ్యానించుచు నిశ్చలుఁడవై యుక్తముగ ప్రవర్తించుము.

*కూటవేదాంతపద్ధతి.

సీ. అవనిలో నొకకప్ప యైదుపాములఁబట్టి
విడిఁబడ మ్రింగిన విధ మదేమి ?
యొనర నొక్కట రెండు ఘనకవుల్ చెలరేఁగి

* కూటమనఁగాఁ బ్రశ్నరూపముగావిషయమును బ్రతిపాదించునవి. ఇవియొకవిధములగు సమస్యలు. వేమనయోగి వ్రాసిన కూటవేదాంతపద్యముల భావము సుగమము గాలేదు. కవిభావము గుర్తింప తోఁచినటుల వ్రాయుట యుక్తముగాదని కూటవేదాంతపద్ధతిలోని పద్యములకు భావములు వ్రాయలేదు. కవియు కూటవేదాంతభాగములో నుపమేయములనుమాత్రమే పేర్కొనుటచే ఉపమానాంశములు గ్రహించుట యసాధ్యమనియు నెటులో నూహించిన కవియూహకు భిన్నముగనుండునేమో యని యథావిధిగఁ బద్యములనె ప్రచురించితిమి.

యొంటిపిల్లల నీను నోజ యేమి?
కలియుగంబున నక్క గర్భ వాసమునందు
కామధేనువు పుట్టుకట్ట డేమి?
అవికారవృక్షంబు నరటిఫలంబులు
పుట్టినయట్టి యాంపొలు పదేమి?
తే. అరయ నేర్చిన సర్వజ్ఞులైనవారు
చెప్ప నేర్చినవా రొండు చెప్పనేల?
శివుని గాంతురు భువిలోఁ బ్రసిద్ధముగను
నీకుఁ దెలియని దేముండు నిజము వేమ!

ఇనుమునఁ జేసిన మైనపుకడ్డి
ముంటిమొనను నక్షావుల దొడ్డి
కూర్చుండి మేపిన కుందనగడ్డి
విప్పి చెప్పరా వేమా రెడ్డి! 2675

ఆ. ఎడ్లు రెండు తిన్న నిహమున స్తంభించు
నెడ్లుమూఁడు తిన్న నిహము విడుచు
ఎడ్లు తెలియుమనుజుఁ డేర్పడ యోగిరా, వి...

ఆ. కృష్ణపర్వమందు కృత్తిక లైదుండు
కృత్తులైదుపట్టి కృష్ణ మ్రింగె
వలయు కృష్ణ లైదు వేమనమ్రింగెరా, వి...

క. చరణంబులు పదితోఁకలు
పరగంగ న్మూడుతలలు బయలను తిరుగుః

వరభూమి తల్ల డిల్లఁగ
నిరవొందఁగ దీనిదెలియు మిలలో వేమా!

సీ. దినకరచంద్రులు చనుత్రోవలను గట్టి
పాన్పుతోడ నిరులు పాదు పెట్టి
మూఁడుమూలల యింట్టి మ్రోఁతలు పోకార్చి
పరఁగుముంగిలిమీఁద బవిలపఱచి
కడుసన్నమగు గుర్తు నడయను నడివీథి
శోధించి మాత్రను మీఁదఁ బెట్టి
అణు వనుజ్యోతియై యానందరూపమై
దివ్యతేజంబుపై దృష్టినిల్పి
తే. తలఁప నెది లేక భేదంబు తలఁగనీక
జోలలందును నర్థియై జోలలాడు
చున్న యోగీంద్రుఁ డని చెప్ప నుచితమగును
వేమ ననియెడి యోగిని వెలయ భువిని.

ఆ. నాల్గునాలుగింట ననువుగాఁ దగుఁగాని
నాలవయిలు వాని నయ మెఱుఁగరు
అట్టివాని నరయ నాతఁడే శివయోగి, వి...

ఆ. నీరు కార మాయె కారంబు నీరాయె
గారమైన నీరె కారమాయె
కారమందు నీరు కడు రమ్యముగ నుండు, వి...

ఆ. నీరు కార మౌను నీరౌను కారంబు
వానిపద్ద నిద్రఁ బోవవచ్చు

నీటిలోననుండఁ నిఖిలబ్రహ్మాండముల్, వి...

సీ. మహిలోన నొకయోఁగ మఱికేక లిడుచును
మంచంబు మ్రింగిన మహిమ యేమి
మానుషవంతుఁడై మహిమీఁదఁ బాలుండు
మ్రాను నమలినట్టి మఱి పదేమి
తొడరి దోమలు గిరి నొడిసిపట్టుక తాము
పరఁగ గతించిన బలమదేమి
పంచవన్నెల చిల్కలు పరఁగ నైదును గూడి
పర్వతంబుదిన్న బల మదేమి
తే. గుఱ్ఱ దొడ్డిని బడి చెట్టు చిదుమఁజూడ
విరులు పూచినయట్టి విధ మదేమి
అరయ నేర్చిన చెప్పఁడు అఖిలజనులు
వివరముగఁ బల్కినట్టైన వినర వేమ! 2683

సీ. మొదలు మీఁదికిఁగాను దుద మొదలుగ నున్న
వృక్షంబు మొలచినవింత యేమి
మహి మింటిమీఁదను మదగజం బొక్కటి
వివరించుచున్నట్టి వివర మేమి
చిదిమి పెట్టిన బంటువిధమున నేనుంగు
జీమలు మ్రింగిన చిత్ర మేమి
పులిచింత మీఁదను దలమీఁద నొకచింత
మ్రానుగట్టిన యట్టి మరుగదేమి

తే. చింతవృక్షముమీఁద జేమంతిపూలు
చెలఁగి పూచినయట్టి చిత్రమేమి
అరయ నేర్చిన సర్వజ్ఞులైనవారు
వివరముగఁ బల్కినట్టైన వినర వేమ! 2684

జీవన్ముక్తిపద్ధతి.

అవతారిక. 'పాదోస్య విశ్వాభూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి' అనుశ్రుతివచనమునుబట్టి ప్రపంచమున నొకపాదమున మాయఁగలదనియుఁ ద్రిగుణసంబంధములేక కేవల శుద్ధసత్త్వప్రధానయగునది మాయయనియు, అందు మాయ ప్రతిబింబించఁగామాయోపాధికమైన బ్రహ్మచైతన్యము ఈశ్వరుఁడనియు, అవిద్యయందుఁ బ్రతిబింబించి యవిద్యోపాధికమైన బ్రహ్మచైతన్యము జీవుఁడనియు ఇట్టిజీవేశ్వరుల తత్త్వమెఱింగి కర్మపాశబద్ధుఁడుగాక సద్గురూపదేశమువలన ఉపాధికన్న విలక్షణుఁడనని తలంచువాఁడు జీవన్ముక్తుఁడనియు వేమనమహాయోగి లోకమున నీక్రిందివిధముగా నెఱుంగఁజేయుచున్నాఁడు.—

ఆ. జీవసంజ్ఞ గలుగు జీవతత్త్వంబును
జీవపరుని గురుని జెందఁజేసి
తనువు నిలుపువాఁడు తత్త్వజ్ఞుఁ డగుయోగి,వి.

జీవసంజ్ఞగలుగు జీవతత్త్వమే బ్రహ్మము, అద్దానిని నిలుపువాఁడే తత్త్వజ్ఞుఁడు.

జ్ఞానినియైనవాని మానక పూజించు
మనుజుఁ డెప్డు పరమునను ముదంబు
సుఖము నందుచుండు సూరులు వర్ణింప,వి...

జ్ఞానిని గుర్తించి యెల్లపుడు పూజచేయు పుణ్యాత్ముఁడు ఇహపరములయందు సర్వసౌఖ్యము లనుభవింపఁ గలుగును.

ఆ. తత్త్వము తిరమైన తావుల వెదకుచు
తాను తత్త్వ మగుట దలఁచి యోగి
తలఁపు లన్ని యుడుగ తత్త్వము తానగు, వి.

తత్త్వము స్థిరముగా నున్నతావులను వెదకి తానును తత్త్వ మగుట నెఱిఁగి కోరికలడంచువాఁడె ముక్తుఁ డగును.

తే. తత్త్వములోనఁ బరమాత్మతత్త్వ మెఱిఁగి
నిత్యనిర్ముక్తపరిపూర్ణనిలయమంది
సరి పరబ్రహ్మమయని సంచరించు
నతఁడె పో పరశివుఁ డన నగును వేమ! 2638

తత్త్వము లన్నింటిలోను పరతత్త్వమునే యెఱింగి పూర్ణుఁడైయుండుటే గాక బ్రహ్మమును గుర్తించి ప్రపంచమంతయు బ్రహ్మస్వరూపమని తలంచువాఁడే శివస్వరూపుఁడు.

ఆ. తత్త్వ మెఱుఁగువాఁడు దైవంబు నెఱుఁగును
సర్వసారములను జావఁజేయు
కదలిమ్రింగునట్లు గరళంబు మ్రింగును, వి...

తత్త్వవేత్తలు దైవమును ఎఱుంగఁజాలుదురు. సమస్తసం

సారమును రూపు పోఁగొట్టఁజాలుదురు. అరటిపండు ద్రిం.
నటుల విషమునైన ద్రింగి నిర్వికారు లగుదురు.

ఆ. తనదు దేహమందు తత్త్వార్థమెన్నుచు
మఱదబుద్ధి కాక మహితుఁ డగుచు
లోనిగుట్టు దెలిసి లోకములో నుండు, వి...

తనశరీరములో నున్నజీవతత్త్వమునే ఎన్నుచు మాంద్యము లేక జ్ఞానియై మహితుఁడగుచు నాత్మానుభవము నార్జించిన వాఁడే సర్వవిధముల ధన్యుఁడు.

ఆ. తనువు నస్థిర మని ధనము నస్థిర మని
తెలుప నేర్చి తాను దెలియ నేర్చి
పాత్రుఁడైన యోగి పరమాత్ముఁడే సుమా, వి.

ధనతనువు లస్థిరము లని యొరులకుఁ జెప్పి తాను నేర్చి తిరుగువాఁడే నిక్కమగు యోగి. అతఁడే పరమాత్మస్వరూపుఁడని యెఱుంగుము.

ఆ. తన్ను తాఁ దెలిసిన దైవంబు మఱిలేదు
తానె దైవ మంచు తత్త్వయోగి
తలఁచుచుండు నెపుడు ధరలోన నరయుము, వి.

అహంబ్రహ్మాస్మి యనుసూక్తి యనుభవ సిద్ధముగా గ్రహించినవానికి దైవముతోఁ బనిలేదు. వాఁడే దైవముగఁ దన్ను దలంచుకొనుచు గడతేర యత్నించును.

ఆ. తన్ను వెదకి చూడ దానె యా జీవుండు
తత్త్వ మరయ నగును తానె యాత్మ

మన్ను మిన్ను లేదు మాయయు లేదయా, వి.

తనను పరికించి చూచినచో తానే జీవుడు తానే తత్త్వము తానే యాత్మయై ప్రకాశించును. ఈవిషయములో మిన్ను మన్ను శోధించినను మాయగాని మర్మముగాని లేదు.

ఆ. తన్నెఱుంగువాఁడు తాను తానై యుండు
తన్నెఱుఁగనివాఁడు తాను తానె
తనదులోనివాఁడు తానె తా నవునయా, వి...

తన్ను తానెఱింగిన వాఁ డీశ్వరస్వరూపుఁడని గణింపఁదగిన వాఁడు. తన్ను తానెఱుంగనివాఁ డజ్ఞాని. తనలోనున్నవాఁడే యీశ్వరుఁ డనునది గమనింపఁదగినయంశము.

ఆ. తలఁపులోనఁ గలుగు దాదైవ మేప్రొద్దు
తలఁచి చూడ నదియు తత్త్వ మగును
తలఁపు లోనితలఁపు దలఁచుచు నుండుచు, వి.

దైవము నిత్యము మానవుని తలంపునందే యిమిడియున్నాఁడు. అట్టిదైవమును గుర్తింపఁ గలుగుటయే తత్త్వమనఁబడును. కావునఁ దలఁపులోనున్న యీశ్వరునే ధ్యానముచేసి ముక్తుఁడ వగుటకు యత్నింపుము.

ఆ. తల్లి పార్వతి యగు దండ్రి యా శంభుఁడు
ప్రమథగణము లఖిలబంధువితతి
తనకు పుట్టినిల్లు తనరి కైలాసము, వి...2696

యోగానుభవ మార్జించి మెలఁగు విరాగియగు
శివులు మున్నగువారెల్లరును పార్వతీ

పరమేశ్వరులును ప్రమథగణములనియు నివాసము కైలాసమని యు తెలియుము.

ఆ. తాను తానె యనెడి తత్త్వంబు లోపల
నన్వయంబు తెలియఁ డజ్ఞుఁ డౌడు
తాను తానె యైన తల్లడం బేలరా, వి...2697.

తానే ఈశ్వరస్వరూపుఁడను తత్త్వసూక్తియందలి భావమును సామాన్యులు గ్రహింపఁజాలకున్నారు. అట్లు గ్రహించి తానీశ్వరత్వమునొందినచో మోక్షము మోక్షమని తల్లడింపఁ బనియుండఁజాలదు.

ఆ. తాను నింద్రియముల దనర జయించిన
తత్త్వ మరసి చూడ తానె యగును
రాజయోగి యిట్లు దేజరిల్లఁగవలె, వి...2698

తానింద్రియముల జయించెనేని తత్త్వము తన కలవడును. రాజయోగి యీరీతి నుండవలయును.

క. తా నొకటి దెలియు నన్నది
తాను మెయి న్లేక యెల్ల తావులు తానై
తా నెఱిఁగి పరిణమించిన
మానవుఁ డిలముక్తుఁడతఁడె మాన్యుఁడు వేమా!

తాను ఏవిషయము నెఱుంగనని తలంచుచు దేహాభిమానములు పరిత్యజించి సర్వవస్తువులయందున్న యాత్మస్వరూపమును గురుతించి మెలఁగుమానవుఁడే ప్రపంచమున ము[illegible] డనఁబడును.

ఆ. తారుమారుగాక తత్త్వదర్శన మూని
మేరుశిఖరమెక్కి మెలఁగువాఁడు
కేరి యెలుకలోనఁ గీడణఁగించును, వి...2700

చలనము నొందక సహస్రార కమలమున నీశ్వరస్వరూప మగు ప్రకాశముగాంచి యుప్పొంగువాఁడు జ్ఞానియై యైహిక ములగు నంతరాయముల నన్నింటిని దొలంగించు కొనఁ గలఁడు.

ఆ. తిరిగి తిరిగి యింక దిరుగంగఁ దిరుగంగ
తిరుగు గలదె యెంత తెలివియున్న
తిరుగనట్టిత్రోవఁ దిరుగు మెల్లప్పుడు, వి...

పుణ్యక్షేత్రములు తిరిగినను దేశదేశములు తిరిగినను గొంచె మేని ఫలములేదు. ఎంత తెలివియున్నను ఈతిరుగుట యంతయు వ్యర్థమే. కానఁ దిరుగ నవసరము లేనిదగు మోక్షమునకు యత్నింపనగును.

తే. నిక్కమగు జ్ఞాననిష్ఠలో నేర్పువిూఱి
సొక్కి సోలియు భ్రమయక సూక్ష్మ మంది
చిక్కువడకుండువాఁడెపో చిన్మయుండు
దక్కువగ వానిఁ గనలేరు ధరరు వేమ! 2702

నిజమగు జ్ఞానానందమున సంతోషించుచుఁ దన్మయమందుచు మాయావికృతులకు లోనుగాక బ్రహ్మస్వరూపము దర్శించుచు మోసములకు లోనుగానివాఁడే జ్ఞాని. వాఁడు సామాన్యుఁడు కాఁడు.

ఆ. నిజము దెలిసియున్న సుజనుఁ డానిజమునె
పలుకవలయుగాని పరులకొఱకు
దాపఁగూడ దింక నోఁప దన్యము పల్క, వి...

నిజముఁ దెలిసిన సుజనుఁడు సాధ్యమైనంతవఱకును నిజమును పల్కుటకే యత్నింపవలయును. పరులకొఱకు నిజము దాఁచి యెన్నటికిని అనృతమును జెప్పరాదు.

ఆ. నిజము వరుస నెఱిఁగి నిర్గుణత్వం బంద
పలుకులోని శబ్ద మలరఁ దెలియఁ
బలుకకుండువాఁడె పరమాత్మయగునురా, వి...

సత్యమును గ్రహించి హృదయస్థమగు నిర్గుణస్వరూపమును దెలిసికొనినవానికిఁ బ్రణవనాదము గోచరించును. ఆనాదానుసారముగ నిశ్శబ్దముగా నున్న తేజమే బ్రహ్మమని తెల్లమగును.

సంకీర్ణపద్ధతి.

అవతారిక. మానవధర్మములను గూర్చి వేమన మహాయోగి ప్రత్యేక పద్ధతులతో విరివిగా బోధించి దానితోఁ దృప్తినొందక, ఇంకను దేశీయులకు అనుయాయివర్గమునకు వివిధాంశములు, స్వచరిత్రము. ఆపద్ధర్మములు, లోకవృత్తములు సంగ్రహముగాఁ జెప్పఁదలంచి తన సంపూర్ణానుభవమును సంకీర్ణపద్ధతిలో నీక్రిందివిధముగా నెఱుంగఁ జేయుచున్నాఁడు.—

తే. ఎంతకాలమొ వ్యర్థమై యంత వీలు
చక్కఁగా జిక్క వెంటనే జలక మాడి
పాత్రపుష్పము లిడికొని పట్టినాఁడ
గుహాముఖమునొచ్చి కనుఁగొంటిగురుని వేమ!

ఎంతకాలమో వ్యర్థ మయ్యె నని చింతిల్లి చివరకు వీలుచి క్కఁగానే స్నానముఁజేసి పువ్వులు తీసికొని గుహాముఖమున నివసించు యోగీశ్వరుని దర్శించి కృతార్థుఁడనైతిని.

ఆ. ఒరులకొఱకు భూమి నొదిగించువారలు
నవనిపతికి వశ్యులైనవారు
పాలవంటికులమువారు కాఁపులెఱుంగు, వి...

కాఁపులు సాధువులు. ఇతరులకు భూమిని సాగుఁజేసి రాజులకు విధేయులై యుండెడివారు. వారు పాలవంటి పవిత్రవంశమునఁ బుట్టిన యుత్తమోత్తములు.

ఆ. చిగురుచెట్టుచూచి చింతపువ్వులుచూచి
నిమ్మపండు పండు నిమిషమునను
డాలుచెడకమునుపె దానిని తినవలె, వి. 2707

చిగురుచెట్టును జింతచెట్టును జూచుచు అప్పుడె పండిన మంచినిమ్మపండును ఆలసింపక భుజించుట (యేరోగమునకో మంచిది. సుప్రసిద్ధయోగమని) వేమన చెప్పుచున్నాఁడు.

ఆ. చెవిని నిల్లుగట్టి చెప్పెను వేమన
బట్టబయలనుండు బ్రహ్మ మనుచు
బుద్ధి గలిగి యందుఁ బొంది సుఖింపుఁడీ, వి...

వేమన చెవి నిల్లుగట్టుకొని (అంతటిశ్రద్ధతో)బట్టబయలనే బ్రహ్మ మున్నదని చెప్పెను. కావున బుద్ధిశాలురగువారు బ్రహ్మము నొంది సుఖింపవలయును.

తే. పరమగురుఁ డభిరామయపాదములకుఁ
జేతులను సాచి మ్రొక్కితి శిరముఁ జేర్చి
తప్పువినియును క్షమియించె నొప్పిదముగ
దలఁపఁడే నందఁ దనపాటు ఫలము వేమ! 2709

పరమగురుఁ డగునభిరామయ్య పాదములకు మ్రొక్కి మన్నింప వేడితిని. ఆయన నాతప్పును వినియును క్షమియించెను. నాశ్రమ కాయన ప్రతిఫలము నొసంగుటయందు నేర్పుగలవాఁడే!

క. ప్రతిదినమును నుదయమ్మున
మితకాలము లెక్కఁగొనక మీఱి పనికి రాఁ
గతమేమి యనుచు రామయ
వ్రత మరయఁగఁ గంటి నిట్టివాసిని వేమా! 2710

ప్రతిదినమును అభిరామయ్య సన్నిధికి వేళ యతిక్రమించి పోవుటవల్ల నాయనఁ గాలాతిక్రమణముగూర్చి మందలించెను. దాన జాగరూకుఁడ నగుటచేతనే ధన్యుఁడనైతిని.

తే. రోఁతపుట్టెను మగువపైఁ బ్రీతి దొరఁగె
నాఁటనుండియు నాకేమి పాటు లేమి
కాలమును బుచ్చు నీకర్మశాలయందు
గూరుచుండఁగఁగాదె నీగురుఁడు వేమ! 2711

ఆనాఁడు మొదలుకొని మగువపై నసహ్యము కలిగి వలపు పోయెను. బంగరు పనిచేయుచు నింటిలో గూర్చుండుటవలననే కాలక్షేపము సక్రమముగాఁ జేయ వీలు కలిగెను. దానిచే నభిరామయ్యవంటి గురుఁడు లభించెను.

క. టక్కరులఁ గూడి తిరుగుచు
నెక్కుడు కాలంబు జ్ఞాన మెఱుఁగఁగలే కే
నొక్కవెలయాలిపొందును
మిక్కుట మగు మోక్ష మనుచు మెలఁగితి వేమా!

మోసగాండ్రతో కలసి తిరుగుచు చిరకాలము వేశ్యాలంపటుఁడనై జ్ఞానహీనుఁడనై అదియే మోక్ష మని పెక్కునాళ్లు తిరిగితి. ఇప్పటి కది లోపమని బాగుగాఁ దెలియవచ్చెను.

చ. ధరనతికీర్తిమంతుఁడును దైవసముం డతిగొప్పయోఁ
డోర్పు మీఱ రహిని కొండవీటియభిరామయ
నా గురువర్యుఁ డాతఁడు, నతఁడె యుఁ బ్రభుండ
వీవు ననుమానము లేదిఁక మీఁదునామముల్,
స్థిరముగ నుండుఁగాక యిది సిద్ధము సుమ్ము జగా
న వేమనా! 2713

లోకమునందు దైవసముఁడగు కొండవీటి యభిరామయ్యయే గురువు. ఆతనికి ప్రభువునగు నీవు శిష్యుఁడవు. ఇఁక మీ యిద్దఱ పేరులు శాశ్వతములుగా నుండఁగలవు. ఇది సత్యము.

ఆ. గండికోటలోనఁ గత్తిఁ బట్టినయంత
రాజుగారిదొడ్డరౌతు గాఁడు

ఎంతవారి నైన నెత్తినఁ గొట్టునా? వి... 2714

పిఱికివాఁడు గండికోటలో కత్తిఁ బట్టుకొనినంతనే గొప్ప శూరుఁడు కాఁజాలఁడు. రాజుగారి రౌతుగాఁడు. ఎంతవాడైన నెదిరించినచో పిఱికివాఁడు తిరుగఁబడి చంపలేఁడు.

ఆ. పాకనాటిరెడ్డి పరఁగ మోటారెడ్డి
యెసఁగుతోటపెద్దయెఱ్ఱరెడ్డి
మొఱకులందఱుభువిమొనగాండ్లుఅయిరయ్యా,వి

నిన్న మొన్నఁటిదనుక పేరుప్రతిష్ఠలు లేకున్న పాకనాటిరెడ్లు మోటారెడ్లు తోటరెడ్లు ఎఱ్ఱరెడ్లు మొదలగు మూర్ఖులందఱు రానురాను నేర్పరులగుచున్నారు.

ఆ. నిమ్మపండుపుట్టె నిజమైనరసముండె
హేమమునకు నేడ్తు రేల జనులు
సత్తుపొత్తుఁజేసి సాధింపలేరొకో. వి... 2716

నిమ్మపండు గలదు. నిజమైన రసము (పారదాదులు)గలవు. వానితో రసతంత్రానుసారముగా సత్తును జతపఱచి కొన్నినియమములతో బంగారము చేయఁదగు నవకాశములుకలవు. దీనిని గమనింపక ప్రజలు బంగారము బంగారమో యని యేల యేడ్చెదరో గదా?

క. నందనసంవత్సరమునఁ
బొందుగఁ గార్తికమునందుఁ బున్నమనాఁ డీ
వింధ్యాద్రిసేతువులకును
సందున నొకవీరుఁ డేలు సాటర వేమా! 2717

అనుక్రమణిక.

52

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA119B133
పుస్తకం పేరు	వేమన పద్యములు
తారీఖు	28/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	1075
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	1, 2
తయారు చేసినది	Apsar
పేజీలు విడదీసినది	Apsar
స్కాన్ చేసినది	Haseena
పరీక్ష చేసినది	DAVEED
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good